ORLEU
БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ #1
АЛЬМАНАХ

№1 (99) 2025

Январь

Научно-методический профессиональный (педагогический) журнал «Педагогикалық Альманах» зарегистрирован в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан, в Комитете информации и архивов. Журнал выходит с 2007 года. Регистрационный номер первичной постановки на учет: №8391-Ж от 08.06.2007. Номер перерегистрации: № 13138-Ж от 8 ноября 2012 г.

ISBN 978-601-7496

Бас редактор
Ашимбетова Р.Д.
Жауапты хатшы
Руколеева Л.В.
Техникалық редакторлар
Аульбаева А.Р.
Руколеева Л.В.
Редакция алқа мүшелері:
Шпигарь Н.Н., Ауталипова Б.Ж., Ахметниязова А.Ж. Идилуп А.Т. Каримова Б.Т. Мухаметалина А.А., Сураганов А.У., Тоганбекова Д.К., Слямова Ж.А., Эртисхан О., Заречная О.П., Касенбекова Д.Б.
Компьютерде беттеген:
Руколеева Л.В.
Мекен-жайымыз:
Павлодар қаласы,140000 ген. Дүйсенов көшесі, 22/1 Тел: 8 7182 320483
E-mail: kabinet-id@mail.ru, almanah-id@mail.ru
Сайт размещения журнала:
https://orleu-edu.kz/pavlodar-page/

Требования к публикуемым материалам

1.В редакцию предоставляется электронный вариант статьи в редактируемом формате «MicrosoftWord» на казахском / русском / английском языках

2.Рабочее поле формата А4, поля: 20 мм, шрифт: Times New Roman, размер шрифта 12, межстрочный интервал - 1, абзацный отступ – 1,25см, номера страниц не проставляются. Переносы слов не используются.

3. Название статьи по центру страницы заглавными буквами, через интервал – фамилия и инициалы автора по центру страницы жирным шрифтом, на следующей строке- должность и место работы, через строку - статья

4. Ссылки на литературу в квадратных скобках. Список литературы – в конце статьи.

5. Объем статьи – от 2х до 7 страниц, объем программ, уроков, проектов – до 15 страниц. Рекомендуется прилагать фотографии из своей практики.

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

ТУҒАН ЖЕР

Тақырбасов Е.К. ЕЛ ЕРІН САҒЫНАР 8

МҰҒАЛІМ – БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ІШКІ ЖАН ДҮНИЕСІ, ЖҮРЕГІ, ТІРЕГІ
УЧИТЕЛЬ – ЭТО ДУША, СЕРДЦЕ И ОПОРА СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Аманова А.Е. МҰҒАЛІМ-ЗОР ТҰЛҒА, ОЛ КҮННІҢ ҚҰДІРЕТТІ СӘУЛЕСІ СИЯҚТЫ 11

ИННОВАЦИЯЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ
ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Иванова В.А. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНЫМ ПРОЦЕССОМ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ 14

Иманалиева Ж. Ш. ОТ УПРАВЛЕНИЯ К ПОДДЕРЖКЕ ПЕДАГОГОВ: КАК ЗАМЕСТИТЕЛЬ РУКОВОДИТЕЛЯ МОЖЕТ ПРЕОБРАЗОВАТЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ? 19

Лампартер Е.В. ТЕХНОЛОГИЯ СОЗДАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМАНДЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ 21

ТАЛАНТТЫ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРҒА БІЛІМ БЕРУ
ОБУЧЕНИЕ ТАЛАНТЛИВЫХ И ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ

Канжигалинова К.С. ӨНЕРЛІ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ 24

ӘДІСТЕМЕЛІК БІРЛЕСТІККЕ КӨМЕК
В ПОМОЩЬ МЕТОДИЧЕСКОМУ ОБЪЕДИНЕНИЮ

Байгиреева Г.С. ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН КОМИКС АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ 27

Байсеитова С.Х. ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ПРОБЛЕМАЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ 30

Байтуганова Б.С. ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 33

Байшуаков К.К. «АСЫҚ АТУ» ОЙЫНЫ ЕРЕЖЕСІ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫНАН ЖАРЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ КЕЗІНДЕГІ ПАЙДАЛАНАТЫН ЕРЕЖЕЛЕР ТОПТАМАСЫ 37

Бердыгожина Г.К. «ХИМИЯ БІЗДІҢ МІРІМІЗДЕ» ЭЛЕКТИВТІ КУРСЫ 42

Ермекпаева Қ.Ғ. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОЙЫН ӘРЕКЕТІНІҢ РӨЛІ 52

Журавлева С.А. УЧЕНИЕ БЕЗ ТРЕВОГИ: СНИЖЕНИЕ СТРЕССА ЧЕРЕЗ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ 54

Исабаева З.Н. ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ САБАҚТАРЫН СИНЕМА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ 57

Кабулова Н.Т. ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКТЕПТЕРІНДЕГІ БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА STEM-ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ 61
Калиева А. А. БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ӨҢІРЛІК КОМПОНЕНТТІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ 64
Качанова И.Н. ФОРМИРОВАНИЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА У ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ 67
Кусманов С.К. ТАРИХ ЖӘНЕ ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРМЕН КЕРІ БАЙЛАНЫС ЖҮРГІЗУДІҢ ТИІМДІЛІГІ 69
Муратова Ж.Е. БАСТАУШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ 72
Мухомеджарова Г. М. ТЕХНОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МАСТЕРСКИХ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СОВМЕСТНЫЙ ПРОЦЕСС ТВОРЧЕСТВА ПЕДАГОГА И ОБУЧАЮЩЕГОСЯ 75
Нерозникова А.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ СРЕДСТВ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В 1-4 КЛАССАХ 82
Несипбаева А.Ж. СИНЕМА-ТЕХНОЛОГИЯ НА УРОКАХ ПО ПРЕДМЕТУ «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА» (НА ПРИМЕРЕ ФРАГМЕНТОВ ФИЛЬМА «ТОМИРИС») 85
Нукенов К.А. ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИКТ 88
Оразалина Б. ФОРМИРОВАНИЕ КАЛЛИГРАФИЧЕСКОГО НАВЫКА У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ 90
Орманова Ж.К. ПРИМЕНЕНИЕ СТРАТЕГИЙ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ 98
Сыздыкова Б.Ш. 102
МУЛЬТРАЗМИНКИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ
Темиргалинова А.Б. ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 105
Успанова А.А. 108
МЕТОДЫ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА
Утенова Б.Т. 112
МҰҒАЛІМ – ХАЛЫҚТЫҢ РУХАНИ БАЙЛЫҒЫНЫҢ САҚТАУШЫСЫ
Хегай Н. В. РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И КРЕАТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ И СРЕДНЕГО ЗВЕНА НА УРОКАХ МУЗЫКИ 115
Цыгулева Н.И. ПРИЁМЫ ЗАПОМИНАНИЯ ПРАВИЛ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ И МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ 120

ТҰЛҒАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ
ВОСПИТАНИЕ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТИ

Кондратьева О. А. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ 130
Кравченко Т.В. 134
3D-РУЧКИ В РАБОТЕ ВОСПИТАТЕЛЯ В ДЕТСКОМ САДУ
Крикунов М.Е. ВАЖНОСТЬ И МЕТОДЫ РАННЕГО ВЫЯВЛЕНИЯ ДЕСТРУКТИВНЫХ РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕЧЕНИЙ В МОЛОДЁЖНОЙ СРЕДЕ 136
Кустенова А. А. ПАРТЕРНЫЙ ЭКЗЕРСИС С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИГРОВОГО СТРЕТЧИНГА В ДЕТСКОМ САДУ 141
Қоянбаева А.Е. СТЕП АЭРОБИКАНЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ФИЗИКАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМЫТУДА ҚОЛДАНУ 145
Молдажанова А.С. ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙ - ӨРІСІН ДАМЫТУ 148
Нурбаев С.Е. ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ – ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ АСПЕКТОВ ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН 152
Сардарбекова Ш. Г. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КРУПНОЙ МОТОРИКИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОЕГО ВОЗРАСТА 158

Шипова О. П. СИББОРД - МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНОЕ СРЕДСТВО ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ И ПОВЫШЕНИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ 161

ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ
ТЕХНИЧЕСКОЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Алимуханова Г.Б. ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ - БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ 165

Арынгазинова А. Б. ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ВЛИЯНИЯ ТЕМПЕРАТУРЫ ПРОЦЕССА НА ТЕПЛОПРОВОДНОСТЬ ТЕПЛОИЗОЛЯЦИОННЫХ МАТЕРИАЛОВ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ 168

Жаирбаева А.Қ. КОЛЛЕДЖДЕ ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ЕМЕС ТОПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУ ІСІНДЕ ТІЛ ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ 176

Нечай О.А. РАЗРАБОТКА МЕРОПРИЯТИЙ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ МНОГОТОПЛИВНЫХ МИНИ-ТЭЦ 181

Омаров Ж.К.
ПРИМЕНЕНИЕ КЕЙС-МЕТОДА В ПРЕПОДАВАНИИ ВЕТЕРИНАРИИ 185

Утепова С.Е.
ЖАҢА НАН ӨНІМДЕРІН ҚАРА БИДАЙДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ЖАСАУ 187

Хухмет А., Еркінжас Т.А. ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІ РЕФОРМАЛАУДА ҰСТАЗ БЕН ӨНДІРІСТІК ОҚЫТУ ШЕБЕРІНІҢ РОЛІ 190

АРНАЙЫ ТҮЗЕТУ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ
СПЕЦИАЛЬНОЕ КОРРЕКЦИОННОЕ И ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Алимжанова Б.К. ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУДЕ ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМЫТУ 192

Далелова Е.К. ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАДАҒЫ АУТИЗМІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ САБАҚТАРЫНДА МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ 195

Мукашева А. КЛЮЧЕВАЯ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ ПЕДАГОГОВ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ 198

Оспанова К.Б. БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ 200

Тлеулесова Д.К. УРОК РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В 6 КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ. Б.ПАСТЕРНАК «РОЖДЕСТВЕНСКАЯ ЗВЕЗДА» 202

Шаймарданова А.К. ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА 206

ЗЕРТТЕУШІЛІК ЖӘНЕ ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ
ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ И ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Айтбекова А.Ж., Қайыркен Жібек БАЛАЛАРДА КЕЗДЕСЕТІН МАЙТАБАНДЫЛЫҚ. ҒЫЛЫМИ ЖОБА. БАҒЫТЫ: ЖАРАТЫЛЫСТАНУ 206

Айтхалина Ж. К.
ВВЕДЕНИЕ ГИБРИДНЫХ МОДЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ 214

Амирханова Л.Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ EDUTAINMENT ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ 219

Ахметова Г.К.
LESSON STUDY – ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ 223

Батабаева З.Х. LESSON STUDY ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛІ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ 226

Бекетова К.Р. АВТОРЛЫҚ БАҒДАРЛАМА «ГЕОГРАФИЯНЫ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ: ГАЖ ТЕХНОЛОГИЯСЫН БІРІКТІРУ ҮШІН TEDX ЖӘНЕ LESSON STUDY ҚОЛДАНУ» 228

Бердибаева А.К. УРОВЕНЬ ГОТОВНОСТИ И МОТИВИРОВАННОСТИ УЧИТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ МЕТОДА ГЕЙМИФИКАЦИИ 236

Гурина Ю.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ACTIVITY BOOK НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ 244

Жаканова А.Б. 247
РОЛЬ АНГЛИЦИЗМОВ В СЛЕНГЕ СОВРЕМЕННЫХ ПОДРОСТКОВ
Картова М.М. 250
ЖОБА «МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДЕГІ ӨСІМДІКТЕР»
Кокишева Д.К. ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ МЕКТЕПТЕРІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ 253
Нагатаева А. С. ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ ЧИТАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ И ОБЩЕУЧЕБНЫХ НАВЫКОВ ПРИ РАБОТЕ С ТЕКСТОМ (PISA) НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЕ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ 257
Несипбаева А.Ж. РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ АНАЛИЗ ИСТОРИЧЕСКИХ ФИЛЬМОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА 264
Оразалинова А.М. THE GAME AS A MEANS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS 268
Рахметова Г.О. LESSON STUDY ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ОҚУ МЕН ОҚЫТУДЫ ЖАҚСАРТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ 273
Руколеева Л.В. РАЗВИТИЕ У ОБУЧАЮЩИХСЯ МЫШЛЕНИЯ И КРЕАТИВНОСТИ НА ПРИМЕРЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ОДНОИМЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ УАЙЛЬДА И ПУШКИНА «СОЛОВЕЙ И РОЗА» 275
Сарсенбекова Г.Ш. ИНТЕРНЕТКЕ ТӘУЕЛДІЛІГІ БЕЙІМ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 279
Серикбаева Ш.Б. 285
АБАЙДЫҢ ҚАРА СӨЗДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ
Суюндикова Ш.Е., ГЕНЕТИКА ЖӘНЕ СЕЛЕКЦИЯ НЕГІЗДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ АМАЛДАР 218
Ташиева Ж.С. ЖОБАЛАУ ОҚЫТУ ӘДІСІ (PBL) АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ДЕРБЕС ОҚУҒА ЫНТАЛАНДЫРУ 291
Тлеубердинова Д.Н. ПРОЕКТ «РАЗВИТИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ РЕШЕНИЕ ПРИКЛАДНЫХ ЗАДАЧ» 293
Тлеукенова Г.О. 299
ЖОБА ТАҚЫРЫБЫ «ТЕРМОСТЫҢ ҚҰПИЯСЫ»
Тулебаева С.Б. 303
РЕКРЕАЦИОННАЯ ГЕОГРАФИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОЗНАНИЯ МИРА
Тулегенова А.Б. ЧИТАТЕЛЬСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ И СКОРОГОВОРКИ: ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ 308
Тұрғанбай Ә.О., Тулиндинова Г.К. АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ РӨЛІ 312
Уалиева Ж.К., Ахметова Г.И. LESSON STUDY: ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА МӘТІНДІ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ 317

PIRLS, PISA ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРІ КОНТЕКСТІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ PIRLS, PISA

Абдыкадырова А.М. «ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ТІЛ БІЛІМІ АРҚЫЛЫ ЖЕТІЛДІРУ» ЭЛЕКТИВТІ КУРС 319
Ауыт Хуатбек 327
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ
Баяубаев Е.К. ИНТЕГРАЦИЯ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДИК В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 334
Бейсембаева А.С. ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ЕМЕС БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА SMART ТЕХНОЛОГИЯЛАР ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 338
Данильчик А.В. ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КАК ПУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА 341

Дуйсембаева А. О., Дуйсембаева И. О. ТЕОРИЯ ВЕРОЯТНОСТИ В ДЕЙСТВИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ НА ВЫЧИСЛЕНИЕ ВЕРОЯТНОСТИ УДАЧИ В ИГРЕ 344
Дюсенова Д.М. ПРИМЕНЕНИЕ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ КАК ЗАЛОГ УСПЕХА В ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА 350
Есимханова А.М. РАЗВИТИЕ ФУНУЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В 5 КЛАССЕ С КАЗАХСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ 353
Зиядинова К. Ж. МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ӨМІРЛІК ТӘЖІРИБЕ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ 361
Кабенова Г.К. ӘДЕБИ МӘТІНДЕРДЕГІ УАҚЫТ ПЕН КЕҢІСТІК КАТЕГОРИЯЛАРЫН ЗЕРТТЕУ 365
Кабиденова Б.М. МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ 367
Кайсаринова А.С. «ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА» - БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ТӘСІЛІН ДАМЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫ 370
Корабаева Ж.Х. ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ 373
Кузнецова Л.А. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ 377
Купавченко А.Я. РАЗВИТИЕ НАВЫКА СМЫСЛОВОГО ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ 382
Майлакова Е.А., Трушакова Е.В. ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ 385
Мергалимова М.В. FUNCTIONAL LITERACY AND READING ACTIVITY: HOW TO IMPROVE UNDERSTANDING OF TEXTS IN ENGLISH 389
Нуржанова С.З. «ҚОСАЛҚЫ ТАРИХИ БІЛІМДЕР» АРНАУЛЫ КУРС САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ 393
Патрова А. В. ФОРМИРОВАНИЕ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НАВЫКОВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В КОМАНДЕ ПОСРЕДСТВОМ ДИДАКТИЧЕСКИХ КВЕСТОВ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ 398
Райымбекова М. К. 2-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫН «ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ» ПӘНІНДЕ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 404
Рсаева Б.К. ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ЧТЕНИЕ И ПИСЬМО 407
Сейлханова А.Н. МӘТІНДЕРДІҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚАБЫЛДАУ 411
Сыздыкова С.А. ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТОВ 414
Тулеубаева А. А. ГРАФИЧЕСКИЕ ОРГАНАЙЗЕРЫ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ 418

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Волочаева А.А. ПОДРОСТКОВАЯ УЯЗВИМОСТЬ: АНАЛИЗ СУИЦИДАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ И ПРЕВЕНТИВНЫЕ МЕРЫ 425
Гильмиянова Н.А. ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ И ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У ДЕТЕЙ-СПОРТСМЕНОВ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ПРАКТИК В ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РОДИТЕЛЯМИ 430
Исекеева А.К. СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ БАРЬЕРЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ 433
Каримова А. К. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ: ОТ ДИАГНОСТИКИ К КОРРЕКЦИИ 436

Кожабекова Ж.З. 441
ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА В ДЕТСКОЙ СПОРТИВНОЙ СРЕДЕ
Сенникова Т.В. ИННОВАЦИОННЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ КОРРЕКЦИИ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ 445

ОҚУҒА ҚҰШТАР МЕКТЕП
ЧИТАЮЩАЯ ШКОЛА

Аульбаева А.Р. ЗНАЧЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩЕЙ СРЕДЫ 450
Городничева С.В. 453
ЧИТАТЬ ИЛИ НЕ ЧИТАТЬ?
Семёнов С.А. 456
ПО ОТНОШЕНИЮ К КНИГЕ И ЧТЕНИЮ ИДЕТ РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – МҰҒАЛІМНІҢ КӨМЕКШІСІ
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ – ПОМОЩНИК УЧИТЕЛЯ

Аманжол Д.К. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ МОТИВАЦИЯ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ 458
Голованюк Э.И. СИНГАПУРСКИЕ МЕТОДИКИ И ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ 464
Жигулина Ю.В. ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВРЕМЕННЫЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС: ПЕРСПЕКТИВЫ И ВЫЗОВЫ 469
Жумабаева С.Т., Умурзакова Г.С. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕЙРОСЕТЕЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ К УРОКАМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА 472
Искакова Д.С., Магжанова А.О. АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ 476
Қайратова А.Қ. ОЙЫН МОДЕЛЬДЕУ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ МӘДЕНИАРАЛЫҚ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ МӘСЕЛЕСІ 479
Мажитова С.С. БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУ, БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ 482
Мандрыка Т.А. ГЕОГРАФИЯ В ЦИФРОВОМ МИРЕ: КАРТОГРАФИЯ И ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ 486
Нагатаева А.С. Ғаббас Ибраһим,Әсет Әділ 491
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ПРОЕКТ «МОЖЕТ ЛИ ИИ СТАТЬ ПОМОЩНИКОМ В СОЗДАНИИ ПОРТРЕТА ЛИТЕРАТУРНОГО ПЕРСОНАЖА?»

ТИІМДІ САБАҚ: ЖОСПАРЛАУДАН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА ДЕЙІН
ЭФФЕКТИВНЫЙ УРОК: ОТ ПЛАНИРОВАНИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ

Абаева А.Ш. 501
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ВЫРАЗИТЕЛЬНЫЕ СРЕДСТВА В СКАЗКЕ О. УАЙЛЬДА «СОЛОВЕЙ И РОЗА»
Айгумусова А.Б. 505
ШЕҢБЕРДІҢ ҰЗЫНДЫҒЫ. ДӨҢГЕЛЕКТІҢ АУДАНЫ. ШАР. СФЕРА
Акатаева А.Н. №3 ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫС «СҰЙЫҚТАР МЕН ҚАТТЫ ДЕНЕЛЕРДІҢ ТЫҒЫЗДЫҒЫН АНЫҚТАУ» 511
Аубакирова С.Б. 515
«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЕСКЕРТКІШІ НЕНІ БЕЙНЕЛЕЙДІ?
Байгулова Г. С. 519
ДЕФОРМАЦИЯ. ДЕФОРМАЦИЯ ТҮРЛЕРІ. СЕРПІМДІЛІК КҮШІ. ГУК ЗАҢЫ.
Бекахметова Д.К. 523
MY HOLIDAYS
Бердыгожаева Ж.А. 527
ЕСЕНТАЙ ЕРБОТИН. «ДАҢҒОЙ» МЫСАЛ
Бошанова А.Е. СЕМЕЙНЫЕ ТРАДИЦИИ. ПРАВОПИСАНИЕ -НН- И -Н- В СУФФИКСАХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ 530

Доспай М.М. 532
ПРИЗНАКИ РАВЕНСТВА ТРЕУГОЛЬНИКОВ
Игликова А.В., Канапина Б.А. 536
САМЫЙ ГЛАВНЫЙ МУЗЫКАНТ
Кабиева Б. 540
ИГРОВЫЕ ЗАДАНИЯ С МЯЧОМ
Казымбетова А.К. 547
«ЗВУЧИ, ДОМБРА!» ГЛАГОЛ КАК ЧАСТЬ РЕЧИ
Камзина А.О. 553
ПЕСНЯ БАБУШКИ
Муханова Л.М. ЗАТТАР ТАСЫМАЛДАНУЫНЫҢ СИМПЛАСТЫҚ, АПОПЛАСТЫҚ, ВАКУОЛЯРЛЫҚ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ 556
Онбаева З.А. 563
СРАВНЕНИЕ И ГРУППИРОВКА ПРЕДМЕТОВ ПО ФОРМЕ, ВЕЛИЧИНЕ И ЦВЕТУ
Сагынаева Г.Б. АРИФМЕТИКАЛЫҚ ПРОГРЕССИЯНЫҢ ҚАСИЕТТЕРІН ПАЙДАЛАНЫП ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ 567
Самонова Л.В. 571
ТВОРЧЕСТВО КЛОДА МОНЕ
Сарсенова А.М. 574
РАЦИОНАЛ САНДАРҒА АРИФМЕТИКАЛЫҚ АМАЛДАР ҚОЛДАНУ
Сачанова Ш. Т. 578
МАГИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА
Текебаева Б.А. ӘСКЕРИ КОММУНИЗМ САЯСАТЫНАН ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТҚА КӨШУ 583
Тулеутаева Т.Б. 588
ӨСІМДІКТЕР ЖЫЛДЫҢ ӘР МЕЗГІЛДЕРІНДЕ ҚАНДАЙ ӨЗГЕРІСКЕ ҰШЫРАЙДЫ?
Турагалдиева Ш.А. 592
ӨТКІЗГІШТЕРДІ ТІЗБЕКТЕЙ ЖӘНЕ ПАРАЛЛЕЛЬ ЖАЛҒАУ
Уныйбаева А.Ж. 598
ЖОЛ БЕЛГІЛЕРІН БІЛЕМІЗ БЕ?
Шайхимова С.Б. 602
ПРОИЗВЕДЕНИЯ Г.ЛАДОНЩИКОВА И С.СЕЙФУЛИНА С ОДНОИМЕННЫМ НАЗВАНИЕМ «РОДНАЯ ЗЕМЛЯ»

ТУҒАН ЖЕР

Чокан Чингисович Валиханов
(1835—1865)

190 ЛЕТ

Чокан Чингисович Валиханов был первым из сынов казахского народа, о котором самые выдающиеся деятели русской культуры и науки XIX века говорили и писали с неподдельным восхищением, к которому пришла слава выдающегося ученого-востоковеда. Научное наследие которого велико и разнообразно.

П. Семенов Тянь-Шанский.

ЕЛ ЕРІН САҒЫНАР

Е. Тақырбасов,
ҚР білім беру ісінің үздігі, Көркемөнер Академиясының корреспондент мүшесі

Белгілі дәрежеде тарих халықтың киелі кітабы. М. Карамзин.

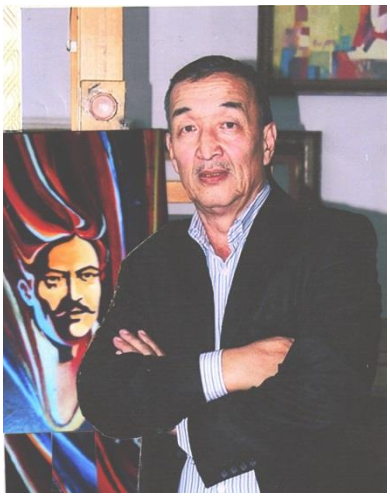

Ұрпаққа ізгілік пен рухани құндылықты сіңіру – тек ата-ананың емес, бүкіл қоғамның міндеті. Мемлекет басшысы Қасым – Жомарт Кемелұлы Тоқаев Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Ашығын айтсақ, қазір жас ұрпақ әлеуметтік желі арқылы тәрбие алып жатыр. Баланы дұрыс бағытқа бұрып, жол көрсетіп отырмасақ, бұл үрдіс өте қауіпті жағдай», - деген еді.

Адам тәрбиесі – үдемелі, мәңгілік процесс. «Отан от басынан басталады» десек, адам тәрбиесі – Отанды сүю, өмірге құштарлық, сұлулықты тану бала кезден семьяда басталады. Олардың қылығы тек жақсылыққа ғана арналсын, тек жарасымды ортаны қабылдайтын болсын десеңіз, дәстүрге арқа сүйеңіз. Дәстүрге арқа сүйемегеннің, көсегесі көгермейді деген аталарымыз.

Әрбір халықтың саналы өмір сүруі оның өнерімен танылады. Өнері жоқ халық өледі, өнерсіз ел болуы мүмкін емес. Сондықтан ұлттық өнерді қадірлеп, оның мазмұны мен мәнін түсінетін азамат болып жетілуге, тамыры тереңде жатқан халқымыздың сан салалы өнері ешкімді де бейжай қалдыра алмайды. Егеменді ел ретінде өнер мұраларымызды түгендейтін кез жетті.

Ұлттық сананы тек заманауи технологиялар арқылы ғана емес, дәстүрлі әдістермен ұштастыру маңызды. Жердің әсемдігін қаншалық жаннат деп мақтағанмен, оның өмірлік даңқын шығаратын да, аялап, сүйіспеншілікпен сәндендіретін де ел мен жердің өз перзенті – адамдар.

Осыдан 190 жыл бұрын, 1835 жылы халқымыздың ардақты перзенті Шоқан Шыңғысұлы Уәлиханов дүниеге келді. Шоқанның әлем мойындаған даналығы оның

дарынының тегеруінділігінде, танымының алуан қырлылығында ғана емес еді. Ол сонымен бірге арнасы терең ориенталистикаға тапжылмас тұғыр болып қалуы. Адамзат әулеті оған біртуар тұлға ретінде мәңгілік құрмет көрсетеді.

Ғасырлар бойы өзін-өзі тани алмай, туған жердің құпиясына таңырқап, көрікті келбетін тамашалап өткен халқымыздың қиялы байсал тартқандай. Байтақ дала төсіндегі әлеуметтік өзгерістер, формациялық алмасулар, экономикалық жаңғырулар сол даланың дидарына жаңа рең, жарқын шырай ұялатып қана қойған жоқ, сонымен қатар біздің әрқайсымыздың жан-жүрегімізді де нұрландыра түскен. Оң-солымызды, тереңдік-биігімізді, арғы-бергімізді тани бастадық. Бұл – адамзат өміріндегі рухани мәдениеттің, ғылыми ойдың, тегеурінді әрекеттің жаңа кезеңі.

Шоқан мұралары шығыстану көгінде әрдайым жарқырап тұратын байлығымыз. Одан түркі халықтары тегіс сусындап, мәдениетін, ой-өрісін, кісілігін шыңдайды. Ол байлық шексіз. Оны сүю үшін, аялай білу үшін, мүмкіндігінше жапырақтай жерін қалдырмай зерттеу керек. Жер қасиетін, ел қадірін білген соң ғана оны мақтан тұтамыз. Мақтан тұта алсақ қана оған шын пейілмен табынамыз. Туған жердің тарихын, тұрмысы мен мәдениетін жалпылай болса да таныстыру. Таныстыру арқылы жас ұрпақты туған жерді сүюге тәрбиелеу. Келер ұрпақ Шоқан еңбектерін жастанып оқитын болады. Өйткені уақыт сынына төтеп берген – ең асыл мұра, ең асыл тұлға!

Асыл тастай, қай қырын күн сәулесіне ұстасаң да жарқырай көрініп, асылдығы алуан қаспетімен таныла береді. Шоқан ғұламалығы да алуан қырлылығымен танылады. Шоқан – публицист, дипломат, интернационалист, географ, зоолог, археолог, заң білгірі, атеист, суретші ... дегендей сан-сала қаспеттерін тарата танып, жинақтап зерделеу бүгінгі таңдағы мәртебелі міндеттеріміздің бірі.

Мысалы, бейнелеу өнері тарихында он,жиырма ғана еңбегімен танымал, кәсіби суретші атанып, әлемдік даңқа иеленгендер бар. Шоқан 150 –ден аса туындысын мұра етіп қалдырды. Оның қолтумаларының шоқтығы биігі портреттік жанр болғанымен, табиғатты, халықтардың тұрмыс-тіршілігін, салт-дәстүрін бейнелеуде алдына жан салмайды.

Шоқанның әкесі Шыңғыс өз төңірегіне әнші, күйші, жыршыларды көптеп топтастырды. Бұл үйде күйдің неше атасы шертілді десеңізші. Міне Шоқан тәрбие алған ғибрат ордасы, аумағы кең, ол бір жатқан сырлы сарай, өнер мектебі. Айғаным әжесі мен Мұса нағашысы неге тұрады. Шоқантанушы ғалымдар, ақын-жазушылар, өнер саңлақтары болып Шоқанның азаматтық бейне-тұлғасын жасаудың жаңа белесіне шығуға күш жұмылдыруда. Бұл жолда тың туындылар, өміршең көзқарастар бел алуда.

Встреча в доме культуры им.Жаяу Мусы

Келер ұрпақ үшін аса маңызды бағдарлама ол –«Біртұтас тәрбие». Павлодар облыстық білім басқармасының қолдауымен өткізіліп жатқан «Шоқан оқулары»- осының айғағы. Бұл оқулар бірнеше бағытта оқушылар мен мұғалімдер арасында аудан, облыс, халықаралық деңгейде өтіп тұрады. Железин, Ертіс аудандарындағы Шоқан Уәлиханов атындағы мектептердің ұстаздары Ғ. С. Апеноваға, Н. М. Жүсіповке, Ямышев орта мектебінің мұғалімі С. Қ. Баужановқа және т.б., қалалық География үйінің жетекшісі А. В. Вервекинге, С. Баязитов атындағы балалар оқу орталығы мен С. Торайғыров атындағы облыстық кітапхана, Н. Нұрмұхаммедов атындағы облыстық сурет музейі, Н. Шафер музей үйінің жетекшісі Т. С. Корешковаға, Жаяу Мұса атындағы мәдениет үйі қызметкерлерінің ғалымның өмірі мен қызметін насихаттау мақсатында жасаған еңбектеріне ризашылығымды білдіремін. «Халықтың, ұлттың дамуы үшін екі басты нәрсе қажет, ол – еркіндік және білім» - деген еді Шоқан.

Шоқан өмірі ұлы армандарын жүзеге асыруға жетпеді. Шоқан тақырыбы өте кең, жан-жақты қамтитын жұмбақ , шексіз дүние!

Бүгінгі бөбекке қамқорлық жасаған адам ертеңге еңбек сіңіреді. Ұрпақ тәрбиесінде кешігу дегеніміз мертігумен бірдей! Біз баланы өзіміздің игілігіміз үшін емес, қоғамның қамын ойлайтын азамат ету жолына баулимыз. Сол еңбегіміз біздің бар болмысымыздан, қайрат-жігерімізден танылсын!

Встреча со студентами в лицее №20 г. Павлодар

Встреча в областном художественном музее

МҰҒАЛІМ – БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ІШКІ ЖАН ДҮНИЕСІ, ЖҮРЕГІ, ТІРЕГІ

УЧИТЕЛЬ – ЭТО ДУША, СЕРДЦЕ И ОПОРА СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

МҰҒАЛІМ-ЗОР ТҰЛҒА, ОЛ КҮННІҢ ҚҰДІРЕТТІ СӘУЛЕСІ СИЯҚТЫ

Аманова А.Е.,
Павлодар қ. № 5 ЖООБМ қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Мықты мұғалім қай кезде болмасын жарқын болашақтың кепілі. «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деп заңғар жазушымыз Мұхтар Әуезов айтып кеткендей, қазіргі жастарымыздың озық ойлы маман болып қалыптасуына айрықша көңіл бөлуіміз қажет.

Мұғалім еңбегі біріншіден, адамзат қоғамы тарихында жинақталған ғылым негіздерінен білім беруге тиіс болса, екіншіден, үнемі шәкірттерімен қарым-қатынаста болып, білсем, үйренсем деген бала арманы мен оның сырлы тағдырына басшылық етуді мойнына алған маман. Бүгінгі ұстаз шәкіртіне ғылым негіздерінен мәлімет беріп қана қоймай, оны дүниежүзілік білім, ақпарат, экономика кеңістігіне шығуға, яғни қатаң бәсеке жағдайында өмір сүруге тәрбиелеуі керек. Ол нағыз ұстаздың ғана қолынан келеді. Қазіргі заман мұғалімі — рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға.

Жақсы мұғалім — бұл қай кезде де ең алдымен кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын өмірге ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінін бірі деп есептелетіндігін ашып көрсету, педагогикалық шеберлік пен үрдіс қағидаларын көрсету зерттеу жұмысының жаңалығына жатқызылады. Мұғалім — зор тұлға, ол күннің құдіретті сәулесі іспетті (К. Д. Ушинский). Педагогикалық мамандықтың мәні оның өкілдері арқылы жүзеге асырылатын педагогикалық іс-әрекет негізінен көрінеді. Бұл әлеуметтік әрекеттің ерекше түрі, ол жинақталған мәдениет пен тәжірибені ұрпақтан ұрпаққа беруге және қоғамда нақты әлеуметтік роль орындауға даярлық негізінде жеке бастың дамуына жағдай тудыруға бағытталған. Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім — мектептің жүрегі (Ы Алтынсарин). Мұғалім — барлық білім беру жүйесінің негізі, жаны және жүрегі екендігін толықтай түсіну. Өйткені қазіргі жас буын — еліміздің келер күнгі келбеті. Ғасырлар мақсаты — саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген XXI ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделген, жан-жақты жеке тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру. Ол үшін бүгінгі оқу үрдісіне сай педагогикалық шеберлік қажет[1,26]. Білім беру жүйесі мамандардан кәсіби икемділік пен ұтқырлықты, сан қырлы шығармашылық қызмет пен өзін-өзі басқару, өзін-өзі ұйымдастыру жағдайындағы біліктілікті қажет етеді. Ұстаз болу — өз уақытын аямау, өзгенің бақытын аялау (Ж. Ж. Руссо).

Қазіргі мұғалім – ол кәсіби маман. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның кәсіби қажеттілігімен анықталады. Қазіргі мұғалімнің, ұстаздың айрықша ерекшеліктері – оның үнемі өзін-өзі жетілдіруі, өзін-өзі сынауы, эрудициясы және жоғары жұмыс мәдениеті. Өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігінсіз мұғалімнің кәсіби өсуі мүмкін емес. Сондай-ақ алға ұмтылу да өте маңызды, әр сабақты тиімді, түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, қызықты етіп өткізуі.

Қазіргі кезде мектептерде жиі қолданылып отырған жаңа технологиялардың бірі – оқушылардың жазу мен оқуда сын тұрғысынан ойлау қабілетін қалыптастыруға бағытталған

әдіс-тәсілдер. Осындай әдістеме негізінде жасөспірімдерге қазақ тілі мен әдебиетінен терең де тиянақты білім беруді өз тәжірибемде жиі қолданып келемін.

Сын тұрғысынан ойлау әдісі арқылы оқушылардың өз бетімен ізденіп, өзін-өзі реттей отырып диалогтік қарым-қатынас арқылы білімдерін арттырып, сандық технологияларды пайдалана білетін белсенді, білімді, саналы азаматтарды тәрбиелеу керек екендігін түсіндім.Білім алушылар басқалардың айтқан пікірлеріне күмәнмен қарап, ой електерінен өткізе білу қабілеті болып саналады. Яғни мұғалімнің де, білім алушының да сыни тұрғыдан ойлау қабілеті арта түсетіні анық. Бүгінгі таңда оқу және жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау әдісі кез келген сабақта кез келген стратегиялары құнды, әрі бағалы. Бұл стратегиялар оқушылардың қызғушылығын арттыра отырып, ұстаздың тығырыққа тірелетін сәттерінен арылтады. Сұрақ қою, ой шақыру, білім көпірі, бес жолды өлең, еркін жазу, білемін, үйренгім келеді, білгім келеді, Венн диаграммасы, пікірталас , болжау, Автор орындығы , топтастыру, т.б, стратегияларын қолдану оқушылардың мотивациясын оятып, ынталандыра түсері сөзсіз. Сонымен қатар бұл стратегиялар оқушының көзқарасын, түсінігін дамыта түседі, жалықтырмайды. Мұғалім үшін ең басты назар аударатын мәселе-сабақтың әдісі. Оқыту үрдісінде сан мыңдаған әдістер бар. Білім алушыларға қазақ тілін меңгертуде жақсы нәтижеге жету үшін мұғалім сабақтың түріне қарай әдістерді тиімді қолдану керек.Барлық сабақта сын тұрсынан тапсырма бере алмайсың. Әдіс дегенміз-мұғалімнің бір мақсатқа жетудегі іс-әрекеті.Ал,технология дегеніміз-көптеген әдістердің жиынтығы.Алға қойған мақсатқа жету үшін өзім де түрлі әдістерді сабақтың түріне қарай тиімді пайдаланамын.

Егеменді еліміздің ертеңі – білімді жастардың қолында екені белгілі. Жан-жақты қабілетті, тәрбиелі, білімді ұрпақ – еліміздің баға жетпес қазынасы. Кез келген ұлан алдымен өзінің ана тілін жетік білуі керек.

Қазақ тілі сабағында есту және қабылдаудың маңызы ерекше. Кез келген тіл сабағында оқушылар ауызекі сөйлеседі. Сөздерді есту арқылы, дыбыстарды дұрыс айтуға дағдыланады. Сөйлесу барысында интонация ырғағын, эмоция мен ым-ишарат қол қимылдарын қолдану – тіл білімін меңгертудің тиімді жолдарының бірі болып табылады. Оқушылардың бір-бірін тыңдап, түсіне білуге, өз бейнесін өзгелермен салыстыруға ықпал етуде, өз мүмкіндіктерін байқауда, өз білімін жетілдіруде ой сергіту тәсілінің маңызы зор. Ой сергіту тәсілінің жеке тұлғаға басқаларды, қоршаған ортаны тануға көмектеседі, оны түсінуге ойдағыны айтуға, бөлісуге жағдай жасайды, әркімнің өзіне деген сенімі күшейеді. Өзін-өзі түсіне білуге, мүмкіндігін бағалай білуге, өз бойындағы қасиеттерді байқауға үйретеді. Тәрбиенің мәні ұжыммен бірге ұйымшылдықпен жұмыс істеуге, жолдасына көмек беруге, және өзін-өзі төмен бағалау, өз-өзіне сенбеу сияқты психикалық негізден құтылуымен анықталады. Кез келген ой сергіту тәсілін өткізуде басында тақырып, мақсаттар мен міндеттер хабарланып, соңында рефлексия, қорытынды жасалады.

А.Байтұрыснов: «Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек.Оларды өзіне сүйеніш,қолғабыс есебінде қолдалануы керек» -,деп бекерге айтпаған.Ізденісті тоқтатпау керек,сол кезде білім алушы да,мұғалім де жетістікке жетеді.

Келтірілген әдіс-тәсілдердің мақсаты: мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді тәсілдерін анықтап, түсінік беру, тәжірибе алмасу.

Мұғалім мамандығы — барлық мамандықтың анасы — дегендей, ұрпақ болашағы, халқымыздың келешегі қазіргі ұстаздардың қолында. Сондықтан, жаһандану үрдісінде шығармашылық ізденістегі әр баланың ақыл-ой еңбегінің дамуына ықпал жасайтын негізгі тұлғаның бірі-ұстаз. Ахмет Байтұрсынов өз сөзінде: Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек, оларды өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек , — деген пікірі маңызды деп есептеймін. Себебі, әрбір мұғалім өз пәнін сүйетін, әрбір оқушының жүрегіне жол таба білетін, оқушыларды өздігінен білім алуына және сабаққа жеген қызығушылығын арта түсінуіне жол аша білетін өз ісінің шебері болуы тиіс [5,103].

Қорытындылай келе, Абай атамыздың мына бір ұлағатты сөзімен аяқтағым келеді: «Ғылым-білімді әуел бастан бала өзі іздеп таппайды. Басында алдаумен үйір қылу керек, үйрене келе өзі іздегендей болғанша. Қашан бір бала білімді махаббатпен көксерлік болса, сонда ғана оның аты адам бол

Библиография

1. Абайдың қара сөздері. - Өнер, 2006
2. Тұрғынбаева А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе//Алматы,2005
3. Білім технологиялары.- №3.- 2014
4. Оқудың иновациялық әдістері оқу: әдістемелік құрал// Ж.Сманқұлова, Ф.Саметова.- Алматы, 2014

ИННОВАЦИЯЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТ

ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНЫМ ПРОЦЕССОМ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Иванова В. А.,
заместитель директора по учебной работе КГУ «Средняя общеобразовательная школа имени Махмета Кайырбаева» отдела образования Актогайского района, управления образования Павлодарской области

В статье рассматриваются инновационные методы управления учебным процессом в условиях цифровизации образования. Анализируются современные подходы к интеграции цифровых технологий в образовательный процесс, их влияние на качество образования и эффективность образовательной деятельности. Описывается роль заместителя директора по учебной работе во внедрении этих инноваций, а также ключевые проблемы и вызовы, с которыми сталкиваются учебные заведения.

Цифровизация образования — это не просто внедрение новых технологий, но и качественное изменение всех уровней образовательного процесса. Такие технологии, как онлайн-курсы, адаптивные системы обучения и автоматизация оценивания, становятся неотъемлемой частью образовательных учреждений. В свою очередь, управление учебным процессом также требует значительных изменений, в том числе применения новых инновационных методов, направленных на повышение качества и доступности образования.

Заместитель директора по учебной работе играет ключевую роль в интеграции цифровых технологий в образовательный процесс, поскольку именно он отвечает за организацию и координацию всех учебных мероприятий. В данной статье рассматриваются основные инновационные методы, которые используются в условиях цифровизации, и анализируется роль заместителя директора в их успешной реализации.

Цифровизация образования представляет собой комплексный процесс, включающий внедрение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательный процесс и управление учебной деятельностью. Она охватывает не только формы обучения (дистанционное, смешанное), но и методы преподавания, организацию учебного процесса и оценку результатов.

Особое внимание стоит уделить следующим аспектам:

Использование образовательных платформ: Современные образовательные платформы, такие как Moodle, Google Classroom, Canvas, Bilimland и другие, предоставляют мощные инструменты для создания гибких образовательных программ и эффективного управления учебным процессом. Эти платформы позволяют:

- **создавать и курировать образовательные материалы,** организовывать занятия, форумы для обсуждений и взаимодействия между преподавателями и обучающимися.
- **отслеживать успеваемость учеников:** платформы позволяют отслеживать прогресс учащихся, проверять выполнение заданий, проводить тестирования и анализировать результаты с помощью автоматических систем оценки.
- **интегрировать различные образовательные ресурсы:** это могут быть видеоматериалы, тексты, презентации, задания, которые доступны учащимся в любое время и с любого устройства, что значительно повышает удобство обучения и доступность материалов.

Таким образом, образовательные платформы не только упрощают организацию учебного процесса, но и создают условия для более персонализированного подхода к обучению, что способствует лучшему усвоению материала и повышению результатов.

Адаптивное обучение — это методика, основанная на использовании алгоритмов и анализа данных для персонализации образовательного процесса. Системы адаптивного обучения могут адаптировать учебные материалы и задания в зависимости от уровня знаний каждого ученика, его успехов и потребностей. Это подход, при котором образовательные ресурсы и задания подбираются индивидуально для каждого учащегося в режиме реального времени.

Ключевые особенности адаптивного обучения:

- **персонализированные учебные маршруты:** системы могут предлагать обучающимися материалы, соответствующие их уровню знаний, а также предоставлять дополнительные ресурсы или задания для лучшего понимания материала,
- **прогнозирование успеваемости учащихся**: используя анализ поведения учащихся, системы могут предсказывать их успехи или возможные проблемы, позволяя преподавателям своевременно вмешаться и скорректировать образовательный процесс,
- **гибкость и удобство:** учащиеся могут работать с материалами в удобное для себя время, выполняя задания, которые соответствуют их текущим потребностям и прогрессу, что повышает мотивацию и вовлеченность.

Адаптивное обучение также позволяет преподавателю более эффективно выявлять пробелы в знаниях учащихся и сосредоточиться на их устранении, не тратя время на повторение уже пройденного материала.

Интерактивные технологии, такие как виртуальные лаборатории, онлайн-симуляторы, образовательные игры и другие цифровые инструменты, играют важную роль в процессе цифровизации образования. Эти технологии позволяют обучающимся активно взаимодействовать с учебным материалом и моделировать различные ситуации в безопасных условиях, что значительно расширяет возможности практического обучения.

- **виртуальные лаборатории:** это цифровые аналоги реальных лабораторий, где учащиеся могут проводить эксперименты и практические занятия. например, в области химии или физики учащиеся могут работать с виртуальными моделями и химическими реакциями, что позволяет избежать расходов на оборудование и повысить доступность практических занятий,
- **онлайн-симуляторы:** симуляторы позволяют ученикам взаимодействовать с моделями реальных процессов, таких как управление автомобилем, авиасимуляторы или тренажеры для медицинских специалистов. эти инструменты дают возможность развивать практические навыки в контролируемой среде, что особенно важно в технических и медицинских областях,
- **игровые технологии и геймификация:** использование образовательных игр и элементов геймификации способствует повышению вовлеченности учеников, помогает сделать обучение более увлекательным и мотивирующим.

Эти технологии создают условия для активного и практического освоения материала, что способствует глубокому пониманию предмета и развивает необходимые навыки для будущей профессиональной деятельности.

Инновационные методы управления учебным процессом

1. Смешанное обучение (Blended Learning). Смешанное обучение представляет собой сочетание традиционных методов преподавания и онлайн-форматов. Этот подход позволяет комбинировать очные занятия с дистанционными. Он дает преподавателям и ученикам гибкость в выборе наиболее удобных форм работы и способствует более индивидуальному подходу.

2. Использование аналитических систем для мониторинга успеваемости.

Современные аналитические системы позволяют автоматически отслеживать успеваемость обучающихся, анализировать их активность на образовательных платформах и оценивать результаты тестов. Это помогает не только своевременно выявлять проблемы в учебном процессе, но и адаптировать методы преподавания в зависимости от потребностей учеников.

3. Автоматизация процессов управления учебной деятельностью.

Современные системы управления учебным процессом, такие как электронные журналы и базы данных, автоматизируют процессы регистрации учащихся, составления расписания, ведения учебных планов и оценивания. Это значительно повышает эффективность работы административного аппарата учебного заведения и позволяет сосредоточиться на более важных аспектах образовательной деятельности.

4. Внедрение онлайн-курсов и МООС. Массовые открытые онлайн-курсы (МООК) — это важный инструмент для повышения качества образования. Они позволяют учащимся получить доступ к курсам, созданным ведущими университетами и экспертами в различных областях. Внедрение таких курсов в учебный процесс позволяет повысить доступность образования и предоставить учащимся знания мирового уровня.

Заместитель директора по учебной работе играет важную роль в интеграции цифровых технологий в образовательный процесс. **Основные обязанности заместителя директора по учебной работе в условиях цифровизации:**

- Разработка и внедрение стратегии цифровизации учебного процесса. Заместитель директора должен инициировать и разрабатывать стратегию цифровизации учебного процесса, которая будет включать в себя не только технические аспекты (выбор платформ и технологий), но и педагогические (адаптация учебных планов, изменение форматов преподавания). Стратегия должна учитывать особенности образовательного учреждения, потребности учащихся и преподавателей, а также возможности и ограничения, связанные с инфраструктурой. Важно, чтобы стратегия включала этапы внедрения, их временные рамки, а также оценку успешности изменений.
- Организация обучающих программ для преподавателей. Одной из ключевых задач заместителя директора является организация курсов повышения квалификации для преподавателей, направленных на обучение использованию новых технологий. Это могут быть тренинги по работе с образовательными платформами, вебинарами, онлайн-курсами, а также методические семинары, посвященные инновационным методам обучения,
- Координация **внедрения цифровых решений в учебный процесс.** Заместитель директора по учебной работе обеспечивает координацию между различными подразделениями учебного заведения для внедрения и использования цифровых решений. Это может включать внедрение систем управления обучением (LMS), автоматизированных систем оценки знаний, платформ для дистанционного обучения, а также интеграцию мультимедийных инструментов в традиционные формы учебного процесса. Важно, чтобы цифровые технологии поддерживали учебные планы и методы преподавания, не создавая дополнительных трудностей для учащихся и преподавателей.
- Оценка эффективности использования новых технологий и методов обучения.

– После внедрения цифровых технологий важно регулярно оценивать их эффективность. Заместитель директора должен разработать систему мониторинга, которая будет учитывать результаты внедрения инновационных методов и технологий.
– Обеспечение мониторинга и контроля качества образования с использованием цифровых инструментов.

Цифровизация открывает новые возможности для мониторинга качества образования. Заместитель директора по учебной работе должен внедрить системы, позволяющие отслеживать успеваемость учеников, оценивать их активность и участие в образовательном процессе, а также взаимодействие с преподавателями. Например, использование образовательных платформ с функцией автоматической оценки знаний и получения отчетности помогает быстро реагировать на изменения и оперативно принимать меры для улучшения качества образования. Важно не только внедрить такие системы, но и обеспечить их эффективное использование, чтобы преподаватели и учащиеся могли максимально эффективно использовать данные, получаемые с помощью этих инструментов.

Несмотря на многочисленные преимущества, цифровизация образования сталкивается с рядом проблем и вызовов:

– **Необходимость обучения преподавателей:** многие преподаватели не имеют достаточного опыта в использовании цифровых технологий, что требует проведения регулярных тренингов и повышения квалификации.
– **Технические проблемы:** недостаток инфраструктуры, низкая скорость интернета и технические сбои могут стать серьезным препятствием для успешного внедрения цифровых технологий.
– Неравенство в доступе к технологиям: в некоторых регионах и учебных заведениях существует проблема неравномерного доступа к цифровым технологиям. Это может касаться как технического оснащения, так и доступа к высокоскоростному интернету. В условиях цифровизации обучающиеся из более обеспеченных семей или регионов могут получить значительные преимущества, что усугубляет социальное неравенство в образовании.
– Излишняя автоматизация и потеря личного контакта: внедрение автоматизированных систем управления учебным процессом, онлайн-оценивания и использование искусственного интеллекта в обучении может привести к уменьшению личного взаимодействия между преподавателем и учеником. Это особенно важно в контексте образовательных дисциплин, где критически важна обратная связь, индивидуальный подход и социальное взаимодействие. Чрезмерная зависимость от технологий может снизить мотивацию ученика и ухудшить качество образовательного процесса.
– Психологические барьеры у учащихся: для некоторых учащихся переход к цифровому обучению может быть стрессом, особенно если они не обладают необходимыми техническими навыками или не привыкли к самостоятельному обучению в онлайн-формате. Это может привести к снижению эффективности учебного процесса, поскольку не все учащиеся могут адаптироваться к новому формату обучения.

Сопротивление учащихся внедрению новых технологий связано с их приверженностью традиционным методам обучения и опасениями по поводу снижения качества образовательного процесса. Это сопротивление может проявляться как в форме недоверия к новым цифровым инструментам, так и в страхе перед потерей контроля над процессом обучения. Важно, чтобы администрация учебных заведений проводила информационно-разъяснительную работу, объясняя преподавателям и ученикам преимущества цифровых технологий, а также их способность повышать качество учебного процесса.

Стратегии преодоления проблем:

1. Организация курсов повышения квалификации для преподавателей: регулярные тренинги и курсы для преподавателей, направленные на освоение новых цифровых инструментов, могут существенно снизить барьеры при внедрении новых технологий в учебный процесс. Важно обеспечить доступность этих курсов и их практическую направленность.

2. Улучшение инфраструктуры: инвестиции в обновление технической базы и расширение доступа к высокоскоростному интернету помогут решить проблему технического оснащения. Учебные заведения должны активно сотрудничать с государственными и частными организациями для получения финансирования на улучшение инфраструктуры.

3. Информационно-разъяснительная работа: для преодоления сопротивления изменениям важно проводить разъяснительную работу как с преподавателями, так и с учащимися. Необходимо акцентировать внимание на преимуществах цифровых технологий, таких как доступность материалов, гибкость обучения, возможность учиться в удобное время и в удобном месте.

4. Адаптация контента и образовательных материалов: преподаватели должны быть готовы к переработке традиционных учебных материалов для их применения в цифровой среде. Разработка гибких и доступных образовательных программ, использующих возможности цифровых технологий, поможет повысить их привлекательность и эффективность.

5. Создание инклюзивных образовательных программ: важно разработать и внедрить образовательные программы, учитывающие различия в уровне доступа учащихся к цифровым технологиям. Это может включать предоставление бесплатного доступа к учебным материалам и обеспечение всех учащихся необходимыми техническими средствами для участия в образовательном процессе.

6. Баланс между технологиями и личным общением: важно сохранить баланс между цифровыми и традиционными методами обучения, чтобы не потерять личный контакт между преподавателем и учеником. Онлайн-занятия должны дополняться возможностями для общения, обсуждений, консультаций и участия в живых семинарах.

Эти проблемы и вызовы требуют комплексного подхода и активного участия всех участников образовательного процесса: преподавателей, учащихся, администрации учебных заведений и органов управления образованием.

Библиография

1. Герасимова Е. К. (2022) Цифровизация образования: от теории к практике. Москва: Знание-М.

2. Иванова А. В. (2021). Инновационные технологии в обучении: преимущества и вызовы. Санкт-Петербург: Научное издание

3. Дэвис С. (2019). Смешанное обучение: перспективы исследований и практическое применение. Нью-Йорк: Academic Press.

4. Браун М. (2022). Роль цифровых инструментов в управлении образованием. Журнал образовательных технологий, 17(3), 45-6.

КАК ЗАМЕСТИТЕЛЬ РУКОВОДИТЕЛЯ ПО УЧЕБНОЙ РАБОТЕ МОЖЕТ ПРЕОБРАЗОВАТЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ: ОТ УПРАВЛЕНИЯ К ПОДДЕРЖКЕ ПЕДАГОГОВ

Иманалиева Ж. Ш.,
заместитель руководителя по учебной работе КГУ «ОШ № 1»
города Актау Мангистауской области

Аннотация. В статье рассматриваются роль и функции заместителя руководителя по учебной работе образовательной организации в условиях внедрения инноваций в процессы преподавания т обучения. Акцентируется внимание на изменении его роли от управления к поддержке учителей, внедряющих инновационные технологии в учебный процесс, их обучению и развитию, на необходимости быть не только менеджером, но и лидером, владеющим новыми образовательными технологиями.

Ключевые слова: заместитель руководителя, его роль и функции в образовательной организации, управление и поддержка педагогов.

В настоящее время система образования Республики Казахстан претерпевает значительные изменения, направленные на улучшение качества образовательных услуг. Особое внимание уделяется повышению профессионализма педагогов и созданию эффективной образовательной среды. Одной из ключевых фигур в этом процессе является заместитель руководителя по учебной работе, роль которого значительно трансформировалась. Сегодня этот специалист не только управляет учебным процессом, но и активно поддерживает педагогов, что способствует улучшению качества образования. В данной статье рассматривается, как заместитель руководителя образовательной организации может сформировать эффективную образовательную среду, обеспечив не только управление, но и поддержку педагогического состава.

Согласно Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы, важной задачей является обеспечение высокого качества образовательной среды. В условиях модернизации системы образования и перехода к обновленному содержанию образования, роль заместителя руководителя по учебной работе стала особенно важной. Этот специалист отвечает не только за организацию учебного процесса, но и за внедрение инновационных методов обучения, а также за профессиональную поддержку педагогов, что является важным аспектом повышения качества образования. Таким образом, заместитель руководителя по учебной работе становится связующим звеном между управлением образовательным процессом и непосредственной поддержкой педагогов, что оказывает положительное влияние на общие результаты работы образовательной организации.

Одной из основных функций заместителя руководителя по учебной работе является управление учебным процессом в школе. Это включает в себя планирование и координацию учебной деятельности, разработку расписаний, контроль за выполнением учебных планов и программ, а также организацию мониторинга успеваемости учащихся. Однако в современных условиях управления недостаточно простого соблюдения административных функций.

Современная роль заместителя руководителя по учебной работе требует, чтобы он был не только менеджером, но и лидером образовательного процесса, способным внедрять инновации, направленные на улучшение качества образования. Важнейшими направлениями в этом контексте являются цифровизация образовательного процесса, внедрение современных педагогических технологий и создание условий для личностного роста педагогов.

Однако управление учебным процессом не может быть успешным без должной поддержки педагогического состава. Заместитель руководителя по учебной работе должен обеспечить педагогам необходимые условия для профессионального роста, что непосредственно влияет на качество их работы и, в конечном итоге, на образовательные результаты учащихся. Поддержка педагогов включает в себя не только организационные меры (планирование курсов повышения квалификации, помощь в освоении новых образовательных технологий), но и психолого-педагогическую помощь. Важно, чтобы педагог, чувствующий поддержку со стороны руководства, был более мотивирован, продуктивен и открыт для внедрения инноваций в образовательный процесс.

Кроме того, создание системы наставничества внутри образовательной организации позволяет младшим учителям получать помощь от более опытных коллег, что способствует улучшению качества преподавания и повышению уровня профессионализма педагогов в целом.

Важной составляющей работы заместителя руководителя по учебной работе является внедрение новых образовательных технологий. Это может быть использование цифровых платформ для дистанционного обучения, онлайн-курсов, системы мониторинга успехов учащихся и многого другого. Цифровизация образовательного процесса требует от педагогов освоения новых навыков и методов работы, что также является частью их профессионального развития.

Роль заместителя руководителя заключается в том, чтобы не только организовать внедрение новых технологий, но и обеспечить педагогам необходимую подготовку и поддержку для эффективного использования этих инструментов.

В результате работы заместителя руководителя по учебной работе можно ожидать следующие положительные изменения:

1. Повышение профессионализма педагогов**:** благодаря систематической поддержке и развитию их компетенций, педагоги смогут более эффективно использовать инновационные методы и технологии в своей работе.
2. Улучшение качества образовательного процесса**:** внедрение современных образовательных технологий и подходов способствует повышению качества обучения и результативности работы педагогов.
3. Создание благоприятной образовательной среды**:** внимание к потребностям педагогов, создание системы наставничества и развития, а также внедрение новых методов обучения способствует улучшению атмосферы в коллективе и повышению мотивации работников.
4. Оптимизация учебного процесса**:** управление учебным процессом с применением современных методов планирования и мониторинга позволяет повысить его эффективность и качество.

Роль заместителя руководителя образовательной организации по учебной работе в современных условиях значительно расширилась. Этот специалист не только управляет учебным процессом, но и активно поддерживает педагогов, обеспечивая их профессиональный рост и развитие. Внедрение инновационных технологий и методов обучения, а также создание системы поддержки педагогов являются важными аспектами формирования эффективной образовательной среды. В результате таких изменений повышается качество образовательного процесса, что, в свою очередь, способствует улучшению образовательных результатов и конкурентоспособности образовательной организации в целом.

ТЕХНОЛОГИЯ СОЗДАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМАНДЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ: ИССЛЕДОВАНИЕ НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНСКОЙ ШКОЛЫ

Лампартер Е.В.,
заместитель руководителя по учебной работе КГУ «СОШ №1» отдела образования Железинского района, управления образования Павлодарской области

Аннотация В статье рассматривается процесс создания эффективной управленческой команды в образовательном учреждении на примере КГУ «Общеобразовательная средняя школа №1» отдела образования Железинского района, управления образования Павлодарской области. Описываются основные этапы и подходы, использованные для формирования команды, а также результаты внедрения определенных управленческих технологий. Автор исследует влияние корпоративной культуры, лидерства и коммуникации на работу команды, а также выявляет ключевые факторы, способствующие успешной реализации образовательной политики в школе. Исследование подчеркивает важность четкого распределения ролей, мотивации и взаимного доверия внутри команды для достижения целей и повышения качества образования.

Ключевые слова: управленческая команда, образовательное учреждение, лидерство, коммуникация, корпоративная культура, менеджмент в образовании.

Команда в менеджменте определяется как «небольшое количество человек, разделяющих цели и общие подходы к реализации совместной деятельности; имеющих взаимодополняющие навыки; принимающих на себя ответственность за функционально-ролевую конечные результаты; соотнесенность способных (исполнять изменять любые внутригрупповые роли); взаимоопределяющих принадлежность свою и партнеров к данной общности или группе»

В состав команды обычно входит группа специалистов, которые относятся к различным сферам организационной деятельности и совместно работают над решением проблем. Суть команды заключается в общем для всех ее членов обязательстве. Данное обязательство обуславливает необходимость миссии - некоего предназначения, в которое верят все члены команды и которое оказывает эффект сплочения. «Зачастую в основе миссии лежит компонент, направленный на первенство, эффективность, движение вперед и развитие. Наличие миссии является отличительным признаком команды от обычной группы людей, выполняющих схожую деятельность» [1, с. 93].

Формирование команды представляет собой достаточно сложный процесс. Зарубежные исследователи М. Армстронг и С. Тейлор указывают, что «для команды является важным наличие у сотрудников комбинации взаимодополняющих навыков» [2, с. 181].

Требования к ним они разделяют на три категории:

- техническая или функциональная экспертиза;
- навыки по решению проблем и принятию решений;
- межличностные навыки (принятие риска, полезная критика, активное слушание и т. д.).

Эффективная управленческая команда - один из главных факторов, обеспечивающих успешное функционирование образовательного учреждения. Сегодня многие школы, в том числе Железинская школа №1, сталкиваются с необходимостью формирования управленческих команд, которые могли бы эффективно решать задачи образовательного процесса, повышать качество обучения и создавать здоровую атмосферу внутри коллектива.

Цель данного исследования - проанализировать процесс формирования управленческой команды в Железинской школе №1, выявить ключевые компоненты её

эффективности и предложить рекомендации для дальнейшего совершенствования команды. Для этого в статье используются данные, полученные в ходе анкетирования, наблюдений и интервью с участниками управленческого процесса, а также результаты анализа внутренней и внешней среды школы.

Для проведения исследования была использована методика комбинированного подхода, включающая как качественные, так и количественные методы. Основным методом сбора данных стали интервью с администрацией школы, педагогами, а также наблюдения за деятельностью управленческой команды. Также была проведена анкета среди учителей и сотрудников школы, чтобы узнать их мнение о работе управленческого состава.

Исследование проводилось в течение одного учебного года и включало в себя три ключевых этапа: диагностика текущего состояния управленческой команды, внедрение мероприятий по улучшению взаимодействия и оценка результатов изменений.

Формирование управленческой команды в Железинской школе №1 проходило в несколько ключевых этапов.

Этап 1: Диагностика текущего состояния команды. На первом этапе было проведено анкетирование среди педагогов и административных работников с целью выявить слабые и сильные стороны существующей управленческой команды. Результаты показали, что основными проблемами были недостаточная коммуникация между членами команды и нечеткое распределение ролей. Члены команды часто не имели четкого представления о своих обязанностях и ответственности.

Этап 2: Разработка и внедрение мер по улучшению работы команды. После анализа ситуации была предложена серия мероприятий, направленных на улучшение взаимодействия внутри команды. Одним из первых шагов стало проведение тренингов по командообразованию и лидерству для руководителей школы. Также было решено проводить регулярные собрания для повышения прозрачности и эффективности совместной работы.

Этап 3: Оценка эффективности внедренных изменений. После шести месяцев работы новой управленческой команды была проведена повторная диагностика. Результаты показали значительное улучшение коммуникации и взаимопонимания между членами команды, а также повышение эффективности принятия управленческих решений. Сотрудники отметили улучшение рабочего климата и более высокую степень вовлеченности в процесс принятия решений.

В ходе исследования была выявлена ключевая роль лидерства в успешном функционировании управленческой команды. Школьный лидер сыграл решающую роль в мотивации педагогов и организации работы команды. Важно отметить, что школьный лидер не только задавал стратегическое направление, но и активно участвовал в создании комфортной рабочей атмосферы для всех членов команды.

Кроме того, эффективная коммуникация была признана одним из самых значимых факторов, определяющих успех. В школе была внедрена система регулярных встреч и обсуждений, где каждый участник команды мог высказать своё мнение и предложить решение тех или иных проблем. Такой подход способствовал не только укреплению доверия внутри коллектива, но и повышению ответственности каждого за общий результат.

Важным аспектом формирования эффективной управленческой команды в Железинской школе №1 стало развитие корпоративной культуры. В школе активно поддерживалась идея создания единой команды, ориентированной на результат и готовой к совместному решению задач. Основными ценностями, которые были выдвинуты в рамках корпоративной культуры, стали уважение к мнению других, открытость к нововведениям и стремление к постоянному совершенствованию.

Параллельно с организацией командных тренингов администрация школы начала внедрять элементы корпоративной культуры в повседневную работу. В частности, большое внимание уделялось развитию взаимной поддержки, поощрению инициативы и созданию

атмосферы доверия. Эти меры позволили значительно повысить мотивацию сотрудников и улучшить коллективную работу.

Исследование показало, что процесс создания эффективной управленческой команды в Железинской школе №1 можно рассматривать как многоэтапный процесс, включающий диагностику, внедрение изменений и последующую оценку. Главными факторами успеха стали чёткое распределение ролей, развитие лидерских качеств, улучшение коммуникации и формирование здоровой корпоративной культуры. Все эти элементы сыграли ключевую роль в улучшении взаимодействия между членами команды и повышении эффективности управленческой деятельности школы.

Рекомендуется продолжить работу по улучшению взаимодействия внутри команды, внедряя новые методы мотивации и стимулирования инициативы среди сотрудников. Также важно уделять больше внимания процессу коммуникации, используя современные технологии для обмена информацией и взаимодействия на всех уровнях.

Библиография

1. Зайцева Т.В. Управление персоналом: Уч. / Т.В. Зайцева, А.Т. Зуб. - М.: Форум, 2018. - 400 с.

2. Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами / М. Армстронг, С. Тейлор. – СПб: Питер, Прогресс книга, 2018. – 1038 с.

4. Базаров Т.Ю. Управление персоналом / Т.Ю. Базаров. - М.: Academia, 2019. - 232 с.

5. Байбородова Л.В. Методология и методы научного исследования: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / Л.В. Байбородова, А. П. Чернявская. - М.: Издательство Юрайт, 2019. — 221 с.

ТАЛАНТТЫ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРҒА БІЛІМ БЕРУ

ОБУЧЕНИЕ ТАЛАНТЛИВЫХ И ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ

ӨНЕРЛІ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚЫТУ

Канжигалинова К.С.,
№41 жалпы орта білім беру бейіндік мектебі
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілеті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар бере білу – әр ұстаздың парызы. Елбасымыз Жолдауында: «Біз ең дарынды, талантты, қабілетті оқушыларды оқытып, тәрбиелеуіміз қажет. Олардан еліміздің бақытты болашағы, біздің байлығымыз болатын жастар өседі»,- деген.

Дарынды және өнерлі оқушылар – кез келген қоғамның интеллектуалды және шығармашылық болашағы. Олар ерекше қабілеттерімен көзге түсіп, түрлі салаларда үлкен жетістіктерге жетуге қабілетті. Мұндай балаларды анықтап, олардың қабілеттерін дамыту – білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Қазіргі заманда дарынды оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу ерекше назар аударуды және заманауи тәсілдерді қолдануды қажет етеді.

Дарынды балаларды анықтау – олардың қабілеттерін дамыту жолындағы алғашқы қадам. Бұл үшін төмендегідей әдістер қолданылады:

- психологиялық диагностика: оқушының интеллект деңгейін, шығармашылық ойлау қабілетін, логикалық және аналитикалық дағдыларын бағалайтын арнайы тесттер,
- педагогикалық бақылау: мұғалімдердің оқушылардың сабақтағы, шығармашылық және спорттық іс-шаралардағы белсенділігін бақылауы,
- ата-ана және қоршаған орта пікірі: оқушылардың ерекше қабілеттерін байқап, оларды дамытуға ықпал ететін отбасымен байланыс,
- жетістіктерді сараптау: олимпиадалар, байқаулар, ғылыми жобалар немесе өнер саласындағы нәтижелер арқылы оқушылардың дарындылығын анықтау.

Өнерлі және дарынды оқушыларды оқыту жалпы білім беру жүйесінен өзгешеліктерді талап етеді. Олардың ерекше қабілеттері мен қажеттіліктеріне сай келетін жеке тәсілдер мен бағдарламалар қажет:

1. Жеке оқыту бағдарламалары

Дарынды оқушылардың қабілеттерін толық ашу үшін, олардың қызығушылықтары мен мүмкіндіктеріне бейімделген жеке оқу жоспарлары құрылады. Бұл әдіс оқушылардың белгілі бір пәнді тереңдетіп оқуына немесе жаңа салаларды игеруіне мүмкіндік береді.

2. Шығармашылық тапсырмалар

Дарынды балалар стандартты әдістерден жылдам жалығуы мүмкін. Сондықтан шығармашылық, зерттеу және инновациялық тапсырмаларды қолдану олардың білімге деген қызығушылығын сақтап, дамытады.

3. Оқу және ғылыми жобалар

Жобалық оқыту әдісі оқушылардың зерттеу қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Ғылыми жобалар, өнер байқаулары, спорттық жарыстар дарынды балалардың қабілеттерін шыңдай түседі.

4. Қосымша ресурстар мен технологиялар

Дарынды балаларға арнап, арнайы курстар, шеберлік сабақтары және қашықтан оқыту платформалары ұсынылуы тиіс. Жаңа технологиялар арқылы білім беру оқушылардың шығармашылық және аналитикалық ойлауын дамытады.

5. Психологиялық қолдау

Кейбір дарынды оқушылардың өзіндік ерекшеліктері әлеуметтік қарым-қатынас жасауда қиындықтар тудыруы мүмкін. Сол себепті олардың психологиялық қажеттіліктеріне ерекше көңіл бөлу қажет.

Дарынды балаларды тәрбиелеуде мұғалімнің рөлі аса маңызды. Мұғалім оқушыларды шабыттандырып, олардың бойындағы таланттарын ашуға көмектесуі керек. Сонымен қатар ол балалардың өзіндік ойларын еркін жеткізуіне, тәуелсіз шешім қабылдауына жағдай жасауы тиіс.

Мұғалімнің міндеттері:

- дарынды балалардың қабілеттерін дамытуға қажетті жағдай жасау;
- жаңа білімді игертуге ынталандыру;
- шығармашылық ойлау қабілетін дамыту;
- балалардың жетістіктерін бағалап, оларға қолдау көрсету.

Әрбір жеке тұлғаның болашағы өзі оқыған мектебінде айқындалады. Ертең осы елге ие болып, тәуелсіз еліміздің тізгінін ұстар азаматтар – бүгінгі мектеп оқушылары. Мектеп оқушыларының ішінде қазіргі заман талабына сай, ой - өрістері кең, дарынды, шығармашылық қабілеттері бар оқушылар көп. Әрбір жеке тұлғаның бойында өнерге, шығармашылыққа, спортқа деген ынтасы, дарыны болады. Ал оқушы бойындағы дарындылықты байқап, әрі қарай шыңдау- мұғалімнің шеберлігі.

Қазіргі заманға сай жеке тұлға қалыптастыру үшін оған ықпал ететін басты адам – жаңашыл, шығармашыл ұстаз. Мұғалімнің шығармашылығы мен жоғары деңгейдегі ұйымдастырушылығының арқасында ғана оқушының пәнге деген қызығушылығы артады, бойындағы ерекше қасиеттерін дамытуға мүмкіндік ашылады. Ұлы ойшыл Плутарх кезінде былай депті: “Көптеген табиғи талант дарынсыз ұстаздардың кесірінен жойылып кетеді. Олар дарынның табиғи құбылысына терең бойлай алмай, тұлпарды есекке айналдырып құртып тынады”. Бұл пікірмен толық келісуге болады. Өз пәнін сүйетін әр ұстаз оқушыларын қызықтыра, шығармашылыққа жетелей алады, болашағына бағдар бере алады деп ойлаймын.

Өнерлі және дарынды оқушыларды оқыту – тек білім беру жүйесінің емес, тұтас қоғамның маңызды міндеті. Мұндай балалардың қабілеттерін дамыту елдің ғылыми, мәдени және экономикалық жетістіктеріне ықпал етеді. Сондықтан оларға арнап сапалы білім беру бағдарламаларын құру, заманауи әдістерді қолдану және жан-жақты қолдау көрсету аса маңызды.

Дарынды балалар – елдің болашағы, ал оларды тәрбиелеу мен оқытуға жауапкершілікпен қарау – қоғамның өркендеуінің кепілі.

Дарындылықтың өзі екіге бөлінеді: айқын және жасырын дарындылық. Дарындылық ұғымымен қатар шығармашылық, талант, данышпандық ұғымдары да бар.

Дарынды оқушылармен жүргізілетін жұмыстарымның мақсаты:

Жан-жақты дамыған, білімді де білікті жеке тұлғаны анықтап, қалыптастыру.

Міндеттері:

Оқушының жеке тұлғасын дамытуға бағытталған оқу - тәрбие үдерісінде жаңа педагогикалық технологияларды кеңінен қолдану; ауызша, жазбаша тілдік қорларын арттыру. Шығарма, ой-толғау, эссе жаза білуге дағдыландыру; Оқушыларды ғылыми жоба жазуға, пәндік олимпиадаларға, түрлі танымдық байқауларға қатысуын қамтамасыз ету.

Осы мақсаттар мен міндеттерді орындауда мынандай жұмыс түрлерін қолданамын:

1. Дарынды оқушылардың қызығушылығын анықтау;
2. Оқушылардың қызығушылығына байланысты оқу жоспарын құру;

3. Шығармашылық тапсырмаларды іріктеу;
4. Дарынды оқушылардың білім деңгейлерін жүйелі түрде тексеріп отыру;
5. Сабақтан тыс жүргізілетін жұмыстарға жоспарлы түрде қатысу.
6.Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру.

Мен оқушының қабілетін сабақ кезінен бастап-ақ байқаймын, оқушының бойынан бір ерекшелікті байқағаннан-ақ тапсырманы күрделендіре түсемін, өз бетінше жұмыс жүргізуге бағыт-бағдар беріп отырамын.

Таланттылық пен дарындылықты дамыту үшін жаңа ұтымды әдістерді іздеу қажет. Ол әдістер оқушылардың белсенділігіне, ізденімпаздығына, оқиғаны сын көзбен қарауға негізделген.

Оқушы қабілеттерінің әр түрлі екендігін сыныпта отырған оқушылардың әр пәнді әр деңгейде қабылдайтындарынан көруге болады. Бірі есепке жүйрік болса, екіншісі тілге бай, біреулері сурет салғанды тәуір көреді.

Сондықтан мұғалім өз пәнін үйрету барысында әр оқушыны зерттеп, олардың өміріндегі осындай кемшіліктері болса, оны алдын ала анықтау керек.

Бүгінгі уақыт талабы – мәдени деңгейі мен шығармашылық қабілеті жоғары шәкірт әзірлеу. Осыған орай оқушылардың дарындылығын арттыруда қолданылатын жаңа технологиялардың алатын орны ерекше.

Қорыта келгенде, О.Бальзактың “ұдай еңбек ету- өнердің де, өмірдің де заңы” дегеніндей, оқушылардың шығармашылық қабілеті мен белсенділігін артыруда мұғалімге үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді.

Әрине, атқарылған істер аз емес. Дегенмен әлі де болса бізді ойландыратын, толғандыратын істер жетерлік. Атап айтқанда, олар – білім сапасын арттыру, оқушылардың біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп саралап оқыту, ғылыми-ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, т.с.с. Өйткені XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Ендеше, бізге ой - өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн. Егеменді елімізді дүние жүзі елдерімен терезесі тең болатын дәрежеде өркендетіп, оның тұтқасын, тізгінін ұстайтын, сол арқылы елімізді әлемге танытатын да біздің дарынды, қабілетті ұл-қыздарымыз болмақ.

Библиография

1. Тұрғынбаева Б.А.Ұстаздық шығармашылық. - Алматы, 2007.
2. Тұрғынбаева Б.А.Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту. - Алматы, 1999.
3. Репкина Н.В.. Что такое развивающее обучение. «Пеленг», 1993
4. Омарқұлова С.А. Дарынды баламен жүргізілетін жұмыстардың әдістері мен түрлерін жетілдіру. // Мектептегі технология, 2009. - №5, 3-4б.
5.Темірбаева С. Дарынды оқушылармен жүйелі жұмысының маңызы. // Қазақ әдебиеті және мемлекеттік тіл, 2009. - №7-8, 11-12б.
6.Тоқтарбаева Р. Дарынды оқушыларды ғылыми жұмысқа баулу // Тәрбие туралы, 2010. - №6, 7-9 б.

ӘДІСТЕМЕЛІК БІРЛЕСТІККЕ КӨМЕК

В ПОМОЩЬ МЕТОДИЧЕСКОМУ ОБЪЕДИНЕНИЮ

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН КОМИКС АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Байгиреева Г.С.,
Павлодар облысы Железин ауданы «№2 жалпы орта білім беру мектебі»
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

«Халық пен халықты теңестіретін-білім»-деп қазақтың абызы Мұхтар Әуезов айтқандай, білім бәсекесіне бейім шәкірт тәрбиелеу-біздің өмірлік мақсаты. «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер», – деп Жүсіпбек Аймауытов айтқандай, бүгінде оқушыларға саналы тәрбие мен сапалы білім беру ісін жаңа талап тұрғысынан өзгертіп, оқыту тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру қажет Қазіргі таңда тілді үйретуші оқытушының алдына қойылған талаптардың бірі – тіл үйренушілерді сөйлету болып тұр. Мен комикстерді жақсы көремін. Өкінішке орай, қазақ тіліндегі комикстер өте аз. Сондықтан қазақ әдебиетіндегі көркем туындыларды насихаттайтын қазақ тіліндегі комикстердің болғанын қаладым. Сол арқылы оқушыларымның кітап оқуға деген құштарлығын арттырғым келдіКітапты тек мазмұндаумен, оқумен шектелмей, шығармашылық қырын, дағдыларын дамыту арқылы қазақ әдебиетіне деген қызығушылығын оятуға тырыстым

Қазақ тілі мен әдебиеті 6 -сынып бағдарламасы бойынша көркем шығармалардағы насихаттайтын, қазақ тіліндегі өзіміздің комикстерді таныту мүмкіндігі бар,белсенділігі артады.

Біріншіден, комиксте мәтін аз болғандықтан, тілді үйреніп жатқандарға оны оқу қиындық туғызбайды

Екіншіден, сурет салу сюжет арқылы, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін оңай есте сақтауға, жай сөйлем құрастырады**.**

Үшіншіден, комикс – балалардың тілдік дағдыларын дамытуға және ынталандыратын қызықты оқу.

Комикс – ағылшын тілінде comic – күлкілі деген мағына береді. Комикс – суретпен салынған хикая. Әдебиет және сурет өнерін ұштастырады. Бұл өнердің сан түрлі тармағы бар. Бірі графикалық роман тәрізді болса, енді бірі тіпті қысқа болады, оларды стрип деп атайды. Кей мемлекетте сурет салынған шығармалардың өзіндік атауы бар. Француз тілді елдер комиксті bande dessinée, яғни суретпен салынған лента десе, жапониялық комикс манга деп аталады.

Комикс – бұл суреттер мен шағын мәтіндер арқылы баяндалатын оқиға.Комикстер бүгінде өзінің оқиғасы

мен әрі суреттерімен оқырманды біресе уайымдатып, біресе шабыт сыйлап, бірде күлдіріп алады. Тек мәтіннен тұратын туындыға қарағанда, комикстер визуал арқылы суреттерден басты нәрсені көруді және іздеуді үйретеді.

Сурет – комикстің басты бөлшегі. Сурет сөзге қарағанда әлдеқайда жақсы есте сақталып қана қоймай, жеткізу дәрежесі бойынша жылдамырақ. Бейнелер арқылы ақпарат алу жеңіл әрі тез. Сөз арқылы толық ашылмаған әрекет құпиясын, эмоциялар мен жағдайды көрсетеді.

Сөз сөйлейді, сурет көрсетеді

Суретші, комикс-роман авторы Арт Шпигельман комисктерді «Со-Міх» деп атайды. Сол арқылы ол медианың өзара кірігуін көрсететіндей. Сөйлемдер мен суреттер өзара байланыса алады, бірін-бірі толықтыра алады, қарама-қайшылықтар да кездеседі. Сәйкесінше, оқырман ақпараттың 90 пайызын түсіне алады.

Комикстер фильмді, театр пьесаларын және компьютер ойындарын еске түсіреді. Бірақ оларға қарағанда комиксте шектеу деген болмайды.

Комикс шетел әдебиет жанр қалыптасты

Фран Италия,Казіргі кезде Жапония.Бірақ архивке келгенде қазақ әдебиет шығармаларын 1929 жылы Жүсіпбек Аймауытов жасаған күрделі «Жаман тымақ» поэмасы. Сол кезде алғашқы қазақ комиксі болған .Әлемде күрделі ақпаратты әңгімелер мен сурет арқылы кешенді түсіндіру жолы комикс түрінде белсенді қолданылады.Оқу процесінде комикстерді пайдалану пайдалы,өйткені мәтінде визуалды бейненің болуы ,қабылдауы мәтіндерді оқуға қызығушылық тудырады.

Комикс қалай қолданамыз?

1 .Көркем мәтінді оқимыз.

2 . Шығармаларда кейіпкерлер образдар мен даралық сипатын жұмыс жүргізу, талдау

3 . Шығармашылық жұмыс.

Бұл 6 - сынып оқу бағдарламасында кездесетін «Ана-жер-Ана «повесі. Комикс жанры арқылы оқу көбінесе жаңа тақырып өту барысында тиімді қолданылады. Сонымен қатар бейнелі суреттердің өзі оқушыларға сабақты меңгеруге оң әсерін тигізеді.

Ана бейнесі ,тағдыры- ретінде нан символикасын пайдаландым. Ананың қайғысы нанмен ерекшеленеді. Бұл – суретшінің сәтті шешімі.

М.Әуезов «Абай жолы» «Қайтқанда» тарауынан үзінді оқи отырып біз графикалық комикс және сәйкестендіру сұрақтарын жасады

Толағай тауының тарихын айтшы” 6.1.4.1 шағын поэзиялық шығармалардың мазмұнын талдай отырып кейіпкерлерге сипаттама жасау

Толағай қандай? күшті, мықты, қайратты, алып, дәу, айтқанынан қайтппайтын, бірбеткей. Ел қамын ойлады.

Комикс жанры Тыңдалымда сюжет желісі бойынша толық комикс құрастырады.

Оқылымды меңгерту үшін: мазмұны өте қысқа сюжетті алып оқимыз, сұрақ құрастырамыз, қысқаша мазмұндаймыз.

Айтылымда қысқаша әңгіме, құрау, мәтін құрау

Жазылымда диалог құрау

Комикстерді сабақта қолданудың артықшылықтары бар.

1.Комикс жанры арқылы оқу көбінесе жаңа тақырып өту барысында тиімді қолданылады.

2. Комикстерде қарапайым сөйлеу тілі қолданады.

3.Диалогтар өте қысқа,жинақы, ықшам түрінде беріледі.

*4.*Сюжетін көз алдына елестету арқылы шығарманың мазмұнын толық түсіне алады

5.Нәтижесінде оқушылардың белсенділігі артады.

Библиография

1. Абдиева Ш. Қазақ тілі сабағында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану әдістері http://abai.kz/post/9782

2. Конобеев А. Использование комиксов в обучении английскому языку https://www.englishteachers.ru/forum/index.php?app...

3. Николай «Swamp_Dog» Ковалёв и Александр «GraveDigger» Козлов. Вебкомиксы: особенности, выгоды, перспективы (рус.) (html). «Авторский комикс» (28/06/2009). Архивировано из первоисточника 12 февраля 2012. Проверено 11 декабря 2009.

4. Акишин А. М., Каменецкий Ю. М., Щедрин Э. П. Георгий Жуков: рисованная книга (комикс). М.: Прогресс, 1991. 96 с.

5. Алиев Р. Т. Дихотомия природного и техногенного в образах героев американских комиксов // Социально-гуманитарный вестник Прикаспия. - 2014. №1 (1). С.5-9.

6 Вершинин И. Н. На грани науки и увлечения: комиксология [Электронный ресурс]. URL: https://sciencepop.ru/na-grani-nauki-i-uvlechemya-komiksologiya/(Дата обращения:1.03.2022).

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ПРОБЛЕМАЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Байсеитова С.Х.,
Павлодар облысы, Баянауыл ауданы, Бірлік ауылы, Ж.Ағаділов атындағы жалпы орта білім беру мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Еліміздегі заманауи білім беруді дамытудың қазіргі заманғы кезеңі- оқытудың дәстүрлі түрінен жаңа педагогикалық технологияға, яғни жаңартылған білім берудің әдіс-тәсілдеріне төселетін негізгі кезең болып отыр.

Бүгінгі уақытта инновациялық педагогикалық технологиялар саны жетерліктей. Қазіргі заманғы мектеп мақсаты: ол -жеке тұлғаның қабілеті жететін бағытта оның неғұрлым өз бетімен терең білім алуына қолайлы жағдай туғызу болып отыр.

Оқушылар мемлекеттік тілді үйрену арқылы қазақ халқының тілін біліп қана қоймай, халқымыздың мәдениетімен, тарихымен, салт-дәстүрімен танысады.

Қазақ тілі оқулықтары мейлінше, оқушылардың әр деңгейдегі мотивациясын қанағаттандыруы тиіс. Сондықтан теориялық оқумен қатар өздігінен іздене жүріп орындайтын тәжірибелік жұмыстарының да рөлі ерекше деп білемін. Қазақ тілінен өткізілетін практикалық жұмыстар барысында жетістіктерге жету үшін ең алдымен оқушылардың білім дәрежесін, ынтасын, ақыл-ой, еңбек дағдысын, өз жұмысына деген жауапкершілігін ескеру қажет.

Сабақта, жалпы мектепте, оқушыларға ыңғайлы және жайлы жағдай жасауымыз қажет.Сабақ барысында жаңа әдіс – тәсілдерді тиімді қолдану- оқушымен нәтижелі жетістіктерге мүмкіндігінше қол жеткізуге жетелейді. Әрі тұлға ретінде жан-жақты дамып, кері байланыс орната алады, өз рефлексиясын да дәлелді түрде бере алады деп ойлаймын. Жалпы технологияның қыр-сырын біліп, оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың жетілдірілген педагогикалық жүйесінің жобасы ретінде қолданысымды бөлісетін болсам:

-білімді ізгілендіруге;
-оқыту үрдісін ұйымдастырудың жаңа әдіс-тәсілдері мен формаларын қолдануға;
- оқу құралы ретінде компьютердің дидактикалық мүмкіндіктерін оқу үрдісіне тиімді пайдалануға;
-оқушыны өз бетімен танымдық іс әрекетіне ынталандыруға, белсенділік пен қызығушылық қабілеттерін арттыруға;
-жеке басының қабілетіне, даму темпіне сәйкес өз бетімен тиісті білім деңгейіне жетуге;
-білім сапасын көтеруге;
- мұғалім басқарушылық іс- әрекеті арқылы оқушының өзін-өзі тексеріп, түзетуге бақылап, рейтинг жүйесімен бағалауға, сол арқылы өзін-өзі рефлексивті басқаруына айналуға;
-оған сәйкес жеке тұлға өз бетімен дамуын қадағалайтын мониторинг құруына сол негізде шығармашылыққа тартуға болатынын, осы істелген тәжірибе жұмыстарында анықталады.

Әр бір пән мұғалімі қазақ тілі пәнінде оқушыларды терең ойлай білуге, өз ана тілін қадірлеуге, шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, өз көзқарастарын еркін дәлелдей алуға үйрену мақсаттарын қояды. Бұл мақсатты орындау, яғни оқушының білім, білік дағдысын, өзіндік танымын қалыптастыру нақты ұйымдастырылатын кезеңдер арқылы жүзеге асырылатын күрделі үрдіс.

Тәжірибе барысында ауыл мектептерінде қазіргі талаптарға сай көптеген инновациялық технологиялардың ең тиімділерін және олардың элементтерін қолданудамыз. Бұл білім сапасының әр оқушылардың қызығушылығының артуына септігін тигізеді. Әсіресе, өз

сабағымда деңгейлеп оқыту мен дамыта оқыту, модульдік оқыту т.б технологияларының элементтерін түрлендіріп, сабақтың кезеңдеріне қарай еркін қолданамын. Сынып ішінде дарынды оқушыларды анықтауда, бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарын жүргізуде деңгейлеп оқыту технологияларының берер маңызы зор.

I деңгей – міндетті деңгейдегі тапсырмалар стандартқа сай алынады. Мұнда сабақта жаңадан меңгерілетін білімнің өңін өзгертпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беріліп отырады.

II деңгей- мүмкін мен міндетті деңгей аралық деңгейде тапсырмалар күрделеніп шиыршық бойынша орындалады.Өткен материалдарды реттеуге және жүйелеуге бағытталып келеді. Бұл өзгертілген жағдайлардағы тапсырмалар, яғни бұрынғы жаттығуларға ұқсас, бірақ оларды орындау үшін алғашқы алған білімдерін түрлендіріп пайдалану қажет. Оқушылардың ойлау қабілеттерін жетілдіруге берілетін жаттығу-тапсырмалар ұсынылады.Бұларға логикалық жаттығу жұмыстарымен қатар бейнесөздер мен сөзжұмбақтар құрастыруға мүмкіндіктер беріледі.

III деңгей-мүмкіндік деңгей жоғары қиындықтағы тапсырмалар. Танымдық-іздену түрдегі тапсырмаларды орындау барысында оқушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін (ережелер шығарып, өзбеттік жұмыстарда оны дұрыс қолдана отырып, мәселелік (проблемалық) жағдайларды шешуге, оны дәлелдеуге арналған қажетті тапсырмалар беру, сөйлемдер құруға өз позициясы арқылы пікірін айту) жетілдіріп, тереңдетумен қатар, өзі үшін жаңалық ашуы тиіс. Оқушылардың өз бетімен деңгейді таңдауына, тапсырмаларды орындауына қарай отырып, сынып білімінің қаншалықты төмен немесе жоғары екені аанық болмақ. Сонда білімді игеру деңгейлерін ескерсек, мұнда сәйкесінше «қиындық» тұрғысынан қарағанда білімді игеру деңгейі өтілген материалды игеру шығармашылық деңгейге бағытталатын болады.Яғни оқушы қарапайым деңгейден формалды логика деңгейіне өтетін болады. Өтілген материалдың сапалық көрсеткіштерін «игеру қиындығы» деп те айтуға болады. «Игеру қиындығының» негізгі шыңы 4 деңгейде көрінбек. Мұнда оқушы өз қалауымен шығармашылық тәжірибелік іспен шұғылданады.Ал берілетін тапсырмалар мынадай талапқа сай болуы қажет деп есептеймін:

- сынып бағдарламасын қамтып, стандартқа сай болуы;
- алынған теориямен байланысы;
- оқушының қызығуын арттыруы;
- оқушының өзін-өзі дамытуға, кері байланысқа шығуына әрі бағалауға мүмкіндік болуы.

Ендеше, оқушы осы шығармашылық деңгейде жинаған тәжірибесі мен қалыптастырған ұғым-түсініктерінің, белсенді ой еңбегінің жаңаша, бұған дейін болмаған, белгілі бір дәрежеде олардың жеке басының икемділігін байқататын дүние жасап шығуына негізделген (ереже, оны мысалдар арқылы дәлелдеу, қазақ тілінен сол тақырыпқа байланысты ережелер мен ерекшеліктерді оқулыққа сүйенбей, мұғалімнің көмегінсіз қорытып шығару) олимпиадалық тапсырмалар немесе тест тапсырмалары, ғылыми жобалар, берілген тақырыптар бойынша рефераттар мен баяндамалар дайындау болып табылады.

Демек, бұл тапсырмалар- оқушының біліктілігі мен дағдысын қалыптастыру және оны өз бетімен бағалау деңгейі болады және IY деңгейге жете алған оқушының ғана білім нәтижесі жаңа тақырыпты меңгеру барысында анықталған басты оқу мақматының орындалған түрі болып табылады. Бұндай жағдайда оқушы өз қатесін өзі тауып, түзете алатын және өзін-өзі басқарып, бағалай алатын дәрежеге жетеді, өзіне деген сенімі де артады.

Ал Американдық ғалым Б.Блум мұндай мақсаттың алтауын атайды. Кез келген тақырыпты оқытудың мақсаты-оны толық, тіпті шығармашылық деңгейге дейін, меңгертуді көздейтін болсақ-онда түбегейлі нәтижеге жету, немесе проблемалық мақсаттарды орындау алты мақсаттар тізбегі арқылы шешуге болады.

1. «Танып-білу»- нәтиже 1;
2. «Түсіну»-нәтиже 2;
3. «Қолдану» нәтиже 3;
4. «Анализ-талдау» нәтиже-4;
5. «Синтез-жинақтау»нәтиже 5;
6. «Рефлексия» нәтиже 6.

Жалпы жеңілден ауырға, немесе қиынға қарай әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы оқушы мүмкіндігіне беріледі. Оқушы қорытынды шығарады, өзін-өзі дамытады, өз-өзіне баға береді, жаңашылдыққа ұмтылады.Нәтижесінде проблемалық кедергілерінен шыңдалған шеберліктері арқылы өз қызметіне талдау жасайды.

Қорыта келе, мектептерде қазақ тілі мен әдебиетін оқыту сапасын жаңа заманауи талабына сай жетілдіру- уақыт күттірмейтін келелі іс.Бұл орайда, нәтижеге бағдарланған білімнің мазмұны, көлемі және аясы біліктілігімен ұштасуы керек.

Библиография

1. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 174-бет
2. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі » атты кітабы. 2008. 30- 32-б.
3. Жалпы білім беретін мектептердің қазақ сыныптарының қазақ тілі оқулықтары.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Байтуганова Б.С.,
«Павлодар қаласының Шапық Шөкин атындағы жалпы орта білім беру гимназия-мектебі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қазіргі заман талабына сай білім беру – бұл қоғам мүшелерінің интеллектуалдық, мәдени дамуының жоғары деңгейлік және қамтамасыз етуге бағытталған тәрбие беру мен оқытудың үздіксіз үрдісі екендігі белгілі. Осы орайда оқушылардың танымдық қабілетін дамыту, білім сапасын арттырумен қатар шығармашылық белсендіктерін жетілдіру үшін пәндерді оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдерін іздестіру – қазіргі білім беру саласының өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Кез келген пәнді оқытуда ұстаздарға қойылатын басты талап – жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, оқушыларға сапалы білім беру.

«Технология» ұғымы грек тілінен енген екі сөзден тұрады: «техно» - өнер, шеберлік және «логос» - білім, оқу, ғылым деген мағыналарды білдіреді. Сондықтан, «технология» терминін қазақ тіліне «өнер туралы ғылым» немесе «шеберлік туралы ғылым» деп аударуға болады [1].

«Жаңа ақпараттық – коммуникациялық технологиялар» ұғымының пайда болуы білім беру саласында компьютердің қолданыла басталуымен тығыз байланысты. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру үрдісі.

Қазақ тілін оқытуда инновациялық технология әдіс - тәсілдері оқушылардың тілге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып, өз ізденістері мен шығармашылық деңгейлерін дамытуға жол ашу болып табылады.

Өз тәжірибемде инновациялық технологиялардың жиі қолданатыным – ақпараттық-коммуникациялық технологиялар. АКТ-ны қолдану өзіме де, оқушыға да өте қолайлы. Оларды пайдалану кезінде оқушылардың сабақта алған білімдері шыңдайды, сөйлеу дағдылары қалыптасады.

Конфуций: «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтаймын, өзіме жасатсаң – үйренемін» деген. Қытай данасы айтпақшы оқушы өзі жасағанда ғана берген материалды жақсы түсінеді, есте сақтайды.

Қазақ тілі сабақтарымда ақпараттық - коммуникациялық технологиясын пайдалану арқылы оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, логикалық ойлау, өз бетінше жан-жақты білім алуға бағыт-бағдар беруді мақсат қойдым. Ол үшін ұстаздың өзі де жан-жақты білімін жетілдіруі керек.

Сол мақсатта тәжірибемде LearningApps, Flippity, Wordwall платформаларын; Plickers пен QR-код әдістері және Memoric қосымшасын пайдаланып көрдім.

Ескі әдістермен салыстырғанда оқушыларға, шынымен де, АКТ-ны пайдалану өте тиімді және қызықты екен.

Сабақта қолданатын Flippity платформасындағы «Сиқырлы шеңбер» әдісі арқылы оқушыларды қызықты түрде тақтаға шақыруға, топтарға бөлуге немесе сол шеңберге жазылған сұрақтарға жауап беру тапсырмалары үшін қолданамын.

Мысалы:https://flippity.net/rp.php?c=Таймас,Алан,Әлішер,Кира,Айлара,Павел,Таир,Әмина,Нұрғалым,Али,Рамиль,Ламира,Дания,Асанали,Адель&t=4%20Д

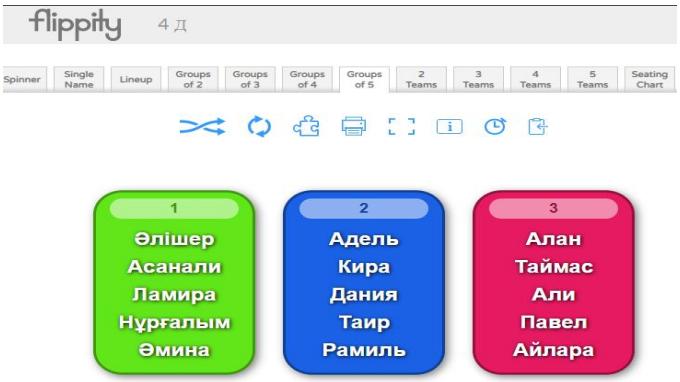

Рисунок 1 Сиқырлы шеңбер (flippity) [4] **Рисунок 2 топқа бөлу (flippity) [4]**

LearningApps платформасының ерекшелігі, пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпыға қол жетімді болып табылады.

Іздестіруге оңай болу үшін барлық интерактивті тапсырмалар санат бойынша топтастырылған (пәндер, сынып бойынша). Категория бойынша таңдаудан басқа, қиындығына қарай да топтастырылған тапсырмаларды таңдап алуға мүмкіндік бар. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. Жеке материалдарды жасау және сақтау қарапайым тіркеуден өткен соң ғана мүмкін болады. Сонымен қатар, өз материалдарын жасай отырып, пайдаланушы оларды жеке қолдану және жалпы пайдалану үшін сақтай алады. LearningApps құралдары әртүрлі интерактивті тапсырмаларды жасауға мүмкіндік береді. Мен көбінесе сәйкестендіру, сұрыптау, топтастыру, жұбын табу тапсырмалар түрлерін қолданамын. Мысалыға https://learningapps.org/watch?v=prw3g6dxk23 сілтемесі бойынша топтастыру тапсырма түрін орындау; ал

Рисунок 3 Learning Apps (топтастыру) [2]

https://learningapps.org/display?v=po98j8tha23 сілтемесі бойынша жаңа сөздерді меңгеруде сәйкестендіру тапсырмасын орындау сияқтыларды ұсынғым келеді.

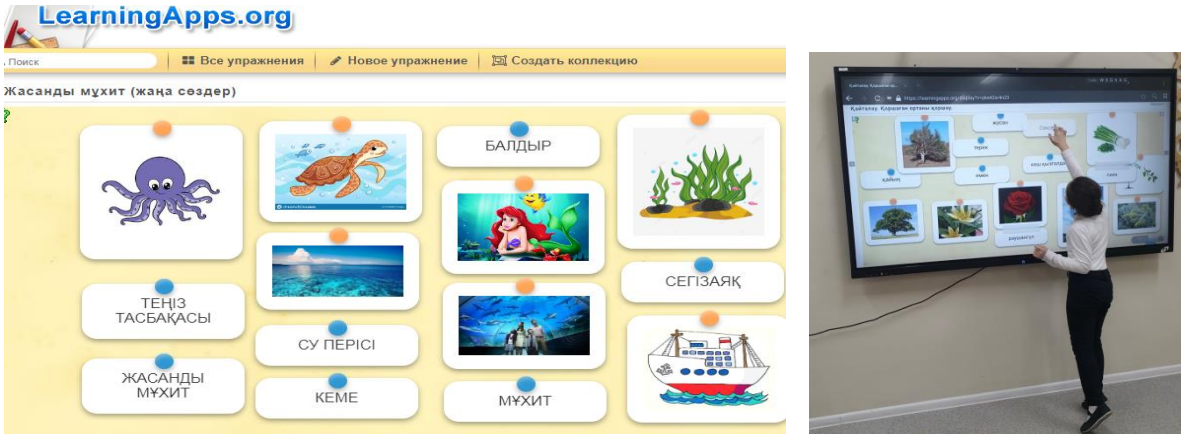

Рисунок 4 Learning Apps (сәйкестендіру) [2]

Бұл тапсырмаларды топтық және жұптық, жаңа материалды игеру, үй жұмысын тексеру кезеңдерінде көптеп қолдануға болады деп есептеймін.

Wordwall платформасы – оқу ресурстарын құрудың қарапайым тәсілі. Мұнда көптеген тапсырмалар түрлері: анаграмма, викториналар, сәйкестендіру, ауызша ойындар және басқалар бар. Мысалыға анаграмма тапсырма түрін осы сілтеме https://wordwall.net/ru/resource/42511493/ арқылы көруге болады

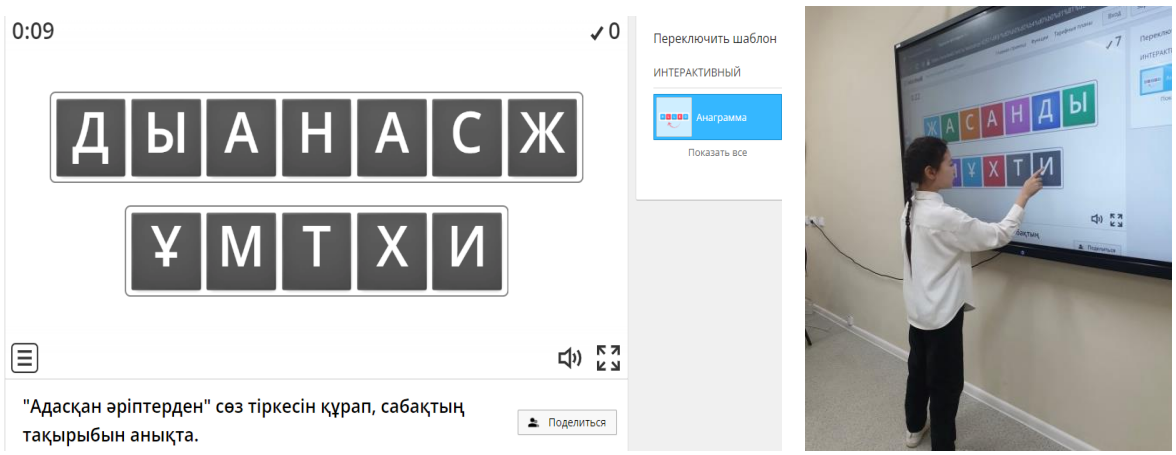

Рисунок 5 Word Wall (анограмма) [3]

Сонымен бірге оқушылар Wordwall платформасын қолданып, қазақ тілі грамматикасы бойынша ұсынылған тапсырмаларды орындай алады. Мысалы: https://wordwall.net/ru/resource/42536286/сан-есімдер

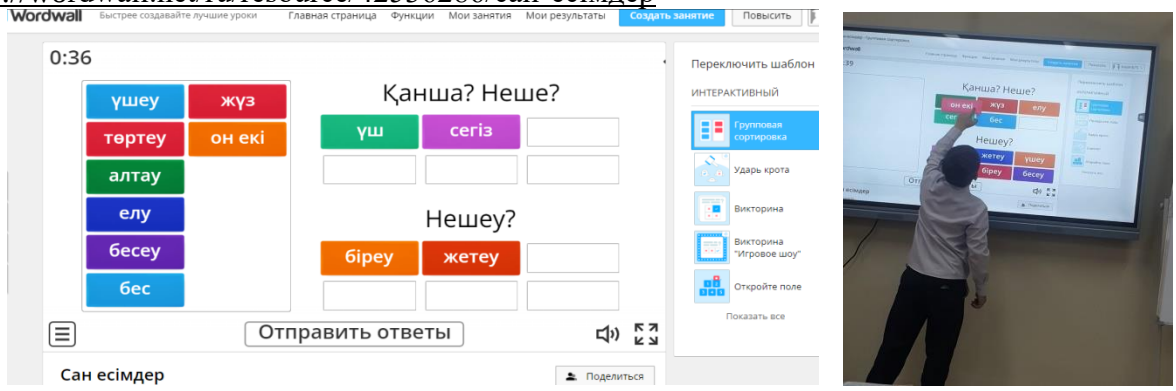

Рисунок 6 Word Wall (сұрыптау) [3]

Wordwall платформасының басты ерекшеліктері: көптеген сабаққа арналған ақпараттық әдіс–тәсілдер; оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады; әдемі әрі түсінікті интерфейс.

Қазақ тілі сабақтарымда жиі қолданылатын тест тапсырмаларын Plickers платформасы арқылы құрастырамын. Мысалы 4-сыныптағы Жасанды мұхит тақырыбы бойынша тест https://www.plickers.com/seteditor/63cd6714413dd40011677c8c#now-playing сілтемесі бойынша жасалған.

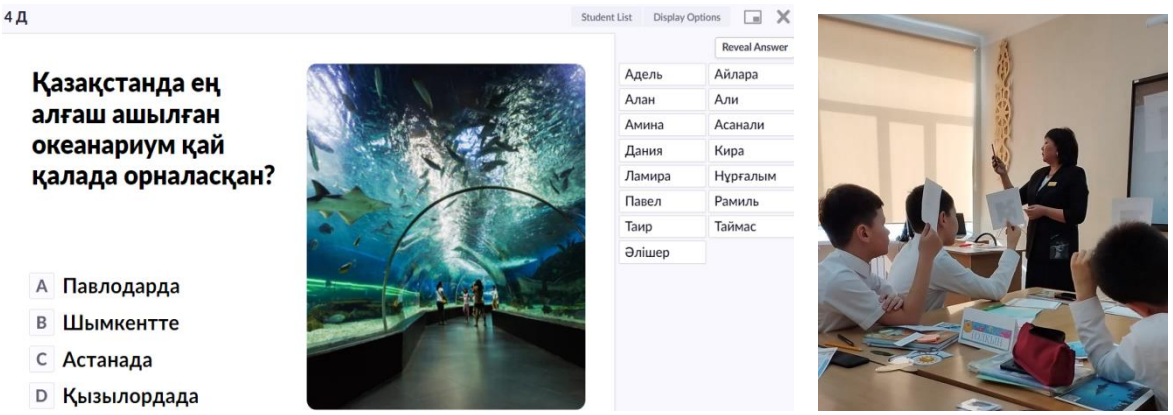

Рисунок 7 Plickers [5]

Plickers – бұл оқушылардың да ұнататын карточкалық жұмыс түрлері бар платформа. Plickerstің басты ерекшеліктері: оқушыларды жеңіл және жылдам бағалауға мүмкіндік береді; өткен тақырыпты еске түсіруге қолдануға, сабақты қорытындылауға болады. Онлайн платформасының басты артықшылықтары: жоба автоматты түрде сақталады; аккаунт арқылы кез келген жерде ашуға мүмкіндік береді. Жоғарыдағыдай ақпараттық технологиялар сабақты ұйымдастыру, сабақтың тақырыбын анықтау, пысықтау, электронды тест арқылы қорытынды шығару үшін өте қолайлы және тиімді болды.

Сабақта АКТ-ны пайдалану арқылы оқушылардың білім сапасын, білімге деген ынтасын, ізденімпаздық қасиетін, құзыреттілігін артатынына, жан-жақты ізденімпаздықпен өз бетінше білім алуына, тілін дамытуына сендім. Осындай тапсырмаларды орындаған кезде менің байқағаным, оқушылар бір-біріне көмектескенде сөйлеу мәдениетінің дамуына, серіктесінің оймен санасып отыру құнды екенін түсінді.

АКТ-ның денсаулыққа тигізген кері әсерін де айтып кету керек. Жалпы сабақта АКТ-ны 10-15 минуттан артық қолдануға болмайды.

Қорыта айтқанда, өздігінен белсенді әрекет ету арқылы білімді меңгерту – қазіргі мұғалімнің негізгі талаптарының бірі. Сонымен мемлекеттік тілді оқыту жүйесіне ақпараттық технологияны енгізу тілді үйретіп, сөздік қорын байыту, байланыстыра сөйлеу, ұрпақтың ізденімпаздық әрі шығармашылық қабілеттерін дамытуда әсері зор және тіл меңгеруге деген ықпалы арта түсетіні анық деп айтуға болады.

Библиография

1.Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары: оқу құралы / Қ. Өстеміров.- Алматы: ЖШС «Казпрофтех», 2007.
2.https://learningapps.org
3.https://wordwall.net
4.https://flippity.net
5.https://www.plickers.com

«АСЫҚ АТУ» ОЙЫНЫ ЕРЕЖЕСІ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫНАН ЖАРЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ КЕЗІНДЕГІ ПАЙДАЛАНАТЫН ЕРЕЖЕЛЕР ТОПТАМАСЫ

Байшуаков К.К.,
Павлодар облысы, Екібастұз қаласы, Қоянды ауылының
№14 жалпы орта білім беру мектебінің денешынықтыру пәні мұғалімі

Асық ойыны – Қазақ балаларының ең сүйіп ойнайтын ойыны болған. Бұл ойын балаларды мергендікке, төзімділікке баулиды. Қазақтың өмірінде мал шаруашылығы қандай маңызды болғандығының бір дәлелі осы – асық ойыны. Асық уақ малда қой, ешкіде, киікте, тау текеде болады. Асықтың бір кереметі оны ешкім қолдан жасап жатпайды. Табиғи нәрсе. Оның жақсы салмақты түрлерінен сақа жасайды. Қазақта «Қой асығы болғанмен қолыңа жақса сақа тұт, жасы кіші болса да ақылы асса аға тұт»деген мақал бар. Бір нәрсенің дайын екенін білдіретін «Сақадай сай» сөз тіркесі де бар. Қазақ баласы тумай тұрыпақ ырым етіп асық жинаған және асықты ұл бала ойнағандықтан балаларымыз ұл болсын деп ырым еткен. Жолаушы адамның жолдан аман оралуына асық үйірген. Асықтың Алшы, Тәйке, Бүк, Шік, Омпа деген жақтары болады. Оның ішін- де алшы жатысын өте бағалаған. Өмірде жолы болған дәулетті адамдарды «Асығы алшысынан түсіп тұр» деп айтқан. Қазақтың ұлттық ойыны ретінде ережесін жазып, спорт ойынына енгізсе, болашақ ұрпақтарымыз бекем, әрі мерген, әрі төзімді қасиеттерге ие болар еді. Біздің ұрпақ осы асық ойынының артықшылығын көзбен көрген ұрпақ.

Асық ойнайтын тақыр алаң жасау үшін сауыншы шешелеріміздің сиыр қораларын тазартып беріп, сабақтан бос демалыс кездерінде талай асық ойынының қызығын көруші едік-ау. Асық ойыны – балалар үшін ең қажет ойын.

Дүние жүзіндегі әр халықты алып қарасақ, әрқайсысында өзінің табиғаты мен болмысына сай ұлттық ойындары болған. Қазақ халқында да адамның тәні мен рухани дүниесіне пайдасы мол спорт түрлері бар. Халқымыздың ұлы ақыны Абай Құнанбайұлы, ағартушы-ұстаз Ыбырай Алтынсарин, ғалым Шоқан Уалихановтар ұлттық ойындардың тәрбиелік мәнінің жоғары екенін атап өткен.

Халқымыздың жарқын жұлдыздарының бірі Мағжан Жұмабаев ұлттық ойындарды «халық мәдениетінің бастау алар қайнар көзі, ойлау қабілетінің өсу қажеттілігі, тілдің, дене шынықтыру тәрбиесінің негізгі элементі» деп тұжырымдаған.

Ұлттық болмыста ешқандай басы артық дүние болмайды. Ол ойын бола ма, әдет – ғұрып, салт-дәстүр бола ма, бәрі де адамның өзінің өскен ортасына сай, жан-жақты жетілген азамат болуына көмектеседі.

Ұлттық ойындар халық тәрбиесінің дәстүрлі табиғатының жалғасы. Ежелден дәстүрлі ойындар халықтың өмір сүру әдісін, тұрмыс-тіршілік еңбегін, ұлттық дәстүрлерін, батырлық-батылдық туралы түсінігін дәріптепқана қоймай, адалдыққа, күштілікке ұмтылуға, шыдамдылыққа тағы баскқа құндылықтарға тәрбиелеген. Міне осынай халық арасында, әсіресе балалар арасында кең тараған ойындардың бірі – асық ойнау.

Асық- ептілікке, мергендікке, ұқыптылыққа, сергектікке баулитын тәрбие көзі. Асық ойыны күндіз де, түнде де ойналады. Күндізгісі-мергендікке, түнгісі-ептілікке баулиды.

Сабыржанов Жомарт Сабыржанұлы ұлттық ойынды ұлықтау және оны танымал ету мақсатында азаматтардың ынталы тобын құрып 2010 жылы 4 ші қазанда федерацияны заңды тұлға ретінде Әділет министрлігінен мемлекеттік тіркеуден өткізіп Республикалық Асық ату федерациясының тұңғыш Президенті болып сайланды.

2017 жылы 4-9 желтоқсанда Корея Республикасының Чеджу қаласында Үкіметаралық материалдық емес мәдени мұраны қорғау комитетінің 12 ші сессиясына Асық ойыны ЮНЕСКОның материалдық емес мәдени мұра ре- тінде ЮНЕСКОның қорғау тізіміне кірді.

Асық ату ойыны «Бес табан» ойынының ережесі (*1-4 сынып)*

«Бес табан» ойыны R3 (ø300см) шеңберде ойналады, шеңбердің екі жағындағы ату сызық (асық тігілген көнен қашықтығы 3 метр оңға және солға) сызылады.

Шеңбердің ортасына көн сызығы (115см) сызылады және оған екі жағынан паралелль сызық (15см) түседі 13 асық тігіледі, бірінші болып7 асықты атып алған команда немесе ойыншы жеңімпаз атанады.

Әр команда үш ойыншыдан тұрады. 1-сақа, 2-сақа, 3-сақа

Ату кезеңін төреші сақаларды иіру арқылы анықтайды және ойын уақытын 10 минут белгілейді. Ойын 2 жеңіске дейін жалғасады.Ойынға қатысушылар ату сызығынан (115см) кезек бойынша шеңбер ішіндегі көндегі асықтарды атады. Мұнда көнге тігілген кеней асықтардың арасы бір сақа тең болуы шарт және кенейлер алшысы жағынан бүк, шік болып тігіледі. Ату кезінде сақа тиген кеней асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асықты сызықтан шығарып алса ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің (ø300см) сыртынан яғни белгіленген ортадағы сызықтан көндегі кеней асықтарды атуға рұхсат береді, атқан асығы шеңберден шықса,ойын ары жалғасын табады, шығара алмаса кезек ату сызығынан қарсылас ойыншыға беріледі.

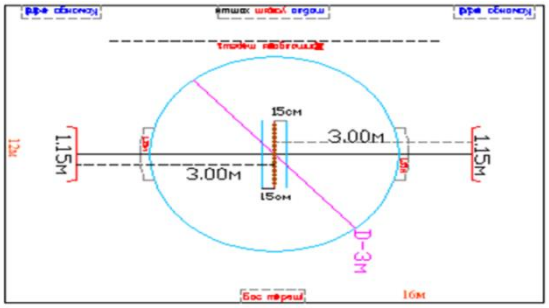

Асық ату ойыны «Бес табан» ойынының ережесі (*5-6 сынып)*

«Бес табан» ойыны R4 (ø400см) шеңберде ойналады, шеңбердің екі жағындағы ату сызық (асық тігілген көнен қашықтығы 4 метр оңға және солға) сызылады.

Шеңбердің ортасына көн сызығы (115см) сызылады және оған екі жағынан паралелль сызық (15см) түседі 13 асық тігіледі, бірінші болып 7 асықты атып алған команда немесе ойыншы жеңімпаз атанады.

Әр команда үш ойыншыдан тұрады. *1-сақа, 2-сақа, 3-сақа*

Ату кезеңін төреші сақаларды иіру арқылы анықтайды және ойын уақытын 10 минут белгілейді. Ойын 2 жеңіске дейін жалғасады.Ойынға қатысушылар ату сызығынан (115см) кезек бойынша шеңбер ішіндегі көндегі асықтарды атады. Мұнда көнге тігілген кеней асықтардың арасы бір сақа тең болуы шарт және кенейлер алшысы жағынан бүк, шік болып тігіледі.

Ату кезінде сақа тиген кеней асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асықты сызықтан шығарып алса ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің (ø400см) сыртынан яғни белгіленген ортадағы сызықтан көндегі кеней асықтарды атуға рұхсат береді, атқан асығы шеңберден шықса,ойын ары жалғасын табады, шығара алмаса кезек ату сызығынан қарсылас ойыншыға беріледі.

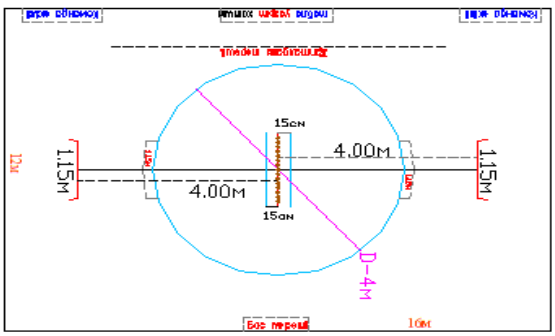

«Бес табан» ойыны R4 (ø400см) шеңберде ойналады, шеңбердің екі жағындағы ату сызық (асық тігілген көнен қашықтығы 5 метр оңға және солға) сызылады.

Шеңбердің ортасына көн сызығы (115см) сызылады және оған екі жағынан паралелль сызық (15см) түседі 13 асық тігіледі, бірінші болып 7 асықты атып алған команда немесе ойыншы жеңімпаз атанады.

Әр команда үш ойыншыдан тұрады. *1-сақа, 2-сақа, 3-сақа*

Ату кезеңін төреші сақаларды иіру арқылы анықтайды және ойын уақытын 15 минут белгілейді. Ойын 2 жеңіске дейін жалғасады.Ойынға қатысушылар ату сызығынан (115см) кезек бойынша шеңбер ішіндегі көндегі асықтарды атады. Мұнда көнге тігілген кеней асықтардың арасы бір сақа тең болуы шарт және кенейлер алшысы жағынан бүк, шік болып тігіледі.

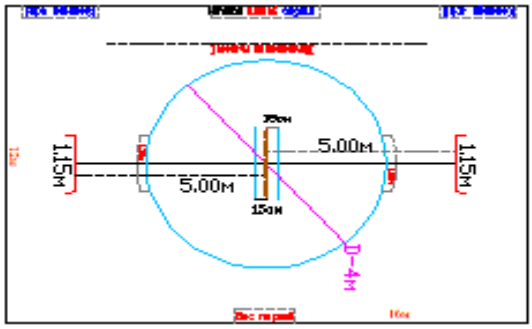

Ату кезінде сақа тиген кеней асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асықты сызықтан шығарып алса ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің (ø400см) сыртынан яғни белгіленген ортадағы сызықтан көндегі кеней асықтарды атуға рұхсат береді, атқан асығы шеңберден шықса,ойын ары жалғасын табады, шығара алмаса кезек ату сызығынан қарсылас ойыншыға беріледі

«Бес табан» ойыны R5 (ø500см) шеңберде ойналады, шеңбердің екі жағындағы ату сызық (асық тігілген көнен қашықтығы 6 метр оңға және солға) сызылады.

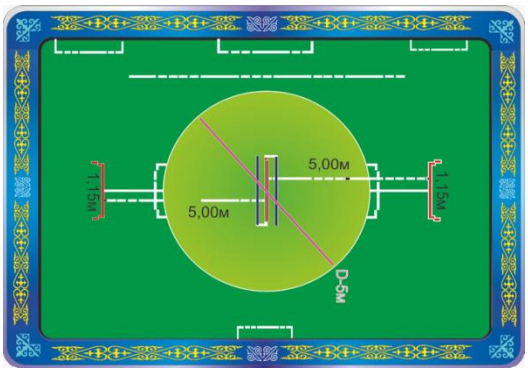

Шеңбердің ортасына көн сызығы (115см) сызылады және оған екі жағынан паралелль сызық (15см) түседі 15 асық тігіледі, бірінші болып 8 асықты атып алған команда немесе ойыншы жеңімпаз атанады.

Әр команда үш ойыншыдан тұрады. *1-сақа, 2-сақа, 3-сақа*

Ату кезеңін төреші сақаларды иіру арқылы анықтайды және ойын уақытын 15 минут белгілейді. Ойын 2 жеңіске дейін жалғасады.Ойынға қатысушылар ату сызығынан (115см) кезек бойынша шеңбер ішіндегі көндегі асықтарды атады. Мұнда көнге тігілген кеней асықтардың арасы бір сақа тең болуы шарт және кенейлер алшысы жағынан бүк, шік болып тігіледі.

Ату кезінде сақа тиген кеней асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асықты сызықтан шығарып алса ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің (ø500см) сыртынан яғни белгіленген ортадағы сызықтан көндегі кеней асықтарды атуға рұхсат береді, атқан асығы шеңберден шықса,ойын ары жалғасын табады, шығара алмаса кезек ату сызығынан қарсылас ойыншыға беріледі

ОЙЫН БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЕРЕЖЕЛЕР

1 ДИАГОНАЛЬ-яғни асықты ату кезінде көндегі асық жығылып, шеңберден шықпаса, ойыншыға мүмкіндік беріліп төрешінің нұсқауымен жығылған асықты диагональ бағытқа атуға пәрмен беріледі *осы уақытта ойыншы ҚАБАТ сұрауы тиіс.*

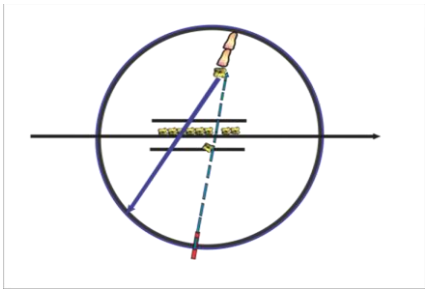
1

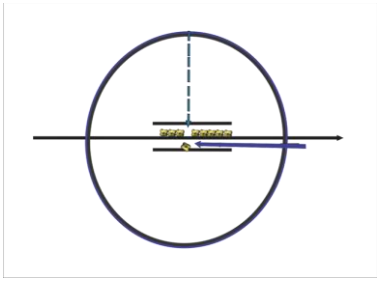
2

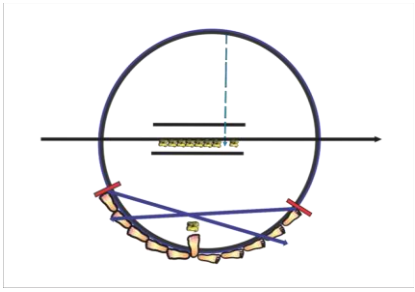
3

2 ПАРАЛЛЕЛЬ - асықты ату кезінде сақа асықты көн сызықтарының ішінде құлтып жатса, ойыншыға мүмкіндік беріліп төрешінің нұсқауымен жығылған көн сызығының бойымен тура яғни асықты паралель бағытқа атуға пәрмен беріледі

3 БЕСТАБАН -- яғни асықты ату кезінде көндегі асық жығылып шеңберден шықпаса, шеңбер сызығында қалып қалса немесе шеңбер сызығынан бір табан көлемінде жатса, ойыншыға мүмкіндік беріліп ойыншының сұрауымен оңға немесе солға ***БЕСТАБАН*** санап беріп жығылған асықты қиып атуға пәрмен беріледі

Төрешілердің асық ойынында қолданылатын пәрмен-белгілері

<table>
<tr>
<td>
БАСТА-төрешінің нұсқауымен негізгі ату сызығына келіп ойыншы атуды бастайды.</td>
<td>
МҮМКІНДІК -Асық ату кезінде көндегі асыққа ойыншының сақасы дөп тиіп,асық шеңберден шығып кетсе сол ойыншы ойынды арнайы шеңбер бойындағы белгі орнынан яғни бестабан, диагональ, паралель бағытта жалғастырады.</td>
</tr>
<tr>
<td>
ТАЗА -Асық ату кезінде көндегі асыққа ойыншының сақасы дөп тиіп, асық шеңберден шығып кетсе сол ойыншы ойынды арнайы шеңбер бойындағы белгі орнынан яғни бестабан, диагональ, паралель бағытта атып шығарса таза ұпай беріледі.</td>
<td>
ҚАТЕ- көндегі асыққа тимей не шеңберден шықпай қалса, ату сызығын басып кетсе немесе сақасы жермен сырғып тисе шеңбер бойында артқы аяғын көтеріп қалса</td>
</tr>
<tr>
<td>
ПАРАЛЛЕЛЬ асықты ату кезінде сақа асықты көн сызықтарының ішінде құлтып жатса, ойыншыға мүмкіндік беріліп төрешінің нұсқауымен жығылған көн сызығының бойымен тура яғни асықты паралель бағытқа атуға пәрмен беріледі</td>
<td>
ДИАГОНАЛЬ яғни асықты ату кезінде көндегі асық жығылып, шеңберден шықпаса, ойыншыға мүмкіндік беріліп төрешінің нұсқауымен жығылған асықты диагональ бағытқа атуға пәрмен беріледі осы уақытта ойыншы ҚАБАТ сұрауы тиіс.</td>
</tr>
</table>

БЕСТАБАН яғни асықты ату кезінде көндегі асық жығылып шеңберден шықпаса, шеңбер сызығында қалып қалса немесе шеңбер сызығынан бір табан көлемінде жатса, ойыншыға мүмкіндік беріліп ойыншының сұрауымен оңға немесе солға «**БЕСТАБАН**» санап беріп жығылған асықты қиып атуға пәрмен беріледі

Асық ойыны-баланың өз бетінше даму әрекеті

Асық ойыны — тәжірибе мен тәсілдің еркіндігі, тапқырлық пен болжамның қиылысатын шебі, мұрат пен меженің тоғысқан шеңбері. Ойын серіктесті таба білуге, онымен тіл табысуға үйретеді. Ойында адам қарсыласының олқы жән оң жақтарын дұрыс анықтауға ерекше мән береді, оның күш-қабілетін тура бағалау ережесіне ереді. Ойнаушы бәсекесі мол қарым-қатынастың тәртібіне жүгінеді. Әр ойынның өз тәртібі, тәсілі және тәжірибесі бар. Сол тәртіп, тәсіл, тәжірибені білген адам тезірек қалыптасады, жан-жақты жетіледі. Асық ойыны - адамның қабілет-қасиетін ширататын жүйелі іс-әрекеттің көрінісі.

Осындай белсенділікке қазақтың балалары ерте араласқан. Ойын-сауықтағы белсенділік - мінездегі кемшілікке, жеке адам мен қоршаған ортадағы келіссіздікке қарсылық, сондай-ақ бойдағы ебедейлікті көрсетуге шек қоймай жанталасу. Бұл ашық та, нақты сайыс. Оған деген халықтық ықылас жоғары болды. Қолдауы басым ортада әркім өзінің көргенін, көкейіндегісін жеткізуге алаңсыз әрекеттенеді. Өз қалауынша жарыстың түрі мен әдісін таңдайды. Ойындағының бәрі де өтпелі-төкпелі емес. Түптеп келсек, асық ойыны тәртіпке, тапқырлыққа, туралыққа үйретеді.

Асық ойыны - жасөспірімдердің ой қабілетін, өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырады. Олар үшін ойын — жан-тәнін қоздыратын тартымды қозғалыс, дене мен ойды қатар жаттықтыратын тартылыс, жеңістің дәмін татқызатын, жеңімпаздың мәртебесін көтеретін кеңістік пен қолдау тоғысы.

«ХИМИЯ БІЗДІҢ ӨМІРІМІЗДЕ» ЭЛЕКТИВТІ КУРСЫ

Бердыгожина Г.К.,
Павлодар облысы білім беру басқармасы, Шарбақты ауданы білім беру бөлімінің «Абай Құнанбаев атындағы жалпы орта білім беру мектебі» ММ химия пәні мұғалімі

Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін орта мектептерде 10-сынып оқушылары бағдарлы оқытуға көшудің мақсаты: оқушылардың қызуғушылық бағытын, қабілетін, келешекте ие болуға тиісті мамандыққа бейімделуін қанағаттандыруға бағытталған. Бейімді бағдарлы оқытудың негізгі міндеттері:

- бірнеше пәнді тереңдетіп оқыту, оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру;
- оқушылардың жеке қабілеттерін оқыту барысында жан-жақты ескерту;
- орта және жоғары білім салаларының сабақтастығын жетілдіру.

Еліміздің өркениетті елдер қатарына ұмтылуы білім берудің әлемдік деңгейіне сай болуды білдіреді. Олардың ең бастылары:

- білімнің әрбір адам тағдырындағы мәнділігін күшейту үшін оның дара тұлғаға бағытталуы;
- қоғамдағы рухани құлдыраудан арылу үшін білімді ізгілендіру;
- әр баланың білім алудағы өз қабілеті мен ынтасына сай туындаған сұранысын қанағаттандыру үшін білім беруді саралауды күшейту;
- баланың қызығушылығы мен ынтасына сай білім сұранысын қанағаттандыру үрдісін өзіне лайық кәсіби бағдар алумен ұштастыру;
- оқу үрдісін ұйымдастыруда оқушыны өнімді әрекетке баулу арқылы өз мүмкіндігін сезінуге, ашуға, өз бетімен білімін толықтыруға үйрету;
- оқу- тәрбие жұмысын ұйымдастыруды кез келген ситуацияны шешуге дайын, өмірдің сан алуан жағдайына бейімделе алатын дара тұлғаның негізін қалауға бағындыру.

Осы жағдайлар өз шешімін тапқанда әлемдік білім кеңістігіне енудің маңызды шарттарының ең бастысы- оқушы құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі де іске асар еді. Осы тұрғыдан алғанда мектепте химиядан қолданбалы курстарды оқытудың маңызы зор. Химия қиын пәндер қатарынан саналады. Химия- жаратылыстану пәндерінің бірі ретінде оқушыларға жан-жақты жарасымды жетілуіне, химиялық сауатты болуына, әртүрлі ситуацияларда дұрыс шешім қабылдауына қажетті білімді беретін, яғни құзыретті жеке тұлғаны тәрбиелеуге өзіндік үлес қосатын пән.

Ел президенті халыққа жолдауларында ел табысты болуы үшін химия, физика, химиялық технология салаларында жоғары білікті мамандар болуы тиіс екендігі, ал ол мәселені шешу үшін елімізде техникалық мамандар дайындауға арналған мектептерде математика, физика, химия, биология пәндерін жақсы оқыту керектігі жөнінде баса көрсетіп айтқаны баршаға мәлім, сондықтан, химиядан практикалық білім беретін курстарды енгізу өте қажет. Осыған орай «Химия біздің өмірімізде» атты элективті курстың бағдарламасы апталық жүктеме 1 сағатқа арналған (жылдық жүктеме 34 сағат) ұсынылып отыр.

Курстың тақырыбы: Химия біздің өмірімізде

Курстың мақсаты: Оқушылардың химия пәніне таным қызығушылығын арттыра отырып, дүниеге ғылыми көзқарасты қалыптастыру; қоршаған ортадағы, тұрмыстағы, бір сөзбен айтқанда адам өмірінде пайдаланатын немесе тікелей қарым-қатынаста болатын әртүрлі химиялық заттар, олардың пайда-зияны, қолдану ерекшеліктері және техникалық қауіпсіздік ережелері жөнінде теориялық біліммен бірге практикалық білікті меңгерту, яғни тиісті химиялық материалдарды өмірде дұрыс пайдалану дағдыларын қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

- химиялық заттардың адам денсаулығына (дәрі-дәрмек, гигиена, тамақтану, косметика, т.б.) және қоршаған ортаға (химиялық заттар мен тұтынатын бұйымдар), тікелей әсерін анықтай алуға және соған сәйкес әрекет етуге үйрету;
- қоршаған ортада, тұрмыста, күнделікті өмірде жиі кездесетін заттардың қасиеттерін және оны қауіпсіз пайдалану ережелерін меңгерту;
- курс материалдары арқылы білімді, білікті, химиялық білімін қоршаған ортаны қорғауға тиімді пайдалана алатын, соған сәйкес әрекет етіп, проблемаларды шеше алатын тұлғаны тәрбиелеу.

Бөлімдердің құрылымы:

Ұсынылып отырған элективті курсқа арналған бағдарлама төмендегідей бөлімдерден тұрады:

1. Курстың тақырыбы мен мақсат –міндеттері
2. Курстың мазмұны мен құрылымы
3. Пәнаралық байланыс
4. Қалыптасатын құзыреттіліктер
5. Оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар
6. Оқу-тақырыптық жоспар.

Пәнаралық байланыстар:

Бұл курсты оқыту барысында қалыптасатын пәнаралық байланыстар:

«Қазақ тілі» пәнімен:

- химиялық терминологиямен сөздік қорын байыту.

«Математика» пәнімен:

-Заттардың мөлшерлерін есептеуде, заттардың сапалық құрамын процент арқылы өрнектеу, графиктер салу, кестелер құру, сызу құралдарымен жұмыс атқару тәсілдерін қолдану.

«Биология» пәнімен:

- адам физиологиясы, жасуша құрамы, гомеостаз, дәрумендер, ферменттер, зиянды заттар, дәрілердің адам ағзасына әсері;
- тағамдық заттар, құрамы;
- өсімдіктерді өңдеуге, зиянкестермен күресуге қолданылатын заттар;
- экологиялық білімді қолдану;
- гигиена, геронтология туралы білімді қолдану.

«Физика» пәнімен:

- транспорт құралдарын жасауға, өңдеуге, жүруіне қолданылатын заттар;
- аккумуляторда қолданатын зат.

«География» пәнімен:

- топырақ, атмосфера, гидросфераның ластануы;
- пайдалы қазбаларды тиімді пайдалану.

«Технология» пәнімен:

- маталар, кір жуу, бояулар, кремдер, тұрмыста қолданылатын заттарды қолдану;
- консервілеуге қолданылатын заттар.

Қалыптасатын құзыреттіліктер:

Оқу – танымдық құзыреттілік- «Химия біздің өмірімізде» курсын игеру деңгейімен; ойлау қызметінің жалпылама әдістерімен; индукция мен дедукция, жалпылау мен нақтылау, анализ бен синтезді қолдана отырып тұжырымдарды негіздеу және теориялық білімді практикада қолдануымен сипатталады.

Ақпараттық құзыреттілік- оқулықтардан, ғылыми-танымал әдебиеттерден, газет және журналдардан, интернет арқылы ақпарат іздеу және алу біліктілігін көздейді.Алынған

ақпаратты өз қызметін жоспарлау және жүзеге асыруда қолдану; өздігінен білімді меңгеру; проблемаларды шешу барысында біліміндегі олқылықтарды анықтау біліктілігін көрсетеді.

Коммуникативті құзыреттілік- жұппен және топпен жұмыс жасау білігімен, ұжымдық шешім таба білуімен, ұжымда мәселені талқылау мен оны шешуге қатысуымен, өз пікірін сыпайы қорғай білуімен, көзқарастардың әртүрлі болуын түсінуімен, басқа адамдардың пікірлеріне құрметпен қарауымен сипатталады.

Құндылыққа бағытталған құзыреттілік- күнделікті өмірге қажетті білім мен білікті игерудің қажеттілігін түсіну; олардың ғылыми- техникалық прогресс үшін маңыздылығын түсіну, өнімді әрекетке баулу арқылы өз мүмкіндігін сезінуге, ашуға, өзіне лайық кәсіби бағдар алуға ұштастыру болып табылады.

Әлеуметтік құзыреттілік- азаматтық борыш пен жауапкершіліктің қалыптасуы; айналасындағыларға құрметпен қарап, басқа адамдардың мүддесі мен өз мақсатының ара қатысын белгілей білуі; өмірдің сан алуан жағдайына бейімделе алатын дара тұлғаның негізін қалауға бағындыру.

Оқушылардың дайындықтарының деңгейіне қойылатын талаптар:

Оқушылар аталған курсты оқып-үйрену нәтижесінде мынадай міндетті дайындық деңгейін көрсететін біліктерді игеруі тиіс:

- адам ағзасына қажетті тағамдық заттарды, денсаулыққа зиянды заттарды, дәрі-дәрмектердің әсерін түсіндіре білу;
- зерттелген қасиеттері негізінде күнделікті өмірде көп қолданылатын заттарды сауатты пайдалану;
- заттардың химиялық формулалары бойынша белгілі бір класс өкіліне жататынын анықтау, сандық және тәжірибелік есептерді шешу. Өз іс-әрекетінің мүмкін болатын салдарына саналылықпен және жауапкершілікпен қарау;
- біздің күнделікті өміріміздегі химиялық заттардың көптүрлілігін, қасиеттерін және практика жүзінде қолданылуы арасындағы себеп-салдар байланысын түсіндіру;
- химиялық ақпаратты түрлі ақпарат көздерінен (ғылыми-көпшілік басылым, компьютерлік деректер көзі, ғаламтор ресурстарынан) өз бетінше іздеу;
- адамзаттың өндірістік қызметі салдарынан туындаған қазіргі кездегі жаһандық экологиялық проблемаларды, шикізат, энергия, тамақ, су, дәрі-дәрмектер проблемеларының себептері мен салдарын түсіндіру;
- табиғатты және қоршаған ортаны антропогенді зиянды әрекеттерден қорғаудың маңыздылығын, тиімді ұстанымдарын; адамның табиғатты пайдаланудағы және өз өмірінің салауатты өмір салтын ұйымдастырудағы жауапкешілігін түсіну;
- қоршаған ортаның ластануының адам ағзасына және басқа тірі ағзаларға әсерін бағалау;
- күнделікті тұрмыста қолданылатын заттармен жұмыс істегенде қауіпсіздік ережелерін сақтау;
- адам қызметінің әртүрлі саласында қолдану үшін басқа жаратылыстану- ғылыми, технологиялық және экономикалық білімдермен химияның теориялық және практикалық білімдерін үйлестіруді, олардың арасындағы өзара байланысты тиімді қолдану;
- танымдық және практикалық қызметінде бақылау, мониторинг, тәжірибе жүргізу, гипотеза ұсыну, жобалар жасау, оларды қорғау, конструкциялау, презентациялар жасау.

Курстың мазмұны мен құрылымы: барлығы 34 сағат (аптасына 1 сағат)

Кіріспе. Химия біздің өмірімізде (1 сағат).

Қоғамда, біздің өмірімізде химияның алатын орны және күнделікті өмірде химиялық білімді саналы, дұрыс пайдалана білудің маңызы. Химиялық заттарды пайдалану және сақтау кезіндегі қауіпсіздік ережелері

I. Химия және денсаулық (7 сағат).

Адам денсаулығына ең көп зиян келтіретін заттар: темекі түтінінің химиясы; никотиннің адам денсаулығына әсер ету механизмі; «ауруды сездірмейтін препараттар»

немесе есірткі заттардың әсер ету механизмі; ағзаның этанолмен бірінші және екінші реттік улануының механизмі; бақытсыздық жағдайында көрсетілетін алғашқы жәрдемге пайдаланылатын химиялық заттар және оларды қауіпсіз қолдану.

Биологиялық белсенді қосылыстар: биологиялық белсенді заттар-полифункционалды тұрақты қосылыстар; жаңа тағамдық қоспалар.

Дәрілік заттар және денсаулық. Дәрілік заттардың әсер ету механизмі; ауруды басатын (анальгетикалық) дәрілер, ұйықтататын дәрілер; антибактериалдық және химиятерапевтикалық заттар; жүрек- тамыр дәрілері; ас- қорыту органдарына әсер ететін дәрілер. Биотехнология жетістіктерінің медицинадағы маңызы. Қазіргі кезде дәрілерді пайдалануға есте сақтайтын қауіпсіздік ережелері; үйдегі дәрі қобдишасы туралы түсінік.

Дәрумендер және олардың табиғаты: майда еритін дәрумендер (А, Е,К, D, Q) және суда еритін дәрумендер (С, B_1, B_2, B_6, B_{12}, B_{15}, РР, фолацин); дәрумен тәрізді заттар; дәруменге бай табиғи тағамдық заттар.

Көрнекі көрсетулер:

1. Адам ағзасының элементтік құрамының кестесі.
2. Ағзадағы химиялық элементтердің мөлшері мен әртүрлі аурулардың пайда болуы арасындағы байланысты көрсететін кесте.
3. Темекі түтінінің зиянын көрсететін сызбанұсқа.
4. Этанолдың ағзаны бірінші реттік зақымдау сызбанұсқасы.
5. Этанолдың ағзаны екінші реттік зақымдау сызбанұсқасы.
6. Үйдегі дәрі қобдишасы.
7. Дәрумендер үлгілері.
8. Тамақ өнімдеріндегі майда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі.
9. Тамақ өнімдеріндегі суда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Темекі түтінінің ағзаға зияндылығын көрсететін тәжірибе.
2. Дәрілік заттардың құрамындағы катиондар мен аниондарға сапалық реакциялар: ас содасы, калий перманганаты, ащы тұз, аспирин және т.б.
3. Кейбір дәрілік заттардың дезинфекциялық қасиеттерімен танысу: йод, калий перманганаты, сутек пероксиді және т.б.
4. Тіс эмалінің және тіс қуысына салатын пломбаның құрамымен танысу.

II. Химия және тағамдық заттар (7 сағат).

Тағамдық заттар- ағзаны құраушы материал және энергия көзі; тағамдық өнімдердің құндылығы; қазақтың ұлттық тағамдары (қымыз, шұбат, т.б.) және олардың құндылығы; тағамдық шикізаттармен жасанды тамақтарды алу; тағамдық өнімдерді үнемдеу; тамақ бұзылуын болдырмау, тағамдық шикізаттар мен тамақ өнімдерін сақтауға қолданылатын химиялық заттар, консервілеу; тағам өнімдерін талдау.

Тағамдық заттардың негізгі компоненттері:

Тағамдық белоктардың химиясы: алмаспайтын аминқышқылдары және олардың тағам өнімдеріндегі мөлшері мен оның қоректік құндылығын жақсарту үшін қолданылуы; гормондар мен ферменттер; нуклеин қышқылдарының құрылымы және қасиеттері; тағамдық белоктар; әртүрлі ауруларды емдеудегі және алдын алудағы белоктық тағамдардың пайдасы.

Көмірсулар химиясы: моносахаридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; олигосахаридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; полисахаридтердің биологиялық рөлі және тағамдық көздері; тағамдық талшықтар; пектин заттары.

Май және май өнімдері (липидтер) химиясы: қатты және сұйық майлар (қарапайым липидтер) және ағзадағы май алмасуының бұзылуы (семіру); қаныққан және қанықпаған май қышқылдары; май тәріздес заттар (күрделі липидтер, холестерин); әртүрлі ауруларды емдеудегі және алдын алудағы майлардың пайдасы.

Ағзадағы бейорганикалық заттар: су және тұздар, олардың алмасуы; тағамдағы микроэлементтер және олардың маңызы; «тіршілік металдары» және ағзаға зиян келтіретін ауыр металдар; ағзаға қажетті микроэлементтердің жетіспеушілігінен туындайтын аурулар.

Тамақ өнімдері және қартаю үдерісі: геронтология ғылымы туралы түсінік; социостаздың көп жасауға әсері; көп жасайтындардың тағамы; гомеостаз және тамақ өнімдері; ағзаның эндокриндік және иммундық жүйелері; диета сақтау- көп жасаудың кепілі; «қартаймаудың сыры» немесе салауатты өмір салтын сақтаудың маңызы.

Көрнекі көрсетулер:

1. Ересек адамға қажетті алмаспайтын амин қышқылдарының мөлшерінің кестесі.
2. Әртүрлі тамақ өнімдеріндегі қорытылуы қиын көмірсулар мөлшерінің кестесі.
3. Әртүрлі тамақ өнімдеріндегі май, фосфолипидтер және холестериннің мөлшерінің кестесі.
4. Адамның бір тәулікте тамақпен бірге қабылдауы тиіс белок, май, көмірсу, дәрумендердің мөлшері көрсетілген кестелер.
5. Қартаюды тездететін және баяулататын факторлар көрсетілген кесте.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Тағам құрамындағы май, белок, көмірсуды сапалық анықтау.
2. Әр оқушының өзіне бір тәулікке тамақ рационын жасап, соған сәйкес мәзір құрастыруы.

III. Химия тұрмыста (9 сағат).

Тұрмыста қолданылатын химиялық препараттар: қышқылдар, сілтілер, тұздар, ерітінділер мен еріткіштер, минералдар және оларды қолдану кезіндегі қауіпсіздік ережелері.

Полимер материалдары: пластмассалар, талшықтар мен торқаларжәне олардың қасиеттері; тоқыма материалдарын күтудің шартты белгілері.

Үйдегі химиялық тазалау түрлері: майдан, сиядан, майлы бояулардан, жеміс шырындарынан және т.б. заттардан пайда болған дақтарды кетіру және оған қолданылатын заттар; кілемді тазалау; үй жағдайында әртүрлі бұйымдарды бояу және оған қолданылатын заттар.

Кір жуу: кір жууды жеңілдету әдістері; кермек суда кір жууға қолданылатын әмбебап заттар; мақта және кенеп маталарды, жүн, жібек және синтетикалық бұйымдарды, сондай-ақ, ақ және түрлі-түсті маталарды жуу кезінде есте болатын кеңестер; ағартқыш, антистатик, көгерткіш, крахмалдағыш заттар жөніндегі түсініктер және оларды пайдалану.

Үйді күту: еденді тазалауға, жылтыратуға, кедір-бұдырын тегістеуге арналған химиялық заттар; мастиктер; терезе шынысын және айнаны тазалауға арналған заттар; жиһазды күтуге арналған заттар; бөлме ауасын сергітетін және дезинфекциялайтын заттар. Үйді күтуге арналған заттарды пайдалану кезіндегі сақтық шаралары.

Ас үй мен жуынатын бөлмеде тазалық жүргізу: әртүрлі материалдан (эмальды, алюминий, фарфор, хрусталь, фаянс, құймалар, т.б.)жасалған ыдыстарды, газ плитаны, қол жуғыш пен ваннаны тазалауға, оларға тұрған қақты кетіруге қолданылатын заттар.

Желімдеу: желімдеуші адам есте сақтауы тиіс ережелер; желімнің түрлері; үй жағдайында қолдан жасалатын желімдер; қағазды, картонды, ағаш бұйымдарын, маталарды, қабырға қағаздарды, металдарды, пластмассаларды және т.б. заттарды желімдеу; тесіктерді, қуыстарды бекітуге арналған герметиктер.

Аяқ киімді күтуге арналған заттар: теріден және жасанды теріден жасалған, лакталған аяқ киімдерді күту; крем түрлері.

Косметикалық заттар мен гигиеналық препараттар: дене гигиенасы, косметология жөнінде түсінік; бет, қол, дене терілерін, шашты күтуге, тазалауға арналған пайдалы кеңестер; қандай сумен жуыну керек; бет, қол, дене терілерін, шашты күтуге арналған маскалар; көзді күту; ауыз қуысы мен тісті күту; әсемдік косметикасы және оны қолдану;

теріні, шашты қоректендіруге, әжім, секпіл, дақтарды кетіруге қолданылатын қарапайым қоспаларды әзірлеу; хош иісті заттар және әтірлер.

Тұрмыста қолданылатын химиялық заттармен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік ережелері.

Көрнекі көрсетулер:

1. Тұрмыста қолданылатын химиялық препараттар мен заттардың үлгілері, жинақтамасы.
2. Косметикалық, гигиеналық бұйымдар жинақтамасы.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Майдан, сиядан және т.б. заттардан түскен дақты кетіру.
2. Шәйнектегі қақты кетіру.

Практикалық жұмыс:

1. Парта, үстел бетіндегі дақтарды кетіру.
2. Терезе шынысын тазалау.
3. Бет күтіміне арналған маскалар жасау.

IV. Бау-бақшадағы химия (4 сағат).

Өсімдік және топырақ: топырақ қышқылдылығы және оны анықтау; топырақты гипстеу; өсімдіктің қоректенуіне қажетті микроэлементтер; бау-бақша және бөлме өсімдіктеріне қолданылатын минералдық тыңайтқыштар; азот, фосфор, калий және кешенді тыңайтқыштар; микротыңайтқыштар; нитраттарды шамадан тыс қолданудың зияндығы; өсімдіктердің өсуін тездететін химиялық стимуляторлар; гидропоникалық ерітінді әзірлеу.

Инсектицидтер, пестицидтер және гербицидтер: түрлі зиянкестерді жоятын препараттар; бау-бақша және бөлме өсімдіктерін түрлі аурулар мен зиянкестерден, арам шөптерден химиялық қорғау; үйде кездесетін жәндіктер, кеміргіштер және үй саңырауқұлақтарымен күресу жолдары, олардың алдын алу (профилактикалық дезинфекция); репеллленттер (үркіткіш заттар) туралы түсінік.

Бау-бақшада қолданылатын химиялық заттармен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік ережелері.

Көрнекі көрсетулер:

1. Топырақ түрлерінің жинақтамасы.
2. Минералдық тыңайтқыштар жинақтамасы.

Зертханалық тәжірибелер:

1. Топырақ қышқылдығына сапалық талдау жасау.
2. Минералдық тыңайтқыштарға сапалық талдау жасау.

Практикалық жұмыс:

1. Бөлме өсімдіктерін үстеп қоректендіру.

V. Химия және транспорт (2 сағат).

Транспорт құралдары және химиялық заттар: транспорт құралдарын жасауға , өңдеуге, жөндеуге қолданылатын химиялық материалдар; автокөлік және т.б. жылжымалы мүліктердің жанар және жағар майлары; тежегішке құятын, салқындататын, терезе шынысын жуатын, аккумулятордың химиялық энергия көзіне пайдаланатын арнайы (эксплуатациялық) сұйықтықтар; транспорт құралдарын коррозиядан (металдар жемірілуінен) қорғайтын химиялық заттар; транспорт құралдарындағы резеңке мен каучук.

Автокөлік, мотоцикл, велосипедті күтуге арналған заттар: жуғыш және тазартқыш, боятқыш, жылтыратқыш, қорғағыш және т.б. заттар.

Транспорт құралдарының қоршаған ортаға зиянды әсері: адам денсаулығы мен өсімдіктер және жануарлардың қалыпты тіршілігінің бұзылуы; ауаның, судың, топырақтың ластануы; транспорт құралдарының зиянды әсерінен қоршаған ортаны қорғау шаралары.

Көрнекі көрсетулер:

1. Транспорт құралдарының жанар майларының жинақтамасы.

2. Транспорт құралдарының жағар майларының жинақтамасы.
3. Транспорт құралдарында қолданылатын арнайы сұйықтықтардың жинақтамасы.
4. Транспорт құралдарын күтуге қолданылатын химиялық заттар жинақтамасы.

VI. Химия және қоршаған орта (4 сағат).

Қоршаған орта және оның ластану көздері: Ортаның химиялық ластануының антропогендік және табиғи көздері; химиялық ластанудың адамға және тірі табиғатқа әсері.

Судың (гидросфераның) ластануына әсер ететін химиялық заттар және оны қорғау: судың қасиеттері және маңызы; өзен, көл, теңіз, мұхит суларының өнеркәсіп қалдықтарымен ластануы, ауыр металл иондары мөлшерінің көбею себептері; жер асты суларының ластануы, су қоймаларын химиялық ластанудан тазарту әдістері; еліміздегі ауыз су мәселесін шешу жолдары.

Топырақтың ластануына әсер ететін химиялық заттар және оны қорғау: топырақтың құрамы, қасиеттері және түрлері; топырақтың қышқылдануы, сортаңдануы және оны өңдеу жолдары; топыраққа өндірістің, транспорттың, құрылыстың және т.б. зиянды әсерлері.

Жер қойнауындағы пайдалы қазбаларды тиімді пайдалану және қорғау.

Көрнекі көрсетулер:

1. Минералды шикізат түрлерінің жинақтамасы.
2. Су тазарту станциясының жұмыс ұстанымы көрсетілген сызбанұсқа.

Зертханалық тәжірибе:

1. Судың кермектілігін жоюға химиялық тәжірибелер

Оқу –тақырыптық жоспар (аптасына 1сағат, барлығы 34 сағат)

Р/с	Тақырыптың мазмұны	Көрнекі көрсетулер	Зертханалық тәжірибе	Сағат саны
1	Химия біздің өмірімізде			1
2	Адам денсаулығына ең көп зиян келтіретін заттар	1.Адам ағзасының элементтік құрамының кестесі. 2.Ағзадағы химиялық элементтердің мөлшері мен әртүрлі аурулардың пайда болуы арасындағы байланысты көрсететін кесте. 3.Темекі түтінінің зиянын көрсететін сызбанұсқа. 4.Этанолдың ағзаны бірінші реттік зақымдау сызбанұсқасы 5. Этанолдың ағзаны екінші реттік зақымдау сызбанұсқасы.	1.Темекі түтінінің ағзаға зияндылығын көрсететін тәжірибе (виртуалды лаборатория)	1
3	Биологиялық белсенді қосылыстар			1
4	Дәрілік заттар және денсаулық	6.Үйдегі дәрі қобдишасы. 7.Дәрумендер үлгілері.	2. Дәрілік заттардың құрамындағы катиондар мен	1

			аниондарға сапалық реакциялар: ас содасы, ащы тұз, аспирин және т.б.	
5	Дәрілік заттардың әсер ету механизмі	8.Тамақ өнімдеріндегі майда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі. 9.Тамақ өнімдеріндегі суда еритін дәрумендер мөлшерінің кестесі.	3.Кейбір дәрілік заттардың дезинфекциялық қасиеттерімен танысу: йод, калий перманганаты, сутек пероксиді және т.б. (виртуалды лаборатория)	1
6	Биотехнология жетістіктерінің медицинадағы маңызы		4.Тіс эмалінің және тіс қуысына салатын пломбаның құрамымен танысу (виртуалды лаборатория)	1
7	Дәрумендер және олардың табиғаты			1
8	Дәруменге бай табиғи тағамдық заттар			1
9	Тағамдық заттар		1.Тағам құрамындағы май, белок, көмірсуды сапалық анықтау.	1
10	Тағамдық белоктардың химиясы	1.Ересек адамға қажетті алмаспайтын амин қышқылдарының мөлшерінің кестесі.		1
11	Нуклеин қышқылдарының құрылымы және қасиеттері			1
12	Көмірсулар химиясы	2.Әртүрлі тамақ өнімдеріндегі қорытылуы қиын көмірсулар мөлшерінің кестесі.		1
13	Май және май өнімдері (липидтер) химиясы	3.Әртүрлі тамақ өнімдеріндегі май, фосфолипидтер және холестериннің мөлшерінің кестесі		1
14	Ағзадағы бейорганикалық заттар			1
15	Тамақ өнімдері және қартаю үдерісі	4.Адамның бір тәулікте тамақпен бірге	2. Әр оқушының өзіне бір тәулікке	1

		қабылдауы тиіс белок, май, көмірсу, дәрумендердің мөлшері көрсетілген кестелер. 5.Қартаюды тездететін және баяулататын факторлар көрсетілген кесте.	тамақ рационын жасап, соған сәйкес мәзір құрастыруы.	
16	Тұрмыста қолданылатын химиялық препараттар	1.Тұрмыста қолданылатын химиялық препараттар мен заттардың үлгілері, жинақтамасы.		1
17	Полимер материалдары			1
18	Үйдегі химиялық тазалау түрлері		1.Майдан, сиядан және т.б. заттардан түскен дақты кетіру.	1
19	Кір жуу.Үйді күту			1
20	«Парта, үстел бетіндегі дақтарды кетіру» және «Терезе шынысын тазалау» **п/ж**			1
21	Ас үй мен жуынатын бөлмеде тазалық жүргізу		2.Шәйнектегі қақты кетіру.	1
22	Желімдеу. Аяқ киімді күтуге арналған заттар			1
23	«Бет күтіміне арналған маскалар жасау» **п/ж**			1
24	Косметикалық заттар мен гигиеналық препараттар	2.Косметикалық, гигиеналық бұйымдар жинақтамасы.		1
25	Өсімдік және топырақ	1.Топырақ түрлерінің жинақтамасы. 2.Минералдық тыңайтқыштар жинақтамасы	1.Топырақ қышқылдығына сапалық талдау жасау	1
26	Инсектицидтер, пестицидтер және гербицидтер		2.Минералдық тыңайтқыштарға сапалық талдау жасау	1
27	Бау-бақшада қолданылатын химиялық заттармен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік ережелері.			1
28	«Бөлме өсімдіктерін үстеп қоректендіру» **п/ж**			1

29	Транспорт құралдары және химиялық заттар	1.Транспорт құралдарының жанар майларының жинақтамасы. 2.Транспорт құралдарының жағар майларының жинақтамасы		1
30	Автокөлік, мотоцикл, велосипедті күтуге арналған заттар. Транспорт құралдарының қоршаған ортаға зиянды әсері	3.Транспорт құралдарында қолданылатын арнайы сұйықтықтар-дың жинақтамасы. 4.Транспорт құралдарын күтуге қолданылатын химиялық заттар жинақтамасы		1
31	Қоршаған орта және оның ластану көздері	1.Минералды шикізат түрлерінің жинақтамасы		1
32	Ауа ластануына әсер ететін химиялық заттар және оны қорғау			1
33	Судың (гидро-сфераның) ластануына әсер ететін химиялық заттар және оны қорғау	2.Су тазарту станциясының жұмыс ұстанымы көрсетілген сызбанұсқа	1.Судың кермектілігін жоюға химиялық тәжірибелер.	1
34	Топырақтың ластануына әсер ететін химиялық заттар және оны қорғау			1

Библиография

1. Нурумбетов К.А. Химия в вашем доме.- Алма-Ата: Кайнар,1987.-200 с.
2. Буцкус П.Ф. Книга для чтения по органической химии: пособие для учащихся.- М.: Просвещение,1985.-256 с.
3. Жұмаділова Р. 12 жылдық мектепте қолданбалы курсты оқытудың оқушы құзыреттілігін арттырудағы маңызы. -// Химия мектепте.- №6, 2010.
4. Сойфер В.Н. Молекулы живых клеток. – М.: Знание, 1975.-208 с.
5. Темірболатова Ә., Нұрахметов Н., т.б. Химия: 11-сыныпқа арналған оқулық.- Алматы: Мектеп,2011.- 344б.
6. Оспанова М.Қ., Аухадиева Қ.С., Белоусова Т.Г. Химия: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 10-сыныбына арналған оқулық. Алматы «Мектеп», 2019 жыл.-224 б.
7. Оспанова М.Қ., Аухадиева Қ.С., Белоусова Т.Г. Химия: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 11-сыныбына арналған оқулық. Алматы «Мектеп», 2020 жыл.-192 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОЙЫН ӘРЕКЕТІНІҢ РӨЛІ

Ермекпаева Қ.Ғ.,
Павлодар облысы, Екібастұз қаласы, “№36 лицей-мектебі’’КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып – балалардың білім алуындағы ең маңызды кезеңдердің бірі. Бұл кезеңде оқушылардың сөздік қорын дамыту, дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыру және тіл байлығын арттыру маңызды. Әсіресе, ойын арқылы оқыту әдісі бастауыш сыныптарда тиімді әрі нәтижелі болып саналады. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамытудағы ойындардың рөлі мен тиімділігі, олардың түрлері және қолдану әдістемелері қарастырылады.

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамыту қажеттілігі. Бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдылары қарқынды түрде қалыптасады. Олар қоршаған ортамен танысып, түрлі білім салаларын меңгеру арқылы өз ойын жеткізу қабілеттерін арттырады. Сөздік қордың байлығы баланың ойлау қабілетін, танымдық белсенділігін және шығармашылық мүмкіндіктерін арттыруда маңызды рөл атқарады [1].

Сөздік қорды дамыту бастауыш сыныпта келесі мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған:

–балалардың ойын еркін әрі нақты жеткізуін қалыптастыру,

– әдеби тілдің негіздерін үйрету,

–тіл мәдениетін арттыру,

–тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгеру.

Бұл мақсаттарға жету үшін түрлі педагогикалық әдістер мен ойын технологияларын қолдану қажет. Ойын – сөздік қорды дамытудың тиімді құралы. Ойын – оқушылардың сөздік қорын дамытуда ең әсерлі тәсілдердің бірі. Бұл әдістің басты артықшылығы – балалардың қызығушылығын арттыру және оларды оқуға ынталандыру. Ойын арқылы балалар жаңа сөздерді оңай меңгереді, өз ойларын шығармашылық тұрғыдан жеткізуге дағдыланады [2].

Ойынның негізгі ерекшеліктері:

1.Қызығушылықты арттыру: Ойын барысында балалар өздерін еркін сезінеді және белсенді қатысады.

2.Жаңа сөздерді тез меңгеру: Қызықты ойындар балаларға сөздердің мағынасын оңай түсініп, оларды есте сақтауға көмектеседі.

3.Коммуникативтік дағдыларды дамыту: Ойындар арқылы балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, диалог жүргізуге үйренеді.

Сөздік қорды дамытуға арналған ойын түрлері. Ойындардың әртүрлілігі балалардың оқу материалын меңгеруін жеңілдетеді. Төменде бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын байытуға арналған бірнеше ойын түрі ұсынылған.

1. Лексикалық ойындар

Бұл ойындар жаңа сөздерді үйрену және оларды есте сақтау үшін қолданылады.

“Сөз тізбегі” ойыны

Мұғалім бір сөзді айтады, ал оқушылар сол сөздің соңғы әрпінен басталатын жаңа сөз ойлап табады. Мысалы: “Кітап – пән – жаңа – алма”.

“Жоғалған әріп” ойыны

Бұл ойында балалар берілген сөзден жоғалған әріптерді тауып, оны толықтырады. Мысалы, “қ_з” (қаз), “м_ш_на” (машина).

2. Танымдық ойындар

Танымдық ойындар балалардың ой-өрісін кеңейтіп, тілдік қорын байытады.

“Сөз іздеу” ойыны

Балаларға әртүрлі тақырыпта сөздер жасырылған кроссворд беріледі. Олар жасырылған сөздерді тауып, олардың мағынасын түсіндіреді.

“Сипаттау” ойыны

Мұғалім бір затты сипаттайды, ал оқушылар ол не екенін табады. Мысалы: “Бұл қызыл түсті, дәмі тәтті, оны жеуге болады” (жауабы: алма).

3. Шығармашылық ойындар

Бұл ойындар балалардың қиялын дамытып, өз ойларын еркін жеткізуге үйретеді.

“Ертегі құрастыру” ойыны

Балалар белгілі бір тақырып бойынша ертегі құрастырады. Бұл ойында жаңа сөздерді пайдалану міндеттеледі.

“Суретке қарап әңгіме айту” ойыны

Оқушыларға сурет беріледі. Олар суретті сипаттап, ол туралы әңгіме құрастырады.

4. Қимыл-қозғалыс ойындары

Қозғалыс арқылы балалардың есте сақтау қабілеті жақсарып, ойынға деген қызығушылығы артады.

“Кім жылдам?” ойыны

Оқушылар белгілі бір тақырыпқа қатысты сөздерді жылдам айтып шығады. Мысалы, “Жемістер” тақырыбы бойынша: алма, банан, алмұрт, жүзім және т.б.

“Суреттерді сәйкестендіру” ойыны

Мұғалім әртүрлі суреттерді көрсетіп, балалардан соларға сәйкес сөздерді табуды сұрайды. Ойындарды ұйымдастырудың әдістемелік негіздері

Сөздік қорды дамыту ойындарының тиімділігі олардың дұрыс ұйымдастырылуына байланысты. Мұғалімдер ойындарды өткізуде келесі әдістемелік қағидаларды басшылыққа алуы керек:

1. Ойын мақсатын анықтау: Әр ойынның нақты мақсаты болуы тиіс.

2.Балалардың жас ерекшелігін ескеру: Ойындар балалардың жас ерекшелігіне, білім деңгейіне сай болуы қажет.

3. Тақырыпты таңдау: Ойын тақырыбы оқу бағдарламасымен үйлесуі керек.

4.Барлық оқушыларды қамту: Оқушылардың барлығы ойынға қатысуы үшін мұғалім ынталандыру шараларын қолдануы қажет.

Сөздік қорды дамыту ойындарының нәтижелілігі. Ойын технологияларын дұрыс қолдану оқушылардың сөздік қорының байуына, тілдік дағдыларының артуына және сабаққа деген қызығушылықтарының көбеюіне ықпал етеді. Зерттеулер көрсеткендей, ойын арқылы оқыту әдісі балалардың материалды есте сақтау қабілетін 30%-ға дейін жақсартады [3].

Оқушылардың сөздік қорын дамытуда ойынның тиімділігі келесідей нәтижелерге алып келеді: балалар жаңа сөздерді тез меңгереді және оларды күнделікті өмірде қолдана бастайды; сабаққа деген қызығушылық артады, балалар белсенді қатысады; балалардың шығармашылық қабілеттері мен коммуникативтік дағдылары жетіледі.

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамытуда ойындардың маңызы зор. Олар оқушылардың тілді меңгеру процесін жеңілдетіп, білімге деген құштарлығын арттырады. Мұғалімдердің міндеті – ойындарды тиімді жоспарлап, оқушылардың жас ерекшелігі мен қабілеттерін ескере отырып, сабақ барысында оларды жүйелі қолдану.

Болашақта ойын технологияларын жетілдіру және оларды оқу бағдарламасына кеңінен енгізу оқушылардың тілдік дағдыларын одан әрі дамытуға септігін тигізеді.

Библиография

1. Аймауыто Ж. Психология – Алматы: Рауан, 1996.
2.Байтұрсынов А. Тіл тағылымы – Алматы: Ана тілі, 1992.
3.Құнанбаева С. Оқыту технологиялары – Алматы: Білім, 2001.
4.Мұқанов М. Ойын арқылы оқыту әдістері – Алматы: Республикалық баспа, 2010.
5.Сейітова К. Сөздік қорды дамыту әдістері – Астана: Білім инновация, 2015.

УЧЕНИЕ БЕЗ ТРЕВОГИ: СНИЖЕНИЕ СТРЕССА ЧЕРЕЗ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ

Журавлева С. А.,
учитель начальных классов КГУ СОШ № 24, г. Павлодар

Аннотация. В статье рассматривается влияние методов преподавания и системы оценивания на здоровье учеников с акцентом на эмоциональное состояние и мотивацию. Приведены примеры из практики, включая переход к формирующему оцениванию, фокус на индивидуальном прогрессе. Отмечено, что изменение подходов к оценке способствует снижению уровня стресса и повышению интереса к учебе, создавая атмосферу доверия и поддержки. В статье показано, как современные педагогические методики (геймификация) помогают формировать внутреннюю мотивацию, снижая тревожность и укрепляя здоровье учащихся.

Ключевые слова: здоровье учеников, методы преподавания, система оценивания, мотивация, тревожность, формирующее оценивание, геймификация

Образование — это пространство, где формируется личность, развивается внутренний мир и укрепляется здоровье учеников. Каждое наше слово, каждый метод, который мы выбираем, каждая оценка оставляет след в душе и теле ребёнка. И потому подходы к преподаванию и оцениванию нельзя рассматривать лишь как набор педагогических приёмов. Это своего рода мост между миром знаний и внутренним состоянием ученика.

Система оценивания, существующая в школах на протяжении веков, всегда была орудием влияния на учеников — она может как вдохновлять на достижения, так и разрушать веру в себя. За цифрами и отметками скрывается куда больше, чем мы привыкли думать. Это своего рода зеркало, в котором ребёнок видит отражение своей ценности, своих успехов и неудач. Мы, учителя, часто не задумываемся, насколько этот процесс может быть болезненным. Каждая неудачная оценка — словно метка на его самооценке [1].

Постоянное давление, стремление к высоким результатам и страх наказания приводят к тому, что школьник становится заложником системы. Его внутренний мир начинает сжиматься, как пружина. В стремлении соответствовать ожиданиям родителей и учителей дети часто подавляют свои эмоции, вытесняют тревогу и страх за внешним фасадом равнодушия или показной уверенности. Это лишь вершина айсберга. На самом деле за этим скрывается глубинное чувство неполноценности и стыда.

Многочисленные исследования, а также личные наблюдения показывают, что оценивание напрямую связано с психическим и физическим состоянием учеников. Те из них, кто постоянно испытывает страх получить низкую отметку, начинают страдать от хронических стрессов. Это не временная тревога, а глубоко укоренившееся состояние, которое может привести к депрессивным настроениям, снижению когнитивных функций и даже соматическим заболеваниям. Головные боли, бессонница, боли в животе — это только часть проявлений, которыми может отозваться организм на перегрузку.

Одна из моих учениц, которая была постоянной отличницей, в какой-то момент начала избегать уроков. Её родители и окружающие не могли понять причины. Выяснилось, что давление от необходимости оставаться лучшей вызывало у неё ночные кошмары. Когда мы изменили подход, отказавшись от жёсткого оценивания в пользу поддерживающих и мотивационных комментариев, её состояние начало улучшаться. Она не только стала улыбаться чаще, но и начала проявлять инициативу, которую ранее подавлял страх не оправдать ожидания [2].

Система преподавания, основанная на страхе и оценках, часто приводит к формированию установки «я учусь ради отметки». В таких условиях школьник не видит в знаниях ценности. Он заучивает материал механически, просто чтобы пройти очередное

испытание, и забывает его сразу после урока. Это разрушает самое важное — желание познавать. Когда учение становится рутиной и гонкой, теряется смысл самого процесса.

Однако стоит изменить подход, как начинают происходить чудеса. Когда мы фокусируемся на маленьких победах ребёнка, на поощрении его усилий, он начинает раскрывать свой потенциал. Один добрый комментарий, одна похвала за старания может изменить всю траекторию его учебного пути. Я видела, как дети, боявшиеся говорить вслух, вдруг становились уверенными, как глаза, ранее потухшие, загорались, когда они чувствовали поддержку.

В моём педагогическом опыте было множество ситуаций, которые демонстрировали, как перемена методов оценки может коренным образом изменить учебную атмосферу и психическое состояние ребят. Однажды я решила провести собственное исследование, внедряя в классе альтернативные способы к оцениванию [3]. Основой этого подхода стало формирующее оценивание, при котором я отказалась от привычных отметок в пользу наблюдения за индивидуальным прогрессом. Стала уделять особое внимание не количественным результатам, а качественным. Хвалила не только за успехи, но и за старания, отмечала каждый шаг вперёд, каким бы малым он ни казался.

Этот способ преобразил повседневную динамику в классе. Дети, которые раньше боялись сделать ошибку или высказаться, опасаясь низкой оценки, начали активно участвовать в уроках. Ошибки перестали восприниматься как клеймо, а стали частью естественного пути к знанию. Я часто говорила им: «Каждая ошибка — это возможность научиться, а не повод для страха». Постепенно я увидела, как напряжение и тревожность уступают место любопытству и желанию познавать. Дети стали задавать больше вопросов, пытаться понять сложные темы глубже, не боясь быть осмеянными или не справиться с задачей.

Формирующее оценивание акцентирует внимание на индивидуальном росте и результате, позволяя любому ребенку чувствовать себя значимым. Мы обсуждали цели, которые ставили перед собой на уроках, и вместе отмечали достижения — пусть и небольшие, но личные победы. В этой атмосфере школьники осознали, что учеба — это не гонка за чужими стандартами, а путь самосовершенствования. Уровень тревожности стал снижаться, страх неудач начал исчезать, а на его место пришло чувство уверенности в своих силах.

Снижение тревожности — один из наиболее заметных эффектов перехода к формирующему оцениванию. Дети, которые прежде страдали от стресса и давления из-за оценок, перестали бояться школьных заданий. Они стали более расслабленными, а их отношение к учёбе изменилось. Ученики начали воспринимать обучение как возможность роста, а не как бесконечную борьбу за одобрение. Они понимали, что их маленький шаг имеет значение, что учитель видит их старания и готов поддержать [4].

Повышение интереса к учёбе стало ещё одним важным результатом. Вместо заучивания ради отметки дети начали стремиться к пониманию материала. Они проявляли инициативу, предлагали идеи для проектов и обсуждений. Интерактивные задания, творческие работы и даже простое обсуждение в группе вызывали у них живой интерес, потому что они знали: их голос будет услышан. Это чувство значимости, понимание того, что их мнение важно, пробуждало желание учиться и расти.

Поиск тонкой грани между мотивацией и давлением — одна из самых сложных задач для каждого педагога. Мотивация, как хрупкий росток, требует ухода, терпения и понимания. Давление же, как чрезмерное солнце или холодный ветер, может иссушить его и сломить. Как сделать так, чтобы учебный процесс не становился тяжёлой ношей, а вдохновлял и поддерживал? Здесь на помощь приходят современные методы преподавания, которые ставят в центр внимания личность ребёнка и создают образовательную среду, основанную на диалоге, эмпатии и индивидуальном подходе.

Одной из таких методик, которые я начала применять в своей практике, стала «геймификация» обучения. Превращение уроков в увлекательные игры с квестами, наградами и элементами сюрприза привнесло в учебный материал новое дыхание. Дети, которые ранее воспринимали школу как обременительное испытание, начали приходить на уроки с улыбкой и предвкушением новых приключений. Вместо монотонных заданий они погружались в мир, где каждая задача — это путь к цели, каждая победа — заслуженная награда, а каждое усилие — признание их индивидуальных способностей.

Методика геймификации строится на создании игровых сценариев, где ученики могут почувствовать себя исследователями, героями или решателями сложных задач. Например, на одном из уроков я предложила детям отправиться в «путешествие» с загадками и тайными заданиями. Чтобы «продвинуться» по маршруту, им нужно было решать задачи, искать информацию, обсуждать её в группе и предлагать решения. Это превратило урок в живое и динамичное взаимодействие. Они не просто выполняли задания, они становились участниками игры, где каждый имел свою роль и возможность проявить себя [5].

Результаты оказались поразительными. У детей заметно снизился уровень усталости и стресса. Те, кто раньше боялся задать вопрос или ошибиться, стали активнее участвовать в обсуждениях, высказывать свои идеи и искать решения.

В рамках игры я могла выделить задания, подходящие как для более активных и коммуникабельных детей, так и для тех, кто предпочитает работать более медленно, в уединении. Любой мог найти своё место и проявить свои сильные стороны. Это усилило чувство значимости и принадлежности.

Влияние методов преподавания на здоровье учеников очевидно. Когда ребёнок приходит на урок с радостью, а не с тревогой, когда он чувствует, что его старания ценят, его мотивация укрепляется, а уровень стресса снижается. Мы, учителя, должны помнить: наше влияние выходит за пределы учебного материала. Мы формируем отношение к жизни, к себе и окружающему миру. И если это отношение будет построено на интересе, поддержке и уважении к индивидуальности, мы создадим поколение людей, которые будут учиться не из страха, а из желания знать и понимать.

Библиография

1.Петрова Е.А. Формирующее оценивание как средство повышения учебной мотивации // Современные педагогические технологии, 2018.

2.Казанцев А.Н., Сеитова, Ж.М. Влияние методов оценки на психологическое состояние школьников в Казахстане // Педагогика и психология, 2020.

3.Турсынбаева А.К. Психолого-педагогические условия формирования стрессоустойчивости у школьников в процессе обучения. Журнал "Образование и наука без границ", 2019.

4.Смагулова Ж.Б. Роль учителя в поддержании психического здоровья учащихся: современные подходы. Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилёва, серия "Педагогика", 2020.

5.Абдрахманова С.Т. Влияние оценочной деятельности на самооценку и мотивацию учащихся. Журнал "Психология и педагогика", 2018.

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ САБАҚТАРЫН СИНЕМА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Исабаева З.Н.,
Павлодар облысы білім беру басқармасының «Жас Дарын» мамандандырылған мектеп-лицейі» КММ, тарих мұғалімі

Кино - бұл оқытудағы ең көрнекі құралдардың бірі. Ол оқушыларды көптеген қажетті материалдармен таныстырады. Синема технологияларды Қазақстан тарихы сабақтарында қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырып, материалды тереңірек түсінуге көмектеседі. Бұл тәсіл тарихи оқиғаларды визуализациялау, деректі және көркем фильмдер арқылы баяндау, интерактивті әдістерді пайдалану арқылы жүзеге асады.

Синема технологияларды қолдану әдістері:

1. Деректі және көркем фильмдер көрсету

– Оқушыларға тарихи оқиғаларды жақсырақ түсіну үшін Қазақстан тарихына байланысты деректі фильмдер мен көркем шығармаларды көрсету.

Мысалы, «Көшпенділер», «Жау жүрек мың бала», «Алмас қылыш» сияқты фильмдер қазақ халқының тарихи кезеңдерін сипаттайды.

2. Интерактивті бейне сабақтар

– Тарихи оқиғаларды түсіндіретін қысқаша видеоларды пайдалану.
– 3D анимация және виртуалды экскурсиялар арқылы ежелгі қалалар мен тарихи орындарды көрсету.
– Оқушыларға белгілі бір дәуірге «саяхат жасау» мүмкіндігін беру.

4. Киноталдау және тарихи сын

– Көрсетілген фильмдер мен видеоматериалдарды талқылау, олардың тарихи шынайылығын бағалау.
– Оқушыларға белгілі бір фильмнің тарихи фактілерге қаншалықты сәйкес келетінін талдату.

Артықшылықтары:

– Тарихи материалды есте сақтауды жеңілдетеді.
– Оқушылардың қызығушылығын арттырады.
– Аналитикалық және сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытады.
– Визуалды материалдар арқылы тарихи оқиғаларды жақсырақ түсінуге көмектеседі. Осы технологияларды дұрыс қолдану Қазақстан тарихын оқытуды заманауи әрі тиімді етеді [1].

Оқыту үдерісінде оқушылардың ойлау іс-әркеттерінің белсенділігін көтеру, оқытудың әдіс-тәсілдерінің формаларын жаңарту, дағды мен іскерлікті қалыптастыру назар аударылатын мәселелер болып табылады.

Оқытудың ақпараттық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау (педагогикалық іс-әрекетті өзгерту), білімді қабылдау, білім сапасын бағалау, оқу-тәрбие үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін ақпараттық технологияның қосымшасы деп түсіну керек.

Қазіргі таңда, сабақта жаңа технологиялар арқылы оқыту ісі күннен-күнге өзекті болып келеді. Себебі, оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады[2].

Тақырыбы: «От өзен» фильмінің тарихи маңызы контексті: Ұлт ерлігі мен тәуелсіздік жолындағы күрес[3].

Негізі: «От өзен» деректі фильмі. Реж/Рүстем Әбдірашев

Қазақстанның тәуелсіздігі мен демократиялық үдерістеріне қосқан үлесін бағалау

Мақсаты:

Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан тарихындағы рөлі мен саяси қызметін түсіну;

«От өзен» деректі фильмі арқылы Қазақстанның тәуелсіздікке қол жеткізу жолын талқылау;

Фрагмент 1 (00:02:05-00:04:43) Нұрсұлтан Назарбаевтың бала кезі қандай қиындықтардан өтті?

Тапсырма 1: Назарбаевтың тұлғалық қасиеттер мен лидерлік қабілеттерін анықтап, интелект-карта құрыңыз

Интелект-карта көрсетілуі тиіс:

1. Отбасы (бала кезі, отбасы)
2. Қиындықтар мен соғыс жылдары
3. Мектеп және білім
4. Спорттағы қызығушылық
5. Еңбекқорлық пен арман

Тапсырма 2: Күнделік жазу (шығармашылықтапсырма). Н.Н.азарбаевтың бала кезіндегі оқиғаларға байланысты оның атынан күнделік жазып көріңіз 100-150 сөз.

Фрагмент 2 (00:10:54-00:12:53) Н.Назарбаевтың Теміртауға келуі

Тапсырма 3. RAFT әдісі бойынша Н.Назарбаевтың Теміртауға келуі (хат жазу)

«Жұмысшының хатынан»

R (Рөл): Теміртаудағы жас жұмысшы

A (Аудитория): Отбасына хат

F (Формат): Хат

T (Тақырып): Теміртаудағы жаңа өмір, Нұрсұлтан Назарбаевпен танысу әсері

Бағалау критерийлері:

- Тапсырманың RAFT құрылымына сай орындалуы
- Кейіпкердің рөліне ену қабілеті
- Тарихи және өмірлік фактілерді дұрыс пайдалану
- Шығармашылық көзқарас

Фрагмент 3 (00: 26:09-00:28:15) Репрессия көріністері мен тарихи деректер

Тапсырма 4. Көрсетілген фрагментті тарихи деректермен салыстырып, ұқсастықтар мен айырмашылықтарын ВЕНН диаграмма бойынша талдаңыз

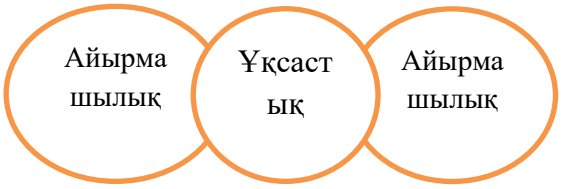

Бағалау критерейлері:

Тарихи дәлдік

Фильмдегі көрініс пен шынайы оқиғалар арасындағы байланыс

Фрагмент 3. (00: 33:07-00:35: 01) Нұрсұлтан Назарбаевтың Днепродзержинскке келуі

Тапсырма 4. Фильмнен көрсетілген фрагменттер бойынша тесттік тапсырмалар (бір дұрыс жауапты таңдау)

1.Нұрсұлтан Назарбаев Днепродзержинск қаласына қандай мақсатпен барды?

A) Саяхат жасау үшін

B) Білім алу үшін

C) Металлургиялық зауытта жұмыс істеу үшін

D) Отбасымен бірге көшу үшін

2.Днепродзержинск қай елде орналасқан?

A) Қазақстан

B) Ресей
C) Украина
D) Беларусь
3.Назарбаев Днепродзержинскіде қандай мамандықты меңгерді?
A) Дәрігер, B) Заңгер, C) Металлург, D) Мұғалім
4.Днепродзержинскіде Нұрсұлтан Назарбаев қай зауытта тәжірибе жинады?
A) Химиялық зауыт
B) Машина жасау зауыты
C) Металлургиялық зауыт
D) Электронды техника зауыты
5.Днепродзержинскке келген кезде Нұрсұлтан Назарбаевтың жасы қаншада болды?
A) 14, B) 17, C) 20, D) 25

2. Дұрыс/Бұрыс (True/False):

1. Нұрсұлтан Назарбаев Днепродзержинскке жоғары білім алу үшін барды (True/False)
2. Днепродзержинск қаласында ол металлургия саласында білім алды (True/False)
3. Назарбаев Днепродзержинскіде тек оқуымен ғана шектелді, еш жерде жұмыс істемеді (True/False)
4. Днепродзержинск қазіргі Украина аумағында орналасқан (True/False)
5. Назарбаевтың Днепродзержинскіде алған тәжірибесі оның болашақ мансабына әсер етті (True/False)

Тәуелсіздік жариялау кезіндегі саяси шешімдер (салыстырмалы кесте)

Тапсырма 5: Тәуелсіздік жариялау кезіндегі маңызды оқиғаларды атаңыз және олардың маңызын түсіндіріңіз

Салалар	1991-2000 жж	2001-2023 жж (қазіргі кезең)	Шешім, нәтиже
Экономика			
Сыртқы саясат			
Әлеуметтік даму			

Тапсырма 6: Қиял-талдау (болжау) «Егер Қазақстан тәуелсіздік жарияламағанда...»
Ел тарихына «Балама сценарий жасау»
Егер Қазақстан 1991 жылы тәуелсіздік жарияламаса, қандай саяси, экономикалық және мәдени жағдайлар орын алар еді?
Ұсыныс: сценарийді тарихи фактілермен және фильмнен алынған мәліметтермен байланыстыра отырып түсіндіреді.
Тапсырма 7: Назарбаев реформаларының даму моделін талдау
SWOT-талдау негізінде Назарбаев реформаларының Қазақстан болашағына ықпалын бағалау.

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
Мүмкіндіктер	Қауіп-қатерлер

Тапсырма 8: Қазақстандағы реформаларды посткеңестік елдермен салыстыру (артықшылығын, ерекшеліктерін көрсету)

Ел	Экономикалық реформа	Саяси реформа	Әлеуметтік реформа
Қазақстан			Білім беру, әлеуметтік қолдау
Ресей	Мұнайға негізделген		
Өзбекстан		Біртіндеп реформалау	

Тапсырма 9 : Бала кезіндегі қасиеттер көшбасшыны қалай қалыптастырды?» «От өзен» фильмнен алынған деректер мен тарихи фактілерге сүйене отырып, эссе жазып келу (200)
Талаптар:
I. Бала кезіндегі маңызды оқиғаларды және олардың болашақта Назарбаевқа қалай әсер еткенін көрсету;
II. Сыни тұрғыдан бағалап, өзіндік көзқарасты ұсыну

Библиография

1. Федоров А.В. Тарих, теория және әдістеме. М.: ММУ баспасы, 2016. Автор бұл еңбегінде көркем фильмдердің педагогикалық мүмкіндіктерін және олардың оқу-тәрбие процесіне әсерін зерттейді.
2. Нұрғалиева А.С. Мектеп оқушыларының бойында кинематографияны пайдалану арқылы патриоттық сезімді қалыптастыру. Алматы: атындағы ҚазҰПУ. Абай, 2018. Монографияда студенттерді азаматтыққа, патриоттыққа тәрбиелеудегі ұлттық фильмдердің рөлі қарастырылған.
3. https://youtu.be/5_AU5LFsqng?si=40DeHnm6gWlFdSoy

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКТЕПТЕРІНДЕГІ БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА STEM-ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Кабулова Н.Т.,
Алматы қаласындағы «Республикалық физика-математика мектебі» КеАҚ филиалы,
биология пәнінің мұғалімі,

Қазіргі уақытта білім адам өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады. Қоғамның дамуы мен ілгерілеуінде білімнің алатын орны ерекше. Сондықтан білім деңгейін арттыру – еліміздің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды басымдылықтарының бірі.

STEM аббревиатурасын 1990 жылдары АҚШ Ұлттық ғылым қорының мүшелері бірінші кезекте таза және қолданбалы ғылымды бір нысанға біріктіру үшін ойлап тапты. Білімге жаңа көзқарасты дамыту Америка Құрама Штаттарын ғылым мен өндірісті дамыту үшін жоғары білікті техникалық мамандармен қамтамасыз етер еді. STEM аббревиатурасы ғылым, технология, инженерия және математика дегенді білдіреді. STEM – бұл төрт мамандандырылған пән бойынша интеграцияланған оқыту, яғни пәндерді бөлек оқымай, олардың арасында байланыс орнату [1].

STEM білім берудегі маңызды қағидалардың бірі – мұғалімдер оқушыларға білім беріп қана қоймай, оны күнделікті өмірлік мәселелерді шешуде өзекті етеді. STEM тәсілі студенттердің мәселелерді шешу, жаңашыл болуға, өз бетінше ойлау қабілетін арттыруға және алған білімдерін күнделікті өмірде пайдалана білуге мүмкіндік береді [2]. STEM білім беру көптеген елдерде адами капиталды қалыптастыру үшін енгізілген.

Қазақстанда STEM білім беру 2014 жылдан бері белсенді дамып келеді. 2017 жылы Ы. Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы « STEM білім беруді енгізу бойынша әдістемелік нұсқау» жариялады.

Авторлар осы нұсқаулықты шығаруға негіз ретінде Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» экономиканы технологиялық жаңғыртуды дамыту жөніндегі жолдауын келтіреді. Әдістемелік құрал екі бөлімнен тұрады, бірінші бөлімінде STEM білім берудегі халықаралық және қазақстандық тәжірибе көрсетілсе, екінші бөлімде бастауыш және орта мектептің оқу бағдарламасына пәнаралық құралдарды енгізу бойынша әдістемелік ұсыныстар сипатталған. Нұсқаулықта бағдарламалауға және робототехникаға көп көңіл бөлінген [3]. Қазақстан Республикасының Білім және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында «мектептер химия, биология, физика, STEM кабинеттерімен жабдықталады» делінген [4].

Қазіргі уақытта Қазақстанда STEM білім берудің жетістіктері қатарына мектептерде 3000-нан астам робототехника кабинеттерінің ашылуы [5], STEM пәндерін насихаттайтын OYLA журналының шығуы, балалар бағдарламалауды үйренетін Яндекс.Лицейдің ашылуы және сонымен қатар жыл сайын First Tech Challenge [6] сияқты халықаралық STEM олимпиадаларында Қазақстандық оқушыларының жүлделі орындарға ие болуы жатады. Біздің де мектептебімізде STEM зертханасы бар. Дегенмен, бәрі соншалықты тамаша емес, Қазақстанда STEM білім беруді енгізу кейбір мәселелермен байланысты. Олар Жолымбаев О.М. және оның әріптестерінің еңбегінде толық сипатталған [7]. Олардың кейбірін тізіп өтсек:

– STEM пәндері бойынша білікті оқытушылардың жетіспеушілігі.
– Мектептерді STEM зертханаларымен, әсіресе ауылдық жерлерде жеткіліксіз қамтамасыз ету.
– Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетінің жоқтығы.

STEM - білім беру, нақты және жаратылыстану ғылымдарын мектептерде жеке пәндер ретінде емес, білімді кешенді пайдалануды талап ететін мәселелерді шешу тұрғысынан

енгізу болашақ жоғары білікті мамандарды даярлауға көмектеседі. Негізгі мақсат – формулалар мен кез келген ақпаратты есте сақтау емес, оқушылардың логикалық және шығармашылық ойлауын, жобалық жұмыс дағдыларын, бейімделу және жаңа шешімдерді табу қабілетін дамыту, бұл ғылыми-техникалық мамандықтарды таңдауға ынтасын арттыруға көмектеседі.

Сондықтан STEM білім беруді табысты жүзеге асыру үшін материалдық-техникалық база жағынан да, мұғалімдердің біліктілігі жағынан да жағдайды жақсарту қажет.

Сондай-ақ STEM-тің басқа да бағыттары бар, олар барлық аталған салалардан басқа A (Art) art - (STEAM), R (Reading + wRiting) оқу және жазу - (STREAM) қамтиды. STREAM технологиясы оқу және жазу дағдыларын дамыту арқылы ғылыми-зерттеу әрекеттеріне қатты бағытталған. Сондай-ақ PBL (Problem Based Learning), PhBL (Феноменге негізделген оқыту) және т.б. байланысты басқа әдістерге негізделген STEAM бағдарламасының әртүрлі нұсқалары бар [8].

STEM пәндерін оқыту әдістемесінде 9 негізгі категориясы бар:

1. Қолданыстағы пәндерге STEM интеграциясы
2. Проблемаларды шешуге көңіл бөлу (проблемалық оқыту)
3. Жаңалық ашу арқылы оқыту
4. Технология мен техникаға негізделген білім
5. Командалық жаттығулар
6. Тұлғаға бағытталған көзқарас
7. Білімді іс жүзінде қолдану арқылы оқыту
8. Бағалау оқудың бір бөлігі ретінде
9. 21 ғасыр дағдыларын дамыту [9].

Сондықтан мұғалім ақпарат беруші рөлін ұмытып, ол оқушының іс-әрекетін ұйымдастырушы рөлін атқарушы, тұлғаның дамуын жүзеге асыратын оқу ортасын ұйымдастыратын тәлімгер болуы керек [10].

Қажетті нәтижеге жету үшін интерактивті білім беру ортасын құру, оқушыны оқуға ынталандыру, балаларды білім алғысы келетіндей етіп үйрету керек. Мұғалімнің міндеті – оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытатын, ақыл-ой әрекетінің әдіс-тәсілдерін (анализ, синтез, абстракция, жалпылау, салыстыру) дамытатындай, өз бетінше жұмыс істей алатындай, жалпылау мен қорытынды жасай алатындай, шығармашылықпен қолдана алатындай етіп ұйымдастыру. жаңа жағдайларда білім.

Оқу процесінің тиімділігіне жету үшін мотивацияны дамыту тұрғысынан әртүрлі технологияларды, құралдарды және әдістерді қолдануға болады.

Заманауи мектепте STEM технологияларын қолдану арқылы сынып жұмысын ұйымдастыру оқушылардың оқу мотивациясына қатысты мәселелерді шешуге көмектеседі.

Төменде біз жалпы білім беретін мектептерде химия сабақтарын өткізуге арналған STEM технологияларын қолданатын әдістемелік әзірлемелердің мысалдарын ұсынамыз.

1. Генетика және ДНҚ зерттеу

Тақырып: Генетика, ДНҚ құрылымы және тұқым қуалаушылық.

STEM қолдану: Оқушылар ДНҚ құрылымын 3D модельдер арқылы зерттейді (мысалы, 3D принтерлермен немесе арнайы қосымшалар арқылы). Олар өз зерттеулерінде ДНҚ-ның көшірмесін жасайды және тұқым қуалаушылық заңдылықтарын түсіну үшін нақты эксперименттер мен модельдер құрады.

2. Экологиялық зерттеулер

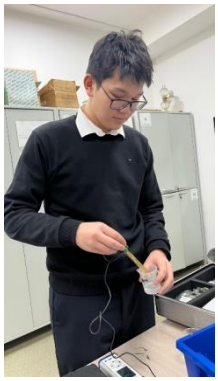

Тақырып: Экология, табиғи ресурстар және қоршаған орта.

STEM қолдану: Оқушылар экологиялық жүйелер мен биологиялық тіршілік үшін маңызды факторларды зерттеу үшін датчиктер мен сенсорларды пайдалана алады (мысалы, ауадағы көмірқышқыл газының концентрациясын, судың pH деңгейін өлшеу). Жиналған деректерді компьютерлік бағдарламаларда талдай отырып, экологиялық өзгерістердің әсерін модельдейді.

3. Тақырып: Адам ағзасындағы химиялық процестер.

STEM қолдану: Оқушылар биохимиялық реакцияларды зерттей отырып, зертханалық жұмыстар жүргізеді, мысалы, ферменттердің әрекеттесуін зерттеу. Олар лабораторияда химиялық заттарды пайдаланып реакцияларды модельдеп, нәтижелерін математикалық түрде талдайды.

4. Биологиялық модельдер мен симуляциялар

Тақырып: Жануарлар мен өсімдіктердің эволюциясы.

STEM қолдану: Оқушылар эволюция процесін моделдеу үшін арнайы бағдарламалар мен симуляторларды (мысалы, NetLogo немесе PhET) пайдаланады. Олар түрлердің өзгеруі мен жаңа сипаттардың пайда болуын компьютерлік модельдерде байқап, ғылыми теорияларды тексереді.

Ұсынылған әдістемелік нұсқаулар оқушылардың биология ғылымына деген ынтасын арттыра алады. STEM технологиясын қолдана отырып, биология сабақтарында мұғалімдер жалпы білім беретін мектептің 8-9 сынып оқушыларының танымдық белсенділігін белсендіре алады.

Библиография

1. White, David. What is STEM education and why is it important? // Florida Association of Teacher Educators Journal. – 2014. – Vol.14. – P. 1-8.
2. Widya et al // J. Phys.: Conf. Ser. – 2019. – Vol. 1317. – P. 012208
3. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы
4. https://rus.azattyq-ruhy.kz/society/42988-zachem-nuzhno-razvivat-robototekhniku-v-kazakhstane
5. https://www.inform.kz/ru/kazahstanskie-shkol-niki-zavoevali-serebro-na-chempionate-po-robototehnike-v-avstralii_a4090516
6. Приоритетные аспекты внедрения STEM-образования в Казахстане и зарубежом и сравнение тенденций его развития/ Жолымбаев О.М., Абильмажинов Е.Т., Шакерхан К.О., Онтагарова Д.Р., и Садыкова Р.А.// Вестник Московского университета. Серия 20. Педагогическое образование. – 2021. – №. 4. – С. 87-98.
7. Рамазанов Р.Г., Годунова Е.А. Возможности и перспективы STEM-образования в системе повышения квалификации педагогов // The Scientific Heritage. – 2020. – № 50-5. – С. 26-31.
8. STEM образование в Казахстане: текущее состояние и перспективы развития /Имангалиев Н., Сагадатова Д., Омашева М., Хайриева Г., Турдалы Д., Каримова Н., Аккисев Е.// Исследование проведено при поддержке компании «Chevron» в рамках проекта «Караван Знаний» – 2020. – 133 с .
9. Ожибаева З. М., Нурмуханбетова Н. Н. Использование STEM– технологий, как способ повышения мотивации учащихся на уроках химии в условиях обновления образования Республики Казахстан // Scientifik atlas. – 2021. – № 4. – С. 52-59.

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ӨҢІРЛІК КОМПОНЕНТТІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Калиева А. А.,
Алматы қаласының №38 М. В. Ломоносов атындағы Қазақстан-Ресей гимназиясы,
қазақ тілі және әдебиет пәнінің мұғалімі

Қазіргі таңда білім беру саласында өлкетану, яғни өңірлік компонентті дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Мәтіндер арқылы оқушылардың өз туған өлкесіне деген қызығушылығын ояту, оның мәдени-тарихи мұрасын тану жаңе тиесінше білім деңгейін көтеру[1]. Алматы өңірі – қазақстандың ең жанашыр мегаполисі және еліміздің мәдени-тарихи орталығы. Осы өңірдің мәдениеті мен тарихы оқушыларды озық ойлауға тұрткылы сапалы білімге бағыттауға мүмкіндік береді. Орыс тілді мектептерде қазақ тілін уқыту кезінде, сын тұрғысынан ойлауды қалыптастыру арқылы тіл меңгеру қолайлы жүйені қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қазақстанның мемлекеттік тілі – қазақ тілін меңгерту мáселесі ел дамуының маңызды басымдықтарының бірі болып табылады. Әсіресе, орыс тілді мектептерде қазақ тілін оқыту – оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту мен ұлттық құндылықтарды бойына сіңіруге мүмкіндік береді.

Алматы өңірі – мәдениет пен білім орталығы ретінде, осы бағыттағы оқу үдерісін жаңғыртуға бағытталған түрлі әдістемелік тәсілдерді қолдануға мүмкіндік беретін аймақ.
Бұл аймақтың бай мәдени мұрасы мен білім беру саласындағы жетістіктері білім алушыларға рухани құндылықтарды бойларына сіңіре отырып, олардың танымдық қабілеттерін дамытуға зор мүмкіндік береді.

Сын тұрғысынан ойлау – оқушылардың жаңа білімді алуда озық техникаларды қолдануына септігін тигізеді. Бұл әдістің негізгі мақсаты – оқушылардың ойлау, талдау, жүйелеу, шешім жасау десенділігін дамыту. Мысалы, Қазақ тілінде мәтиндегі бөліктің негізгі ойын табу, мағынасын талқылау, сондай-ақ, сұрақтарды тұралы ойлану сериаларын жасау оқу процессін тиімді етеді [4].

Сыни ойлау әдістері — бұл оқушылардың мәтіндерге терең және объективті көзқараспен қарап, оны талдау, бағалау және оған қатысты түрлі пікірлерді білдіру дағдыларын дамытуға бағытталған тәсілдер. Сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін оқушыларға мәтіндермен жұмыс кезінде мынадай тапсырмаларды ұсынуға болады:

1. Мәтінді талдау және сын тұрғысынан бағалау**:**
Оқушыларға мәтінді оқып болған соң, оның құрылымын, идеяларын, мақсатты аудиториясын, автордың көзқарасын және жазылу стилін бағалауды тапсырсаңыз, олар тек мәтінді оқып қана қоймай, оны сыни тұрғыдан түсініп, талдайды.
Мысалы, "Мәтіндегі қандай идеялар автор тарапынан жақсы көрсетілген? Бұл идеялар қазіргі қоғамға қатысты ма?" деген сұрақтар қоя отырып, олардың сыни ойлауын дамытуға болады.

2. **Мәтіндегі аргументтер мен дәлелдерді сараптау**:
Оқушыларға мәтіндегі басты аргументтерді немесе пікірлерді анықтап, оларды нақты дәлелдермен салыстыруды тапсырсаңыз, бұл олардың мәтінді тереңірек түсінуіне мүмкіндік береді. Мысалы, «Автордың ұсынған дәлелдері сенімді ме? Егер сенімді болмаса, неге?» деп сұрауға болады.

3. **Мәтіндегі қарама-қайшылықтар мен келіспеушіліктерді анықтау**: Оқушыларға мәтіндерден қарама-қайшылықтар немесе бір-біріне қайшы келетін ақпараттарды табуды ұсыну тиімді әдіс. Мысалы, "Мәтінде автор айтқан екі тұжырымның қайсысы бір-біріне қайшы келеді?" деген сұрақтар арқылы оқушыларды мәтіннің логикасын тексеруге үйретеді.

4. **Автордың көзқарасын бағалау**: Оқушыларға автордың ұстанымын немесе көзқарасын анықтап, оны өз пікірлерімен салыстыруды тапсырсаңыз, олар өз көзқарастарын қалыптастыруға және оларды қорғауға дағдыланады. Мысалы, «Автордың ойы мен сіздің пікіріңіз қалай сәйкеседі? Неліктен?» деген сұрақтарды қоюға болады.
5. **Альтернативті көзқарастарды қарастыру**: Оқушыларға мәтіндегі идеялардың немесе көзқарастардың басқа нұсқаларын іздеп, салыстыруды тапсырсаңыз, бұл олардың сыни ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Мысалы, «Егер автордың орнына сіз болсаңыз, бұл мәселені қалай шешер едіңіз?» деген сұрақ арқылы оқушылардың шығармашылық ойлауын да дамытуға болады.
6. **Мәтіннің әлеуметтік контексте маңызын түсіну**: Оқушыларға мәтіннің қазіргі әлеуметтік, саяси немесе мәдени жағдайларға қатысты маңыздылығын талқылауды ұсыну, оларды тек мәтіннің мазмұнын ғана емес, оның кеңірек мағынасы мен әсерін де түсінуге итермелейді. Мысалы, "Бұл мәтіннің қазіргі қоғамдағы мәселелермен қаншалықты байланысы бар?" деген сұрақ қою арқылы, оқушылар өздерінің қоғамдық көзқарастарын да дамытады.
7. **Мәтін бойынша пікірталастар ұйымдастыру**:Оқушыларды мәтіннен кейінгі пікірталасқа қатыстыру, олардың түрлі көзқарастарды тыңдап, талқылауына мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушыларды өз пікірін қорғауға, аргументтер келтіруге және өзгенің пікіріне құрметпен қарауға үйретеді.
8. **Мәтін бойынша рефлексия жазу**:Оқушыларға мәтінді оқығаннан кейін өзінің жеке пікірін, эмоциясын, ойларын жазбаша түрде білдіруге тапсырма беру олардың сыни ойлауын жетілдіреді. Рефлексия кезінде "Мәтін маған не үйретті? Бұл тақырып менің өміріме қалай әсер етеді?" деген сұрақтар қоюға болады.

Сыни ойлау дағдыларын дамыту барысында, оқушылар тек мәтінмен танысып қана қоймай, сол мәтіннен не үйреніп, қандай тұжырымдар жасағанын нақты түсінуге мүмкіндік алады. Бұл әдістер оқушылардың ойлау қабілетін тереңдетіп, мәтінді талдау және бағалау дағдыларын жетілдіреді.

1. **Сын тұрғысынан ойлау әдістерінің артықшылықтары:**

Сын тұрғысынан ойлау (СТО) технологиясы оқушылардың белсенділігін арттыруға, олардың өздігінен білім алуға деген қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы оқушылар тек тілдік дағдыларды меңгеріп қана қоймай, өз ойын еркін жеткізуге, дәлелдеуге, талдауға үйренеді. Сабақ барысында қолданылатын негізгі СТО әдістері:

Кластер: Оқушылар тақырыпқа қатысты негізгі ұғымдарды карта түрінде құрастырады.

Венн диаграммасы: Алматының басқа қалалармен ортақ және ерекше ерекшеліктерін салыстырады.

Джигсо әдісі: Топтық жұмыс арқылы әр оқушы тақырыптың белгілі бір бөлігін зерттеп, өз білгенін топқа түсіндіреді.

Дебаттар: Мысалы, "Қаланың дамуы мен экологиясының байланысы" тақырыбында пікірсайыс ұйымдастыру.

1. **Тәжірибемнен алынған тиімді тәсілдер**:

Интерактивті оқыту: Оқушылармен бірге Алматының көрікті жерлері бойынша виртуалды саяхаттар ұйымдастыру. Жасанды интеллект арқылы AR VR студияларын тиімді пайдалану.

Жоба жұмыстары: "Менің сүйікті жерім" тақырыбына презентация дайындау.

Тілдік ойындар: "Сөздер тізбегі", "Дұрыс аударманы тап" сияқты ойындар арқылы лексиканы меңгерту.

Бұл тәсілдер оқушылардың қызығушылығын арттырып, білім сапасын едәуір жақсартты.

2. **Қол жеткізілген нәтижелер:**
- Оқушылардың қазақ тілінде еркін сөйлеу деңгейі артты.
- Сабақтарға қызығушылығы жоғарылады.
- **Сыни ойлау дағдылары дамыды, оқушылар өз ойын логикалық түрде жеткізе алатын болды.**

Алматы өңіріндегі орыс тілді мектептерде қазақ тілін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану оқушылардың білім сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Әдістемелік тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған сабақтар оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырып, олардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыруға ықпал етеді.

Библиография

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. "Қазақ тілі" оқу бағдарламасы (орта білім беру деңгейі)
2. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы. - Алматы: "Өрлеу" біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, 2018
3. Құдайбергенова К. "Қазақ тілін оқыту әдістемесі".- Алматы, 2020
4. Әбдіғалиева Г. "Сын тұрғысынан ойлау технологиясының тиімділігі" // Білім әлемі журналы,
5. Блум Б. Таксономия образовательных целей. – Мәскеу: Педагогика, 1985.
6. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.:Академия, 2000.

ФОРМИРОВАНИЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА У ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Качанова И.Н.,
учитель начальных классов КГУ «Средняя общеобразовательная школа №1 с. Иртышск» Иртышского района Павлодарской области

Человек является прежде всего сыном своей страны, гражданином своего Отечества, горячо принимающим к сердцу его интересы.
Белинский В.Г.

Высокая духовность и патриотизм каждого живущего в обществе человека является важной движущей силой этого общества. Новый казахстанский патриотизм – основа успеха нашего многонационального общества. Одна из актуальных задач, подготовка ответственного гражданина, способного самостоятельно мыслить и оценивать происходящее, строить свою жизнь и деятельность в соответствии с собственными интересами и с учётом интересов и требований окружающих его людей и общества в целом. Решение данной задачи тесно связано с формированием устойчивых нравственных качеств личности младшего школьника. Этому способствует духовно-нравственное развитие и воспитание младших школьников. Я считаю своим долгом, привитие учащимся начальных классов чувства казахстанского патриотизма и гражданственности в своей педагогической деятельности.

Исходя из этого, моя работа включает целый комплекс задач:
-воспитание у ребенка любви и привязанности к своей семье, дому, улице, селу, школе;
-формирование бережного отношения к природе и всему живому;
-воспитание уважения к труду;
-развитие интереса к традициям;
-формирование знаний о правах человека;
-расширение представлений о городах Казахстана;
-знакомство детей с символами государства (герб, флаг, гимн);
-развитие чувства ответственности и гордости за достижения страны;
-формирование толерантности, чувства уважения к другим народам, их традициям и обычаям.

Большими потенциальными возможностями в патриотическом воспитании обладают уроки литературного чтения.

Устное творчество казахского народа содержит богатейший материал для воспитания в учениках таких качеств, как взаимопонимание, дружба, трудолюбие, патриотизм, толерантность и любовь к Родине. Для достижения этих целей мы работаем над пословицами, поговорками, загадками о Родине, читаем и анализируем рассказы, поэмы, эпосы.

С особой теплотой относятся школьники к теме природы, ее красоте и неповторимости. Подготовленное выразительное чтение с последующим анализом, осмысленное чтение наизусть стихотворений о Родине, родной природе: «Степь» Султана Калиева, «Родная земля» Сакена Сейфуллина, «Мой край» Сыбрая Мауленова,- дают возможность детям почувствовать душевное настроение поэта через описание картин природы и передать свое восприятие и отношение к окружающему миру.

Большое воспитательное значение имеют пословицы, которые используются при изучении различных тем в процессе всего обучения. «Родная сторона-мать, чужая-мачеха». «Родина-мать, умей за нее постоять», «Своя земля и в горести мила», «Глупа та птица,

которой свое гнездо не мило», «Родина краше солнца, дороже золота», «Любовь к Родине сильнее смерти».

Немаловажную роль играет воспитание казахстанского патриотизма в разделе «Культурное наследие», где учащиеся знакомятся с традициями и обычаями казахского народа. Огромную важность приобретает воспитание качеств толерантности у каждого ученика. В классе обучаются дети разных национальностей. Моя задача как педагога – научить уважать традиции и обычаи детей разной национальности.

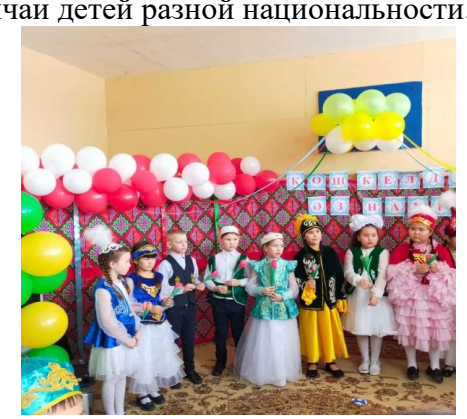

Чтобы добиться хороших результатов в своей работе, я в течение урока работаю над развитием навыков чтения. Для этой цели использую различные упражнения:

– чтение вслух;
– чтение про себя;
– жужжащее чтение;
– хоровое чтение:
– чтение «цепочкой» (по слову, предложению, абзацу);
– чтение в темпе скороговорки;
– бинарное чтение (два ученика одновременно);
– «Прыжки» (через слово, через строчку);
– «Фотоглаз» (чтение за короткое время, воспроизведение прочитанного);
– «Ловушка» (замена некоторых слов и выражений).

Для формирования навыков выразительного чтения использую следующие методы и формы работы:

– выборочное чтение вопросительных и восклицательных предложений;
– выделение голосом различных слов в предложении;
– работу над артикуляцией труднопроизносимых слов, четкость окончания, чтение на одном дыхании);
– чтение одного предложения на одном дыхании с разной интонацией голоса;
– «Эхо» (за учителем); чтение по ролям; инсценирование; «Голоса» (подражая кому-либо).

Систематическая работа на уроках литературного чтения позволяет повысить уровень нравственного развития младших школьников, сформировать и развить личность гражданина и защитника Отечества. Гордость за свою Родину, понимание неповторимости богатства культурных традиций играет огромную роль в становлении личности ребенка.

«Мы обязаны всеми имеющими возможностями государства, каждого гражданина нашей многонациональной Родины сохранить дружбу, доверие, согласие и стабильность в нашем общем доме-Республике Казахстан - и не позволить никому нарушить это наше золотое достояние».

ТАРИХ ЖӘНЕ ГЕОГРАФИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРМЕН КЕРІ БАЙЛАНЫС ЖҮРГІЗУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Кусманов С.К.,
Павлодар қаласының №2 жалпы орта білім беру мектебінің
тарих және география пәні мұғалімі

«Жүрекке де айна керек. Күніне бір мәрте немесе аптасына, тым болмаса айына өз-өзіңнен есеп ал... Көкіректе сәулесі жоқтың, көңілде сенімі жоқ» Абай.

Жеке тұлғаның ой-өрісінің дамуы, белсенділігінің артуы, білім алу қажеттілігін түсінуі, оны өмірлік іс-тәжірибеде күнделікті қолдана алуы -шығармашылық міндеттерді ойдағыдай шешудің бірі болып табылады. Болашақтың бүгіннен де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білімде ғана. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, әлемде өзіндік орын алуы сол мемлекеттің біліміне, білім сапасына байланысты. Қазақстан Республикасының білім берудегі басты мақсаты – жан-жақты дамыған, білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой-толғамы бар, адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті жеке тұлға тәрбиелеу. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін оқушыға білім мазмұнын терең игертудің тиімді жолдарын іздестіріп, шығармашылыққа жетелейтін қазіргі заман талабына сай ғылыми-әдістемелік біліммен қаруланған, білікті маман, шебер мұғалім дайындау қажет. Ал жаңа формация мұғалімі – оқыту технологиясының жүйесімен оқушыларды өмірге дағдыландыру құзырлығын айқындау бағытындағы әдіс-тәсілдерді жетік меңгерген тұлға. Кезінде оқушылардың өз бетімен білім алу мақсатына Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов, М.Жұмабаевтар да ерекше назар аударған. «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алуы керек. Мұғалімнің қызметі - оның білімінің, шеберлігінің орны ұзақ жолды қысқарту үшін, ол жолдан балалар қиналмай оңай өтуі үшін, керек білімін кешіктірмей, кезінде беріп отыруы үшін «балаға жұмысты әліне қарай шағындап беру мен бетін белгіленген мақсатқа қарай түзеп отыру үшін керек»,-дейді А.Байтұрсынов[3] Оқушыларды өздігінен жұмыс істеуге баулудың ерекше бір тәсілі - кері байланыс. Кері байланыс оқушының оқыту үрдісі арқылы қалай өткені және қандай нәтижеге жеткені туралы ой-пікірін тыңдауға негізделеді. Кері байланыс сабақтың соңында ғана емес, сабақ барысында оқушылардың өз бетімен орындайтын тапсырмаларының соңында жүргізіліп отырылады. Рефлексия мақсаты-еске түсіру, өзінің сабақ барысындағы әрекетіне баға беру, талдау әрі мәселелердің шешу жолдарын қарастыру. Мұғалім оқушының кері байланыс парағын оқи отырып, жұмысының сәтсіз шыққан тұсын және сәтті шыққан қадамын, ендігі іс-әрекетін қалай жақсартуға болатынын анықтай алады[1] Сонымен қатар кері байланыс парағы арқылы оқушы үніне құлақ салып, оқу мен оқытудағы кездесетін кедергілерді айқындап, келесі оқытуға бұдан да жақсырақ дайындалуына түрткі болады әрі оқушыны мақсатқа қарай қайта бағыттайды. Сабақ барысындағы кері байланыстың үш түрін айтуға болады.

1.Көңіл-күймен эмоциялық жағдайды анықтауға арналған кері байланыс. Көңіл-күйді білдіретін әр түрлі суреттер, смайликтер, т.б.

2.Сабақтағы іс-әрекетке байланысты кері байланыс. Мыс: «Табыс сатысы»

3.Оқу материалының мазмұнына берілетін кері байланыс.

Кері байланысты жасағанда мына жайттарды ескерген жөн: кері байланысты жұмысымызды жақсартудың ең тиімді нысаны ретінде пайдалануымыз қажет. Кері байланыс жасалған істі бағалау емес, не жасалу керектігін көрсету. Және оқу мен оқытудың қалай жүріп жатқанын, оның сапасын анықтауға мүмкіндік беретінін білу керекпіз.

Кері байланыстың тиімділігі неде?

Оқушылар үшін: 1-ден, оқушыны өз-өзіне есеп беруге баулиды; 2-ден, рефлексия арқылы оқушының қажеттілігін білеміз; 3-ден, оқушының өзіндік көзқарасы қалыптасады; 4-ден, рефлексия арқылы білім беру барысының сапасын жақсартуға болады және рефлексияның нәтижесінде оқушының сыни көзқарасы қалыптасады, өз-өзіне баға бере алады.

Мұғалімдер үшін тиімділігі: 1-ден, оқытудағы кемшін тұстарын анықтайды, 2-ден, келесі сабақтың жоспарына өзгеріс енгізуге, түзетуге, яғни оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін таңдауға мүмкіндік береді; 3-ден, уақытты үнемді пайдалануға мүмкіндік береді.

Кері байланыстан не күтеміз?

- Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас жақсарады.
- Оқушы өзінің мықты, осал тұстарын көреді және алға жылжуға ықпал етеді.
- Оқушы тек бағалауды ғана емес, өз жұмысынан хабардар бола отырып, оқуға қызығушылығын арттырады. Мысалы тарих, география пәндерінде «3Қ», «515- 5 минут, 15 термин», «3Д-дұрыс, дәйекті, дұдамал», «дара диаграмма» сияқты кері байланыс түрлері танымдық жағынан аса маңызды.

Сабақта кері байланыс үдерісі жүйелі қолданылатын болса, оқу мақсатына жету өлшемі айқындала түседі. Көбіне кері байланыстар эмоцияға бағытталып жатады. Мысалы: Сабақ ұнады ма? Өзіңді сабақта қалай сезіндің? Әрине осының барлығы да маңызды болғанымен оқушының өзін-өзі реттеуіне әсер ете алмайды. Оқушы тек өз эмоциясын жазады, мұғалім өз кезегінде сабағына өзгеріс еңгізе алмайды. Кері байланыс оқушының біліміне бағытталмағандықтан маңыздылығы жойылып кетеді. Сондықтан кері байланыс орнату танымға бағытталуы тиіс. Кері байланыс ұйымдастыруда төмендегі қағидаттарды ұстаныңыз. Неліктен танымдық болатынына назар аударып отырыңыз. Бағыттаушы сұрақтарды маңыздылығын ескері; (қайда? қалай? кімдер? неліктен осылай жасады?) Кері байланыс үдерісіне қолданған әдістер жаңа немесе тың идея әкелуге бағытталсын; (джигсо, сана аллеясы, пікірлер сызығы, стоп-кадр т.б.) әдістер оқушылардың қалай оқу керектігін түсінуіне бағытталуы (метатаным); Ойларын жинақтау, зерттеушілік дағдыларын дамыту мақсатында графикалық органайзерлерді қолдану; (дара диаграмма, қос диаграмма, Венн диаграммасы) Берілген әдістер мақсатты өлшеуге бағытталсын; (сабақта мақсат отбасы мүшелерінің мінезі болса, әдіс осы мақсаттың жүзеге асуын көретіндей болу керек. Атамның мінезі..., Әжемнің мінезі...) кері байланыс алу және беру мүмкіндігін ойластыру; (әр сабақта 5 минут) кері байланыс тұлғаны бағалауға емес, жұмысты түзетуге бағытталсын, кері байланыс алу тек эмоция түрінде қалмасын; (сабақ ұнады, ұнамады) Әрине «Жарайсың!» деген сөз керемет! Алайда, оқушының нені біліп, неге үйренуі керек екенін көрсете алмайды. Білімнің оқушы танымына қалай әсер еткенін білу маңызды. Сонымен қатар, топтық жұмысты ұйымдастыру оқушы танымына оң әсерін тигізеді.

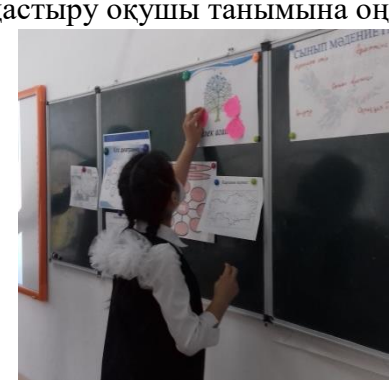

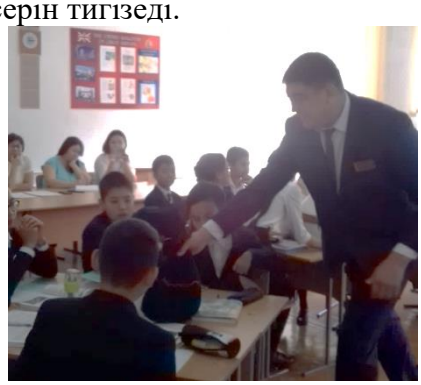

Кері байланыс – топтық жұмыс барысындағы екі жақты ақпарат алмасуды, көңіл-күй аясын жақсартуды көздейтін даму үдерісі [2] Бұл үдеріс жұмысты қаншалықты дамытып,

қаншалықты келесі сабаққа өзгеріс енгізе алады? Ең біріншіден, тиімді жүргізілген кері байланыстың оқушылардың танымына әсерін айқын көруге болады. Яғни, оқушының сабақта жетістікке жетуі, өз-өзін реттеп, метатанымына әсер етуі. Кері байланыс арқылы оқушы өзінің қай деңгейде екенін біліп қана қоймай, қалай дамуға болатынын көре алады. Кері байланысқа тек бір жақты қарауға болмайды. Тәжірибе көрсеткендей, оқушының өзіне, жолдастарына, мұғалімнің оқушыға берген кері байланысының маңыздылығы қандай болса, әр сабақтан соң мұғалімнің өзіне жасайтын кері байланысы да соншалықты маңызды. Ол мұғалімнің өз жұмысын дамытуы үшін де қажет. Жалпы, сабақта жүргізілетін кері байланыс қаншалықты маңызды болса, оны жүзеге асырудың ережелері мен әдістерін түрлендіріп отыру да соншалықты маңызды. Осы негізде кері байланыс оқушы эмоциясына ғана негізделіп қоймай, танымға бағытталуы керек. Оқушының сабақта алған біліміне үңіліп, бағыт беру кері байланыстың түрлерін шығармашылықпен қолдана білуге үйретеді. Сонымен қатар оқушымен жұмыс жасауда кері байланыстың мақсатын нақты айқындап, түрлендіріп отыру нәтижеге жету жолы. Мысалы, оқушыларды мадақтау тәсілдері арқылы ойын жинақтауға үйрету, сөйлеу дағдыларын дамытуға, қарым-қатынасқа тарту, мінез-құлық ерекшеліктерімен жұмыс жасау, сенімділікті нығайту, зерттеуге бағыт беру, өзіндік жұмысты дамыту. Яғни, мұғалім оқушымен жұмыс жасау барысында ең басты кезекте кері байланысты оқушылардан ғана талап етпей, оқушыға өзі де үлгі бола білуі керек. Себебі, әр оқушының ашылуы үшін оқушының кез келген жұмысына эмоциялық, танымдық кері байланыс ауызша, жазбаша түрде берілу маңызды болмақ. Демек, оқушының өз әрекетін түсінуге, жауапкершілігін арттыруға, мақсатты жұмыс жасауына, бағыт-бағдар алуға мүмкіндік беріледі.

Жалпы, кері байланыс - мұғалімнің әр оқушыны өз ортасында өмірге дайындауы, айналасында болып жатқан құбылыстарды түсінуге жетелеуі, өзіндік көзқарасын қалыптастыруы, сабақта алған білімін қоғамда пайдалана білуге, шешім қабылдауға үйретуі десек, бұл әр мұғалімнен ізденіс пен табандылықты, өзіне деген шынайылықты талап ететін қашанда түрлену, даму үстінде болатын үдеріс.

Библиография

1. ҚР педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. МАН. II деңгей 2013 ж.
2. Каирова Д.Т. Қалыптастырушы танымдық кері байланысты ұйымдастырудың тиімді жолдары: әдістемелік құрал.- Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.
3. «Алаш айтқан асыл сөз» кітабы

БАСТАУШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Муратова Ж. Е.,
Павлодар облысы, Баянауыл ауданы, М. Әуезов атындағы жалпы орта білім беру мектебі, бастауыш сынып мұғалімі

Бастауш сынып – баланың оқуға құштарлығын ашатын, білім негіздерін қаланатын кезеңі, сондықтан бұл кезең өте жауапты болып саналады. Осы уақытта оқу дағдысын дұрыс қалыптастыру маңызды, себебі ол баланың болашақтағы оқу жетістіктеріне тікелей әсер етеді. Бұл мақалада оқу дағдысын дамытуға бағытталған тиімді әдіс-тәсілдер талданып, бастауыш сыныптағы табысты өзімнің және әріптестерімдің тиімді тәжірибелер қарастырылады.

1. Оқушының оқу дағдысына – мәтінді түсініп оқу, мағынасын ашу, мазмұнын талдау қабілеттері жатады. Баланың оқу дағдысын дамыту оның сөздік қорын байытуға, ойлау қабілетін арттыруға ықпал етеді. Осымен оқу дағдысын дамытудың маңызы сипатталады.

2. Өзімнің – жылдық және әріптестерімдің тәжірибесін жан-жақтан қарастырып, талдап, оқу дағдысын дамытудың тиімді әдістер арасында осындайды белгіледік:

а) *фонетикалық тәсілдер* – әріптер мен дыбыстарды ажырату арқылы оқу дағдысын қалыптастыру. Мысалы, сабақтың басында дыбыстарды ажырату жаттығуларын қолдану;

ә) *сөздік қорды дамыту ойындары* – «Сөзді тап», «Лото» ойындары. Ойындарды жаңа тақырыпты таныстыру кезінде қолданғаны жөн болып табылады;

б) *жаңылтпаштарды айту, мақал-мәтелдердің мазмұнын ашу* арқылы оқуға қызығушылығн арттыру. Жаңылтпаштарды сабақтың ортасында, балалардың назарын аударту үшін пайдалану. Мақал-мәтелдерді таңдау кезінде олардың тақырыпқа сәйкестігіне назар аудару керек;

в) *мәтінмен жұмыс* – мәтінді бөліктерге бөліп оқу, негізгі ойды анықтау, мәтінге сурет салу, кейбір үзінділерді сахналау, ролмен оқыту. Сабақтың соңында мәтінді талдау, ашық сұрақтарға жауап табу арқылы бекіту.

3. Табысты тәжірибелерді талдау, мысалы, Баянауыл ауданы, М. Әуезов атындағы жалпы орта білім беру мектебі тәжірибесі көрсеткендей, «Түсініп оқу» бағдарламасы арқылы оқу жылдамдығы мен түсіну деңгейі артқан. Бағдарламада оқушылар күнделікті қысқа мәтіндер оқып, сұрақтарға жауап беріп отырған.

4. Мұғалімнің рөлі қазіргі таңда өзгерді, өйткені балалар өздері де әртүрлі ақпаратқа толы болдып жүр, сондықтан заманауи мұғалім оқу процесін ұйымдастырушы және бағыттаушы тұлға ретінде оқушының оқу дағдысын дамытуда маңызды рөл атқарады.

5. Кері байланыс беру, жеке тәсіл қолдану – нәтижелі әдістердің бірі болғандықтан, оқушылар сабақтың әр бөлігін аяқтаған соң сұрақтарға жауап беру немесе әртүрлі құралдар арқылы өз түсінгенін көрсетуге үйрету керек. Мұғалім де сабақтан кейін өз жұмысын пайымдап: не сәтті/не сәтсіз болды, қандай тапсырманы орындауда балалар қиналды/қандай тапсырманы жылдап әрі түсініп орындады – деген сұрақтарға жауап беріп өз күнделігіне сипаттама жасағаны дұрыс болар еді. Бір ай немесе тоқсан өткеннен кейін оқушылардың, мұғалімнің өзінің қиындықтар аясы айқындалады.

Фонетикалық тәсілдердің ішінде сабақтың басында дыбыстарды ажырату жаттығуларын қолдану оқушылардың оқуына жақсы септігін тигізді. Мысалы, осындай карточкаларда оқып, әртүрлі әріп/дыбыстарын айқын оқи бастады:

1-тапсырма: дауыстап оқы				
ұр ұр-шық құ-лын құ-лан	ұн ұн-тақ құ-рақ құ-лақ	ұт ұт-қыр ұ-ран Ұ-лан	ұш ұ-шақ құ-мы-ра құ-мырс-қа	ұс-та ұ-сақ Нұр-лан Ақ-нұр
Бұл сөздердің мағыналары не? Айырмашылығы немен белгіленеді?				

2-тапсырма: оқы, буынға бөл				
кісі кіші ескі ешкі	кеме кесе елік етік	терек шелек кім ешкім	кеше кесте қілт қесіртке	ерлік мереке текемет керемет
Бағалау критерийі: Білім алушы буындап немесе тұтас оқиды; түсініп оқиды Дескриптор: - сөздерді буындап немесе тұтас оқиды - сөздерді сәйкес суреттермен байланыстрып сызады				

Бастауыш сыныпта балалар ойнауды жақсы көреді, ойын барасында балалар жалықпайды, қызығушылығы төмендемейді. Біздің тәжірибемізде «Лото» ойыны ерекше орын алды, өйткені бұл ойын – оқушылардың сөздік қорын дамытуға бағытталған. Ойынның шарттары:

Дайындық: әр оқушыға сурет салынған немесе сөз жазылған карточкалар таратылады.

Жүргізуші: «Лото» ойынды мұғалім немесе таңдалған оқушы жүргізе алады. Ол алдын-ала дайындаған сөздерді бір-бірден атайды.

Ойын барысы: Оқушылар өз карточкаларындағы сөздерді жүргізуші айтып тұрған сөздермен салыстырады. Егер айтылған сөз карточкада бар болса, оны жабады немесе белгі қояды.

Жеңіс шарты: Карточкадағы барлық сөздер жабылған оқушы «Лото!»-деп айтады және жеңімпаз атанады.

Вариациялар: Ойын сөздік қорды дамыту мақсатында түрлі тақырыптарда ойнатылуы мүмкін, мысалы: жануарлар, көкөністер, отбасы мүшелері.

Бұл ойынды жаңа тақырыппен танысу жүргізгенде немесе түсіндірілген материалды бекіткенде қолдануға болады.

Мақала қорытындысында бастауш сынып оқушылардың оқу дағдысын дамытудың тиімді әдіс-тәсілдері атап өткеніміз жөн болады:

1. Фонетикалық жаттығулар:
- Буынға бөліп оқу: Әр сөзді бөліп оқыту арқылы дыбыстарды тануға үйрету.
- Дыбыстарды ажырату: Дауысты және дауыссыз дыбыстарды анықтау (мысалы, «Дыбысқа сәйкестендір» ойыны).
- Тіл ұстарту жаттығулары: Жаңылтпаштар мен өлеңдерді қайталап оқу.

2. Дауыстап және суреттер көмегімен оқу:
- мәтінді үлгілі әрі дұрыс мұғалімнің дауыстап оқуы оқушылардың оқуға құштарлығы мен қызығушылығын арттырады,
- мұғалім оқушысымен бірлесіп, кезеңдеп оқуы,
- топтық немесе бірлесіп оқуы: оқушылар бірі-біріне оқиды, оқыған материал жайлы өз ойларымен бөліседі, өздері тапқан қызық материалдар туралы баяндайды.

3. Оқу дағдысын дамытатын құралдар:
- «Таймер бақылауымен оқу»: сөздерді немесе сөйлемдерді белгілеген уақыт бойы оқу, мысалы, минуттың ішінде қанша сөз оқылды, қаншасы есте сақталды.
- Негізгі мағынаны белгілеу: мәтіннен негізгі ақпаратты табуға бағытталған тапсырмалар.

- Дауыстап оқу: негізгі мағынан белгілеп, мәтінді шұғыл қарап шығу Просматривайте текст быстро.

4. Оқушылардың пайымдау дағдыларын дамытатын әдістер:

- «Сұрақ қою мен оған жауап беру» әдісі**:** мәтін бойынша сұрақтар құрастыру, оларға жауап беру.
- мәтінді мазмұндау: мәтіннің қысқа мазмұнын немесе жоспарын жасау.
- суреттер бойынша мазмұндау: ұсынылған бейнені қарастырып, оқыған бойынша паймдау.

5. Сөз қорын дамытатын ойындарды құрастыру:

- оқушылар ұсынған ойындар (олардың түрлері өте көп болады);
- бөлінген әріптерден мүмкінше көбірек сөздерді құрастыру, олардың мағынасын ашу, сөйлемдер құру.

Оқу дағдалары жүйелі дамыту үшін мұғаліммен ата-аналардың бірлескені дұрыс болады, әр күні оқушы 15-30 минуттан кем емес дауыстап оқуы керек, соңында 1-2 ай арасында бала жылдам әрі түсініп оқи бастайды.

Сонымен, бастауш сынып оқушыларының оқу дағдысын дамыту кешенді және жүйелі жұмыс жасауды талап етеді. Әр түрлі әдіс-тәсілдерді үйлестіре қолдану, табысты тәжірибелерді енгізу арқылы оқушылардың оқу дағдысын едәуір жақсартуға болады.

ТЕХНОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МАСТЕРСКИХ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СОВМЕСТНЫЙ ПРОЦЕСС ТВОРЧЕСТВА ПЕДАГОГА И ОБУЧАЮЩЕГОСЯ

Мухомеджарова Г. М.,
учитель русского языка и литературы КГУ «СОШ № 33 г. Павлодар»

Технология педагогических мастерских предполагает учёт индивидуальных особенностей каждого ученика, то есть дифференцированный подход в обучении к каждому ученику с учетом его конкретных знаний, умений и навыков, а также такие критерии оценки, которые не только устанавливают уровень успешности обучения, но и оказывают воспитательное воздействие на учащихся, стимулируя их учебную деятельность, вдохновляют учеников на освоение учебного материала путём совместного творчества учителя и учеников.

Объект исследования - технология педагогических мастерских, в основе которой лежит сотворчество педагога и учеников.

Предмет исследования - педагогическая технология мастерских на уроках русского языка и литературы.

Цель исследования - определить теоретические и практические подходы при реализации педагогической технологии мастерских на уроках русского языка и литературы, направленные на реализацию совместного творчества учителя и ученика.

На сегодняшний день в жизни происходят изменения, которые касаются и образования. Современная образовательная парадигма акцентирует внимание на развитии креативных способностей учащихся, на формировании у них навыков самостоятельной творческой деятельности. Роль педагога изменилась: он уже не просто передает знания, а создает такие условия, при которых ученик может сам работать с информацией, изучать ее и достигать своих целей. Теперь важно не столько учить, сколько помогать ученику учиться. Ученик больше не просто получает информацию, он сам строит свои знания, исследуя тему, решая задачи и преодолевая трудности.

Одним из эффективных методов, способствующих этому, является технология «Творческая мастерская». Этот подход способствует развитию у школьников как языковых, так и литературных компетенций. В статье рассматриваются основные принципы и методы внедрения технологии "Творческая мастерская" в образовательный процесс по русскому языку и литературе.

Работа в творческих мастерских предлагает такую структуру учебного занятия, которая позволяет каждому ученику знания не усваивать, а выстраивать - предложенные задания становятся проблемами самих учеников. Главная задача педагога— помочь ученику осознать у себя наличие творческих, интеллектуальных возможностей, способностей, а также потенциал личностного развития. В ходе мастерских происходит освоение духовного и интеллектуального саморазвития, эмоциональной саморегуляции и самоподдержки, то есть компонентов компетенции личностного самосовершенствования. В результате развиваются необходимые современному человеку личностные качества, культура мышления и поведения.

В технологии мастерских находят применение индивидуальный, парный, а также групповой способы обучения. Однако они во многом отличаются от способов, имеющих те же названия и входящих в другие образовательные технологии.

Применение индивидуальной формы работы в технологии мастерских выдвигает на первый план личность ученика, который сам, без вмешательства педагога, соприкасается с проблемой, сам конкретизирует ее, формулирует вопросы, которые требуют первоочередного исследования. Ребенок самостоятельно вычерпывает первый смысл из

нового текста, выделяет непонятное, достойное последующего обсуждения в паре или группе Парная форма организации обучения подразумевает работу в диалоге. При этом пары могут быть как постоянного, так и сменного состава. Во время диалога происходит сопоставление нового, пополненного знания с уже имеющимися представлениями. Групповая организационная форма организации обучения начинается после того, как индивидуальное вхождение в проблему уже состоялось, сформировано первичное понимание проблемы, прояснены некоторые пути ее решения, т. е. предъявлены индивидуальные и парные наработки.

Таким образом, целью технологии является не традиционная прямая передача знаний, а совместный поиск знаний. Работа в мастерской начинается с индивидуального восприятия текста, актуализации знаний каждого. Затем в парной работе происходит обмен информацией, обогащение знаний друг друга. В дальнейшем, в групповой работе расширяется круг мнений, знаний, корректируется передача информации – формируется общая точка зрения. На следующем этапе знания корректируются в разговоре с другой группой, и только после этого точка зрения объявляется классу. В этот момент знания еще раз корректируются в результате сопоставления своей позиции с позициями других групп. В классе организуется самопроверка, самооценка, рефлексия работы и самого процесса познания. Учебная деятельность школьников в процессе выполнения заданий – это альтернатива простой передачи информации.

Мастерская - это оригинальный способ организации деятельности учеников в составе малой группы (7-15) при участии педагога, инициирующего поисковый, творческий характер деятельности учеников.

Этапы творческой мастерской.

Индукция. Суть этапа в эмоциональном настрое на интересную работу, в мотивации к творчеству. Задействовав сферу чувств ученика, и даже его подсознание, учитель настраивает ребёнка на конструктивную и вдохновлённую работу на уроке. Главный ресурс – индуктор. В его роли выступает любой информационный сигнал (рисунок, предмет, слово, текст, звук), задача которого вызвать поток ассоциаций у ученика.

Деконструкция. Обозначает неспособность с помощью имеющихся средств выполнить задание. В этот момент формируется информационное поле с помощью предлагаемого материала.

Реконструкция. После деконструкции нужно хаос превратить в проект решения проблемы. Проходит обсуждение и выдвижение гипотезы, которая представлена в творческих проектах – рисунках, текстах, стихах.

Социализация. Важный этап. Здесь ученики сопоставляют свой полученный материал с результатами работы других групп, делают выводы, обнаруживают закономерности и связи. На этом этапе даётся одно задание для всего класса, ответы сообщаются всем. Здесь важно умение говорить, доносить информацию, аргументировать.

Афиширование – это презентация результатов работы, выраженных в тех же схемах, проектах, рисунках. Этот материал ученикам предстоит защитить.

Рефлексия. На этом этапе ученик анализируют свою деятельность на уроке, своё удовлетворение этим, своё эмоциональное состояние. Содержание опыта: Обучение становится предметом системных активных действий школьника, так как работа в мастерских базируется на деятельностном подходе, коллективном способе. Поэтому данную технологию стараемся применять не на отдельных уроках, а именно в системе. Творческие мастерские применяем на уроках русскогого языка литературы Преимущественно при изучении художественных произведений. Предпочтение отдаём мастерским творческого письма и интегрированным мастерским.

Работа в творческой мастерской начинается, как правило, с индуктора (со слова, образа, предмета, мелодии, текста, рисунка и т.д.) – и формулировки проблемы – темы мастерской. Например, мастерская ДЖ. Свифт «Путешествие Гулливера»

А. Лугарёв «Путешественник»

Дальние дали, чудесные страны

Манят меня сквозь «седые туманы».

На кораблях, на слонах и верблюдах

Снова я еду на поиски чуда.

Прослушивание или чтение стихотворения способствуют созданию мысленных образов. И ребенок передаст более разнообразные , волнующие его ассоциации. Запишите 3 ассоциации к слову «путешествие»?

Второй этап предназначен для индивидуальной или групповой работы творческого продукта. Здесь как правило, есть два этапа: деконструкция и реконструкция. Иначе говоря, разбираем нечто (например, текст) на детали, а потом используем их как исходный строительный материал — можно и со своими "добавками". Например, учащимся предлагается собрать "рассыпанное" стихотворение, докончить предложения. А не попробовать ли на базе этих, а также дополнительно необходимых слов написать своё? Можно предложить учащимся подобное задание: написать стилистическое подражание, например А.С. Пушкину или другому поэту, используя как пример конкретное стихотворение данного поэта. Опыт показывает, что большая часть учеников, особенно в сильном классе, довольно таки отлично справляются с подобными заданиями. Перед тем, как сообщить всем решение проблемы, учащиеся обдумывают это в своей команде, т.е. обучение опирается на собственный опыт членов группы и подразумевает взаимообучаемость. Самое важное на мастерских – каждый учащийся чувствует собственную интеллектуальную значимость, удовлетворяет коммуникативную потребность, развивается как личность.

Третий этап — это "социализация", то есть демонстрация полученного продукта всем учащимся (афиширование и чтение текстов, выставка рисунков и т.п.). В это время каждый ученик сравнивает, сопоставляет свои результаты с другими и осваивает все возможные открытия.

Четвёртый этап - промежуточная рефлексия. Она очень необходима, если например пора завершить урок, а мастерская ещё не закончена. Здесь же часто появляется у учащихся работы необходимость в новой либо дополнительной информации — запрос. (Мастерская может поместиться и в 30-45 минут. Но этапы деконструкции и реконструкции могут повторяться, а если продолжение через день-два, то понадобится и промежуточный индуктор. Вдохновить на продолжение мастерской способны и результаты другой деятельности, творческие работы. В подготовленном классе их можно задать на дом.)

Пятый этап — обращение к новой информации и её обработка. Это может быть работа со словарными статьями, работами критиков, фрагментами произведений, высказываниями выдающихся людей и т.д.

Шестой этап — корректированное либо обновление созданного учащимся. Он самостоятельно добавит или улучшит написанное. А может создать иное произведение — это индивидуальная или групповая работа.

Седьмой этап — итоговая социализация. Все написанные сочинения прочитываются, все рисунки демонстрируются, все придуманные пантомимы разыгрываются. На данном этапе все работники мастерской будут выслушаны. Восьмой заключающий этап — рефлексия. Что сегодня я открыл — в себе, в тексте, в окружающих? К каким вопросам вышел? Чего не понял?

Рефлексия бывает эмоциональной и логической. Выплеск впечатлений, по законам психологии, — облегчение и даже исцеление Логический "самоанализ" нужен для самореализации: вот здесь я открыл нечто, а здесь мне было сложно, потому что... Вопросы к

рефлексии предлагает учитель, продумывая их для каждой мастерской. Замечательно, если рефлексия пройдет в устной форме - высказываются все. Но обычно в данном этапе уже не хватает времени, тем более, если на мастерскую отведён всего один урок. В таком случае, можно провести это в письменной форме за 4-5 минут, а результаты огласить позже, то есть на следующем уроке либо повесть на определенный стенд. Алгоритм процесса работы мастерской можно представить таким образом: Начало, мотивирующее творческую деятельность (проблемная ситуация, вопросы, задания).

1. Работа с материалом (текст, таблицы, схемы, постеры, краски, модели, проект).
2. Сопоставление своей деятельности с деятельностью других.
3. Разрыв – внутреннее осознание необходимости нового поиска. Обращение к справочникам, учебным пособиям, дальнейшее исследование.
4. Творчество. Коллективное творчество. Результатом урока-мастерской по литературе является представление своего видения проблемы, своего образа в сочинении, в красках на картине, в творческой работе в лирической или эпической форме (стихотворение, рассказ, книга, сценарий и др.)

Пример разработки творческой мастерской в 7 классе с казахским языком обучения

Раздел 1 Путешествие и достопримечательности

Тема: Д. Свифт «Путешествие Гулливера»

Цели обучения

7.1.1.1-понимать сообщение продолжительностью 3-5 минут, извлекая необходимую информацию и/или определяя последовательность событий;

7.3.6.1 -анализировать содержание художественных произведений (поэтических, прозаических), определяя жанровые особенности и художественно-изобразительные средства.

7.3.5.1- составлять сложный план

Мастерская «Путешествие в Лилипутию»

Цель: Знакомство с автором Джонатан Свифт и произведением «Путешествие Гулливера»; анализ художественного произведения, определение жанровых особенностей.

Оборудование: Толковые словари В.Даля и С.Ожегова, словарь синонимов, презентация «Дж. Свифт»

Ход мастерской

1. ***Рефлексивный момент***
2. ***Индуктор***

А. Лугарёв «Путешественник»

Дальние дали, чудесные страны
Манят меня сквозь «седые туманы».
На кораблях, на слонах и верблюдах
Снова я еду на поиски чуда.А. Лугарёв «Путешественник»

Источник: https://poemata.ru/poets/lugarev-aleksandr/puteshestvennik/

Запишите 3 ассоциации к слову «путешествие»?

3. ***Самоконструкция.***

(Презентация на 3-4 слайда по биографии ДЖ.Свифта)

Ознакомиться с биографией Дж. Свифта

Допиши предложения

1) Дж. Свифт родился …
2) Отец умер …
3) Мать оставила …
4) Жизнь в чужом доме заставила …
5) После окончания колледжа Дублинского университета служил …
6) Главный литературный труд ДЖ. Свифта…

7) Роман «Путешествие Гулливера» вышел в …. и принёс …

4. Социализация

Работа в парах. Выборочное чтение (Текст в учебнике «Путешествие в Лилипутию». 1 глава в сокращении)

Задание Найдите ответ на вопрос в тексте и почитайте.

1-я пара Что подумал Гулливер, когда увидел, что по нему ползают маленькие человечки?

2-я пара. Что удивило Гулливера в этой стране?

3-я пара Почему Гулливер закрыл глаза и решил лежать не двигаясь?

4-я пара Что построили лилипуты и зачем?

5-я пара Чем потчевали лилипуты своего гостя?

6-я карточка

Что подсыпали человечки Гулливеру и для чего?

Работа в группах

- Объединитесь в группы по рядам.

Задания для каждой группы

Задание первой группе. Создать учебную модель обложки произведения «Путешествие в Лилипутию» (Указать автора и заголовок, тему и жанр произведения.)

Задание второй группе. Создать последовательную модель содержания (последовательного плана) изучаемой главы.

(При выполнении задания использовать просмотровое чтение).

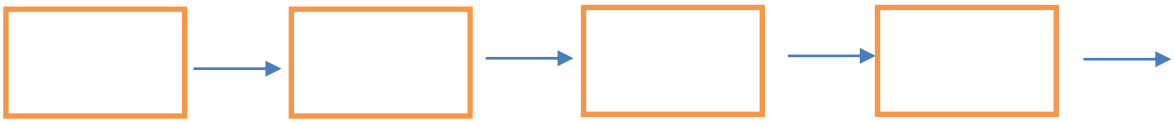

3) **Создать модель сюжетно- композиционного треугольника**

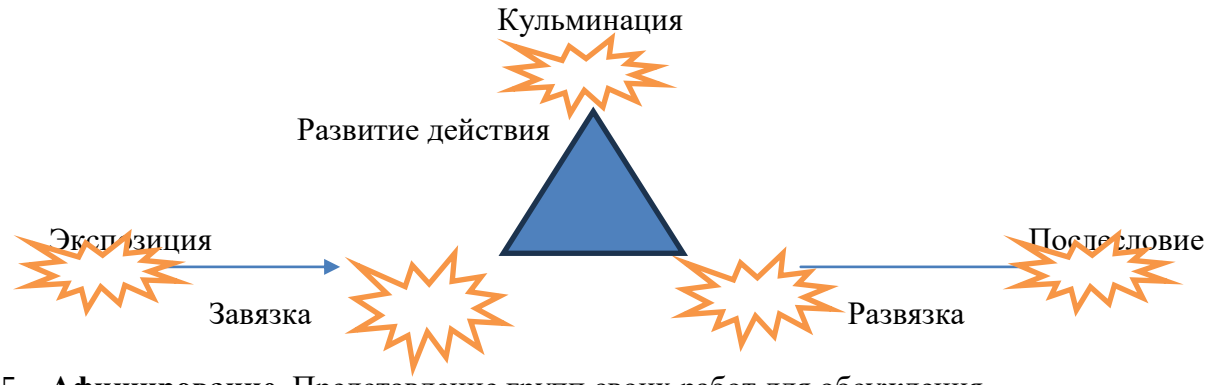

5. **Афиширование.** Представление групп своих работ для обсуждения.
6. **Рефлексия.**

Составление синквейна к слову - лилипут

1 строка- одно ключевое слово, определяющее содержание синквейна

2 строка- 2 прилагательных, характеризующих данное понятие.

3 строка- 3 глагола, отражающих действие понятия.

4 строка- короткое предложение-отношение автора.

5 строка- одно слово, через которое автор выражает свои чувства, связанные с данным понятием.

Методы реализации технологии "Творческая мастерская" на уроках русского языка и литературы

1. **Создание литературных произведений**: Ученики могут заниматься написанием эссе, рассказов, стихотворений, а также инсценировками. На уроках литературы часто используется метод "сочинения альтернативных концовок" или "переписывания сюжета с

новой точки зрения", что позволяет им проявить креативность, а также углубить понимание произведений.

2. **Проектная деятельность**: Этот метод предполагает создание различных проектов на основе изучаемых произведений. Например, проект о создании "книги как произведения
3. искусства", в рамках которого учащиеся могут разработать иллюстрации, оформление, сопроводительные тексты. Также можно создать проект, в котором дети исследуют эпоху, в которой жил писатель, анализируют его стиль и влияние на культуру.
4. **Дискуссии и дебаты**: Обсуждения на уроках литературы помогают ученикам развивать аналитическое мышление, учат аргументированно выражать свою точку зрения. Например, после изучения произведений классической литературы можно организовать обсуждения на тему "Моральные дилеммы героев" или "Как бы вы поступили на месте персонажа?"
5. **Инсценировки и ролевые игры**: Разигрывание сцен из произведений помогает не только углубить понимание содержания, но и развить у школьников навыки публичных выступлений, работы в коллективе. В процессе инсценировки они становятся частью произведения, погружаются в атмосферу книги или пьесы, что способствует лучшему усвоению материала.
6. **Использование мультимедийных технологий**: Важным инструментом для реализации технологии является использование мультимедийных ресурсов. Учитель может предложить ученикам исследовать разные интерпретации литературного произведения в фильмах, театре или на телевидении. Также можно создать мультимедийные презентации, отражающие анализ произведений, интересные факты о жизни писателей, исторический контекст.
7. **Мозговой штурм**: Этот метод помогает ученикам выработать несколько вариантов решения задач, связанных с анализом текста или написанием творческих заданий. В ходе мозгового штурма учащиеся могут генерировать идеи по поводу того, как интерпретировать персонажей, какие темы и мотивы затронуть в своем произведении.

Примеры использования технологии на уроках русского языка и литературы

Урок по произведению Н. В. Гоголя "Шинель": Учащиеся могут попробовать переписать концовку произведения, в которой главный герой, Акакий Акакиевич, не погибает, а обретает счастье. В процессе работы они развивают навыки анализа персонажей и творческого переписывания сюжетных линий.

Урок по произведению А. С. Пушкина "Евгений Онегин": Учитель может предложить ученикам провести дискуссию по поводу того, является ли Онегин счастливым человеком, а также создать проект, в котором ученики исследуют влияние пушкинского романа на последующую русскую литературу.

Урок по русскому языку: Задание на создание "Письма в будущее" от имени литературного героя или реального исторического персонажа помогает развить креативное письмо, а также навыки анализа и интерпретации литературных и исторических текстов.

Оценивание в рамках технологии "Творческая мастерская"

Оценивание на уроках, использующих технологию "Творческая мастерская", должно быть гибким и многогранным. Важным моментом является то, что акцент ставится не на стандартизированные ответы, а на творческий подход, умение анализировать и интерпретировать информацию. Ключевыми критериями оценки могут быть:

- креативность и оригинальность подхода,
- умение аргументировать свою точку зрения,
- степень самостоятельности в выполнении задания,
- способность работать в группе,
- влияние литературных и языковых знаний на конечный продукт.

Технология «Педагогическая мастерская» на уроках русского языка и литературы является мощным инструментом для развития у школьников не только языковых навыков, но и креативности, самостоятельности, умения работать в коллективе и принимать

ответственные решения. Применение данной технологии способствует созданию условий для активного, личностно ориентированного обучения, что в свою очередь позволяет ученикам раскрыть свой творческий потенциал и сформировать глубокое понимание литературы и языка.

Библиография

1. Аубакирова Б. К. Активные методы и приёмы обучения на уроках русского языка и литературы. – М., 2002.
2. Габдушева Н. Применение активных методов обучения на уроках русского языка и литературы. – М., 2018.
3. Юшина О. П. Технология творческих мастерских, или как открывать знания вместе с учениками. Методическое пособие. – М., 2000.
4. Лукашевич О. И. Использование технологии творческих мастерских на уроках русского языка и литературы. – М., 2022.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ СРЕДСТВ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В 1-4 КЛАССАХ

Нерозникова А.А.,
учитель начальных классов КГУ «Школа-гимназия №30 им. Д. Снегина» города Алматы

В настоящее время в образовательном процессе активно внедряются мультимедийные технологии, что оказывает большое влияние на методы преподавания и восприятие учебного материала детьми. Литературное чтение как дисциплина требует особого подхода, поскольку важно не только развить у детей навыки чтения, но и стимулировать их интерес к произведениям, развивать фантазию, эмоции и способность воспринимать художественные тексты. Использование мультимедийных средств на уроках литературного чтения предоставляет новые возможности для формирования этих навыков. Однако, несмотря на широкий спектр потенциальных преимуществ, возникает вопрос: как эффективно интегрировать мультимедийные средства в образовательный процесс начальной школы, чтобы не только усилить восприятие произведений, но и сохранить традиционные методы работы с текстом?

Мультимедийные технологии, включающие видео, аудио, анимацию, а также различные интерактивные платформы, становятся важным инструментом для создания нового образовательного опыта. В педагогике начального образования признано, что дети этого возраста активно воспринимают визуальные и аудиовизуальные образы, что может значительно облегчить процесс усвоения информации и развить у них интерес к чтению. Исследования, проведенные в области педагогики, работы Л. В. Занкова и В. В. Давыдова [1], показывают, что использование мультимедийных средств способствует улучшению понимания и восприятия литературных произведений, углубляет эмоциональное восприятие текста, а также помогает детям в развитии критического мышления. Вопросами организации обучения с применением мультимедиа занимались ученые: Ю. Н. Егорова [2], И. Г. Захаров [3], Н. В. Клемешова, О. Г. Молянинова, А. В. Осин и др. А о эффективности применения мультимедийных средств в процессе обучения ни раз писали в своих трудах Н. Г. Попова [4], И. В. Роберт, Е. М. Савченко [5] и др.

Мультимедийные средства в целом, на мой взгляд, открывают новые горизонты в работе с текстами. Они позволяют визуализировать мир произведений, оживить персонажей и события, создавать атмосферу, которая способствует лучшему эмоциональному вовлечению учащихся в чтение и урок как таковой. Кроме того, они развивают когнитивные и сенсорные способности, улучшая внимание, память и восприятие.

Теория интерактивного обучения, изложенная в работах педагогов-новаторов например, в подходах М. М. Поташника, утверждает, что взаимодействие с мультимедийными средствами помогает развивать навыки самостоятельного обучения и критического анализа информации, а также расширяет возможности для дифференциации обучения и учета индивидуальных особенностей детей.

Современные педагогические подходы предлагают различные способы внедрения мультимедийных средств на уроках литературного чтения:

1. Использование видеофрагментов и мультфильмов. Например, при изучении классических произведений, таких как "Теремок" и др., можно показать детям анимацию или отрывки фильмов, что поможет лучше представить себе события и героев, погрузиться в атмосферу рассказа.

2. Аудиокниги и театрализованные чтения. Чтение текстов в формате аудиокниг или использование театрализованных аудиофрагментов позволяет детям ощутить текст на уровне восприятия, развивая навыки слушания и внимания. Это особенно важно для младших школьников, которым иногда бывает сложно сосредоточиться на чтении длинных текстов.
3. Интерактивные доски и планшеты. В современных классах активно используют интерактивные доски, на которых можно показывать иллюстрации, схемы, таблицы, а также проводить упражнения на понимание прочитанного. Дети могут работать с текстами прямо на экране, выделять ключевые моменты, обсуждать их в группах.
4. Интернет-ресурсы и приложения. Множество образовательных сайтов и приложений предлагают детям возможность участвовать в викторинах, тестах и играх на основе прочитанных произведений. Это помогает развивать умение работать с текстом, анализировать его, а также способствует развитию критического мышления.

Мультимедийные средства на уроках литературного чтения становятся не просто вспомогательными инструментами, а важным компонентом образовательного процесса, способствующим более глубокому и многогранному восприятию произведений литературы.

В своей педагогической практике я активно использую мультимедийные средства для улучшения восприятия текстов на уроках литературного чтения. Например, при изучении рассказов К. Д. Ушинского или произведений А. С. Пушкина я использую отрывки из мультфильмов или аудиозаписи, чтобы дети могли не только услышать текст, но и увидеть его визуальное воплощение. Это особенно полезно для детей с различными стилями восприятия информации, поскольку мультимедийные средства позволяют сочетать зрительные и слуховые каналы.

Также я часто использую интерактивные доски, чтобы создать с детьми коллажи, изображения персонажей и мест действия. На доске мы вместе выделяем важные эпизоды, обсуждаем их и создаем эмоциональную карту произведения. Это помогает детям понять, как эмоции и чувства героев связаны с их поступками.

Еще одним эффективным методом является использование онлайн-игр и викторин через систему Kahoot!, Quizizz и др.Например, после чтения определенного произведения я предлагаю детям пройти интерактивный тест, который включает вопросы на понимание текста, а также задания на анализ поступков персонажей. Это помогает детям закрепить полученные знания, а также развивает их способность к анализу и обоснованию своего мнения.

Важно отметить, что использование мультимедийных средств требует сбалансированного подхода. Не следует заменять традиционные методы работы с текстом полностью. Мультимедийные технологии должны быть дополнением к урокам, а не их основой.

Использование мультимедийных средств на уроках литературного чтения в 1-4 классах открывает новые горизонты в обучении. Эти технологии позволяют не только углубить понимание текстов, но и развить у детей творческие способности, критическое мышление и коммуникативные навыки. Важно, чтобы мультимедийные средства использовались в комплексе с традиционными методами обучения, обеспечивая гармоничное развитие учащихся.

Библиография

1. Алексеев В. Д., Давыдов Н. А. Педагогические проблемы совершенствования учебного процесса на основе использования ЭВМ. – М.: ВПА, 1988.
2. Егорова Ю. Н. Мультимедиа как средство повышения эффективности обучения в общеобразовательной школе: автореф. дисс. канд. пед. наук, 2000.
3. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2003.
4. Попова Н. Е., Бородулина О. М. Условия использования мультимедийных средств обучения в образовательном процессе. – М., 2018
5. Разработка методики применения мультимедийных технологий для проведения учебных занятий / А. В. Гаврилов, М. В. Кавалеров, В. И. Фрейсман / Пермский государственный технический университет, 2009
6. Пещерова О.В. Исследовательская работа на тему: «Возможности использования информационно-коммуникационных технологий на уроках литературного чтения в начальной школе», 2020

СИНЕМА-ТЕХНОЛОГИЯ НА УРОКАХ ПО ПРЕДМЕТУ «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА» (НА ОСНОВЕ ФРАГМЕНТОВ ФИЛЬМА «ТОМИРИС»)

Несипбаева А.Ж.,
учитель истории «Skillset schools»

Достоинство использования кинофильмов и видеоматериалов на уроках истории прежде всего заключается в оперативности и маневренности, возможности повторного применения; использование стоп-кадра создает эффект присутствия, подлинности фактов и событий истории, вызывает интерес к истории как к предмету обучения. Как правило, учитель самостоятельно выбирает необходимые киноленты, ориентируясь на свой высокий эстетический уровень, а также на познавательную значимость и фактологическую достоверность фильмов, но в методическом плане он часто сталкивается с трудностями по правильному использованию этих материалов на уроке, что неизменно ведет за собой ошибки, противоречия и снижение образовательного потенциала.

Исследования по данной проблематике носят во многом поверхностный характер. В одних работах подчеркивается важность формирования учебно-исследовательской деятельности учеников на примере использования видеоматериалов как самостоятельного исторического источника, в других - исследуются проблемы исторической достоверности используемых кинокартин и их соотнесения с временными рамками урока [см.: 1-2]. Опыт же конкретного использования кинофильмов и видеоматериалов на уроках разных форм практически почти не изучен в научно-педагогических работах по методике преподавания истории, в то время как внимание педагогов к подобной деятельности усиливается с каждым годом.

Личный опыт преподавания показал, что все ученики в классе с огромным любопытством и интересом смотрят обучающие фильмы. Для большей продуктивности практикума и усвоения знаний учитель может предложить в течение всего урока отвечать на вопросы и оформить выводы от увиденного в свою тетрадь. Приведем пример заданий на уроке с использованием фрагментов фильма.

Тема: Томирис – предводительница сакского народа

Основа: фильм *«Томирис»* (реж. Акан Сатаев)

Цели:

Определить расселение, особенности общественного устройства и культуры и саков.

Раскрыть причины и ход военных сражений, техники, применяемые саками

Проанализировать роль Томирис как лидера сакского народа.

Фрагмент 1: Детство Томирис (0:05:00 – 0:15:00)

Задание 1: Интерактивная таблица "Особенности жизни саков"

Заполните таблицу, основываясь на просмотренном фрагменте:

Аспект жизни	Что показано в фильме?	Ваши выводы о культуре саков
Воспитание детей		
Военная подготовка		
Роль женщины в обществе		
Религиозные обычаи		

Задание 2. Ответьте на вопросы Фрагмент. 2 Вызов персидскому царю (0:40:00 – 0:50:00)

Как фильм передает характер Томирис?

Какие черты лидера, по вашему мнению, были важны для сакского народа?

Какие элементы образа Томирис могут быть вымышленными?

https://liter.kz/film-tomiris-pokazhut-vo-vseh-kinoteatrah-ssha/

Задание 3. Работа с картой

-определите к какому племени саков относились родители Томирис,

- определите к какому племени присоединилась Томирис,

- укажите на карте, расположение племя мужа Томирис,

- на карте Евразии обозначьте пути вторжения армии Кира и основные предполагаемые маршруты движения сакских войск.

https://ingeo.kz/?p=6425

Задание 4.

Фрагмент 3: Битва с Киром (1:30:00 – 1:45:00)

Описание: Показывается финальная битва между армией Томирис и войском Кира.

Задание 3: Анализ тактики

Изучите схему битвы (предоставьте схематический рисунок) и ответьте:

Какие тактические ходы применяла армия саков?

_____

_____

Какие преимущества были у сакских воинов по сравнению с армией Кира?

_____

_____

В чём заключалась слабость персов?

_____

_____

Предложите, как можно было улучшить стратегию саков?

Какие элементы местности Томирис использовала для победы?

Задание 4. Быт и хозяйство саков. Нарисуйте или опишите:

Как была устроена сакская юрта.

_____

_____

Какие элементы быта подчёркивают их кочевой образ жизни.

_____

_____

Какие аспекты сакских обрядов можно увидеть в современных традициях народов Казахстана?

_____

_____

Задание 5. "Память предков" Фрагмент 4: Погребальные обряды (1:20:00 – 1:35:00)

Опишите, какие элементы погребального обряда показаны в фильме.

Заполните схему: В центре укажите смысл обряда. Вокруг расположите детали: использование животных, предметов, символов.

Сравните этот обряд с археологическими находками (например, Иссыкский курган).

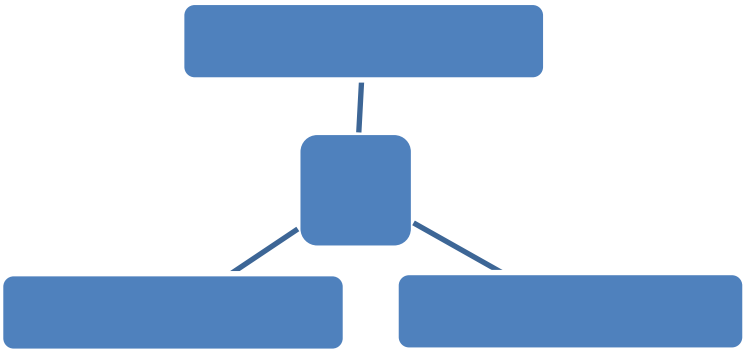

Задание 6. Письмо Томирис

Представьте, что Томирис пишет письмо своему народу после победы над Киром. Напишите это письмо (5-7 предложений), опираясь на исторический контекст и характер героини.

_____

_____

_____

_____

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИКТ

Нукенов К. А.,
педагог-эксперт, учитель художественного труда
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №43» г. Павлодар

Использование ИКТ в образовании является одним из важнейших направлений развития информационного общества и необходимым компонентом общей модернизации образования, обновления содержания и форм учебной деятельности. А так как художественный труд играет одну из ведущих ролей в воспитании ребенка из-за своей удивительной способности вызывать в нем творческую активность, то задача учителя овладеть на современном уровне компьютерными технологиями и применять свои знания на своих уроках. Современный педагог должен уметь работать с новыми средствами обучения хотя бы ради того, чтобы обеспечить одно из главнейших прав ученика – право на качественное образование.

При использовании ИКТ на уроках решаются задачи:

- сделать урок современным (с точки зрения использования технических средств);
- приблизить урок к мировосприятию современного ребенка, так как он больше смотрит и слушает, чем читает и говорит; предпочитает использовать информацию, добытую с помощью технических средств;
- установить отношения взаимопонимания, взаимопомощи между учителем и учеником;
- развивать мотивацию учащихся и как следствие повышение качества знаний;
- расширять возможности для самостоятельной творческой деятельности учащихся, особенно при исследовании и систематизации учебного материала;
- формировать навыки самоконтроля и самостоятельного исправления собственных ошибок;
- развивать творческие способности учащихся.

На своих уроках и во внеурочной деятельности использую следующие формы применения ИКТ:

1.Урок с мультимедийной поддержкой.

Использую готовые электронные образовательные ресурсы, мультимедиа презентации, которые обязательно сопровождаю кратким комментариями. При использовании мультимедийных технологий знания приобретаются по разным каналам восприятия (зрительным, аудитивным), поэтому лучше усваиваются, запоминаются на более долгий срок.

2.Создание и представление учащимися творческих проектов с использованием ИКТ.

На сегодняшний день невозможно представить современный урок без проектной деятельности учащихся. При выполнении проекта учащиеся показывают самый высокий уровень самостоятельности – творческий. Проект с использованием ИКТ дает обучающимся необходимые знания и познавательные приемы, создаёт пространство для самовыражения, а также развивает мотивацию учебной деятельности.

3.Уроки с выходом в сеть Интернет.

При изучении отдельных тем применяю возможности Интернета на уроках с мультимедийной поддержкой. Это особенно актуально в первой четверти при изучении раздела «Визуальное искусство». Эти уроки должны быть яркими, эмоциональными, с привлечением большого иллюстрированного материала, с использованием видеосопровождений. Всем этим может обеспечить компьютерная техника с ее мультимедийными возможностями, которые позволяют увидеть мир глазами художников. Провожу уроки путешествия в мир искусства, виртуальные экскурсии по музеям мира, демонстрирую шедевры мирового искусства.

4. Интегрирование урока

Использование возможностей информационных технологий позволяет открыть для детей замкнутое пространство кабинета и погрузиться в мир искусства, помогает повышать мотивацию обучения детей и приводят к ряду положительных результатов: учащиеся участвуют в конкурсах и занимают призовые места.

Таким образом, ИКТ являются мощным средством повышения эффективности обучения, позволяет усилить мотивацию ученика, применение ИКТ на уроках художественного труда и в учебно-воспитательном процессе своевременно, необходимо и значимо.

ФОРМИРОВАНИЕ КАЛЛИГРАФИЧЕСКОГО НАВЫКА У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Оразалина Б.,
учитель начальных классов КГУ «СОШ им.Р.Нұртазиной»

Актуальность исследования. Проблема формирования каллиграфического навыка у младших школьников заключается в снижении внимания к важности аккуратного и разборчивого почерка в начальном звене образования. В условиях цифровизации и активного использования электронных устройств дети все реже пишут от руки, что сказывается на моторных навыках, координации движений и развитии мелкой моторики.

Кроме того, обучение каллиграфии часто воспринимается как рутинный процесс, что может вызывать у детей усталость и снижение интереса к обучению. Педагоги же нередко сталкиваются с нехваткой методических ресурсов или времени на развитие письменных навыков, уделяя приоритетное внимание другим аспектам образовательной программы.

Отсутствие хорошо сформированного навыка письма в младшем школьном возрасте может затруднить дальнейшее обучение, поскольку плохо читаемый почерк усложняет понимание написанного текста как для самого ученика, так и для окружающих. Это, в свою очередь, может негативно влиять на успеваемость, уверенность ребенка в своих силах и его отношение к учебному процессу в целом.

Теоретическая часть. Проблема формирования каллиграфического навыка у младших школьников была предметом внимания многих педагогов, методистов и исследователей. Среди них можно выделить Е.А. Потапову, В.А. Илюхину, Н.Г. Агаркову, Л.Я. Желтовскую, Е.Н. Соколову, Н.А. Федосову и других специалистов, которые внесли значительный вклад в изучение данного вопроса. Их работы охватывают широкий спектр аспектов, связанных с развитием красивого и разборчивого почерка, включая методики обучения письму, психологические и физиологические особенности младших школьников, а также использование инновационных технологий в образовательном процессе. Благодаря исследованиям этих авторов, сформировались научные подходы и практические рекомендации, которые помогают педагогам эффективно решать задачи, связанные с развитием каллиграфических навыков у детей.

Н.Г. Агаркова выделила, что каллиграфический навык характеризует лишь внешнее качество письма, то есть умение писать правильным и устойчивым почерком, не нарушая высоты и ширины, угла наклона элементов, написание букв и их соединений [1].

В толковом словаре живого великорусского языка В. Даля описывается значение слова «каллиграфия» как чистописание и красноописание. [2]

А в толковом словаре Т.Ф. Ефремовой каллиграфия – это искусство писать четким, красивым почерком [3].

Из этого следует, что каллиграфический навык – это искусство красивого письма, то есть умение писать правильным, понятным и устойчивым почерком, соблюдая высоту, ширину, угол наклона букв, и правильное соединение букв. А каллиграфия – это умение писать четким и красивым почерком. Термин «каллиграфический навык» сочетается со словами «почерк», «письмо». А почерк – это индивидуальное и устойчивое образование [4].

Многие исследователи относят каллиграфию к отрасли изобразительного искусства. Это обусловлено тем, что данное умение совмещает в себе функции изображения и письма. Оно наполнено эмоциональной окрашенностью, которая выражается в особом изображении

письменных букв и знаков при их оформлении. Так, каллиграфия способствует выражению индивидуальности, творческого начала, эмоций автора, а также транслирует необходимый текст в доступной для восприятия форме [5].

Подходы к формированию и развитию каллиграфических навыков освещаются в работах В.А. Илюхиной, Е.Н. Потаповой, М.М. Безруких, Н.Г. Агарковой, Е.М. Гуровой и др.

Е.М. Гурова рекомендует уделять внимание отдельным фрагментам каллиграфического почерка и отрабатывать с учениками изолированно каждый из них. При этом важно обращать внимание на ритмическую сторону письма (письмо в такт или по команде). Ритм и такт позволяет младшему школьнику быстро и качественно освоить не только каллиграфический почерк, но и развить упорность, старательность, память, а также концентрацию внимания, которая важна при восприятии необходимой информации [6].

В.А. Илюхина рекомендует при формировании каллиграфического почерка младших школьников во время безотрывного письма самостоятельно проговаривать все написанные ребенком буквы. Так школьники запоминают основные элементы букв, которые чаще всего встречаются при написании [7].

Методическая часть. Методика формирования каллиграфического почерка, разработанная Н.Г. Агарковой, основана на глубоких исследованиях возрастных и психологических особенностей младших школьников. Её подход направлен на последовательное и системное развитие навыка четкого, разборчивого и аккуратного письма, что играет важную роль в успешной учебной деятельности детей. Агаркова выделяет ключевое значение поэтапности обучения: от простых элементов письма к более сложным формам, что позволяет ребёнку освоить материал в комфортном темпе и с минимальными затруднениями [5].

Особое внимание в методике уделяется развитию мелкой моторики рук, поскольку точные движения пальцев являются основой для формирования устойчивого навыка письма. Агаркова акцентирует важность регулярной практики, направленной на совершенствование координации движений, что способствует улучшению моторной памяти. Одновременно с этим большое значение отводится работе над исправлением ошибок в почерке, чтобы закрепить правильные привычки написания на ранних этапах обучения.

Методика предполагает использование разнообразных педагогических приёмов, которые делают процесс обучения интересным и увлекательным для детей. Важной составляющей является визуализация — демонстрация учителем правильного написания букв, соединений и их пояснение. Это помогает детям понять алгоритм действий и осознанно подходить к процессу письма.

Благодаря данной методике у младших школьников формируются не только каллиграфические навыки, но и такие качества, как внимательность, усидчивость и дисциплина, что положительно сказывается на их общей успеваемости. Агаркова в своей работе подчёркивает, что грамотное и чёткое письмо становится важным инструментом самовыражения ребёнка и его успешной адаптации к образовательной среде.

Методика формирования каллиграфических навыков письма, предложенная В.А. Илюхиной, строится на интеграции педагогических и психологических подходов, что позволяет учитывать индивидуальные особенности младших школьников. Основной акцент делается на создание условий для постепенного формирования устойчивых навыков письма, при этом большое значение придаётся развитию у детей правильной посадки, положения руки и организации рабочего пространства. По мнению Илюхиной, эти аспекты напрямую влияют на качество почерка, поэтому их необходимо учитывать на начальном этапе обучения [7].

Одним из ключевых моментов методики является работа над формированием моторной памяти ребёнка, которая позволяет автоматизировать процесс написания букв и

соединений. Это достигается за счёт регулярного выполнения упражнений, направленных на выработку чётких движений руки, необходимых для написания определённых графических элементов. Кроме того, Илюхина подчёркивает важность соблюдения определённого ритма письма, который помогает ребёнку писать более уверенно и равномерно.

Особое место в методике отводится работе с прописями, которые должны быть тщательно продуманы и построены таким образом, чтобы учащиеся постепенно осваивали всё более сложные графические элементы. Важным компонентом является обратная связь, которую учитель предоставляет ученикам. Это позволяет своевременно выявлять и исправлять ошибки, а также формировать у детей понимание критериев качественного письма.

Методика также включает элементы творческого подхода, позволяющие сделать процесс обучения более увлекательным и интересным для детей. Такие задания стимулируют желание ребёнка совершенствовать свой почерк и способствуют развитию позитивного отношения к письму как важной составляющей учебного процесса.

Работа по данной методике позволяет не только сформировать устойчивые каллиграфические навыки, но и развить у детей усидчивость, аккуратность и стремление к достижению высоких результатов, что положительно отражается на их учебной деятельности в целом.

Инновационные методы и подходы в обучении каллиграфии младших школьников направлены на повышение эффективности формирования почерка, делая этот процесс более увлекательным и результативным. Они ориентированы на использование современных технологий, интерактивных приёмов и индивидуализированного подхода к обучению, что позволяет учитывать особенности каждого ребёнка.

Одним из эффективных инновационных решений является внедрение интерактивных технологий. Использование специальных приложений и программ для тренировки письма помогает детям развивать навык через игровые задания. Это делает процесс увлекательным, снижает стресс и формирует устойчивый интерес к обучению. Современные электронные устройства, такие как планшеты с сенсорными экранами, дают возможность ребёнку тренироваться в написании букв, получая мгновенную обратную связь о правильности выполнения.

Важным компонентом инновационного подхода является интеграция творческих методик. Например, включение заданий на создание уникальных каллиграфических рисунков или написание коротких текстов в необычных форматах способствует развитию не только навыка письма, но и творческого мышления. Такие занятия позволяют детям воспринимать обучение письму как часть творческого процесса, что мотивирует их на дальнейшее развитие навыков.

Эффективным методом также считается внедрение мультисенсорных подходов, которые задействуют зрение, слух и тактильные ощущения. Например, использование тактильных материалов для написания букв помогает ребёнку лучше понять форму и структуру элементов письма. Это особенно полезно для детей с особенностями восприятия, поскольку даёт им возможность осваивать навыки через альтернативные каналы обучения.

Применение дифференцированных стратегий обучения, основанных на диагностике индивидуальных особенностей детей, позволяет учителям адаптировать программу к потребностям конкретного ребёнка. Например, детям с медленной моторикой может быть предложен более постепенный темп освоения материала, тогда как более продвинутые ученики могут выполнять сложные задания для закрепления навыков [8].

Инновации затрагивают и организацию учебного процесса. В частности, использование проектной деятельности, где дети могут совместно создавать каллиграфические альбомы или выполнять групповые задания, помогает им осознать важность качественного письма в повседневной жизни. Введение практических занятий, где

письмо сочетается с изучением эстетики и дизайна, делает процесс более прикладным и интересным.

Таким образом, инновационные методы обучения каллиграфии не только решают проблему формирования навыков письма, но и способствуют общему развитию ребёнка, делая обучение комплексным, современным и увлекательным.

Практическая часть. При формировании каллиграфических навыков у младших школьников могут возникать различные ошибки, как со стороны самих детей, так и в процессе организации учебного процесса. Некоторые из них связаны с неправильной техникой письма, а другие — с недостаточной мотивацией или неверным подходом к обучению.

Одна из основных ошибок, с которой сталкиваются дети на начальном этапе обучения каллиграфии, — это неправильное положение тела и рук при письме. Если ребёнок сидит в неудобной позе, не соблюдает правильный угол наклона бумаги или неправильно держит ручку, это может привести к усталости, болям в руках и снижению качества письма. Такие ошибки тормозят развитие правильной каллиграфической техники и могут стать привычкой, трудно поддающейся коррекции [9].

Ошибка в распределении усилий заключается в том, что дети могут чрезмерно напрягать руку, пальцы или запястье, что затрудняет плавность и точность письма. Это связано с избыточным давлением на ручку или чрезмерной жёсткостью движений. В результате дети могут писать неровно, буквы получаются угловатыми или искривлёнными. Важно обучать детей расслабленной руке и равномерному распределению усилий.

Когда ученики не обращают внимание на детали при написании букв (например, пропускают элементы или соединяют буквы неправильно), это также становится серьёзной ошибкой. Небрежность приводит к неряшливому почерку, что впоследствии может стать привычкой, которую трудно искоренить. Для исправления этой ошибки необходимо акцентировать внимание на каждой букве, на её элементах и правильных соединениях.

Часто дети не могут самостоятельно выявить свои ошибки и исправить их. Это приводит к накоплению неправильных навыков, которые становятся трудными для коррекции в будущем. Недостаток самоконтроля может возникать из-за отсутствия осознания важности точности и аккуратности письма.

Некоторые дети, обучаясь каллиграфии, начинают слишком сильно «копировать» стиль написания с прописи, не прилагая усилий к адаптации букв под индивидуальные особенности почерка. В результате почерк становится слишком похожим на модель, а не на собственное написание, что мешает развитию уникального, выразительного каллиграфического почерка.

Для формирования каллиграфических навыков требуется время и терпение. Ошибки часто возникают, когда дети пытаются писать слишком быстро, пытаясь закончить задание в краткие сроки. Поспешность приводит к неаккуратным буквам, неправильным соединениям и нарушению техники письма.

Одной из наиболее часто встречающихся ошибок является неправильная последовательность написания букв. Когда дети начинают писать не с тех элементов, с которых нужно, или соединяют элементы неправильно, это приводит к искажениям формы букв. Например, ошибка при написании соединений может привести к тому, что буквы станут выглядеть неестественно и неаккуратно.

Некоторые дети начинают изучать каллиграфию без достаточной практики, что приводит к возникновению ошибок на ранних этапах обучения. Без регулярных упражнений не закрепляется необходимая мышечная память, что делает письмо неуверенным и трудным.

Для успешного овладения каллиграфией крайне важна развита мелкая моторика, так как она напрямую влияет на точность и контроль за движением руки. Ошибки могут

возникать, если ребёнок не развивает координацию движений, что может быть связано с недостаточной тренировкой руки через другие виды деятельности, такие как рисование или лепка.

Неправильный ритм письма, когда ребёнок пишет слишком быстро или, наоборот, слишком медленно, также может быть причиной ошибок. Письмо должно быть не только аккуратным, но и ритмичным, что важно для получения плавных, одинаковых по размеру и форме букв.

Для устранения данных ошибок важно использовать комплексный подход, включая:

– Регулярные тренировки, как в классе, так и дома.

– Использование методик, которые акцентируют внимание на правильной осанке, положении рук и пальцев.

– Индивидуальные занятия с детьми, нуждающимися в дополнительных упражнениях для развития моторики и контроля письма.

– Постоянная обратная связь и поощрение за каждое улучшение, чтобы поддерживать интерес и мотивацию.

– Применение тактильных и визуальных методов для улучшения восприятия букв и формирования правильных движений [10].

Формирование навыка написания букв, основанное на подключении тактильной памяти, представляет собой инновационный подход, который помогает детям более осознанно и эффективно овладевать каллиграфическим письмом. Этот метод выходит за рамки традиционного зрительного контроля, делая процесс обучения более разнообразным и доступным для детей с различными особенностями восприятия.

Основой данного подхода является использование тактильных ощущений для закрепления моторных навыков. Дети учатся воспринимать форму букв не только через зрение, но и через прикосновения, что значительно усиливает их понимание пространственной структуры букв.

В своей практике я часто применяю технику написания букв в воздухе и рисование на тактильных поверхностях (крупе).

Раскроем подробнее каждую технику.

Практика применения техники написания букв в воздухе.

Цель: Развитие моторных навыков, координации движений и пространственного восприятия у детей через использование технике написания букв в воздухе.

Метод заключается в том, чтобы дети изображали буквы, делая движения руками, как если бы они писали на бумаге, но в пространстве. Важно, чтобы они представляли себе, как должна быть написана буква, и следовали этому образу, делая движения рукой или кистью, максимально имитируя обычное письмо.

На первом этапе:

– Начинаю с объяснения детям, что они будут «писать» буквы не на бумаге, а в воздухе.
– Объясняю, что важно делать движения плавно и четко, не спешить, сосредоточиться на правильной форме каждой буквы.
– Провожу небольшую разминку для разогрева рук: разминка пальцев и запястий, вращение кистей.
– Разъясняю, что технику можно применять в любой позе: стоя или сидя, главное — концентрация на движении.
– Процесс выполнения:
– Я показываю, как написать первую букву (например, букву «А») в воздухе.
– Дети повторяют за мной, представляя себе букву и проводя рукой в воздухе в том направлении, как если бы они писали на бумаге. Важно, чтобы дети двигали не только рукой, но и плечом, что способствует развитию крупных моторных навыков.

– Параллельно я слежу за тем, чтобы движение было плавным и не слишком быстрым, ведь важно качество, а не скорость.
– По мере выполнения я задаю вопросы, чтобы дети осознавали каждый этап написания буквы: «Где начинается линия? Как идет изгиб? Сколько прямых или наклонных линий?»

После выполнения упражнения я даю детям время поразмышлять о том, как буква выглядела в воздухе, спрашиваю, какие ощущения были в руках во время письма.

Провожу небольшую рефлексию: дети обсуждают, что им было легче делать, а что вызвало трудности.

До применения методики:

– дети часто пишут неуверенно, с нечеткими, неровными буквами,
– координация движений может быть не развита, из-за чего детям трудно точно передать формы букв на бумаге,
– часто возникает перенапряжение в руке или пальцах, дети могут быстро уставать, особенно при длительном письме,
– в классе может ощущаться напряжение, так как дети чувствуют, что не совсем уверены в своих силах при письме.

После применения методики:

– после нескольких занятий с использованием техники письма в воздухе дети начинают замечать улучшение в своей моторике. координация рук и тела улучшена, и буквы становятся более четкими,
– повышается осознание формы и пропорций букв, дети начинают легче их изображать на бумаге, так как техника в воздухе развивает память о форме и движении,
– руки и пальцы становятся более гибкими и подвижными, снижается напряжение при письме,
– дети становятся более уверенными в себе, и процесс написания букв перестает быть нагрузкой. письмо становится более легким и естественным,
– общее психоэмоциональное состояние улучшается, так как дети получают удовольствие от движения и вовлеченности в процесс.

Методика написания букв в воздухе помогает детям развить не только мелкую моторику и координацию, но и внимание, уверенность в своих силах. Этот подход полезен для детей, так как он позволяет их телу и мозгу адаптироваться к процессу письма в более расслабленной и игровой форме.

Следующей методикой формирования каллиграфического навыка у младших школьников в моей практике является техника рисования букв на крупе пальцем.

Цель: Развитие моторных навыков, сенсорного восприятия и закрепление навыков написания букв через тактильное восприятие, а также создание положительного отношения к письму у детей.

Метод заключается в том, чтобы дети рисовали буквы пальцем на поверхности крупы (например, на манной крупе, муке или другой мелкой крупе), которая рассыпана в плоской коробке или на столе. Это позволяет детям взаимодействовать с тактильными материалами, помогая им развивать моторные навыки и осознавать форму каждой буквы через физическое движение руки.

Вначале объясняю детям, что сегодня они будут рисовать буквы не на бумаге, а на крупе пальцем. Это поможет почувствовать буквы более естественно и с комфортом.

Подготавливаем место: рассыпаем на столе мелкую крупу (например, манку или муку) на ровной поверхности, чтобы она была на несколько миллиметров толщиной. Каждый ребенок должен иметь свою рабочую область.

Провожу разминку пальцев и рук, чтобы дети были готовы к занятиям. Например,

можно предложить детям сделать несколько упражнений для пальцев — сжать и разжать кулачки, покачать пальцами.

Далее показываю детям, как рисовать буквы на крупе. Для начала выбираю простые буквы, например, «А». Я медленно и четко рисую букву пальцем, объясняя детям, что важно следовать этим линиям.

Дети повторяют за мной, рисуя букву пальцем на крупе. При этом напоминаю, чтобы дети не торопились, следили за движением пальца и старательно рисовали все части буквы.

Если детям трудно, предлагаю ориентироваться на контуры буквы, проводя линию пальцем, но постепенно давая больше свободы. Важно, чтобы дети рисовали медленно, осознавая каждое движение руки и пальца.

После того как дети освоят рисование одной буквы, предлагаю им нарисовать буквы, сочетая их в простые слоги или слова.

По завершению рисования букв на крупе, дети могут «стереть» их, поглаживая пальцами по поверхности и наблюдая за изменениями. Это помогает закрепить визуальные и тактильные ощущения.

Я провожу рефлексию с детьми: что им было легче, какие буквы показались сложными для рисования, что помогло лучше запомнить форму буквы.

До применения методики:

- дети часто пишут буквы неуверенно, с неровными и нечеткими линиями, особенно на бумаге. это может быть связано с трудностью выработки моторных навыков и координации рук,
- мелкая моторика рук может быть недостаточно развита, и дети часто испытывают трудности с точностью и аккуратностью при письме,
- письмо на бумаге для некоторых детей может быть утомительным и вызывать негативные эмоции, так как они не видят своих успехов сразу и не ощущают положительных впечатлений от процесс,
- часто наблюдается усталость и разочарование, особенно если буквы или слова не получаются такими, как хотелось бы.

После применения методики:

- после регулярных занятий с использованием техники рисования букв на крупе дети начинают быстрее и увереннее рисовать буквы. повышается точность их написания, так как крупа помогает им лучше ощущать форму и контуры букв,
- улучшается координация рук, пальцев и глаз, что способствует повышению уверенности в письме. дети начинают ощущать связь между движением пальца и буквами, что значительно упрощает процесс освоения письма,
- письмо перестает быть монотонным и скучным, так как процесс рисования на крупе сопровождается тактильными ощущениями. это помогает детям легче воспринимать и запоминать формы букв,
- развиваются не только моторные навыки, но и сенсорное восприятие, так как дети активно взаимодействуют с материалом (крупой), что стимулирует более глубокое усвоение информации,
- в классе наблюдается снижение напряжения, дети начинают с радостью заниматься письмом, так как этот процесс становится игрой, в которой они ощущают успех и удовольствие.

Методика рисования букв на крупе пальцем помогает развивать не только мелкую моторику и координацию, но и повышает уверенность детей в собственных силах. Тактильный опыт письма создает ощущение успеха и положительно влияет на эмоциональное восприятие учебного процесса, облегчая освоение навыков письма и создавая у детей интерес к обучению.

Данные тактильные методики создают более многогранный опыт обучения, помогая детям запоминать формы букв не только через зрение, но и через ощущения. Это способствует лучшему усвоению материала, развивает мелкую моторику и повышает интерес к обучению.

Кроме этого, использование тактильного подхода помогает детям, испытывающим трудности с концентрацией или координацией движений, поскольку позволяет им усваивать информацию через дополнительный канал восприятия. Это делает процесс обучения более инклюзивным, давая возможность каждому ребёнку достичь успеха.

Подключение тактильной памяти также укрепляет связь между сознательным восприятием и моторными действиями. Когда ребёнок ощущает букву физически, ему легче воспроизвести её на бумаге, поскольку движения становятся более осмысленными. Это особенно важно в тех случаях, когда зрительного контроля недостаточно, например, при сложных соединениях букв.

Таким образом, использование тактильных методик в обучении каллиграфии позволяет глубже вовлечь ребёнка в процесс письма, улучшить качество запоминания формы букв и развить навыки, которые окажутся полезными в других областях учебной деятельности.

Библиография

1. Агаркова Н.Г. Основы формирования графического навыка у младших школьников [Текст] /И.Г. Агаркова // Начальная школа. - 2014. - №4. - С. 36-39.
2. Даль В.И. Толковый словарь русского языка: иллюстрированное издание / В.И. Даль. - М.: Эксмо, 2015. – 896 с.
3. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толковословообразовательный / Т. Ф Ефремова. – М.: Русский язык, 2000. – 996с.
4. Жедек П.С. Методика обучения письму: Русский язык в начальных классах: Теория и практика / П.С. Жедек. Под ред. М.С. Соловейчик. – М.: 1997. –208 с.
5. Агаркова Н.Г. Русская графика: Книга для учителя. Москва: Дрофа, 2000.
6. Гурова Е.М. Подготовка руки ребенка к письму // Начальная школа. 2000. №5. С. 61-62.
7. Илюхина В.А. Новые подходы к формированию графических навыков: Письмо с секретом // Начальная школа. 1999. №10. - С. 37-52.
8. Кудреватова Л.И. Типичные каллиграфические ошибки и их исправления // Начальная школа. – 2015. – №3. – С. 81.
9. Львов М.Р. Правописание в начальных классах. /М. Р. Львов.– Тула: Родничок; М.: Астрель, АСТ, – 2021. – 125 с.
10. Федосова Н.А. Особенности обучения письму шестилетних первоклассников / Н.А. Федосова [Текст] // Начальная школа. -2024. -№4.

ПРИМЕНЕНИЕ СТРАТЕГИЙ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ

Орманова Ж.К.,
учитель начальных классов КГУ «ОШ № 1» города Актау Мангистауской области

Критическое мышление представляет собой важный аспект образовательного процесса, который акцентирует внимание на самостоятельном анализе информации и формировании аргументированных выводов. Критическое мышление начинается с постановки вопросов и строится на убедительной аргументации, что является основополагающим для развития учащихся.

Выделение трех этапов восприятия информации — подготовительный, осмысление содержания и рефлексия — помогает структурировать процесс обучения и делает его более осознанным. Каждая стадия имеет свои функции, что позволяет учащимся не только получать новые знания, но и активно взаимодействовать с ними, что является важным для формирования критического мышления.

Особенно стоит отметить, что в рамках развивающего критического мышления через предмет ученики становятся активными участниками урока, что контрастирует с традиционным подходом, где они часто выступают в роли пассивных слушателей. Это создает более динамичную и вовлеченную образовательную среду, где текст и информация играют центральную роль.

Примеры стратегий критического мышления, таких как «Круги Эйлера», «Корзина идей» и «Шесть шляп», «Верные и неверные высказывания», «Ассоциации», «Синквейн», «Семантическая карта», «Авторский стул» демонстрируют разнообразие методов, которые могут быть использованы для стимулирования мышления учащихся. Это подчеркивает, что критическое мышление не только возможно, но и необходимо в современном образовательном процессе.

Каждая из представленных стратегий направлена на активизацию познавательной деятельности учащихся и развитие их критического мышления.

I. **Стратегия «Круги Эйлера» (1 класс, математика)**

Цели обучения в соответствии с учебной программой:

1.2.2.1 Распознавать равенство, неравенство, уравнение; различать верные и неверные равенства.
1.2.1.5 Сравнивать буквенные, числовые выражения без скобок.
1.5.2.2 Использовать знаки «+», «-», «≠», «=», «>», «<»/ цифры /символ неизвестного числа (□).

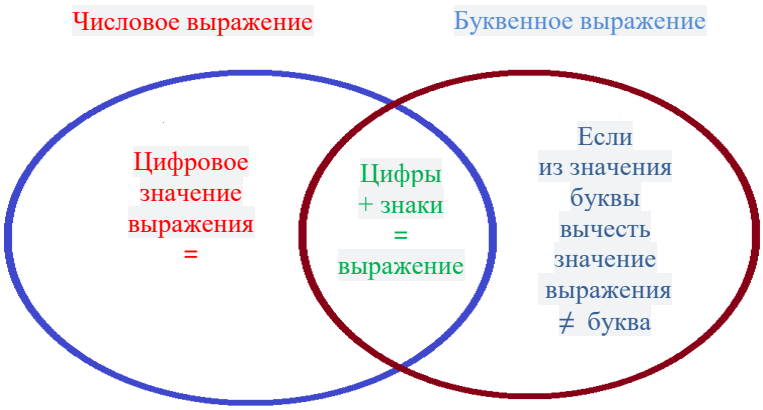

Цели урока: Научить учащихся составлять равенства и неравенства
На этапе включения используется стратегия «Круги Эйлера», что позволяет учащимся визуализировать числовые и буквенные выражения. Это способствует лучшему пониманию темы и формирует навыки работы с абстрактными понятиями.

II. Стратегия «Верные и неверные высказывания» (3 класс, познание мира)

Цели обучения в соответствии с учебной программой:
3.1.3.1 различать населенные пункты по различным признакам (тип, размер, функции).
Цели урока: Научить различать населенные пункты по различным признакам (тип, размер, функции).

Работа в группах с использованием коллажа на тему «Город и село» позволяет детям развивать командные навыки и креативное мышление. Каждая группа исследует свою тему, что способствует глубокому пониманию различий и сходств между городом и селом. Этот подход помогает учащимся формулировать свои мысли и аргументировать их.

III. Стратегия «Ассоциации» (3 класс, познание мира)

Цели обучения в соответствии с учебной программой:
3.3.2.1 На основе изучения различных материалов определять образ жизни тюрков.
Цели урока: Научить учащихся сравнивать одежду, язык, внешний облик кипчаков и казахов.

Стратегия «Ассоциации» на этапе актуализации знаний помогает учащимся осознать свои предшествующие знания о кипчаках. Пошаговое выполнение задания способствует активному вовлечению каждого ученика в процесс. Это не только развивает критическое мышление, но и помогает выявить скрытые знания, что является важным аспектом обучения.

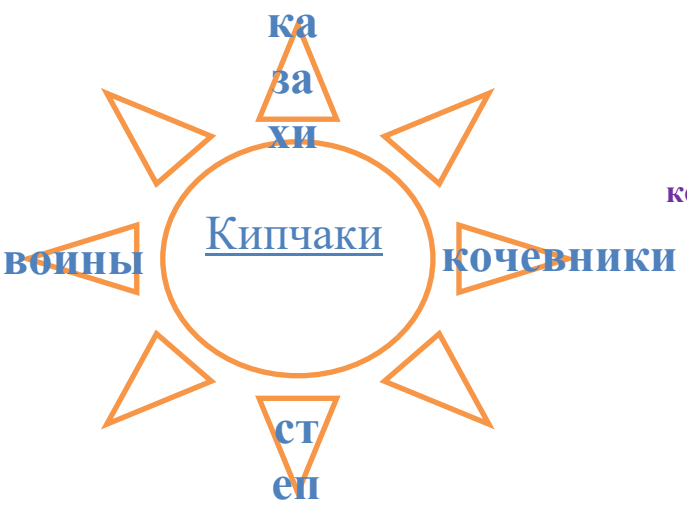

В начале урока

В конце урока

IV. Стратегия «Синквейн» (3 класс, естествознание)

Цели обучения в соответствии с учебной программой:
3.4.1.1 - объяснять и графически изображать сферы Земли
Цели урока: Познакомить учащихся с внешними оболочками Земли. Научить объяснять и графически изображать сферы Земли.

Использование синквейна на этапе рефлексии позволяет учащимся синтезировать информацию и выражать свои мысли в сжатой форме. Это упражнение развивает навыки краткости и ясности в выражении идей. Обсуждение в парах после создания пятистиший способствует обмену мнениями и углублению понимания темы.

1. Тема.	1. Земля
2. Два прилагательных	2. Круглая, живая
3. Три слова, выражающих действие	3. Вращается, притягивает, движется.
4. Фраза из четырёх слов	4. Единственная обитаемая планета
космоса.	
5. Синоним – сущность темы	5. Жизнь!

V. Стратегия «Семантическая карта» (3 класс, естествознание)

Цели обучения в соответствии с учебной программой:
3.2.2.3- характеризовать типы взаимоотношений животных в природе
Цели урока: Научить учащихся характеризовать типы взаимоотношений животных в природе.

Семантические карты являются эффективным инструментом для осмысления информации о животном мире Казахстана. Они помогают учащимся структурировать знания и визуализировать информацию, что значительно ускоряет процесс обучения и делает его более увлекательным.

Животные	**Вид, класс**	**Среда обитания**	**Способы размножения**	**Питание**	**Польза людям**
Уж, гадюка	пресмыкающиеся	водоём	яйца	Мелкие животные	лекарство
Верблюд	млекопитающее	степи	живородящие	растения	молоко
Лягушка	земноводное	водоём	икра	насекомые	
Орёл	птицы	горы	яйца	Мелкие грызуны	Грызуны, переносчики инфекции
Кузнечики	насекомые	Луг, лес	личинки	насекомые	Уничтожение насекомых

VI. Стратегия «Авторский стул» (3 класс, литература)

Цели обучения в соответствии с учебной программой:
3.1.1.1 - отвечать на открытые вопросы по содержанию для определения ключевых моментов
3.2.8.1 - извлекать конкретную информацию по содержанию произведения из различных источников: иллюстрации/художественной литературы и представлять информацию в виде схем
3.3.2.1 - писать творческие работы разных жанров: письмо герою/ сказки/рассказы
Цели урока: Научить учащихся отвечать на открытые вопросы по содержанию, описывать характер и поступки героя, писать письмо герою.

Стратегия «Авторский стул» позволяет детям выразить свои мысли и чувства, общаясь с персонажем рассказа. Это не только развивает творческие способности, но и помогает преодолеть страх публичных выступлений.

Данная методика позволяет включить каждого ребёнка в учебно – познавательную деятельность, заставляет думать, находить пути решения проблемы, развивает коммуникативные навыки. Человек, обладающий критическим мышлением, отвечает всем требованиям современного общества. Он обладает ясным, оригинальным, независимым мышлением, готов к самореализации и самовыражению. Представленные стратегии демонстрируют разнообразие подходов к обучению, направленных на активизацию познавательной деятельности учащихся. Каждая из них имеет свои преимущества и может быть адаптирована под конкретные учебные цели. Важно продолжать исследовать и внедрять новые методики, чтобы сделать процесс обучения более эффективным и увлекательным для детей.

МУЛЬТРАЗМИНКИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ

Сыздыкова Б.Ш.,
учитель русского языка и литературы, КГУ «СОШ имени Қанаш Қамзин села Қанаш Қамзин» ОО города Аксу, УО Павлодарской области

Современная система образования предъявляет повышенные требования к поиску инновационных методических решений, способных не только усилить интерес к изучению русского языка, но и сделать образовательный процесс более продуктивным и увлекательным. В условиях стремительного развития информационных технологий и возрастания значимости языковой культуры актуализируется потребность во внедрении творческих форм преподавания. Одним из таких методов выступают мультразминки — короткие, динамичные задания, призванные стимулировать когнитивную активность учащихся, формировать у них языковую интуицию и способствовать созданию позитивного эмоционального фона на уроке. Такие упражнения становятся инструментом для решения образовательных задач и эффективным способом мотивации, особенно в эпоху, когда интерес к изучению языка может снижаться под влиянием цифровой реальности.

Цель данной статьи – обосновать преимущества использования мультразминок как инновационного ресурса в методике преподавания русского языка и продемонстрировать их практическую ценность.

Отличительная черта мульразминок заключается в том, что помимо игрового компонента, они имеют чёткую дидактическую основу, направленную на формирование разных аспектов языковой компетенции.

Мульразминки отличаются своей универсальностью, их можно адаптировать под различные темы и возрастные группы, интегрировать с другими учебными дисциплинами, а также сочетать с цифровыми технологиями. Их применение способствует формированию языковой компетенции, развитию лексического запаса, закреплению грамматических норм, а также повышению общей культуры речи учащихся.

Особое место мультразминки занимают в структуре урока русского языка. На мотивационном этапе — во вступительной части занятия — они помогают привлечь внимание и задать тон дальнейшей работе, зачастую создавая проблемную ситуацию или «интригу», связанную с темой урока. В ходе объяснения нового материала мультразминка акцентирует внимание учащихся на ключевых понятиях, правилах и закономерностях. На этапе закрепления пройденного подобная активность позволяет проверить, насколько хорошо была усвоена информация, а учителю — скорректировать возможные пробелы в знаниях. Кроме того, мультразминки могут выполнять роль своеобразной физкультминутки, если включают в себя динамические элементы или игровые задания, требующие двигательной активности. Завершать урок также целесообразно с использованием анимационного фрагмента или короткого интерактивного задания в формате рефлексии: это поможет оценить результативность урока и вовремя выявить аспекты, требующие дальнейшей проработки.

В преподавании русского языка мы, учителя, традиционно используем различные лингвистические игры, проектные задания, проблемные упражнения, призванные вовлечь учащихся в активную работу с языковым материалом. Мульразминки при этом органично вписываются в общий арсенал методик, позволяя быстро переключать внимание детей на анализ языковых явлений с учётом современных информационных ресурсов и ярких визуальных образов. Кроме того, мульразминки обладают высоким потенциалом для

дифференциации: педагог может изменять уровень сложности и расставлять акценты при разборе видеоматериала в зависимости от подготовки и интересов ребят. Это позволяет в рамках одного урока сформировать условия, в которых и учащиеся с высоким уровнем подготовки, и те, кому требуется больше времени и поддержка, смогут в равной мере проявить себя и закрепить освоенный материал.

Гибкость мультразминок способствует также индивидуализации обучения, поскольку учитель может варьировать содержание и уровень сложности заданий в соответствии с образовательными потребностями учеников. В инклюзивных классах, где важно учитывать различия в темпе усвоения и когнитивных способностях, мультразминки оказываются особенно полезными благодаря возможности дифференцированной подачи материала. Кроме того, такая форма работы позволяет снизить уровень утомляемости школьников: короткие мультфильмы или анимации, разбавляющие рутинные задания, помогают переключать внимание и давать небольшую психологическую разрядку, что сохраняет оптимальный уровень концентрации на протяжении всего занятия.

В процессе преподавания русского языка я регулярно использую мультразминки с героями известных советских мультфильмов, чтобы увлечь учащихся и повысить их интерес к теме грамматики. К примеру, мультразминка «Малыш и Карлсон в поисках имени существительного» дает возможность учащимся познакомиться с основными характеристиками существительных. Во время просмотра короткого эпизода из мультфильма про Карлсона ребята получают задание выписать каждое существительное, которое они услышали, а затем мы совместно проверяем правильность выбора слов и анализируем их морфологические особенности. Аналогично, мультразминка «Чебурашка и Крокодил Гена в поисках имени прилагательного» позволяет повторить степени сравнения прилагательных: ученики внимательно слушают разговор Чебурашки и Гены, отмечают прилагательные и определяют степени сравнения, указывая способ образования. При изучении местоимений значительно оживляет процесс «Мультразминка: Винни-Пух и все в поисках местоимений», где ученики, просматривая отрывок, выписывают все местоимения, которые встречаются в речи Пятачка, Кролика и других персонажей, после чего выполняют упражнения на определение разряда местоимений. Не менее важны темы числительных и наречий, и здесь уместны «Капитан Врунгель в поисках числительного» и «38 попугаев в поисках наречия».

Одной из результативных практик внедрения лингвистической разминки на уроках русского языка стала мульразминка «Ищем причастие в старых добрых мультфильмах», которую я апробировала в 7 классе в ходе изучения темы «Причастие». Этот методический прием объединил игровой элемент, творческую составляющую и обучение, что позволило учащимся лучше усвоить изучаемый материал.

Суть разминки заключалась в следующем: учащимся предлагалось посмотреть небольшой фрагмент из мультфильма, в течение просмотра ученики должны были внимательно слушать речь персонажей, а затем, за 10 секунд, выписать в специальный лист оценивания свои ответы. Листы оценивания содержали таблицу, куда учащиеся записывали найденные примеры, анализировали их и затем могли сравнить свои ответы с правильными. Такой формат позволил каждому ученику увидеть свои успехи и недочеты, что стало стимулом к дальнейшему изучению темы.

Данная разминка, на мой взгляд, имела несколько педагогических преимуществ. Во-первых, она активизировала внимание учащихся: знакомый контекст мультфильма помогал сосредоточиться на поиске причастий, делая процесс поиска увлекательным. Во-вторых, она развивала навыки анализа, поскольку ученики должны были не просто находить слова, но и классифицировать их. В-третьих, это задание создавало условия для активного взаимодействия в классе. После выполнения разминки мы обсуждали результаты в группе, что стимулировало учеников задавать вопросы, объяснять свои ответы и учиться у одноклассников. Дополнительно, такая форма работы была направлена на развитие

ассоциативного мышления и творческого подхода к изучению языка. В некоторых случаях я предлагала учащимся придумать собственные фразы с причастиями на основе услышанных в мультфильме конструкций, что помогало закрепить материал и увидеть практическую пользу изучаемого явления. Использование мульразминок делает уроки русского языка более современными, вовлекающими и эффективными.

В заключение следует отметить, что использование мультразминок в преподавании русского языка обеспечивает комплексный подход к формированию языковых компетенций. Благодаря сочетанию игрового аспекта, творческого элемента и четкой дидактической основы, данные упражнения активно вовлекают учащихся в процесс изучения грамматики, помогают глубже осмыслить теоретический материал и закрепить навыки в естественной речевой среде. Знакомые образы, выразительная мультимедийная среда и возможность самостоятельного анализа делают уроки более привлекательными и мотивирующими, а разнообразие сюжетов и заданий позволяет учитывать индивидуальные особенности и уровень подготовки каждого школьника. Всё это в совокупности способствует более успешному усвоению знаний, развитию аналитического и творческого мышления, а также формированию устойчивой мотивации к дальнейшему освоению предмета.

Таким образом, мультразминки представляют собой перспективное средство обогащения уроков русского языка, позволяя выстроить обучающий процесс с учётом современных реалий и особенностей восприятия информации школьниками. Их применение даёт возможность обеспечить динамичность урока, повысить осознанность и активность учащихся, а также создать условия для всесторонней проработки языкового материала. Более того, мультразминки оказываются полезным инструментом для формирования нравственных установок, поскольку при просмотре качественных анимационных фрагментов дети сталкиваются с положительными образами, учатся сопереживать персонажам, улавливать морально-этические посылы, что способствует не только языковому, но и общекультурному развитию. Всё это делает мультразминки значимым элементом современной методической практики, открывая пути для дальнейшего научного и педагогического поиска способов повышения эффективности обучения русскому языку.

Библиография

1. Аселева Е.В. Использование лингвистических разминок на уроках русского языка // Начальная школа. – 2019. – № 1. – С. 34-38.
2. Бабайцева В.В. Русский язык. Теория. 5-9 классы: учебник для общеобразовательных учреждений / В.В. Бабайцева, Л.Д. Чеснокова. – М.: Дрофа, 2018. – 318 с.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк: книга для учителя / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
4. Иванова С.Ю. Интерактивные методы обучения русскому языку: пособие для учителя / С.Ю. Иванова. – М.: Просвещение, 2018. – 176 с.
5. Лунёва О.С. Лингвистическая разминка как средство повышения мотивации обучающихся на уроках русского языка // Образовательный альманах. – 2024. – № 2 (77). – Часть 1.
6. Тынчерова И.А. Лингвистические разминки на уроках русского языка как средство формирования лингвистической компетенции учащихся // nsportal.ru. – URL: https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2021/03/14/lingvisticheskie-razminki

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Темиргалинова А.Б.,
Павлодар облысы, Павлодар қаласы «№39 инновациялық үлгідегі гимназиялық сыныптары бар жалпы білім беру мектебі» КММ қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Қазіргі кезде мектептегі білім беруде маңызды мәселелердің бірі – оқушылардың коммуникативтік құзіреттіліктерін дамыту. Орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін оқыту әдістемесі тілдерді оқытудың жалпы теориясы - лингводидактиканың бөлімі болып табылады. Орыс тілді мектепте қазақ тілін оқыту әдістемесі жан-жақты зерттеліп отырса да, әлі де жңйелі тңрде зерттеуді қажет етеді. Соның бірі – орыс тілді оқушылардың сөйлеу тілін (айтылым дағдыларын) дамыту.

Айтылым дағдысын дамытуда – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін,теориялық негіздерін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған.

Жас ұрпақты болашаққа дайындауда шығармашылық, сын тұрғысынан ойлау, қарым-қатынас және бірлесіп әрекет ету мәселелеріне назар аудару маңызды:

- идея тудыру әдістерін кеңінен пайдалану (мысалы, миға шабуыл),
- жаңа және құнды идея ұсыну,
- оның құнын арттыру мақсатында өз идеяларын ұсыну, нақтылау, талдау және бағамдау.

Қазақ тілі пәнін оқытуда жаңа технологиялардың элементтерін қолдана отырып, айтылым дағдысын дамыту бойынша жұмыс жасауға ерекше көңіл бөлемін. Өйткені, бұл технология баланың жеке мүмкіндігіне, өз ойын еркін айта білуге шығармашылығына бағытталған.

Оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

– тыңдауға, мазмұнын түсінуге түрлі стилдегі мәтіндерді ұсыну;
– мәтінді қайталап тыңдау, негізгі ойды анықтау;
– тыңдалған мәтін бойынша сұрақтар қою;
– мәтін бойынша жоспар құру;
– тыңдалған мәтіннің белгілі бір бөлігін өз сөзімен айтып беру;
– мәтіннің мазмұны бойынша қарама-қарсы пікір айту, дәлелдеу;
– мәтінді өз қиялымен өзгертіп аяқтау;
– мәтіндегі оқиғаларды, іс-әрекеттерді салыстыра талдай алу;
– ұсынылған тақырып бойынша сұхбат алу немесе сұхбат беру және нәтижесі бойынша ауызша есеп беру.

Айтылым әрекетінің ең басты міндеті – тілдік қатынас барысында адамның өз ойын еркін білдіре білу. Ол ауызша сөйлеу нәтижесінде іске асады. Айтылым әрекетінің іске асуына екеуара сөйлесу көп мүмкіндіктер тудырады. Сондықтан мұғалім әрбір сабақта топ пен топтың арасында, жұп пен жұптың арасында сұрақ жауап алмасуды, сөйлесуді немесе пікір алмасуды үлкен шеберлікпен ұйымдастыруға тиісті. Мысалы: «иә, келісемін»,«жоқ, келіспеймін», «білмеймін» деген пікір-таластар болуы мүмкін. Оқушыға айтылым дағдысын қалыптастырудың бірнеше түрлері бар. Әр түрлі тапсырмаларды түрлендіріп ұсынуға болады. Мысалы: «Төмендегі сөйлемдерге ұнатамын және ұнайды сөздерін қосып айтып көр» тапсырмасы.

Мен таңертең жаттығу жасағанды ... .
Мен спортпен шұғылданғанды ... .
Маған балық аулаған ... .

Тапсырмалардың өмірге қажетті жағдаяттарға негізделгені тиімді болады. Мысалы, оқулықтағы «Досыңмен сөйлес» айдарымен берілген диалогтар. Сондай-ақ диалог ұйымдастыруға берілген тапсырмаларды орындау да тиімді болады. Айтылым әрекетінің нәтижелі болуы – мұғалімнің үлгі бола алуына, көрнекіліктерді молынан пайдаланып, оқушылардың қызығушылығын арттырып, әрбір балаға жеке тұлға ретінде қарап, жұмысты шығармашылықпен ұйымдастыра білуіне байланысты болады.

Айтылым дағдысын дамыту технологиясы сабақ үстінде оқушыға мынандай мүмкіндіктер беретінін анықтадым:

- мұғалімге тәуелділіктен арылып, өзінің білім беру қызметін өздері басқаруға;
- білім мәдениеттілігі мен маңыздылығын түсініп, қажетті іс-әрекетті белсене және өз бетінше орындауға;
- жеке ерекшелігі мен қабілетіне сай тапсырмаларды іздене отырып, белсене орындауға;
- білім мен мәдени құндылықтарды игеру ісін топтасып мұғалім көмегінсіз атқаруы;
- құр мәлімет ғана емес, сабақ барысында өз пікірін ашық айтып, сұхбат жүргізуге;
- рухани және әлеуметтік жағынан өздерін-өздері дамытып, тәрбиелеуге.

Айтылым дағдысын дамыту жаттығуларын сабақ үстінде қолдану барысында төмендегідей тиімділіктерге қол жеткізуге болады.

1. Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау.
2. Сенімділікке тәрбиелеу.
3. Қиялын дамыту « менің ойымша» деген жауапқа алуға жағдай жасау.
4. Әр түрлі жауапты соңына дейін тыңдау.
5. Жауап беруге тілек білдірмеген баланы өз еркінсіз, қинап сұрамау.
6. Баланың дуниетанымының кеңіп, рухани өсуіне, әр сабақта жағдай жасау.
7. Жеке тұлға ретінде «мен» деген рөлін көтеру, өз пікірін қалыптастыру.

Сонымен, аталған стратегияларды пайдалана отырып көп жетістіктерге жетуге болады. Ең бастысы – оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артып, олардың бір-бірімен пікір таластырып ашық сөйлеу, еркін сөйлеу дағдылары қалыптаса бастайды. Өздеріне сенімсіздік білдіріп, бұйығы отыратын оқушылар өз ойларын аз да болса жүйелеп, еркін айта бастайды. Барлық жұмыс түрлері тілдік материалмен салаларды тізбектеп оқыта берумен емес, олардың ішінен сөйлеуге қажетті ең керектілерін сұраптап ала білумен, сөйлеу материалды танумен, оларды дұрыс қолданумен, сөйлеу әрекетінде тиімді пайдалана білумен де ерекшеленеді.

Біріншіден, оқушыларым дыбыстық ерекшеліктерді жақсы меңгерген, яғни айтылымдағдылары жоғары.

Екіншіден, ауызекі сөйлеу дағдылары жоғары. Күнделікті жұптап, топтап жұмыс істеудің нәтижесінде оқушылар берілген тақырыпқа, соның ішінде бүгінгі өзекті деген аймақтық компоненттер тақырыбына сұрақ қоя білу, жауап беру дағдылары даму үстінде.

Тілді үрену, білу деген ұғымның мағынасы кең. Мысалы: өз ойын өзгеге айта алу, өз ойын монолог ретінде жеткізу немесе екі адам бір-бірімен сөйлесу, сол сияқты біреудің айтқан сөзін радиодан тыңдап, оны түсіну, кітап, газет оқи алу, оны түсіну, ойын ауызша ғана емес,жазбаша түрде де жеткізе білу сияқты компоненттердің бәрі тілді үйрену ұғымына кіреді. Сондықтан тілді үйреткенде осы жағдайдың бәрі ескерілу керек.

Проблеманы шешу үшін қолданылатын инновалиялық әдістер:

Қазақ тілі пәнінде оқушылардың айтылым дағдыларын дамыту мақсатында бірнеше инновалиялық әдістер мен стратегияларды қолдануға болады:

1. Модульдік оқыту әдісі. Бұл әдіс бойынша оқушыларға бірқатар тапсырмалар ұсынылып, оларды кезең-кезеңімен орындауға мүмкіндік беріледі. Әр тапсырма жаңа дағдыларды игеруге бағытталған және оқушылардың айтылым дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Модульдік жүйе оқушыларға өз бетінше жұмыс жасауға, өз ойларын жүйелі түрде жеткізуге мүмкіндік береді.
2. Топтық және жұптық жұмыс. Оқушыларды топқа немесе жұпқа бөліп, өзара пікір алмасу, ой бөлісу және өзара сұрақ-жауап жасау арқылы айтылым дағдыларын дамытуға болады. Топтық жұмыстар оқушыларды ынталандырып, бір-бірімен қарым-қатынас жасау арқылы сөйлесу дағдыларын жетілдіреді.
3. Рөлдік ойындар мен ситуациялық жаттығулар. Оқушыларға нақты жағдайларды орындау немесе белгілі бір рөлдерге ену арқылы айтылым дағдыларын дамытуға болады. Бұл әдіс тілде еркін сөйлеуге және әртүрлі әлеуметтік жағдайларға икемделуге көмектеседі.
4. Интерактивті оқыту технологиялары. Цифрлық құралдар мен онлайн платформалар арқылы оқушылардың айтылым дағдыларын жетілдіруге болады. Мысалы, видео байланыс, онлайн кездесулер мен презентациялар ұйымдастыру оқушылардың өз пікірін тыңдаушыға түсінікті етіп жеткізу дағдыларын дамытады.
5. Диалогтық оқыту. Оқушылардың тілдік қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін диалогтарды ұйымдастыру, сұрақтар мен жауаптарды талдау, пікір алмасу әдісін қолдану өте маңызды. Бұл тәсіл балаларды еркін сөйлеуге, өз пікірін білдіруге баулиды.

Қолданылған әдістер мен тәжірибе сипаттамасы:

Өз тәжірибемде айтылым дағдыларын дамыту үшін жоғарыда аталған әдістердің бірнешеуін қолдандым. Негізінен, топтық жұмыс, рөлдік ойындар және интерактивті оқыту технологияларын қолдандым.

1. Топтық жұмыс. Оқушыларды бірнеше топқа бөліп, әр топқа тақырып бойынша қысқа әңгіме немесе пікірталас жүргізуге тапсырма бердім. Мысалы, «Менің болашақ мамандығым» тақырыбында әр топ өздерінің мамандық таңдауымен байланысты сөздер мен сөз тіркестерін құрастырып, содан кейін бұл туралы пікір алмасты. Бұл әдіс оқушылардың бір-бірімен еркін қарым-қатынас жасауына және ойларын жүйелі түрде жеткізуіне септігін тигізді.
2. Рөлдік ойындар. Оқушыларға белгілі бір әлеуметтік жағдайларды бейнелейтін рөлдер ұсындым. Мысалы, «Мұғалім мен оқушы арасындағы әңгіме», «Дүкенде сауда жасау» секілді ойындар ұйымдастырдым. Осы ойындар арқылы оқушылар сөздік қорын кеңейтіп, күнделікті өмірде қолданылатын сөйлемдер мен фразаларды меңгерді.
3. Интерактивті оқыту құралдары. Ақылды тақта мен мультимедиялық құралдарды пайдаланып, презентациялар мен видеолар арқылы тыңдау және сөйлеу дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар орындайды. Оқушылар осы құралдарды қолдана отырып, өз пікірлерін видео немесе дыбыс жазбалары арқылы жеткізді.

Оқушылардың айтылым дағдыларын дамыту үшін осы әдістер өте тиімді болды. Оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, тілдік қателіктерді түзетуге бейімделді. Топтық және рөлдік жұмыстар оқушылардың бірігіп жұмыс істеу қабілеттерін арттырып, сөйлесу дағдыларын нығайтты. Интерактивті әдістер мен құралдар арқылы айтылым дағдыларының дамуы нақты нәтижелер көрсетіп, сабақтың нәтижелі өтуіне ықпал етті.

Қосымша материалдар:

- Сабақтың үзіндісі: Топтық жұмысты жүргізу барысы мен оқушылардың бірігіп жұмыс жасауы бейнеленген видео.
- Нәтиже кестесі: Сабақ соңында оқушылардың айтылым дағдыларындағы өзгерістерді көрсететін бағалау кестесі.
- Тапсырмалар: Оқушыларға арналған интерактивті тапсырмалар мен рөлдік ойындар.

МЕТОДЫ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА

Успанова А.А.,
учитель русского языка и литературы КГУ «СОШ № 10 г.Экибастуза» Павлодарской области

Современные педагогические практики требуют от учителя не только глубоких знаний в своей предметной области, но и умения использовать разнообразные методы и подходы, способствующие развитию у школьников ключевых навыков. В ходе урока о путешествиях, который мы рассмотрим, были задействованы различные методические стратегии, направленные на активизацию познавательной активности учащихся, развитие их критического мышления и творческих способностей.

Среди методов, использованных на уроке, можно выделить **игровые технологии**, которые помогли создать положительный психологический климат, метод **ассоциаций**, стимулирующий внимание и воображение, а также методы, направленные на работу с текстом, такие как **ознакомительное чтение** и **анализ лексических единиц**. Важной частью урока стало использование **коллаборативного подхода**, который способствовал совместной работе и взаимодействию учеников.

Такой комплексный подход позволяет не только глубже усвоить материал, но и развить у школьников умение работать в команде, аргументировать свои мысли, а также учитывать культурные и языковые особенности разных стран и континентов.

Результат проведённого урока можно оценить как успешный с точки зрения достижения образовательных целей и развития ключевых компетенций учащихся. Использование различных методов, таких как игровые техники, работа с ассоциациями, текстами и прилагательными, позволило создать увлекательную и насыщенную атмосферу урока. Ученики продемонстрировали высокую степень вовлеченности, активно участвовали в обсуждениях, а также эффективно применяли полученные знания в практических заданиях.

Особенно важным результатом является развитие у школьников навыков работы в коллективе, что проявилось в коллаборативных заданиях, таких как составление кластеров и взаимооценивание. Также они успешно овладели навыками правильного употребления прилагательных, согласуя их в роде, числе и падеже. Вопросы, поставленные на уроке, не только способствовали анализу текста, но и мотивировали учеников к дальнейшему изучению культурных особенностей разных стран мира.

Таким образом, урок позволил не только углубить знания о путешествиях и географических особенностях континентов, но и развить критическое мышление, улучшить навыки общения и письменной речи, что является важной частью образовательного процесса.

Раздел:	Мир вокруг нас: транспорт и инфраструктура	
ФИО педагога	Успанова Айгуль Аманжоловна, КГУ СОШ № 10 г.Экибастуза	
Дата:		
Класс: 5	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока	Путешествие вокруг Земли. Безударные гласные в окончаниях прилагательных. Окончание имен прилагательных.	
Цели обучения в соответствии	5.1.2.1 определять тему и основную мысль, опираясь на вопросы;	

с учебной программой	5.2.6.1 использовать ознакомительный вид чтения 5.4.3.1использовать именные части речи, согласуя слова в роде, числе и падеже
Цели урока	Определяют тему и основную мысль, отвечают вопросы по тексту. Передают основное содержание текста. Используют именные части речи, согласуя их в роде, числе и падеже

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока	**Приветствие учащихся. Создание психологического настроя.** Создание коллаборативной среды. Для создания психологической атмосферы проводит игру «Солнечный зайчик». – Ребята, возьмитесь за руки и улыбнитесь друг другу. Скажите, что вы сейчас почувствовали? – Я надеюсь, что это ощущение вы сохраните до конца урока. Выход на тему урока. Стратегия «Ассоциации» Учитель демонстрирует картинки, просит определить тему урока, подобрать ассоциации к слову «путешествие».	Приветствуют Играют Определяют тему урока по картинкам, составляют кластер к слову «ПУТЕШЕСТВИЕ»		Интерактивная доска
Середина урока	**Ознакомительное чтение (10 мин):** **И** Задание. Прочитайте текст о путешествии вокруг Земли и ответьте на вопросы. **КО:** Владеет словарным запасом, достаточным для эффективного общения **К** **Вопросы для обсуждения:** - О чем рассказывает текст? - Какова главная идея путешествия вокруг Земли? - Какие континенты	Читают текст		Текст (приложение 1) Карточки-пазлы Рисунки с предметами

	упоминаются в тексте? - Какие знаменитые достопримечательности вы запомнили из текста? - Что можно увидеть в Азии? Назовите два примера. - Какой памятник находится в Европе, и какую страну он представляет? - Чем отличается природа Африки от природы других континентов? - Какие уникальные животные живут в Австралии? - Почему путешествие важно для понимания жизни других людей? - Какой континент вам больше всего интересен и почему? - Какое место вы бы хотели посетить в будущем? - Что вы узнали нового о странах, о которых не знали раньше? **Физминутка:** **Г** **Работа с прилагательными (15 мин)** 1. Найдите в тексте прилагательные. Как они согласованы с существительными? Выпишите словосочетания из текста прилагательное с существительным. 2. Обратите внимание на окончания прилагательных. Как они меняются в зависимости от рода и числа? 3. Подумайте, что вы возьмете с собой в путешествие для ярких и незабываемых путешествий? Составьте 5-7 предложений о путешествии используя данные прилагательные согласуя их в роде, числе.	Отвечают на вопросы Выписывают словосочетания, выделяют окончания, определяют род, число. Выполняют физминутку под руководством физрука класса Составляют предложения	Дескриптор: Отвечает на вопросы Владеет достаточным словарным запасом Определяет тему и основную мысль текста **КО:** Использует именные части речи, согласуя их в роде, числе и падеже при составлении предложений. Дескриптор: ФО: Взаимооценивание между группами «Две звезды одно пожелание»	

Конец урока	**Рефлексия** Что нового узнали на уроке? Что было самым интересным? Какие трудности возникли при работе с прилагательными? **Домашнее задание.** Напишите мини эссе о своем идеальном путешествии, используя не менее 5 прилагательных, обращая внимание на их окончания.	Отвечают на вопросы Записывают д/з		

Приложение 1

Путешествие вокруг Земли.

Путешествие вокруг Земли — это удивительное приключение, которое позволяет увидеть ного интересного и необычного. Каждый континент имеет свои особенности, культуру и рироду.

Азия — самый большой континент, где расположены такие страны, как Китай и Индия. Здесь можно увидеть величественные горы, шумные рынки и красивые храмы. В Китае, например, стоит Великая китайская стена, а в Индии — Тадж-Махал, который считается символом любви.

Европа славится своими историческими памятниками и разнообразной архитектурой. В Париже можно увидеть Эйфелеву башню, а в Риме — Колизей. Европейские города полны романтики и красоты, а также интересных традиций.

Африка — это континент с уникальной природой. Здесь находятся знаменитые саванны и пустыни. В Кении можно увидеть диких животных, а в Египте — пирамиды, которые хранят в себе множество тайн.

Америка поражает своим разнообразием. В США можно посетить шумный Нью-Йорк и его небоскребы, а в Бразилии — солнечные пляжи Рио-де-Жанейро. Культура и природа этого континента уникальны.

Австралия — это страна контрастов, где живут уникальные животные, такие как кенгуру и коалы. Здесь можно насладиться потрясающими пляжами и древней культурой коренных народов.

Путешествие вокруг Земли — это не только возможность увидеть новые места, но и узнать о жизни других людей, их традициях и обычаях. Каждый уголок нашей планеты полон удивительных открытий!

МҰҒАЛІМ – ХАЛЫҚТЫҢ РУХАНИ БАЙЛЫҒЫНЫҢ САҚТАУШЫСЫ

Утенова Б.Т.,
№41 жалпы орта білім беру бейіндік мектебі қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Мұғалім – қоғамның ең маңызды тұлғаларының бірі. Ол – ұрпақ тәрбиелеуші, білім беруші, адамзат мәдениеті мен даналығын келешекке жеткізуші. Мұғалімнің еңбегі – тек пәнді оқыту ғана емес, ол жас буынның санасына рухани құндылықтарды сіңіріп, болашаққа бағыт-бағдар беретін аса жауапты міндет. Сондықтан да мұғалімді білім жүйесінің жаны, жүрегі, тірегі деп атауға толық негіз бар.

Мұғалімнің басты міндеті – оқушыларға тек білім беру емес, олардың бойына адамгершілік, ізгілік, отансүйгіштік, жауапкершілік секілді қасиеттерді дарыту. Қазіргі замандағы мұғалімнің рөлі тек ақпарат беруші ғана емес, ол оқушылардың сыни ойлауын дамытуға, олардың қабілеттерін ашуға, қоғамға пайдалы азамат болып қалыптасуына ықпал ететін жетекші тұлға.

Мұғалімсіз білім жүйесін елестету мүмкін емес. Мектептің немесе білім беру мекемесінің сапасы, табысы – ең алдымен, ондағы мұғалімдердің кәсібилігіне, шеберлігіне байланысты. Мұғалім – білім беру үдерісінің қозғаушы күші. Ол оқушыларға білім нәрін сеуіп қана қоймай, олардың бойына өз ісіне, өмірге деген құштарлықты ұялатады.

Мұғалім мамандығы – адамзат үшін аса қымбат және мәртебелі іс. Бұл – үздіксіз даму мен жаңашылдықты талап ететін мамандық. Мұғалім әрқашан заман талабына сай болуы үшін өз білімін жетілдіріп, заманауи технологияларды меңгеруі қажет. Сондай-ақ мұғалімнің қоғамдағы беделі оның білімі мен мінез-құлқына, рухани байлығына байланысты.

Қоғамның мұғалімге деген құрметі – білімге деген құрметтің көрінісі. Ұстаздардың еңбегін бағалау – келешек ұрпаққа жасалған инвестиция. Білімді де тәрбиелі ұрпақ қалыптастыру үшін мұғалімге жағдай жасап, оның мәртебесін көтеру – қоғамның басты міндеттерінің бірі.

Мұғалім – бұл тек кәсіби маман ғана емес, ол – қоғамның тірегі, халықтың рухани байлығының сақтаушысы. Ұстаз еңбегі – ұрпақтың жарқын болашағын қамтамасыз ететін маңызды қызмет. Сондықтан мұғалімдерге құрмет көрсетіп, олардың еңбегін бағалай білейік. Олар – білім жүйесінің жүрегі, жаны және тірегі.

Білім – адамзаттың дамуының негізі, ал осы білімді беретін, оны тәрбиемен ұштастыратын тұлға – мұғалім. Мұғалім – бұл тек мамандық емес, ол үлкен жауапкершілік, жанқиярлық пен ұлы миссия. Әрбір қоғамның болашағы, оның мәдениеті мен рухани байлығы мұғалімнің еңбегіне тікелей байланысты.

Мұғалім – жас ұрпақты тәрбиелеп, олардың бойына адамгершілік, білім, еңбекқорлық және жауапкершілік қасиеттерін дарытатын тұлға. Әрбір адам баласы алғашқы білімін мұғалімнің арқасында алады. Мұғалім тек пәнді үйретіп қана қоймай, сонымен қатар оқушыны өмірге даярлайды, оның қоғамда өз орнын табуға көмектеседі.

Білім беру жүйесі қандай жаңашылдықтарды енгізсе де, оның басты тірегі – мұғалім болып қала береді. Технологиялар мен цифрлық құралдар мұғалімді алмастыра алмайды, себебі ол тек білім ғана емес, мейірім, махаббат, шабыт, және қолдау береді. Мұғалім – оқушының жүрегіне жол табатын, оларды өз қабілеттерін ашуға бағыттайтын тұлға.

Мұғалімнің еңбегі сырт көзге оңай болып көрінуі мүмкін, бірақ шын мәнінде бұл – күнделікті ізденісті, үлкен төзімділікті, білім мен өнердің тоғысын талап ететін еңбек. Әрбір сабаққа дайындалу, әрбір оқушының мінез-құлқына бейімделу, олардың қабілеттерін дамытуға тырысу – мұның барлығы мұғалімнің күнделікті жұмысы.

Мұғалім – бұл әрбір оқушының ерекше екенін түсінетін психолог. Оқушылардың кейде қиындықтарын байқап, оларға дұрыс бағыт беру – үлкен шеберлікті талап етеді. Сонымен қатар мұғалім – шығармашылық адам. Сабақ беру барысында ол әрдайым жаңа тәсілдер іздеп, қызықты әдістемелерді пайдаланып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады.

Қазіргі заман талабына сай мұғалімнің беделі жоғары болуы тиіс. Мұғалім – қоғамдағы ең маңызды тұлғалардың бірі, себебі ол ұлттың болашағын қалыптастырады. Қоғамның рухани және зияткерлік дамуы мұғалімдерге байланысты. Сондықтан да оларға құрмет көрсету, қолдау көрсету – әрбір азаматтың міндеті.

Қазіргі кезде мұғалімдердің қызметі заманауи технологиялармен тығыз байланысты. Олар тек білім беріп қана қоймай, өмір бойы білім алу үлгісін көрсетеді. Оқушылардың бәсекеге қабілетті, білімді, патриот азамат болып қалыптасуы үшін мұғалімдер өздерін үнемі дамытып, жаңа әдістерді меңгеруге ұмтылады.

Мұғалім мамандығы – адамзат үшін аса қымбат және мәртебелі іс. Бұл – үздіксіз даму мен жаңашылдықты талап ететін мамандық. Мұғалім әрқашан заман талабына сай болуы үшін өз білімін жетілдіріп, заманауи технологияларды меңгеруі қажет. Сондай-ақ мұғалімнің қоғамдағы беделі оның білімі мен мінез-құлқына, рухани байлығына байланысты.

Мұғалім – қоғамның ең маңызды және құрметті мамандықтарының бірі. Бұл кәсіпті таңдаған адамдар жас ұрпақты тәрбиелеу мен оқыту жолында өзінің білімін, уақытын және жүрек жылуын сарп етеді. Олардың еңбегі арқылы қоғамның мәдени, ғылыми және экономикалық іргетасы қалыптасады. Осы тұрғыдан алғанда, мұғалім білім беру жүйесінің шынайы жаны, жүрегі және тірегі болып табылады

Мұғалімнің негізгі міндеті – тек білім беру емес, сонымен қатар тұлғаны қалыптастыру. Мұғалімнің әрбір сөзі мен ісі оқушылардың өміріне, көзқарасына, болашағына әсер етеді. Олар тек кітаптағы білімді жеткізуші ғана емес, адамгершілік құндылықтарды насихаттайтын, жастардың өмірге көзқарасын қалыптастыратын тәрбиешілер. Мұғалімдер балаларды өз елінің патриоты болуға, адал еңбек етуге және қоғамға пайда келтіруге баулиды.

Бүгінгі күні мұғалімнің алдында үлкен жауапкершілік тұр. Жаһандану дәуірінде жаңа технологиялар мен ақпараттар ағыны білім беру саласында көптеген өзгерістер әкелді. Мұғалімдер өздерін үнемі жетілдіріп, жаңа әдістер мен технологияларды меңгеруі қажет. Бұл – олардың өз қызметіне деген адалдығы мен кәсіби шеберлігінің көрсеткіші.

Мұғалімнің еңбегі қоғамның жалпы мәдениеті мен білім деңгейін анықтайды. Олар келешек ұрпақтың тәрбиесі мен дамуына жауапты болғандықтан, олардың кәсіби дайындығы мен адамгершілік қасиеттері өте маңызды. Мұғалімдер әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін ашуға, талантын дамытуға және өзіндік ерекшеліктерін құрметтеуге тырысады.

Оқушылардың жетістігі мен білім деңгейі көбінесе мұғалімнің шеберлігіне, оның сабақ беру тәсілі мен жеке қарым-қатынасына байланысты. Мұғалімдер – өз істеріне адал, жаңашылдыққа ашық, білім беру процесінде шығармашылық тәсіл қолданатын тұлғалар. Олардың қолынан елдің ертеңі, яғни ғылым, мәдениет және экономика салаларының дамуына үлес қосатын азаматтар тәрбиеленіп шығады. Жақсы мұғалімдерсіз қоғамның алға жылжуы, жаңашылдықтарды игеруі қиын болар еді. Олар жастарға болашаққа деген сенім сыйлап, үлкен армандарға жол ашады.

Қазақ халқында «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» деген нақыл сөз бар. Бұл мұғалімдердің үздіксіз еңбегін, орасан зор жауапкершілігін және олардың қоғамдағы ерекше рөлін көрсетеді. Ұстаз болу – тек кәсіп қана емес, бұл өмірге деген махаббат, балалардың білімге деген құштарлығын оятуға арналған қасиетті қызмет.

Олар қоғамның ең маңызды байлығы – адам капиталын қалыптастырады. Сондықтан мұғалімдердің еңбегін бағалау, олардың мәртебесін көтеру және жұмыс жағдайларын

жақсарту – әрбір мемлекеттің басты міндеттерінің бірі. Жас ұрпақтың жарқын болашағы мұғалімдердің қолында, ал олардың еңбегі ешқашан елеусіз қалмауы тиіс.

XXI ғасыр – ғылым мен техниканың, білім мен тәжірибенің ұштаса кемелденген ғасыры. Жаңа ғасырдағы ұстаз шәкіртке сапалы білім, саналы тәрбие беруші ғана емес, ғылым мен техниканың тілін жетік меңгерген, білікті де білгір маман болуы міндетті. Бүгінгі ұстаз - инновациялық технологияларды пайдаланушы, әрі ізденуші, әрі өндіруші, әрі ғалым-зерттеуші.

Мұғалімдерге құрмет көрсету – бұл білімге, адамгершілікке және мәдениетке деген құрмет. Мұғалім – бұл тек кәсіби маман ғана емес, ол – қоғамның тірегі, халықтың рухани байлығының сақтаушысы. Жас ұрпақтың бойына білім мен тәрбиені сіңірген мұғалімдердің арқасында ұлттың келешегі жарқын болатыны сөзсіз.

Библиография

1.Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы:АГТУ, 2006. -108.
2.Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Оқу құралы. – Алматы: Жазушы, 2004. -208.
3.Педагогика тарихы. Оқулық: ҚазМемҚызПУ– Алматы, 2009. -398.
4.Әбиев Ж. Педагогика тарихы: Оқу құралы, – Алматы: Дарын, -2006. -480.
5.Әлемдік Педагогикалық Ой-сана.10 томдық.1-2-том– Алматы, 2009. -400.

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И КРЕАТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ И СРЕДНЕГО ЗВЕНА НА УРОКАХ МУЗЫКИ

Хегай Н. В.,
учитель музыки КГУ «ШГ №30 им.Д.Снегина Медеуского района» г.Алматы

Три пути ведут к знанию:
путь размышления - это путь самый благородный,
путь подражания - это путь самый легкий
и путь опыта - это путь самый горький
Конфуций

В своей статье мне хотелось бы поделиться тем опытом, который я приобрел во время обучения на курсах повышения квалификации по обновленному содержанию обучения. При изучении модулей Программы я определил, что склоняюсь к модулю «Критическое мышление». Возникает вопрос: «А что такое критическое мышление?» Критическое мышление может быть представлено как «мышление о мышлении». Мышление (Thinking; Denken) – умственный процесс интерпретации того, что воспринято. Критическое мышление – это метод добывать знания, обдумывать, оценивать и выносить доказанное суждение. Ведущей деятельностью в критическом мышлении – это поиск лучших путей решения задачи с привлечением уже известных знаний умений и навыков, а также поиск отсутствующего для решения знания и умения. Стимулирование учеников к доказательствам на основе собственного опыта-наиболее оптимальный для этого путь. Роль учителя не управлять, а направлять процессы формирования знаний и исследований. (Руководство для учителя стр.104) Критическое мышление – это самонаправляемое, самооценивающее мышление. Это способность самостоятельно решать образовательные задачи. Структура данной технологии красива своей логичностью, так как ее шаги есть шаги когнитивной деятельности личности.

Учебно-воспитательный процесс должен включать в себя как развитие навыков КМ, так и взращивание таких внутренних качеств, которые будут способствовать более глубокому познанию вещей. Таким образом, чтобы знать об уровне развития критического мышления в классе, с которым предстоит мне работать во время практики, решил провести исследование, а именно выявить уровень развития критического мышления. Обследование показало, что такие компоненты как анализ, принятие задачи, гибкость мышления, внутренний план действия, рефлексия, сформированы у учащихся в целом по классу на среднем уровне. Этот результат дал возможность предположить мне в дальнейшем использовать на планируемых уроках как можно больше технологий критического мышления.

Навыки критического мышления: наблюдение, анализ, вывод, интерпретация. И на более поздней стадии в выстраивании понимания их собственных процессов обучения:
Оценку, объяснение, метапознание (Руководство учителя, стр. 145)

Опираясь на свой опыт, который я приобрел в ходе второго этапа курсов, пришел к выводу, что обучение критическому мышлению очень важно для нашего времени. Огромный

поток информации обрушивается на учеников, которые должны уметь быстро и правильно отбирать нужную информацию и отсеивать менее важное или вовсе ненужное. На своих уроках я внедрял семь модулей программы, но хочу остановиться на модуле «Обучение критическому мышлению». Критическое мышление традиционно связывают с более поздними стадиями образования: с обучающимися старших классах и высших учебных заведений. Однако основы критического мышления могут быть развиты и в работе с младшими школьниками, начиная с очень ранней стадии их обучения, в целях развития необходимых навыков. (Руководство учителя)

Цель критического мышления на уроках музыки: обучение учащихся извлекать знания, уметь анализировать, оценивать и выносить обоснованное суждение;
Планируемые результаты:

- активизация мышления, повышение мотивации восприятия предмета «музыка»;
- самовыражение учащихся, проявление себя, своих творческих способностей;
- повышение уровня взаимоуважения, взаимодействия, коммуникативных навыков.

Одним из мощнейших средств способствующих развитию критического мышления является диалог. Поэтому при планировании всех четырех последовательных уроках я включил диалог: «ученик-ученик», «ученик -ученики», «учитель- ученик», а также исследовательская беседа при работе в группе. Мною изученный опыт показывает, что именно метод проблемного диалога способствует активному усвоению нового материала. Ведь дети хорошо усваивают, понимают, осмысливают и запоминают надолго лишь только то, что узнали сами и выразили по-своему. Итак, за время прохождении практики на протяжении нескольких уроков я попытался использовать один из приемов критического мышления: умение задавать открытые вопросы. Согласно методике в начале урока я создавал коллаборативную среду и подводил через опрос детей к теме. После этого через диалог между учениками или учителем и учениками, они должны были определить тему, цель и критерии успешности. В процессе осуществления диалога, учащиеся используют те знания, по данному вопросу, которые у них есть т.е. актуализируют знания, проверка домашнего задания. А также устанавливают то, что они не знают для решения поставленной проблемы.

На уроках как я указывал выше применял все семь модулей Программы, по Программе Кембриджского университета. Все семь модулей удачно вошли в учебный процесс и проведение урока, хотя это сделать было сложно. Благодаря этим курсам я понял, что главную роль на уроке исполняет ученик, а учитель только направляет его действия для успешного обучения. Внедряя новые подходы в обучении, мне пришлось пересмотреть многие стереотипы, которые были заложены: результат обучения – это оценка; учитель знает лучше, чем ученик; деление детей на «слабых и сильных» и т.д. Мое видение сейчас во многом поменялось, когда я познакомился с семью модулями Программы. Я старался, применить все семь модулей во время каждого своего урока музыки, т.к. каждый из них дает возможность ученикам раскрыть свои творческие способности. Я думаю, у каждого школьника есть способности и таланты. Проявления творчества характерны для ребенка с самого раннего возраста, так как творчество – норма детского развития. Реализация творческих способностей учащегося делает более богатой и содержательной его жизнь.

В серии последовательных уроков я развивал критическое мышление через диалог в парной и групповой работе. Разных методик и приемов, применяемых на каждом этапе много. Я остановлюсь на тех, которые применял на уроках музыки в четвертом классе.

В технологии критического мышления выделяют три стадии: I. Вызов II. Осмысление III. Рефлексия

I. Стадия вызова: Пробуждение интереса к предмету музыка.
Учащиеся «вспоминают», что им известно по изучаемому вопросу (делают предположения), задают вопросы, на которые хотели бы получить ответ. Ставят собственные цели.

II. Стадия «реализация смысла» (осмысления)
Задачи:

- организация активной работы с текстом, музыкальным произведением,
- удовлетворение познавательных «запросов»,
- формирование отношения к тексту, музыкальному произведению. (Это активная работа с информацией).

III. Стадия «Рефлексия»
Задачи:

- соотнесение старых и новых представлений;
- обобщение изученного материала;
- определение направлений для дальнейшего изучения темы.

На стадии вызова, на втором уроке, используя видео ролик с изображением музыкальных инструментов, дети наблюдая, анализируя определяли тему урока, учились ставить цели и задачи. Ребятам было сложно ставить перед собой цели, так как они это не делали раньше на уроках.

В ходе своей практики я начинал каждый урок с позитивного, эмоционального настроения, т.е. путём постоянной поддержки, создание и развития коллаборативной среды. Групповая работа помогла мне определить творческие способности учащихся, кто хорошо рисует по заданию на постере, от кого исходят идеи. Так же при этом выявляются лидеры в группах, которые в основном выполняют большую часть работы в группе и дают задания другим. Работая сообща в группе, ученики дополняли друг друга. В ходе ознакомления с новой темой с использованием проектора заработали дети, которые просто ранее принимали наименьшее участие на уроках. Они отвечали на вопросы и давали положительные ответы, что показывало их знание в области музыкальных терминов.

На занятиях, последующих проведению четырёх последовательных уроков, были использованы приёмы групповой работы, которые оценивались между группами. Учащиеся работали в группе, было создано позитивное настроения. Все четыре практических занятия начинались с установления и развития коллаборативной среды. Следующим этапом работы с учащимися стало объяснение понятия рефлексия и её значимости в рамках развития критического мышления. На определение новой темы урока учащимся транслировались видеосюжеты, в ходе просмотра которых особо успевающие гимназисты принимали участие в разработке всех четырёх уроков. После ознакомления с темой шли этапы групповой работы, поскольку данный вид деятельности являются наиболее эффективными для работы в классе. Затем учащиеся принимали следующие виды деятельности: Распределяли задания для выполнения. В ходе работы групп при составлении постеров работали и руководили лидеры в группах после выходили и презентовали свою работу перед классом. Применял модуль Оценивания для обучения. После выступления каждой группы, которые демонстрировали свою работу, дети оценивали ту группу, которая им больше всех понравилась в ответе. Также посредством применения критического мышления были разработаны задания для раскрытия творческого потенциала талантливых и одарённых учащихся. Один пример эффективности работы в группе: на первом уроке «Самый главный музыкант» мною было предложено понятие кто такой дирижёр и какая задача стоит перед ним. Которое в ходе групповой работы влилось в понятие, что и хор и оркестр – это как команда в спорте, заинтересованная в совместной работе. А в команде должен быть лидер, который возьмёт на себя всю ответственность. Самым главным в команде музыкантов считают дирижёра.

Было дано задание на критическое мышление, нарисовать эмблему, которая будет означать главного музыканта в оркестре. На втором уроке я снова использовал оценивание. Как в паре, так и самостоятельно, ученики имеют возможность оценивать свой уровень

образования и понимать, как они его достигли. Они оценивают себя и друг друга. Что способствует более глубокому понимании. Ученики знают свой уровень успеваемости и идут к последующей цели. (Руководство учителя стр. 132 - Тезис восьмой: Людям нужна обратная связь и поощрение для комфортного обучения, поэтому оценивание должно быть гуманным.) Благодаря работе всех групп учащихся нашего класса были созданы чёткие критерии оценивания постеров, что позволило учащимся самостоятельно оценивать результаты коллективной работы.

В ходе занятия учащиеся поняли, что от дирижёра зависит качество звучание хора или оркестра. На базе полученных знаний гимназисты в группах слушали музыкальную викторину и определяли на слух музыкальные инструменты. После мы стали, перечислять какие народы еще живут в нашей стране и с чьей культурой мы еще не познакомились. Таким образом, дети выявили тему следующего урока «Мастерская праздника» путем задаваемых вопросов. Интерес к музыки народов и их традиционных музыкальных инструментах учащихся к данной теме был настолько велик, что организация работы вне класса прошла на высоком саморегуляционном уровне, что позволило ребятам полностью самостоятельно сформулировать тему четвёртого урока: «Природные явления. Вода». Более того, групповая работа позволила значительно улучшить уровень усвоения программного материала всеми группами учащихся, включая талантливых и одарённых детей. С помощью использование ИКТ дети выполняли домашнее задание по назначенной теме применяли методы работы с интернет –ресурсами. Готовили материал для пересказа и находили аудио записи для прослушивания музыкальных произведений.

Бесспорно, залогом успеха во многом стало постоянное развитие коллаборативной среды, это одна из ключевых идей Программы, в условиях которой учащиеся и достигли своих результатов. По сути, рефлексия стала тем самым связующим звеном всех четырёх уроков, столь необходимым для развития критического мышления и зоны перспективного развития всех групп учащихся. Эффективность обучения стала возможна благодаря планомерному внедрению всех семи модулей Программы. Была сложность, и моим упущением одновременно, стало нерациональное использование времени урока (материал первого занятия был освоен в слишком динамичном быстром темпе, и как следствие, процесс усвоения и восприятия был недостаточно продуктивным). На втором уроке пришлось пожертвовать рядом музыкальных терминов и прослушиванию музыкальных инструментов различных между собой. Я старался направлять детей к готовности учащихся к саморегулегуляции. В своей дальнейшей педагогической практике я намерен более детально прорабатывать планы уроков с учётом применения семи модулей программы в процессе обучения, а также предоставлять большую степень права выбора заданий учащимися.

Восприятие музыки – один из самых основных видов творческой деятельности на уроке. При слушании музыкальных инструментов, дети размышляли о музыке, придумывали названия для произведения.

Интересным представляется создание синквейна. Дети, прослушав «В гопаке - вся украинская душа» сочинили пятистишье. Синквейн - от французского «cing», что значит пять - стихотворение, состоящее из пяти строк. Синквейн я предлагал, как индивидуальное задание и как коллективное творчество. Синквейны очень полезны в качестве синтезирования информации, развития творчества.

Приведу пример синквейна, написанного учащимися:

Гопак
Игривый, изящный
Звучит, веселит, играет
Гопак звучит очень красиво
Ритм

Работая с синквейном, учащиеся сделали это понятие «близким» для себя. Большое значение в технологии развития критического мышления отводится приемам, формирующим умение работать с вопросами. Вопросы умеет задавать тот, кто умеет мыслить. Поэтому на уроках я обращал детей к интеллектуальному труду. Только ученики, которые задумываются над вопросами или задают их, думают по-настоящему и стремятся к знаниям. Ребятам заранее объяснил разницу между «тонкими» (простыми) и «толстыми» (сложными вопросами, подразумевающие глубокое знание материала). По теме «Самый главный музыкант» ребята готовили свои вопросы, по которым они будут проверять своего соседа по парте, я использовал приёмы «Техника постановки вопросов»
Вопросы составлены учениками, когда они слушали Лезгинку:

- Какое у тебя настроение, когда слушаешь это произведение?
- Что чувствуешь, слушая эту музыку?
- Какой характер у этого произведения?
- Какие эмоции пробуждает музыка?
- В миноре или в мажоре звучит лезгинка?
- Какой темп у лезгинки?

Развитие критического мышления детей, позволяет им эффективно и успешно участвовать в широких коммуникативных процессах (Wolfe and Alekxander, 2008).

В конце серии последовательных уроков, я провел рефлексию о четырех уроках музыки.

Урок музыки

Лучший, познавательный.

Учит, вдохновляет, помогает.

Музыка – лучший урок на свете.

Люблю!

Применение метода критического мышления помогли изменить мои уроки, улучшить мышление учащихся. Главная особенность технологии критического мышления состоит в том, что учащиеся учатся сами, осмысливая свою работу, добывать знания с помощью диалогического обучения, что в параллели помогает развить речь и обогатить учащегося общением и размышлением.

После серии уроков я пришел к выводу, что учащиеся класса, где проводился эксперимент, только на начальной стадии развития критического мышления, идет у всех учащихся по-разному. Цель на будущее - научить учеников находить знания самим, мыслить критически; учить задавать вопросы, уметь анализировать, слушать чужое мнение и иметь свое суждение. Я думаю, на сегодняшний день самым эффективным подходом к обучению становится развитие критического мышления. А это возможно, когда обучение строится на новых подходах в преподавании.

Библиография

1. Аристова А.С. Использование чат-ботов в образовательном процессе / А.С. Аристова, Ю.С. Безносюк, П.К. Ведикер [и др.] // Цифровая трансформация общества, экономики, менеджмента и образования. — Екатеринбург: Ústavpersonalistiky, 2020. — С. 95-99.
2. Быков А.А. Оценка эффективности применения чат-бота как информационной поддержки преподаваемой дисциплины / А.А. Быков, О.М. Киселева // Современные проблемы науки и образования. — 2022. — № 1. — URL: https://science-education.ru/ru/article/view?id=31481 (дата обращения: 28.09.2023).
3. Гохберг Л.М. Образование в цифрах: 2022: краткий статистический сборник / Л.М. Гохберг, Л.Б. Кузьмичева, О.К. Озерова [и др.] — М.: НИУ ВШЭ. — 2022.

ПРИЁМЫ ЗАПОМИНАНИЯ ПРАВИЛ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ И МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ

Цыгулева Н.И.,
учитель начальных классов КГУ «Средняя общеобразовательная школа №40 города Павлодара»

Начальная школа в развитии ребенка играет огромную роль. Поэтому учителю начальных классов необходимо не только снабдить его знаниями программы, но и научить ребенка учиться. Метакогнитивные навыки пригодятся ему на протяжении всей жизни. Приемы запоминания, рефлексия своей деятельности, анализ и отработка пробелов будут помощниками при подготовке к экзаменам как выпускнику, так и студенту. Учитывая разные способности детей класса, разную степень скорости усвоения материала, каждый учитель создает такую образовательную среду, выбирает такие методы и приемы, которые создают условия для развития учебной мотивации, критического мышления и способствуют крепкому усвоению учебного материала. Современные технологии и методы, творческий подход учителя, рефлексивная практика способствуют достижению этих образовательных целей.

Одной из целей русского языка является формирование навыков грамотного, безошибочного письма как показателя общей культуры человека. Важной составляющей является усвоение теоретического материала и практическое его использование. В развивающей системе обучения Л.В.Занкова доказано, что формирование знаний, умений и навыков (ЗУН) происходит на основе глубокого усвоения теоретического материала (принцип -ведущая роль теоретических знаний).

В начальной школе закладываются базовые знания. Это фундамент, на который по кирпичику будут достраиваться знания в среднем и старшем звене школы. И если фундамент будет слабый, то вся постройка может рухнуть; если с пробелами, то новые кирпичики не надстроишь, надо ремонтировать фундамент. А значит, возвращаться и учить базовый материал начальной школы. Именно поэтому важно использовать современные подходы, активные методы, дифференцировать подход, способствуя приобретению качественных базовых знаний, умению их применять в жизни. «Важной задачей учителя является обучение школьников запоминанию, ознакомление их с приемами, схемами осмысленного заучивания».[1].

Исходя из имеющегося опыта работы и анализа передового опыта учителей, у меня сложилась система по применению эффективных приёмов и активных форм по изучению теоретического материала по русскому языку. Создание сборника с приложением для готовой распечатки в помощь учителям идет в активной разработке. Представлю некоторые из них.

Учитывая возрастные особенности развития детей младшего школьного возраста, необходимо использовать прием визуализации. Для запоминания материала очень важно опираться на наглядность. Продуктивность запоминания такого материала у детей младшего школьного возраста значительно выше, чем запоминание словесного.

Именно поэтому в практике имеет ведущее место разработка «Стендового материала» и ведение индивидуального справочника.

На каждую новую тему готовится стендовый материал. Требования: крупный текст, ярко, схематично. Информация размещается на доске, после урока кочует на стенд, а в уменьшенном виде детям в индивидуальный справочник. Памятки удобно вставлять в фотоальбом маленького формата в мягкой упаковке. На следующих уроках пользуемся информацией, обращая внимание детей на стенд, а на продленке и дома в справочнике. Снимается или закрывается стендовый материал во время проверки и усвоения темы. Открывается во время самопроверки работы, или взаимопроверки.

Наверняка, в классе есть дети, которые пропустили тему, отстали, не усвоили, но она нужна в активе на следующих уроках, а индивидуальный справочник – забыл/потерял, то есть вариант наклеить «шпаргалку» на парту и «заламинировать» скотчем. Так на парте у нас регулярно живут трудные темы: в 1 классе алфавит с письменным шрифтом, во 2 классе части речи, в 3 классе «Члены предложения», «Падежи», в 4 классе «Склонения», «Падежные окончания е/и имен существительных» и т.д.

Приведу пример:

тема «Буквы Е / И в безударных падежных окончаниях имен существительных», 4 класс.

Стендовый материал в крупном виде распечатывается на доску/стенд размером А4.

Чтобы распечатать памятку ученику, стендовый материал уменьшается в размере и печатается 4 памятки на одном листе.

Для ребенка с пробелами в знаниях (или с особыми образовательными потребностями) по темам «Падеж имен существительных», «Склонение имен существительных», памятка дополняется необходимыми сведениями:

Справочник можно использовать на любом этапе урока:

в начале с целью восстановления необходимых знаний на уроке;

в середине с целью запоминания информации; с целью проверки знаний друг у друга при работе в паре (прием «Учитель -ученик», «Горячий стул»); во время самопроверки или взаимопроверки.

На одном уроке вложили новую памятку, поучили индивидуально. На следующем повторили и рассказали соседу по парте. На другом уроке в группах проверили и оценили знание правил, внесли результаты в оценочный лист. При составлении сравнительной характеристики «Диаграммы Венна» по частям речи, при составлении кластера, интеллектkарты, лэпбука…

В конце урока: какие задания вызвали затруднение? Какое правило требует заучивания?

На продленке перед выполнением домашнего задания.

Дома при выполнении домашнего задания. Например, если затрудняются самостоятельно определить падеж, то обращаются к памятке «Падежи». При подготовке к зачетам, МОДО, внутренним и внешним контролям знаний учащихся.

Приведу пример работы со справочником на уроке русского языка по теме «Члены предложения»:

-Откройте справочник, найдите памятку «Главные и второстепенные члены предложения», повторите (2-3 мин).

- Повернитесь в пары и расскажите друг другу.
- У кого получилось? (Похвала).
- У кого нет? Почему? Что для этого нужно сделать?
- Заполните лист «Верно-неверно» (в двух вариантах).

Имя		Вариант 1
№	Правило	+/-
1	Подлежащее – главный член предложения.	
2	Подлежащее подчеркивается двумя линиями.	
3	Сказуемое – это главный член предложения.	
4	Сказуемое подчеркивается одной линией.	
5	Подлежащее и сказуемое – это грамматическая основа предложения.	
	ИТОГО:	

Имя		Вариант 2
№	Правило	+/-
1	Сказуемое – второстепенный член предложения.	
2	Подлежащее подчеркивается одной линией.	
3	Сказуемое подчеркивается волнистой линией.	
4	Подлежащее – это главный член предложения.	
5	Грамматическая основа – это подлежащее и сказуемое.	
	ИТОГО:	

Взаимопроверка: поменяйтесь тетрадями и проверьте работу соседа по парте по эталону на доске:

1 вариант: +-+-+. 2 вариант: -+-++.

- Оцените: верный ответ - один балл. Запишите общий балл.
- Верните тетрадь хозяину. Кто набрал 5 баллов?
- Отличная работа. Браво! (Похвала учителя. ФО: три хлопка)
- Кто допустил 1 ошибку? Какую? Кто еще ошибся в этом вопросе?
- Какие советы дадим одноклассникам?

Вот теперь начинается анализ ошибок, причин ошибок и поиск правильных ответов. Здесь важно, чтобы ребенок, если не понимает, принял помощь одноклассника. Если не выучил, то осознал, что надо это сделать и отметил в справочнике закладкой нужное правило. Учитель наблюдает за рефлексией детей, хвалит за правильный выбор пути устранения пробела в знаниях. Учит детей не просто подсказывать друг другу правило, а анализировать, где сможет найти его и какие приемы применит для запоминания.

- В каком задании допустил ошибку?
- Где ты сможешь самостоятельно найти верный ответ? (в учебнике, в справочнике)
- Тебе нужна консультация? Помощь кого из одноклассников ты выберешь?
- Какой прием используешь для запоминания правила?

Обязательно звучат правильные ответы по заданию.

Как вариант, можно попросить доказать:

- Найдите подтверждение информации в справочнике.

Тогда ребенок обращается к справочнику и озвучивает страницу с правилом и само правило.

Или после возврата тетради хозяину после взаимопроверки, обращаются к справочнику и ищут правильные ответы, самопроверка. Заучивают именно те, в которых ошиблись.

Способом, облегчающим запоминание и воспроизведение, является соотнесение того, что запоминается с чем-то известным или сопоставление отдельных частей, вопросов внутри запоминаемого материала.

Для повторения и изучения нового об уже изученном свою эффективность доказали приемы составления **интеллекткарт, кластеров, инфографики.** Данные приемы упрощают сложную информацию и визуализируют ее. Дети учатся преобразовывать текстовую информацию в графическую, развивают умение обобщать, структурировать ее, использовать логические цепочки. В результате такой интеллектуальной работы и визуализации правила, информация лучше воспринимается, обрабатывается и запоминается.

«Кластер»

Свою эффективность в работе показали кластеры, где вся информация по теме располагается на одном листе в виде взаимосвязанных цепочек. Пока заполняется кластер, знания приводятся в систему. Актуально на этапе закрепления. А в моей практике составление кластера и на этапе изучения темы, каждый раз добавляя новую информацию в

схему. И так как в начальной школе закономерна цикличность изучения тем с увеличением информации, то кластер ведется с первых шагов изучения темы.

Например, имя существительное

в 1 классе: слова, обозначающие предмет, один-много, заглавная буква в словах;

во 2 классе: **термины** - существительное, собственное/нарицательное, род, изменение по числам, орфограммы существительных, роль в предложении (главная - подлежащее и второстепенная роль);

в 3 классе: существительное, собственное/нарицательное, род, изменение по числам, **падежи**, орфограммы существительных, роль в предложении (главная – подлежащее, второстепенная - дополнение и обстоятельство);

в 4 классе: существительное, собственное/нарицательное, род, изменение по числам, падежи, **склонение**, орфограммы существительных, роль в предложении.

По мере увеличения знаний, пополняется и кластер. Например, по частям речи такой порядок: по центру название части речи и правило; слева н.ф., справа роль в предложении, сверху постоянные признаки, а снизу непостоянные. Обязательно рядом помещается и порядок морфологического разбора.

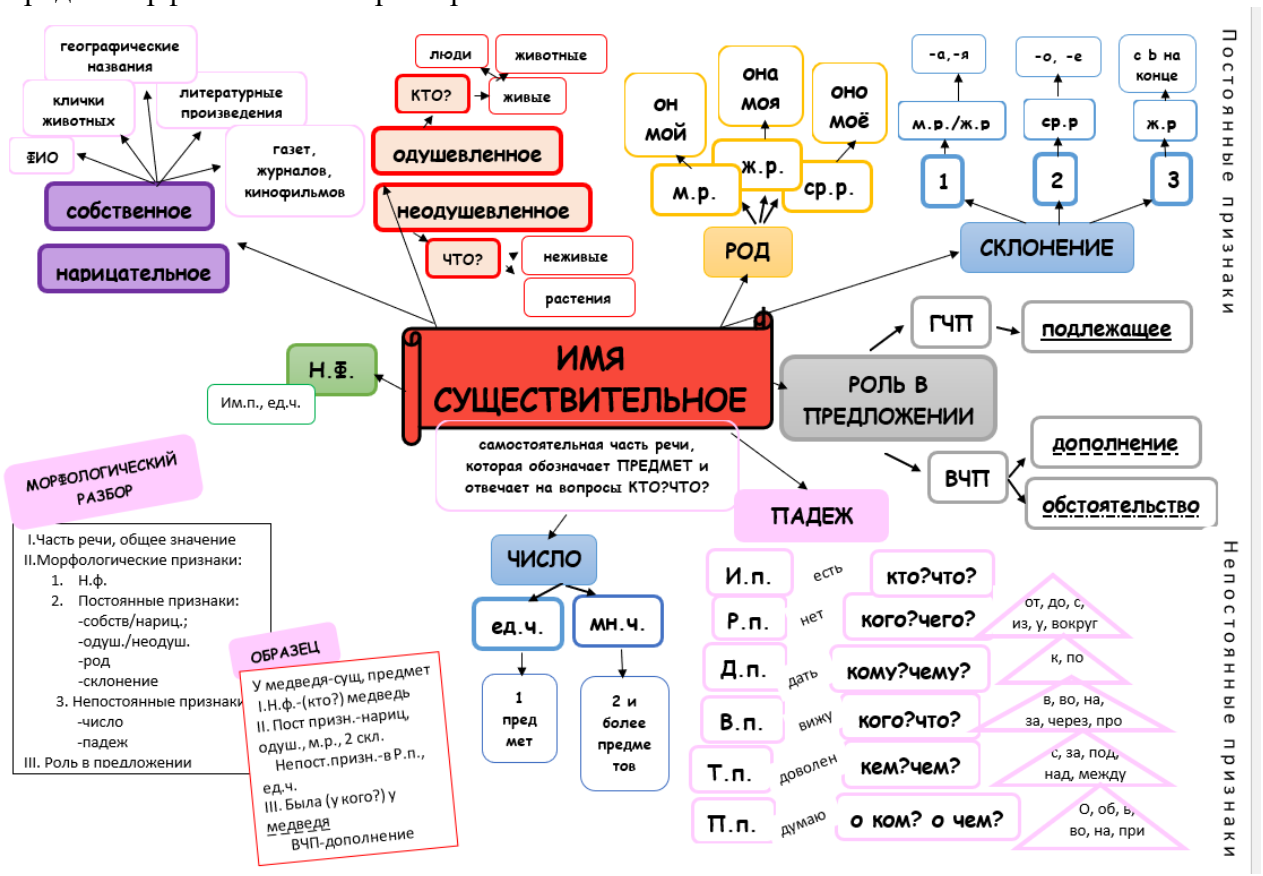

На рабочих уроках мы просто фиксируем кластер в общей тетради на развороте листов. На урок закрепления дети несут творческие работы: кто-то в виде рисунка (осьминога, корабля или робота, как подскажет фантазия), кто-то в виде лэпбука. Творчество поощряется. Работы защищаются в группах, ученики составляют монологический рассказ, преобразуя схематическую информацию в текстовую. Что является одним из трудных заданий для ребенка начальных классов. Прогресс в развитии заметен невооруженным глазом, опираясь на схемы, получается рассказать у каждого, с каждым разом все лучше и лучше.

«Лэпбук»

Эффективны приёмы и формы, где работа происходит в совместной деятельности детей, учителя, а также и родителей. Одной из таких форм является создание Лэпбука. Это самодельная интерактивная папка, коллекция маленьких книжек с кармашками и окошечками, которые дают возможность размещать информацию в виде рисунков, небольших текстов, диаграмм и графиков в любой форме и на любую тему. Исходя из собственной практики сделала вывод, что лучше составлять на необширные темы, тогда детальнее она раскрывается. Например, Лэпбук по теме «Имя существительное» получился глубоко информативнее, чем на тему «Части речи». Несмотря на то, что тема объемнее, отработана была без погружения.

При создании лэпбука ребенок погружается в тему, доказывает примерами правило, креативно подходит к ее размещению и оформлению. Тема одна, а работы настолько разные! Отрадно наблюдать как работа плавно с урока переходит на перемену, и дети с удовольствием выполняют задания друг друга. Таким образом, этот вид работы обеспечивает игровую, познавательную, исследовательскую и творческую активность учеников.

Лэпбук незаменим при обобщении изученного по разделу. Например, фонетика, состав слова, части речи, предложение и словосочетание, текст, три золотых орфограммы русского языка и т.д.

«Я-ученый» (наблюдение над учебным заданием, анализ, формулировка правила и его сверка с учебником)

Эпиграфом к этому приему могут стать слова И.Г.Песталоцци: «Мои ученики будут узнавать новое не от меня, они будут открывать это новое сами. Моя главная задача – помочь им раскрыться, развить собственные идеи». [2].

В соответствии с пирамидой обучения, где представлен процент освоения учебным материалом детьми, 75% успешности овладения прочными знаниями принадлежит практике конкретной работы. Вследствие этого, для успешного запоминания правила могут быть выведены самими учащимися индуктивным путем.

Например, на уроке во 2 классе по теме «Мягкий знак на конце существительных женского рода после шипящих» детям были предложены слова – существительные с шипящими на конце: дочь, мяч, ключ, ночь.

Ставится проблема:

-Что общего между словами? (существительные, ед.ч.)

-Чем они различаются? (в некоторых случаях есть Ь, в некоторых отсутствует)

-Распределите слова в 2 столбика. По какому признаку в это сделали?

-Что общего у слов каждого столбика? (1 ст- м.р.-мяч, ключ, 2 ст.-ж.р.-дочь, ночь)

-К какой группе согласных относится Ч? (шипящие)

-Вспомните и назовите еще шипящие (ж,ш,щ,ч)

-Почему в некоторых случаях написан на конце мягкий знак, а в некоторых отсутствует? (у сущ. ж.р.-пишется Ь, у сущ м.р.-не пишется)

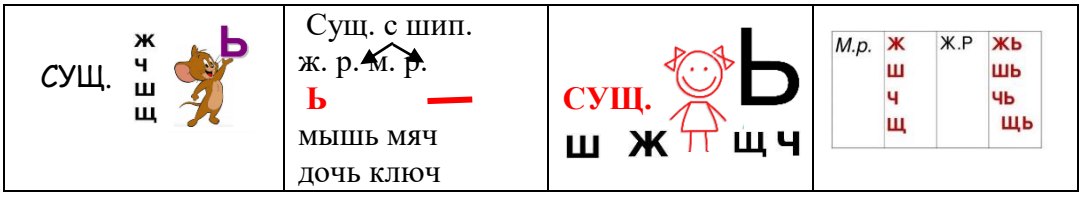

В результате после анализа проблемной ситуации, ребята делают вывод, что в женском роде в конце существительных после шипящих пишется мягкий знак, а в мужском роде не пишется. Идет проверка правила по учебнику. Далее предлагается самостоятельно смоделировать правило любым способом (в виде схемы, инфографики). Получается интересно и разнообразно.

Прием «Собери правило»

Работать можно индивидуально, в паре и в группе. Ученикам раздаются кейсы с заданиями, в которых правило разрезано на отдельные слова (словосочетания или смысловые части – это зависит от уровня подготовленности детей, что позволяет дифференцировать работу). Задача учеников собрать правило, располагая карточки сначала на парте, а потом, если позволяет время урока, приклеить на лист.

Для детей с ООП готовится карточка с правилом, в котором пропущено 2-3 слова. Задание: прочитай, подумай, какие слова пропущены, выбери нужные и приклей.

ЗАДАНИЕ: Прочитай правило, вставь пропущенные слова.	Слова-помощники
Глагол – самостоятельная ,	часть речи/ часть слова
которая обозначает	предмет/ признак/ действие
и отвечает на вопросы _____.	кто? что? какой? какая? какое? какие? что делать? что сделать?

Для детей младшего школьного возраста ведущей остается игровая деятельность. Значит, если включить работу с правилами в игру, то они будут эффективнее запоминаться. Далее представлю некоторые рабочие активные методы, показавшие эффективность на уроках русского языка в начальной школе.

Активный метод обучения «Пазлы»

Одним из видов работы с информацией является установи соответствие. Более активный вариант задания на соответствие – это **«Пазлы».** Учителем составляется рабочий лист с правилами термин - определение в виде пазлов и разрезается на части. Задача ребенка: соотнести термин и правило, раскладывая на парте или приклеивая детали. Подходит для работы в паре и группе.

Для экономии времени урока на практике эффективность показали разные варианты проведения**:**

1) приклей правило рядом с термином (рабочий лист только с терминами, а правила разрезаны).
2) подбери термин (рабочий лист только с правилами).

По окончании работы обязательна проверка правильности выполнения задания. Анализ, рефлексия, дети озвучивают правила, идет самопроверка по справочнику/эталону или взаимопроверка (обмен работами между группами) и т.д.

Активный метод обучения «Три угла»

В классе на разных стенах размещаются таблички. Например, на уроке закрепления темы «Части речи» с названиями частей речи: **имя существительное, имя прилагательное, глагол.** Дети выбирают на столе карточку, читают и выбирают к какой части речи подходит информация. Ребенок занимает место под нужной табличкой. Проверка: дети зачитывают сначала всё про одну часть речи, остальные слушают. Если замечают ошибку, определяют, какой части речи соответствует информация - ребенок переходит.

Информация на карточках:

Для существительного	Для прилагательного	Для глагола
обозначает предмет	обозначает признак	обозначает действие
отвечает на вопросы кто? что?	отвечает на вопросы какой? какая? какое? какие?	отвечает на вопросы что делать? что сделать?

Н. ф. – ед.ч., Им. п.	Н. ф.-ед.ч., м. р., Им. п.	Неопр. ф.- что делать? что сделать? Суффиксы **ть, ти**
изменяется по числам: кот-коты	изменяется по числам: красивый-красивые	изменяется по числам: читал-читали
имеет категорию рода (мужской, женский, средний)	изменяется по родам: чистая-чистое-чистый	изменяется по временам: прошедшее, настоящее, будущее
одушевленные/ неодушевленные	изменяется по падежам	изменяется по родам в прошедшем времени: играла-играл-играло
собственные/ нарицательные	согласуется с существительным в роде, числе, падеже	изменяется по лицам в настоящем и будущем времени: я пою, ты поешь, он поет
бывает 3 склонений: 1,2,3	чаще в предложении играет роль ВЧП-определения	Бывает 2 спряжений: I и II
изменяется по падежам		чаще в предложении играет роль ГЧП-сказуемого
в предложении играет роль ГЧП-подлежащего		
в предложении играет роль ВЧП-дополнения или обстоятельства		и т.д.

Это могут быть и карточки со словами: книга, легкий, читать… Дети определяют часть речи и проходят к нужной табличке, отрабатывая навык применять правило по определению части речи.

Важно, чтобы количество карточек было не меньше играющих.

Этот прием показал свою эффективность на практике при обнаружении проблем в определении рода существительного, времени глагола, склонение существительных, спряжении глагола.

Приём «Объявление»

Данный приём проводится в группе и интересен детям, так как прослеживается связь с жизнью. Задание: выберите карточки, соответствующие термину на главной табличке. Приклейте в виде отрывных листочков, как это бывает на объявлении. На каждую табличку приклеиваются слова (правила). После выполнения работа передается по группам для проверки и получения реакций - смайликов. Затем идет подсчет количества положительных смайликов. И заслушивается комментарий той группы, которая прикрепила другой смайлик. Готовые работы после уроков располагаются на «говорящей» стене в кабинете.

ГЛАГОЛ						
самостоятельная часть речи	обозначает действие предмета	отвечает на вопросы что делать? что сделать?	ГЧП сказуемое	изменяется по временам (прош., наст., буд.)	изменяется по числам: ед. и мн.ч.	в прош.вр. ед.ч. изменяется по родам

Вариант приема –«Солнышко».

Активный метод обучения «Вопрос – ответ»

Учитель заранее готовит вопросы по теме и разрезает их.

Что такое имя прилагательное?
Как изменяются имена прилагательные?
Каким членом предложения могут быть прилагательные?
Как определить род и число, падеж имени прилагательного?
С какой частью речи дружит имя прилагательное?
Какая форма имени прилагательного считается начальной?

Ход игры:

Игра начинается по сигналу учителя. Все дети встают из-за парт, выбирают один листочек с вопросом. Если ребенок знает ответ на вопрос, то сразу вступает в игру, образуя пару сменного состава и отвечая на вопрос. Индивидуально ведется подсчет количества верных ответов. Если не знает ответа, проходит к своей парте и в индивидуальном справочнике повторяет правило. Учитель координирует работу. Может находиться рядом с ребенком с ООП для оказания помощи. В роли консультанта может выступить ученик - победитель приема «Горячий стул» с предыдущего урока по этой же теме.

Сигнал учителя- игра завершается, дети сдают карточки и занимают свои места за партой, заполняет рефлексивный дневник. Результаты обратной связи учитель использует при дальнейшем планировании урока.

При организации групповой работы актуально раздать разные творческие задания, тогда и слушать интересно будет друг друга, по методу «Шести шляп»:
«Григорий Остер» (шиворот навыворот), «Недоверчивый», «Защитники», «Рассеянный диктор», «Эврика!», «По секрету всему свету».

Обязательно в критерии оценивания включается и актерское мастерство, и знание правила, и дружная работа группы. И хвалите детей за их труд и стремление знать лучше. *«…Справедливая похвала нужна детям, как солнечное сияние - цветам» Кристиан Боуви.*[3].

Кроме вышеперечисленного эффективно использовать такие приёмы и методы, как «Корзина идей», «Аукцион», «Мозговой штурм», «Горячий стул», «Учителя – ученики» («Вокзалы – вагоны»), «Попугай», «Сломанный микрофон», «Актерские курсы», «Воздушный шар (поезд, машина…)», «Ну –ка все вместе», «Телефон», «Отсроченная догадка».

Эффективными приемами запоминания учебного материала при самостоятельном заучивании правил являются работа с карточками (вопрос-ответ), многократное повторение, повторение на ночь, слушание аудиозаписи своего голоса с правилом (слуховая память), работа со справочником (зрительная память) и др. Одной из приемлемых форм запоминания является мнемотехника, кроме того, она помогает вызвать интерес к предмету со стороны учащихся [4]. Запомнить правила наизусть – это только половина успеха. Важно не только выучить правила, но и использовать их в жизни, чтобы они отправились в долгосрочную память. Повторение через практику, техника интервального повторения, постоянное использование в жизни, редактирование текстов (правил) все эти приемы ведут к успешному запоминанию правил [5].

Исследование практики, рефлексия результатов работы детей, данные показывает положительную динамику. Проводя серию уроков русского языка с применением подхода Lesson study по теме «Части слова» - 2 класс, группой учителей отмечена результативность применения активных методов обучения. На начало проведения уроков дети не были знакомы с этой темой. По окончании проведения ошибок в воспроизведении правил о частях слова (окончание, основа, корень, приставка, суффикс) не было. Теоретический материал отработали 100%. В параллельном классе картина обстояла иначе: 60% детей безошибочно соотнесли термин и правило, в устном произношении затруднялось – 50% детей.

Осталась проблема: не все дети в практической части четко разграничивают форму слова (при изменении окончания) и новое слово (образование с помощью суффиксов и приставок), над чем еще предстоит поработать. В разборе слова по составу тоже еще

необходимо проводить тренировочные упражнения, накапливать опыт и развивать словарный запас. Были использованы следующие приемы: работа со стендовым материалом и справочником, «Сформулируй правило», «Ну-ка все вместе», «Составь правило», «Пазлы», «Горячий стул», «Кластер». На уроке обобщения дети представили групповые творческие работы в виде лэпбуков.

Результативность применения данных приемов показывает диагностика учебной мотивации по методике Н.Г. Лускановой до и после применения.

Рекомендации для результативного использования перечисленных приемов:

1) Системная работа над запоминанием и применением правил.
2) Организация разнообразных форм и методов.
3) Включение разных видов проверки.
4) Учитывать индивидуальные и возрастные особенности учеников своего класса.
5) Устанавливать связь с предыдущим материалом.
6) Корректировать использование приемов и усвоение учебного материала через ежедневную рефлексию педагогической практики и деятельности детей, а также полученную обратную связь.

Заключение

Регулярная работа с учебным материалом и внедрение представленных приемов в учебный процесс положительно сказывается на качестве обучения со стороны ученика:

- повышение качества знаний: ученик не только запоминает правило, но и осознанно применяет его на практике;
- развивается грамотная речь, так как он свободно оперирует терминами, используя их в доказательной речи при работе у доски или объясняет свой выбор целым правилом;
- осваивает приемы запоминания учебного материала, что пригодится при изучении любого другого учебного предмета и при подготовке к СОР/СОЧ, экзаменам и т.п.
- приобретает навыки сотрудничества через работу в паре/группе;
- повышается мотивация к учебе;
- отмечается результативное участие в предметных и творческих конкурсах.

Отбор эффективных методов, рефлексия деятельности и полученных результатов положительно сказывается и на качестве преподавания со стороны учителя:

- уроки яркие с современными подходами и формами организации деятельности учащихся;
- накоплен и систематизирован дидактический материал по классам и темам.

Вместе с тем при наличии многочисленных положительных сторон, хочется отметить, что это создает определенные трудности для ученика:

- не удастся отсидеть урок, чтобы не спросили, работает каждый!

для учителя:

- необходимо регулярно уделять время на уроке для работы с правилами;
- требуется предварительная подготовка, распечатка необходимого материала;
- поддержание дисциплины на уроке: следует учесть, что после активных методов дети не всегда легко переключаются на другой вид работы (по учебнику или в тетради).

Библиография

1. Туркенев Т.К., Жапанова Р.Н., Хазирова М.Ж. Особенности запоминания у младших школьников // European science. 2016.№2. Источник: https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-zapominaniya-u-mladshih-shkolnikov
2. Лайло В.В. Какое слово диктор «проглотил»? Приемы для лучшего запоминания правил. https://ug.ru/nachalnaya-shkola-russkij-yazyk/?ysclid=m6s8btz74q613414228
3. Ничкова, Т.А. Использование мнемотехник для эффективного запоминания орфографических правил. Источник: https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2012/03/23/ispolzovanie-mnemotekhnik-dlya-effektivnogo-zapominaniya
4. Русский язык: как легко учить правила и не забывать их. Источник: https://og1.ru/polza/shkolniku/russkij-yazyk-kak-legko-uchit-pravila-i-ne-zabyvat-ih

ТҰЛҒАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ

ВОСПИТАНИЕ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТИ

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Кондратьева О. А.,
воспитатель дошкольного учреждения, город Аксу Павлодарская область
КГКП «Ясли сад №24 города Аксу»

Аннотация. Театральная деятельность – самый распространенный вид детского творчества. Она близка и понятна ребёнку, глубоко лежит в его природе и находит свое отражение стихийно, потому что связана с игрой. Это вид деятельности помогает развить интересы и способности ребенка, способствуют общему развитию и развитию связной речи.
Ключевые слова: Театр, атрибуты, театральная деятельность, драматизация, сказка.

Современная жизнь вынуждает педагогов всё больше задумываться в том, как привить любовь детям к хорошим, добрым сказкам, любовь к книгам. Ведь не для кого не секрет, что сейчас дети большую часть свободного времени любят сидеть в гаджетах. Но в рамках детского сада задача педагогов отвлечь их, разнообразив их потенциальные интересы, приобщить детей к творчеству, удовлетворив их внутренние желания, потребность в красоте, доброте, любви, истине и справедливости. Для развития творчески развитого ребенка необходимо внедрять в педагогический процесс разнообразные формы работы:

Формы организации театрализованной деятельности:

-занятия: носит развивающий характер, идет обучение (общение,чтение, творческое рассказывание, заучивание наизусть отрывков и ролей, описание сюжета сказки)
-инсценировки, праздники, развлечения, самостоятельная театрализованная деятельность, театрализованные игры;
-ситуация «проживания» различных ассоциаций;
-творческие задания: на мимику, жесты и пантомимику, игры на пластику
-организация творческого поиска;
-просмотр видеофильмов и мультфильмов;
-слушание аудиозаписи сказок;
-творческая деятельность по сказкам (рисование, лепка, , конструирование коллажи из сказок по аппликаци);
-самостоятельное изготовление атрибутов к сказкам.

В дошкольный период у детей начинает формироваться отношение к окружающему миру, расширяются интересы. Именно в этом возрасте полезно демонстрировать примеры дружбы, доброты, правдивости, трудолюбия. Каждый человек стремится к счастью. А чтобы сделать ребёнка счастливым, нужно с ним проводить как можно больше времени, играть с ним. Среди многочисленных игр наибольший интерес у детей вызывают игры в перевоплощение. Своего рода игра в театр. Это один из самых демократичных и доступных видов искусства для детей, он позволяет решать многие актуальные проблемы современной педагогики, помогает раскрыть творческий потенциал ребёнка и способствует его адаптации в социальной среде.

При слове «театр» глаза ребенка загораются радостными искорками. Он испытывает эмоциональный подъем, на лице появляется улыбка. Будь то театр или драматизация любимой сказки. «Для чего нужны нам сказки? Что в них ищет человек? Может быть добро и ласку. Может быть вчерашний снег. В сказке радость побеждает. Сказка учит нас любить. В сказке звери оживают, начинают говорить». Занимаясь с детьми театрализованной деятельностью, надо ставить перед собой цель- сделать жизнь своих воспитанников интересной и содержательной, наполнить ее яркими впечатлениями, интересными делами, радостью творчества. Стремясь к тому, чтобы навыки, полученные в театрализованных играх, дети могли использовать и в повседневной жизни. Немаловажную роль играет педагог и в организации театральной деятельности для этого можно поставить такие задачи:
-создание условий для развития творческой активности детей в театральной деятельности;
-помочь в выборе сюжетов, ролей, атрибутов, костюмов, видов театра;
- приобщать детей к театральной культуре;
-обеспечивать взаимосвязь театрализованной деятельности с другими видами деятельности;
-учить детей импровизировать посредствам мимики, выразительных движений и интонаций;
-создавать условия для совместной театральной деятельности детей и взрослых;
-организовывать выступления детей старших групп перед малышами;

В целях реализации интересов детей предметно-пространственная среда должна обеспечивать право и свободу выбора каждого ребенка на театрализацию любимой сказки.

Начинать работу надо с обогащения театральной среды в группе, создавать необходимые условия для развития театрализованной деятельности. Расширить театральный уголок различными видами кукольных театров, (театр вязаной игрушки, театр фартуков, театр теней, масок, шапочек, пальчиковый театр, театр на карандашах, настольный, плоскостной и объемный, кукольный и конусный театр, театр резиновой игрушки, театр на фланелеграфе и дисках, различными ходилками, шапочками-масками для игр-драматизаци, ширмами.) Расширить детскую библиотеку и фонотеку. Материал периодически надо обновлять с учетом интересов и возрастных особенностей детей. В группе желательно иметь «Уголок ряжения» с разнообразными аксессуарами и костюмами.

Развитие свободной творческой личности каждого ребенка, определяется задачами в каждой возрастной группы детского сада. И чтобы ребенок захотел участвовать в театральной деятельности нужно воспитывать интерес к драматизации уже с младшего возраста.

С детьми 2 лет можно использовать такие ситуации, в которых персонажи, образные игрушки вступают с детьми в диалог особенно в адаптационный период. Разговаривая с детьми, кукла радует и отвлекает. Дети легко засыпают и просыпаются, когда видят не только воспитателя, но и куклу – добрый образ. В этом возрасте широко используется кукольный театр. Он обогащает детей впечатлениями, вызывает разнообразные эмоции, способствует их общему развитию и эстетическому воспитанию. Во время показа театральной постановки дети видят знакомые любимые куклы. Ведь кукла сама по себе очень близка детскому восприятию, ведь с этой игрушкой ребенок знаком с самого раннего детства, поэтому и воспринимает ее, как близкого друга. А если этот до сих пор безмолвный друг неожиданно оживает у них на глазах, сам рассказывает истории, поет, смеется и плачет — это зрелище превращается в настоящий праздник. «Ожившие» куклы начинают двигаться, говорить. Они переносят детей в совершенно новый, увлекательный мир, где все необыкновенно, все возможно. Дети верят всему, что происходит за ширмой, активно включаются в события, иногда вступают в разговор с персонажами сказок (отвечают на вопросы да-нет) выполняют их поручения (давайте вместе похлопаем, потопаем, покружимся или просто улыбнемся) дети учатся сочувствовать положительным персонажам, предупреждая их об опасности, дают им советы, не боятся даже погрозить волку пальчиком.

С детьми среднего возраста, во время беседы по сказкам надо учить детей отвечать на вопросы полным и содержательным ответом, с использованием выразительности речи. Через игру «Мои эмоции» можно дать представление об различных эмоциях, где дети, рассматривая иллюстрации, будут учится эмитировать ту или иную мимику: радость, грусть, злость. В возрасте 4 лет дети с удовольствием учатся выражать свои эмоции через движения отдельных действий человека, животных, птиц. В игровых упражнениях они учатся ходить, как бабушка, дедушка, внучка. Ходить по полу, как по луже, по горячему песку, перешагивать через сугробы. В подвижных играх учить имитировать движения животных и птиц: лисички, или медведя, высоко поднимали колени при ходьбе, как лошадки, или шли как мышата, чтобы не разбудить кота, ели воображаемую конфету и облизывались. В зависимости от времени года осенью-имитировать различные движения, как летят листочки по ветру и падают на дорожку, а зимой -как ветер поднимает снежинки, которые кружатся в воздухе. Также в работе с детьми можно использовать различные пантомимические игры («Зверята», «Угадай, кого покажу», «Угадай, кого встретил щенок?») Проводить игры на развитие слуха и звукоподражания («Угадай по звуку», «Угадай, кто поёт?», «Кто как кричит») В течении дня в различных играх дети учатся выражать свои чувства и понимать чувства других детей.

Постепенно мы подготавливаем наших детей к самостоятельной театральной деятельности, через знакомства с различными видами театра: настольным, кукольным и пальчиковым театром. Особенно нравится детям играть в пальчиковый театр — это отдельный, волшебный мир, в котором ребенок радуется играя, а играя -познает окружающий мир это большая возможность расположить целую сказку у себя на ладошке. Поэтому особое внимание надо отдать разучиванию пальчиковых игр и потешек. Они помогают малышам расслабиться, снять напряжение, создать радостную атмосферу. Прекрасный способ увлечь ребенка в свободное время — это поиграть с ним в сказку! Рассказывая и показывая детям сказки, изменяя голос и интонацию в соответствии с героем, позволяет в наблюдениях отметить, что дети, стремятся самостоятельно участвовать в играх-драматизациях. Играя, могут разыгрывать хорошо знакомые сказки ("Курочка Ряба", "Колобок", "Репка", «Теремок»и др.) строить самостоятельно домики для сказочных персонажей и заборчики, используя конструктор и мелкие театральные игрушки.

С детьми старшего возраста на запоминания новых сказок в работе можно использовать -мнемотаблицы и мнемодорожки, в памяти у ребенка остаются отдельные образы: лиса – рыжая плутовка, цыплята – желтые, у петушка – хохолок красного цвета, мышка – серая, елочка – зеленая, солнышко – желтое и красное (теплое), и другие образы. Опорным в таблице является изображение главных героев сказки, через которых идет осознании. Дети с большим удовольствием учат сказки по мнемотаблице.

Особое предпочтение для самостоятельной деятельности в группе дети отдают именно кукольному театру. По желанию детей, можно использовать разнообразные виды театра. В канун Нового года в группу можно принести новые сказочные персонажи Дед Мороза и Снегурочку. Играя с ними, ребенок сразу верит в чудеса. При показе кукольного театра обязательное условие — это художественное слово, музыка, песни и музыкальное сопровождение. Можно проводить этюды на выразительность передачи образа с помощью мимики и жестов «Я обиделась», «Догадайся, о ком я говорю», «Мы не скажем, а покажем». Этюды – упражнение «Как воет ветер», «Как плачет Аленка», «Задорный смех». Для того чтобы дети умели перевоплощаться и ощущать себя «артистами», надо научить их правильно наряжаться в различные костюмы, одевать соответствующие аксессуары.

В уголке «Ряжения» дети с удовольствием учатся, примеряя на себя различные яркие привлекательные костюмы сказочных героев. Глядя на костюмы у детей, формируется вымышленный сказочный образ. Одевая корону на голову, ребенок тут же хочет стать

принцессой или феей. Одевая маску – представит себя Бетманом или рыцарем, или даже представляет себя в роли любимого сказочного персонажа.

Заслуженной любовью у детей пользуются национальные костюмы, для театральной деятельности по народным сказкам. Для разыгрывания различных сказок дети самостоятельно могут выбрать элементы костюмов (шапочки, фартучки, хвостики) и атрибуты (репка, колобок).

Большое внимание надо уделять и подбору литературных произведений для театрализации. Разучивая роли с детьми, стараться подбирать каждому ребёнку ту роль, которая поможет ему получить удовлетворение.

На занятиях надо знакомить детей с произведениями казахских авторов, для дальнейшей театрализации казахских сказок про Алдар Косе и Жадного Бая. В сон час можно ставить детям для прослушивания аудио сказки. В свободное время разучивать песенки сказочных героев, устраивать концерты и инсценировать сказки для малышей.

На постоянной основе надо вести работу и через художественно – творческую деятельность: рисование, аппликация, лепка. Рисовать и лепить сказочных героев («Колобок», «Репка», «Три медведя», «Волк и семеро козлят», «Снегурочка и лиса», «Теремок», «Маша и медведь», «Рукавичка») на аппликации создавать коллективные работы «Коллажи по сказкам» .Очень увлекательно можно провести время, изготавливая сказочных персонажей к конусному театру «Три поросенка», «Красная шапочка», «Рукавичка» «Колобок», «Теремок», «Заюшкина избушка».

Большая работа по теме «Развитие творческих способностей через театрализованную деятельность» принесет свои результаты: у детей появится возможность проявлять свои таланты, выдумывать, фантазировать, воплощать свои фантазии в реальные образы. Активизируется словарь, улучшится диалогическая речь, ее выразительность, раскроются творческие способности. Дети будут быстрее запоминать сказки, больше принимать участие в играх, повысится активность и инициативность, будут эмоциональнее и выразительнее исполнять песни, танцы, читать стихи. У детей сформируется опыт нравственного поведения, умение поступать в соответствии с нравственными нормами. Ведь в сказке дети, видя примеры дружбы, доброты, справедливости, научатся сопереживать происходящему, совершать правильные поступки. Кроме того, театрализованная деятельность поможет детям стать более уверенными в себе, что немаловажно и для их личностного роста.

Библиография

1. Бараева Л.И. Театрализованные игры. – М., 2000
2. Антипина Е.А. Театрализованная деятельность в детском саду. – М., 2018
3. Чурилова Э.Г. Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников. – М., 2001
4. Щеткин А.В. Театральная деятельность в детском саду. – М., 2008
5. Защепина М.Б. Развитие ребенка в театрализованной деятельности. – М., 2010
6. Мигунова Е.В. Театральная педагогика в детском саду. – М., 2006
7. Сорокина Н.Ф. Играем в кукольный театр. – М., 2020

3D-РУЧКИ В РАБОТЕ ВОСПИТАТЕЛЯ В ДЕТСКОМ САДУ

Кравченко Т.В.,
воспитатель КГКП «Ясли сад №24 города Аксу» Павлодарской области

Современные дети растут в эпоху цифровизации, когда развитие моторики и творческого мышления требует новых подходов, традиционные методы недостаточно учитывают специфику потребностей дошкольников в условиях увеличения влияния технологий. Как интегрировать современные инструменты в образовательный процесс, чтобы они стали источником вдохновения и способствовали гармоничному развитию детей? [1].

3D-ручка — это устройство, позволяющее создавать трёхмерные объекты вручную, используя плавкий пластик. Её потенциал в обучении заключается в развитии мелкой моторики, пространственного мышления, креативности и навыков решения задач [2].

Проблема развития графомоторных навыков в дошкольном возрасте изучалась такими педагогами, как:

- Л.С. Выготский, который подчеркивал важность взаимодействия игры и обучения в развитии ребёнка [3].
- М.М. Конина, рассматривавшая использование технологии для развития мелкой моторики [4].
- С.Н. Лысенкова, популяризовавшая идеи опережающего обучения, где практическая деятельность предшествует объяснению теории [5].

Традиционные подходы в дидактике включают использование игры, конструирования и изобразительной деятельности для развития творческого потенциала детей. Однако отсутствие современных инструментов ограничивает спектр возможностей воспитателей.

Для решения обозначенной проблемы применимы следующие инновационные методы и технологии:

1. STEAM-подход — интеграция науки, технологий, инженерии, искусства и математики в образовательный процесс через практическую деятельность [6].
2. Технология проблемного обучения — дети самостоятельно ищут пути создания объектов, моделируя реальные задачи [7].
3. Метод проектов — создание коллективных или индивидуальных 3D-моделей, развивающих как творческие, так и социальные навыки [8].
4. Игровые технологии — использование сказочных сюжетов или ролевых игр для вовлечения детей в процесс создания объектов с помощью 3D-ручек [9].

В своей практике я использовала 3D-ручки для реализации серии занятий по развитию моторики и творческого мышления. Примеры:

1. Тема занятия: “Волшебный дом”

- Цель: создать модель дома, развить пространственное мышление и мелкую моторику.
- Этапы работы: Вводная часть: обсуждение, зачем нужны дома, их виды и роль в жизни человека. Практическая часть: дети с помощью 3D-ручек создают элементы дома, объединяя их в общую конструкцию. Рефлексия: обсуждение, как можно усовершенствовать созданные модели.

2. Тема занятия: “2D объекты”
   - Цель: изучение плоских объектов через их создание.
   - Дидактическая игра: дети создают фигуры, такие как цветы, звёзды, или геометрические формы, и обсуждают их особенности.

Результаты:

- Дети с интересом вовлекались в процесс, повышая уровень сосредоточенности и терпения.
- Наблюдалось улучшение координации движений и графомоторных навыков.
- Увеличилась мотивация к обучению благодаря сочетанию игры и творчества.

Вывод: Интеграция 3D-ручек в работу воспитателя способствует решению проблемы недостатка современных инструментов для развития дошкольников. Они помогают воспитать гармоничную личность, сочетающую креативность, технические навыки и умение работать в команде.

Библиография

1. Выготский Л.С. Психология развития ребёнка. – М., 1999.
2. Конина М.М. Использование технологий в раннем обучении.
3. Лысенкова С.Н. Опережающее обучение. – М., 1998
4. Ковальчук И.А. Графомоторные навыки у дошкольников.- М.,
5. Смирнова Е.О. Игра как средство развития детей. – М., 2020
6. Roberts A. Integrating STEAM in Early Education.
7. Johnson J. Problem-Based Learning in Preschool.
8. Brown H. Project Approach for Young Learners.
9. Martin J. Play-Based Educational Strategies.

ВАЖНОСТЬ И МЕТОДЫ РАННЕГО ВЫЯВЛЕНИЯ ДЕСТРУКТИВНЫХ РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕЧЕНИЙ В СРЕДЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

Крикунов М. Е.,
учитель истории и глобальных компетенций КГУ «СОШ имени Алькея Маргулана»,
Павлодарская область, город Экибастуз, село имени Алькея Маргулана

На дворе XXI век… Век информационных технологий, комфорта, быстрых скоростей и изобилия еды, одежды и прочих материальных благ. Век демократии и гуманизма, при котором наивысшей ценностью для государства является человек и его жизнь. Но человек – не только материальное существо. Помимо телесных потребностей он имеет также различные душевные и духовные потребности. А в этом плане, в нашей стране как и во всём мире наблюдается брожение умов, неопределённость и нестабильность.

Крушение атеистической идеологии в конце прошлого века открыло широкие возможности для возрождения традиционных религий народов бывшего СССР, масштабного строительства церквей, мечетей, синагог, буддийских пагод и дацанов. Наблюдается рост интереса граждан к религии предков, многие натуры имеют склонность к активному духовному поиску себя и смысла жизни. Наша страна, Казахстан, также является светским государством, где религия отделена от государства, а каждый гражданин вправе исповедовать любую религию, либо не исповедовать никакой. Согласно закону «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» от 11 октября 2011 года № 483-IV: «Республика Казахстан утверждает себя демократическим, светским государством, подтверждает право каждого на свободу совести, гарантирует равноправие каждого независимо от его религиозного убеждения, признает историческую роль ислама ханафитского направления и православного христианства в развитии культуры и духовной жизни народа, уважает другие религии, сочетающиеся с духовным наследием народа Казахстана, признает важность межконфессионального согласия, религиозной толерантности и уважения религиозных убеждений граждан» [1].

Однако вместе с положительными тенденциями имеется и ряд серьёзных угроз обществу, касающихся распространения деструктивных, тоталитарных религиозных сект и религиозных течений, чуждых для казахстанского общества. Об их опасности сигнализируют многочисленные примеры религиозной нетерпимости к представителям других религий и к инакомыслящим вообще, совершающиеся то тут, то там кровавые террористические акты, леденящие душу и потрясающие своей жестокостью и цинизмом. О резко возросшей опасности религиозных радикалов говорят и последние события в Сирии, где они практически захватили верховную власть, и уже слышатся призывы вторжения на территорию стран Центральной Азии.

Исходя из этого следует подчеркнуть, что над нашей страной нависает серьёзная опасность захвата террористами, всплеска жестокости, насилия, экстремизма и погружения в хаос по Сирийскому, Иракскому или Ливийскому сценарию. Поэтому весьма важным представляется выявлять ранние признаки влияния на психику человека, особенно молодого, религиозно-деструктивной информации, чтобы можно было вовремя принять надлежащие меры и предотвратить отравление души ядом религиозного экстремизма.

Проблему религиозного экстремизма детально изучали такие учёные, как: Н. А. Наматов, Ю. В. Ахромеева, М. И. Безбородов, О. Молдалиев, К. Смагулов И другие.

Как известно, в целом, экстремизм – это приверженность к крайним взглядам и действиям. Религиозный экстремизм - это религиозно мотивированная или прикрытая

религиозными положениями деятельность, направленная на насильственное изменение государственного строя или насильственный захват власти, нарушение суверенитета и территориальной целостности государства, а также возбуждение религиозной вражды и ненависти, стремление к замене действующего законодательства нормами шариата и построению в перспективе исламского халифата [2].

По мнению учёных, религиозный экстремизм отвергает возможность переговоров и компромиссов. Последователи религиозно экстремизма отличаются крайней приверженностью религиозным идеям, нетерпимостью по отношению ко всем, кто не разделяет их политические взгляды, включая единоверцев. Для них не существует никаких «правил политической игры», границ дозволенного и недозволенного [3].

Как отмечает Байзакова К. И. в своей статье «Вызовы и угрозы религиозного экстремизма и терроризма в странах Центральной Азии и методы борьбы»: «В настоящем борьба с терроризмом в основном сводится к пресечению террористической деятельности, в то время как главным направлением этой деятельности должна стать их профилактика. Целесообразно при формировании идеологии борьбы с терроризмом ориентироваться в первую очередь на выявление и устранение причин и условий, способствующих совершению террористических преступлений» [4]. Полностью разделяя мнение автора упомянутой статьи, тем не менее, следует отметить, что последовательная политика государства в плане пресечения пропаганды религиозной и иных форм нетерпимости на внутреннем и международном уровнях имеет весьма и весьма важную роль. К тому же, серьёзным фактором является степень коррумпированности общества, так как во всех сферах социума, к сожалению, могут присутствовать люди, которые ради личной наживы не остановятся ни перед чем, и поэтому борьба с коррупцией также играет далеко не последнюю роль. Однако, мы подробно остановимся на методах раннего выявления террористической опасности, как говорится «в зародыше».

Какая категория населения находится в группе риска, чьё потенциальное членство в рядах деструктивных религиозных течений повышается в разы? Это как правило:

1) Люди, неудовлетворённые собственной жизнью по материальным, либо каким-то иным причинам;
2) Внушаемые, поддающиеся влиянию извне;
3) Молодёжь, школьники, подвергающиеся травле, буллингу со стороны сверстников;
4) Малообразованные и неграмотные;
5) Замкнутые, имеющие проблемы с общением;
6) Находящиеся в депрессии;
7) Имеющие проблемы с личной жизнью и т. д.

Теперь рассмотрим признаки того, что человек попал под какое-либо негативное влияние деструктивных течений.

В социуме:

1) Становится малообщительным, замыкается в себе, отдаляется от членов семьи и родных, рвёт прежние связи и знакомства;
2) Забрасывает прежние интересы (чтение книг, просмотр фильмов, телепрограмм, коллекционирование и т. д.);
3) Отказывается посещать концерты, выставки, кинотеатры, праздничные, развлекательные мероприятия;
4) Прекращает слушать музыку (во многих деструктивных религиозных течениях это является грехом, и многие наверное замечали, как в такси, человек, по внешнему виду явно принадлежащий к одной из них, требует выключить радио). ;
5) Отказывается отмечать традиционные для нашего общества праздники и обычаи (Наурыз, Новый Год и др.), критикует многие традиции и обычаи (изготовление шелпеков и т. д.), называя это «ширк» (язычеством). Зачастую вообще апологеты

данных течений относятся негативно к народным культурам казахского и других народов нашей страны;

6) Тратит деньги на непонятные нужды. Бывают случаи, когда ранее состоятельные люди, вступив в секту, продавали всё своё имущество, жертвуя деньги на нужды общины и буквально разорялись;
7) Негативная риторика и презрительные высказывания в адрес представителей других религий (неверные, кафиры, гяуры и т. д.);
8) Не всегда, но часто может иметь место отчуждение и нежелание контактировать с кем либо на этнической почве (Не секрет, что в наше время религия чаще всего ассоциируется с определённой национальностью);
9) Появление дома религиозной литературы сомнительного содержания и сомнительных авторов;
10) Сигналом подпадения человека под деструктивное влияние может быть также жестокость и агрессия по отношению к членам семьи, так как представители ваххабизма, салафизма и других экстремистских течений зачастую придерживаются средневекового тезиса о второсортности женщины и её полного беспрекословного подчинения главе семьи;
11) В речи обильная отсылка к цитатам из Священного Писания и иной религиозной литературы. Следует отметить, что этот признак совсем не обязательно свидетельствует о приверженности к экстремистским ценностям, однако ввиду того, что современное казахстанское общество, в целом, является светским, данный факт всё таки требует к себе несколько более пристального внимания.

В соцсетях:

1) Посещение сомнительных сайтов, содержащих информацию экстремистского характера;
2) Размещение в соцсетях статусов, цитат, публикаций, направленных на разжигание религиозной, национальной, социальной, расовой розни и т. д.

Таким образом, каждый сознательный, здравомыслящий гражданин нашей страны должен знать вышеприведённый перечень тревожных признаков, чтобы уберечь себя и своих близких от беды. Также с особой бдительностью следует работать сотрудникам правоохранительных органов, а также психологам, дабы вовремя выявить опасные тенденции, пресечь разрушительную деятельность запрещённых организаций. Весьма важной представляется работа школьных психологов, так как именно подростки, старшеклассники, ввиду своих возрастных особенностей являются наиболее уязвимой целью для вербовщиков всех мастей. Доверительная беседа, психологическая поддержка способна сделать очень многое: вовремя вырвать молодую душу из сети экстремистской отравы прежде чем подросток совершит непоправимое, сломает свою и множество других жизней. Хорошим методом профилактики и выявления нездоровых настроений может стать проведение анкетирования на выявление отношения к проявлениям экстремизма. Здесь мы приведём пример анкеты такого типа:

1. Знаете ли вы ли ты, что такое экстремизм?

А) Знаю;
Б) Не знаю;
В) Затрудняюсь ответить.

2. Приходилось ли вам сталкиваться с проявлениями экстремизма в повседневной жизни?

А) Сталкиваюсь достаточно часто;
Б) Сталкивался(ась) несколько раз;
В) Сталкивался(ась) однажды;
Г) Не приходилось сталкиваться;

Д) Затрудняюсь ответить.

3. Приходилось ли вам лично участвовать в конфликтах на этнической (национальной) почве?

А) Да;
Б) Нет
В) Затрудняюсь ответить.

4. Некоторые люди испытывают раздражение или неприязнь по отношению к представителям той или иной национальности. А вы лично испытываете подобные чувства по отношению к представителям какой либо национальности?

А) Испытываю;
Б) Скорее испытываю;
В) Скорее не испытываю;
Г) Не испытываю;
Д) Затрудняюсь ответить.

5. Как вы относитесь к действиям представителей экстремистских организаций?

А) Осуждаю подобные действия;
Б) Скорее осуждаю;
В) Одобряю подобные действия;
Г) Скорее одобряю;
Д) Затрудняюсь ответить. и т. д.

Отметим, что данный вариант представлен как образец, на основании которого можно создавать подобные анкетирования с разной степенью вариантивности в зависимости от локальной специфики учебного заведения и других нюансов.

К тому же весьма важным фактором в профилактике нетерпимости на религиозной почве является религиозная грамотность населения, ведь ни одна религия не призывает к насилию и уничтожению представителей иной веры. В завершение нашей статьи приведём некоторые примеры из Священных Писаний:

Однажды по пути учитель закона обратился к Иисусу: «Учитель! Что мне делать, чтобы наследовать жизнь вечную?» Господь спросил Его: «А что сказано в законе Моисея?» Учитель закона ответил: «Возлюби Господа Бога твоего всем сердцем твоим, и всею душой твоею, и всею крепостью твоею, и всем разумом твоим, и ближнего твоего, как самого себя». «Правильно ты ответил, — сказал Иисус, — так поступай, и будешь иметь жизнь». Учитель закона, желая оправдать себя, сказал Иисусу: «А кто мой ближний?» В Ветхом Завете, толкуя эту заповедь Моисея о любви к ближним, под ближними понимались обычно только единоверцы и единоплеменники, то есть иудеи.

В ответ Господь рассказал следующую притчу: «Один человек шел из Иерусалима в Иерихон, и на него напали разбойники. Они раздели этого человека, изранили и ушли, оставив его едва живым. Мимо проходил священник, а затем левит *(левиты* – представители одного из 12 племён еврейского народа, обладавшие жреческими функциями), но оба, увидев его, прошли мимо. Проезжал один самарянин (*Самаряне* – народ, возникший в результате смешения евреев с языческими племенами. Евреи традиционно относились к самарянам с презрением, считая их нечистыми), сжалился и, подойдя, перевязал ему раны, смазав их маслом и вином. Посадив раненого на своего осла, самарянин привез его в гостиницу и позаботился о нем. На другой день, отъезжая, вынул два динария, дал хозяину гостиницы и сказал ему: «Позаботься о нем; и все, что ты еще истратишь на него, я, когда возвращусь, отдам тебе».

«Скажи, — обратился Господь к учителю закона, — кто из этих троих был ближний попавшемуся разбойникам?» Он сказал: «Тот, кто оказал ему милость». Тогда Господь сказал ему**:** «иди, и ты поступай так же» [5].

А вот примеры из высказываний основателя ислама, пророка Мухаммеда:

«Это – ответ монахам, искавшим защиты посланника Аллаха. Во имя Аллаха, Милостивого, Милосердного. Это послание от Мухаммада ибн Абдаллы всем христианам, ближним и дальним, да будет оно порукой нашего с ними единства. Сим приношу я клятву за себя, моих слуг, последователей и единоверцев, в том, что отныне беру христиан под руку мою как земляков моих, и обязуюсь во имя Аллаха быть им защитой против любого противника. Да не посмеет никто силой принуждать их к повиновению, и не посмеет смещать их епископов и изгонять монахов из их монастырей. Да не смеет никто разрушать дома их молитвы, не нанесёт им вреда и не ограбит их во имя выгоды для мусульман. Ослушник да будет объявлен клятвопреступником перед лицом Аллаха и мятежником перед пророком его. Да будут христиане союзниками моими, я клятвенно поручаюсь быть им защитой. Да не принудит их никто оставить дома свои, да не принудит к сражению против их воли – пусть мусульмане защищают их силой оружия. Да не возьмёт никто замуж христианку противно её воле, и не воспрепятствует ей посещать её церковь. Да пребудет уважение к церквям их, и не воспрепятствует никто поддержанию их и не поставит под сомнение святости данных в них обетов. Мусульмане да не преступят клятвы этой до Судного Дня» [6].

Библиография

1. Закон Республики Казахстан от 11 октября 2011 года № 483-IV. О религиозной деятельности и религиозных объединениях;
2. Нуруллаев А. А. Религиозно-политический экстремизм / А. А. Нуруллаев, Ал. А. Нуруллаев // Вестник РУДН. Серия Политология. - 2003. - № 4. -С.83-92;
3. Ханбабаев К. М. Сущность политического экстремизма и терроризма // Актуальные проблемы противодействия религиозно-политическому экстремизму : материалы Всерос. науч.-практ. конф. / под ред. А.-Н. З. Дибирова, М. Я. Яхъяева и др. - Махачкала, 2008. - Т. 1. - С. 105-111;
4. Байзакова К. И. «Вызовы и угрозы религиозного экстремизма и терроризма в странах Центральной Азии и методы борьбы»/ К.И. Байзакова// Причины распространения идей терроризма и религиозного экстремизма среди молодежи стран Центральной Азии. Сборник материалов молодежного форума. – Алматы, 2017. -С.12;
5. Притча о добром самарянине //https://pravoslavie.ru/104299.html;
6. Терпимость Пророка к остальным религиям: Религиозная автономия и политика (часть 2 из 2) // https://www.islamreligion.com/ru/articles/208/die-toleranz-des-propheten-gegenuber-anderen-religionen-teil-2-von-2.

ПАРТЕРНЫЙ ЭКЗЕРСИС С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИГРОВОГО СТРЕТЧИНГА В ДЕТСКОМ САДУ

Кустенова А. А.,
хореограф КГКП «Ясли-сада № 24» города Аксу Павлодарской области

Одной из важнейших задач государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан являются формирование чувственно – эмоциональной сферы и эстетического вкуса и творческих потребностей ребенка, в связи с этим возникла необходимость развивать и внутренне обогащать, через танец различные состояния, мысли, чувства человека, его взаимоотношения с окружающим миром. Без музыки нет танца, поэтому ритм движений – есть большая и существенная часть хореографии. Жест или ряд движений, если они проделаны в неверном ритме, совершенно теряют смысл и красоту выражения. Поэтому основными задачами этого раздела являются:развитие музыкальности, слуха, чувства ритма; умение согласовывать движения частей тела во времени и пространстве под музыку. Отсюда возникает вопрос, о поиске новых методик, направленных на решение данных задач и здесь на помощь приходит авторская методика Назаровой А. Г «Игровой стретчинг».

Уникальность игрового стретчинга состоит в том, что именно через игру идет влияние на детский организм. В основе данной методики лежит статическая растяжка мышц всего организма: позвоночных, суставно-связочных, мышц рук и ног. Формируется правильная осанка, исправляются ее нарушения, происходит профилактика иных деформаций позвоночника. Помимо этого развивается координация движений, эластичность мышц, у детей воспитываются такие качества как выносливость и усердие. Все занятия использованием элементов стретчинга проводятся в интересной, и даже можно сказать, театральной форме. Используются различные тематические и сюжетно-ролевые игрыпроводятся в виде сказочных путешествий в джунгли, на морское дно, в зоопарк, в которых все задания и ситуации взаимосвязаны. Заниматься игровым стретчингом можно уже с детьми начиная с 4 лет. Главное в этом не объем выполненных упражнений в одно занятие, а их постоянство – это даст более высокие результаты.

Виды стретчинга:

- медленный – растяжение мышцы на максимальную длину. выполняется в очень медленном темпе. этот вид стретчинга хорошо использовать в разминке, его также называют ритмической гибкостью,
- статический – выполняется от 10 секунд до нескольких минут с задержкой каждой позиции. самый безопасный метод,
- динамический – плавный переход от одного упражнения к другому. при групповых занятиях учитываются возрастные особенности детей. в каждой группе занимается не более 15 детей.

Основной целью данной методики является содействие всестороннему развитию личности детей дошкольного возраста средствами ритмики и хореографии. Исходя из поставленной цели, решаются следующие задачи:

1.Воспитание любви и интереса к музыке и движению.

2.Поэтапное овладение детьми каждой возрастной группы ритмикой, основами классического, народно-сценического, бального и современного танцев в игровой, эмоциональной форме с опорой на содержательный и выразительный музыкальный материал.

3.Формирование правильной осанки, укрепление суставно-двигательного и связочного аппарата, развитие природных физических данных, коррекция опорно-двигательного аппарата ребенка.
4.Развитие элементарных пространственных представлений; ориентировки в ограниченном сценическом пространстве, в композиционных перестроениях танцевальных рисунков-фигур.
5.Снятие мышечных «зажимов» и психологического процесса торможения средствами танца; выработка баланса в системе «возбуждение-торможение».
6.Развитие воображения, фантазии, творчества, наглядно-образного, ассоциативного мышления, самостоятельного художественного осмысления хореографического материала.

Принципы выполнения упражнений:

- Наглядность. Показ физических упражнений, образный рассказ. Показываю упражнение или подготовленный ребёнок.
- Доступность. Обучение упражнениям от простого к сложному, от известного к неизвестному. Многие упражнения детям знакомы, но под другими названиями и выполняются в более медленном темпе. Например: «Деревце», «Сорванный цветок», «Звезда». На занятии используем самые простые упражнения.
- Систематичность. Регулярность, постепенное повышение нагрузки, увеличение количества упражнений.
- Закрепление навыков. Многократное выполнение упражнений, умение выполнять их самостоятельно, вне занятий. Начинаем выполнять упражнение с 4 раз, постепенно увеличивая количество повторов.
- Индивидуально-дифференциальный подход. Учет особенностей возраста, состояния здоровья каждого ребенка. Я работаю с детьми второй год. Я знаю их возможности. Поэтому требования к детям индивидуальные.
- Сознательность. Понимание пользы выполнения упражнения, потребность их выполнять. Для этого перед разучиванием упражнения я объясняю детям для укрепления, каких мышц данное упражнение.

Занятия проводятся в музыкальном зале, где имеются зеркала во весь рост. Они нужны для самостоятельного исправления ошибок, то есть для работы над собой. Также для занятий партерным экзерсисом необходимы коврики, чтобы детям было комфортно на полу. Необходимое оборудование для музыкального сопровождения занятия.

Занятия состоит из нескольких частей:

1 часть: Разогрев мышц, подготовка организма к работе. Дети выполняют упражнения в различных видах ходьбы, бега, прыжков, для укрепления свода стопы, координации движений, ориентации в пространстве, развития внимания.
2 часть: Во второй (основной) части переходим к игровому стретчингу. На занятии используем Детям от 4 лет предлагается до 6 игровых упражнений, детям от 5 до 6 лет – до 10 упражненийигрового стретчинга. Упражнения подобраны на укрепление и растяжку всех групп мышц.

В заключительной части занятия решается задача восстановления организма после физических нагрузок Я использовала релаксационное упражнение на расслабление всего тела (птички, порхание бабочки, на полянке, снежинки).

Особенно важно в процессе обучения учитывать физическую нагрузку детей, не допускать перенапряжения, а также учить их правильно дышать при исполнении упражнений, а далее – в танце.
При выполнении упражнений на полу в исходных положениях сидя и лежа уменьшается вертикальная опора на позвоночник и ноги. В то же время общая физическая нагрузка в этих

упражнениях высока и позволяет мышцам работать в другом режиме, нежели в упражнениях, выполняемых стоя.

Основные правила стретчинга:

-разогрев перед упражнениями;

- медленное и плавное выполнение упражнений;

- «правило ровной спины» - следите за осанкой, т.к. сутулость уменьшает гибкость;

-спокойное дыхание;

- растяжка должна выполняться систематически и симметрично для обеих сторон тела.

Одним из способов развития специальных данных для хореографии и улучшения подвижности суставов являются упражнения на растягивание (растяжки).

Выполняя эти упражнения, необходимо соблюдать следующие правила:

1. Главное – перед началом занятий хорошо разогреться, то есть сделать любые упражнения, пока в мышцах не появится ощущение тепла.

2.Первоначальное обучение упражнениям лучше осуществлять вне занятий, при индивидуальной работе, чтобы помочь каждому ребенку.

3.В процессе обучения каждый ребенок выполняет упражнение в меру своих физических возможностей, но при систематичности занятий, наглядности и поощрениях повышает свои возможности.

4.Обязательно учитывать пол ребенка, его физиологические особенности, состояние двигательного аппарата и физическую подготовленность.

5. Упражнения на гибкость выполнять плавно, без рывков, в медленном темпе.

6. Каждое упражнение выполнять до появления легкой болезненности.

7.Все упражнение направлены на силовую работу различных групп мышц и обязательно должны чередоваться с упражнениями на расслабление.

8.Начинать растягиваться на «выдохе», затем дышать нормально. Заканчивать каждое упражнение «вдохом».

Игровые занятия подразумевает личное участие ребенка в сказке. В которой ребенок примерит на себя в самом прямом смысле слова образы змеи, зайца, лисички, лягушки, золотой рыбки и других интересных и хорошо знакомых персонажей, которые даже малышу бывает довольно просто представить себе.

Упражнения игрового стретчинга:

Шелестя, шурша травой,
Проползает кнут живой.
Вот он встал и зашипел:
Подходи, кто очень смел

И.п. Лежа на животе, ладони под грудью, пальцами вперед.

1) На выдохе – подняться на руках, руки в локтях чуть согнуты.

2) И.п.

«Удав». Лечь на живот, ноги вместе, руки в упоре около груди ладонями вниз. Медленно поднимаясь на руках

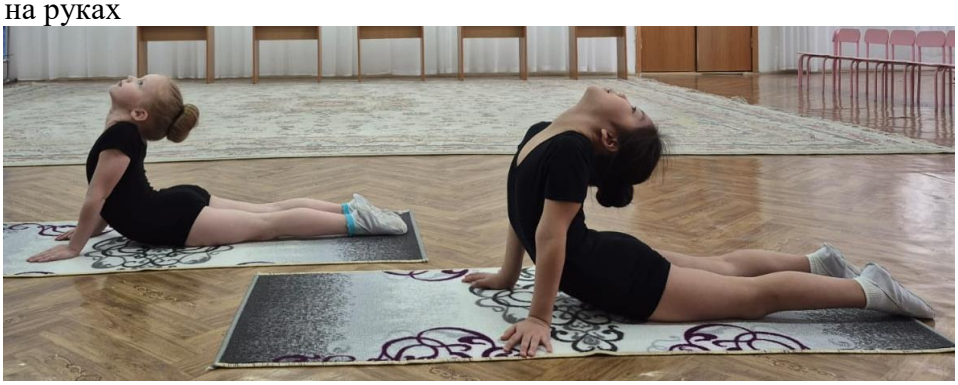

Над цветком порхает, пляшет
Веерком узорным машет
«Бабочка» Сесть в позу прямого угла, согнуть ноги в коленях, соединить стопы. Колени развести. Руками обхватить стопы ног, спина прямая. Опустить развернутые колени до пола. Задержаться нужное время. Поднять колени с пола

У порога плачет, коготки прячет,
Тихо в комнату войдёт, Замурлычет, запоёт
И.п. Стоя в упоре на ладони и колени.
1) Прогнуться в пояснице, голову поднять вверх и вперед – вдох.
2) Округлить спину, голову опустить вниз – выдох
«Кошка» - Стать на четвереньки, спина прямая. Раз! – поднять голову, максимально прогнуть спину. Два! – опустить голову, максимально выгнуть спину.

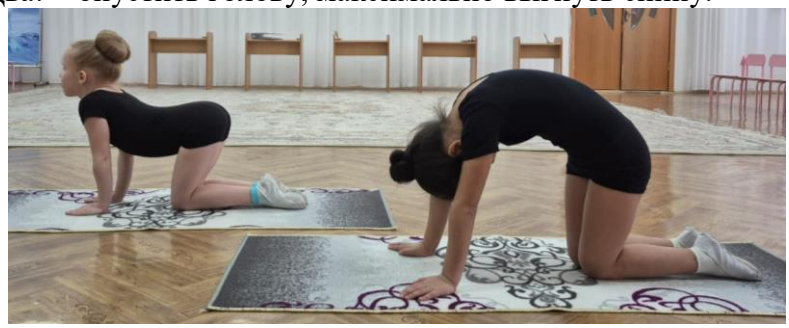

Кто отправился в полёт,
В клюве веточку несёт?
«Кукла» Сесть в позу прямого угла, ноги развести как можно шире, носки оттянуть, руки соединить за спиной «полочкой», спина прямая. Раз! - взмах руками, наклон к правой ноге, стараемся дотянуться до носка, задерживаемся. Два! - возвращаемся в и.п. Три! - тот же наклон к левой ноге, Четыре! - и.п. Вдох при взмахе, выдох при наклоне.

Блещет в речке чистой
Спинкой серебристой.
В воде она живет.
Нет клюва, а она клюет

И.п. Лежа на животе, руки вдоль туловища, ладонями вниз.
1) Вытянуть ноги и напрячь мышцы ягодиц - на вдохе.
2) На выдохе – оторвать от пола ноги и плечи, не сгибая колен. Голова и ноги должны находиться на одном уровне.
«Зайчик» Лечь на живот, ноги чуть развести в стороны, руки согнуть в локтях, ладони положить на пол на уровне плеч.
Плавно, без рывков, разгибая руки, поднять голову и грудь, одновременно сгибая ноги в коленях, постараться дотянуться ступнями ног до головы. Задержаться. Вернуться в и.п.

Горит на солнышке
Флажок,
Как будто я
Огонь зажёг.
«Флажок» Сгибаем ногу в колене, рукой беремся за пятку и вытягиваем ногу в сторону, выпрямляя ее. Удерживаем равновесие 8 счетов на каждую ногу
То же самое в другую сторону

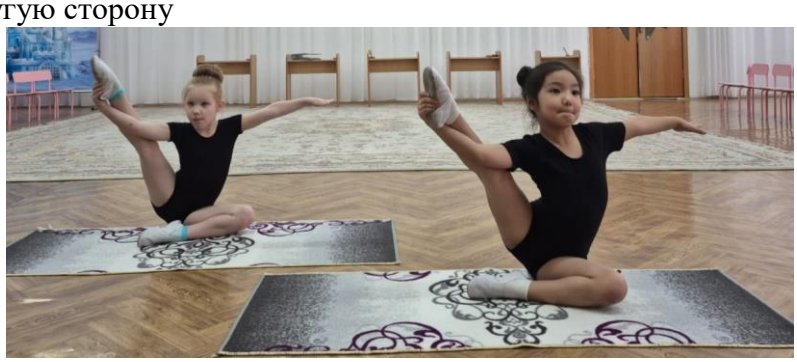

Общий анализ работы позволяет сделать вывод, что занятия, организованные по методике игрового стретчинга, эффективно влияют на общее состояние здоровья, уровень физического развития и развития физических качеств у детей дошкольного возраста.

Занятия игровым стретчингом с детьми показывают стабильно высокие результаты: дети гораздо меньше болеют, становятся более открытыми для общения не только совзрослыми, но и между собой. А близкие и понятные детям образы сказочного мира позволяют легко выполнять непростые физические упражнения. Упражнения направлены на профилактику различных деформаций позвоночника, укрепление его связочного аппарата, формирование правильной осанки. Кроме этого, развиваются эластичность мышц, координация движений, воспитываются выносливость и старательность.

Библиография

1. Сулим Е.В. Занятия по физкультуре в детском саду Игровой стретчинг. – М.,2010.
2. Назарова А.Г. Игровой Стретчинг. - СПб., 2010.
3. Игровой стретчинг. Методика работы с детьми дошкольного возраста. - С-Пб, 1993.
4. Ритмическая гимнастика и игровой танец в занятиях стретчингом. С – Пб, 1993.
5. Барышникова Т. Азбука хореографии. - М., 1999.

СТЕП АЭРОБИКАНЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ФИЗИКАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМЫТУДА ҚОЛДАНУ

Қоянбаева А.Е.,
Павлодар облысы Ақсу қаласының КМҚК «Балапан» сәбилер бақшасы
дене шынықтыру нұсқаушысы

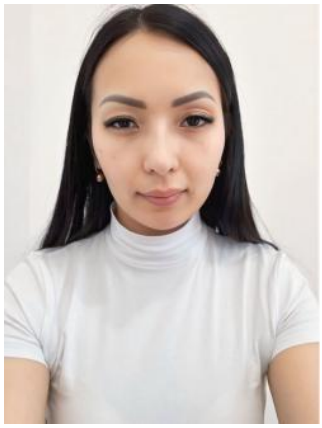

Дені сау адам - табиғаттың ең қымбат жемісі. Денсаулық – баға жетпейтін жалғыз ғана асыл дүние. Ол адам өміріндегі ең бағалы дүние болғандықтан, әр адам баласы өз денсаулығына көңіл бөле қарау қажет, оны орынсыз ысырап етпеу керек, үнемі денсаулықтың қорын көбейтіп отыру керек.

Ерте заманнан бүгінгі күнге дейін дене тәрбие жүйесіндегі адамның денсаулығын нығайтып, күш қуатын арттыруға бағытталған маңызды сала екені белгілі. Қазіргі кезде толғандыратын өзекті мәселелердің ең негізгісі –еліміздің болашағы. Заман ағымының өзгеруіне байланысты мектепке дейінгі білім беру мекемелеріне жаңа талап - міндеттер қойылуда. Балабақшадағы балалардың жан-жақты,рухани бай,жоғары мәдениетті болып қалыптасуына ықпал етеді. Мектепке дейінгі жастағы балалармен дене шынықтыру – сауықтыру жұмыстарының заманауи бағыттарының бірі – степ аэробика. Степ-аэробика мектеп жасына дейінгі балалардың денсаулығын сақтауға және физикалық қасиеттерін дамытуға, олардың қимыл-қозғалыс белсенділігін арттыруға, балаларды өз денесін сезіне білуге, қимылдарды жеңіл, дұрыс, қызығушылықпен орындауға, омыртқаның иілімді болуын, аяқты қос ұстап, алшақ ұстап, түрлі секіру дағдыларын қалыптастыруға арналған. Дене жаттығуларын орындау, қимылды ойын ұйымдастыру, түрлі секіру түрлерін орындау, қимыл қозғалысы аз ойындарды ұйымдастыру, тыныс алу жаттығуларын орындауға бағытталған. Біз қол жетімді, жұмыс түрін түрлендіруге болатындықтан степ - аэробикасын таңдадық. Степ аэробикасы – қарапайым және тиімді стильдері мен бағыттарының бірі. Ағылшын тілінен аударғанда «степ» «қадам» дегенді білдіреді. Степ-платформаны қолдану балалардың дене шынықтыруға, олардың жетістіктеріне деген қызығушылығын қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл салауатты өмір салтын ұстанудың маңызды шарттарының бірі болып табылады. Жаттығуларды орындау барысында степ құралында жаттығуларды орындап, ойын ойнау дененің саулығына қосымша құрал. Сабақта степ құралын қолдану балалар үшін зияны зор, дене тәрбиесін тәрбиелеуге баулуды қарастырады, қызығушылықтарын арттырады. әлдігі дамиды. Степ-аэробикамен әртүрлі бағытта айналысуға болады:

- ұзақтығы 25 минут болатын толық ұйымдастырылған оқу қызметі түрінде мектепалды топтарында сауықтыру, жаттықтыру түрінде;
- ұзақтығы 10 -15 минут, ұйымдастырылған оқу қызметінің бөлігі түрінде;
- ертеңгілік жаттығулар түрінде, бұл сауықтыру – эмоционалды әсерін күшейтеді.

Шынықтыру дегеніміз жылу реттеуші механизмдерді жаттықтыру және жетілдіру. Организмнің, температураның ауытқуы мен тез өзгеріп отыратын климаттық факторларға бейімдеу қабілетін арттыру. Табиғи факторлар теріге әсер ете отырып тамырды кеңейту, тартылу рефлекстеріне дамытады. Оларды

жетілдіреді. Оларды қоршаған ортаның нақты жағдайларына ұқсастық дәрежесін арттырады. Шынығу барлық мүшелер системасының жұмысын жандандырады. Балалардың өсіп жетілуіне, организмнің жұқпалы және салқын тиіп ауруларына қарсы тұруына қолайлы әсер етеді. Шынықпаған организмде тамырдың кеңейту тартылу рефлекстері нашарлайды, қанның жүрісі баяулайды, ткандердің қорғаныс қызметі әлсірейді. табан доғасын және тепе-теңдікті қалыптастырады; Шынықпаған бала салқын су ішсе, балмұздақ жесе, салқын жерде жалаңаяқ жүрсе, кеңсірек пен кеңірдектің кілегейлі қабығындағы қантамырлардың қызметі нашарлайды. Организмнің жұқпалы микробтарға қарсы қорғаныс қызметі әлсірейді. Ол ауруға жол ашады.

Шынығудың мақсаты сыртқы ортаның өзгеріп тұратын жағдайларына организмдердің бейімделу қабілетін арттыру. Шыныққан бала сирек ауырады, ыстық пен суыққа төзімді, жарқын жүзді, тамаққа тәбеті жақсы. Жұмысқа ынталы келеді. Шынықтыру дегеніміз организмді күшейту, оның әр-түрлі жүйелерінің қызметіндегі бұзылған тепе-теңдікті қалпына келтіру және аурудың алдын алу қасиеті болып табылады. Шынықтыру жаттығулары дене жаттығуларын, және қимыл қозғалыс ойындарын біріктіре отырып, балалардың нерв системасын бұлшық еттердің дамуына әсер етеді. Балаларды шынықтыру күнделікті бір мезгілде жасалуы тиіс. Оқу – тәрбие үрдісін нәтижелі жүзеге асыру мақсатында Степ аэробиканы мектеп жасына дейінгі балалардың физикалық қасиеттерін дамытуда қолданып, оның өзіндік «Мен» «Менің қалыптастырып, оны жеке тұлға ретінде дамытуға, баланың ойы мен пікірін сыйлауға, қызығушылығын арттыруға үлкен мән беріледі, балалардың дене тәрбиесін дұрыс ұйымдастыру; бұл спорт түрінде қауіпті элементтер жоқ, сондықтан біз степ платформа құралын және логоритмиканы ұйымдастырылған іс-әрекетте жиі қолданамыз. Адамның жан - жақты қалыптасуы мектеп жасына дейін басталады.

Степ-аэробика - бұл арнайы степплатформада белсенді қимыл қозғалыс, жаттығулардың қиындық деңгейіне қарай биіктігі өзгертіліп отырады. Балалар степплатформада жаттығулар жасайды. Степ – бұл саты – биіктігі 8 см, ені 25 см, ұзындығы 40 – 80 см Аз күрделі жаттығуларды көбірек күрделі жаттығулармен алмастыру керек. Степаэробика техникасы үнемі дене сымбатын түзу қалыпта ұстауды көздейді. Сондықтан балаларға қимыл қозғалыс кезінде денені түзу ұстауын ескертіп отыру өте маңызды. Степ-аэробика кезінде дененің қалыпты ұстау үшін:

– иықты түзу, кеудені алға, бөксені ширату, тізелерін бос ұстау;
– тізе буындарының артық жүктемесінен сақтау;
– арқаның артқа қатты майысуын болдырмау;
– степ-платформаға көтерілу немесе түсу кезінде әрдайым қауіпсіз көтерілу әдісін қолдану;
– степ-платформаға қарама қарсы тұру, көтерілу, аяқтарымен, арқамен емес;
– степ-платформаны тасымалдау кезінде оны денеге жақын ұстау;

Степ-жаттығу техникасының негізгі ережелері:

– степ-платформаның ортасына қадамдар жасау;
– степ-платформаның үстіне көтерілген кезде бүкіл табанымен басу, ал төмен түскен кезде аяқтың ұшынан өкшесіне қарай басу;
– степ-платформадан түскенде оған барынша жақын тұру, степ –платформадан

бір табан ғана қашықтықта тұру;

– балалар аяқтың қимылын жетік меңгергенше қолмен жұмыс жасауды үйретуді бастамау;

– степ-платформаға арқамен тұрып көтеріліп, түспеу; степ-платформаға жеңіл көтерілу, аяқпен ұрмау [2, 15-16 бет].

Жүргізілген жұмысты талдау нәтижесі көрсеткендей, степ-аэробикамен айналысатын балаларда қимыл қозғалысы дамуында жақсару байқалды, 4-5 жас аралығындағы балалардың координациялық қозғалысы төмен деңгейдегі көрсеткіштер балалар үшін әдеттегі дене шынықтыру құралдарымен үйлесімді қолдану ұсынылады (негізгі қимылдар: лақтыру, жүру, жүгіру, өрмелеу, секіру, қимылды ойындар және т.б.). Сонымен қатар стептің биіктігін 15 смге дейін біртіндеп өсіріп қолдануға және жаңа қимыл түрлерін қосуға, меңгерген жаттығуларымен ұштастыруға болады. Осылайша, степ-платформаны қолдану балалардың дене шынықтыруға, олардың жетістіктеріне деген қызығушылығын қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл салауатты өмір салтын ұстанудың маңызды шарттарының бірі болып табылады.

Библиография

1. Давыдов В.Ю. Методика преподавания оздоровительной аэробики. Учебное пособие. - Волгоград: изд-во Волгогр.гос.ун-та, 2004. - 124 с.
2. Сайкина Е.Г. Степ-аэробика «Топ-топ» для дошкольников. Учебно-методическое пособие. 4-7 лет. ФГОС. - Москва: Детство-пресс, 2021
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасының мазмұнын іске асыру үшін өтпелі тақырыптарды пайдалану жөніндегі әдістемелік ұсынымдар, Астана, 2017 (1-қосымша, 2020 жылғы 24 қыркүйек).

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙ-ӨРІСІН ДАМЫТУ

Молдажанова А.С.,
Павлодар қаласы «Павлодар қаласының № 14 арнайы балабақшасы» КМҚК тәрбиешісі

Халық даналығындағы: «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді», «ойында озған өмірде де озады» деген аталы сөздің сырына жүгінсек мектепалды баланың ойынға деген құлқы, қарым - қатынасы, мінезі олар өсіп есейгенде де өмірінде жалғаса береді.
Балалардың ой-өрісін дамыту қазіргі білім беру жүйесінің маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қабілеттерін арттыру, шығармашылық дағдыларын қалыптастыру үшін тиімді әдіс-тәсілдер қажет. Дидактикалық ойындар осы мақсатқа жету жолында пайдалы құрал ретінде қарастырылады, бірақ оны тиімді пайдалану мен ұтымды әдістемелерді қолдану үлкен мәнге ие.

Ойын – балалардың негізгі іс-әрекетінің бір түрі. Ойын арқылы бала көптеген мәліметтер алады, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады, яғни ойын арқылы білім алады. Ойын адамның өнертанымының алғашқы қадамы.

Мектеп жасына дейінгі баланы дамытып өсіретін әрі тәрбиелейтін де негізгі ісәрекет – ойын. Ойын арқылы бала қоршаған ортамен, адаммен, еңбегімен қарымқатынасымен танысады. Ойын арқылы ой-өрісі дамиды. Ойын үстінде балалар әртүрлі рөлде жолдастарымен қарым-қатынас жасауға, ойын үстінде ойлана жауап беруге, қиялдауға, елестеуге қабілеттері қалыптасады. Сөздік ойындарды балалардың есте сақтау қабілетін дамытады.

Ойыншықтарды пайдалана білуге үйренеді. Ұйымдастырушы да балаларға жетекші бола отырып, ойнай білуге ойын ережесін сақтауға әрі оларды ойната отырып ойлануға бағыттайды.

Ойын процесі - тәрбиешінің пәрменді құралдарының бірі. Ойын арқылы балалардың ақыл - ой, адамгершілік, дене тәрбиесі жүзеге асырылады. Баланың жеке басының қалыптасуындағы ойынның маңызы ерекше. Ойында баланың дене күші артады, қолы қатайып, денесі шыңдала түседі, тапқырлығы, ынтасы артып, жетіле түседі. Педагог «Балабақшада оқыту және тәрбиелеу бағдарламасын» басшылыққа ала отырып, әрбір жас тобына арналған ойын түрлерін талапқа сай іріктеп алып жоспарлайды. Балабақшада ойынның мазмұнына қарай мына түрлері ұсынылады.

Құрылыс материалдармен өткізілетін ойындар. Ұлттық ойындар. Қимылды ойындар. Дидактикалық ойындар. Сюжетті – рольді ойындар. Музыкалық - дидактикалық ойындар. Аталған ойындарды, балалардың ойынға бейімділігі мен құмарлығына сай ұйымдастыра отырып, сыпайы, әдепті мінез - құлық дағдыларын және бірлесіп іс - әрекет ету, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру қажет. Ойын процесінде балалар жолдастарына сыпайы, достық ықыласпен, қарау сезімі, басқалардың талап тілегімен санаса білуге, қиын жағдайда оларға көмектесуге, ойынға қажетті құралдарды пайдалану жөнінде келісіп алуға үйренеді.

Бала ойын арқылы бір әрекеттен екінші әрекетке ауыса отырып өзіне түрлі ақпараттар алады. Бала бір нәрсе туралы толық түсінік алуы үшін оны есту, көру, сезіну арқылы жүзеге асатындығын практика дәлелдеп отыр. Мысалы бала бірнеше секунд ішінде жазу үстелінде тұрған заттарды мұқият қарайды. Көзін жұмады да, есінде сақтағандарының бәрін айтып шығады. Осылайша балалардың тек есін ғана емес, зейінін дамытуға болады. Сәбилер тобының балаларының барабан соғу арқылы, не болмаса ойынның мазмұнына сәйкес үлкен ойыншықты жоғары көрсету арқылы тез жинауға болады. Ойынға жинау ұзаққа созылса, олардың ойынға деген ықыластары кеміп, ойын тәртібі бұзылады. Олар тәрбиеші не істесе соны қайталайды, оларға ертегілердің драмалық түрлері қолайлы.

Мысалы: «Шалқан», «Бауырсақ», т. б. ертегілер арқылы драмалау достыққа, жолдастыққа деген ұғымдар қалыптастырылады.

Балалар шығармашылық ойын барысында жүгіріп ойнаумен қатар қуыршақтың көйлегін түймелейді, шашын тарайды, киіндіреді, ыдыс жуу, жинау пайдалы дағдыларға үйренеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың жан - жақты ойдағыдай дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Ойын - балалардың оқуға, еңбекке деген белсенділігін арттырудағы басты құрал. Сюжетті - рөлдік ойынды ұйымдастырудың екі жолын қарастырып көрелік.

1 - тәрбиеші сюжетті - рөлдік ойынды өзі ұсынады. Балаларды рольдерге бөліп, ойын шартын өзі айтып түсіндіреді.

2 - тәрбиеші араласпайды. Ал, енді осы екі жолда да балалардың ойынға деген қызығушылықтары тез басылып қалады. Себебі, бірінші жолы балалар тек орындаушылар ғана, ал екінші жолы ойынның сюжетін өрбіте алмайды да тез арада тарқап кетеді. Ол үшін айналада қоршаған дүниені бақылатып, түрлі құрылыс объектілеріне экскурсияға апарып, көркем шығармаларды оқып таныстыру қажет. Балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелей отырып, олардың бойына күнделікті өмірге қажет әртүрлі машықтарды қалыптастырамыз. Олар мыналар: тұрмыстық машықтар - ойыншықтарды ретімен орнына жинау, өндірістік машықтар - өзінің жұмыс орнын таза ұстау, ұжымдық өмірдің машықтары - жолдасына дер кезінде көмек беру, мәдениетті сөйлеу машықтары - сыпайы қарым - қатынас жасауы, көркемдік машықтар - ән айту, би билеу ертегі айту.

Берілген тапсырманы орындау екі кезеңнен тұрады:

- кезеңде ауызша немесе сурет бойынша тапсырмаларды орындауға бағыт беріп, баланың есте сақтауына, ойлануына, белгілі бір іс - әрекет қабылдауына ықпал ететін болса,
- ші кезенде жаттығулар арқылы зейінін тұрақтандырып, іс - әрекетті тікелей орындау арқылы психикалық процестердің дамуын анықтайды.

Жаттығулар мен тапсырмаларды орындауда балаларға қиындықтар кездессе, қайтадан түсіндіру, орындалу барысында көмектесу қажет. Баланың тілін дамыту, байланыстырып сөйлеуге үйрету, сөздік қорын байыту, ойлау қабілетін жетілдіру, жан - жақты қамтылуы қажет, оған тәрбиеші мен ата - ананың үлесі зор. Дидактикалық ойындарды көбінесе сабақ үстінде немесе сабақтан кейін үлкендердің қатысуымен орындалады, өйткені мұнда балалар әлі игере алмаған ұжымдық қарым - қатынас дағдысы талап етіледі.

Дидактикалық ойыншықтар балалардың дербес әрекетін ұйымдастыру үшін пайдаланылады, себебі олар баланың ақыл - ойын, сенсорлық және тіл байлығын дамытады. Ойынның дамуы мен балалардың тұрмыс тіршілігін ұйымдастыруда ойыншықтарды баланың жасына лайықтап таңдап орналастыра білудің маңызы ерекше. Егер бала өз бетінше ойын таңдай алмай, мақсатсыз, әр нәрсені бір ұстап, онымен не істеу керектігін білмей отырса, көмектесу қажет. Мысалы: баланың қасына келіп құрылыс материалдан машина қоятын гараж жасайық деп бастап, енді өзің аяқта да ішіне машинаңды орналастыр - дейді. Топтағы ұялшақ, жасқаншақ балаларға ерекше көңіл бөліп, олардың өзіне деген сенімін оята білу керек. Жаздың ыстық кезінде суға, құмға қатысты ойындар ұйымдастыруы қажет. Бұл кезде балалар құмның сапасымен, не үшін қажеттілігін, судың қасиеттерімен танысады.

Әдетте, балалар қимылды ойындарды жақсы көреді, бірақ балаларды дер кезінде жылдам жинап ойынға жұмылдыра қою тез бола бермейді. Бала қолындағы ойыншығын қимайды. Сондықтан оларды ойынға тарту үшін қолайлы уақытты таңдай білу керек. Қолайлы уақыт деген балалардың көңіл - күйі, шаршамауы, қимыл қабілеті т. б. жағымды жағдайлар кіреді. Балалар өздерінің ойынында негізінен айналасында көргенін бейнелейтіндігі және ол ойындар балалардың өмір сүрген кезеңіне дәл келетіні ақиқат.

Демек, ойын баланы жан - жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады.

Психологиялық жаттығулар баланы үлкендермен және достарымен қарым - қатынас мәдениетіне тәрбиелеп, өз пікірлерін айтып жеткізе білуге көмектеседі. Ойын жаттығулар арқылы баланың білімдік дағдыларын күнделікті іс - әрекетте қолдана білу мүмкіндіктері қарастырылады. Ойнай отырып ойлануға бағыт беріледі. Баланың өсіп жетілуіне ықпал ететін басты құрал - ойын. Ойын арқылы бала өседі, жетіледі, дамиды.

Ян Амос Коменский — дидактика ғылымының негізін қалаушы, «Барлық адамдарға білім беру» идеясын ұсынды. Оның теориясы бойынша, білім беру — бұл өмір бойы жүретін процесс, ал оқу әдістері әр түрлі болуы керек.

Сергей Русов — ойындарды оқыту процесінде қолдану қажеттілігін атап өтті, өйткені ойын баланың қиялын, танымдық қабілеттерін және шығармашылығын дамытуға ықпал етеді.

Лев Выготский — «Ойын баланың танымдық дамуының маңызды құралы» деп атап өтті. Оның пікірінше, ойын арқылы бала әлемді түсінеді, сөйлеу, ойлау, қиял сияқты дағдыларды дамытады.

Өз тәжірибемде балалардың ой-өрісін дамыту үшін дидактикалық ойындардың әр түрлі түрлерін қолдандым. Мысалы, логикалық ойындар арқылы балалардың ойлау қабілетін дамытуда айтарлықтай нәтижеге қол жеткіздім. Бірнеше рет «Логикалық лабиринт» атты ойынды пайдаланып, балалардың тапсырмаларды шешуге деген қызығушылығын арттырдым. Бұл ойын балалардың зейінін, есте сақтауын және тез шешім қабылдау қабілеттерін дамытты. Сонымен қатар, рөлдік ойындар ұйымдастырып, балалардың тілін дамытуға көмектестім. Осы ойындар барысында балалар өз ойларын еркін жеткізіп, шығармашылықтарын көрсетуде.

Қорыта келе,ойын - мектепке дейінгі балалардың негізгі іс - әрекеті.

Ойын - балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғышарты. Дидактикалық ойындар балалардың ой-өрісін дамытудағы тиімді құрал болып табылады. Оларды қолдану арқылы балалардың танымдық қабілеттерін арттыру, шығармашылық дағдыларын қалыптастыру, сондай-ақ әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етуге болады. Білім беру процесінде ойындарды қолдану педагогикада кеңінен таралып, мектепке дейінгі және бастауыш сыныптарда оң нәтижелерге қол жеткізуде.

Библиография

1.Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту методикасы. – Алматы,1981
2. Балабақшадағы балалардың тілін дамыту әдістемесі. – Алматы, 1985
3. Балабақшадағы оқыту және тәрбиелеу бағдарламасы – Алматы, 1999.

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ – ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ АСПЕКТОВ ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Нурбаев С.Е.,
преподаватель-организатор НВТП Жана-аульской СОШ Щербактинского района Павлодарской области

Военно-патриотическое воспитание молодежи должно базироваться на национальных ценностях единства и стабильности, справедливости и солидарности,закона и порядка, доверия и ответственности, которое должно стать воплощением построения Нового Казахстана. Превыше всего должно цениться одно из самых значимых качеств личности – трепетное отношение к своей земле и стране. Военно-патриотическое воспитание молодежи рассматривается как инструмент укрепления гражданской идентичности, единства народа и уважения к национальным ценностям. Концептуальное видение развития военно-патриотического воспитания молодежи в республике представлено в Концепции военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года, принятой в 2023 году.

Целью статьи является определение задач развития военно-патриотического воспитания в Казахстане и обзор нормативных документов

Для достижения цели использовался исследовательский метод, включающий анализ нормативно-правовых документов, историко-педагогический и сравнительно-аналитический методы, направленные на изучение опыта военно-патриотического воспитания в Казахстане.

В статье представлен анализ развития системы военно-патриотического воспитания молодежи в Казахстане, выделены два ключевых периода: ранние годы независимости, первые нормативные программы и современный этап, основанный на международном опыте и новых концепциях. Особое внимание уделено Концепции военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года.

Военно-патриотическое воспитание молодежи в Казахстане, основанное на государственной поддержке, межведомственном взаимодействии и образовательных инновациях, стало ключевым элементом национальной стратегии, направленной на укрепление патриотического сознания, безопасности и суверенитета страны.

Ключевые слова: воспитание, образование, подрастающее поколение, молодежь, патриотизм, нормативно-правовые документы, концепция,защита Родины.

Современный мир характеризуется ростом напряженности в международных отношениях. Угрозы глобальной и региональной безопасности, конфликты в соседних регионах, а также транснациональные вызовы (терроризм, киберугрозы, миграционные кризисы) актуализируют вопросы военно-патриотического воспитания молодежи и подрастающего поколения в Казахстане. Географическое и геополитическое положение Казахстана, расположенного на перекрестке Евразии, между двумя мировыми державами – Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой, дружественные и партнерские отношения с ними, со странами Центральной Азии предопределяют стратегические задачи Казахстана по сохранению мира и стабильности как внутри страны, так и за ее пределами.

В условиях геополитической нестабильности и напряженности важно сохранять независимость и суверенитет Казахстана, что, в свою очередь, требует сильной национальной идеологии и патриотизма. Именно поэтому важная роль в государственной политике отводится военно-патриотическому воспитанию молодежи и подрастающего поколения. Военно-патриотическое воспитание призвано способствовать укреплению единства народа, формированию чувства гордости за историческое наследие своей страны, уважения к

национальным ценностям и независимости своей Родины, и, в конечном счете, формированию устойчивой гражданской идентичности, основанной на патриотизме.

Одним из важных документов, призванных реализовать обозначенные выше задачи, является Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года (утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2023 года № 1039). Основными разработчиками Концепции военно-патриотического воспитания молодежи выступили Министерство обороны Республики Казахстан совместно с Министерством просвещения Республики Казахстан. Данный документ представил концептуальное видение развития военно-патриотического воспитания молодежи в республике, базирующееся на анализе современного состояния развития воспитания подрастающего поколения [1].

Методическая часть Для достижения заявленной цели исследования применялся анализ и синтез нормативно-правовой базы, включающей нормативно-правовые документы, стратегии, программы, стандарты по вопросам военно-патриотического воспитания, их обобщение; педагогический анализ для изучения опыта военно-патриотического воспитания в Казахстане в разные периоды.

Материалами для исследования послужили такие нормативно-правовые документы в области военно-патриотического воспитания, как Государственная программа патриотического воспитания граждан Республики Казахстана на 2006 – 2008 годы, Правила военно-патриотического воспитания граждан (утверждены Постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 августа 2022 года № 597), Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года.

Практическая часть

Анализ нормативно-правовых документов позволил выделить два основных периода развития

военно-патриотического воспитания молодежи в независимом Казахстане:

1. Ранние годы независимости (1990-е - начало 2000-х годов)

Данный период отмечен разработкой первой Государственной программы патриотического воспитания граждан Республики Казахстана на 2006 – 2008 годы (утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 10 октября 2006 года, №200). Программа содержала теоретические и методологические основы военно-патриотического воспитания жителей республики. Ее главная цель заключалась в формировании у граждан

«высокого патриотического сознания, чувства гордости за свою страну, воспитания готовности к выполнению гражданского долга и конституционных обязанностей по защите интересов Родины посредством планомерного развития системы патриотического воспитания» [2].

Разработка данной Программы, по сути, явилась первой попыткой урегулирования системы патриотического воспитания молодежи в стране. Она была разработана во исполнение закона Республики Казахстан от 7 июля 2004 года «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан».

Государственная программа патриотического воспитания граждан Республики Казахстана на 2006 – 2008 годы была призвана решить ряд проблем, накопившихся к тому времени в стране. Это ограниченное понимание патриотизма молодежью, которая связывала патриотизм преимущественного с воинской службой; слабая поддержка СМИ продвижения патриотических ценностей; низкая вовлеченность молодежных организаций в управленческие процессы; слабое применение казахского языка в государственных и образовательных структурах; пропаганда чуждых идеалов и ценностей, не связанных с казахстанским менталитетом.

В этой связи, основными направлениями реализации Программы были обозначены: национальное единство; гражданин и государство: взаимная ответственность; семейные, общественные отношения: человек, семья, система образования, трудовой коллектив, армия,

общество в целом; портрет современного казахстанца-патриота, добившегося общественного признания.

В результате реализации Государственной программы должен был повыситься уровень гражданской идентификации жителей Казахстана со своей страной - Республикой Казахстан; участия граждан в патриотическом движении; информационно-патриотической работы СМИ по повышению патриотического сознания граждан, популяризации государственных символов страны, государственной и воинской службы и т.п.

2. Развитие системы военно-патриотического воспитания молодежи (середина 2010-х - настоящее время)

Развитию системы военно-патриотического воспитания молодежи в Казахстане способствовало принятие в 2015 году Советом Безопасности ООН резолюции №2250, подчёркивающей «важность разработки молодежной политики национальными правительствами» [1, с.3].

В то же время, в Казахстане за два года до принятия данной резолюции была утверждена первая Концепция государственной молодежной политики в Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее» (Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 февраля 2013 года № 191). В данной Концепции были провозглашены главные ценности, на которых должен строиться процесс социализации казахстанской молодежи, ее вовлечения в общественно-политическую жизнь страны. В качестве первой ценности отмечен патриотизм. Задачей Концепции является формирование у молодежи понимания патриотизма как «великой ответственности за себя, свою семью и Родину» [3].

В качестве основных направлений реализации молодежной политики в Концепции закреплены: обеспечение доступного и качественного образования, формирование здорового образа жизни, повышение правовой культуры и формирование уважения у молодежи к основополагающим ценностям государственности, стимулирование гражданской и патриотической самореализации молодежи, обеспечение преемственности морально-нравственных ориентиров в молодежной среде и др.

Однако одним из основных документов системы военно-патриотического воспитания молодежи в Казахстане, на наш взгляд, являются Правила военно-патриотического воспитания граждан, утвержденные постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 августа 2022 года № 597. Отличительной чертой данного документа выступает наличие понятийного аппарата, включающего дефиниции таких основных понятий, как военно-патриотическое воспитание, морально-нравственное воспитание, воинский долг и др. Правила военно-патриотического воспитания граждан регулируют порядок организации и осуществления военно-патриотического воспитания [4].

Вопрос военно-патриотического воспитания молодежи рассматривается также в утверждённой в 2023 году Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы (утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 247). Данному вопросу посвящено направление «Современные ценности и патриотическое воспитание». Так, в разделе «Анализ текущей ситуации» в этом направлении отмечается умеренная трансформация ценностных ориентаций казахстанской молодежи, потенциально негативное влияние социальных сетей на молодежь в части пропаганды идеологий деструктивного толка, а также преобладание у молодежи ценностей выживания по сравнению с ценностями самовыражения. Последние два аспекта рассматриваются в качестве потенциальных угроз современного казахстанского общества [5].

Концепция провозглашает патриотическое воспитание молодежи частью государственной молодежной политики страны и рассматривает процессы воспитания и педагогики в качестве средства формирования личности. Воспитание патриотизма должно стать важнейшим направлением педагогики и образования, в целом. Этому будут

способствовать современные интеллектуальные командные игры на государственном языке, военно-патриотические игры, как, например, «Айбын», «Сарбаз»; военно-патриотические выставки [5, с. 24].

Следует отметить, что в Концепции представлен качественный обзор международного опыта на основе анализа региональных и национальных программ развития молодежной политики согласно оценке Совета Европы по принципу «Правило пяти «С» (coverage; capacity; competence; co-operation, co-ordination and coherence; cost) [5, с. 15]. Содержательный обзор представлен такими странами как Узбекистан, Финляндия, Австралия, Катар, Германия, Япония, Эстония. География обзора очень обширна, она охватывает как страны ближнего зарубежья, страны Европы и Азии, так и страны арабского мира и Океании. Изучение опыта и текущих тенденций развития молодежной политики различных стран на разных континентах способствовали глубокой проработке данного вопроса.

Согласно Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы по направлению «Современные ценности и патриотическое воспитание», к 2029 году ожидается достичь увеличения количества молодежи, охваченной военно- патриотическим воспитанием, до 880 тысяч человек [5, с. 39].

Последним документом, регулирующим вопросы военно-патриотического воспитания, стала Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года (утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2023 года № 1039.).

Согласно данной Концепции, процесс военно-патриотического воспитания является зоной ответственности министерства обороны, министерства просвещения, местных исполнительных органов, а также основанного в 2018 году республиканского общественного объединения «Детско-юношеское военно-патриотическое движение «Жас сарбаз».

Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года предлагает целостное видение развития системы военно-патриотического воспитание в современном Казахстане в среднесрочной перспективе. Такое содержание данной концепции обусловлено определением понятия «концепция», произошедшего от латинского слова conceptio — понимание, система, единый замысел, ведущая мысль. Согласно социологическому словарю, под концепцией понимается «система взглядов, способ понимания каких-либо явлений, процессов; основополагающая идея какой-либо теории» [6]. Такое определение понятия концепции обусловило важность и актуальность принятого в 2023 году документа, который может выступить основой для разработки нормативных документов в области военно-патриотического воспитания.

Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года построена на основе изучения международного передового опыта по организации и реализации мероприятий по военно-патриотическому воспитанию, направленных на «воспитание патриотически настроенного молодого человека, готового к защите Отечества» [1, с. 6]. В частности, в концепции рассмотрен опыт следующих зарубежных стран: Узбекистана, Кыргызстана, Турции, Беларуси, России, Китая. Несомненно, опыт стран ближнего зарубежья важен, так как предпосылки развития военно-патриотического воспитания молодежи в них исторически обусловлены и имеют определенные сходства.

В Концепции военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года определены ключевые направления ее реализации, включающие совершенствование структуры органов военно-патриотической работы; повышение уровня профессиональной подготовки организаторов и специалистов военно-патриотического воспитания, совершенствование форм и методов работы по военно-патриотическому воспитанию молодежи; развитие материальной базы для военно-патриотического воспитания молодежи и т.д.

Такое видение, несомненно, обусловлено геополитической повесткой дня, которая определяет необходимость противостоять глобальным вызовам. Поэтому первоочередными

задачами государства на современном этапе являются национальная безопасность, укрепление идентичности молодежи, развитие военно-патриотического воспитания. Ее привлечение к патриотическим ценностям имеет целью формирование будущих лидеров и патриотов, способных действовать в чрезвычайных ситуациях, защищать интересы страны. Важным аспектом выступает при этом социальная мобилизация молодежи, ее способность внести вклад в сплоченность народа вокруг общих целей.

Увеличение напряженности между государствами и локальные конфликты требуют от страны повышенной готовности к обороне, что делает необходимым укрепление внутренней безопасности, а также укрепление патриотических настроений, в первую очередь, в молодежной среде. В этой связи особая роль отводится интеграции вооруженных сил страны с образовательными организациями: включение патриотической тематики в школьное и организация учебно-тренировочных сборов и экскурсий на объекты военной инфраструктуры, организация и проведение военно-спортивных игр, военно- исторических реконструкций, введение курсов начальной военной подготовки. Укрепление национальной, гражданской идентичности также должно строиться на основе патриотизма, исторической памяти, способствующей связи поколений, передаче ценностей [7].

Целесообразным, на мой взгляд, является рассмотрение развития системы военно-патриотического воспитания в рамках военно-идеологического, военно-исторического, военно-спортивного направлений. Так, например, военно-идеологическое направление предполагает формирование у подрастающего поколения готовности служить стране; военно-историческое направление развивает историческую память; а военно-спортивное направление воспитывает физическую силу и выносливость, морально-психологические качества личности. Например, в 2024 году в Алматы проведен X-Международный военно-патриотический сбор молодежи «Айбын-2024», в этом учебном тренировичном сборе участвовал и наш Павлодарский область.Военно-исторической направлению каждый год Павлодарский поисковый исследовательский отряд «Майдан жолы» ведет работу, посвященную Великой Отечественной войне. Существует многолетняя добрая традиция совместной деятельности образовательных организаций школы, командования и коллективов войнских частей, дислоцирующихся на территориях в приграничном населенном пункте. И здесь в школе создаются клубы ЮДП /Юный друг пограничника/. Во-первых, это один из элементов военно-патриотического воспитания.Во-вторых,практика показывает, что многие выпускники школ именно из отрядов ЮДП выбирают службу в пограничных войсках страны или своем родном селе, где дислоцируется пограничная застава или поступают в пограничную академию, чтобы получить военные профессии и встать на охрану Государственную границу. На постоянной основе проводятся профориентационные работы, смотры строевой песни и военно-спортивное мероприятия.

В целом, Концепция военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года призвана решить вопросы отсутствия единой идеологии воспитания подрастающего поколения; воспитания гражданственности, патриотизма, духовности и нравственности у современной молодежи. Решение данных вопросов возможно при условии тесного взаимодействия целого ряда государственных и социальных институтов, вооруженных сил страны, организаций образования всех уровней, неправительственных объединений.

Заключение. Анализ нормативно-правовых документов и специальной литературы в области военно-патриотического воспитания позволяет констатировать, что в Казахстане с момента получения независимости произошло значительное развитие системы военно-патриотического воспитания молодёжи, в основе которого лежит государственная поддержка, а также активное участие общественных организаций.

Новые формы и методы военно-патриотического воспитания, озвученные в Концепции военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года, призвано способствовать развитию личностно-значимых качеств у подрастающего поколения: дисциплины,

ответственности, командной работы, лидерства, а в совокупности – всестороннему развитию личности.

Осноной целью концепции является дальнейшее совершенствование военно-патриотического воспитания молодежи Республики Казахстан, обладающих сформированным идеологическим иммунитетом к внутренним и внешним угрозам. Военно-патриотическое воспитание молодежи является важным направлением государственной политики Казахстана в контексте геополитической обстановки в мире, является неотъемлемой частью национальной стратегии развития. Развиваемая государством система военно-патриотического воспитания молодежи помогает мобилизовать молодежь, формируя у нее патриотическое сознание; обеспечивает преемственность поколений, укрепляет национальную безопасность страны, и, таким образом, формирует основу для сохранения суверенитета страны.

Библиография

1 Об утверждении Концепции военно-патриотического воспитания молодежи до 2030 года. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2023 года № 1039. (Электронный ресурс). –https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300001039

2 Государственная программа патриотического воспитания граждан Республики Казахстан на 2006-2008 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 10 октября 2006 года
№ 200. (Электронный ресурс). – https://clck.ru/3FDSVY
О Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее». Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 февраля 2013 года № 191. (Электронный ресурс). – https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300000191.

3 Об утверждении Правил военно-патриотического воспитания граждан. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 августа 2022 года № 597. (Электронный ресурс). – https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000597

4 Об утверждении Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан на 2023 - 2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 247. (Электронный ресурс). – : https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000247

5 Социологический словарь. (Электронный ресурс). – : https://clck.ru/3FGYva

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КРУПНОЙ МОТОРИКИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОЕГО ВОЗРАСТА

Сардарбекова Ш. Г.,
учитель – дефектолог КГУ «Областная психолого-медико-педагогическая консультация»

Аннотация. В данной статье рассматривается особенности развития крупной моторики в дошкольном возрасте. Раскрывается роль развития моторики в общем развитии ребенка. Описываются методы взаимодействия воспитателя и родителей в процессе развития у детей мелкой и крупной моторики.

Ключевые слова: моторика, крупная моторика, мелкая моторика, двигательная активность, физическое развитие, умственное развитие.

Развитие крупной моторики у детей дошкольного возраста — это важный аспект физического и общего развития ребенка. Крупная моторика включает в себя движения крупных мышц тела, которые задействованы в таких действиях, как ходьба, бег, прыжки, лазание, бросание и другие активные движения. Развитие этих навыков помогает детям улучшить координацию, равновесие, силу и выносливость, а также способствует их социальному и эмоциональному развитию.

Основные этапы развития крупной моторики у дошкольников:

- 2–3 года: ребенок учится уверенно ходить, бегать, подниматься по лестнице с поддержкой, прыгает на двух ногах, бросает мяч, пытается ловить его, начинает осваивать простые игры с мячом.
- 3–4 года: улучшается координация: ребенок может ходить по прямой линии, прыгать на одной ноге, учится кататься на трехколесном велосипеде, осваивает более сложные движения, такие как лазание по лестницам на детской площадке.
- 4–5 лет: ребенок становится более ловким: может бегать, менять направление, прыгать через препятствия, улучшается равновесие: может стоять на одной ноге несколько секунд, начинает играть в подвижные игры с правилами (догонялки, прятки).
- 5–6 лет: ребенок демонстрирует хорошую координацию и силу: может прыгать в длину, бросать и ловить мяч с большей точностью, осваивает более сложные навыки, такие как езда на двухколесном велосипеде, плавание, танцы, участвует в командных играх и спортивных занятиях.

Как способствовать развитию крупной моторики:

1. **Активные игры:**
   - игры с мячом (футбол, баскетбол, бросание и ловля),
   - догонялки, прятки, прыжки через скакалку,
   - игры с использованием препятствий (полосы препятствий, лазание по лестницам).
2. **Спортивные занятия:**
   - плавание, танцы, гимнастика, легкая атлетика,
   - катание на велосипеде, самокате, роликах.
3. **Прогулки и активный отдых:**
   - походы в парк, игры на детской площадке,
   - прогулки по неровной местности (например, по песку, траве, камням).
   - упражнения для развития равновесия и координации:

ходьба по бревну или линии, стояние на одной ноге, игры с балансировочными досками или подушками.

4. **Творческие занятия:**

– танцы под музыку, имитация движений животных (например, "ходить как медведь", "прыгать как заяц").
– **Совместные занятия с родителями:** участие в семейных спортивных мероприятиях,
– совместные прогулки, походы, игры на свежем воздухе.

Направления развития крупной моторики:

Физическое здоровье: укрепление мышц, костей, улучшение осанки.

Координация и равновесие: развитие этих навыков помогает ребенку чувствовать себя уверенно в повседневной жизни.

Социальные навыки: участие в командных играх способствует развитию коммуникации и сотрудничества.

Эмоциональное развитие: активные игры помогают снять напряжение, улучшить настроение и повысить самооценку.

Развитие крупной моторики у дошкольников должно быть естественным и увлекательным процессом. Важно поощрять ребенка, хвалить его за успехи и создавать условия для активного движения.

Создание безопасной и разнообразной игровой среды — ключевой аспект в развитии крупной моторики. Родители и воспитатели могут обустроить двор или игровую площадку с различными конструкциями, такими как горки, качели, тренажеры и мягкие покрытия. Это позволяет детям не только развивать физические навыки, но и исследовать свои возможности, преодолевая препятствия. Кроме того, важно обеспечить доступ к различному спортивному инвентарю, такому как мячи, скакалки и гимнастические предметы.

Регулярная физическая активность также способствуют укреплению не только мышц, но и сердечно-сосудистой системы. Это, в свою очередь, влияет на общее состояние здоровья и иммунитет ребенка. Спортивные игры и занятия не только развивают тело, но и формируют умение работать в команде, что особенно важно в современном обществе.

Важно помнить, что развитие крупной моторики — это процесс, который включает в себя не только физическую активность, но и эмоциональную поддержку. Поддержка родителей и положительные эмоции от игры стимулируют детей к дальнейшим достижениям. Наблюдая за успехами ребенка, можно заметить, как он с удовольствием осваивает новые навыки и становится более уверенным в своих силах.

Создание безопасной и разнообразной игровой среды также способствует социальному развитию детей. Игры на свежем воздухе, работа в группах и взаимодействие со сверстниками помогают формировать навыки общения, разрешения конфликтов и сотрудничества. Дети учатся делиться, принимать участие в совместных решениях и развивают эмпатию, что является важным аспектом их личностного роста.

Не менее значимым является элемент свободы выбора игры. Когда дети имеют возможность самостоятельно выбирать, чем заняться, они развивают креативность и независимость. Игровая среда должна быть достаточно разнообразной, чтобы ребенок мог экспериментировать и изобретать новые способы использовать доступные предметы и конструкции. Такой подход поддерживает инициативу ребенка и уверенность в себе.

Родителям и воспитателям стоит поощрять регулярные занятия на свежем воздухе, превращая их в рутинную часть жизни ребенка. Это может быть как организованная спортивная деятельность, так и простые прогулки, которые включают активные игры. Таким образом, развитие крупной моторики становится частью повседневного существования, что благоприятно сказывается на устойчивом здоровье и эмоциональном фоне ребенка.

Кроме того, важно учитывать, что безопасная игровая среда не только способствует физическому, но и эмоциональному развитию детей. Когда они играют в группе, у них

формируется чувство принадлежности и доверия, что помогает им выстраивать здоровые отношения с окружающими. Эти взаимодействия в безопасной атмосфере позволяют детям открыто выражать свои эмоции и учиться понимать чувства других, что является основой для формирования эмоционального интеллекта.

Родители и воспитатели также должны следить за тем, чтобы игровая среда была инклюзивной и доступной для всех детей, независимо от их способностей. Разнообразие играющих и доступ к различным играм способны обогатить опыт каждого ребенка и научить их уважению к различиям. Включение элементов игры с учетом индивидуальных потребностей детей способствует лучшему пониманию и принятию их одноклассниками.

Кроме того, стоит акцентировать внимание на том, что игры на свежем воздухе и взаимодействие с окружающей природой позволяют детям не только развлекаться, но и учиться. Через исследование просторов, наблюдение за природой и заботу о ней, дети становятся более чувствительными к окружающему миру, что способствует формированию экологической ответственности и любви к природе.

Дополнительно, важно подчеркивать роль игры в развитии творческого мышления. Игры, которые побуждают детей к воображению и фантазии, помогают развивать инновационные способности и креативность. Например, конструирование из различных материалов или ролевые игры способствуют формированию навыков проблемного решения и критического мышления, что важно в условиях быстро меняющегося мира.

Социальные навыки также формируются через совместные игры, где дети учатся работать в команде, договариваться и решать конфликты. Эти ситуации позволяют им осваивать навыки общения и сотрудничества, которые будут необходимы им на протяжении всей жизни. Важно, чтобы взрослые направляли детей в этом процессе и помогали им осознавать значимость этих взаимодействий для личностного роста.

Не стоит забывать о физическом аспекте игры. Активные игры на свежем воздухе способствуют не только укреплению здоровья, но и развитию координации и моторики. Когда дети участвуют в активных занятиях, они учатся контролировать свои тела, что имеет долгосрочные преимущества для их физического и психического благополучия.

Таким образом, можно отметить, что роль воспитателя и родителей в развитии крупной моторики у дошкольников неоценима. Крупная моторика важна для нормального развития и функционирования человека. Улучшение крупной моторики помогает укрепить мышцы, улучшить физическую выносливость и координацию. Более того, воспитатель является примером для детей и стимулирует их к активности и развитию двигательных навыков. Собственная энергичность, умение демонстрировать и объяснить правильное выполнение движений, а также приверженность к заботе о своём теле и здоровье могут положительно влиять на развитие моторики у дошкольников.

Библиография

1. Косинова Е. М. Новые подходы к построению системы упражнений по развитию сложно координированных движений кистей и пальцев рук: (с использованием пальчиковой гимнастики) / Е. М. Косинова // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. — 2009. — № 4. — С. 59–65.
2. Нартова И. Развиваем мелкую моторику / И. Нартова // Дошкольное воспитание. — 2015. — № 4. — С. 83–86. — ISSN 0012–561X
3. Сухомлинский В. А. о воспитании: золотой фонд педагогики / сост. Д. И. Латышина. — М.: Школьная Пресса,2003. — 192с.
4. Дегтева В. Н. Оригами с детьми 3–7 лет: методическое пособие / В. Н. Дегтева. — Москва: Мозаика-Синтез, 2012. — 128 с. — Режим доступа: по подписке. —
5. Круглова А. М. Как научить ребёнка писать: учебное пособие / А. М. Круглова. — Москва: РИПОЛ классик, 2013. — 96 с. — (Играем и учимся). — Режим доступа: по подписке.

СИББОРД - МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНОЕ СРЕДСТВО ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ И ПОВЫШЕНИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ

Шипова О. П.,
инструктор по физической культуре КГКП «Детский сад-гимназия №9»,
отдела образования города Экибастуз, управления образования Павлодарской области

Чтобы сделать ребенка умным и рассудительным,
сделайте его крепким и здоровым!
Народная мудрость

Здоровье подрастающего поколения и создание эффективных мер, ориентированных на его укрепление, на сегодняшний день — важнейшая социальная задача. Именно в дошкольном возрасте формируется здоровье взрослого человека.

Удовлетворить природную потребность дошкольников в движении и повысить двигательную активность детей, призваны занятия физической культурой. А в наибольшей степени замотивировать и вызвать интерес к ней помогает нестандартное оборудование – это всегда дополнительный мотив физкультурно-оздоровительной работы. Нестандартное оборудование способствует облегчению адаптации, развивает основные движения, сохранению положительных эмоций, делает разнообразным игровую деятельность, повышает уровень воспитательно-образовательного процесса, развивает каждого ребёнка с учётом его интересов и желаний, соблюдая принцип индивидуализации образовательной деятельности.

Нестандартное оборудование Сибирский борд универсально, и может быть использовано в различных направлениях работы с дошкольниками (физическое развитие, творческое, речевое, познавательное и т.д.), а также во всех видах детской деятельности: как в организованной (физкультурные занятия, утренняя гимнастика и т.д.), так и в самостоятельной (индивидуальные занятия, отдых и игры). **Сибборд** можно применять в разных частях физкультурного занятия, где он может являться инвентарем при выполнении общеразвивающих упражнений, оборудование для подвижных игр и эстафет, тренажером, может служить для создания полосы препятствий. Сибборды могут играть дополнительную роль в оформлении и замыслах детей, в созвучии с проживаемыми замыслами (тема «Подводный мир» – рыбки, тема «Детский сад» – игрушки и т.п.).

Сибирский борд – это тренажёр в форме изогнутой доски, который применяется для активизации мозжечка, отвечающего за равновесие, координацию движений и мышечный тонус.

*«***Борд***»* в переводе с английского звучит как *«доска»,* **сибирский,** потому что сделан в **Сибири** из экологически чистого материала – алтайской березы.

Этот тренажер может быть полезен всем педагогам детского сада: инструктору по физической культуре, музыкальному руководителю, учителю-логопеду, педагогу - психологу, и, конечно же, воспитателю! Наиболее благоприятный возраст для занятий на тренажере – с 3 лет.

Почему СибБорды все больше пользуются такой популярностью?

Использование Сибборда благоприятно

влияет на развитие всего организма у детей:

- улучшается моторно-зрительная координация;
- двигательные и интеллектуальные способности ребенка синхронизируются;
- улучшается концентрация внимания;
- развивается правильное восприятие пространства;
- снижается двигательная расторможенность;
- повышается работоспособность детей.

Преимущества использования нейроигр и упражнений с тренажёром «Сибирский борд»:

- игровая форма обучения;
- эмоциональная привлекательность

Дети с большим удовольствием изучают, исследуют и покоряют этот удивительный предмет. Занятие на бордах, содействует развитию баланса, вестибулярного аппарата и чувства равновесия, владению своим телом, помогает ориентироваться в пространстве, позволяет увеличить физическую нагрузку на детский организм, поскольку во время упражнений задействованы разные комплексы мышц. Систематические упражнения формируют ровную осанку, повышают ловкость, способствуют хорошей растяжке, укрепляют мышечный корсет. Чувство баланса и умение держать равновесие очень важно для развития крупной моторики ребёнка. Занятия на бордах помогают детям решить такие проблемы, как гиперактивность, медлительность, нежелание учиться, ,невнимательность, укрепление мышечного корсета, улучшение работы вестибулярного аппарата, развитие воображения и фантазии, формирование когнитивных навыков, социализация и умение работать в команде. Данное оборудование используется для обучения основным видам движения. Новое нестандартное оборудование побуждает детей на качественное выполнение упражнений, позволяет разнообразить варианты закрепления и совершенствования навыков.

Включение Сибборда в занятия с детьми проходят в несколько этапов.

1 этап. «Равновесие»

Одно из главных чувств для ребенка - чувство равновесия. Равновесие – это опора, надежность и защита.

Чтобы представить свои успехи в достижении равновесия, дети могут выполнять игровые упражнения, соперничать – кто дольше устоит в выбранной позе.

Помимо статических упражнений на развитие равновесия можно вносить и динамические – в движении.

Для организации работы на балансирах применяется комплекс упражнений из набора карточек «Сибирский борд». Пополнять картотеку можно придуманными детьми позами. В старшем возрасте дети сами могут придумывать основную часть занятия, выбирая упражнения.

2 этап. «Упрощённые упражнения с бордом».

Когда дошколята уже освоили равновесие, можно перейти к простым упражнениям с бордом и начать с таких действий, как: потрогать, покрутить доску, пробовать встать на неё, сесть.

В первую очередь научитесь выполнять стойку прямо и боком, раздвинув ноги врозь, и понемногу раскачиваться. Когда ребенок решительно стоит на борде, постепенно прибавляйте ширину постановки ног. Затем добавляем движения руками: в вперед, вверх, стороны, таким образом, усложняя движения.

Совмещая согласованные движения рук и ног, развивается координация движений всего тела. То есть мы проделываем упражнения, которые быстро запускают и активизируют кору головного мозга.

Далее, мы выполняем переход к простым упражнениям на борде (статическим и динамическим), используя карточки-схемы. Можно продолжать дополнять картотеку многообразными заданиями из личного опыта детей.

3 этап. «Упражнения с предметами»

После того, как дети усвоят основные упражнения, включаем в занятия предметы: мячи, мешочки, кольца, гимнастические палки и т.д.

Данный этап подразумевает работу по степени усложнения: индивидуальная работа; работа в паре; групповая игра

К примеру, задания для индивидуальной работы:

- передача мешочка над головой, под ногами, вокруг себя;
- подбрасывание мяча или мешочка вверх двумя или одной руками, стоя на сибборде, отбивание мяча одной или двумя руками;
- метание предметов по мишеням;
- вращение обруча;
- отбивание воздушного шарика

Варианты заданий для взаимодействия в паре:

- передача мяча в парах различными способами;
- набивать мяч, удерживая ткань с двух сторон

4 этап. «Свободная деятельность»

После того как дети освоили Сибборд в физкультурном зале, можно дать полет детской фантазии в группе. Дети с радостью используют его в своих играх. В процессе игр растёт кругозор, развивается фантазия, двигательный опыт, происходит взаимное действие со сверстниками, активизированы все области развития. Весь этот процесс происходит во время игры, а игра, как мы знаем, основной вид деятельности дошкольников.

Важно! Прежде, чем начинать работу с Сиббордами, необходимо обязательно знать основные правила работы на балансирах:

1. Соблюдать технику безопасности:
   - борды используются на нескользящей (мягкой, прорезиненной) поверхности, безопасно расположенных от других участников и предметов;

- в целях безопасности и для полноценной результативности, занятия проводятся под строгим контролем педагога;
- при раскачивании держаться пальцами за край доски– травмоопасно, пальцы могут попасть под доску.

2. Эффект от занятий произойдет лишь при правильном выборе упражнений, в удобном для ребенка темпе, несмотря на то, что сами упражнения не кажутся какими-то необычными и сложными в исполнении.
3. Упражнения должны носить игровой характер, при этом, важна сконцентрированность и точность выполнения.
4. Не заниматься долго, даже если ребёнку очень нравится (в первое время занятий 15 минут в день достаточно).
5. Всегда страховать ребенка во время проведения занятий (пока он не почувствует себя на борде уверенным и не будет постоянно смотреть под ноги или хвататься за опору).
6. Перед тем, как начать выполнять упражнения, детям необходим разогрев, разминка и растяжка.

И, самое главное: стараться сохранять позитивный настрой!

ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ

ТЕХНИЧЕСКОЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ - БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Алимуханова Г.Б.,
«Павлодар қызмет көрсету саласы колледжі» КМҚК, тарих пәнінің оқытушысы

Тарих сабақтарында АКТ-ны қолдану оқушылардың ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыруға, танымдық белсенділігі мен оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді, оқушылардың Тәуелсіз оқу іс-әрекетін жаңа жолмен ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, мультимедиа-оқулықтардың көмегімен оқушылар өз бетінше білім алуға, әртүрлі практикалық жұмыстар (оқыту, жаттықтыру, ойын) және тест тапсырмалары арқылы өз жетістіктерін тексеруге, нәтижелерді есепке алуға мүмкіндік алады[1]

Берілген бағытқа қол жеткізу үшін білім беру жүйесін жетілдіру үлкен рөл атқарады. Функционалдық сауаттылық білімнің көп қырлы адам қызметімен байланысын біріктіретін жеке тұлғаны әлеуметтік бағдарлау әдісі ретінде әрекет етеді. Функционалды сауатты тұлғаның негізгі белгілері-бұл тәуелсіз, білетін және адамдар арасында өмір сүре алатын, белгілі бір қасиеттерге, негізгі құзыреттерге ие адам.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруды қамтамасыз ету үшін бізге педагогтарға арнайы белсенді, заманауи білім беру технологияларын қолдану қажет. Осындай белсенді технологиялардың бірі АКТ технологиясы болып табылады. Ақпараттық технологияларды меңгеру қазіргі әлемде оқу және жазу қабілеті сияқты қасиеттермен қатар қойылады.

Біздің басты міндетіміз, біздің басымдығымыз - ақпараттық технологияларды қалыптастыруға жәрдемдесу.

Мұғалімнің жұмысында компьютердің маңыздылығы зор: ол көрнекілік, бейтарап емтихан алушы, нұсқаулық ретінде әрекет ете алады, сонымен қатар ақпарат көзі болып табылады.

Бүгінгі таңда әр мұғалім АКТ - ны қолдана отырып, қандай пәнді оқытса да, сабақ дайындап, өткізуі керек, өйткені АКТ-ны қолданатын сабақ көрнекі, түрлі-түсті, ақпараттық, интерактивті, мұғалім мен студенттің уақытын үнемдейді, оқушыға өз қарқынымен жұмыс істеуге мүмкіндік береді, оқытушыға оқушылармен сараланған және жеке жұмыс істеуге мүмкіндік береді, оқу нәтижелерін жедел бақылауға және бағалауға мүмкіндік береді.

бердыгожаеваМысалы, мультимедианы пайдаланған кезде оқытушы дыбысты өшіруге және студенттен процесс туралы түсінік беруін сұрауға; кадрды тоқтатуға және процестің одан әрі жүруін жалғастыруды ұсынуға, оқушылардың сыни ойлау, талдау және синтез дағдыларын қалыптастыруға

ықпал ететін процесті жалғастыруға мүмкіндігі бар. Мәтіндік материалды оқу кезінде студенттердің компьютерді қолдануы: кестені толтыру, қысқаша конспект құру, сұраққа жауап табуға итермелейді.

Жоғарыда айтылғандармен қатар, өзін-өзі тексеру тестілері арқылы білімді бақылауды қолдану мүмкіндігі бар, бұл өзін-өзі талдау және өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Студенттердің мультимедиалық презентациямен сөз сөйлеуі , ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамытады, нақтылауға, басты нәрсені бөліп көрсетуге, логикалық және себеп салдарлық байланыстарды орнатуға үйретеді [2].

АКТ қолдану қазіргі балалардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Өз сабақтарымда компьютерлік презентациямен жұптық және топтық жұмысты, кластерді өз бетінше құрастыруды, тақырып бойынша тірек сызба жасау, бейне фрагментке сұрақтар құрастыруды, интерактивті тақтаны белсенді пайдаланамын.

Оқушылардың психологиялық ерекшеліктері мен ақпаратты қабылдау арналарын ескере отырып, АКТ-ны көрнекілік тұрғысынан қолдану және қолдануы туралы айту қажет деп санаймын. АКТ қолданудың ең оңай әдісі-демонстрациялық-иллюстрациялар. Сонымен қатар, оқулық параграфының мәтіні немесе мұғалімнің әңгімесі тиісті сандық білім беру ресурстарымен суреттеледі, студенттердің зерттелетін материал туралы түсініктерін кеңейтеді, көрнекілік принципін жүзеге асырады және оқу процесінің ақпараттық қатарын байытады.

Сандық білім беру ресурстарының жиынтығын пайдалану кезінде студенттер үшін ерекше маңызды нәтижеге қол жеткізіледі-зерттелген материалды көрнекілеу. Бөлім мен үлкен бөлімдерді зерттей отырып, мен зерттелетін аймақтың рельефінің суреттерін және онда өмір сүрген, өркениеттер құрған адамдардың суреттерін көрсетуді ұсынамын-олардың өмірі тарихи процестің негізгі мазмұнын құрайды. Мысалы, қарабайыр қоғамның тарихын зерттеген кезде мен ежелгі адамның тас немесе қола құралдарын анық көрсетемін.

Өз жұмысымда мен сүйенетін басты мәселелердің бірі-ұлттық компонентті зерттеу және жобалау-зерттеу қызметі. «Парасат» дебаттық клубының, «Жас сайлаушылар» клубының аясында біздің колледж студенттері түрлі ғылыми – практикалық конференцияларға, конкурстарға және олимпиадаларға қатысады.

Жыл сайын студенттерім академик Сатпаев оқуларына қатысып орын иегерлері атанады.

Мысалы 2024 жылдың Сатпаев оқуларында 2 курс студенті Дәлелхан Айсұлу 2 орын иегері болды.

2023-2024 оқу жылында Ахмет Байтұрсын атындағы оқуларда Барышникова Маргарита 3 орынға ие болды, Буенко Мария « Жас зерттеуші» номинациясын иеленді.

Сонымен қатар 2024 жылы «XI Ахметов оқулары. Заманауи білім беру үдерісі: тәжірибелер, мәселелер, перспективалар» ғылыми-практикалық конференциясына қатысып «Зерттеудің өзектілігі» үшін номинациясын иелендім.

«Парасат» дебаттық клубының, «Жас сайлаушылар» клубының отырысынан фотосуреттер.

Осылайша, АКТ-ны белсенді қолдана отырып, білім берудің жалпы мақсаттарына қол жеткізіледі, қарым-қатынас саласындағы құзіреттіліктер фактілерді жинау, оларды

салыстыру, ұйымдастыру, өз ойларын қағазда және ауызша білдіру, логикалық ойлау, ауызша және жазбаша сөйлеуді тыңдау және түсіну, жаңа нәрсе табу, таңдау жасау және шешім қабылдау.

Акт қазіргі оқытудың маңызды және ажырамас бөлігі болып табылады. Акт болмаса, қазір оқу процесін елестету қиын. Презентациялар мен электронды оқулықтар, жарқын және танымдық, сабаққа керемет қосымша болып табылады. Бірақ бұл негіз емес, қосымша. Менің ойымша, педагогтың сөзі, оның шеберлігі мен кәсібилігі негіз болып қала береді [3].

Бұл жерде М.Горькийдің "Өткеннің арбасында ешқайда кетпейсің ..."деген сөздері өзекті болып тұр.

Қазіргі мұғалім уақытпен қатар жүруі керек. Тоқтағанды уақыт басып озады! Компьютерлік және мультимедиялық қолдау сабақтары оқытудың дәстүрлі түрлерін толығымен жоймайды, бірақ жұмыс түрлерін әр тараптандыруға, уақытты үнемдеуге және ақпараттық материалды көбірек пайдалануға көмектеседі

Библиография

1. Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауы "Қазақстан-2050" Стратегиясы
2. Коханец А. И. Қазақстан Республикасындағы білім сапасы нәтижелерге қайта бағдарлау технологиясы.- Алматы-Астана, 2004
3. Апатова Н. Мектептегі білім берудегі ақпараттық технологиялар. - М.: РАО баспасы, 1994
4. Емельянова Т. Мектептегі ақпараттық білім беру технологиясы. — URL http//.
5. Интернет ресурстары

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ВЛИЯНИЯ ТЕМПЕРАТУРЫ ПРОЦЕССА НА ТЕПЛОПРОВОДНОСТЬ ТЕПЛОИЗОЛЯЦИОННЫХ МАТЕРИАЛОВ. НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ

Арынгазинова А. Б.,
преподаватель специальных дисциплин ТОО «ВК ИнЕУ», г. Павлодар

Метод цилиндрического слоя или, как его в народе называют «метод трубы», известен с первой половины XX века, прост в реализации и дает достаточную точность в определении коэффициента теплопроводности λ неизвестного сыпучего материала. Однако применительно к жидкой застывающей композиционной краски, состоящей из тонкостенных алюмосиликатных и керамических микросфер диаметром Ø 200..100 мкм с межсферным латексным и акриловым наполнителем (плюс светлый титановый пигмент), требуется особый подход к реализации названного метода.

Учитывая названную специфику реализации метода цилиндрического слоя для определения коэффициента теплопроводности жидкого композиционного материала, подготовку измерительной исследовательской установки и сами измерения проведены по этапам.

1 Этапы проведения работы

Этап 1 Вначале мы изучили разные способы нанесения композиционной теплоизоляционной краска на поверхность плоской стальной пластины (кистью, шпателем, пульверизатором) и степень последующего ее усыхания при ее исходной «влажной» толщине δ=5 мм. Толщина слоя контролировалась ультразвуковым дефектоскопом с погрешностью Δδ=0,05 мм. Через 24 часа сушки слой краска уменьшился до толщины δ=4,45 мм. Далее, внутри слоя краска (примерно на середине ее толщины) внедрялся королек тонкой хромель-копелевой термопары диаметром Ø 0,25 мм.

При этомяркостным инфракрасным пирометром «Питон» измерялась температура поверхности композиционного материала и записывались показания, протестированной заранее, термопары. Оказалось, в среднем, пирометр «Питон» фиксировал температуру поверхности на 0,6°С ниже, чем та температура, которая была внутри слоя засохшей краска. Этот эксперимент позволил нам убедиться в достаточной точности измерения температуры внешнего слоя, засохшей краска инфракрасным пирометром на последующих этапах исследования. Рисунок 1 - Осевое сечение зоны нанесения жидкой краска с помощью прецизионной втулки-воронки.

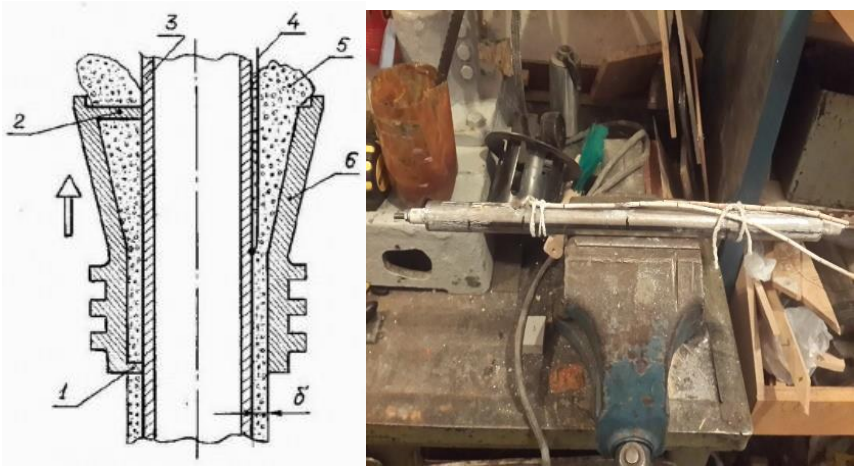

Рисунок 1 - Осевое сечение зоны нанесения жидкой краска с помощью прецизионной втулки-воронки.

1 – Нижний скользящий упор, 2 – верхний скользящий упор, 3 – стенка трубки ТЭНа, 4 – термопарные провода, 5 – жидкая краска, 6 – корпус прецизионной втулки-воронки.

Этап 2 Изготовили две специальные прецизионные втулки-воронки для точного нанесения краска на поверхность нагревательного ТЭНа с внешним диаметром Ø 13,4 мм и длиной 550 мм.

На рисунок 1 показана втулка-воронка сверху и снизу. По окружности трубки ТЭНа, воронка имела три равноотстоящих упора, позволяющих по скользящей посадке перемещать воронку вдоль поверхности, на которую наносится жидкая краска.

Внутренняя цилиндрическая проточка была изготовлена с допуском d+0,025 мм, что позволило (с учетом скользящей посадки упоров) добиться задания толщины δ жидкой краска на выходе из воронки с отклонением ±0,030 мм. Первая втулка-воронка наносила слой краска толщиной δ=3,45 мм. После высыхания толщина слоя уменьшилась примерно до 0,05 мм.

Второй втулкой (двигая ее скользящие упоры по оставшимся трем пазам-следам от первой втулки), нанесли второй слой краска новой толщиной 1,1 мм. После повторного высыхания второго слоя жидкой краска по поверхности всей трубки был получен равномерный теплоизоляционный слой толщиной 5,0 мм.

Окончательная толщина теплоизоляционного слоя контролировалась ультразвуковым прибором. Провода нити хромель-копелевых термопар были заложены на одном секторе трубки и не мешали продвижению втулок-воронок, так как находились между соседними скользящими упорами.

После окончательного высыхания двух слоев краска, оставшиеся следы-пазы от скользящих упоров втулки были аккуратно заполнены пастой из специального медицинского шприца- тюбика и разглажены кистью.

Рисунок 2 - Высокоточным мультиметром «АРРА-108М»

Этап 3 Трубку ТЭНа рисунок 2, покрытую по торцам той же теплоизоляционной пастой, установили горизонтально на двух вертикальных упорах, имеющих с трубкой минимальный тепловой контакт.

Мощность нагревателя (с учетом cos ϕ) контролировалась ваттметром 1-го класса точности. Показания тарированных термопар снимались высокоточным мультиметром «АРРА-108М» (погрешностью 0,1°С). Температура наружного слоя теплоизоляции (сверху, снизу, по бокам) измерялась пирометром «Питон» (погрешностью 0,1°С). Температура поверхности трубки ТЭНа в опытах изменялась от 36°С до 96°С. По длине ТЭНа, за счет небольших торцевых утечек, температура менялась «горбом», что всегда наблюдается при данном методе измерения коэффициента теплопроводности λ. Снизу горизонтально расположенного рабочего участка, температура поверхности ком- позита была на 2°С ниже (при t=70°С) и на 0,8°С ниже (при t=30°С), чем сверху.

Измерения температур осуществлялось в стационарном режиме. Обычно, он наступал через 40..60 минут после установки нового значения мощности нагрева на автотрансформаторе. Измерения λ были произведены при средней температуре теплоизоляционного слоя в интервале 30°..70°С.

На графике рис. 2 звездочками показаны измеренные значения коэффициента теплопроводности λ, а ниже в таблица 3.1 опытные значения величин. Коэффициент теплопроводности λ теплоизоляционного слоя толщиной δ=5,0 мм в наших опытах изменялся от 0,01 до 0,0275Вт/м•К.

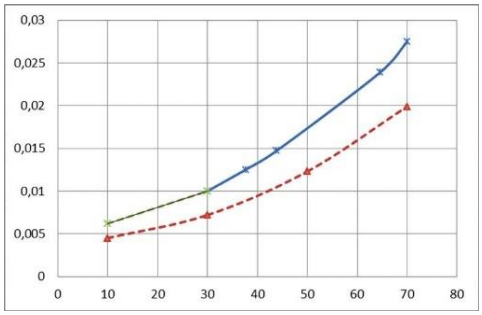

График 1 - Изменение коэффициента теплопроводности λ композиционного теплоизоляционного материала в опытах

Между тем, во всех инструкциях по нанесению жидкой теплоизоляционной краска утверждается, что нанесение слоя более 5,5 мм не улучшает качества теплоизоляции.

Опираясь на это утверждение, полученные результаты экстраполировали и пересчитали на толщину теплоизоляционного слоя 5 мм. Нижняя кривая на рисунок 6 относится к данным соответствующего пересчета.

В лабораторной установке испытуемый материал *7* нанесен в виде цилиндрического слоя на металлическую трубку *8* (рисунок1). Внутри трубы смонтирован электрический нагреватель *9* из нихромовой проволоки, выделяющей тепло равномерно по длине трубы. Количество тепла *Q*, которое выделяется нагревателем и передается через слой материала в окружающую среду, при стационарном тепловом режиме можно определить по мощности *W*, потребляемой электронагревателем:

$$Q = W.$$

Мощность нагревателя регулируется автотрансформатором *13* и измеряется вольтметром *14*.

Для измерения температур на наружной и внутренней поверхностях слоя *7* установлены хромель-копелевые термопары *1 - 6*. Все они через переключатель *10* поочередно коммутируются с цифровым милливольтметром *11*. Общий холодный спай термопар соединен с металлической пластиной *12*, имеющей комнатную температуру. Перевод показаний милливольтметра в градусы Цельсия осуществляется с помощью справочной таблицы термопары, с учетом комнатной температуры.

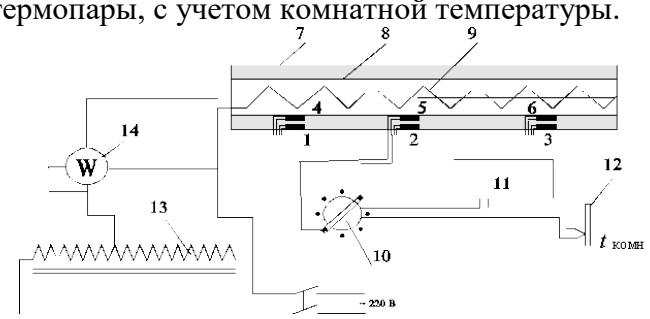

Рисунок 3 - Схема лабораторной установки

Периодически, с интервалом в 5 минут, контролировать тепловое состояние испытуемого образца путём регистрации показаний термопар и вычисления средних температур внутренней и наружной поверхности. Момент включения установки (начала замеров) считать начальным $\tau = 0$.

2 Обработка результатов эксперимента

Результаты измерений заносить в табл.1. Процесс нагрева образца иллюстрировать построением графика изменения температур поверхностей с течением времени (рис.2).

Измерения продолжать до установления стационарного теплового режима, когда прекратиться изменение температуры поверхностей со временем (на графике это будет выражаться выходом кривых на горизонтальный участок).

Таблица 1 Опыт номер один

I, A	U,B	Показания внутренних термопар, мВ			Показания наружных термопар, мВ			Средняя температура внутренней поверхности, °С	Средняя температура наружной поверхности, °С
		1	2	3	4	5	6		
2	11,3	96,3	96,7	97,1	77,9	75,8	77,1	96,7	76,9
2,8	16,2	108,4	107,9	109	90,4	91	91,9	108,4	91,1
3	18,3	119	120,4	118,9	102	101,9	99,8	119,4	101,2
3,7	21	132	129,7	130	116,7	112,4	114,6	130,6	114,5
4	23	142	138,8	140,1	119	118,2	120,4	140,3	119,2
$\lambda_1 = 0,207$; $\lambda_2 = 0,475$; $\lambda_3 = 0,547$; $\lambda_4 = 0,876$; $\lambda_5 = 0,791$									

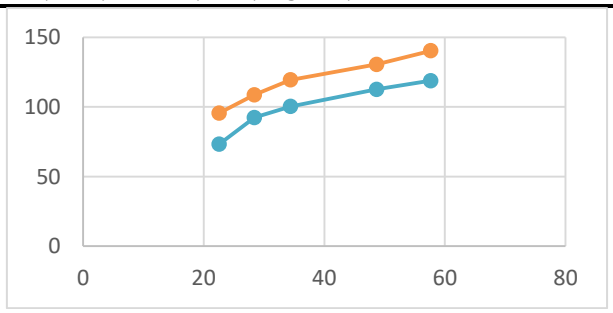

График 2 - График выхода установки на стационарный тепловой режим

По среднему значению температур на внутренней и внешней поверхности испытуемого слоя *в стационарном режиме* и значению мощности нагревателя вычислить коэффициент теплопроводности материала по формуле

$$\lambda = \frac{Q \cdot ln\frac{d_2}{d_1}}{2\pi l (t_1 - t_2)},$$

$$\lambda_1 = \frac{2 \times 11{,}3 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (96{,}7 - 76{,}9)} = 0{,}207$$

$$\lambda_2 = \frac{2{,}8 \times 16{,}2 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (108{,}4 - 91{,}1)} = 0{,}475$$

$$\lambda_3 = \frac{3 \times 18{,}3 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (119{,}4 - 101{,}2)} = 0{,}547$$

$$\lambda_4 = \frac{3{,}7 \times 21 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (130{,}6 - 144{,}5)} = 0{,}876$$

$$\lambda_5 = \frac{4 \times 23 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (140{,}3 - 119{,}2)} = 0{,}791$$

где λ - коэффициент теплопроводности испытуемого материала;

l - длина трубы, м;

d_1 и d_2 - внутренний и наружный диаметры цилиндрического слоя, м;

t_1 , t_2 - средние температуры внутренней и наружной поверхности цилиндрического слоя материала, °С.

Таблица 3 - Опыт номер два

I, A	U,B	Показания внутренних термопар, мВ			Показания наружных термопар, мВ			Средняя температура внутренней поверхности, °С	Средняя температура наружной поверхности, °С
		1	2	3	4	5	6		
2	11,3	94,3	95,7	94,1	72,9	73,8	74,1	94,7	73,6
2,8	16,2	109,4	107,9	109	92,4	90	93,9	108,7	92,1
3	18,3	118	120,4	121,9	101	103,9	98,8	120,1	101,2
3,7	21	130	128,7	132	118,7	112,4	115,6	130,2	115,57
4	23	141	138,8	140,1	119	118,2	120,4	139,9	119,2
$\lambda_1 = 0{,}194$; $\lambda_2 = 0{,}494$; $\lambda_3 = 0{,}528$; $\lambda_4 = 0{,}961$; $\lambda_5 = 0{,}804$									

$$\lambda = \frac{Q \cdot ln\frac{d_2}{d_1}}{2\pi l\,(t_1 - t_2)},$$

$$\lambda_1 = \frac{2 \times 11{,}3 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (94{,}7 - 73{,}6)} = 0{,}194$$

$$\lambda_2 = \frac{2{,}8 \times 16{,}2 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (108{,}7 - 92{,}1)} = 0{,}494$$

$$\lambda_3 = \frac{3 \times 18{,}3 \times \frac{8{,}4}{13{,}4}}{2 \times 3{,}14 \times 0{,}55\ (120{,}1 - 101{,}2)} = 0{,}528$$

$$\lambda_4 = \frac{3,7 \times 21 \times \frac{8,4}{13,4}}{2 \times 3,14 \times 0,55\ (130,2 - 115,57)} = 0,961$$

$$\lambda_5 = \frac{4 \times 23 \times \frac{8,4}{13,4}}{2 \times 3,14 \times 0,55\ (139,9 - 119,2)} = 0,804$$

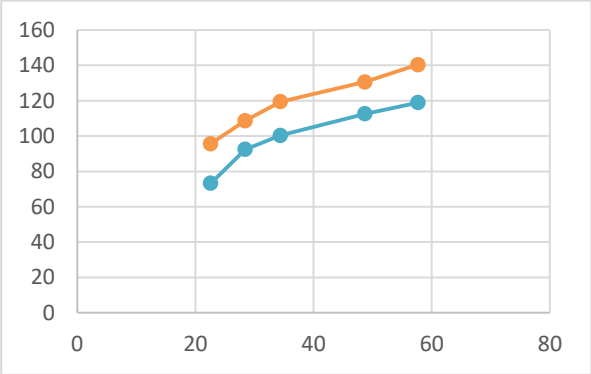

График 3 - выхода установки на стационарный тепловой режим

Таблица 3 Опыт номер три

I, A	U,B	Показания внутренних термопар, мВ			Показания наружных термопар, мВ			Средняя температура внутренней поверхности, °C	Средняя температура наружной поверхности, °C
		1	2	3	4	5	6		
2	11,3	94,9	96,7	95,1	71,9	74,8	73,1	95,6	73,3
2,8	16,2	107,4	108,9	107	92,4	91	93,9	107,8	92,5
3	18,3	117	119,4	121,9	100,4	101,9	98,8	119,4	100,37
3,7	21	129,9	127,7	132	110,7	114,4	112,6	129,9	112,57
4	23	142	138,8	140,1	119	117,2	120,4	140,3	118,87
$\lambda_1 = 0,183$; $\lambda_2 = 0,537$; $\lambda_3 = 0,522$; $\lambda_4 = 0,815$; $\lambda_5 = 0,779$									

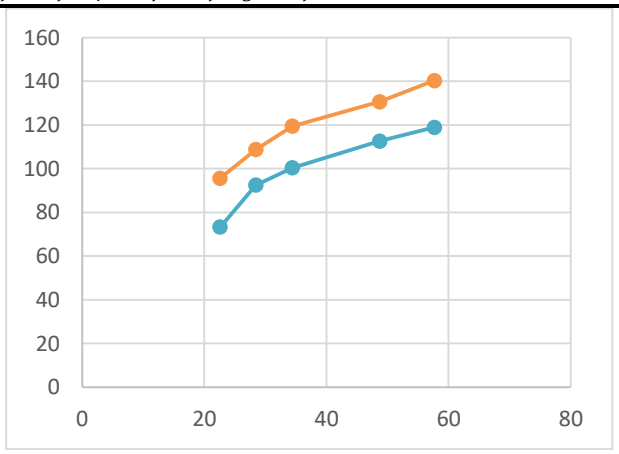

График 3.4 выхода установки на стационарный тепловой режим

Таблица 3.4 Опыт номер четыре

I, A	U,B	Показания внутренних термопар, мВ			Показания наружных термопар, мВ			Средняя температура внутренней поверхности, °С	Средняя температура наружной поверхности, °С
		1	2	3	4	5	6		
2	11,3	94,8	96,9	95,1	71,9	74,8	73,1	95,6	73,267
2,8	16,2	108,4	108,9	108,8	92,4	91	93,9	108,7	92,433
3	18,3	118	119,4	120,9	100,4	101,9	98,8	119,4	100,37
3,7	21	131	128,7	132	110,7	114,4	112,6	130,6	112,57
4	23	141	139,8	140,1	119	117,2	120,4	140,3	118,87
$\lambda_1 = 0,183$; $\lambda_2 = 0,506$; $\lambda_3 = 0,522$; $\lambda_4 = 0,783$; $\lambda_5 = 0,779$									

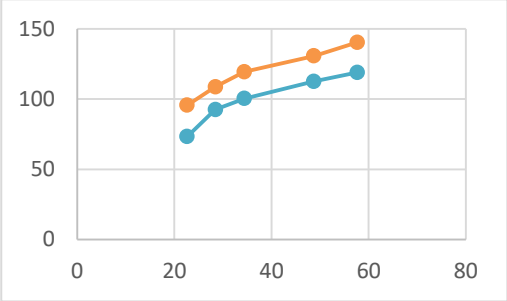

График 5 - выхода установки на стационарный тепловой режим

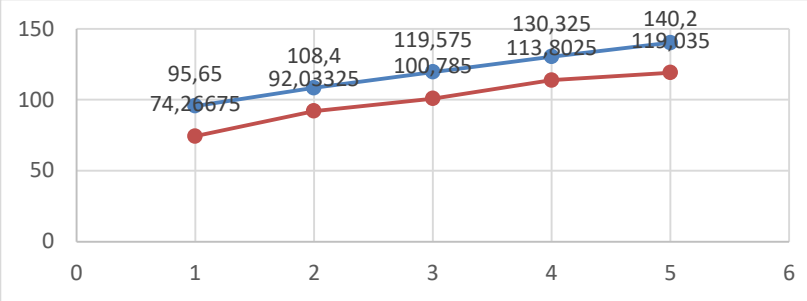

График 6 - Средние значения опытов

Таблица 5 - Средние значения опытов

I, A	U,B	Средняя температура внутренней поверхности, °С	Средняя температура наружной поверхности, °С
2	11,3	95,6	73,267
2,8	16,2	108,7	92,433
3	18,3	119,4	100,37
3,7	21	130,6	112,57
4	23	140,3	118,87

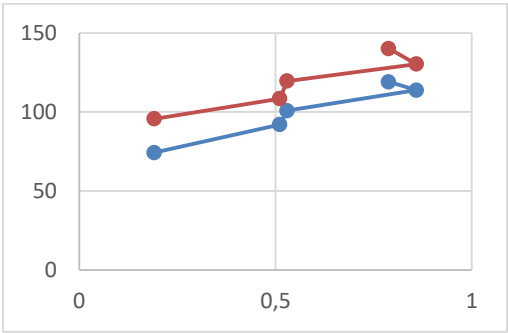

График 7 – Сравнение средних значений опытов

Изменение коэффициента теплопроводности λ композиционного теплоизоляционного материала в опытах

Экономические показатели (затраты) при эксплуатации формируются из следующих статей:

- сокращение сроков строительства - производительность работ по нанесению 6 слоев (2,4 мм.) теплоизоляцией Корунд = 20 м2/час (один слой 0,4 мм- 100 м2/час), против 8 час/м2, при работах "штукатурка по минплите";

- уменьшение веса системы утепления фасада в 16 раз (применяемый метод ≈ 16 кг/м2, предлагаемый - 0,9 кг/м2)- это дает возможность получить экономию, при облегчении фундаментов;

- долговечность фасадов, увеличивается в десятки раз - отчисления на капитальный ремонт не нужны, риски аварийных ремонтов исключены;

- появления "высолов", шелушение краски - исключены, по мере загрязнения проводится только мойка фасада;

Принятие, описанных выше решений, позволяет не только сокращать сроки строительства, увеличивать долговечность поверхности, решать задачи энергосбережений, но и получать значительную экономию бюджетных средств.

Проблема -Энергосбережения - тепловые потери.

Стоимость тепловой изоляции сегодня практически одинакова и мало зависит от вида выбранной изоляции. Тем не менее -

1. Срок службы тепловой изоляции из "традиционных" материалов - 2-5 лет.
2. Срок службы жидкой теплоизоляции -15 лет.

Следовательно, при эксплуатации, вкладывать деньги в ремонт труб и замену "традиционных" утеплителей придется в 4 раза чаще и в 4 раза больше, чем в случае с сверхтонкой теплоизоляцией Корунд.

Почему так мало служат "традиционные" утеплители?

1. Всегда между трубой и изоляцией существует воздушный зазор.
2. Сама изоляция способна накапливать влагу, как в виде паров, так и в виде капель.

Увеличение влажности изоляции на 1% вызывает увеличение теплопроводности материала на 4%, чем больше влажность - тем больше теплопроводность.

Теплопроводность "мокрой" изоляции равна теплопроводности воды - 0,56 Вт/м^{o}С, образование льда не только увеличивает теплопроводность до 2,2 Вт/м^{o}С, но и разрушает материал. При этом создаются все условия для возникновения конденсата в воздушном зазоре, что приводит к интенсивной коррозии металла.

Библиография

1. Дульнев Г.Н., Новиков В.В. Процессы переноса в неоднородных средах. - JL: Эиергоатомиздат. Ленинградское отделение, 1991. - 247 с.
2. Дульнев Т.Н., Заричняк Ю.П. Теплопроводность смесей и композиционных материалов. Справочная книга. - Л.: Энергия, 1974. - 264 с.
3. Дульнев Т.Н., Еремеев М.А., Заричняк Ю.П., Колтунова Е.Н. Комбинированный численный метод определения проводимости составных тел // ИФЖ - 1977. - Т. 32, № 2.-С. 284 - 291.
4. Дульнев Т.Н., Заричняк Ю.П., Новиков В.В. Коэффициенты обобщенной проводимости гетерогенных систем с хаотической структурой // ИФЖ - 1976. - Т. 31, № 1. - С. 150- 167.
5. Заричняк Ю.П., Новиков В.В. Эффективная проводимость гетерогенных систем с хаотической структурой // ИФЖ - 1978. - Т. 34, № 4. - С. 648 - 655.
6. Никитенко Н.И., Кольчик Ю.Н., Никитенко Н.Н. Численный метод решения задач теплопроводности для тел сложной конфигурации // ИФЖ - 1991. - Т. 61, № 5. - С. 851
7. Дульнев Г.Н., Заричняк Ю.П., Карпинос Д.М., Клименко В.С., Муратова Б.Л. Исследование теплопроводности композиционных материалов из металлических волокон и порошков // Теплофиз. высоких температур. - 1975. - Т. 13, № 6 - С. 1189 - 1192.
8. Буряченко В.А., Муров В.А. Эффективная проводимость матричных композитов // ИФЖ -1991. - Т. 61, № 2. - С. 305 - 312.
9. Зарубин В.С., Кувыркин Т.Н. Прогнозирование теплофизических характеристик композитов // Вестник МГТУ. Сер. Машиностроение. - 1994. - № 2. - С. 78 - 83, 127.
10. Колесников Б.П., Винковский В.П. Метод расчета и корректировки эффективной теплопроводности неоднородных систем / Куб. гос. технол. ун-т. - Краснодар, 1998. - Деп. в ВИНИТИ 13.3.98, № 703-В98.
11. Кущ В.И. Теплопроводность композиционного материала, упрочненного регулярно расположенными сфероидальными частицами // ИФЖ. - 1994. - Т. 66, № 4. С. 497 - 504.
12. Федотовский В.С. Эффективная теплопроводность гетерогенных массивов // Тр. 1 Рос. нац. конф. по теплообмену, Москва, 21-25 нояб., 1994. - Т. 10. Ч. 2. - М., 1994. - С. 116-120.

КОЛЛЕДЖДЕ ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ЕМЕС ТОПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУ ІСІНДЕ ТІЛ ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Жаирбаева А.Қ.,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы «Павлодар техникалық сервис колледжі» КМК ЖШҚ, Павлодар қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада колледждегі оқыту қазақ тілінде емес топтарда қазақ тілін оқыту әдістемесі туралы өз тәжірибеммен бөліскім келеді. Тіл дамыту жұмысында ауызекі сөйлеу мен жазба тілінің бір-бірімен тығыз байланысын және адамдардың бір-бірімен сөйлеу тілі арқылы тікелей қарым-қатынас жасайтындығы туралы айтылған. Сөйлеу тілі арқылы адам екінші бір адамның айтқан сөзін естиді, тыңдайды әрі онымен пікір алысып сөйлеседі. Адам осындай сөйлеу барысында тілдің түрлі көркемдік тілдік құралдарын пайдаланатыны дәлелденген. Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқыту мәселесі жан-жақты талданған. Білім алушыларға қазақша сөйлеуге үйретудің тиімді әдістері көрсетілген.

Кілт сөздер: сөйлеу ,талдау, сөздік қор, сөздік құрамы, пунктуация, грамматикалық құрылысы, тілдік қатынас, стилистика, синтаксистік қызмет, морфологиялық құрылыс.

Аннотация

В этой статье хочу поделиться своим опытом работы по методике преподавания казахского языка в группах, где обучение в колледже не на казахском языке. В работе по развитию языка говорится о тесной взаимосвязи разговорной речи и письменной речи и о том, как люди взаимодействуют друг с другом напрямую через разговорный язык. Через разговорный язык человек слышит, слушает и разговаривает с другим человеком. Доказано, что в такой речи человек использует различные художественные языковые средства языка. Всесторонне проанализирован вопрос обучения казахскому языку представителей других национальностей. Показаны эффективные методы обучения учащихся говорению по-казахски.

Ключевые слова: речь, анализ, словарный запас, словарный состав, пунктуация, грамматическое построение, языковое общение, стилистика, синтаксическая деятельность, морфологическое построение.

Annotation.

In this article I would like to share my experience about the methodology of teaching Kazakh language in groups where teaching is not in Kazakh language. The work on language development talks about the close relationship between spoken and written language and how people interact with each other directly through spoken language. Through spoken language a person hears, listens and talks to another person. It has been proved that in such speech, a person uses various artistic language linguistic means of language. The question of teaching Kazakh language to representatives of other nationalities is comprehensively analyzed. Effective methods of teaching students to speak Kazakh are shown.

Keywords: speech, analysis, vocabulary, vocabulary composition, punctuation, grammatical construction, language communication, stylistics, syntactic activity, morphological construction.

Оқыту қазақ тілінде емес топтарда қазақ тілі сабағын жүргізу мәселесімен айналысып жүрген ұстаздар, тілшілер, ғалымдар көптеп саналады. Олар әр түрлі мәселелерді қарастыра келіп, қазақ тілін оқыту саласының дамып жетілуіне өз үлестерін қосуда. Көптеген ғалымдар өз зерттеулерінде осы білім алушыларға тіл үйретудің өзекті мәселелерін айтып, зерттеу жұмыстарын жүргізуде.

Менің осы сала бойынша 10 жылдық **тәжірибемнен анықталғаны:**

Мен өзім Семей қаласында туып, қазақ жерінде өсіп, қазақ мектебінде білім алғанмын, сол себепті орыс тілін жетік білмедім. Оқу бітіргеннен кейін Дипломмен ауылға бағдарламасы бойынша ең алғашқы ұстаздық еңбек жолымды Железин ауданының орыс мектебінен

бастадым. Сол кездегі мен үшін және білім алушылар үшін өте қиын жағдай –тіл білмеу. Оқушылар қазақша түсінбейді, мен орыс тілінде еркін сөйлей алмаймын, бір-бірімізді түсіну қиын болды. Сол себептен, осы сала бойынша тиімді әдістерді зерттеу жолдарын қарастыра бастадым.

Осындай жағдайда қандай әдісті қолданған тиімді?

Ең бірінші әдіс ТКО (тыңдау-көру-орындау) әдісі, яғни ым-ишара және қимыл әрекет арқылы жүргізу. Ым-ишара және қимылмен бір-бірімен амандастырудан бастап, сабақ уақытында кез келген қимыл –әрекеттерді ым-ишара арқылы немесе заттарды нұсқау арқылы күнделікті қолданып отырсақ, білім алушылардың естерінде сөздер сақталып қалады.

Шығатын нәтиже: тек қана қарым-қатынас жасау арқылы ғана тілді оңай әрі тез үйренуге болатындығын тәжірибе барысында байқалады.

Сондай-ақ, әрбір студенттің міндетті түрде айтылуы қиын да күрделі сөздерді жазып отыратын сөздік жұмысы дәптері міндетті түрде болуы керек, күніне бірнеше рет қайталап, тілін жаттықтыру үшін қажет. Сол сөздердің қалай жазылатындығына баса назар аудару керек. Бұл тілді тез меңгерудің бір жолы. Дидактикалық қағидалар әр пәнді оқыту әдістемесінің , соның ішінде қазақ тілін оқыту әдістемесінің теориялық негізі болып саналады.

Тілді мазмұнсыз, мағынасыз меңгеру мүмкін емес. Тіл арқылы қазақ халқының тарихы, әдебиеті, мәдениеті, ұлттық салт-дәстүрі, ұлттық болмысы танылады. Сондай-ақ, орыс топтарда білім алушыларға қазақ тілін жылдам меңгертудің бір жолы -**тіл дамыту.** Мақсаты – білім алушының ауызша және жазбаша ойын грамматикалық және стилистикалық жағынан дұрыс бере білуге баулу.

Тіл дамыту мынадай төрт бағытта жүргізіледі:

– мәдени, әдеби сөйлей білудің мөлшеріне үйрету, яғни орфографиялық жағын дұрыс меңгерте отырып, мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру.

– лексикалық жұмыстарды тиімді жүргізу арқылы сөздік қорын байыту.

– жаңа сөздер үйрету, сөздерді үйрете отырып, жаңа сөздер жасайтын формаларды меңгерту арқылы сөз бен сөздердің байланысын, сөйлем құрап үйрету.

- білім алушының ойын жазбаша дұрыс, сауатты жаза, әрі сөйлей білуге үйрету мақсат етіледі [1,46 б.].

Тіл дамыту жұмысының негізгі мазмұны осындай екі мәселе төңірегінде қарастырылып іске асырылады.

Бірінші мәселе- қазақ тілін оқыту мен тіл дамыту сөйлеу мен ойлаудың бірлігі болып табылады. Білім алушы тіл мен ойлау бір-бірімен байланыста екендігін ұғады.Тілсіз ойлаудың болмайтындығы әрбір ой тіл арқылы ғана көрінетіндігін сөйлеуді ойлаудан бөліп алудың мүмкін еместігін түсінеді, бір нәрсені екінші затпен салыстыру, талдау, жинақтау, қорытындылау, жүйелеу, белгілі затты белгісізбен салыстыру тағы да басқа түрлі ойлау әрекеттерін үйренудің нәтижесінде ой арқылы білім жүйелерін меңгереді.

Екінші мәселе – тіл үйренушілердің орфографиялық ережелерді саналы меңгеруін қалыптастырып, дұрыс сөйлей білуге, сауатты, қатесіз жазуға дағды беру. Сөз тіркесі, сөйлем құрауға үйрету жұмысы студенттің ойын байланыстырып айта білумен бірге жаза білуге дағды береді. Оқытушы сөз тіркесі және сөйлемді дұрыс құрату арқылы студенттің тілдік фактілерді орынды қолдана білуге, синонимдік қатарларды, сөзді таңдап қолдана білуге үйретеді.

Студенттерге мынадай жұмыстарды орындату тиімді: сөз тіркестері арқылы сөйлемдер құрастырту, жай сөйлемдерді құрмалас сөйлемге айналдыру, аяқталмаған сөйлемді аяқтау немесе толықтыру, диалогты сөйлем құрату, әңгімені аяқтау, бір минуттық эссе жаздыру, бір-бірінің жұмысын өздеріне тыңдату, әртүрлі тақырыптарға байланысты мәтіндер құрату, сөздік жұмыстарын жүргізу. Осындай бағытта жүргізілген жүйелі

жұмыстар арқылы студент сауатты сөйлем құрауға дағдыланады. Оқыту қазақ тілінде емес топтардың студенттеріне мемлекеттік тілді оқыту барысында тіл дамыту жұмыстарының орны ерекше. Әдіскер-ғалым Ф.Оразбаева [2, 89 б.]. «Тілдік қатынас теориясы және әдістемесі» еңбегінде тілдік қатынасты, оның түрлерін, ұстанымдарын қарастырады. Тілдік қатынас пен қатысымдық әдіске арналған терминдер ұсынып, мағынасын толық түсіндіреді. Сондай-ақ, оқытушы қазақ тілін дамыта оқытуда студенттердің жеке қабілеттерін ескеру қажет.

Дамыта оқыту әдістемесі бойынша оқытушы әрбір студентпен тікелей сөйлесу арқылы тілдік, ойлау қабілеттерінің шамасын анықтап алу керек.

Дамыта оқыту - бұл дәстүрлік білім беруге қарама-қарсы әдіс болып табылады. Дәстүрлі оқытуда оқытушы тақырыпты жеке түсіндіреді, қойылған сұрақтарға жауап береді, студенттер арнайы берілген жаттығу жұмыстарын орындап, дайын білім алуға негізделсе, дамыта оқыту студенттерге талқылау сұрақ қоя білуге, және олардың көзқарастарымен санасатын, жалпы пікірлесе отырып қорытынды шығаруға, жалпы ойлауын, танымын дамытуға бағытталған оқыту түрі.

Оқытушы студенттердің жеке қабілеттерін ескере отырып олардың арнайы тілдік қабілеттерін дамытуға күшін салады. Әрбір білім алушылардың ойлау қабілеті, білім деңгейі әртүрлі, бірі айтылған ойды тез қабылдайды, бірі кеш қабылдайды,сондықтан әр білім алушының деңгейіне қарай саралау әдістерін қолдану қажет.

Қазақша сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үш түрлі мәселеге тікелей қатысты:

біріншіден - оқытудың мақсаты (білім алушыларға қазақша дұрыс сөйлеу нормаларын үйрету, қазақ тілін өмірде іс жүзінде қолдана білу, қазақша тілдесімді іс жүзіне асыру),

екіншіден - оқытудың мазмұны (тілді үйрету үшін қандай мәселелерге басты назар аудару керек, нені оқыту керек (тілді үйрету керек пе, әлде сөз бен сөйлемді үйрету керек пе) соларды анықтау),

үшіншіден - оқытудың кезеңдері (тілді үйрету барысында оқытушы мен оқушының орындайтын жұмыс уақытының өлшемдері мен ерекшеліктері) [3,11 б.].

Қазақ тілін үйретуге қатысты сабақта жүргізілетін кезеңдер: ұйымдастыру кезеңі, қызығушылықты ояту, жаттықтыру кезеңі, игерімдік кезең, қорытындылау кезең, яғни жаңа сабақ бастамас бұрын білім алушыларға жаңа сабақтың тақырыбы аясында миға шабуыл сұрақтар беру арқылы өз пікірлерін ортаға салып, талқылау қажет.

Сөйлеуге үйретуде жүргізілетін жұмыстардың түрлерін анықтау дамыта оқытудың сапалы болуын қамтамасыз етеді. Себебі студенттерге тілді меңгертуде қандай жұмыстар мен тапсырмалар орындау керектігін оқытушы алдын ала белгілеп алуы керек. Жұмыс түрлерін айқындау ұстанымы оқытушының жан-жақты ізденуін, алдына нақтылы міндет қоя отырып, әр сабақтың мақсатын айқындап алған дұрыс. Тіл үйрету барысында оқытушыға еркіндік береді, белгілі бір мақсатқа орай оқытушы жұмыстың түрлері мен талабын студенттің жеке басының қажеттілігіне сай жетілдіріп не азайтып отыруына болады [5,14 б.].

Сондықтан, әр сабақта қай студенттің нені білетінін және соған көмектесу үшін не істеу керектігін анықтап, есеп жүргіземін. Сонда әр студентке жекелей қандай тапсырма беру керек, кіммен қандай жұмыс жүргізу қажет екендігін шатастырмай білесің, бұл әдіс қабылдау қасиеті төмен студенттерге көп көмек береді.Студенттің жіберген қатесін дәптерге жазып, оның себебін анықтағаннан кейін, сол қатесін екінші рет қайталамау үшін соған сәйкес қосымша жұмыс ұйымдастырамын. Мысалы: оқуға, жазуға үйрету барысында олар жеке әріптерді, дыбыстарды жаттайды да, олардың әрқайсысының мәніне көңіл бөлмейді, сөздерді дұрыс байланыстырып оқып, жаза алмайды. Сондықтан әрбір сөздің айтылуы мен жазылуын салыстырып, сөзді буынға, буынды дыбысқа бөліп немесе керісінше дыбыстардын буын, буыннан сөз құрастыруы арқылы үйретсе, сол сөзді студенттер дұрыс жазып оқиды және есінде ұзақ сақтайды [7,16 б.]. Әр сабақта жаңа сөздерді құрғақ жаттау емес, сол сөздердің мағынасын саналы түрде түсініп, ауызша және жазбаша қолдана білу керек.

Үйреткен жаңа сөздерді студенттер ұмытып қалмау үшін жаттығудың мынандай түрлерін орындатқан пайдалы: жаңа сөздерді оқыту, қиын сөздерді хормен оқыту немесе үнтаспаға жазып қайталап тыңдату, жаңа сөзді сөз тіркесі, сөйлем ішінде оқыту, ауызша сұрақ-жауапты қолдану, сол сөздерді қолданып, сурет бойынша сөйлем құрату.

Жазылым – тілдік тұлғалардың графикалық, фонемалық жүйесіне негізделген. Қазақ тілінің төл дыбыстарын жазу көп қиындық тудырады. Сондықтан, әрқайсысының жазу дәптерлеріне үй тапсырмасына жазуда қиындық тудыратын әріптерді бірнеше рет қайталап жазып, қолын жаттықтыруға үйрету керек.

Жазылым, біріншіден, әріптің, сөздің графикалық таңбасы арқылы жүзеге асады; екіншіден, бұл графикалық таңбалар белгілі бір фонемалық, мағыналық қасиетке ие болады; үшіншіден, жазылым құбылысында сөйлесім әрекетінің барлық түрі қатысады; төртіншіден, жазу үстінде тіл үйренуші адам сөйлемнің мағынасына ғана емес, формасына да көңіл аударуға мәжбүр болады; бесіншіден, жазылым қағаз бетіне түскен материалдың түсінікті болуына байланысты жүзеге асырылады.

Оқытушы тіл білімі салаларының негізгі тірек сызбаларын басшылыққа ала отырып, тілдік анықтамаларды студенттің ұғымына сай, түсінігіне жеңіл дәлелдемелер түрінде қатесіз жазбаша ұсынады. Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдауда сөйлеу іс-әрекетінің түрлері ретімен орналасады: жазылым, тыңдалым, оқылым, сөйлесім.

Бұл – талдаудың алғашқы да негізгі тірегі болып саналады.Себебі мұнан кейінгі талдау деңгейлері сауатты жазу, сауатты айту, үйренген жүйесін сауатты жеткізуде осы бастапқы деңгейге жүгініп отырады. Білім алушылар өздеріне сөздік дәптерлерін арнап, жаңа сөздерді қағазға түсіріп, жаттап, күнделікті сөйлеу кезінде пайдалану арқылы да тілді тез меңгереді.

Тәжірибе барысында анық байқалған жағдай бастапқыда оқытушы жазылым бойынша талдаудың бір сөзін, сөз тіркесін немесе сөйлемді қате қолданса, студент санасынан оны қанша өшіремін деп түрлі әрекеттер жасағанымен, оның ешбірі жүзеге аспайтындығы анықталды.

Сондықтан оқытушы талдаудың үлгісін студенттерге ұсынарда жазғанын алдын ала бірнеше рет оқып, ауызша айтып, талдаудың ең сауатты нұсқасын өзі санасында тұрақтандыру қажет. Тілді жылдам меңгеру барысында қарапайым деңгейде жазылған мәтіндерді қолдану да маңызды.

Бірінші деңгейде студент:

- Сауатты жазып, оқып, айтуға дағдыланады;
- Тіл білімінің әр саласынан өтілген материалдарды жүйелі түрде түсініп, ғылыми тілде баяндауға машықтанады;
- Сөйлеу мәнері белгілі жүйеге түсіп, әуезді сөйлеуге үйренеді;
- Өзі талдап тұрған сөздің құрамын, құрылысын, буынын, дыбыстардың өзіндік ерекшелігін дұрыс ажыратып, жолдастарына, мұғалімге нанымды түрде жеткізуге бейімделеді;
- Тыңдаушы студенттер де назар қойып, жолдасының жауабын мұқият тыңдауға дағдыланады.

Айтылым, яғни сөйлеу, негізінен, бір адамға тән әрекеттер болғанымен, тілдік қатынаста екіжақты байланыстың болуын қажет етеді. Адам өз ойын екінші біреуге жеткізу үшін айтады, сол үшін сыртқа шығарады" [8, 71 б.] деп айтқандай, білім алушыларға ең қиындық тудыратын басты негізге алу оқытушының назарында болуы тиіс.

Тыңдалым жайлы ғалымның пікіріне жүгінсек: "Тыңдалымды жете меңгеру үшін қойылатын алғы шарттар:

1. Тыңдауға ұсынылатын мәтінде әңгімеде, пікірде айтылатын басты ой түсінуге жеңіл болу керек.
2. Үннің ырғағы мен әуені дұрыс естілуі қажет.
3. Тілді жақсы үйрену үшін тыңдалым бірінші сабақтан бастап, үздіксіз жүргізілуі тиіс.

4. Оқушының тілге қатысты білімі мен дайындығы ескерілген жөн.
5. Тыңдалымға қатысты жұмыстардың бәрі бақылауға алынған дұрыс"[9, 68 б.] деген пікірді басты назарға ұстана отырып, тіл үйренушілермен түрлі сөйлеу жағдаяттарын да пайдалану ең маңызды рөл атқарады.

Қазақ тілін мүлдем білмейтін өзге ұлт өкілдеріне жүргізген мынадай бір көрініс айтып өтсем: -Балалар, мен ақ түсті ұнатамын, сол себепті үнемі ақ түсті киім киіп жүруге тырысамын. Ал, сендерге қандай түс ұнайды екен деп сұрақтарды айта бастағаннан студенттер де өз пікірлерін айта бастайды. Олай болса, тілді тез меңгеру үшін ең алдымен әріптерді жаттаудан да сөйлеп, қарым-қатынас жасау маңыздырақ.

Сондай-ақ,өз тәжірибемде тақырып бойынша үнтаспаға жазып тыңдату немесе компьютер арқылы талдауды дауыстап талдап отырып жазуды жиі қолданып жүрмін. Мұның нәтижесі жоғары. Мұғалім немесе топтағы өте жақсы талдайтын оқушы дауыстап талдап әрі компьютерге жазып отырады, қалған оқушылар да іштей дауыстап талдап, компьютерге жазып отырады. Мұнда екі жақты үрдіс бірдей жүзеге асады. Білім алушылар тыңдайды әрі олардың компьютермен жұмыс істеу қабілеті артады. Әрине, компьютерге жазу оңай емес. Онда түрлі сызбалар, таңбалар қолданылады. Оқушылар оларды түрлі бағдарламаларға кіру арқылы іздеп, қажетті орынға дұрыс қоюды үйренеді. Мұнда компьютер көрнекі құрал ретінде емес, оқу құралы тұрғысынан пайдаланылып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастыруды мақсат етеді.

Қорыта айтқанда, оқыту қазақ тілінде емес мектептерде қазақ тілін үйретудің тиімді жолдары:
- студенттерге өз беттерінше іздену тапсырмаларын орындату арқылы оларды өз беттерімен еркін жұмыс жасай білулеріне қалыптастыру;
- белгілі түсініктен тың жаңалықты көруге тәрбиелеу мақсатында шығармашылық тапсырмаларды жүйелі орындату.

Сабақ үрдісінде тірек белгілерін қолдану оқытушыдан шығармашылық ізденісті, іскерлікті, шеберлікті, эстетикалық талғамды, психологиялық үйлесімділікті қажет ете отырып, өз пәніне деген қызығушылығын арттырса, оқушының өз бетімен іздену, өз ойын анық айта білу, ауызекі сөйлеу тілін дамыту, есте сақтау қабілетін арттыру, тұжырымдап болжамдау дағдыларын арттыруға болады.

Оқыту қазақ тілінде емес оқу топтарда қазақ тілін оқытып үйрету, аса көп шыдамдылық пен сабырлылықты, талмай еңбек етуді қажет етеді.Сол себепті, өмір бойы ізденіс үстінде болып, түрлі оқыту технологияларын жүйелі әдіс –тәсілдерді меңгеріп, біліктілігін арттыру курсында өз білімін жетілдіріп, заманға сай дамып отыруы қажет деп санаймын. Осы алған біліміммен тоқтап қалмай, әр уақытта ізденіс үстінде боламын. Болашақта ұстаздықтың ұлы жолында өзімнің бар күш жігерімді салып, еліме пайдамды тигізіп жатсам, бұл ғаламда одан артық бақыт жоқ деп ойлаймын.

Библиография

1. Исабаев Ә. Қазақ тілін оқытудың дидактикалық негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 1993. – 159 б.
2. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. - Алматы: РБК, 2000. – 207 б.
3. Оразахынова Н.А. т.б. Сатылай комплексті талдау (фонетика, сөзжасам, морфология, лексика, синтаксис). Оқу құралы. – Алматы: Телеарна, 2006. – 302 б.
4. Әлімжанова Д., Маманов Ы. Қазақ тілін оқыту методикасы.- Алматы,1991
5.Әміров Р.Бірінші сыныпта оқушылардың тілін дамыту үшін істелетін жұмыстар .-Алматы,1967
6. Қадашева Қ. Жаңаша жаңғыртып оқытудың ғылыми әдістемелік негіздері: өзгетілді дәрісханалардағы

РАЗРАБОТКА МЕРОПРИЯТИЙ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ МНОГОТОПЛИВНЫХ МИНИ-ТЭЦ

Нечай О.А.,
преподаватель спецдисциплин, ТОО «Высший Колледж Инновационного Евразийского Университета» г. Павлодар

Вопрос энергоснабжения становится сегодня одним из главных не только в нашей стране, но и во всем мире.

Развитие и внедрение мини-ТЭЦ - это реальный способ решить проблему нехватки энергетических мощностей достаточно быстро и с минимальными затратами. При этом основным критерием использования мини-ТЭЦ является их эффективность.

Мини-ТЭЦ - это электрическая станция с комбинированным производством электрической и тепловой энергии, работающая на различных видах топлива.

Мини-ТЭЦ могут применяться в качестве основного или резервного источника электроэнергии для коммунального хозяйства и очистных сооружений, организаций промышленности и сельского хозяйства, в административных и медицинских учреждениях, жилых комплексах [1].

В качества топлива может быть уголь, мазут, газ, антрацит, щепа, сырые древесные отходы, торф, лузга подсолнечника, твердые бытовые отходы и другие виды твердого топлива, отходы промышленного птицеводства [1].

В качестве источника энергии могут быть использованы газопоршневые установки, газотурбинные установки, парогазовые и паротурбинные установки.

Основное назначение мини-ТЭЦ - решение задач обеспечения теплом, паром, холодом и электричеством объектов промышленного назначения.

Основными факторами, влияющими на себестоимость энергии, являются: простота конструкции и технологии, низкая стоимость установки, одновременная выработка электрической и тепловой энергии, что экономически выгодно для сельских жителей [2].

Рисунок 1 – Внешний вид мини-ТЭЦ на различных видах топлива

Диапазон применяемых единичных мощностей от 20 кВт до 8 МВт (г. Москва, мини-ТЭЦ для станции техобслуживания автомобилей на МКАД «Артек», мощностью 0,35 МВт; г. Тольятти, мини-ТЭЦ мощностью 0,15 МВт; пос. Северное «Новосибирскнефтегаз», мини-ТЭЦ мощностью 3 МВт), тип и количество устанавливаемых агрегатов обеспечивают получение необходимой мощности мини-ТЭЦ в зависимости от режимов ее использования [3].

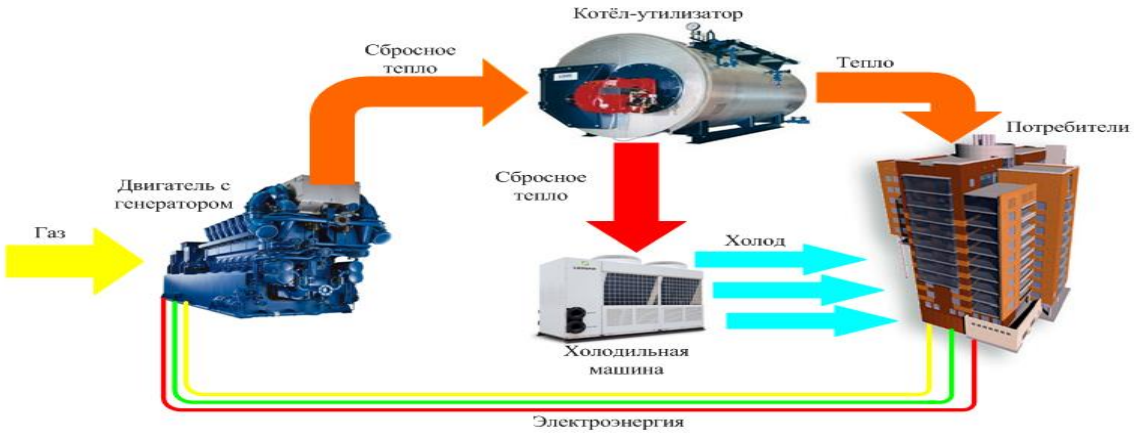

Рисунок 2 – Типовая схема мини-ТЭЦ

Проблемы, которые позволит решить своевременное проведение энергоаудита:

- низкая стоимость вырабатываемой электроэнергии и тепла;
- КПД мини-ТЭЦ достигает 88 - 92 %, что вдвое больше того же показателя традиционных ТЭЦ на паровых турбоагрегатах (это достигается путем создания топочной камеры для промышленных котлов, способную эффективно сжигать любое твердое топливо) [4];
- многотопливность;
- широкий выбор технологических схем для получения электроэнергии, тепла в виде пара (горячей воды) или холода (вода с температурой 6 - 12 °С) для систем кондиционирования;
- возможность максимально приблизить производство энергии к потребителям, а следовательно, сократить протяженность сетей, снизить затраты на их строительство и содержание;
- быстрая окупаемость (3 - 5 лет) [5];
- низкий расход топлива, долговечность;
- экологическая безопасность.

Энергоаудит (энергетическое обследование) - это сбор и обработка информации об использовании энергетических ресурсов в целях получения достоверной информации об объеме используемых энергетических ресурсов, о показателях энергетической эффективности, выявления возможностей энергосбережения, повышения энергетической эффективности и оптимизации потребления энергетических ресурсов. Результатом энергоаудита является энергетический паспорт объекта.

Задачами энергоаудита являются:

- выявление источников нерациональных энергозатрат и неоправданных потерь энергии;
- разработка на основе технико-экономического анализа рекомендаций по их ликвидации;
- предложение программы по экономии энергоресурсов и рациональному энергопользованию;
- предложение очередности реализации предлагаемых мероприятий с учетом объемов затрат и сроков окупаемости [6].

Предлагаю следующую программу энергоаудита для мини-ТЭЦ.

1. Энергоаудит системы электроснабжения и электропотребления:

- анализ схем электроснабжения;

- анализ режимов работы трансформаторных подстанций и системы регулирования cosφ;
- обследование основного электропотребляющего оборудования;
- обследование системы освещения;
- электробаланс и оценка потерь в системе электроснабжения.

2. Анализ режимов работы систем водоснабжения и водоотведения.

3. Энергоаудит теплотехнического оборудования:
- анализ тепловых схем;
- аудит котельной;
- обследование систем отопления и ГВС;
- анализ режимов работы теплопотребляющего (и теплоутилизационного) технологического оборудования;
- тепловой баланс.

4. Обследование компрессорного оборудования, системы разводки и потребления сжатых газов.

5. Анализ режимов работы холодильного оборудования [6].

Энергетическое обследование можно разделить на следующие этапы:

1 этап «Ознакомительный»:
- получение исходных данных (анкетирование);
- ознакомительный выезд на объект, визуальное обследование основных подразделений, цехов, подстанций, тепловых пунктов;
- встреча с руководством предприятия и персоналом инженерно-технических служб, согласование объемов и точек инструментального контроля;
- разработка и представление руководству предприятия аналитической записки, содержащей предварительную оценку потенциала энергосбережения, приоритетные направления энергетического обследования, проект договора и технического задания на полное энергетическое обследование, обоснование стоимости и сроков работ.

2 этап «Общий энергоаудит»:
- анализ данных и актуализированных сведений по системам энергообеспечения;
- техническое обследование систем учета;
- анализ договорных условий на энергоснабжение;
- анализ объемов потребления энергоресурсов;
- анализ существующих схем энергоснабжения;
- оценка технического состояния внутренних сетей и электрооборудования;
- определение режимов работы основных потребителей;
- расчет нормативных и удельных показателей энергопотребления;
- обследование сторонних потребителей;
- формирование балансов энергопотребления.

3 этап «Инструментальный контроль»:
- системы электроснабжения – контроль параметров и режимов работы питающей сети и групп электрооборудования, тепловизионная диагностика распределительных устройств и силового оборудования;
- системы теплоснабжения – контроль параметров и режимов работы тепловых пунктов и тепловых сетей, тепловизионная диагностика изоляции трубопроводов и запорной арматуры;
- системы водоснабжения – контроль расходов и давлений;
- здания и сооружения – тепловизионная диагностика наружных ограждающих конструкций, контроль температурно-влажностных режимов, уровня освещенности и др.;
- котельное оборудование и мини ТЭЦ - контроль процессов эксплуатации оборудования и выработки, контроль расходов энергоресурсов потребителями.

4этап «Мероприятия и технические предложения»:

- организационно-технические мероприятия направленные на оптимизацию процессов эксплуатации, повышение эффективности работы руководителей, специалистов инженерно-технических служб и персонала в области энергосбережения;
- мероприятия в системах учета ТЭР направленные на совершенствование систем коммерческого и технического учета, организацию автоматизированных систем контроля и учета энергоресурсов;
- мероприятия по предотвращению нерационального использования энергоресурсов;
- технические мероприятия для повышения энергетической эффективности основного производственного и вспомогательного оборудования;
- предложения по улучшению эксплуатационных характеристик зданий и сооружений;
- мероприятия по повышению надежности и безопасности систем энергоснабжения;
- предложения по использованию возобновляемых энергоресурсов.

5этап «Разработка отчетной документации»:

- отчет по результатам энергетического обследования содержащий обоснование целесообразности внедрения предлагаемого энергосберегающего оборудования, материалов и технологий и реализации программы энергосбережения в целом;
- энергетический паспорт объекта;
- программа энергосбережения разработанная в соответствии с требованиями действующего законодательства, а также с учетом рекомендаций энергосервисных компаний;
- детальное технико-экономическое обоснование (инвестиционный меморандум или проект) разрабатывается с привлечением специалистов энергосервисных компаний для углубленной проработки технических и экономических вопросов реализации проектов и разработки энергосервисного контракта [6].

Библиография

1. Жалмагамбетова А. К., Нечай О. А. Применение мини-ТЭЦ для энергоснабжения отдаленных населенных пунктов // http:// science.kuzstu.ru, 2018.
2. Афанасьева О. В. О возможности производства энергии и побочных продуктов на автономных источниках энергоснабжения, работающих на твердом топливе / О. В. Афанасьева, Г. Р. Мингалеева // Энергетик. - 2013. № 12. с. 35-38.
3. Кузнецов М. Л. Вопросы проектирования мини-ТЭЦ. // www.rosteplo.ru.
4. http://www.urgk.ru/wp-content/uploads/2016/12/mini-TE-TS-na-tverdom-toplive
5. https://i.pinimg.com/originals/3a/68/b0/3a68b0e917dd35f2a4712737e903b998
6. http://www.ecopole.info/nashi-uslugi/energoaudit.html

ПРИМЕНЕНИЕ КЕЙС-МЕТОДА В ПРЕПОДАВАНИИ ВЕТЕРИНАРИИ

Омаров Ж.К.,
мастер производственного обучения КГКП «Высший инновационный аграрный колледж "Ertis"» Павлодарская область Майский район с.Коктобе

Современные вызовы в ветеринарии требуют пересмотра традиционных подходов к обучению. Развитие технологий и появление новых инструментов обучения дают возможность существенно повысить качество подготовки специалистов. Данная необходимость возникает при недостаточно высокий успеваемости обучающихся и незаинтересованности в изучаемых дисциплинах. Это в свою очередь связано с редким применением современных интерактивных методов обучения, которые основаны на принципе взаимосвязи обучающегося и преподавателя специальных дисциплин, а также студентов между собой. Поэтому в настоящее время для преподавателя недостаточно быть только компетентным в своей специальности, еще необходимым является осведомленность в области основных методических инноваций и умение реализовать их на практике.

При интерактивных методах обучения все участники образовательного процесса взаимодействуют друг с другом, передают информацию, совместно решают проблемы, моделируют различные ситуации. Все это происходит в доброжелательной атмосфере взаимной поддержки, что способствует не только получению новых знаний, но и развивает саму познавательную деятельность. Преподавтель оказывает помощь обучаемым на занятии, сообщает необходимую информацию и стимулирует участников обучения к самостоятельному поиску.

Метод case-study или метод анализа конкретных ситуаций – метод ситуационного анализа, основанный на обучении путем решения конкретных задач. При решении кейсов студентам предлагается обдумать определенную ситуацию, описывающую конкретную практическую проблему, основанную на комплексе знаний, умений и навыков у студентов, необходимых для разрешения проблемы, поэтому case-study считается одним из самых эффективных методов обучения навыкам решения типичных практических проблем.

Преподаватели, применяющие кейссовый метод, использует его, как метод обучения, где обучающиеся и преподаватели вовлечены в непосредственное обсуждение конкретных практических ситуаций или задач. Поэтому метод кейсов включает одновременно и особый вид учебного материала, и особые способы использования этого материала в учебном процессе. Студенты становятся участниками решения проблемных ситуаций, взятых из профессиональной практики ветеринарного врача. От обучающимся требуется проведение глубокого анализа ситуации и принятие приемлемого и верного решения. Из-за чего требуется подробный план действий, для внедрения данной практики.

В первую очередь, преподаватель должен предоставить обучающимся теоретический материал лекции и далее направить студентов на самостоятельное повторение полученного материала. На следующем этапе, при практическом занятии обучающиеся должны быть поделены на группы по 2-3 человека. Для каждой группы будут выдаваться конкретная ситуация, в которой студенты должны представить себя в роли ветеринарного врача и решить проблемную ситуацию. Преподаватель должен будет объявить планируемое время для совместной работы. Цель каждой группы состоит в том чтобы, решить ситуационную задачу и определить алгоритм выхода из ситуации. Далее, группе будет отведено 5-10 минут для выступления. Каждая из команд должна будет предоставить ключевую проблему, предложить ее решение и обязательно аргументировать свой ответ.

Пример проблемной ситуации: На частной конюшне заболело 4 лошади. В первые сутки состояние резко ухудшилось у двух животных, и одна из них погибла. У заболевших животных отмечались сильная жажда, учащенное дыхание, дрожь в мышцах, обильное слюнотечение, отказ от корма, вялость и неестественные положения тела. У некоторых животных появилась рвота, жидкий стул с неприятным запахом и кровянистыми включениями. На коже в области живота и ног были видны точечные кровоизлияния. После вскрытия погибшей лошади ветеринар выявил отек легких, переполнение кровью печени и почек, а также язвенные изменения слизистой желудка и кишечника. В конце дискуссии преподаватель должен был подвести итог, при этом учесть, как правильность решения ситуационной задачи, так и сам процесс обсуждения, аргументированность решения проблемы. Вопрос поставленный группе: Какие заболевания или отравления могли вызвать подобные симптомы?

И заключительным этапом данной методики, будет дискуссия с аудиторией. В конце дискуссии преподаватель должен будет подвести итог, при этом учесть, как правильность решения ситуационной задачи, так и сам процесс обсуждения, аргументированность решения проблемы.

Таким образом, использование кейс-метода как интерактивного инструмента в обучении ветеринарии является важным элементом практико-ориентированного подхода, который направлен на формирование у студентов профессионального мышления и высокого уровня мотивации. Этот метод позволяет обучающихся примерить на себя роль ветеринарного врача, развивая у них навыки анализа, принятия решений и решения профессиональных задач в контексте реальных ситуаций.

Игровой подход в рамках кейс-метода способствует не только усвоению знаний, но и совершенствованию профессиональных умений и навыков, что, в свою очередь, способствует формированию личности будущего специалиста. Также рациональное использование кейс-методов позволяет находить наиболее целесообразные решения профессиональных задач, учитывая специфику каждой ситуации. Таким образом, кейс-метод способствует не только углубленному изучению дисциплин, но и эффективной подготовке студентов к будущей профессиональной деятельности. Дальнейшее внедрение кейс-методов в образовательный процесс обеспечит высокий уровень подготовки специалистов ветеринарной медицины и укрепит практическую направленность их обучения.

Библиография

1. Активные и интерактивные образовательные технологии (формы проведения занятий) в высшей школе: учебное пособие / Составитель: Т.Г. Мухина. Нижний Новгород: ННГАСУ, 2013. 97 с.
2. Крикова А.В., Анащенкова Т.А., Павлюченкова Н.А., Николаева Т.В., Зайцева В.М. Роль и место интерактивных методов при подготовке специалистов в области фармации
// Фармация и фармакология. 2016. Т. 4 № 1 (14). С. 91-99.
3. Малышева М.А. Современные технологии обучения в ВУЗе (опыт НИУ ВШЭ в Санкт-Петербурге) : методическое пособие / М.А. Малышева. – Санкт-Петербург : Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ, 2011. 134 с.
4. Манеева Е.С. Метод деловой игры в преподавании фармакологии студентам Тихоокеанского государственного медицинского университета // Современная педагогика. 2016. № 7 [Электронный ресурс]. URL: http://pedagogika.snauka.ru/2016/07/5897 (дата обращения: 07.05.2019).
5. Арыстанова Т. А., Ордабаева С. К., Сопбекова А. О., Махова Е. Г., Серикбаева А.Д., Каракулова А. Ш. Кейс метод в подготовке специалистов фармации // Вестник Казахского Национального медицинского университета. 2010. С 65-69. [Электронный ресурс]. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/keys-metod-v-podgotovke-spetsialistov-farmatsii (дата обращения: 07.05.2019).
6. Бурцева Т. В., Курочкина Н. Г. Применение интерактивного метода обучения
«Компьютерные симуляции» на лабораторных занятиях по ветеринарной фармакологии // Аграрное образование и наука. 2016. №5. [Электронный ресурс]. URL: http://aon.urgau.ru/ru/issues/19/articles/374 (дата обращения: 07.05.2019).

ЖАҢА НАН ӨНІМДЕРІН ҚАРА БИДАЙДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ЖАСАУ

Утепова С.Е.,
Жаяу Мұса атындағы Ақсу көпсалалы колледжінің өндірістік оқыту шебері

Нан және нан өнімдері күнделікті табыстың 30 %-дан астамын қамтамасыз ететін энергияның, ақуыздың және көмірсулардың маңызды көзі болып табылады [1,3-4 б].

Дұрыс тамақтану үшін заманауи адамның диетасында микроэлементтермен байытылған диеталық және функционалды өнімдер басым болуы керек. Сондықтан, осы талаптарға сәйкес келетін нан өнімдерінің ассортиментін ұлғайту және өндіру көлемін арттыру қажет. Бұл жаппай тұтынылатын және диетада жетекші орын алатын нан өнімдеріне толығымен қатысты [2,8-9 б].

Астық пен өнімдердің ең төмен калориялылығы қара бидайдың болуымен түсіндіріледі. Оны барлық дәнді дақылдар арасында өңдеу, сонымен бірге оның құрамында бидайға қарағанда әлдеқайда көп микроэлементтер, витаминдер, ақуыздың құрамында - маңызды аминқышқылдары бар. Аршылған қара бидай ұнында жоғары сапалы бидай ұнымен салыстырғанда диеталық талшық 3,5 есе, кальций 1,9 есе, магний 3,7 есе,2,9 - темір, 1,5 немесе одан да көп - Е дәрумені (α-токоферол) және В витаминдері бар [4,3-5 б].

Сондай-ақ нан өнімдерінің бай химиялық құрамын ескере отырып, өңделген жарма, майлы дақылдар қоспаларын пайдалану арқылы олардың тағамдық құндылығын арттыруға болады. Өнімдердің энергетикалық құндылығын төмендету үшін қара бидай шикізатын қолданумен қатар,сұлы, бидай, арпа дәндерінен алынған үлпектер мен жармаларды тиімді пайдалану керек. Олардың құрамында 8-12% диеталық талшық бар және жақсы табиғи нан өнімдерін өндіруде осы заттардың көзі [5,15-16 б].

Қара бидай ұнының айрықша ерекшелігі маңызды аминқышқылдарының, әсіресе лизиннің, валиннің, лейциннің жоғары мөлшері болып табылады. Белоктар маңызды аминқышқылдарының құрамындағы жоғары тепе-теңдікпен ерекшеленеді, олар жақсы сіңімділікке ие,В тобының дәрумендерінің, Р, РР витаминдерінің, сондай-ақ минералдардың, әсіресе темір мен магнийдің құнды көзі болып табылады [5,15-16 б] .

Зерттеудің мақсаты – жаңа рецептураны әзірлеу, тағамдық құндылығы жоғары нан-тоқаш өнімдерінің технологиясын және қара бидай, басқа да астық шикізатын, майлы дақылдарды пайдалану [4,215-220 б].

Материал және әдістер. Зертханалық жұмысты жүргізу үшін нан өнімдерін өндіру технологияларына арналған ГОСТ қолданылады,ғылыми-техникалық құжаттаманы әзірлеу және дайындау үшін сынақ әдістері – ГОСТ Р 51750-2001 «Азық-түлік өнімдерінің спецификациялары. Әзірлеуге және жобалауға қойылатын жалпы талаптар» [4,215-220 б] .

Нәтижелер және оларды талқылау. Қазіргі таңда қара бидай және астық шикізатының басқа да түрлерін пайдалана отырып жаңа ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілуде, нан-тоқаш өнімдерін өндіру және оларды өндіріске енгізу рецептуралары мен технологиялары әзірленуде [4,200-205 б].

Ғылыми-техникалық құжаттамамен расталған жаңа әзірлемелердің арасында – басқа шикізатты қоса отырып, бірінші сұрыпты қара бидай ұны мен бидай қоспасынан өндірілетін «Посольский», «Майский», «Улитка» атауларындағы ұсақ бөлшектелген нан-тоқаш өнімдері бар [4,97-99 б].

«Посольский» өнімдерінің рецептурасына:қара бидай ұны, күнжіт, кептірілген сәбіз; «Майский» – зығыр, мейіз және күнбағыс тұқымдары; «Улитка» – сұлы, күнжіт тұқымдары.Барлық өнімдер салмағы 0,1-ден 0,2 кг-ға дейін және салмағы 0,06-дан 0,1 кг-ға дейін болады [4,97-99 б].

Қара бидай ұны рецептурасында, ферменттелген қара бидай уытын, дәнді дақылдарды пайдалану, майлы дақылдар, кептірілген сәбіз және мейіз, нан өнімдерін маңызды диеталық талшықтармен, минералдармен (калий, кальций, магний, фосфор, темір), дәрумендермен (В1, В2, РР) және адам ағзасына арналған басқа да құнды заттармен байытады [4,97-99 б].

Ұсақ бөлшектелген нан – тоқаш өнімдерінде бақылау үлгілеріне қарағанда жоғарыда көрсетілген минералдар көп – «Посольский» 17,1 % – ға, «Майский» – 19,5 % - ға, «Улитка» – 27,0 % - ға [4,97-99 б].

«Майский» және «Улитка» өнімдер рецептураларда майлы дақылдар мен дәнді дақылдар тұқымдарының болуының арқасында Омега-6 емдеу кешенінің құрамына кіретін полиқанықпаған линол қышқылының жоғары құрамымен сипатталады. Қара бидай ашытылған уыт мейіз, кептірілген сәбіз қосылған «Посольский « өнімдеріне тән дәм мен жағымды хош иіс береді [4,97-99 б].

Энергетикалық құндылығы «Посольский», «Майский» және «Улитка» нан-тоқаш өнімдері бақылау үлгілерінен тиісінше 0,4, 5,4 және 4,2 % - ға төмен. Нанның тағамдық құндылығы оның құрамындағы қара бидай ұны құрамымен анықталады, олардың ақуызы аминқышқылдарының құрамы бойынша ең теңдестірілген. Қара бидай ұны және бидай ұнымен салыстырғанда диеталық талшық көп: сәйкесінше 12,4 және 11,3%. Қара бидай ұны минералдарға бай, В дәрумендерінің, Р және РР дәрумендерінің құнды көзі болып табылады. Рецептке қосылған кептірілген пияз минералдарға да бай. Қара бидай ұны нанның дәмі мен хош иісін жақсартады [5,28-29 б].

Зерттеу обьекті:

Рецепт жасау кезінде үш нұсқа жасалды, сонымен қатар нанның оңтайлы құрамын таңдалды [6,50-51 б].

1-кесте-қара бидай ұнынан жасалған нанның рецептурасы

Шикізат атауы	100 кг ұнға шикізат шығыны,кг
Қара бидай ұны	100,0
Тұз	1,5
Өсімдік майы	0,06
Ашытқы	0,15
Кептірілген сәбіз	3,6
Күнжіт	0,07
Мейіз	3,5
Зығыр	0,09
Сұлы	50,0
Күнбағыс тұқымдары	2,1
Күнжіт тұқымдары	1,9

1 нұсқа. Жоғары сұрыпты қара бидай нанына арналған қамырды дайындауға арналған рецепт.

Құрамы. Қара бидай ұны, ашытқы,тұз, күнжіт,кептірілген сәбіз,өсімдік майы. Дайындалуы: қара бидай ұны – 500 г, ашытқы-10 г, тұз - 5 г,күнжіт-3 г,кептірілген сәбіз-8г,өсімдік майы - 7 г.Қамыр илеу: біртекті массаға, қайнаған су қосыңыз, нан өнімдеріндегі негізгі шикізат (су), қамырды илеңіз және қара бидай ұнын құйыңыз,күнжіт,кептірілген сәбізді қосып, қамырды тегіс болғанша илеңіз. Қамыр қалың болуы керек, 200°С температурада, 30-40 минут ішінде майланған түрінде пісірілуі керек.

2 нұсқа. Жоғары сұрыпты қара бидай нанының қамырын дайындауға арналған рецепт.

Құрамы. Қара бидай ұны, ашытқы, тұз,зығыр,мейіз,күнбағыс тұқымдары, өсімдік майы. Дайындау: қара бидай ұны – 340 г, ашытқы – 10 г, тұз – 20 г,зығыр – 4г,мейіз-10 г,күнбағыс тұқымдары-2 г,өсімдік майы-7 г.

3 нұсқа.Жоғары сұрыпты қара бидай нанының қамырын дайындауға арналған рецепт.

Құрамы. Қара бидай ұны, ашытқы, тұз,сұлы,күнжіт тұқымдары, өсімдік майы. Дайындау: қара бидай ұны – 160 г,ашытқы – 10 г, тұз – 7 г,сұлы-9г,күнжіт тұқымдары-6г, өсімдік майы-3,5 г.

Нәтижелері: ашық қоңыр түсті, өнімнің атауына тән иіс,иісі бар өрескел беті бар.Қара бидай ұны органолептикалық талдаудың ең жақсы нұсқасы таңдалды.Құрылымы: күйдірілген, жанаспайтын, кеуекті.

Қорытынды. Жаңа нан-тоқаш өнімдерін өндіруде қара бидайды, дәнді және майлы шикізаттың басқа түрлерін пайдалану тағамдық құндылығы жоғары өнімдер ассортиментін кеңейтуге және диетаның энергетикалық әлеуетін төмендетуге мүмкіндік береді, бұл қазіргі заманғы адамның дұрыс тамақтануы үшін маңызды.

Библиография

1.Чубенко Н.Т., Костюченко М.Н., Киндра Н.А. Вопросы освоения производства функциональных хлебобулочных изделий // Хлебопечение России, 2011.- № 3. - С. 4-6.

2. Шатнюк Л. Н., Коденцова В. М., Вржесинская О.А. Хлеб и хлебобулочные изделия как источник и носитель микронутриентов в питании россиян // Хлебопечение России, 2012. - № 3. - С. 20-23.

3. Сысуев В.А., Кедрова Л.И., Лаптева Н.К., Уткина Е.И., Вяянянен М., Никулина Т.Н. В зернержи – основа здоровья человека // Достижения науки и техники АПК, 2012.- №6.- С. 3-5.

4. Скурихин И.М., Тутельян В.А. Таблицы химического состава и калорийности российских продуктов питания.- М.: ДеЛи принт, 2007.- 276 с.

5. Саитова М.Э., Дубцов Г.Г. Повышение качества хлеба с применением гречневой муки// Кондитерское и хлебопекарное производство,2011.- № 2. - С. 30-32.

6. Батурин А. К. Питание и здоровье: проблемы XXI / А. К.Батурин, Г. И. Мендельсон // Пищевая промышленность. – 2005. –№ 5. – С. 105-107.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІ РЕФОРМАЛАУДА ҰСТАЗ БЕН ӨНДІРІСТІК ОҚЫТУ ШЕБЕРІНІҢ РОЛІ

Хухмет А., Еркінжас Т.А.,
Жаяу Мұса атындағы Ақсу жоғары көпсалалы колледжі,
оқу өндіріс шебері, арнайы пән оқытушысы

Кез келген бастама немесе өзгеріс қоғамның сұранысын жүзеге асыру процесі болып табылады. Бұл фактімен көбі келіспеуі де мүмкін, бірақ өтіп кете алмайды. Біздің әлем қажеттіліктерімізге сәйкес өзгеруде. Барлығына уақыттың өз талабы мен бастамасы бар. Біздің тіршілігімізден бір нәрсе жойылып,тарих беттерінде қалса, тағы бір нәрсе пайда болады. Біздің қажеттіліктеріміз геометриялық прогрессиямен өсуде. Адам жынысына, жасына және өмір сүру салтына қарамастан барлық инновациялар осы процеске кіруге мәжбүр етеді. Әркімнің өзінің қатысу дәрежесі және процесс маңыздылығын түсінуі бар, бірақ қалай болғанда да бұл оқу процесі.

Өзін-өзі тәрбиелеу - бұл кез келген маман иесіне және қоғамда жауапкершілігі бар әр адам қажеттілігі. Әсіресе мұғалім сияқты моральдық және әлеуметтік жауапкершілігі жоғары мамандықтар үшін.

Қоғамда болған, болып жатқан және әлі де болатын революциялардың бәрі белгілі бір фактіні түсіну және қабылдау процесімен ғана мүмкін болады. Кез келген жағдайда және барлық бастамалар мен реформалардың басында белсенділігін білім беру, мақсатын жүзеге асыру, өмірінің әртүрлі кезеңдерінде өзін-өзі тәрбиелеуге бағыттаған адам тұрады. Ақпаратқа қол жеткізу және онымен жұмыс істей білу маңызды болып табылатын ақпараттық қоғамда өзін – өзі тәрбиелеу мәселесі өзекті. Ақпараттық қоғам білім қоғамы ретінде сипатталады, мұнда ақпаратты білімге айналдыру процесі ерекше рөл атқарады. Сондықтан қазіргі білім беру жүйесі мұғалімдерден үнемі білімін жетілдіруді талап етеді. Білімді әртүрлі жолдармен алуға, жетілдіруге болады.

Қазіргі уақытта мұғалімдерге біліктілігін арттыру жолында үлкен спектрі ұсынылады: оқу орындарында – күндізгі оқу, сырттай оқу, біліктілікті арттыру курстары, семинарлар.

. Кәсіптік және техникалық білім беру жүйесіндегі педагог – тәлімгер маманды тәрбиелеу мен оқыту механизмі айналатын басты нүкте болып табылады. Егер процесте басқа қатысушылар белгілі бір функцияны орындаса, онда өндірістік оқыту шебері бәрін істей білуі керек. Өкінішке орай тәжірибе көбінесе оқу орындарында жалпы білім беретін пәндер кәсіппен интеграциялану траекториясынан сирек ажыратылатының көрсетеді. Көптеген мұғалімдер мамандық мәселелерінің тереңдігін білмейді, соның салдарынан студенттер тарапынан түсінбеушілік туады және жалпы оқу үлгерімінің сапасының пайыздық көрсеткішінің төмендеуі орын алады. Сонымен қатар, колледждердің көпшілігінде жалпы білім беру циклі оқу процесінде көбірек орын алады.

Оқушылардың жеке қызығушылықтары туралы сауалнамада арнайы пәндер бойынша жағымды эмоциялар көбірек. Бұл сабақ беру жүйесін түбегейлі өзгерту қажеттігін ұсынады.

Мұғалімнің өз мамандығына деген қызығушылығын арттырудың бір жолы мұғалім оқушының ролін атқаратын тәжірибелік семинарлар қарастыру. Кәсіби цикл іс-шараларына көбірек қатыстыру. Кәсіпорындарға экскурсиялар жүргізіп «Әлеуметтік серіктестік» және «Бәсекеге қабілетті мамандар дайындығы» секілді сұрақтар бойынша дөңгелек үстел мүшесі ретінде қатыстыру.

Өндірістік оқыту шеберлерінің әдістемелік сауаттылығы мәселесіне қайта оралайық. Бұл жас маман немесе өндірістен келген маман болса ол сабақтарды өткізуге арналған құжаттамада біраз қиындықтарға тап болуы мумкін. Практикалық жұмыстарды орындау маманға қиындық тудырмайды. Бірақ өз қызметін ғылыми тұрғыдан қорғау немесе негіздеу көбіне оңай жұмыс болып саналмайды. Қазіргі таңда құжаттама жұмыстары мен есептер

тізімі азайтылады дегенмен іс жүзінде бәрі басқаша. Оқу үдерісімен бірге жүретін сабақ жоспары мен әдістемелік кешенді ешкім жойған жоқ. Бұл жағдайда әдістемелік қызмет өзінің кәсіби міндеттерін көрсетуі керек, бірақ шын мәнінде бұл әрқашан мүмкін бола бермейді. Бұған уақыт тапшылығы мен физикалық тұрғыда үлгермеу мәселесін жатқызуға болады. Екінші және ең маңызды фактор - ынтасыз мұғалім. Бұл жерде көптеген объективті және субъективті себептер болуы мүмкін. Мысалы: мұғалімнің өзіне қаржылық қанағат әкелмейтін жұмысқа күш салуға құлықсыздығы. Өндірістік тәжірибені ұйымдастыру мәселелері де назардан тыс қалмауы керек.

Біз білім берудегі білім мен мәдениетті реформалау туралы шексіз айта аламыз, бірақ нақты ұйымдастырылған жұмыс қолға алынбайынша бұл сұрақтар тереңде қала береді.

Шешу жолдары: Міндеттерді нақты бөлу және өндірісті құрылымдау. Бұл үшін апта ішінде мастердің жұмыс күнін жазуға жүгінуге болады (уақыт немесе жұмыс күнінің фотосуреті). Осының негізінде операциялық уақытты бөлуге болады, бұл өнімді. Кейбір мекемелерде ішкі серверлер бар есептерді беруді жеңілдетеді және колледждің жалпы ақпараттық және цифрлық блогы қызметін атқарады. Бұл жүйенің мүмкіндіктерін дұрыс және толық пайдаланбау шеберлер мен мұғалімдердің жұмыс көлемінің тығыздығына әкеледі. Көптеген мұғалімдер мен шеберлер сабақ пен тәжірибеден бөлек күніне бірнеше есептер тапсырады. Өзін - өзі тәрбиелеу мен біліктілігін арттыруға уақыт жетіспеушілігі орын алып жатады. Сол үшін жүйенің мүмкіндіктерін зерттеп, мұғалім мен шеберідің уақыт шығындарын оңтайландыру қажет. Бағдарламалар өзгереді, өмір өзгереді, бірақ адамның амбициясы сол күйінде қалады. Өзгерістер керек. Білім беруді реформалау және жетілдіру үшін барлық мүмкін жағдайлар мен жолдарды пайдалану керек. Мұғалім жұмысының барлық кезеңдерінде құқығы сақталатынына сенімді болса, жұмысқа деген ынтасы, белсенділігі, жеке өзіне деген талаптары да артады деп ойлаймын. Ол болашаққа үмітпен қарап дами бастайды, өзін-өзі тәрбиелейді, алдына үлке мақсаттар қойып соған жетуге ұмтылады. Әрине бұның салдары білім сапасының дамуына, білікті мамандардың көбеюіне әкелері сөзсіз.

Кез келген саладағы ең маңызды мәдениет – мемлекет азаматын және оның азаматтық саясатын құрметтеу мәдениеті деп есептеймін. Бір-бірімізді тыңдап, құрметтейік.

АРНАЙЫ ТҮЗЕТУ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

СПЕЦИАЛЬНОЕ КОРРЕКЦИОННОЕ И ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУДЕ ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМЫТУ

Алимжанова Б.К,
Байқоныс жалпы орта білім беретін мектеп, Тереңкөл ауданы, Павлодар облысы,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі-инклюзивтік білім беру. Инклюзивтік білім беру барлық балалардың тең құқықтарын қамтамасыз етіп, олардың әлеуетін дамытуға бағытталған. Ерекше білімді қажет ететін (ЕБҚ) оқушылар үшін қазақ тілі сабақтарында сөздік қорын дамыту-олардың қарым - қатынас жасау дағдыларын жетілдірудің маңызды бөлігі болып табылады. Қазақ тілі сабақтарында ЕБҚ оқушылардың сөздік қорын дамытуға арналған әдістер мен тәсілдер қарастырылады. Инклюзивтік білім берудің маңызы оқушылардың физикалық, психологиялық және әлеуметтік ерекшеліктерін ескере отырып, олардың білім алуға қолжетімділігін қамтамасыз етеді. Инклюзивті білім беруді дамыту қағидаттары:

-инклюзивті білім берудің жүйелілігі мен үздіксіздігі;
-ерекше оқытуды қажет ететін балаларды уақытылы анықтау;
-білім беру модельдерінің бейімділігі,жеке оқыту мен дамыту;
-қоғамдық, ата -аналар ұйымдарының өзара және әлеуметтік серіктестік;
-инклюзивті білім берудің түзете-дамытушылық және әлеуметтік бейімдеушілік бағыттылығы;
-білім беру ортасының барлық тұлғалар және олардың ата -аналары үшін қолжетімділігі, ашықтығы.

ЕБҚ оқушылардың білім алуына ерекше көңіл бөлу, олардың тілді меңгеру деңгейін арттыруға мүмкіндік береді. Қазақ тілі пәні бұл үдерісте маңызды рөл атқарады, себебі тіл - адамның қарым -қатынас құралы әрі ой- өрісін дамытудың негізгі құралы. ЕБҚ оқушылардың сөздік қорын дамыту барысында келесідей қиындықтар туындауы мүмкін:

-оқушылардың зейінніңтөмендігі мен есте сақтау қабілетінің әлсіздігі;
-фонетикалық немесе грамматикалық құрылымдарды қабылдаудағы қиындықтар;
-оқу мотивациясының төмендігі;
-коммуникативтік дағдылардың шектеулілігі.

Бұл қиындықтарды жеңу үшін арнайы әдістер мен оқыту технологияларын қолдану қажет.

Мақалада 8-сынып оқушыларына арналған қазақ тілі пәнін инклюзивті оқыту әдістемесін қарастыратын боламыз. Білім беру стандарттары, бекітілген оқу жоспары бойынша қазақ тілі оқу пәні оқытудың негізгі міндеттері:

-өмірлік қажеттіліктерінде коммуникативтік әрекеттер түрінде (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) сауаттылықпен қолдану дағдыларын қалыптастыру;

-тіл бірліктерінің қарым- қатынас құралы болу, ойды білдіру,таным құралы болу, ақпаратты сақтау құралы болу қасиеттерін функционалдық коммуникативтік бағдарда танып біледі, соған лайықты машықтар мен дағдыларды қалыптастырады;

-тіл сауаттылығы мен сөйлеу сауаттылығын, сөз байлығын, басқалармен еркін қарым-қатынасқа түсу;

-мәтіндерге қойылған мақсатқа сәйкес қорытынды, синтез, анализ жасау дағдыларын қалыптастыру;

Аталған оқу міндеттерінің орындалуы үшін қажетті оқыту тәсілдері: 8-сыныпқа арналған «Қазақ тілі» пәнінің базалық білім мазмұны зерде бұзылыстары бар (жеңіл ақыл ой кемістігі) аптасына 3сағат, жылына 102 сағатты құрайды. Оқу жоспарына сай әр сабақ бойынша нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті және уақытқа байланысты мақсаттар қойылады. Одан өзге инклюзивті білім беруде тыңдалым және айтылымда дыбыс және әріп, буын, сөз, сөз құрамы, сөз таптары, сөйлем, байланыстырып сөйлеу. Оқылым дағдылары бойынша мәтіннен негізгі, қосымша, детальды ақпаратты анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастыру; дауыстап, түсініп оқу; мәнерлеп оқу; жүгіртіп оқу; іштей оқу; энциклопедия, сөздікпен жұмыс, балаларға арналған газет-журналдардан қажетті ақпараттарды алу; жазылым дағдылары бойынша ережелерді сақтап жазу; сөздерді өзгерте отырып шағын мазмұндама жазу; сурет бойынша шығарманы толықтырып жазу; тірек сөздер бойынша әңгіме құрау, жазу; саяхат кезінде көргендері, алған әсері, ісәрекеттері жайында шығарма жазу; 55-60 сөзден тұратын диктант жаза білу.

1. Көрнекілік әдісі. Суреттер, бейнематериалдар, арнайы карточкалар және диаграммалар пайдалану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру. Мысалы: SWOT-талдау әдісін 8-сыныптың оқушының бір мәселе бойынша ойлау, талдау, салыстыру қабілетін дамытады. Өз пікірін ашық айту. Сабақты қорытындылау барысында және кері байланыс беруге қолданылады. Бұл әдісті қолдану барысында мәселенің жағымды, жағымсыз жақтарына сараптама беріледі. мүмкіндіктері бағаланып, қауіп- қатерлері туралы нақты дәлелдер келтіруге болады.

2.Ойын әдісі. Ойын арқылы сөздік қорды байыту тиімді тәсілдің бірі. Қарапайым ойындар оқушылардың белсенділігін арттырып, сөздерді есте сақтауға көмектеседі. Мысалы: «Менің есімімнің тарихы» әдісі өте тиімді деп санаймын. Оқушыларды бір- бірімен таныстыру, олардың бойында құндылықтарды қалыптастыру, адамның туылған кезде есімін қоюға үлкен мән беруге бағыттау, біртұтас тәрбие бағдарламасының аспектісін дамыту. Оқушылар бір-бірімен жақынырақ танысады, олардың бойында ұлттық құндылықтар қалыптасады, адамның туылған кезде есімін қоюға үлкен мән беру керектігін түсінеді, зерттеушілік дағдыларын дамытады.

3.Дыбыстық технологиялар. Оқушыларға аудио және бейнематериалдар тыңдату арқылы дұрыс айтылым мен сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.

4.Интерактивтік әдістер. Заманауи технологияларды қолдану, мысалы, интерактивті тақталар немесе арнайы қосымшалар арқылы оқыту. Бұл әдіс оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. «Кинометафора» әдісі оқушының ой-өрісін ойлау қабілетін дамытады. Оқушының логикалық ойлау қабілеті дамиды. Бір мәселе бойынша бейнесюжеттен үзінді көрсету арқылы баланың өз ойын, ой пікірін білуге болады.

5.Топтық және жұптық жұмыс. Оқушыларды топқа бөліп, өзара қарым-қатынас арқылы сөздік қорды дамытуға жағдай жасау. ЕБҚ оқушылардың сөздік қорын дамытуда психологиялық қолдау көрсету аса маңызды. Оларға сенімділік сезімін ұялату, мақтау және ынталандыру арқылы сабаққа деген қызығушылықтарын арттыру керек. Сондай тиімді әдістің бірі – «Үштік әдісі». Бұл әдісте оқушылар ойына келген жауаптар немесе идеяларды барынша көп жазу арқылы, кейін өз идеяларымен бөлісу. Оқушылардың есте сақтау қабілеті (тыңдалым мұқият) сақталады. Оқушылардың оқылым, айтылым, тыңдалым, жазылым дағдылары қалыптасады. Сынып бойынша тапсырманы оқиды. Оқушылар бірнеше жұптан бөлінеді: бірінші оқушы оқиды немесе айтады, екінші оқушы тыңдайды, үшінші оқушы түртіп алады, кейін өз пікірін айтады. Келесі тиімді әдістің бірі – «Төрттік әдіс» (әке, ана, бала, дос). Оқушыларды қатыстыру арқылы барлығын теңестіру, бір-біріне жақындастыру. Оқушылар арасында бауырмалдық қасеттері оянады, ынтымақтасады. Сыныптағы оқушыларға «әке», «ана», «бала», «дос» деген жазулары бар парақшалар таратылады, сол

аттары бойынша топқа біріктіруге болады және «әке», «ана», «бала», «дос» туралы әннің бір шумағын ғана орындату арқылы сергіту жаттығуын жасауға болады.

Қорытынды бөлім: Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабақтарында инклюзивтік білім беру жағдайында ЕБҚ оқушылардың сөздік қорын дамыту олардың жалпы дамуына ықпал етеді. Бұл үдерісте әр оқушының ерекшелігін ескеріп,тиімді әдістер мен тәсілдерді қолдану маңызды. Білім беру үдерісін дұрыс ұйымдастыру арқылы ғана біз ЕБҚ оқушылардың қоғамға толыққанды кірігуіне және олардың әлеуетін жүзеге асыруға мүмкіндік бере аламыз.

Библиография

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Инклюзивтік білім беру жөніндегі әдістемелік нұсқаулықтар.
3. Қазақ тілін оқыту әдістемесі бойынша ғылыми мақалалар.

ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАДАҒЫ АУТИЗМІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЗЕТУ САБАҚТАРЫНДА МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Далелова Е.К.,
Павлодар облысы, Екібастұз қаласы «С.Торайғыров атындағы №22 гимназия-мектебінің» педагог-психологы

Даму мүмкіндігі шектеулі үйден оқытылатын балалардың қоғам өміріне өздерінің дәрежелерінің жеткендерінше белсене араласуына ықпал ететін, өз қадір-қасиеттерін қамтамасыз ету жағдайы толымды өмірге дені сау балалармен бірдей құқығы бары,Қазақстан Республикасының Балалардың құқығы туралы заңында айтылғаны бәрімізге белгілі.

Үйден оқытылатын балалардың бойындағы қиындықтарды дер кезінде анықтап психокоррекциялық түзету жұмыстарын жүргізуде ата-ана мен оларға сабақ беретін мұғалімдердің де көмектері ауадай қажет. Ойын, сурет терапиясы арқылы дамуында ақауы бар балалардың ақыл-ой даму кемістігін қалпына келтіруге болатынын өз тәжірибемнен көріп жүрмін. Сондықтан жұмысты үйден оқитын даму мүмкіндігі шектеулі балаларға ойын және сурет терапиясымен бастағанды жөн көрдім. Әрине, ойын терапиясы-күрделі жұмыс. Бала психикасын дәрісіз емдеу, психотерапиялық құралдардың көмегімен баланың көңіл-күйіне, өзіне қоршаған ортаға қарым-қатынасын өзгерту, сондай-ақ, ауру нышандарын жою мақсатында оның барлық мүшесіне әсер ету әдісі.

Ойын терапиясы бойынша-сәлемдесу, әңгімелесу. Көңіл-күйін анықтау.

«Менің көңіл-күйім» жаттығуы. Мақсаты: оқушының өз көңіл-күйін игеріп, басқаруын дамыту.Алдыңыздағы дөңгелекшеге өзіңіздің бүгінгі көңіл-күйіңізді суреттеп салып беріңіз.

1-тапсырма. Берілген суреттегі шарды-сары түспен,төртбұрышты-жасылмен, тіктөртбұрышты-қоңырмен, сопақша пішінді-қызыл түспен боя**.**

Мақсаты: баланы түстерді ажырата білуге, оларды дұрыс бояуға, математикалық пішіндерді үйренуге машықтандыру.

2-тапсырма. «Қисынсыздықтар». Мақсаты: баланың ойлау қабілетін дамыту. Төрт түлік малды айыра білуге үйрету.Төрт түлік малдың суреттерін ұсыну**.**

3-тапсырма. «**Дымбілместің топтамасынан жұмыс». Мақсаты:** оқушының логикалық ойлауын, зейінін тұрақтандыру. Дымбілмес жаңғалақ, ол үнемі заттарын жоғалтып алады. Бұл жолы ол қорамсабындағы 7 қарындашты жоғалтып алды. Дымбілмеске іздеуге көмектес.

4-тапсырма. Көлеңкелерді өз иесімен сызықтар арқылы байланыстыр. **Мақсаты:** Баланың логикалық ойлауын дамыту.

5-тапсырма. Дымбілместің суретіндегі барлық қояндарды бірдей етіп жаса. **Мақсаты:** көрнекі әрекетті диагностикалау.

Сөйлесу. Олар балаға жаңа ақпаратты жеткізуге , онымен диалог құруға бағытталған, оның барысында бала өз сұрақтарын қойып, олардан егжей-тегжейлі және түсінікті жауаптар ала алады. Жаңа дағдыларға тез бейімделе түседі. Сөйлесу арқылы біз баланың ішкі сезіміне, жан-дүниесіне үңіле түсеміз. Бала ішінде болып жатқан құбылыстарды сыртқа шығару арқылы өзін жеңілдете түседі.

Қазіргі таңда өкінішке орай біздің көпшілігіміз мүмкіндігі шектеулі жандармен қалай дұрыс қарым-қатынас жасауды білмейміз. Біз мүмкіндігі шектеулі жандарды кездестіргенде өзімізді жайсыз сезінеміз, тіпті кей-кездері оларды абайсызда ренжітіп аламыз.

Мүмкіндігі шектеулі адамдармен сөйлесу барысындағы аздаған кеңестерге тоқталып өтсек:

Сіз мүмкіндігі шектеулі адамды кездестіргенде ол адаммен тікелей сөйлесуіңіз керек. Мүмкіндігі шектеулі жанды күлімдеп, жылы шыраймен қарсы алу керек.

Мүгедектігіне назар аудармаңыз. Олардың мүгедектігін анықтау маңызды емес. Оларға тең көзқараста қарау, басқалар тәрізді олармен сөйлесу және кез-келген әрекетте бірлесе атқару өте маңызды.
Шынайы көмек қолын созу керек. Кейбір адамдар оларға қол ұшын беруден бас тартып жатады, себебі олардың көңіліне қаяу түсіріп алудан қорқады.
Егер сіз көмек ұсынсаңыз ол қабылдағанша күтіңіз, содан кейін не керектігін және оның қалай жасалатынын сұраңыз.
Мүмкіндігі шектеулі жан қиындыққа тап болса, оны мұқият тыңдыңыз. Шыдамды болыңыз, ол адамның әңгімесі аяқталғанша күтіңіз.
Ертегі терапиясы. Бұл тұлғаның сөйлеуін дамыту, сананы кеңейту және сыртқы әлемді бейнелеу арқылы өзара әрекеттесуді жақсарту үшін қолданылатын әдіс. Ертегі терапиясын қолдану бұл соңғы 10 жылда логопедтер, психологтар мен тәрбиешілер белсенді түрде дамытқан және ақыл-ой кемістігі бар балаларды жұмыста қолданылатын ең көне әдістердің бірі.
Ертегі терапиясының негізігі міндеті- ертегі формасы аясында ең тиімді психологиялық технологияларды синтездеу; әртүрлі психотерапиялық әдістерді бір ертегі жүйесінде біріктіру және бейімдеу. Ертегі баланы кейіпкерлерді түсінуге шақырады, нәтижесінде оның адамдар, қоршаған әлем заттары мен құбылыстары туралы жаңа идеялары, жаңа эмоционалды тәжірбиесі пайда болады.Ертегі барысындағы ойындардың көмегімен әр балаға көптеген жағдайлардан өтуге көмектесе аламыз. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасағанда ертегі тераписяның мынандай түрлері қолданылады.
Көркем ертегілер. Көркем ертегілерге халықтың сан ғасырлар бойы жиналған даналығы мен авторлық әңгімелермен жинақталып шыққан ертегілер жатады. Көркем ертегілерде дидактикалық, психокоррекциялық, психотерапиялық және медитация аспектілері бар.
Дидактикалық ертегілер. Дидактикалық ертегілер белгілі бір білімнің маңыздылығын аша алады. Дидактикалық ертегілер балаларлың ой өрісін жақсы дамытады. Көбінесе дидактикалық ертегілерде көптеген көрнекіліктер қолданылады.
Психокоррекциялық ертегілер. Баланың мінез-құлқына жұмсақ әсер ету үшін жасалынады. Мұнда көбіне баланың жағымсыз мінез-құлықтары жағымды жаққа ауыса түседі.
Медиативті ертегілер. Қиялдағы жағымды тәжірбиені жинақтау, психоэмоционалды стрессті жеңілдету үшін жасалады. Медитациялық ертегілер арнайы музыкамен айтылады.
Бүгінгі күні психологтар, педагогтар мен логопедтер ертегілермен жұмыс істеудің алуан түрлі тәсілдерін жасады. –талдау –пікірталас -қуыршақ жасау –сахналау -сурет салу және т.б
Ертегідегі тәсілдер мүмкіндігі шектеулі жандардың жоғарғы дене белсендіктері, жүйке процестерінің икемділігі мен қозғалтқыштығын арттыруға, мотористаны және қимылдарды үйлестіруді дамытуға, физикалық және психикалық стресті жеңілдетуге бағытталған. Ертегі айту баланың психикасына жағымды ықпал етуге әсер етеді.
Арт-терапия. Арт-терапия-бұл өнермен, шығармашылықпен емдеу.(терминді А.Хилл енгізген).
Арт-терапия-адамдардың визуалды қызметінде және психотерапиялық қарым-қатынаста қолданылатын, психокоррекция, психопрофилактика, денсаулық жағдайы әртүрлі, эмоционалды және психикалық ауытқулары бар адамдарды оңалту және бейімдеу мақсатында қолданылатын психологиялық әсер ету әдістері жиынтығы. Арт-терапия қызметінің басты мақсаты-мүмкіндігі шектеулі жандардың психологиялық және әлеуметтік саласындағы оң өзгерістерге қол жеткізуі. Қазіргі уақытта арт-терапия мүмкіндігі шектеулі жандар үшін өте маңызды. Мүгедектердің ішкі әлемі күрделі және алуан түрлі. Мүмкіндігі шектеулі адмадармен жұмыс жасауда арт-терапия әдістерін қолдану олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, визуалды бейнелер арқылы сыртқы әлеммен өзара тілдесуге ықпал етеді. Арт-терапияның басты мақсаты- өзін-өзі көрсету және өзін-өзі тану қабілетін дамыту арқылы мүмкіндігі шектеулі адамдардың көңіл-күйлерін және ерік-

жігерлерін үйлестіреді. Арт-терапиямен жұмыс істеу барысында мүмкіндігі шектеулі жандарға бұйрықтар, талаптар, нұсқауларға жол берілмейді. Қатысушы шығармашылық қызметтің түрін, мазмұнын, материалын өздері таңдайды. Олар кейбір тапсырмалардан бас тартуы мүмкін немесе жай ғана бақылаушы болып отыруғада болады. Арт-терапия әдістері-мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істейтін психологтың жұмысының қуатты құралы. Арт-терапия әдістері-әмбебап болып табылады және оларды мұғалім сабағында да, ата-аналардың өздері де үйде оқуда сәтті қолдана алады.

Арт-терапия келесі мәселелерді шешеді:

-өміршеңдікті оятады, жады мен өнімділігін белсендіреді.

-танымдық, шығармашылық қабілетін дамытады.

-әлеуметтік бейімделуді қамтамасыз етеді.

Балалардың шығармашылығын, қиялын, сөйлеу қабілетін дамыту үшін психологтар құм терапиясын қолданады. Құммен сурет салу ішкі тыныштықты сезінуді үйретеді. Ұсақ моторикаларды дамытады, мидың қабілетін арттырады, адам жанын тыныштандырады.

Ойын. Кез-келген бала үшін ойын әлеуметтенудің және қоршаған әлемді танудың маңызды құралдарының бірі болып табылады. Ойынның көмегімен бақылауды дамыта аламыз, зейінді белсендіре аламыз. Ойын шығармашылықтың дамуына ықпал етеді,өз бетінше шешім қабылдау қабілетін дамытады. Ойын жағдайында мүмкіндігі шектеулі бала дені сау құрдастарымен тығыз байланыста болады,олармен белсенді әрекеттеседі және олармен қарым-қатынас жасайды,ол өзін басқалардан ерекше сезінуді тоқтатады. Ойын мүмкіндігі шектеулі бастауыш мектеп оқушыларына дене, адамгершілік, еңбек және эстетикалық тәрбие беру жүйесінде маңызды орын алады. Ойын терапиясының құралдары — ашық аспан астындағы ойындар, имитациялық ойындар, психо-эмоционалды стресстен арылтуға арналған ойындар, құм ойындары, дөңгелек би ойындары, балалар әуенмен жұптасып жүгіретін немесе билейтін динамикалық ойындар. Ойын сабақтары эмоционалды және бұлшықет кернеуін жоюға, импульсивтілік пен мазасыздықты азайтуға, балалардың бір-бірімен өзара әрекеттесу дағдыларын дамытуға, зейінін, қабылдауын, сөйлеуін, қиялын, жалпы және ұсақ моторикасын, қозғалыстарды үйлестіруді дамытады.Сонымен, бейімделу кезеңінде мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс кезінде ойын терапиясы әдісін қолдану өте тиімді және көпфункционалды.

11 жастағы оқушыма денсаулық сақтау мекемесінің қойған диагнозы «Рас Аутизм» ПМПК мекемесінің шешімі бойынша үйден оқытылатын бала оқушыға жеке жоспар жасап осы ойын, сурет терапиясы арқылы 4 жылдан бері жұмыс жүргізіп келемін. Жұмыс нәтижесі бойынша ілгерілеушілік бар. Бала барлық тапсырмаларды сурет, ойын терапиясы арқылы меңгеріп отыр.

Егер мектеп психологы, мектеп мұғалімдері мүмкіндігі шектеулі балаға алғашқы сәттерде көмек беру үшін оның отбасын, ол өмір сүріп отырған ортасын зерттеп, талдай алса, онда баланы өзі өмір сүрген әлеуметтік ортаға араластыру, бейімдеу, әлеуметтендіру мәселелеріне белсенді қатыстыру мүмкіндігі туады.

КЛЮЧЕВАЯ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ ПЕДАГОГОВ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Мукашева А.,
педагог – ассистент КГУ «Средняя общеобразовательная школа №10 г.Экибастуза»

Инклюзивное образование является важным шагом в создании равных возможностей для всех детей, включая тех, кто имеет особые образовательные потребности (ООП). В этой образовательной модели особое внимание уделяется потребностям каждого ученика, что требует от педагогов профессионализма, гибкости и способности работать с разнообразием учеников. Рассмотрим, каким образом педагоги играют ключевую роль в успешной реализации инклюзивного образования для детей с ООП.

1. Понимание и осознание принципов инклюзивного образования.

Инклюзивное образование подразумевает обучение всех детей в одной образовательной среде, несмотря на их физические, умственные или социальные различия. Педагог, работающий в инклюзивной школе, должен понимать и поддерживать ключевые принципы инклюзии: равенство, доступность, индивидуальный подход и уважение к различиям. Это требует от учителя не только знаний о специфике ООП, но и готовности адаптировать методы преподавания для разных типов учащихся.

2. Адаптация учебного процесса

Для детей с ограниченными возможностями здоровья учебный процесс должен быть гибким и адаптированным к их потребностям. Педагоги играют важную роль в индивидуализации обучения, выбирая такие методы и стратегии, которые подходят для каждого ребенка. Это может включать использование специальных образовательных материалов, технологий или методов обучения, например, визуальных средств обучения, жестовых языков, адаптированных программ или дополнительной поддержки в виде ассистентов. Одним из важных аспектов является дифференциация заданий в зависимости от уровня подготовки и способностей детей. Педагог должен уметь оценивать не только знания, но и прогресс в развитии других навыков — социальных, коммуникативных и эмоциональных.

3. Психологическая поддержка и создание безопасной образовательной среды.

Дети с ООП часто сталкиваются с трудностями в социализации и могут испытывать стресс из-за своей физической или умственной ограниченности. Педагог должен быть не только носителем учебного материала, но и наставником, психологом, который помогает детям преодолевать внутренние барьеры, развивать уверенность в себе и чувствовать себя частью коллектива. Важным аспектом является создание безопасной и поддерживающей атмосферы в классе, где каждый ребенок ощущает себя уважаемым и ценным.

4. Командная работа и взаимодействие с коллегами.

Педагоги, работающие в инклюзивных школах, часто оказываются в ситуации, когда необходима координация с другими специалистами — логопедами, дефектологами, психологами, социальными педагогами. Такая команда помогает создавать максимально комфортные условия для детей с ООП, обеспечивая всестороннюю помощь и поддержку. Работа педагога в рамках команды позволяет синхронизировать усилия, сделать образовательный процесс более целостным и эффективным.

5. Поддержка со стороны родителей и сообщества.

Роль педагогов не ограничивается только взаимодействием с детьми в рамках школы. Учителя также должны активно работать с родителями, чтобы установить тесное

сотрудничество. Родители могут стать важными союзниками в обучении и социальной адаптации ребенка, а педагоги должны поддерживать с ними постоянную обратную связь. Совместные усилия родителей и педагогов позволяют создавать более гармоничную образовательную среду для детей с ограниченными возможностями здоровья.

6. Профессиональное развитие педагогов.

Внедрение инклюзивного образования требует от педагогов постоянного профессионального развития. Для того чтобы успешно работать с детьми с ООП, учителя должны осваивать новые методики и подходы, изучать особенности различных видов ООП и иметь навыки работы с современными технологиями. Курсы повышения квалификации, семинары и обмен опытом с коллегами позволяют педагогу быть в курсе последних изменений в области инклюзии и применять на практике лучшие педагогические решения.

7. Этические и моральные аспекты работы педагога.

Педагог в инклюзивной образовательной среде сталкивается с важными этическими задачами, такими как соблюдение достоинства детей с ООП, предотвращение стигматизации и дискриминации, а также создание равных условий для всех учащихся. Это требует от учителя высокой моральной ответственности и профессионализма, чтобы создать для детей с ООП условия для полноценного обучения и развития

Роль педагога в инклюзивном образовании является многофункциональной и ключевой. Учитель должен не только передавать знания, но и создавать атмосферу взаимопонимания и уважения, адаптировать учебный процесс под индивидуальные потребности учеников, работать в команде с другими специалистами и активно взаимодействовать с родителями. Инклюзивное образование требует от педагогов новых знаний, навыков и подходов, но при этом оно открывает огромные возможности для развития детей с ООП, обеспечивая их полноценную интеграцию в общество.

Библиография

1. Гончарова Н. М. Инклюзивное образование: теория и практика. — М.: Просвещение, 2016. В этой книге рассматриваются основы инклюзивного образования, а также роль педагогов в создании доступной и комфортной среды для детей с ООП.
2. Шевченко И. М. Инклюзивное образование: психолого-педагогические аспекты. — СПб.: Речь, 2015. Работа, посвященная вопросам психолого-педагогической поддержки детей с ограниченными возможностями здоровья в рамках инклюзивного образования.
3. Максимова Т. А. Инклюзивное образование: принципы и практика. — М.: Юрайт, 2017. В книге подробно рассматривается практика внедрения инклюзивного образования в школах, а также роль педагогов в обеспечении доступности учебного процесса для детей с ООП.
4. Сергеева А. В., Баранова Л. В. Роль педагога в инклюзивном образовании: теория и практика. — М.: Издательский центр «Академия», 2018. Описание деятельности педагогов в инклюзивных образовательных учреждениях и путей преодоления трудностей при обучении детей с ООП.
5. Головина Л. В., Литвинова Т. Ю. Инклюзивное образование: взгляд изнутри. Работа исследует практические аспекты инклюзивного образования, включая организацию образовательного процесса для детей с ООП, роль учителей и других специалистов.
6. Ахметова А.Ж. Современные подходы к обучению детей с ограниченными возможностями здоровья в инклюзивных классах. — Уральск: Западно – Казахстанский государственный педагогический университет, 2019. Монография, посвященная анализу современных педагогических подходов и технологий, используемых для обучения детей с ООП в условиях инклюзивных школ.
7. Бексултан Н. В. Педагогика инклюзии: теория и практика. — М.: Академический проект, 2017. Рассмотрены вопросы формирования инклюзивной образовательной среды и подготовки педагогов для работы с детьми с ограниченными возможностями здоровья.

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Оспанова К.Б.,
Павлодар қ., Малайсары батыр атындағы ЖОББ мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі таңда барлық әлемде жеке қажеттілікті түзету-педагогикалық қолдау мен бейімдеу, балалардың білімділік сұраныстары мен жеке ерекшеліктеріне отбасының белсенді қатысуымен білім беру үрдісіне толық қатысуды қарастыратын «барлығы үшін бір мектеп» немесе «инклюзивті білім беру» туралы айтуда.

Жас ұрпаққа жан-жақты білім, тәлім-тәрбие беру әрбір ұстаздың басты міндеті. XXI ғасыр-бұл ақпараттық қоғам дәуірі. Сондықтан «Бәріне бірдей мүмкіндік» деген статусты қолданатын инклюзивті білім беру бағдарламасы енгізілуде. Бұл термин көбіне «Сапалы білім барлығы үшін» түсінігімен бірдей болып келеді. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен басқа да, әлеуметтік қорғалатын топтарға жататын оқушыларға өзгелермен теңдей білім беру және соған жағдай жасау болып табылады.

Инклюзия-ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың өзінің күшіне сенуіне мүмкіндік берді. Инклюзия тек дамуы ерекше балалардың ғана емес, басқа да балалардың мүддесін көздейді.

Иогант Вольфганг Гете: «Біліп қана қою-аз, сол білгеніңді істе қолдана білуің керек, ниеттену ғана аз, сол ниетіңді іске асыруың керек»,-деп бекер айтпаған. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды түзетудің негізгі жүйесі инклюзивті білім беру ғылыми теориясымен өзіндік үндестігін тапса, еліміздегі мүмкіндігі ерекше жандарға деген көзқарас оңалар еді деп ойлаймын. Ол дегеніміз ерекше білім беруді қажет ететін балаларға мүмкіндігінше білім беру барысында жағдай жасалып жаңа әдістемелік құралдар мен түрлі технологиялармен қамтамасыз етілсе, болашақта ерекше балаларға білім беру жүйесінде ешқандай кедергілер болмайды деп өзімнің ұстаз ретінде қосып отырған үлесім ол ерекше білім беруді қажет ететін бастауыш 2-сынып оқушысына «Жаратылыстану» пәніне арналған «Арнайы тапсырмалар» жұмыс дәптері.

Авторлық жұмысымның мақсаты ерекше білім беруді қажет ететін оқушыға қоршаған орта туралы түсінігін қалыптастырып, ерекше интеллектуалды қабілеттерін дамытып, «Жаратылыстану» пәнін меңгертіп, алған білімін өмірде қолдана білуге, өз мүмкіндігінше жан-жақты бейімделуіне және қызығушылығын арттыру барысында өзіндік дамуына жағдай жасау болды.

Осы мақсаттағы міндеттерді көздей отырып ерекше білім беруді қажет ететін оқушыға пәнге деген қызығушылығын арттыру арқылы байқампаздығын, табиғат туралы және кез келген денелер мен құбылыстар туралы жалпы білім көздерін қалыптастырумен бірге «Жаратылыстану» пәнінен алған білім-білік дағдыларын өмірде қолдану мүмкіндіктерін көрсету үшін пайдалануды үйреткім келді. Осы жұмыстың нәтижесінде ерекше білім беруді қажет ететін оқушының функционалдық сауаттылығы артып дами түсті. Оқушы өз бетімен үздіксіз мүмкіндігіне қарай өзін-өзі жетілдіріп, әрі қарай өзін-өзі тәрбиелеуге және білім берудің басқа да салаларында алған білімін қолдана бастады. Сонымен қатар оқушының пәнге деген қызығушылығы артып, әр сабақ сайын білімін тереңдете түсті.

Оқушының сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар арқылы білім-білік дағдылары дамып, өмірге деген көзқарасы өзгеріп, өз мүмкіндігінше бейімделуін қалыптастыра бастады. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушымен проблемалық және

әртүрлі сипаттағы тапсырмаларды орындау кезінде оқушы білім алуға, құмарлық танытып, тапқырлығын дамытты. Сонымен қатар жеке басының зейінділігі, табандылығы сияқты қасиеттер арқылы қиындықтарды жеңе білуді үйренді. Жауапкершілік сезімі дамыды.

Қазіргі таңда жаңаша білім беру негізінде бастауыш сыныпта ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға «Жаратылыстану» пәнін оқытудың маңызы зор. Себебі басқа балалардан гөрі ерекшеліктері бар оқушыларға қызығушылықтарын арттыру үшін оларға ізденімпаздық, шығармашылық тапсырмалар арқылы «Жаратылыстану» пәнін оқыту маңызды.

Бастауыш сыныпта жаратылыстану пәнін оқытудың ерекшеліктерін ұғындыру мен оқушыларға тиімді білім беру жолдарын дамыту арқылы мәселелері қарастырған жөн деп есептеймін. Қызықты тапсырмалары, сюжеттік ойындары мен зерттеу жұмыстары, ерекше білім беруді қажет ететін оқушы үшін басқа балалардан тыс қалдырмайтыны сөзсіз. Осындай жұмыс ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың қоршаған ортаға деген көзқарасын қалыптастырады. Сонымен қатар әлем туралы өз білімдері молайып, өз бетінше зерттеу жұмыстарын жүргізуге жағдай жасайды.

Қорытындылай келе ерекше білім беруді қажет ететін оқушыға арналған “Арнайы тапсырмалар жинағы” оқушыға жаратылыстану сабағынын нақты мәнің ашуға көмектеседі.

- Оқушының басқа балалармен бірге сабақта қатыстыруға мүмкіндік тудырады.
- Оқушының білім деңгейін анықтауға тиімділігі бар екендігін дәлелдейді.
- Оқушының білімін бағалауға мүмкіндік тудырады.
- Оқушыны ізденіске баулып, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді.
- Оқушының ерекше қабілеттері, еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады.
- Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауға, өзіне деген сенімін қалыптастырады.
- Кері байланысты жүзеге асырады.
- Оқу материалдарын тиімді меңгеруге бейімдейді.
- Оқушының оқу процесіне қатысу белсенділігін кеңейтеді.

Менің ойымша инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгеретіндігі сөзсіз.

Библиография

1. Жамиева Ә.Қ. ,Педагогикалық шеберлік – 2016. – Т.2. №5.- б.14-15
2. Лебедева Л.А. «Жаратылыстану пәні» оқу бағдарламасы «НЗМ» ББҰ,Жаратылыстану – 2016. – Т.1. №2.- б.13-14
3. Можаева О.И, Шилибекова А.С. Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулық, 2016.– Т.3. №1.- б.15-17 .
4. Жамиева Ә.Қ. Жаратылыстану негіздері 2015.– Т.3. №1.- б.20-24
5. Лебедева Л.А. // – Педагогика 2018.– Т.2. №1.- б.12-15.

УРОК РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В 6 КЛАССЕ СПЕЦИАЛЬНОЙ ШКОЛЫ. «Б.ПАСТЕРНАК «РОЖДЕСТВЕНСКАЯ ЗВЕЗДА»

Тлеулесова Д.К.
учитель русского языка и литературы КГУ «Специальный комплекс детский сад – школа – интернат №1» Управления образования Павлодарской области акимата Павлодарской области

В связи с проводимой Декадой методического объединения гуманитарного цикла «Единство и дружба – путь к успеху» с 18 по 30 ноября 2024 года на основе типовых учебных программ основного среднего образования для детей с особыми образовательными потребностями был дан открытый урок по литературе «Борис Пастернак. «Рождественская звезда». Данный урок проведен в соответствии с краткосрочным планированием. У данной категории учащихся с нарушением слуха имеются проблемы, которые необходимо учитывать при проведении уроков, а именно небольшой словарный запас, аграмматизмы, трудности в понимании прочитанного текста. Требуется постоянная словарная работа. Бедность словарного запаса, неумение выразить свою мысль, непонимание связей в тексте, а отсюда и неумение передать содержание прочитанного приводят к тому, что ученики не владеют навыками пересказа, написания сочинений.

При подготовке к урокам необходимы теоретические основы преподавания литературы в школе для неслышащих детей, а также методика преподавания предмета. Большую помощь в подготовке учителей-сурдопедагогов оказывают такие авторы методических пособий как Л.М.Быкова, Е.А.Горбунова, Т.С.Зыкова и другие. В них авторы раскрывают наиболее специфические методики обучения языку. Изучение специальной методики обучения неслышащих речи значительно повышает уровень речевого развития глухих детей в целях их социальной адаптации и личностного развития.

На данном уроке был выполнен большой объем работы. Соблюдены все структурные элементы урока. Для более полного понимания стихотворения был показан мультфильм «Рождественская звезда», который точно, строка за строкой, нарисовал сюжетную композицию стихотворения. Для достижения целей урока были использованы разнообразные формы и виды работ: работа с текстом, словарная работа, презентация, задания творческого характера, а именно: градационная карта, благодаря которой учащиеся увидели, как меняется образ звезды на протяжении стихотворения, от строфы к строфе. Ребята с интересом работали над таким видом работы как акростих, находили в тексте изобразительно-выразительные средства: эпитеты, олицетворения, сравнения, метафоры. Для проверки запоминания новых слов использовалась программа Wordwool. Подведен итог урока и проведена рефлексия собственной деятельности учащимися. Тема урока усвоена, так как учащиеся в конце урока самостоятельно заполнили рабочие листы и создали лэпбук.

Краткосрочный план

Раздел:	Тема Рождества в литературе	
ФИО педагога:	Тлеулесова Д.К.	
Дата:	28.11.24	
Класс: 6 Б	Количество присутствующих:	отсутствующих:
Тема урока:	Б.Л. Пастернак «Рождественская звезда»	
Цели обучения	6.1.1.1понимать фактическое значение отрывка произведения,опираясь на	

в соответствии с учебной программой	вопросы (при помощи учителя); 6.2.2.1определять основную мысль произведения при помощи учителя; 6.2.1.1определять жанр и его признаки (стихотворение) при помощи учителя; 6.3.2.2обогащать словарь на материале слов, фраз из прочитанных произведений
Цели урока	Учащиеся будут анализировать тематическое своеобразие стихотворения; давать аргументированные ответы на проблемные вопросы, формирующие представление об идейно-тематическом своеобразии произведения

Ход урока

Этап урока /Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание /Ресурсы
Начало урока 5 мин	1.Приветствие учащихся 2.Проверка слуховых аппаратов 3. Работа с дежурным звуком 4.Актуализация знаний учащихся - С биографией какого поэта мы познакомились на прошлом уроке? - Как называется легенда, которую мы изучали? (Рождение И.Христа) - А что вы знаете о празднике Рождестве? (Это рождение младенца Иисуса Христа в Вифлееме)	1. Приветствуют учителя 2. Работа с опорными карточками 3. Проговаривают дежурный звук изолированно и в словах 4. Отвечают на вопросы	Опорные карточки Профиль звука Формативная поддержка учителя
Середина урока 25 мин	Учащиеся обсуждают тему «Праздник Рождества», опираясь на вопросы: - А вы знаете, какого числа празднуют Рождество в Европе? А у нас? - Раз мы говорим о рождении младенца, то должны знать, кто его родители. Как звали родителей Иисуса? - Нравится ли вам этот праздник? Почему? - Откройте учебник на стр.78 Прочитайте название произведения. К какому жанру относится это произведение? (стихотворение) СЛАЙД Учащиеся записывают в тетрадях дату и тему урока. - Стихотворение «Рождественская звезда» написано Пастернаком в 1947 году и входит в цикл «Стихотворения Юрия Живаго». Это произведение описывает событие из библейской истории Нового Завета – рождение Младенца Иисуса. СЛАЙД Учащиеся выразительно читают стихотворение по строфе: Стояла <u>зима</u>. Дул <u>ветер</u> из степи И <u>холодно</u> было младенцу *в вертепе* На склоне холма - Какие картины возникают в нашем воображении при чтении стих-я?	(Да, в Европе празднуют 25 декабря - это католическое Рождество, а у нас 7 января – Рождество Христово.) (Мария и Иосиф) (Новый год, это волшебство, подарки, елка) Выбирают из карточек нужную Жанры: Стих-е Рассказ Сказка	Формативная поддержка учителя Карточки Слайд Слайд

	-Какие слова вам непонятны? Найдите в словаре толкование этих слов и прочитайте. СЛАЙДЫ Словарная работа: Вертеп- пещера Утёс – скала Погост – сельское кладбище Доха – зимняя верхняя одежда, шуба Вол- бык Ясли – место для сена Сторожка – небольшой домик Гумно – расчищенный участок земли, на котором складывали скирды Скирда – плотно уложенное сено Оглобля – изогнутая жердь Плошка – подставка для свечи Погонщики и овцеводы – пастухи Подпасок –помощник пастуха, подросток Волхвы – мудрецы Орава народу – много людей, толпа Просмотр мультфильма «Рождественская звезда» Затем отвечают на вопросы: - О чем это стихотворение? -Какова основная мысль стихотворения? - Какую картину рисует автор? -Настроение, чувства, передаваемые автором. - Какие средства художественной выразительности вы знаете? Давайте вспомним, что такое эпитет, сравнение, метафора. СЛАЙДЫ -Давайте заполним градационную карту СЛАЙД ГРАДАЦИЯ – это расположение частей высказывания в порядке нарастания или убывания признака Найдите 3 глагола, передающие движение звезды по пути в Вифлеем. Звезда (что делала?)…, …, … . (Мерцала, пламенела, возвышалась) Вывод: Образ звезды меняется на протяжении стихотворения от строфы к строфе. Все говорит о том, что прежний мир погибнет в очищающем огне для рождения нового мира и новой жизни в нем. А исходная точка нового мира – пещера с Младенцем и Звезда над ним.	Отвечают: зима, ветер, холодно, младенец *Вертеп* Работа с толковым словарем: находят новые слова и записывают их в тетрадь (О рождении младенца Иисуса Христа) (Среди обыденности и суеты вдруг происходит Чудо – рождается Спаситель.) (Вертеп, семья, Рождественская звезда, морозная ночь, младенец.) (Торжественность события, тихая радость, благоговение.) Учащиеся выписывают эпитеты: тёплая дымка, полночная даль, морозная ночь. Сравнения: Застенчивей плошки; Она пламенела, как стог; Как отблеск поджога, Как хутор в огне. Метафоры: Она возвышалась горящей скирдой; Растущее заорево рдело над ней. находят в тексте изобразительные средства (олицетворение,	Слайды Школьный толковый словарь мультфильм «Рождественская звезда» https://youtu.be/q5eEaaQz4E8?si=jz-trP3nqUP3YtvP Слайды Слайд

	В стихотворении постоянно проступает контраст между возвышенным (Звезда, младенец) и приземленным: «Топтались погонщики и овцеводы, Ругались со всадниками пешеходы, У выдолбленной водопойной колоды Ревели верблюды, лягались ослы». Такое соседство торжественности зрелища от пламенеющей Звезды и толпы паломников дается автором намеренно. Пастернак убеждает нас, что чудо происходит среди обыденности. И оно случается каждый день и в наше время, потому что Христос постоянно находится среди людей, как ангелы, которые незримо входят в толпу. Акростих «Рождество» Проверка словарной работы - Давайте узнаем, как вы запомнили новые слова.	метафору) и определяют их роль. Олицетворение: …С порога на деву, Как гостья, смотрела звезда Рождества. Подбирают слова к каждой букве слова Работа у интерактивной доски	программа Wordwool
Конец урока 10 мин	- Ребята, а теперь приступим к созданию лэпбука. Заполните рабочие листы и расположите свои ответы в лэпбуке. В конце урока учащиеся проводят рефлексию: - что узнал, чему научился - что осталось непонятным - над чем необходимо работать Д.з. выучить отрывок из стихотворения	Учащиеся подытоживают свои знания по изучаемой теме	Лэпбук Оценивание учителем

Приложение

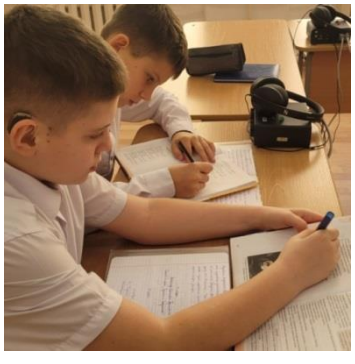
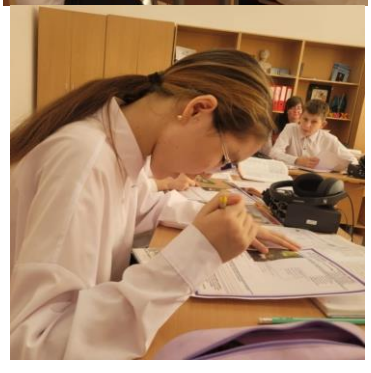

ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА

Шаймарданова А.К.,
учитель истории и географии СКДСШИ №1 г. Павлодар

Обучение детей с нарушением слуха требует особого подхода, поскольку такие дети сталкиваются с трудностями в восприятии и усвоении информации. Дети с особыми образовательными потребностями требуют применения специальныхметодов и подходов, которые учитывают особенности восприятия информации, коммуникации и социальной адаптации таких детей. Существуют различные методы, в зависимости от степени и типа нарушения слуха, а также от уровня развития речи и других навыков.

Обучение детей с нарушением слуха требует комплексного подхода, включающего использование специализированных методик, технологий, а также индивидуального внимания и поддержки

Применение цифровых технологий на уроках географии для детей с нарушением слуха и речи представляет собой эффективный способ создания доступнойобразовательной среды для улучшения усвоения материала. Включение таких технологий позволяет компенсировать трудности восприятия информации способствует более глубокому вовлечению учащихся в процесс обучения. Вот несколько методов и инструментов, которые могут быть использованы:

1.Интерактивные карты и геоинформационные системы (ГИС). Использование цифровых карт, которые позволяют визуализировать географическую информацию, помогает детям с нарушением слуха лучше воспринимать материал. Это может быть полезно для изучения стран континентов, природных ресурсов и климатических зон. Интерактивные карты с возможностью добавления текстовых пояснений, подписей и других визуальных элементов помогают учащимся получать информацию через зрительные каналы.

2.Видеоуроки с субтитрами, анимационные фильмы и презентации помогают детям воспринимать информацию, визуализируя сложные географические концепции. Приложения, такие как GoogleEarth позволяют исследовать планету с помощью спутниковых снимков и карт. Оно предполагает пользователям виртуальные экскурсии по миру, показывая реальныегеографические объекты, города, природные культурные памятники. Открывает возможность масштабировать и приближать карты, интерактивные функции (например переход междуразличными слоями карт, изучение, рельефа Земли), просмотр 3D - изображений. Интерактивные карты позволяют существенно расширить демонстрационные возможности традиционных карт. Интерактивные карты позволяют рассматривать процессы в пространстве и во времени. Демонстрационные возможности интерактивных электронных карт существенно выше, чем печатных. При работе с электронной картой можно: приближать выбранные участки земной поверхности для более детального рассмотрения; снимать часть обозначений, упрощая карту, делая ее более наглядной; делать рисунки; наносить надписи при помощи обычной или экранной клавиатуры. Ряд карт можно совмещать, что позволяет выявлять причинно-следственные связи и закономерности. На некоторые карты добавлен привязанный к территории дополнительный иллюстративный и текстовой материал.Это приложение позволяет изучать географию, используя реальные карты и изображения, что помогает лучше понять географические особенности разных регионов мира.

3.Мобильные устройства - смартфоны, планшеты и ноутбуки могут использоваться для учебных целей, например, для чтения электронных учебников и выполнения домашних заданий.

4.Онлайн-платформы - это веб-сайты и приложения, которые позволяют учителям и ученикам общаться и работать вместе независимо от местонахождения.
Примеры онлайн-учебных платформ:
1.Сайт National Geographic Kids предлагает множество мультимедийных материалов для изучения географии. Здесь можно найти интерактивные карты, видеоролики, статьи и игры на тему природы, животных, стран и континентов. Видеоматериалы, забавные факты, игры и викторины, которые делают обучение увлекательным. Платформа ориентирована на детей, но ее материалы могут быть полезны и для старших школьников. Сайт помогает понять основные географические особенности, а также способствует расширению кругозора.
2.Seterra — это онлайн-платформа для тренировки географических знаний, которая включает в себя карты стран, континентов, природных объектов и культурных особенностей. Приложение предлагает тесты и игры для запоминания географических объектов, таких как столицы, реки, горы и океаны. Интерактивные карты, игровые задания, разнообразие карт для тренировки. Это приложение помогает улучшить знание географических объектов, таких как страны, столицы, флаги, горы и океаны.
3. World Atlas — это онлайн-ресурс, который предоставляет доступ к подробным картам мира. Он включает в себя различные типы карт: физические, политические, климатические, а также карты на тему населения и экономики. Интерактивные карты, подробная информация о странах и континентах, а также статистика и факты. Ресурс может быть полезен для более глубокого изучения стран и континентов, а также для проведения анализа географических и политических данных.
4. Khan Academy предлагает образовательные видео и курсы по географии, которые могут быть полезны для студентов и школьников. Видео сопровождаются тестами и задачами, помогающими закрепить пройденный материал. Видеоуроки, задачи для закрепления материала, доступность на нескольких языках. Это отличный ресурс для тех, кто хочет учить географию в структурированном виде, с пошаговыми объяснениями и тестами.
5. NASA Worldview - это инструмент для наблюдения за состоянием Земли, который предоставляет спутниковые снимки, и данные о планете в реальном времени. Он позволяет анализировать изменения на поверхности Земли, такие как лесные пожары, изменения климата, изменения экосистем и другие природные процессы. Спутниковые снимки, данные в реальном времени, доступ к различным слоям данных. Ресурс используется для изучения изменений на планете, а также для анализа климатических и экологических изменений.
7.InteractiveWorldMaps (InteractiveMap). Этот ресурс представляет собой набор интерактивных карт, которые можно использовать для изучения различных аспектов географии: стран, континентов, исторических и природных изменений.
Интерактивность, возможность взаимодействовать с картой, поиск информации о странах и природных объектах.Отлично подходит для школьников и студентов, которые изучают мировые континенты, страны и природные явления.
8. LeningAPS — это приложение ориентировано на создание доступного и эффективного процесса обучения для детей с особенностями слуха, помогая им лучше воспринимать и осваивать учебный материал. Основные функции Lening APS включает: интерактивные карты и визуальные материалы, субтитры и текстовые пояснения (все аудио и ил видео материалы могут сопровождаться текстовыми субтитрами) обратная связь и корректировки.
9. WordWill— это учебное приложение, которое предоставляет уникальные возможности для более доступного и увлекательного освоения географических знаний с учетом особенностей восприятия информации детьми с нарушением слуха.
10. Kahoot – образовательная платформа, которая используется длясоздания ипроведение интерактивных викторин, тестов и опросов. Приложение делает обучение не только более динамичным и нитересным, но испособствует активному вовлечению учащихся , учучшая их навыкив игровой форме.

Преимущества онлайн-учебных платформ для учащихся и учителей:

1. Гибкость: учащиеся могут учиться в удобное для них время и темпе. Учителя могут создавать курсы и выставлять задания в любое время, а учащиеся могут выполнять их по своему расписанию.
2. Разнообразие: онлайн-учебные платформы позволяют предлагать учащимся большое количество разнообразных курсов и материалов. Это позволяет каждому выбрать тот курс, который наиболее соответствует их интересам и потребностям.
3. Интерактивность: многие онлайн-учебные платформы имеют интерактивные инструменты, такие как форумы, чаты, вебинары и т.д., которые позволяют учащимся и учителям общаться между собой и обмениваться мнениями и знаниями.
4. Экономичность: онлайн-учебные платформы могут быть более экономичными, чем традиционные учебные программы, поскольку они не требуют дополнительных затрат на аренду помещений, материалы и т.д.

Цифровые технологии обучения играют ключевую роль в образовании детей с нарушением слуха, обеспечивая их доступ к качественным образовательным ресурсам и методикам, адаптированным под их особенности восприятия информации. Использование цифровых технологий на уроках географии позволяет сделать взаимодействие учителя и ученика более продуктивным, повысить качество обучения и интерес к предмету, наглядно представить изучаемый материал, формировать функциональную грамотность ученика. Кроме того, цифровые технологии дают возможность учителю разнообразить формы работы и методические приемы как на уроке, так и во внеурочное время.

При интерактивной форме обучения ученик сам открывает путь к усвоению знаний и становится главной действующей фигурой. Учитель выступает в роли активного помощника. Цифровые технологии позволяют сделать процесс взаимодействия учителя и ученика интересным и запоминающимся.

Конструирование урока на основе цифровых технологических приёмов, которые помогают демонстрировать обучающимся различные процессы физико-экономической географии активизирует познавательную деятельность учащихся и повышает интерес к учению на любом этапе каждого урока

Таким образом виртуальная среда обучения предоставляет новые возможности для общения и взаимодействия между детьми с нарушением слуха и их сверстниками, а также с преподавателями, что способствует социализации и интеграции в общество, помогает разнообразить учебный процесс и способствуют более глубокому освоению географического материала.

Библиография

1. Проект дидактической концепции цифрового образовательного обучения – М: Издательство «Перо», 2019 г. -72 с. [Электронный ресурс]
2. Серик М. Основы облачных технологий: учебное пособие. – Астана 2015,93с.
3. Современные методы и модели в преподавании географии... [Электронный ресурс] // nsportal.ru - Режим доступа:https://nsportal.ru/shkola/istoriya/library/2015/10/10/sovremennye-metody-i-modeli-v-prepodavanii-istorii-s-detmi-s, свободный. - Загл. с экрана
4. Приемы преподавания географии обучающимся с нарушениями... [Электронный ресурс] // solncesvet.ru - Режим доступа: https://solncesvet.ru/opublikovannyie-materialyi/priemy-prepodavaniya-istorii-obuchayushc.3274639423/, свободный. - Загл. с экрана

ЗЕРТТЕУШІЛІК ЖӘНЕ ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ И ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

БАЛАЛАРДА КЕЗДЕСЕТІН МАЙТАБАНДЫЛЫҚ. ҒЫЛЫМИ ЖОБА. БАҒЫТЫ: ЖАРАТЫЛЫСТАНУ

Қайыркен Жібек,
«Екібастұз қаласы әкімдігінің білім бөлімінің №4 жалпы
Орта білім беретін мектеп» мемлекеттік мекеменің, 3 «ә» сынып оқушысы
Айтбекова А.Ж.,
бастауыш сынып мұғалімі, ғылыми жетекші

Аннотация**.** Өзімнің ғылыми жоба жұмысымда майтабан ауруын толығырақ зерттеп, оның адам өміріне қаншалықты зиянын тигізетінін зерттеп көрдім. Зерттеу жобама практика ретінде өз сыныбымды алып, сол сынып оқушыларын зерттеуге алдым. Сыныбымның әр оқушысынан майтабандылық ауруының болу қаупін қарастырдым. Сыныбымда 23 оқушы болса, соның алтауында майтабандылық қаупі байқалады. Оның ішінде бесеуі ер бала, біреуі қыз бала. Мен оларға ортопед дәрігерге баруға кеңес бердім. Өзімнің жасаған масссаж құралымды ата-аналар жиналысында ата-аналарына көрсеттім. Әр үйде осы құралды жасауға болатынын айттым. Әр күн сайын он минуттан осы массаждың үстінде жүрулері қажет. Ал балаңыз кішкентай болса, онда бұл құралды ойын ретінде қолдануыңызға болады. Яғни ойын ретінде балаңызды осы массаждың үстіне жүргізіңіз.

Ғылыми - жобаның мақсаты: Майтабан ауруын толық зерттей отырып, алдын-алу жолдарын қарастыру. Майтабандылықты дер кезінде анықтап, түрлі ем-шараларын ұсыну.

Зерттеу гипотезасы: Зерттеу гипотезасы ретінде майтабандылықтың алдын алып, адам өміріне қаншалықты зиянды екенін атап көрсету. Сыныптастарыма зерттеу жұмысын жүргізіп, емдік түрлерін көрсету.

Зерттеу кезеңдері:

1. Майтабан ауруының түрін анықтап, туа біткен немесе жүре пайда болғанына тәжірибе жасау.
2. Сәби алты жасқа толысымен ортопед дәрігерге көрсету қажет. Егер осы кезде майтабандылықты анықтайтын болсақ, емделуі жеңілге түседі, алдын алуға көп мүмкіндік болады.

Эксперимент әдістемесі:

1. Болашақты болжау, болуға ықтимал қатерден адамды алдын ала сақтандырып отыратындығы жөнінде баяндалып жазылған газет, журнал, әдебиеттермен танысу.
2.Ырымдардың күнделікті адам өміріндегі пайдасын білу. Яғни адамды белгілі бір қатерден қорғандыру, сақтандыру.

Зерттеу жаңалығы мен дербестік нәтижесі:

Ырым-тиым жақсылыққа бейімдеп, жамандықтан сақтандырып отырады. Міне, бұл–ырым-тиымның басты қағидасы. Осыған байланысты арнайы ұйымдастырылған зерттеу жұмыстары барысында қазақ халқының өмірінде

Жалпы майтабан ауруына медицина тұрғысынан анықтама. **Майтабан** (мякиш); (лат. *torus* — майтабан) — жануарлар тұяқтарының артқы жағында орналасқан, пішіні жастық тәріздес серпімді тері туындысы. Ол орналасу орнына байланысты тізе, тілерсек,

жіліншік, тұяқ (саусақ) майтабандары болып бөлінеді. Құрылысы жағынан майтабан эпидермистен, дермадан және шел қабаттарынан тұрады. Майтабан эпидермисінен тұяқты сыртынан қаптап тұратын қалың мүйізді қабат жетіледі. Шел қабатындағы борпылдақ дәнекер ұлпасында май ұлпасы көп мөлшерде жиналып, дәнекер ұлпасы талшықтарымен арқауланып, майтабан жастығын жасайды. Майтабан — сезім мүшесі, майтабан жастығы серпімділік қызметін атқарады.

Майтабандылық (майтабандық) – табанның сыртқы және ішкі пішінінің өзгеруі (деформацияға ұшырауы) салдарынан пайда болатын ауру, тірек-қимыл аппаратының ауруы. Адамның табаны көптеген сүйектерден, буын және сіңірлерден тұрады. Сүйектердің дұрыс орналасуы өте маңызды. Себебі жүру барысында адамның барлық салмағы тікелей аяққа түседі. Табанның элементтері бір-бірімен байланыса отырып екі доға құрады, оны «***табан күмбездері***» деп атайды. Олар бойлық (табанның ішкі бөлігі) және көлденең (саусақтар арасы) түрде орналасады. Осы екі доға арқасында табанның ортаңғы бөлігі жерге тимейді. Ал майтабандылығы бар адамның бүкіл табаны жерге тиіп тұрады, яғни табан күмбездері төмен түскен. Бұл аяқтың амортизациялық қабілетін нашарлатады. Аяқ тез шаршап, табанда ауырсынулар байқалады. Табан күмбездерінің деформациялануына қарай майтабандықтың екі түрі анықталған: бойлық және көлденең.

Майтабандылық қайдан пайда болады?

Негізі майтабандықты ортопед дәрігер анықтайды , алайда үй жағдайында қарапайым тест арқылы сіз балаңызда майтабандылықтың бар-жоқтығына көз жеткізе аласыз. Тестті жасау (плантография) үшін баланың табанына өсімдік майын жағып, таза парақтың бетін басқызасыз. Нәтижесінде бала табанының ізі алынады. Осы іздің түріне қарай майтабандылық нықталады. Егер де із жалпақ, яғни табанның бүкіл беті із болып түссе-балаңызда майтабандылық бардеген сөз. Майтабандылығы жоқ адамның ізінде табанның ортаңғы ойығы оның енінің 2/3бөлігін алады. Майтабан адамда ондай ойық мүлдем болмайды.

Жүре пайда болатын майтабандылыққа әсер етуші факторлар:

- баланың артық салмағы,
- сапасы төмен аяқ киім кию (тым жұмсақ немесе қатты табанды аяқ киім, резеңке аяқ киім, өкшесі тым биік немесе өкшесі жоқ аяқ киім),
- баладағы мешел ауруы немесе кальций мен фосфор алмасуының бұзылуы,
- теріс бітіп кеткен сыну,
- ауыр жарақат ылып, ұзақ уақыт төсек тартып қалу,
- буындардың тым көп қимылдауы,
- ауыр көтеру (мысалы: бала кезінде өзінен кейінгі іні-қарындастарын көтеру),
- балетпен тым ұзақ шұғылдану.

Майтабанның түрлері. Табан күмбездерінің деформациялануына қарай майтабандылықтың екі түрі анықталған – бойлық және көлденең.

Пайда болуына қарай майтабандықтың төмендегідей түрлері болады:

- туабітті пайда болатын майтабандық-құрсақ ішіндегі даму ауытқуының салдарынан болады. Жалпы туа бітті майтабандақ өте сирек кездеседі.
- рахиттік (мешелдік) майтабандық-бір жасында рахитпен ауырған балаларда кездеседі. Рахиттің салдарынан өзгеріске ұшыраған сүйектер мен буынды сіңірлерге баланың дене салмағы түсуі салдарынан болады. Дәрумендер мен микроэлементтердің жетіспеуі де себеп болуы мүмкін.

- жарақаттанудан кейін пайда болатын майтабандық-толарсақ, өкше және тобық сүйектерінің сынуынан кейін қалыптасады.
- паралич (сал ауруы) салдарынан болатын майтабандық. Екі

немесе бір аяқтың ортан жілік бұлшық еттері мен қысқа бұлшық еттерініңсал ауруының нәтижесінде, орталық және шеткі жүйке жұмыстарының бұзылыстарынан пайда болады.
- статикалық майтабандық-табан деформациясының ең көп тараған түрі. Ұзақ уақыт бойы түрегеп тұрып істелетін жұмыстың,артық салмақтың, эндокринді бұзылыстар салдарынан болады.

Туабітті пайда болатын майтабандылықты ертерек анықтау үшін сәбиді бір айлығында ортопед дәрігерге міндетті түрде көрсету керек. бұл сәбидің туабітті қаңқа аурулары мен ауытқуларын анықтауға мүмкіндік береді. Кейде майтабандық перзентханада да анықталып жатады. Бұл жағдайда шұғыл шаралар қолданылып, сәбидің аяғына гипспен жасалғанарнайы қалыптар кигізіледі. Ал 3 жасында ортопед сәбидің аяқ-қолының ұзындығын өлшеп, табан күмбездерінің жағдайын бақылайды. Осы жастан бастап майтабандық белгілерін назардан тыс қалдырмай, ортопед дәрігерге жыл сайын қаралған дұрыс.

Көбінде сәбилерде **бойлық майтабандық** байқалады. Бұл туа біткен және жүре пайда болған түрде болады.

Майтабандық деген нақты диагнозды сәбилерге 5-6 жасында қоюға болады. Одан ертерек, шамамен 3 жасында белгілерін байқауға болады. Барлық сәбилердің табаны үш жасына дейін жалпақ болып келеді. Яғни, бұл жастағы сәбилердің тері асты майы өте көп мөлшерде болады. Сондықтан майтабандықтың бар-жоқтығын анықтау мүмкін емес. Алайда, уақыт өтісімен табандағы май біртіндеп ысылып, сіңірлер мен бұлшықеттер жиырылып, қатая бастайды.

Мектеп жасындағы балаларда кездесетін майтабандылық. Балаңызда майтабандық болса…

Дәрігерлер бұл ауру бала бес немесе алты жасқа келгенде ғана нақты анықталады дейді. Себебі балалардың табаны осы кезде толықтай қалыптасады.

Десе де, дәрігер осылай айтты екен деп алаңсыз жүрудің реті жоқ. Сәбиіңіздің табанын тәй-тәй басқан күнінен бастап қадағалаңыз. Майтабандығы бар бүлдіршіннің жүрісі де нық болмайды. Құлап қалардай қалбалақтап жүреді. Өзі жүргісі келмей, “көтер-көтерге” салса да қауіптенуіңіз керек. Балаңыз еркеліктен емес, қиналғандықтан осылай деуі әбден мүмкін.

Медицина майтабандықтың шығу себебін былай түсіндіреді: ол тұқым қуалайды. Бұл – бірінші фактор. Бірақ балаларда кездесетін майтабан ауруының 3 пайызы ғана осы жолмен пайда болған. Қалғаны – жүре келе пайда болатын майтабандық. Оған себеп бірнешеу: бала бұлшықетінің әлсіздігі, аяқ киімнің қолайсыздығы, қозғалыстың аздығы, үнемі аяқ киімде жүру, дұрыс тамақтанбау, ағзадағы дәрумен жетіспеушілігі т.б. Осылайша тізе беруге болады.

Шындығын айтсақ, майтабандық – қалаға тән ауру. Жалаң аяқ жер басып жүруге мүмкіндік жоғалған бүгінгі заманның ауруы. Шөп кешіп, тас басқан, жалаңаяқ жүгіріп ойнаған балада бұл ауру атымен болмайды. Осының бәрінен ада болған қала жағдайында майтабандықтың дамуы заңды. Оған қоса, балаға үйдің ішінде де аяқ киім кигізіп қоятын жағдайлар көптеп кездеседі. Дәрігерлердің өзі арнайы аяқ киім киюді міндеттейтін кездер де аз емес.

Мамандардың айтуынша, балаға ағасынан немесе әпкесінен қалған аяқ киімді кигізуге болмайды. Себебі бұл балаңыз да солардың табан формасын аяқ киімі арқылы қабылдап алады. Табанының қалыптасуына ескі етіктің зияны көп болады. Әйтсе де, бауырынан қалғанды киюді жақсы ырымға балайтын қазақ үшін бұлай етпеу қиындау. Әрі бұл гипотезаны мүлдем мойындамайтын ғалымдар да бар.

Сонымен үй жағдайында майтабандықты қалай анықтауға болады. Алдымен, балаңыздың табанына май немесе бояу жағыңыз да ақ параққа ізін түсіріңіз. Нәтижені суретпен салыстырып көріңіз (1 сурет)

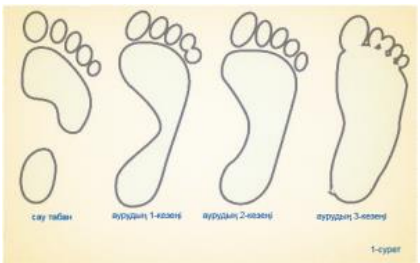

Із жалпақ болып, табанның ойығы байқалмаса, не ол ойық аз болса, әрекет етіңіз.

Дәрігерге жүгіріңіз. Бірақ ата-ана ескеруге тиіс маңызды

дүние бар. Дәрігер кеңесін беріп, емделу жолын айтады. Одан кейінгі жауапкершілік – сізде. Бұл анда-санда, еске түскенде ғана емдейтін ауру емес. Бұл – күн сайынғы еңбек пен жігерді талап ететін, сонда ғана нәтиже шығатын ауру түрі. Дәрігер кеңесі мен өз ізденісіңізді (интернет желісіндегі ақпараттарды сараптап алыңыз) қосып, жаттығулар топтамасын жасап алыңыз. Мәселен, сіздерге мынадай қарапайым төрт жаттығуды ұсына аламыз. (2-сурет)

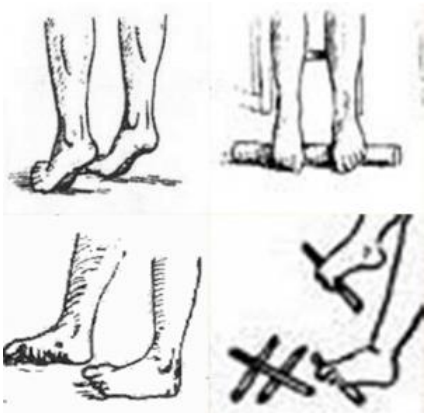

1. Бала бойын тік ұстап, жоғарыға созылып, аяқтың ұшымен жүруі керек. 50-ге дейін санаңыз.
2. Бала табанының сыртқы жағына күш салып жүруі керек. (50 рет)
3. Табының астына оқтау немесе бөтелке салыңыз, балаңыз оны кәдімгідей ары-бері айналдырып, итеруі керек. (50 рет)
4. Жерге түрлі түсті 30 қарындашты шашыңыз да, башпайларымен сол қарындаштарды ұстауға баулыңыз. Бала бұл жаттығуды істегенде, қолын артқа тіреп, шалқаюы керек.

Бұған қоса, жастықтың тысына бірнеше келі асбұршақ салып, оны үздіксіз бастырыңыз. Немесе жұмыр тастарды жерге төсеп, әрлі-берлі жүргізіңіз. Тас теру қиын десеңіз, бөтелке қақпақтарын жинап, тақтайға жапсырыңыз (шегелеңіз). Үшеуінің әсері – бір. Жалаң аяқ жер басып жүрмейтін қала балаларына табиғаттың өз әсерін сездіру, сол арқылы емдеу. (3-сурет)

Құрметті ата-аналар, балаңыз бұл жаттығуларды бірден жасап кете алмайды. Алғашқы кездері балаңыз бір қарындашты да қиындықпен ұстайды, жаттығуларды сіз 5-10-ға дейін санағанша ғана істей алуы мүмкін. Күн сайын түрлі айла-тәсілдерді пайдаланып, оны қызықтыра түсіңіз. Нәтиже үшін күн сайынғы бұл жаттығуларды бірге жасауға дағдыланыңыз. Бала бес жаста болса да, өздігінен бұл жаттығудың ешбірін орындамайды. Ең бастысы, балаңыз бұл жаттығуларды “ойын” ретінде қабылдауы керек. Сонда ғана көңілін бұрып, сізбен бірге жарыса жасайды. Жаттығу барысында, оны не үшін жасайтынын, қандай нәтижеге жетуі тиістігін түсіндіріңіз.

Оны да ойынның шарты мен нәтижесі сынды қабылдауы керек. Мәселен, баланың табанын бір-біріне түйістіріңіз. Майтабан балалар бұлай істегенде, арасында болуға тиісті тесік көрінбейді. “Сол тесік пайда болғанда сен әлемдегі ең мықты адамға айналасың” дегендей идеяны айтудан шаршамаңыз. Егер жүйелі түрде жаттығуларды жасата алсаңыз, жарты жылда алғашқы нәтижелер білінеді.

Майтабандыққа қарапайым ауру деп қарамаңыз, өйткені омыртқаның, жалпы тірек жүйесінің негізі осы табан арқылы қалыптасады. Табан табиғи амортизатор қызметін атқарады. Ол өз қызметін дұрыс атқармаса, омыртқаның небір қиын аурулары туады.

Майтабандықтың салдарынан балаларда төмендегідей қиындықтар туындауы мүмкін. Табанның аса маңызды қызметі – амортизация қабілеті – бұзылады. Нәтижесінде жүріп, жүгіру кезіндегі дене тербелісі сирақ, ұршық буындары мен омыртқаға беріледі. Буындарға ұзақ уақыт салмақ түскендіктен

қабынулар нәтижесі ***артрозға*** алып келуі мүмкін. Майтабандықтың омыртқаға тигізетін әсерінен омыртқа қисайып, ***сколиоздың*** дамуы мүмкін. Ал аяқтың шаршап ауырсынуы, бас ауыруы болашақта баланың сабағының нашарлауына септігін тигізеді.

Майтабандықты емдеу. Бұл ауруды емдеудің негізігі мақсаттары: табандағы ауырсынуларды жою, аяқтың бұлшықеттері мен сіңірлерін күшейту және табанның қызметін қалпына келтіру. Майтабанды емдеудің негізгі екі әдісі бар: хирургиялық жолмен (операция) және керітартпа жолмен.

Керітартпа жолмен емделу тәсілі: емдік гимнастиканы, массаж, аяқ ванналары, физиотерапия, дұрыс ортопедиялық жолмен жасалған аяқ киім немесе ұлтарақ кию.

Майтабандықтың алдын алу. Балалардағы майтабандықтың алдын алу үшін келесі жаттығулар кешені қолданылады:

- еден үстінде оқтау немесе кішігірім допты табанмен домалатып сырғанату;
- еденнің үстіне жұмсақ қағаз төселеді. Соны табанмен қысып умаждау керек.
- еденнің үстіне шашылып тасталған заттарды табанымен алып, бір орыннан екінші орынға тасымалдау;
- табанмен сыртқа және ішке қарай шеңберлі қозғалыстар жасау;
- екі табанының арасына допты қысып көтеру;
- табанының ұшымен, өкшесімен және табанның ішкі шетімен кезектеп жүру;
- бұжырлы бетте жүру (массажды кілемше, құм, жұмыр тас);
- бөрене үстінде жүру, арқан бойына өрмелеу.

Медицина майтабандықтың шығу себебін былай түсіндіреді: ол тұқым қуалайды. Бұл – бірінші фактор. Бірақ балаларда кездесетін майтабан ауруының 3 пайызы ғана осы жолмен пайда болған. Қалғаны – жүре келе пайда болатын майтабандық. Оған себеп бірнешеу: бала бұлшықетінің әлсіздігі, аяқ киімнің қолайсыздығы, қозғалыстың аздығы, үнемі аяқ киімде жүру, дұрыс тамақтанбау, ағзадағы дәрумен жетіспеушілігі т.б. Осылайша тізе беруге болады.

Мен осы тақырыпты таңдап алып, өз сыныбымда практикалық жұмыс жүргіздім. Сыныбымның барлық оқушыларының табандарына акварель бояуын жағып, ақ қағазға басқыздым. Сыныбымның 26%ында майтабандылық ауруы байқалады. Мен олардын ала отырып, ата-аналар жиналысында осы жобамды қорғап, ата-аналарға емдеу жолдарын, үй жағдайында қалай емдеуге болатынын түсіндірдім. Менің жасаған массаж құралын әркім әрүйде жасай алады. Соның арқасында бұл аурудан жазылатынына кеңес бердім. Ортопед дәрігерге барып, осы массаж жасайтын құралым қаншалықты пайдасын беретінін сұрап білдім.

Фризен Виктор Ричардович, врач-травматолог – ортопед, былай деп жауап берді. Бала алты – жеті жасқа келгенде онда майтабандылық бар не жоқ екендігі толық байқалады. Арине бұл құралға тұру арқылы баланың табанындағы тікендері тітіркеніп, бала сүйсіне бастайды. Баланың табанының астында көзге көрінбейтін тікендері болады сол тікендерді май басып бала майтабан ауруына шалдығады. Егер бала кедір-бұдыр жерлермен жүрсе, онда бірте-бірте майлары кетіп, майтабандылығы жойылады. Бұл жасаған құрал өте пайдалы. Тағы баланы оқтау сияқты пішінде жасап, күнде кешкісін аяқты оқтаумен оқтаулату қажет. Тағы балаларда майтабан болса, балаға арнайы аяқ киім кигізу керек.

Қорыта айтар болсам, майтабандылық ауруына бей-жай қарауға болмайды. Баланы жасынан бастап ортопедке көрсетіп, дер кезінде ем алған жөн.

ВВЕДЕНИЕ ГИБРИДНЫХ МОДЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.

Айтхалина Ж. К.,
заместитель директора по воспитательной работе, учитель начальных классов КГУ «СОШ № 14 г.Павлодара»

В современном мире цифровая трансформация образования стала неотъемлемой частью развития общества. Особую актуальность приобретает внедрение гибридных моделей обучения в начальной школе, сочетающих традиционное очное образование с онлайн-компонентами. Согласно исследованиям [1, с. 220], цифровая трансформация образовательной системы в Казахстане требует комплексного подхода, учитывающего как технологические возможности, так и педагогические потребности.

Гибридное обучение (blended learning) представляет собой инновационную образовательную модель, которая интегрирует традиционное очное обучение с современными цифровыми технологиями. Этот подход эволюционировал как ответ на необходимость трансформации образовательных практик в условиях цифровой реальности [2, с. 17]. В условиях стремительного развития технологий и глобальных вызовов, таких как пандемия COVID-19, система образования должна быть гибкой и адаптивной. Гибридное обучение предоставляет такую возможность, сочетая лучшие аспекты традиционного и онлайн-образования. Особенно важно правильно организовать этот процесс в начальной школе, где закладывается фундамент дальнейшего образования.

Успешные модели гибридного обучения в начальной школе основываются на тщательно спланированной интеграции цифровых инструментов в образовательный процесс [3, с. 11–12]. Это включает в себя не только техническое оснащение классов, но и разработку специальных методик преподавания, учитывающих особенности восприятия информации младшими школьниками в цифровой среде. Ученые [4, с. 439] подчеркивают важность индивидуального подхода в гибридном формате, позволяющего учитывать темп и стиль обучения каждого учащегося. В традиционном классе учителю сложно уделить достаточно внимания каждому ребенку, но гибридный формат предоставляет дополнительные инструменты для персонализации обучения. Например, использование адаптивных обучающих платформ позволяет автоматически корректировать сложность заданий в зависимости от успеваемости ученика.

В Казахстане процесс внедрения гибридного обучения находится в активной фазе развития. А. Ибраева и С. Егембердиева отмечают, что цифровая трансформация образования в стране направлена на создание эффективной системы, интегрирующей традиционные и инновационные методы обучения [5, с. 3]. Особое внимание уделяется развитию технологической инфраструктуры школ и повышению цифровой компетентности педагогов.

В контексте данных преобразований особую значимость приобретает комплексная подготовка педагогических кадров, выступающая фундаментальным условием успешной реализации гибридной модели обучения. Учителя должны не только владеть цифровыми инструментами, но и уметь эффективно интегрировать их в образовательный процесс. Это требует систематического повышения квалификации и постоянной методической поддержки. В исследованиях отмечается, что профессиональное развитие педагогов в области гибридного обучения должно охватывать три ключевых компонента: технологический, педагогический и организационный. Технологический компонент

включает освоение цифровых платформ и инструментов, педагогический – методики эффективного преподавания в смешанной среде, а организационный – навыки управления образовательным процессом в условиях одновременного взаимодействия с очными и дистанционными учащимися.

Ученые рекомендует начинать внедрение гибридного обучения с пилотных проектов в отдельных школах для отработки методологии. Это позволяет выявить потенциальные проблемы и найти эффективные решения до масштабного внедрения [6, с. 130–131]. Важно также обеспечить постоянную коммуникацию между учителями, учениками и родителями, создавая поддерживающую среду для всех участников образовательного процесса.

Г. Каримова и соавторы в своем исследовании подчеркивают необходимость развития надежной технической базы в школах Казахстана [7]. Это включает не только обеспечение высокоскоростным интернетом и современным оборудованием, но и создание специализированных цифровых образовательных ресурсов на казахском и русском языках, адаптированных под национальную программу обучения.

Особое внимание следует уделить и разработке методического обеспечения гибридного обучения. Это включает создание интерактивных учебных материалов, цифровых образовательных ресурсов и инструментов оценки знаний, адаптированных под смешанный формат обучения. Важно, чтобы эти материалы были доступны как в онлайн, так и в офлайн режиме, обеспечивая непрерывность образовательного процесса. Данное исследование направлено на анализ существующих цифровых образовательных платформ и их влияния на академическую успеваемость и уровень вовлеченности учащихся начальной школы в контексте гибридного обучения.

Методология исследования основана на систематическом анализе существующих образовательных платформ, их функциональных возможностей и эффективности применения в начальной школе. Особое внимание уделяется специфике преподавания базовых предметов: математики, казахского и русского языков, а также литературного чтения.

В ходе исследования выявлено, что современные адаптивные платформы положительно влияют на образовательный процесс. Рассмотрим некоторые из них: SplashLearn (https://www.splashlearn.com/teacher/dashboard) и DoodleMaths (https://doodlelearning.com/maths-app?for=schools), демонстрируют высокую эффективность в преподавании математики благодаря персонализированному подходу и автоматической корректировке уровня сложности заданий (Рисунок 1).

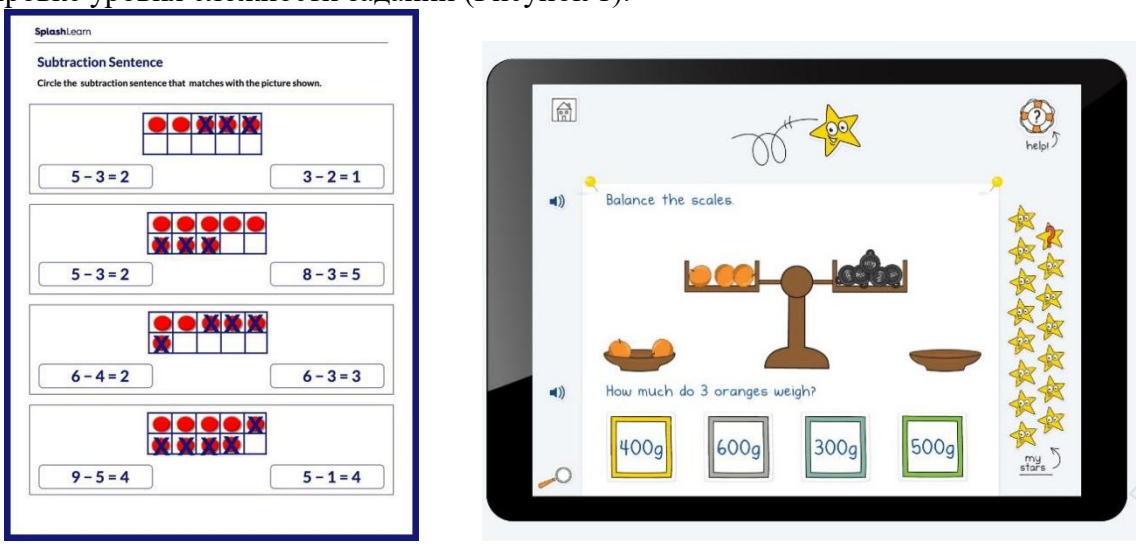

Рисунок 1. Примеры заданий по математике на платформах SplashLearn и DoodleMaths

Платформа Khan Academy (https://www.khanacademy.org/math) предоставляет структурированный подход к объяснению математических концепций через видеоуроки и интерактивные упражнения (Рисунок 2).

Рисунок 2. Платформа Khan Academy

В области языкового образования значительную роль играют специализированные платформы. Qlang (https://kazakh.qlang.kz/en/) предлагает систематизированный подход к изучению казахского языка, в то время как HelloTalk (https://www.hellotalk.com/) обеспечивает возможность языковой практики с носителями языка. TalkPal.ai (https://talkpal.ai/learn-kazakh/) использует элементы геймификации для повышения мотивации к изучению языка.

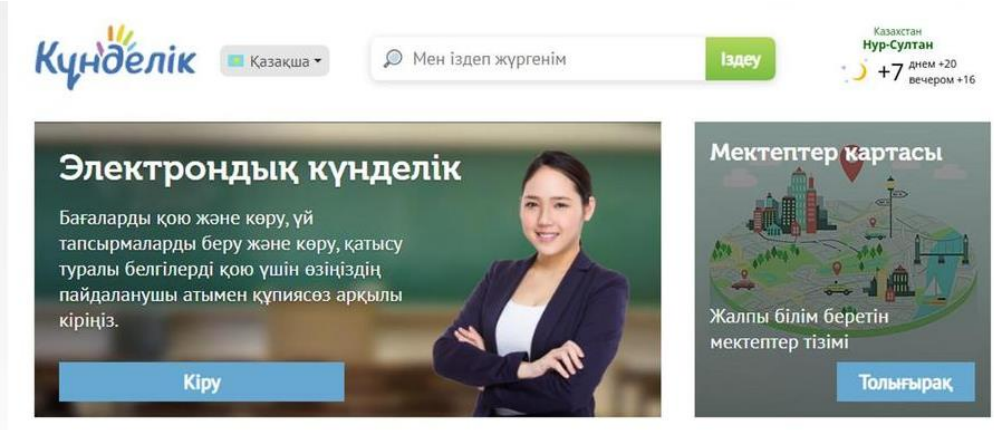

Рисунок 3. Начальная страница образовательной платформы Kundelik

Анализ национальных образовательных платформ показывает, что Kundelik (https://portal.kundelik.kz/v2) занимает лидирующие позиции в образовательном сегменте Казахстана, уступая по популярности только глобальным платформам Google и YouTube [8]. Платформа Bilimland (https://bilimland.kz/ru) предоставляет комплексное решение для организации дистанционного обучения (Рисунок 3 и 4).

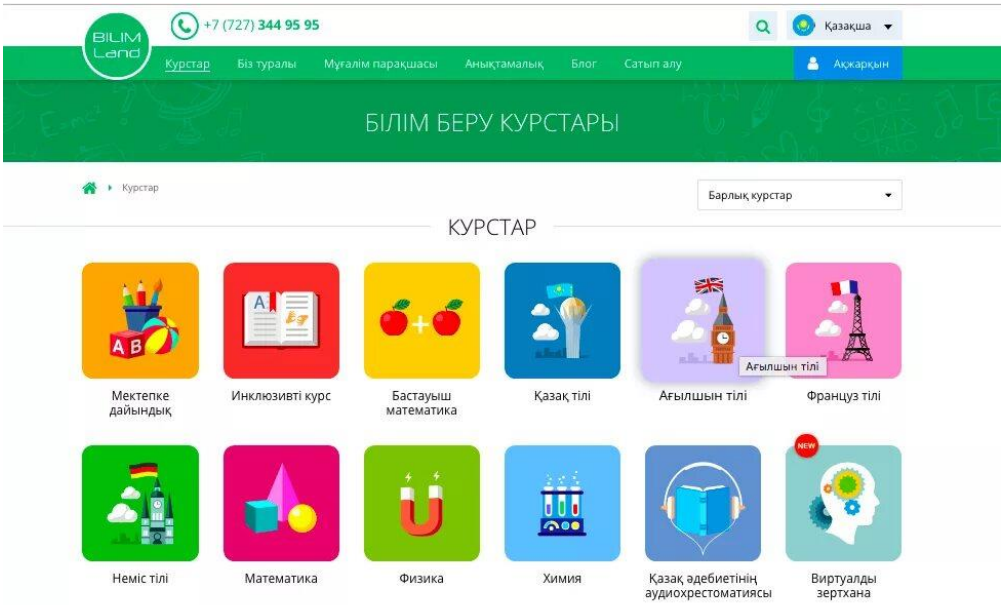

Рисунок 4. Платформа Bilimland

Исследование выявило ряд преимуществ использования цифровых образовательных платформ. Ключевым достоинством является возможность персонализации образовательного процесса, включая адаптацию к индивидуальному темпу обучения и автоматическую корректировку сложности заданий. Доступность образовательных ресурсов и возможность обучения в любое время также являются существенными преимуществами. Интерактивность и геймификация способствуют повышению вовлеченности учащихся в образовательный процесс. При этом Е. Ер и его соавторы отмечают, что эффективность вовлечения учащихся в онлайн-обучение зависит от качества интерактивного контента, уровня поддержки и баланса между цифровым и традиционным форматами обучения [9, с. 3–4]. Выделяются пять ключевых элементов успешного онлайн-обучения: связь, последовательность, качество контента, формирование сообщества и эмпатический подход [10].

Практика казахстанских школ [11] демонстрирует эффективность смешанного формата обучения, где часть предметов изучается онлайн, а часть – в традиционном формате. Такой подход позволяет сохранить баланс между инновационными методами обучения и классическим образованием.

Таким образом, на основании проведенного исследования можно сделать вывод, что эффективное внедрение цифровых образовательных инструментов в начальной школе требует комплексного подхода, учитывающего технические возможности, педагогические потребности и социально-психологические аспекты развития учащихся. Рекомендуется регулярное чередование онлайн и офлайн активностей, использование разнообразных форматов заданий, обеспечение постоянной обратной связи и активное вовлечение родителей в образовательный процесс.

Дальнейшие исследования могут быть направлены на разработку методических рекомендаций по оптимизации использования цифровых инструментов в начальной школе и оценку их долгосрочного влияния на академическую успеваемость и социально-эмоциональное развитие учащихся.

Библиография

1. Nurbekova Z., Nurbekov B. Digitalization of the Education System in Kazakhstan: Experience, Problems, and Perspectives // Strategies for Policy in Science & Education. – 2023.

2. Malik A., Riasat M. Decoding blended learning: Historical development, definitions and components // IBA Journal of Educational Sciences and Technology. – 2022.

3. Topping K. J., Douglas W., Robertson D. Effectiveness of online and blended learning from schools: A systematic review // Review of Education. – 2022.

4. Gecer A., Dag F. A blended learning experience // Educational Sciences: Theory and Practice. – 2012.

5. Ibrayeva A., Yegemberdiyeva S. Assessment of digital transformation in the education system of Kazakhstan // ResearchGate. – 2022.

6. Dangwal K. L. Blended Learning: An Innovative Approach // Universal Journal of Educational Research. – 2017.

7. Каримова Г. С., Ишанов П. З. Digital transformation of knowledge and learning content in educating English language to primary school children // International Journal of Knowledge and Learning. – 2023.

8. Kundelik Online Learning Service Ranks Among Top 50 Educational Resources Worldwide // Astana Times: [веб-сайт]. – 2020. – URL: https://astanatimes.com/2020/05/kazakh-kundelik-online-learning-service-ranks-among-top-50-educational-resources-worldwide/ (дата обращения: 28.01.2025).

9. Er E., Silik S., Cansiz S. Uncovering Engagement Profiles of Young Learners in K–8 Education through Learning Analytics // Journal of Learning Analytics. – 2024. – Vol. 11, No 1. – P. 101-115. – DOI: 10.18608/jla.2024.8133

10. How to Improve and Promote Student Engagement in the Online Classroom / Faculty Focus // Электронный научный журнал. – 2024. – URL: https://www.facultyfocus.com/articles/online-education/online-student-engagement/how-to-improve-and-promote-student-engagement-in-the-online-classroom/ (дата обращения: 28.01.2025).

11. Казахстанские школы переходят на онлайн-обучение: неожиданные проблемы для родителей и учителей // Radio Free Europe/Radio Liberty: [веб-сайт]. – URL: https://www.rferl.org/a/kazakh-schools-going-online-parents-and-teachers-discover-unexpected-challenges/30942158.html (дата обращения: 29.01.2025).

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ EDUTAINMENT ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Амирханова Л.Н.,
учитель английского языка СОШ им.С.Торайгырова, г. Павлодар

В современном образовании активно обсуждается эффективность применения инновационных методов обучения, среди которых выделяется концепция "Edutainment". Этот термин, соединяющий в себе "education" (образование) и "entertainment" (развлечение), представляет собой парадигму, которая делает изучение языка не только эффективным, но и увлекательным занятием, а также способствует улучшению результатов обучения [1,66]. В данной статье рассматривается как использование подхода "edutainment" делает преподавания английского языка более эффективным, повышает мотивацию учащихся, а также практические примеры реализации Edutainment.

Современное образование стремится формировать не только знания, но и навыки, необходимые для успешной адаптации человека в быстро меняющемся мире. Edutainment-технология включает в себя элементы цифровой грамотности, совместной работы, критического мышления и творчества, что способствует развитию навыков 21века. Этим и определяется актуальность данной работы.

Edutainment, новая и быстро набирающая популярность образовательная технология, помогает сочетать реальный опыт с методами обучения. Ее появление связано с современными тенденциями в образовании XXI века, направленными на создание более открытой и неформальной обучающей среды. Основой для использования Edutainment как методики преподавания является теория конструктивизма, которая утверждает, что знание лучше всего усваивается через активное участие в процессе обучения. Edutainment представляет собой подход, в котором обучение интегрируется с развлечением, создавая образовательные материалы и задания, которые захватывают внимание учащихся и стимулируют их активное участие в ходе урока. Когда ученики включены в интерактивные занятия, наряду с новыми знаниями, они развивают критическое мышление и навыки решения проблем. Этот метод позволяет сделать обучение более интересным и привлекательным, что особенно важно в контексте овладения иностранными языками. Edutainment стимулирует учащихся к активному участию и обеспечивает погружение в образовательный контент через интересные и увлекательные задания, и, следовательно, повышает мотивацию. Исследования показывают, что легче запоминается тот учебный материал, который подается через интересные задачи или игры. Это связано с тем, что приятные эмоции, возникающие в процессе развлечения, стимулируют мозг к лучшему закреплению информации. В контексте изучения английского языка это особенно актуально: игровые элементы помогают перевести изучаемый материал из пассивного словаря в активный. При использовании игровых элементов на уроке, учащиеся ощущают менее формальную обстановку, что позволяет им расслабиться и легче воспринимать информацию.

Можно выделить следующие преимущества Edutainment при изучении английского языка:

1) повышает мотивацию, т.к. позволяет школьникам проводить время с пользой и интересом, вовлекая учащихся в изучение предмета;

2) стимулирует креативное мышление, поощряет учащихся думать творчески;

3) помогает учащимся лучше запоминать новые слова, фразы и грамматические конструкции, так как они усваиваются в контексте и при активном участии.

4) развивает навыки 21 века, т.к. включает в себя элементы цифровой грамотности, критического мышления, навыки работы в команде и решения проблем;

5) создает более расслабленную обстановку во время урока, что помогает снизить стресс и напряжение, связанные с изучением иностранного языка;

6) позволяет адаптировать учебный материал под разные уровни и потребности учащихся, что способствует эффективному обучению.

Вот несколько приемов введения Edutainment на уроках английского:

1) игра крестики-нолики: рисуем на доске игровое поле, в каждую ячейку вписываем глагол, делим учащихся на две группы, крестики и нолики, и предлагаем составить предложения с данными глаголами в определенном времени (Present Simple, Past Simple и т.д.). Представители от каждой группы поочередно записывают предложение на доске. Если предложение составлено верно, то группа ставит в ячейку крестик или нолик, если нет, то вторая группа пишет своё предложение и т.д. Группа, первая выстроившая в ряд свои фигуры, выигрывает;

2) облако слов: рисуем на доске человечка и облако слов вокруг него, слова или словосочетания - ответы на вопросы об этом человеке, задача учащихся составить вопросы к ответам;

3) идиомы: класс делится на две группы, каждой группе предлагают ряд английских идиом, задача учащихся найти эквивалент к идиоме на родном языке. Побеждает та группа, которая отгадала больше идиом;

4) использование Интернет-ресурсов или мобильных приложений, например, мобильное приложение LingoClip - увлекательный способ изучения иностранных языков через песни (учащиеся заполняют пропущенные слова в песнях);

5) игры на движение, где школьники используют английские глаголы для указаний. Например, один из участников произносит: Everybody jump, и все прыгают. Можно также давать индивидуальные указания;

6) Happy end/Sad end: класс делится на группы, группам предлагают одинаковый набор слов, задача каждой группы составить небольшой рассказ с данными предложениями, причем одна группа составляет рассказ со счастливым финалом, а вторая с грустным.

Например: a sunny spring day/play football/friends/homework/ next day/ teacher.

Happy end: It was a sunny spring day. Tom played football with his friends and forgot to do his homework. But the next day he got up early and did his homework. At school the teacher gave him a good mark.

Sad end: It was a sunny spring day. Tom played football with his friends and forgot to do his homework. Tom was a lazy boy. He didn’t want to do his homework. The next day the teacher put him a bad mark.

В целях активизации внимания и развития когнитивных навыков особое внимание следует уделить элементам Mind Fitness. Mind Fitness, или ментальный тренинг, представляет собой комплекс практик и упражнений, направленных на развитие когнитивных способностей человека, таких как внимание, концентрация, память, логическое мышление [2, 87].

«Струп тест»: учащимся предлагают прочитать список слов, напечатанных разными цветами, и назвать цвета, а не сами слова. В процессе выполнения Струп-теста участнику нужно быть гибким в своем мышлении и быстро переключаться между двумя разными типами информации: цветом и словом. Это развивает когнитивную гибкость и способность быстро адаптироваться к новым условиям и требованиям задачи.

«Алфавит»: показываем учащимся алфавит, где под каждой буквой расположены L, R, B, буквы, которые означают R – Right hand, L – Left hand, B – Both hands.Задача учащихся читать буквы и одновременно поднимать руку, указанную под буквой. Участие в активных умственных упражнениях, таких как игра «Алфавит», способствует повышению мозговой активности и стимулирует нейронные связи в мозге. Это может привести к улучшению когнитивных функций и общей мозговой работоспособности.

В целях подтверждения эффективности применения Edutainment был проведен мониторинг, результаты которого представлены на графике ниже. График 1 наглядно демонстрирует изменения в качестве знаний и навыков учащихся 6 и 7 классов до и после внедрения игровых и интерактивных методов. Рассмотрим основные показатели:

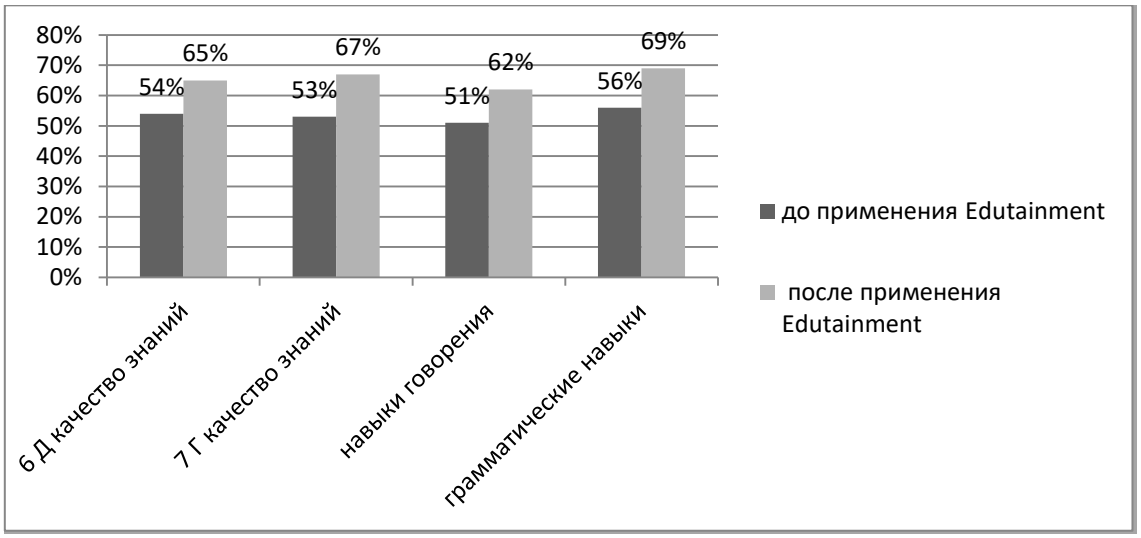

График 1. Динамика изменений качества знаний по предмету английский язык.

Рассмотрим основные показатели:

1. Уровень качества знаний в 6 «Д» и 7 «Г» классах продемонстрировал увеличение на 11% и 14% соответственно, что подтверждает положительное влияние метода Edutainment на повышение общего уровня качества знаний.

2. Повышение уровня навыка устной речи составило 11%, что свидетельствует об эффективности использования интерактивных форматов обучения для развития коммуникативных компетенций.

3. Рост уровня грамматических навыков на 13% демонстрирует, что иговые и образовательные элементы метода Edutainment способствуют более эффективному усвоению и применению учащимися грамматических правил.

Таким образом, данные графика отражают положительную динамику во всех представленных категориях, подтверждая эффективность применяемого метода.

На основе проведенного анализа можно выделить несколько практических шагов, которые помогут учителям эффективно внедрить Edutainment в образовательный процесс:

1. Изучите потребности учащихся, определить ключевые аспекты, требующие улучшения (развитие и понимание устной речи, грамматические навыки, навыки составления текста).

2. Подготовьте необходимые материалы, например, создать или адаптировать игровые или интерактивные задания, соответствующие уровню знаний учащихся.

3. Включайте элементы Edutainment постепенно, начните с небольших, легких заданий в рамках урока, постепенно увеличивая их долю.

4.Используйте цифровые инструменты: приложения и интерактивные платформы помогут повысить вовлеченность учащихся.

5. Анализируйте прогресс учащихся и корректируйте используемые методы для достижения оптимальных результатов.

Подводя итог, следует отметить, Edutainment представляет собой инновационный способ в изучении иностранного языка у школьниками, т.к. позволяет учиться с удовольствием, что в свою очередь формирует процесс плодотворного обучения. В свете

этих факторов, технология Edutainment в обучении актуальна и востребована, поскольку вовлекает школьников в учебный процесс, развивает навыки 21 века, а также учитывает современные средства восприятия информации. Каждый прием может быть адаптирован под определенные уровни языковой подготовки и возрастные группы учащихся, чтобы обеспечить наилучшие результаты обучения. Тем не менее, важно понимать, что Edutainment – это замечательное дополнение к академическим занятиям, но не может полностью заменить традиционную форму обучение, проводимое преподавателем, следовательно важно находить баланс между обучением и развлечением, чтобы учащиеся получили максимальную выгоду от Edutainment-подхода.

Библиография

1. Goran M. Edutainment Tendencies among EFL Learners at the University of Halabja // Journal of University of Human Development. 2019. № 7. С. 65-72
2. Зимин В.М. Формулы коучинга // Консультант. 2013. №. С. 84-92
3. Беляков П.В. Эдьютейнмент в цифровой среде: социокультурный анализ технологий // Вестник РГГУ.Серия «История. Филология. Культурология. Востоковедение». 2018. № 8 (41). Ч. 2 С. 312–321.
4. Дьяконова О.О. Понятие «эдьютейнмент» в зарубежной и отечественной педагогике // Сибирский педагогический журнал. 2012. № 6. С. 182–185.
5. Кобзева Н.А. Edutainment как современная технология обучения // Ярославский педагогический вестник. 2012. № 4. С. 192-195.

LESSON STUDY – ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Ахметова Г. К.,
Павлодар қаласы, Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған облыстық қазақ гимназия-интернатының қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

«Ойлау оңай, әрекет қиын, ал ойды әрекетке айналдырған қиынның қиыны» – деп, неміс халқының ақын-жазушысы Иоганн Гете айтқандай, зерттеу сабағын тәжірибеге енгізу барысында, біраз қиындықтар болды, тығырыққа тірелдік. Бірақ «қиын болды» деп ісімізді аяқсыз қалдырмадық. Қиындық туғызған мәселені бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. Соның нәтижесінде өткізген зерттеу сабақтарымыз біршама нәтиже берді. Lesson study – дің басты мақсаты: Оқушыларға білім алуға көмектесу;
Топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету.
Зерттеу сабағын жүргізу үшін:
– L.S. зерттеу тобын құрдық. Зерттеу тобында осы бағдарламаны игерген мұғалімдермен қоса, сынып жетекші және психолог мамандар болды.
– Зерттейтін сыныпты таңдауда, пән мұғалімдерімен бірлесе ақылдаса отырып, зерттеуге 5«б» сыныбын алдық. Себебі ол сыныпта бастауыш сыныптан жоғарғы сыныпқа көшкенде әртүрлі мұғалімдерге бейімделуінде қиындықтар болды. Зерттелетін пәнді мұғалімдердің ұсынысы бойынша қазақ тілі пәні деп ұйғардық. Зерттеу объектісі ретінде 5-сыныптың 2-тобының 12 оқушысы алынды.
– Келесі қадам – осы сыныптағы мәселені анықтау болды. Осы мақсатта осы сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдері сабақтағы мәселелерін Lesson study бұрышына жазып, бірнеше мәселе анықталды. Одан кейін зерттеуші топтың отырысы болды. Бұл отырыста осы бірнеше мәселеден ортақ мәселе шығарылды. Ортақ негізгі мәселені: «Мәтінмен жұмыс істеу арқылы оқушылардың оқылым дағдысын қалыптастыру» – деп алдық.
– Зерттелетін пән мұғалімдерімен, сынып жетекші және психолог мамандар бірігіп, бақыланатын оқушылырды анықтады. Мұнда А оқушысы – сабақты жақсы оқиды, бірақ өзіндегі ақпаратпен бөліспейді. В оқушысы – сабақта үлгерімі ортадан жоғары, мінезі тұйық, бірақ ұқыпты, белсенділік танытпайды, тек сұрағанда ғана жауап беретін оқушы. Ал С оқушысы – деңгейі төмен, сабаққа қызығушылығы жоқ, сылтау тауып сабақтан қалуға тырысып отыратын оқушы.
– Сынып жетекші мен психолог мамандардың көмегімен 5 «б» сынып оқушыларының оқылым дағдыларының деңгейін анықтайтын сауалнама құрастырылып алынды.
Сауалнама қорытындысында:
Кітап оқисың ба? деген сұраққа 12 оқушының 9-ы ешқашан деп, мәтінді қанша рет оқығанда түсінесің? дегенде 10 оқушы 3 реттен көп деп, үй тапсырмасын орындауда 10 оқушы үлкендердің көмегіне сүйенетінін байқадық. Демек, оқушылардың мәтінді оқу дағдысының қалыптасуына ықпал ету керек екенін түсіндік.
– Оқушы үнін ескеру мақсатында олардан сұхбат алынды.
– Мәселені шешу үшін «Оқушылардың оқылым дағдысын қалай қалыптастыруға болады?», «Ол үшін қалай жұмыс жасаймыз?», « Қандай әдіс-тәсілді қолданамыз?» – деген сұрақтар айналасында талқылау жасалынды. Осы талқылаудағы ұсыныстарды және оқушы үнін ескере отырып, қазақ тілі пәнінің мұғалімі Г.Қ.Ахметова №1 зерттеу сабағының жоспарын жасап келді.

– Қазақ тілі пәнінің мұғалімі Г.Қ.Ахметованың №1 зерттеу сабағының жоспарын талқыладық та, талқылау барысында тағы да ұсыныстар айтылды. Осы ұсыныстарды ескеріп, қайта жоспарладық. Біз бұнда оқылым дағдысын қалыптастыруды басты назарда ұстадық.
– Осы соңғы жоспар бойынша сабақ өтілді, оқушыларға бақылау жүргізілді.
– Зерттеу сабағының оқушыларға әсерін білу үшін, бақылаудағы оқушылардан сұхбат алынды.
– №1 зерттеу сабағыны талдау жүргізілді, бақылаудағы оқушылардың іс-әрекеті талданып, сабақтың сәтті, сәтсіз тұстарын анықтадық та, сәтсіз тұстары бойынша қайта жоспарлап, зерттелетін 2-ші пән бойынша №2 зерттеу сабағының жоспарын бірлесе құрдық. Әрине, мұнда «оқушы үнін» ескеріп отырдық. Ал оқушыларды бақылауда мұғалімдердің бақылау дағдысы қалыптасқанша бір оқушыны бақылайтын екі бақылаушы болды.
– Осы қадамдар бойынша №3 зерттеу сабағын да бірлесе жоспарлап, №2 зерттеу сабағының сәтсіз тұстарын ескеріп, қайта жоспарлап өткіздік.

№1 зерттеу сабағы қазақ әдебиеті сабағында: Сабақтың тақырыбы: «Дулат Бабатайұлы «О,Ақтан жас, Ақтан жас» өлеңі» болды. Тақырып айтылып, мақсатпен таныстырылды. «Өлеңге қатысты 10 сөзді атаңыз» әдісі бойынша өлеңнің тақырыбы мен идеясын ашатын және кейіпкерге қатысты 10 сөзді атау керек болды. Нәтижесінде А оқушысы – өз деңгейінде жауап берді, ал В оқушысы – түсінгенін жазғанымен, мәтінге тақырыбы мен идеясын ашуда қиналды. С оқушысы – өз ойын, түсінігін жаза алмады. Сабақтан кейін, бақылаудағы оқушылардың сұхбаттарынын ««Өлеңге қатысты 10 сөзді атаңыз»» әдісінде қобалжып, өз ойларын білдіре алмағанын байқадық, келесі сабақта оқушыларды орнында отырып жауап беретіндей әдіс таңдау қажеттігін білдік. Сөйтіп, «Еркін микрофон» әдісін қолдануды жоспарладық.

№2 зерттеу сабағына тоқталсақ, зерттеу сабағы қазақ әдебиетіі пәні болды. Сабақтың тақырыбы: «Дулатты танып білдің бе?» болды. Пән мұғалімі: Г.Қ.Ахметова. Ол кісі де осы ұсыныстарды ескеріп сабақ жоспарын жасап келді. Жоспарды зерттеу тобында тағы да талқылап, қайта жоспарлап, соңғы жоспар бойынша сабақ өткізілді. Оқушылар бақыланды. Жоспарлағанымыздай оқушыларда қобалжу болмады. Бұл сабақта жаңа тақырып аз бөліктерден жұптарға бөлініп берілді. Жұптағы 1-ші оқушы мәтінді оқып, жұбына: «Сен қалай ойлайсың, мәтін не туралы айтып тұр?» немесе «Мәтінде нені әңгімелеп тұр? деген сияқты сұрақтар қойды. Ал 2-ші оқушы түсінгенін өз сөзімен айтты, ал 1-ші оқушы 2-шіге «Өте жақсы түсініпсің, жарайсың!», «Жақсы, бірақ, түсінгеніңді өз сөзіңмен айтып үйрен!» деген сияқты кері байланыстар берді. Сабақта оқушылар бірін-бірі тыңдап, қызығушылықпен жұмыс жасады. Бұл сабақта оқушыларда ой еркіндігі пайда болып, ойларын дұрыс тұжырымдар айтуға тырысты. Мәтінмен жұмыс жасағанда «Еркін микрофон» әдісінің тиімділігін байқадық. А оқушысы – жұбымен ынтымақтаса жұмыс жасаса, В оқушысында белсенділік пайда болып, қолын көтеріп сабаққа қызыға қатыса бастағанын байқадық. Сол сияқты С оқушысының да сабаққа қызығушылығы оянып, сабаққа қатыса бастағаны сабағымыздың сәтті жағы болса, сәтсіз тұстарына кей жұптардың (деңгейлері әртүрлі) деңгейі жоғары оқушы көшбасшылықты өз қолына алып кеткені, мәтіннің мазмұнын айтуда С оқушысы ойын жеткізе алмағанын айтуға болады. Осы сәтсіз жақтарын келесі сабақта қарастыру қажеттігін білдік.

№3 зерттеу сабағы қазақ әдебиеті пәні болды.

Пән мұғалімі Г. Қ. Ахметова. Сабақтың тақырыбы: «Дулат Бабатайұлы - қазақ поэзиясын көркемдік тәсіл тұрғысынан дамытқан ірі ақын, халық мұңын жоқтаушы». Мақсатқа сай оқытудың белсенді әдіс-тәсілдері, тапсырмалар таңдалынып алынды. Оқушылар 1-ші тапсырма орындады. Осы тапсырманың орындалуын мәтіннен оқыды. Тапсырманың 1-ші орындалуы мәтіннің мағынасын түсінуге үлкен көмегі болды. Нәтижесінде оқушылар мәтін бойын ойларын өздері тұжырымдады. Сабақты бекіткенде, арналған тапсырмалар беріліп, оқушылардың қызығушылығын арттырдық. А оқушысы –

жұпта жұмыс жасап, өзіндегі ақпаратпен бөлісуді үйренді. В оқушысында белсенділік пайда болып, ойын қысылмай еркін айтуға үйренді. Ал С оқушысының сабаққа қызығушылығы оянды. Жалпы, осы үш сабақты қорытындыласақ, сабақтардан байқағанымыз оқушыға жай ғана мәтінді оқу тапсырмасын беріп қана қоймай, оқылым дағдысын қалыптастыратын әдістерді таңдай білу қажеттігін түсіндік. «Әр бала – жұлдыз» – демекші, әр оқушыға өз деңгейінде білім қалыптастыру үшін бір циклмен шектелмей, келесі циклдарды ұйымдастыру қажеттігін түсіндік.

Сонымен, L.S. зерттеу сабағының тиімділігі:

- мұғалімдер арасында кәсіби диалогты қалыптастырып, дамытады,
- ұжымдық мәдениетті қалыптастырады,
- мұғалімдердің назарын оқушылардың білім қажеттіліктеріне аударады,
- бағдарламаны, ғылыми тұжырымдамаларды терең түсінуге көмектеседі,
- мұғалімдер кәсіби педагогикалық білімін дамытады,
- мұғалімдер сабақты бақылау және кері байланыс беру дағдыларын қалыптастырады,
- мұғалімдер білімның ғылыми мағынасына түсінеді және зерттеушілерге айналады,
- оқушының оқуы жақсарады,
- функционалдық сауаттылығы дамиды,
- қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасады.

Біздің бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, туындаған мәселелелерді бірігіп шешу деген болмаған еді. Lesson study мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімін жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екеніне көз жеткіздік. Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістіккке жетуге болатынын түсіндік.

Lesson study оқушыға саналы білім беруді көздеген, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы деп айтсақ, артық айтпаған болар едік.

Қорытындай келе, Lesson Study сабағының тиімділігі орасан зор. Себебі мұғалімдер арасында кәсіби диалогты қалыптастырып, дамытады, мұғалімдердің назарын оқушылардың білім қажеттіліктеріне аударады, оқушының оқуы жақсарады, функционалдық сауаттылығы дамиды, қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасады.

LESSON STUDY ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛІ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Батабаева З. Х.,
Баянауыл ауданы, Жылбек Ағаділов атындағы жалпы орта білім беру мектебі
қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі оқушылардың танымдық, шығармашылық қабілеттерін дамытуды негізгі басымдықтардың бірі ретінде қарастырады. Әсіресе, гуманитарлық пәндер, соның ішінде қазақ әдебиеті, оқушылардың шығармашылық және сыни ойлау қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін маңызды алаң болып табылады. Осы мақсатта, Lesson Study педагогикалық тәсілі тиімді құрал ретінде қарастырылуда.

Lesson Study тәсілінің мәні мен ерекшеліктері - жапондық білім беру тәжірибесінен бастау алған педагогикалық тәсіл. Бұл әдіс мұғалімдер арасындағы бірлескен жұмысты, сабақты жоспарлау, өткізу және талдау арқылы оқыту сапасын жақсартуға бағытталған.

Lesson Study келесі кезеңдерден тұрады:

1. Жоспарлау: мұғалімдер сабақты бірлесіп жоспарлайды және оқушылардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, мақсаттарды нақтылайды.
2. Сабақты бақылау: сабақ жоспарға сәйкес өткізіледі, бір мұғалім сабақ береді, ал басқалары оқушылардың әрекетін бақылап, жазба жүргізеді.
3. Талдау: сабақтан кейін мұғалімдер оқушылардың оқу нәтижелерін талқылайды және тәжірибені жақсарту жолдарын қарастырады.

Бұл әдістің негізгі ерекшелігі – оқушылардың оқу процесіне терең талдау жасалып, олардың оқу әрекеттерін жетілдіруге бағытталғаны.

Қазақ әдебиеті пәнінде Lesson Study қолданудың артықшылықтары:

1. Шығармашылық қабілеттерді арттыру. Қазақ әдебиеті пәнінде Lesson Study тәсілін қолдану оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді. Бұл тәсілдің аясында:
   - әдеби шығармаларды талдау кезінде оқушылардың мәтінмен жұмыс істеу, ойларын еркін жеткізу қабілеттері дамиды,
   - оқушылар өз пікірін дәлелдеуді, әдебиеттегі кейіпкерлердің іс-әрекетін талдауды және жаңа идеялар ұсынуды үйренеді,

2. Оқушылардың жеке мүмкіндіктерін ескеру. Lesson Study барысында мұғалімдер әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, сабақта қолданылатын әдіс-тәсілдерді таңдайды. Мысалы:
   - қабілеті жоғары оқушыларға күрделі шығармашылық тапсырмалар беріледі,
   - шығармашылық қабілеті төмен оқушыларға бағыттаушы сұрақтар арқылы қолдау көрсетіледі.
3. Топтық жұмыс арқылы ынтымақтастықты арттыру. Әдебиет сабақтарында топтық жұмыс кезінде оқушылар ортақ мақсатқа жету үшін бір-бірімен пікір алмасады, бұл олардың коммуникативтік және шығармашылық

дағдыларын жетілдіреді. Мысалы:

- "Құлагер" поэмасының кейіпкерлерінің бейнесін талқылау,
- қазіргі қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді әдеби шығармалармен байланыстыра отырып, пікірталас өткізу.

Lesson Study тәсілін енгізудің қадамдары

1. Сабақ жоспарын әзірлеу: Мұғалімдер шығармашылық қабілеттерді дамытуға арналған сабақ жоспарларын бірлесіп құрастырады. Мысалы, оқушыларға әдеби шығармадан үзінді негізінде диалог немесе әңгіме құрастыру тапсырмасы берілуі мүмкін.
2. Бақылау және кері байланыс: Сабақ барысында мұғалімдер оқушылардың тапсырмаларды орындау кезіндегі әрекеттерін бақылап, олардың қандай қиындықтарға тап болғанын анықтайды.
3. Нәтижелерді талдау: Сабақтан кейін оқушылардың жұмыс нәтижелері мен шығармашылық қабілеттерінің қалай артқаны талқыланады.

Қорыта айтқанда, Lesson Study педагогикалық тәсілі қазақ әдебиеті пәнінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда үлкен мүмкіндіктер береді. Бұл әдіс мұғалімдердің кәсіби дамуына, оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға және сабақтың сапасын арттыруға ықпал етеді. Lesson Study тәсілін тиімді қолдану үшін мұғалімдердің бірлескен жұмысы, жан-жақты дайындық және үнемі талдау жүргізу маңызды. Осылайша, қазақ әдебиеті сабақтары оқушылар үшін қызықты әрі пайдалы болады.

Библиография

1. Дүйсенов С., Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. – Алматы: Мектеп, 2020.
2. Жұмабаева А. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. – Астана: Фолиант, 2018.
3. Струмская Л.С. Lesson Study: Методология и практика. – Москва: Просвещение, 2015.
4. Әуезов М. Қазақ әдебиеті пәнінің ерекшеліктері. – Алматы: Ана тілі, 2017.
5. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің жаңартылған мазмұны бойынша оқу-әдістемелік нұсқаулық. – Астана: Республикалық ғылыми-практикалық орталығы, 2022.
6. Мұғалімдердің тәжірибесін жетілдіру және оқушылардың оқуын жақсарту бойынша нұсқаулық, Lesson Study әдісі. – [Интернет-ресурс]. Қол жетімді: www.cpm.kz.
7. Тілешова Ж. Қазақ әдебиетін оқытуда жаңа технологияларды қолдану. – Білім журналы, №4, 2021.

АВТОРЛЫҚ БАҒДАРЛАМА «ГЕОГРАФИЯНЫ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ: ГАЖ ТЕХНОЛОГИЯСЫН БІРІКТІРУ ҮШІН TEDX ЖӘНЕ LESSON STUDY ҚОЛДАНУ»

Бекетова К.Р.,
Екібастұз қаласы 12ЖОББМ, география пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші

*Өзектілігі:*Географиялық білім өзгермелі әлемді бейнелеу және ГАЖ (географиялық ақпараттық жүйелер) сияқты заманауи технологияларды қолдану үшін жаңа тәсілдерді қажет етеді. TEDx платформалары және Lesson Study әдісі сияқты инновациялық білім беру тәжірибелерін пайдалану оқу процесін оның практикалық маңыздылығын арттыра отырып белсендіруге мүмкіндік береді. Бұл тәсілдер деректерді визуализациялау және талдау арқылы географиялық құбылыстарды түсінуді жақсартуға ықпал етеді, оқушылардың қазіргі әлемде сұранысқа ие дағдыларын қалыптастырады.

*Жұмыстың ғылыми-әдістемелік деңгейі:*Бағдарлама географиялық білім беру саласындағы заманауи әдіснамалық зерттеулерге, сондай-ақ технологияларды оқу процесіне интеграциялаудың озық әлемдік тәжірибелеріне сүйенеді. TEDx тәсілі сыни ойлауды ынталандыру және оқушылардың ой - өрісін кеңейту үшін қолданылады, ал Lesson Study әдісі мұғалімдер арасында бірлескен зерттеу және тәжірибе алмасу арқылы педагогикалық тәжірибені жетілдіру үшін қолданылады.

*Жаңашылдық және педагогикалық орындылық:*Бағдарламаның жаңалығы-ГАЖ технологияларын мектептегі географияны оқытуға интеграциялау, бұл оқушыларға географиялық құбылыстарды үйренуге ғана емес, сонымен қатар осы білімді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді. TEDx тәсілдері оқушылардың көпшілік алдында сөйлеу және күрделі мәселелерді талқылау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі, ал Lesson Study мұғалімдердің сабақтарды талдау және жақсарту арқылы кәсіби өсуіне мүмкіндік береді.

*Мақсаттары мен міндеттері:*Бағдарламаның мақсаты-инновациялық технологиялар мен әдістемелерді қолдану арқылы географияны оқыту сапасын арттыру, оқушылардың зерттеу және аналитикалық дағдыларын дамыту, сондай-ақ мұғалімдердің кәсіби өсуін қолдау.

Бағдарламаның міндеттері:

— Географиялық деректерді терең зерттеу және картаға түсіру үшін оқу бағдарламаларына ГАЖ технологияларын енгізу.

— Оқушыларды ынталандыру және географияның өзекті мәселелерін талқылау үшін TEDx бейнематериалдары мен форматтарын пайдалану.

— География сабақтарының тиімділігін арттыру және педагогикалық тәжірибе алмасу үшін Lesson Study әдісін қолдану.

— Оқушылардың деректерді талдау, картографиялық жүйелермен жұмыс істеу және көпшілік алдында сөйлеген сөздерінде ақпаратты ұсыну дағдыларын дамыту.

Теориялық маңыздылығы:

Бағдарлама ГАЖ және оқытудың интерактивті әдістерін қолдану арқылы географиялық процестер туралы жүйелі түсінік қалыптастыруға бағытталған. Теориялық тұрғыдан ол климаттың өзгеруі, урбанизация және табиғи апаттар сияқты заманауи мәселелерді шешу үшін қажет кеңістіктік ойлау және картографиялық талдау тұжырымдамаларын түсінуді кеңейтеді.

Практикалық маңыздылығы:

Бағдарлама нақты деректермен жұмыс істеу және географиялық процестерді модельдеу арқылы білімді іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді. Мұғалімдер жаңа технологияларды өздерінің педагогикалық практикасына енгізу үшін құралдар алады, ал оқушылар одан әрі оқыту мен мансапта қолдануға болатын дағдыларды дамытады.

Күтілетін нәтижелер және оларды тексеру тәсілдері.

Бағдарламаның күтілетін нәтижелері:

— оқушылардың Географияны оқуға деген ынтасын арттыру,

— ГАЖ және деректерді талдау дағдыларын жетілдіру,

— сыни ойлауды және өзекті географиялық тақырыптар бойынша пікірталас жүргізу қабілетін дамыту,

— Lesson Study әдісі арқылы мұғалімдердің кәсіби деңгейін арттыру.

Тексеру әдістері:

— жобалау жұмыстары және көпшілік алдында сөйлеу арқылы оқушылардың дағдыларын бағалау (TEDx форматы),

— нақты деректерді талдау үшін ГАЖ технологиясын қолданатын тесттер мен тесттер,

— Lesson Study қолданғаннан кейін сабаққа енгізілген өзгерістерді бақылау және бағалау арқылы мұғалімдердің кәсіби дамуы,

— географиялық ұғымдарды түсіну мен қолданудағы оқушылардың жетістіктерін бақылау.

ТҰРАҚТЫЛАУ МАЗМҰНДЫҚ – БӨЛІМ

Оқу пәнінің құрылымы мен мазмұны барынша толық және нақты бейнеленген курстан тұрады. Бағдарламаның бұл бөлімінің негізі нақты пәннің мазмұндық құрылымы мен теориялық аспектісін таңдау болып табылады. Оқу пәнінің мазмұнын тұрақтылау курсы нақты және бағдарламаның түсінік хатында көрсетілген барлық мақсат пен міндеттерді жүзеге асыру бойынша жазылған.

— ГАЖ дегеніміз не? Тарих және негіздер. 1-сағат. Оқушыларға ГАЖ ұғымын түсіндіру. ГАЖ дамуының негізгі кезеңдерін және олардың қазіргі қоғамға әсерін талдау.

— ГАЖ негізгі компоненттері: деректер, бағдарламалық жасақтама, аппараттық құрал. 1-сағат. Оқушыларға ГАЖ-ның негізгі компоненттерін сипаттауға және олардың өзара байланысы мен геокеңістіктік деректерді құру мен талдаудағы рөлін түсінуге үйрету.

— Күнделікті өмірде және ғылымда ГАЖ қолдану мысалдары. 2-сағат. Оқушыларға әртүрлі салаларда ГАЖ қолдану мысалдарын көрсету және олардың ғылыми зерттеулер мен күнделікті өмірдегі маңыздылығын түсіндіру.

— ГАЖ бағдарламалық интерфейсіне кіріспе. 2-сағат. Оқушыларды ГАЖ бағдарламалық интерфейсінде шарлауға және негізгі операцияларды орындауға үйрету.

— Кеңістіктік деректермен жұмыс: деректер түрлері және оларды визуализациялау тәсілдері. 2-сағат.Оқушыларды кеңістіктік деректер түрлерін ажыратуға және оларды карталарда бейнелеуге үйрету.

— Картография негіздері: карталарды құру және түсіндіру. 2-сағат.Оқушыларға ГАЖ көмегімен қарапайым карталар жасауға және сол карталарда берілген деректерді түсіндіруге үйрету.

— Табиғи процестер мен құбылыстарды зерттеудегі ГАЖ (мысалы, климат, жер бедері). 2-сағат. Оқушыларға климаттық деректерді талдау және рельефтік ерекшеліктерді модельдеу үшін ГАЖ-ны қалай пайдалану керектігін көрсету.

— Әлеуметтік-экономикалық географиядағы ГАЖ (мысалы, демография, экономика). 2-сағат. Оқушыларға ГАЖ көмегімен демографиялық және экономикалық деректерді талдауға үйрету.

— Урбанистика мен аумақты жоспарлаудағы ГАЖ. 2-сағат. Оқушыларды қалалық аумақтарды жоспарлау және жерді пайдалану деректерін талдау үшін ГАЖ қолдануға үйрету.

— Меншікті геокеңістіктік деректерді құру және өңдеу. 2-сағат. Оқушыларды өздерінің геокеңістіктік деректерін жасауға және өңдеуге үйрету.

— ГАЖ - дағы деректерді талдау: кеңістіктік талдау және модельдеу. 2-сағат.Оқушыларды кеңістіктік талдау жүргізуге және ГАЖ көмегімен географиялық құбылыстарды болжау үшін модельдер жасауға үйрету.

— ГАЖ көмегімен жобалық жұмыстың мысалдары. 2-сағат.Оқушыларға нақты мәселелерді шешу үшін ГАЖ көмегімен жобалар әзірлеуге және өз жобаларының нәтижелерін ұсынуға үйрету.

— Тиімді презентация негіздері: құрылымы мен стилі. 2-сағат.Оқушыларды құрылымдық және сендіргіш презентациялар жасауға, өз қойылымдары үшін сәйкес стильді таңдауға дағдыландыру

— TEDx форматында сөйлеуді дайындау және өткізу. 2-сағат.Оқушыларды TEDx форматында сөз сөйлеуге, аудитория алдында тиімді сөйлеуге үйрету.

— Презентацияларда визуалды құралдарды қолдану: карталар, графиктер, диаграммалар. 2-сағат.Оқушыларға презентацияларын қолдау үшін карталар, графиктер және диаграммалар сияқты көрнекі құралдарды жасауға және пайдалануға дағдыландыру.

— Lesson Study әдістемесіне кіріспе: мақсаттары мен принциптері. 2-сағат.Оқушыларға Lesson Study әдістемесінің негізгі мақсаттары мен принциптерін түсіндіріп, оның оқу процесін қалай жақсартуға болатынын көрсету.

— ГАЖ сабақтарын дайындау және өткізу үшін Lesson Study қолданбасы. 2-сағат.Оқушыларға ГАЖ сабақтарын әзірлеу және өткізу үшін Lesson Study әдістемесін қолдануға үйрету.

— Lesson Study көмегімен сабақтың тиімділігін бағалау. 2-сағат.Оқушыларды сабақтарының тиімділігін бағалауға үйрету және алынған мәліметтерді оқу процесін жақсарту үшін пайдалану.

НОРМАТИВТІ БӨЛІМ. КҮНТІЗБЕЛІК -ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАР
СЫНЫП 7-9, АПТАСЫНА 1-САҒАТ, БАРЛЫҒЫ-34 САҒАТ

7-11 сыныптарға қосымша білім беруге қолдануға болады.

№	Өтілетін тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі	Оның ішінде	
				Теориялық білім беру	Практикалық білім беру
1-модуль.ГАЖ ТЕХНОЛОГИЯСЫНА КІРІСПЕ					
1	ГАЖ дегеніміз не? Тарих және негіздер	**1**		**1**	**1**
2	ГАЖ негізгі компоненттері: деректер, бағдарламалық жасақтама, аппараттық құрал	**1**		**1**	**1**
3-4	Күнделікті өмірде және ғылымда ГАЖ қолдану мысалдары	**2**		**1**	**1**
2-модуль. ГАЖ ЖҰМЫСЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ					
5-6	ГАЖ бағдарламалық интерфейсіне кіріспе	**2**		**1**	**1**
7-8	Кеңістіктік деректермен жұмыс: деректер түрлері және оларды	**2**		**1**	**1**

	визуализациялау тәсілдері				
9-10	Картография негіздері: карталарды құру және түсіндіру	**2**		**1**	**1**
3-модуль.ГЕОГРАФИЯДА ГАЖ ҚОЛДАНУ					
11-12	Табиғи процестер мен құбылыстарды зерттеудегі ГАЖ (мысалы, климат, жер бедері)	**2**		**1**	**1**
13-14	Әлеуметтік-экономикалық географиядағы ГАЖ (мысалы, демография, экономика)	**2**		**1**	**1**
15-16	Урбанистика мен аумақты жоспарлаудағы ГАЖ	**2**		**1**	**1**
4-модуль. ГАЖ-НЫ ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ					
17-18	Меншікті геокеңістіктік деректерді құру және өңдеу	**2**		**1**	**1**
19-20	ГАЖ - дағы деректерді талдау: кеңістіктік талдау және модельдеу	**2**		**1**	**1**
21-22	ГАЖ көмегімен жобалық жұмыстың мысалдары	**2**		**1**	**1**
5-модуль. ПРЕЗЕНТАЦИЯ ДАҒДЫЛАРЫ ЖӘНЕ TEDX ФОРМАТЫ					
23-24	Тиімді презентация негіздері: құрылымы мен стилі	**2**		**1**	**1**
25-26	TEDx форматында сөйлеуді дайындау және өткізу	**2**		**1**	**1**
27-28	Презентацияларда визуалды құралдарды қолдану: карталар, графиктер, диаграммалар	**2**		**1**	**1**
6-модуль. ГАЖ ОҚЫТУДАҒЫ LESSON STUDY ӘДІСТЕРІ					
29-30	Lesson Study әдістемесіне кіріспе: мақсаттары мен принциптері	**2**		**1**	**1**
31-32	ГАЖ сабақтарын дайындау және өткізу	**2**		**1**	**1**

	үшін Lesson Study қолданбасы				
33-34	Lesson Study көмегімен сабақтың тиімділігін бағалау	**2**		**1**	**1**

ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУҒА ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР

Әдістемелік нұсқауға кіретіндер:

- Әрбір тарау немесе тақырып бойынша негізгі мазмұндық бөліктер;
- Оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдеріне сипаттама, сабақ өткізу формасы;

Сабақтың тақырыбы:	1. ГАЖ дегеніміз не? Тарих және негіздер
Оқу мақсаты:	Оқушылар ГАЖ ұғымын түсінеді. ГАЖ дамуының негізгі кезеңдерін және олардың қазіргі қоғамға әсерін талдайды.
Сабақтың мақсаты:	Оқушыларға ГАЖ ұғымын түсіндіру. ГАЖ дамуының негізгі кезеңдерін және олардың қазіргі қоғамға әсерін талдау.
Теориялық тапсырма	1-тапсырма. ГАЖ ұғымын түсіндіру. Ақпарат беру. Тапсырма: ГАЖ (географиялық ақпараттық жүйе) не екенін түсіндіріңіз. ГАЖ-ның негізгі компоненттерін тізімдеңіз және олардың функциялары туралы қысқаша сипаттама беріңіз. ГАЖ ұғымына түсінік. Бейнеақпаратқа сілтеме. Анықтамасына қарай талдау: 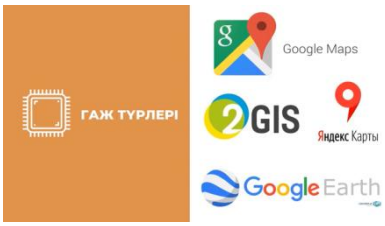 **ГАЖ (географиялық ақпараттық жүйе)** — географиялық деректерді жинауға, сақтауға, талдауға және визуализациялауға арналған жүйе. ГАЖ негізгі компоненттеріне мыналар жатады: **Аппараттық құрал**: деректерді Енгізу/шығару үшін компьютерлер мен құрылғылар. **Бағдарламалық жасақтама**: географиялық деректерді талдау және визуализациялау бағдарламалары. **Деректер**: әр түрлі формадағы Географиялық ақпарат (карталар, спутниктік суреттер, кестелер). **Адамдар:** жүйемен жұмыс істейтін пайдаланушылар мен мамандар. **Әдістері:** Деректерді өңдеу және талдау процедуралары мен алгоритмдері. 2-тапсырма. ГАЖ тарихымен таныстыру. Тапсырма: **ГАЖ дамуының қысқаша тарихын сипаттаңыз. ГАЖ технологиялары пайда болғаннан бастап бүгінгі күнге дейін қалай дамыды?** Мәтіндік ақпарат: ГАЖ тарихы 1960 жылдары географиялық деректерді картаға түсіру және талдау үшін алғашқы жүйелерді жасаудан

басталады. 1963 жылы Роджер Томлинсон Канада үшін алғашқы толық ГАЖ жасады. 1980-1990 жылдары компьютерлік технологияның дамуымен ГАЖ қол жетімді және қуатты бола бастады. Бүгінгі таңда ГАЖ интернет пен мобильді технологияның дамуына байланысты урбанистика, экология, көлік және басқа да көптеген салаларда қолданылады.

Сілтемедегі ақпараттарды қолданып, ГАЖ тарихы туралы сызбада шағын ақпаратты толықтырыңдар.

Ақпаратқа сілтеме:

Ежелгі ғасыр картографиясы	Орта ғасыр картографиясы	Ресей картографиясының дамуы

Практикалық тапсырма

3-тапсырма.

Ізденіс жұмысы. ГАЖ негізгі функцияларын анықтаңдар.

Тапсырма: **ГАЖ негізгі функцияларын тізімдеңіз және қысқаша сипаттаңыз. Неліктен бұл функциялар географиялық талдау үшін маңызды?**

Жауаптарыңды кестеге орналастырыңдар.

Деректерді жинау:	
Деректерді сақтау:	
Деректерді талдау:	
Көрнекілік:	
Деректер алмасу:	

4-тапсырма.

ГАЖ қолдану мысалдарын анықтаңдар.

Әр түрлі салаларда ГАЖ қолданудың үш мысалын келтіріңіз. ГАЖ бұл салаларға қалай көмектеседі?

Урбанистика	**Экология**	**Ауыл шаруашылығы**

5-тапсырма.

ГАЖ-дағы деректердің негізгі түрлерін сипаттаңдар.

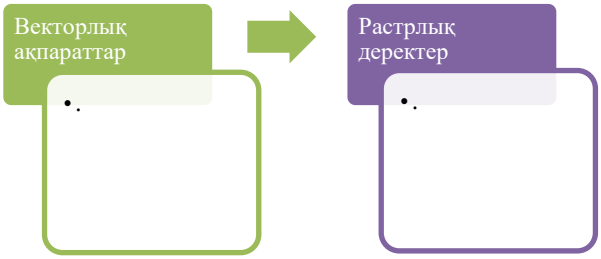

Бағалау критерий

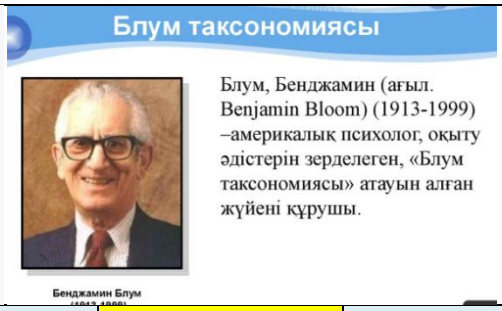

Ойлау дағдыларының деңгейі	Тапсырма №	Бағалау критерийлері	Дискрипторлар **Білім алушылар**	Бал
Теориялық тапсырма				
Білу	1	ГАЖ ұғымын түсіндіру. Ақпарат беру	Көптеген оқушылар ГАЖ анықтамасын және оның компоненттерін бірден түсінбеді.	1
Түсіну	2	ГАЖ тарихымен таныстыру	Оқушылар ГАЖ тарихына қызығушылық танытты, бірақ негізгі күндер мен оқиғаларды есте сақтай алмады.	1
Практикалық тапсырма				
Қолдану	3	Ізденіс жұмысы. ГАЖ негізгі функциялары н анықтаңдар	Оқушылар ГАЖ қолдану мысалдарын, әсіресе экологиялық жобаларда белсенді түрде талқылады.	1

	Талдау	4	ГАЖ қолдану мысалдарын анықтаңдар	Оқушылар ГАЖ қолдану мысалдарын талдады.	1
	Жинақтау	5	ГАЖ-дағы деректердің негізгі түрлерін сипаттаңдар	ГАЖ-дағы деректердің негізгі түрлерін сипаттады.	1
	Жалпы бал				**5**

Бағалау:

Өзіңді – өзін бағала		
5-1 бал жарайсың	**5-2 бал қосымша оқы**	**3-1 бал қайта қара**

Библиография

Мұғалімдер үшін:

1.Кажкенова А.К. Білім беру жүйесіндегі ГАЖ технологиясын пайдалану//file:///C:/Users/User/Downloads/using-gis-technology-in-the-education-system_%20(2).pdf

2.Географиялық ақпараттық жүйелер (ГАЖ)//http://gis-terra.kz/geografiyalykh-akhparattykh-zhuyeler-gazh/?lang=kz

3.Картография және ГАЖ//https://geoken.com/kz/portfolio/kz-cartography/

4.Геоақпараттық жүйелерді әзірлеу//https://kk.almatygenplan.kz/kk/geo-azirleu

5.География пәнін оқытудағы ГАЖ//https://vku.edu.kz/wp-content/uploads/2024/02/%D0%93%D0%B5%. Өскемен, 2023 ж.

6.Аманжолов А.И., Талжанов С.А., Сүймұханов А., Досмахов С.М. ГАЖ-технологиялары арқылы «Геоинформатика» пәнін оқыу//https://elibrary.ru/item.asp?id=44834498

7.Жаңартылған мазмұндағы географияны оқытуда сандық геоақпараттық технологияларды қолданудың әдістемелік негіздерін жасау//https://project.abaiuniversity.edu.kz/kk/%D0%B8%D1%80%D0%BD-

8.Географические информационные системы GIS)//https://picktech.ru/catalog/gis-software/

9.Ақашева Ә.С., Дүйсебаева К.Ж. Географияны оқыту әдістемесі: оқу-әдістемелік құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 175 б. [Электронды оқулық]

Оқушылар үшін қажетті әдебиеттер:

1.Геоақпараттық жүйелер (ГАЖ(туралы жалпы мәліметтер)//file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F+1%20(1).pdf

2.Сатвалдиев Б.Т. Географиялық ақпараттық жүйе//https://ppt-online.org/127874

3.Программы для ГИС: современное программное обеспечение для GIS//https://ppt-online.org/127874

4.Программы ГИС и карты//http://www.programm.kz/catalog/k-4929792-programmy_gis_i_karty

5.Программное обеспечение для создания карт и ГИС//https://nextgis.ru/software/

6.Все о ГИС и их применении//http://gistechnik.ru/programmy-gis

УРОВЕНЬ ГОТОВНОСТИ И МОТИВИРОВАННОСТИ УЧИТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ МЕТОДА ГЕЙМИФИКАЦИИ

Бердибаева А.К.,
учитель начальных классов КГУ СОШ №13 города Экибастуза

В эпоху глобализации система традиционного образования постепенно переходит в систему цифровизации, основой которой служит программа «Цифровой Казахстан» и интенсивное развитие информационно-коммуникативных технологий, способствующие обеспечению непрерывности процесса обучения. Современная цифровая образовательная среда стала весьма актуальной и уникальной возможностью для повышения качества обучения на сегодняшний день. Поэтому современным педагогам приходится следовать ускоренным темпам, чтобы обеспечить максимально эффективные результаты посредством отбора и интеграции современных методов, приемов и средств, соответствующих требованиям цифрового образования. Одним из актуальных подходов развития образования на современном этапе является метод геймификации. Все общая цифровизация XXI века привела к возникновению высокого интереса к игрофикации, или геймификации, в образовании. Очевидно, что на сегодняшний день метод геймификации становиться актуальным компонентом в получение знаний, и в том числе в обучении иностранным языкам.

В эпоху цифровизации общество претерпевает серьезные изменения и, несомненно, эти изменения коснутся и современного образования, в том числе методов и подходов к обучению в школах. В формате цифрового образования на занятиях все большую популярность получают цифровые устройства, появляется возможность использовать всеобщую глубокую привязанность к компьютерным играм в образовательном процессе. Одним из актуальных направлений развития образования на современном этапе является геймификация учебного процесса.

Геймификацией чаще всего называют внедрение игровых элементов в неигровые процессы, в том числе и в образование. Она является доказанным способом привлечения и удержания внимания. Связано это с тем, что компьютеры, смартфоны, а также игры являются неотъемлемой стороной нашей жизни и способом провести досуг. Помимо этого, также влияет то, что информация, переданная в игровой форме, воспринимается легче и вызывает больше положительных эмоций, чем какая-либо другая форма передачи информации.

Игровой элемент всегда был неотъемлемой частью преподавания и изучения нового материала. На смену традиционным играм, в которых использовались бумага и ручки, пришли слайды PowerPoint, которые годами эффективно используются в образовательном процессе.

Термин «геймификация» появился в начале XXI века, однако его массовое применение в различных сферах деятельности началось в 2010 году. В настоящее время феномен геймификации стал объектом изучения многих исследователей, среди них можно отметить И. Аттали, Л. П. Варенина, Ю. П. Олейник, О. В. Орлова, Л. Шелдон, Ф. Файелла и др., которые пытаются раскрыть дидактические, методологические, когнитивные и другие потенциалы метода геймификации. В научном сообществе продолжают рассматривать сущность и устанавливать трактовки этого термина.

Исследователи Н. Л. Караваев и Е. В. Соболева выделяют положительные свойства нового направления в обучении геймификации как одного из вариантов решения проблем современной системы образования, обусловленных необходимостью соответствовать вызовам общества, государства и бизнес . Они понимают под данным процессом создание определенного сообщества, участники которого поддерживают друг друга, соревнуются

между собой, тем самым мотивируя друг друга. Главной особенностью такого обучения является возможность образования системы, где успешность игры участника определяется его навыками и знаниями, которые впоследствии можно перенести в реальный мир. Кроме повышения вовлеченности учащихся в обучение и познание, также значимую роль играет постепенное наращивание сложности целей и задач. Такое наращивание в виртуальном пространстве возможно за счет получения баллов, очков, наград, а в реальности отражается через приобретение новых умений, навыков и компетенций. В то же время при проектировании геймифицированного учебного процесса педагог должен учитывать основные свойства компьютерной игры: взаимодействие, динамику, механику и эстетику.

При этом, как показал анализ научных источников, следует правильно понимать игру и процесс геймификации. Геймификация и игра соотносятся как часть и целое. Игра является самодостаточной. Если цель игры в основном развлекательная со структурой (начало, середину, конец), то цель геймификации заключается в том, чтобы помочь обучающемуся достичь образовательных целей, поддержать его интерес и мотивацию при помощи внедрения игровых методов.

Как отмечают И. А. Бобыкина и В. С. Короткова геймификация – это целый образовательный процесс, дисциплина (модуль), курс, занятие или элемент урока, поэтому рекомендуется учесть ее предназначение и особенности ее реализации. Так, например, врукоdстве по геймификации образования «The Gamificationof Learningand Instruction Fieldbook: Ideasinto Practice» указывается, что геймификация решает следующие задачи:

1) создание интерактивности в подаче образовательного материала;
2) противодействие недостаточной вовлеченности со стороны обучающегося;
3) создание возможности для осмысления и рефлексии;
4) изменение поведения в положительную сторону;
5) создание условий для практики в реальной ситуации.

В данном контексте следует обратить внимание на одну из особенностей геймификации.

Геймификация отличается от других игровых технологий, например, ролевой игры, тем, что реальность остается реальностью, не превращаясь в игру, в то время как обучающемуся даются игровые установки, которые соотносятся с реальностью .

По мнению Н. Ю. Казакова, при погружении в игровую ситуацию, сознание игрока, как правило, воспроизводит некое психическое состояние (состояние потока), в котором он полностью увлечен игрой. Данное состояние характеризуется крайней степенью концентрации внимания игрока на своей деятельности, абсолютной вовлеченностью и высокой мотивацией к достижению поставленной цели. Воссоздание такого состояния в неигровых условиях, способствующего повышению мотивации субъекта, и считается целью подобных проектов геймификации. В данном процессе в структурированной форме остается содержание, производится обратная связь и создается атмосфера вовлеченности, взаимодействия и командной работы обучающихся через различные неформальные формы общения как между обучающимися, так и между ними и педагогом, что, в свою очередь, способствует повышению уровня мотивации обучающихся к решению поставленных перед ними задач.

Геймификация, обладая широким спектором дидактических возможностей, занимает важную роль в системе образования. Поскольку электронные игры становятся методическим материалом, развивающим компетенции XXI века, которые являются совершенно необходимыми для существования в современном обществе.

Согласно результатам анализа педагогического опыта, анкетирования, наблюдения и опроса обучающихся и педагогов, преимуществами обучающего процесса с использованием геймификации являются следующие возможности:

1) помогает преодолеть страх перед усвоением нового материала;

2) лучше запоминается изучаемый материал;

3) лучше концентрируется внимание, активизируется мышление;

4) возможность совершать несколько попыток выполнения задания до достижения успешного результата;

5) повышается мотивация усвоения нового материала и его дальнейшей практики;

6) возможность совместной работы и принятия единого решения;

7) обмен опытом и материалами;

8) заинтересованность, увлеченность, вовлеченность, чувство взаимосвязи, самостоятельность, личная ответственность;

9) систематичность знаний, структурированность подачи информации;

10) вознаграждения за усилия;

11) создание атмосферы доверия и взаимной поддержки;

12) возможность приобретать и передавать разные виды информации;

13) становится понятен смысл балльно-рейтинговой системы оценки образовательных достижений;

14) возможность проектировать и реализовывать собственный образовательный маршрут;

15) повышается успеваемость и др.

Педагоги Т. М. Лабушева, Т.Н. Ямских, Н. Н.Слепченко описывают несколько эффективных элементов геймификации:

1) Награда, которую ученики получают за успешно выполненное учебное задание. В качестве награды используются изображения монет. Монеты «выдаются» автоматически и виртуальный процесс награждения погружает участников в игровую атмосферу и способствует повышению соревновательного духа, тем самым меняя их негативное отношение к учебному процессу на более позитивное. Кроме того, награждение можно произвести в виртуальной среде посредством доски почета, размещая ее через блок, встраиваемый в платформу MOODLE. Так, ученики могут отслеживать мониторинг всех участников игры, получивших лучшие и худшие оценки;

2) Шкала прогресса является визуальным показателем, помогающим пользователю определять свои цели обучения, что усиливает внутреннюю мотивацию к прохождению курса. Система визуализации учебного процесса применяются вместе с анимационной выдачей значков в виде звездочек за каждое правильно выполненное тестовое задание, что тоже необходимо для повышения мотивации к изучению нового материала.

В процессе реализации геймификации в обучение слабо выражена эмоциональная составляющая, связывающая преподавателя и ученика между собой. Поэтому применение на уроках таких элементов геймификации, как уровни, награды, табло победителей, усиливают вовлеченность в игру путем задействования эмоций учащихся.

Введение метода геймификации на занятиях в школе должно быть направлено не только на запоминание новой темы или грамматического материала, но и на приобретение профессиональных навыков и получение новых знаний.

Как отмечает профессор Л. П. Варенина, геймификация призвана создать такую информационно-обучающую среду, которая бы способствовала самостоятельному, активному стремлению учеников к получению знаний, профессиональных навыков и умений, таких как критическое мышление, умение принимать решения, работать в команде, быть готовым к сотрудничеству. Таким образом, геймификация помогает раскрыть творческие способности и мотивирует самообразование.

В учебном процессе используются различные формы реализации геймификации: компьютерные игры, обучающие мобильные приложения, программы и приложения с элементами дополненной реальности и с 3D-общением с помощью аватаров.

«Learningapps» – это бесплатное мобильное приложение для создания заданий и тестов. В приложении предусмотрено двадцать шаблонов для тестов и пять инструментов для осуществления учебного процесса. Среди форматов заданий с элементами геймификаций можно выделить задания: «Кто хочет стать миллионером?», «Скачки» и «Парочки». Таким образом, привычное задание преобразуется в игровой формат. Задания могут быть представлены в качестве промежуточного контроля или самоконтроля. Это повысит уровень мотивации и способствует формированию готовности к самообразованию.

Рисунок 1.Learningapps

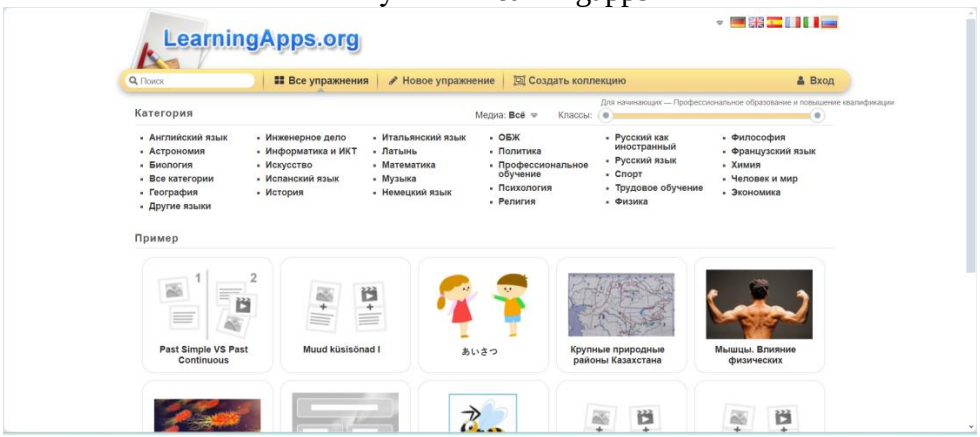

Еще одной платформой для создания заданий в цифровом формате с элементами геймификации «Quizlet». С помощью платформы можно организовывать интерактивную групповую работу QuizletLive в классе в формате смешанного обучения. QuizletLive представляет собой разновидность StudentResponseSystem (SRS), когда все ученики, имея смартфон с выходом в интернет, выполняют коллективное задание.

Рисунок 2.QuizletLive

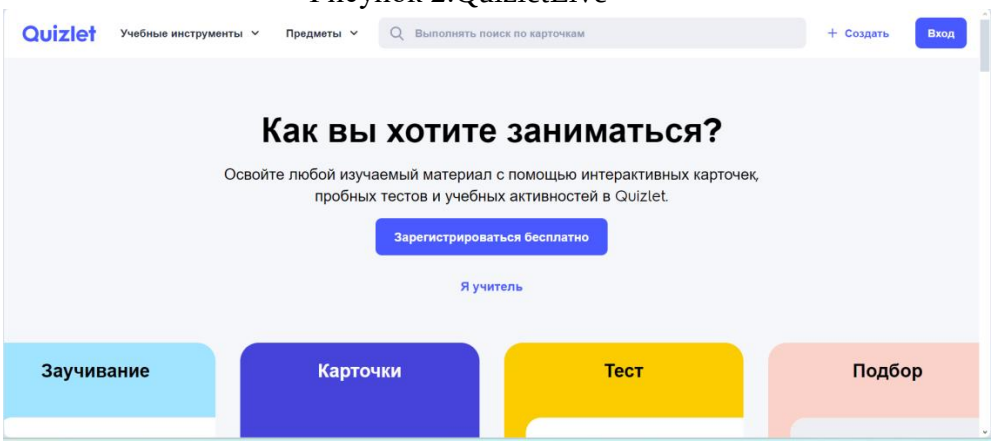

Платформа Classtools предоставляет возможность преподавателям создавать ЭОР и ООР с геймификацией . На данной платформе можно найти не только шаблоны для создания заданий с элементами геймификации, но также «устройства», помогающие разнообразить урок (таймер, колесо выбора, генератор значков и др.), имитировать реальные игры и адаптировать их под определенный предмет.

Рисунок 3. Classtools

Logiclike.comco держит материалы по логике, математике, 3D-Мышление и д.р. Все задания озвученные имеется выбор сложности заданий, предусмотрены награды и сертификаты для повышения мотивации учеников.

Рисунок 4. Logiclike

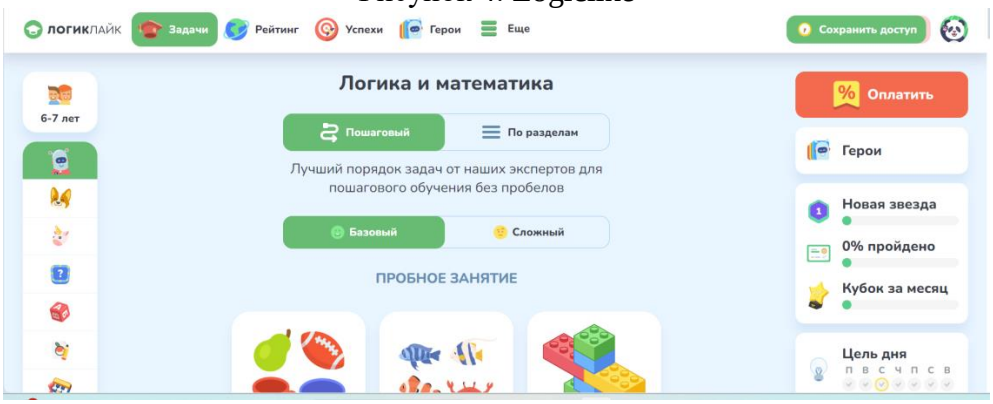

Фоксфорд является дополнительной платформой для углубления знаний по всем уровням и классам. Ребёнок сможет пройти все программы класса, есть возможность изучить предметы углублённо и выбрать развивающие курсы. Платформа предоставляет шанс выбирать педагогов и стиль преподавания: интенсивный, комфортный или «перевёрнутый класс». Также начисляются очки и монетки за выполнение заданий и участие в развивающих играх, за них можно получить виртуальные костюмы для персонажа и реальные скидки на курсы.

Рисунок 5.Фоксфорд

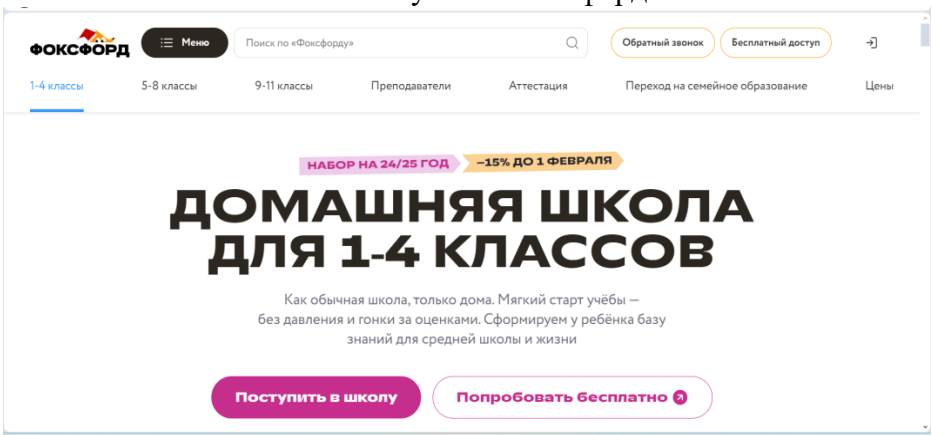

Кроме выше перечисленных есть множество видов обучающих приложений и платформ, состоящих из элементов геймификации, широко используемых пользователями, особенно педагогами, для улучшения качества и сохранения непрерывного обучения. Данный контент очень актуален и удобен в формате дистанционного обучения. В данном разделе были перечислены самые основные из них.

Анализ и обобщение научно-теоретического материала по вопросу геймификации способствовал проведению глубокого практического анализа для выявления готовности и мотивации учителей к использованию метода геймификации.

Целью научного исследования является выявление уровня готовности и мотивации учителей к использованию метода геймификации. Цель осуществляется решением задачи о раскрытии и описании возможностей данного метода и его влияния на мотивацию учителей.

Респондентами научно-исследовательской работы были учителя КГУ СОШ №13 города Экибастуза в период 2023-2024 учебного года.

Практическая часть исследования состоит из нескольких этапов:

1) составление критерий оценок для определения готовности учителей к использованию метода геймификации на уроках: информационный, мотивационный и медиакомпетентностный;

2) проведение исследования (наблюдения) среди учителей;

3) проведение анализа количественного подсчета данных;

4) обобщение, выявленных показателей количественного подсчета данных.

Для выявления мотивационного потенциала метода геймификации была разработана критерий оценок для определения готовности учителей к использованию метода геймификации, состоящая из 10 вопросов, составленных по трем критериям: информационная, медиакомпетентностная и мотивационная. Анкета исследования представлена в таблице 1.

Таблица 1. Критерии изучения распространенности метода геймификации и сформированности готовности и мотивации учителей.

№	Название критериев	Вопросы
1	Информационный	1) Что такое геймификация, насколько Вы об этом наслышаны? 2) Как Вы оцениваете актуальность применения геймификации в усвоении нового материала? 3) Считаете ли Вы метод геймификации одним из наиболее эффективных методов в обучении?
2	Медиакомпетентностный	1) Как часто Вы используете метод геймификации на практике? 2) Каковы Ваши собственные технические навыки работы в различных платформах, содержащих игровой контент (игры)? 3) Были ли у Вас сложности при использовании метода геймификации?
3	Мотивационный	1) Какая обучающая платформа или приложение больше всего понравилась Вам на практике? 2) Хотели бы Вы использовать метод геймификации? 3) Насколько важно для Вас использование метода геймификации в усвоении нового материала?

По информационному критерию было составлено 3 вопроса, которые помогли узнать, насколько учителя проинформированы по данному методу и имеются ли у них знания о термине «геймификация». Второй критерий – медиакомпитентностный, состоящий из 3 вопросов, отражающие умения и навыки учеников в информационно-коммуникационных

технологиях. Мотивационный критерий состоит из 3 вопросов, выражающих желание и мотивацию учителей для дальнейшего его применения.

Анкета размещена в гугл форме, доступ к которой предоставлялся через ссылки. В анкете предусмотрена цель, инструкция прохождения и шкала оценок, состоящая из 10 баллов. Преимущество расположения анкеты в гугл форме в том, что в любое время и в любом месте, используя ноутбук или смартфон респондент может ее пройти. Кроме того, ответы сохраняются и подсчитываются в процентах. Опрос проводился анонимно, что снимает психологическое напряжение и приближает результаты к истине.

На данном этапе исследования показатели готовности и мотивации были ниже, потому что не у всех респондентов имелся опыт использования метода геймификации на занятиях. Гугл форма предоставила возможность увидеть результат анкетирования по отдельным вопросам.

По результатам анкетирования был произведен подсчет данных по трем критериям, в которых уровень готовности и мотивированности респондентов к обучению языка представлен в следующих таблицах.

Таблица 2. Уровень готовности и мотивированности учителей к использованию метода геймификации по **информационному критерию**

№	Виды вопросов	Уровень информативного критерия		
		Низкий (1-3)	Средний (4-7)	Высокий (8-10)
1	Что такое геймификация, насколько Вы об этом наслышаны?	36%	58%	6%
2	Как Вы оцениваете актуальность применения геймификации в усвоении нового материала?	38%	38%	24%
3	Считаете ли Вы метод геймификации одним из наиболее эффективных методов в обучении?	32%	36%	32%
	Итого:	35,33%	44%	20,60

Целью данной критерии является выявить уровень знаний учителей о понятии геймификации. В данной таблице дается показатель уровня информативного критерия, состоящего из 3 вопросов с 10 балльной шкалой ответов. Шкала ответов разделено на три уровня: низкий, средний и высокий. В низкий уровень входят ответы от 1 до 3, в средний от 4 до 7, в высокий от 8 до 10. По итогам количественного подсчета низкий уровень информированности о методе геймификации показало 44% учителей, средний – 35,33%, высокий – 20,60% учителей соответственно. Как мы видим, высокий уровень информированности имеет 44% процента, что указывает на то, что исследование утверждает о среднем показателей уровня учителей об информированности метода геймификации.

Таблица 3. Уровень готовности и мотивированности учителей к использованию метода геймификации по **медиакомпетентностному критерию**

№	Виды вопросов	Уровень медиакомпетентностного критерия		
		Низкий (1-3)	Средний (4-7)	Высокий (8-10)
1	Как часто Вы используете метод геймификации на практике?	56%	34%	10%
2	Каковы Ваши собственные технические	30%	38%	32%

	навыки работы в различных платформах, содержащих игровой контент (игры)?			
3	Были ли у Вас сложности при использовании метода геймификации?	46%	46%	8%
	Итого:	44%	39,33	16,66

Итоги анализа готовности учителей к использованию метода геймификации представлены в таблице. Как мы видим, здесь отражены умения и навыки учителей по информационно-коммуникатционным технологиям. Если делить по трем уровням: низкий – 44%, средний – 39,33%, высокий – 16,66%, тоготовность учителей по медиакомпитентностному критерию составляет в среднем 39,33%.

Таблица 4. Уровень готовности и мотивированности учителей к использованию метода геймификации по **мотивационному критерию**

№	Виды вопросов	Уровень мотивационного критерия		
		Низкий (1-3)	Средний (4-7)	Высокий (8-10)
1	Какая обучающая платформа или приложение больше всего понравилась Вам на практике?	32%	58%	8%
2	Хотели бы Вы использовать метод геймификации?	44%	36%	20%
3	Насколько важно для Вас использование метода геймификации в усвоении нового материала?	36%	52%	12%
	Итого:	37,33	48,66	13,33

Как мы видим, в таблице показаны результаты мотивированности учителей к использованию геймификации. Наивысшим показателем является средний уровень – 48,66, что указывает на мотивированность учителей к использованию новейших методов, таких как метода геймификации. Этот уровень считается положительным для его дальнейшего повышения.

По результатам анкетирования было выявлена проблема готовности и мотивированности учителей к использованию метода геймификации по трем критериям: информационному, медиакомпитентностному и мотивационному. Исследования указывают на то, что учителя хорошо проинформированы и мотивированны по данному методу обучения, однако практическое его закрепление на уроках на удовлетворительном уровне, требуется больше опыта и навыков в применении метода геймификации на уроках для закрепления нового материала и повышения мотивации учеников. В ходе исследования мы пришли к выводу, что необходимо развивать медиакомпетентность учителей. Выявленная проблема стимулирует нас к дальнейшему глубокому изучению и способствует искать пути ее решения.

Библиография

1. Гольцова Т. А., Проценко Е. А. Геймификация как эффективная технология обучения иностранным языкам в условиях цифровизации образовательного процесса / Т. А. Гольцова, Е. А. Проценко // Отечественная и зарубежная педагогика. – Москва, 2020. –Т. 1, – № 3 (68). – С. 65–77.
2. Варенина Л. П. Геймификация в образовании // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2014. – Т. 6 – № 6–2 (28). – С. 314–317.
3. Олейник Ю. П. Игрофикация в образовании: к вопросу об определении понятия // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 3. –476 с.
4. Орлова О. В., Титова В. Н. Геймификация как способ организации обучения // Вестник Томского Государственного педагогического университета. – 2015. – № 9 (162). – С. 60–64

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ACTIVITY BOOK НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ

Гурина Ю.В.,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа-гимназия им.Ш.Шөкина»,
Республика Казахстан, город Павлодар

Аннотация. В данной статье рассматривается приём повышения мотивации к обучению. Главным объектом выступает рабочая тетрадь, в которую включены задания, направленные на активизацию знаний. Тетрадь способствует включению всех школьников в учебный процесс, а также стимулированию на поиск дополнительной информации через чтение, СМИ.

Ключевые слова: мотивация, Activity book, задания

В условиях реализации обновленного содержания образования учителю приходится искать новые средства обучения, которые соответствуют новым требованиям и целям обучения. Сейчас у школьников нет мотивации к обучению, а тем более к самостоятельному поиску нужной информации. Мотивация – это совокупность побуждений, вызывающих активность индивида и определяющих её направленность. Естественная любознательность заложена в нас природой. Однако без внешней поддержки она быстро угасает. Поэтому так важно сформировать и поддерживать среду, в которой ребёнок сможет получать новые знания естественно и легко.

Всем известно, что лучше запоминается то, что интересно, что было эмоционально окрашено. Как же сделать так:

- чтобы пройденный материал остался в памяти ученика;
- чтобы он мог научиться пользоваться знаниями, которые получил на уроке;
- чтобы он захотел самостоятельно расширить свои горизонты по изученной теме?

Одним из способов достижения этой цели образования может стать использование активной рабочей тетради по естествознанию. Среди множества разнообразных дидактических материалов я искала тот, который не был бы похожим, но также выполнял функцию запоминания материала.

Activity book – это веселый способ вовлечь детей в обучение через игру. Это самодельная тетрадь с кармашками, дверками, окошками, вкладками и подвижными деталями, в которых находится информация в виде рисунков, небольших текстов, диаграмм и графиков в любой форме по какой-то теме. Весь материал сделан в программе ***PowerPoint*** .

Эта тетрадь может стать началом исследовательской деятельности ученика, так как ее можно сделать самому и представить как итог проделанной работы.

Activity book –это возможность рассмотреть , изучить,повторить учебный материал в занимательном виде. Эту тетрадь можно использовать на уроке (если позволяет время и тема), так и во внеурочной деятельности, организовав работу по группам.

В Activity book использованы шаблоны памяток: стандартные кармашки; обычные и фигурные конверты; кармашки-гармошки; кармашки-книжки; окошки и дверцы; вращающиеся детали; высовывающиеся детали; карточки; теги; стрелки; пазлы; чистые листы для заметок (Рисунок 1 – Шаблоны для памяток)

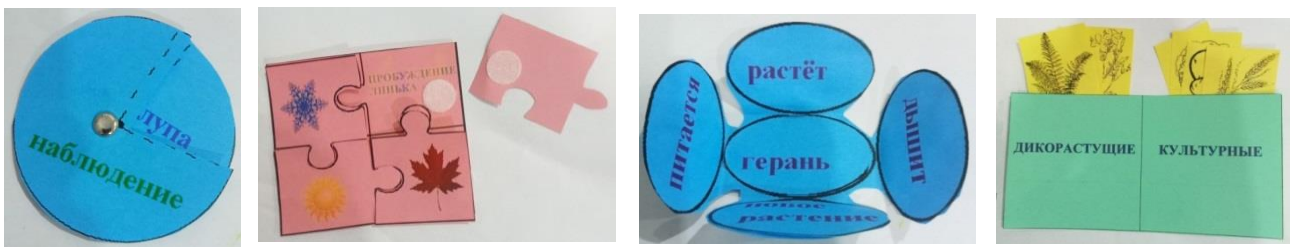

Цель создания данного пособия – развитие у учащихся продуктивных способов деятельности, на основе представленной информации.

Задачи:

- развитие умения использовать полученную в тексте информацию для решения различных учебно-познавательных и учебно-практических задач;
- интеллектуальное и речевое развитие учащихся, повышение качества знаний учащихся;
- разработка способов практической работы, направленной на развитие навыков анализа, синтеза, обобщения;
- развитие таких универсальных действий, как рефлексия, способность к саморегуляции, самоконтролю и самокоррекции;

Актуальность данной тетради в том,что она соответствует современным предпочтениям учеников, которые в данное время стремятся к мобильности, творчеству, многофункциональности. Здесь не только игра, но еще и запоминание сложной информации в интересной подаче.

В Activity book 33 рабочих листа - WORKSHEET. Обозначены темы, цели, оборудование. Начинается всегда с мотивационной разминки: загадка, кроссворд, ребус, раскраска. Далее идет работа с подвижным шаблоном. Учащийся может открыть, нажать, выдвинуть, распределить картинки по кармашкам, добавить свои мысли,ознакомиться с главной информацией,которую необходимо запомнить. Шаблоны могут вырезать и приклеить сами ученики. В дальнейшем при исследовании они учатся свои наблюдения оформлять в виде интересных шаблонов. Тогда значение активной тетради для ребенка:

- способствует формированию самостоятельного поиска информации.
- способствует пониманию и запоминанию информации по изучаемой теме.
- способствует повторению и закреплению материала по пройденной теме.

Activity book помогает:

- структурировать сложную информацию;
- развивает познавательный интерес и творческое мышление;
- разнообразить даже самую скучную тему;
- научить простому способу запоминания;
- объединить учеников для увлекательного и полезного занятия
- информативен;
- полифункционален: способствует развитию творчества, воображения, мышления, логики, памяти, внимания;
- пригоден к использованию одновременно группой ребят;
- обладает дидактическими свойствами;
- вариативен (есть несколько вариантов использования каждой его части);
- его структура и содержание доступны возрасту;
- обеспечивает игровую, познавательную, исследовательскую и творческую активность обучающихся;

Activity book – это не просто форма подачи материала, помогающая закрепить и отработать полученные знания на уроке, это полет фантазии, который может дать непредсказуемые результаты, это исследование, которые однажды начавшись, будет продолжаться всю жизнь, ведь если посеять в ребенке «зерно» открытия и исследования, оно будет расти и увеличиваться. Задача учителя лишь придавать учащимся уверенности в своих силах и правильно мотивировать на открытие новых горизонтов. В середине идет задание на закрепление темы в виде таблицы,диаграммы, дорожки с препятствиями. А для оценки своей деятельности используется самооценивание в виде: дерева, смайликов, ракет, планет, лесенок успеха.

Эта тетрадь, к которой захочется возвращаться снова. Ее можно сохранить и периодически открывать, играть и повторять материал.

Ребята 1 класса с радостью работают с Activity book (Рисунок 2). Особенно им нравится распределение картинок по кармашкам, изучение информации с шаблоном «гармошка», крутить юлу. Работая с Activity book , я заметила следующие результаты:

- у ребят повысилась мотивация к изучению предмета «Естествознание»,
- повысилось качество знаний,
- стремление к самостоятельному дополнительному чтению, изучению материала,
- активизировалось творческое мышление.

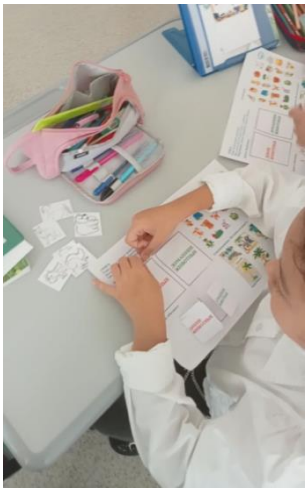

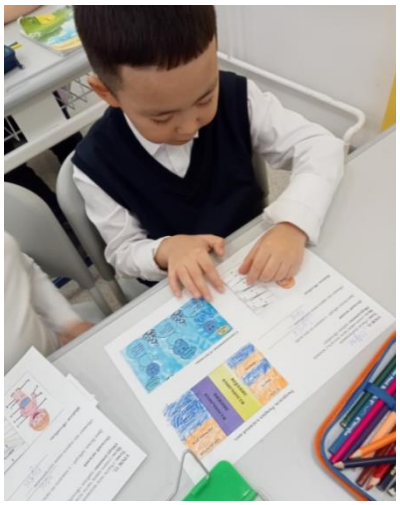

Рисунок 2 – Работа с тетрадью

В эксперименте приняли участие ученики 1 класса. В конце 1 и 2 четверти была проведена самостоятельная работа. Ниже – задания самостоятельных работ 1-2 четверти.

Задания 1 четверти

1.Напишите название космического тела, изображенного на рисунке.

Это – _____.

Обведите слова, описывающие космическое тело, изображенное на рисунке:

имеет форму круга ***излучает свет***
твердое тело ***шарообразное***

2. Из предложенных предметов найдите и отметьте + предмет, который похож на форму Земли.

Найдите и отметьте + искусственную модель Земли.

3. Соотнесите инструменты измерения с единицами измерения времени.

час месяц неделя день минута

Задания 2 четверти

1.Выберите и отметьте + приборы тепла.

2.Ответьте на вопросы.

Что может произойти, если в доме отключили электричество?

1. _____

_____

2. _____

_____

3. Выберите и запишите название двух предметов, обладающих свойствами магнита:_____.

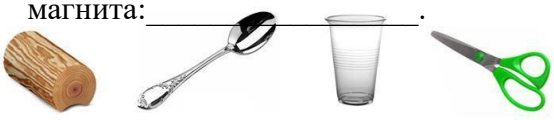

Результат выполнения самостоятельных работ показал, что улучшилось качество знаний. Если в 1 четверти только 10 человек справились без ошибок, 9 допустили 1 ошибку и 10 – 2 ошибки, то во 2 четверти из 29 учащихся без ошибок справляется 89% - 26 человек, 1 ошибку допускают 2 ученика и 2 ошибки 1 ученик.

Основываясь на наблюдении и результатах диагностики, можно сделать следующие выводы: использование Activity book как дополнение на уроках несёт значительный вклад при актуализации знаний. Благодаря креативной визуализации происходит активное запоминание терминов, текстовой информации, повышается качество знаний.

Библиография

1. Бухарина А.Ю., Толстых Н.Н. Временная перспектива и временная компетентность как факторы учебной мотивации [Электронный ресурс] // Современная зарубежная психология. 2019. Том 8. № 2. С. 36—48. doi:10.17759/jmfp.2019080204.

2. Никитская М.Г., Толстых Н.Н. Зарубежные исследования учебной мотивации: XXI век [Электроны ы й ресурс] // Современная зарубежная психология. 2019. Том 7. № 2. С. 100—113. doi:10.17759/jmfp.2O18070210

3. Гордеева Т.О., Сычев О.А., Лункина М.В. Школьное благополучие младших школьников: мотивационные и образовательные предикторы // Психологическая наука и образование. 2019. Том 24. № 3. С. 32—42. doi:10.17759/pse.2019240303

РОЛЬ АНГЛИЦИЗМОВ В СЛЕНГЕ СОВРЕМЕННЫХ ПОДРОСТКОВ

Жаканова А.Б.,
учитель английского языка КГУ «СОШ №10» г.Екибастуз.

В последние десятилетия сленг молодых людей претерпел значительные изменения, и одним из ключевых факторов, влияющих на его эволюцию, стали англицизмы — слова и выражения, заимствованные из английского языка. Этот процесс особенно заметен среди подростков, чья речь активно заимствует элементы английского языка, что отражает глобализацию, влияние интернета и культуры поп-музыки, а также технологические изменения.

Цель исследования: выявить роль англицизмов в сленге современных подростков

Задачи:

1. Рассмотреть причины распространения англицизмов среди подростков.
2. Выявить примеры англицизмов в сленге подростков
3. Проанализировать влияние англицизмов на русский язык
4. Узнать о социальном влиянии англицизмов
5. Сделать вывод.

Причины распространения англицизмов среди подростков

1. Глобализация и культурное влияние Запада

Одной из основных причин, почему подростки так активно используют англицизмы, является глобализация. В современном мире интернет и средства массовой информации делают английский язык основным языком общения в глобальной сети. Музыка, фильмы, видеоигры и социальные сети в основном производятся на английском языке, и молодежь, поглощая эти культуры, естественно, заимствует слова, фразы и выражения.

2. Технологический прогресс и интернет-коммуникация.

Современные подростки живут в эпоху технологий. Новые слова и аббревиатуры возникают с каждым днем благодаря интернет-коммуникациям, где английский язык является доминирующим. Платформы, такие как Instagram, TikTok, Twitter, Discord, активно влияют на развитие и распространение англицизмов. Использование таких слов, как "selfie", "hashtag", "like", "trending" или "cool", стало нормой в разговорной речи.

3. Мода и стремление к индивидуальности.

Для подростков важно быть в тренде и проявлять свою индивидуальность. Внедрение англицизмов в их речь помогает выделиться, быть "на волне" и показаться более современным. Это также позволяет им почувствовать себя частью глобальной молодежной культуры, где английский язык становится универсальным средством общения.

4. Интерактивность и значимость визуальной коммуникации

В условиях активного использования социальных сетей, где большую роль играет визуальный контент (фото, видео, мемы), многие англицизмы приобретают особую функцию. Они часто короткие, яркие и легко воспринимаются визуально, что облегчает общение и делает его более динамичным и эмоциональным.

Примеры англицизмов в сленге подростков

- **Selfie** — фото, сделанное самим собой на смартфон.
- **Cringe** — чувство неловкости или стыда, возникающее из-за чего-то неприятного или смешного.
- **Like** — выражение одобрения, ставится под постами в социальных сетях.
- **Cool** — что-то классное, крутое, интересное.
- **Vlog** — видео-блог, записи, которые ведутся в формате видео.
- **Challenge** — конкурс, задание, испытание, распространенное в социальных сетях.
- **Hashtag** — метка или ключевое слово, используемое для группировки контента в социальных сетях.

Влияние англицизмов на русский язык

Англицизмы неизбежно влияют на структуру и лексику русского языка. С одной стороны, это помогает сделать речь более динамичной и современной, отражая глобальные тенденции. Однако, с другой стороны, возникает угроза утраты богатства родного языка и его утрированного "переводного" звучания. Например, использование слов, таких как "ок", "влог", "фидбэк", приводит к утрате традиционных русских аналогов или сокращению употребления родных выражений.

В то же время, англицизмы часто используются не для замены существующих слов, а для придания речи дополнительной остроты, стиля или даже для создания юмора. Подростки активно комбинируют англицизмы с привычной лексикой, что ведет к образованию гибридных конструкций, зачастую понятных только внутри узкой социальной группы.

Социальное восприятие англицизмов

Не все воспринимают заимствования из английского положительно. Старшее поколение и носители традиционной культуры могут критиковать использование англицизмов, считая их разрушением языка. Однако среди молодежи они воспринимаются как нормальная часть коммуникации, не имеющая негативного подтекста.

С другой стороны, подростки используют англицизмы не только для общения внутри своей группы, но и для выражения определенной принадлежности к более широкой глобальной культуре. Эти заимствования могут служить знаком прогресса и открытости для новых технологий и культурных тенденций.

Англицизмы играют важную роль в сленге современных подростков, отражая изменения в их жизни, мировоззрении и стиле общения. Эти слова становятся не только частью их речи, но и символами современности, которые помогают молодежи быть частью глобального сообщества. В то же время важно понимать, что заимствования из других языков всегда имеют двоякое значение — с одной стороны, они обогащают язык, с другой — могут вызвать вопросы о сохранении культурной идентичности и языковой чистоты.

ЖОБА «МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДЕГІ ӨСІМДІКТЕР»

Картова М.М.,
Павлодар қаласы, «Павлодар қаласының № 7 жалпы орта білім беру мектебі» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Зерттеу мақсатты: Мемлекеттік рәміздердің қазіргі және бұрынғы тарихын, онымен қоса уақыт аралықтағы қоғамда осыған байланысты туындаған өзгерістердің үдерістері мен заңдылықтарын тауып зерттеу және бақылау.

Зерттеу міндеттері: Елтаңбалардың қазіргі үлгісінің заман талабына сәйкестігін зерттеу. Оның ерекшеліктерін қазіргі және өткенін салыстыру. Елтаңба – әрқашан абырой мен даңқтың символы болды. Халықтың рухани байлығы, өткені мен болашығы екенін патриоттық санамызда кеңейту.

Тақырыптың өзектілігі: Мемлекеттік рәміздердің өсімдіктерімен танысу. Оларды салыстыру арқылы қазіргі елтаңбалардың ерекшеліктерінің маңыздылығын көрсету.

Ел тәуелсіздігінің басты нышаны – Мемлекеттік Ту мен Елтаңба. Әлем қауымдастығы мемлекетімізді осы екі рәміз арқылы таниды.

Әр түрлі елдердің өзіндік ерекше белгісі, өзіне тән ұлттық құндылықтары болады. Ол ішінара мәдениетті бейнелейді және оны қоршаған әлемге таныстыра отырып, мемлекет тарихын баяндайды.

Бізідің Қазақстанның мемлекеттік рәміздердің ішінде Елтаңбамызда өсімдікті тек арғымақтың алтын қанаттарында бидай масақтары бар екені аңғарамыз. Бидай - ресми емес рәміздердің бірі болып саналады. Ол байлықты, молшылықты, өркендеуді, өсуді, ауыл шаруашылығының өмірін бейнелейді. Кейде оның масақ не тұқымдардың санына ерекше назар аударылады (олар елді мекендерге кіретін аудандардың санын көрсетуі мүмкін).

Басқа мемлекеттердің рәміздерінде де бидай масақтары бар елтаңбалары:

Жаңа Зеландия

Боливия

Венесуэлы

Ең көне елтаңбалық әшекейлерге гүлдер жатады. Бүгінгі таңда гүлдердің суреттерін көптеген елдердің елтаңбаларында кездестіруге болады.

Ямайка елінің елтаңбасындағы ананас-қонақжайлылық пен достықтың символы

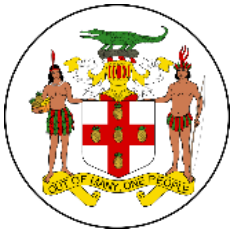

Ямайка

Фиджи

Гренада

Банан-жаңартылған әлемнің символы

Баобаб-өмірді бейнелейді және жердің қамқоршысы ретінде көрінеді.

Сенегал

Экваторлық Гвинея Республикасы

Мақта – «ақ алтын», өркендеудің, молшылықтың символы.

Ангола Тәжікстан Түрікменстан

Мексика

Бразилия

Канада

Узбекистан

Әрі қарай, маған ұнаған елтаңбалар туралы айтқым келеді

Мексиканың Елтаңбасы-көптеген ғасырлар бойы Мексика мемлекетінің саяси және мәдени өмірінің басты символы. Ол Мексика халқының, оның Тәуелсіздігінің, зұлымдыққа қарсы күрестегі Жеңісінің символына айналды. (кактус, лавр-жеңісті, емен- даңқты)

Бразилия Елтаңбасында екі жағында бұтақтармен қоршалған: сол жағында кофе ағашы, оң жағында гүлденген темекі бар. Бұл өсімдіктер Бразилия экономикасы үшін маңызды, мемлекеттік кірістің едәуір бөлігі кофе дәндері мен темекі өнімдерін шетелге сатудан тұрады.

Канада Елтаңбасы-бірнеше рет өзгерді. Канаданың мемлекеттік символы-бұл ағылшын тәжінің қамқорлығымен жиналған елдің тарихын көрнекі түрде бейнелеу, оның күші мен басқа елдермен бірлігін көрсету. Үйеңкі жапырағы Канаданың егемендігін білдіреді.

1992 жылдан бастап Өзбекстанның Елтаңбасы: хумо құсы қанаттары жайылған мақта мен бидай құлақтарының гүл шоқтарында отырады. Гүл шоқтары – еңбекқорлық пен құнарлы жерлер.

Зерттеу барысында көптеген материалдар жинақтап, оқып осындай тұжырымға келеміз. Көптеген елдердің мемлекеттік рәміздері тарихи оқиғалар мен аңыздардың әсерінің туындысы екенін түсінеміз. Қазіргі заманда сыныптастарымның көбі басқа мемлекеттің рәміздерін біле бермейді екен. Мен сыныптан тыс сабақтарымда сыныптастарыма жазған жобамен таныстырдым. Мемлекеттік рәміздердегі өсімдіктер туралы презентация жасап викторина сұрақтар беріп, әр түрлі елдердің рәміздерімен таныстырдық.

Сыныптастарыма және паралель сынып оқушыларына жобамды таныстыруда алғашқы Google сауалнаманың берілген сұрақтарымыз:

Зерттеудің нәтижесі

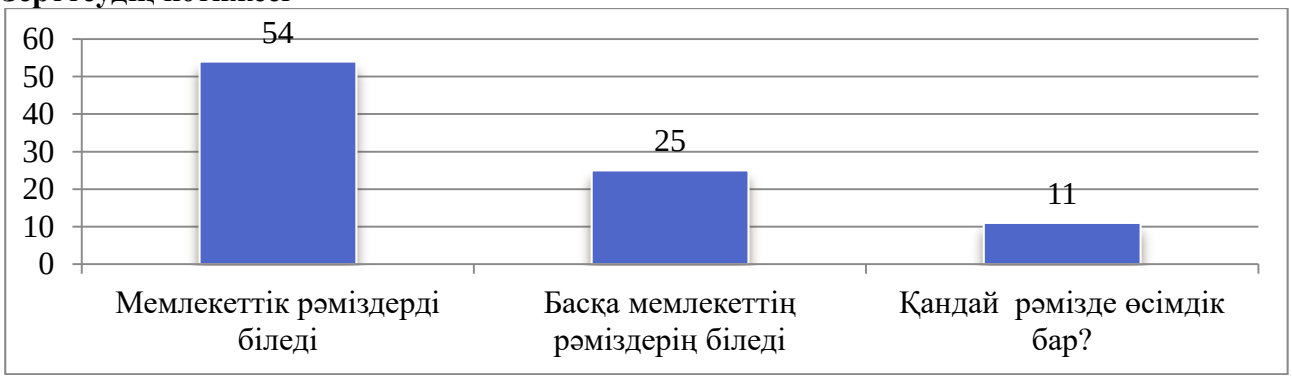

Жобамен танысқан соң, сыныптастарыма екінші рет жобамды қорғадым. Соның нәтижесінде:

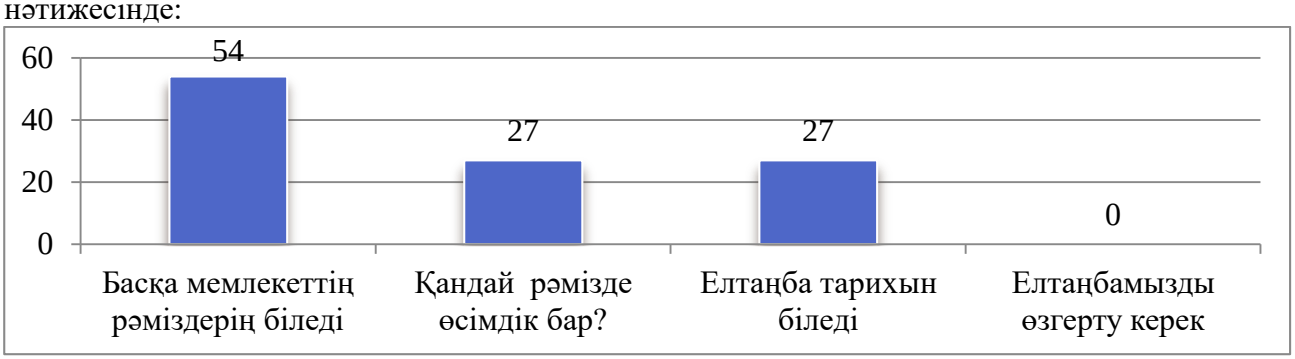

Жүргізілген екі сауалнаманың нәтижелері әр түрлі болып шықты. Мәселен, басында өзге елдің рәміздерін оқушылар біле білмейді екен. Содан соң екінші сауалнама өткізгенде оқушылардан рәміздерді қайдан танысқаны туралы сұрадым.

Осы сауалнамалардың негізінде балалар әлеуметтік желілерде өзге елдің елтаңбаларымен танысатынын көріп отырмыз. Сыныптастарыма рәміздердегі өсімдіктер туралы жаңа ақпаратпен танысу танымды болды.

Зерттеу нәтижелері бойынша қорытынды шығаруға болады: мемлекеттік рәміздердегі өсімдіктердің мағынасын тану, елтаңбаның біздің және басқа да мемлекеттердегі орны ереше, рәміздеріміз халық мәдениетінің көрсеткіші.

Библиография

1. Велибоков Г., Медведев М. Геральдический альбом. // Вокруг света, 1990.- № 2, 4 ,7
2. Соколов А. В. Символы государственного суверенитета. – М. : Планета, 1969
3. Страны мира: краткий политико-экономический справочник. – М.:Политлитература, 1999
4. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. - М.,1991.
5. Толстая С.М. Признаковое пространство культуры. "Индрик",2002.
6. Символы стран мира: описание
7. Энциклопедия для детей. Т. 2. – М. : «Аванта», 1994, с. 217–307.
8. https://www.akorda.kz/kz/state_symbols/kazakhstan_emblem

ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ МЕКТЕПТЕРІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Кокишева Д.К.,
Павлодар қ., «Мәшһүр Жүсіп атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ,
ағылшын тілі пәні мұғалімі

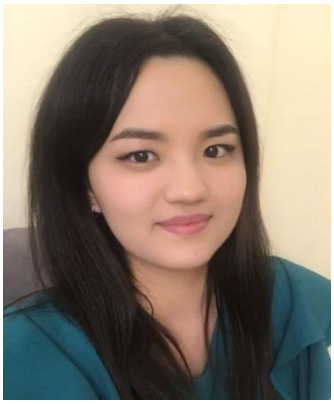

Бүгінгі күні Қазақстан Республикасының білім туралы тұжырымдамасы ойлы, өнерлі, білімді тұлғаны қалыптастыруға бағытталған және қазіргі білім жүйесі оқушылардың танымдық белсенділігін дамытатын оқытудың дәстүрлі емес, белсенді түрін және әдістерін оқу процессіне енгізу бағытында құрылуы тиіс. Білімді дамыту үшін білім берудің үйреншікті әдісінен оқыту процессінде оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыратын білім берудің жаңа белсенді әдісіне көшу керек. Бұл тапсырманы оқыту процессінде тек жаңа технологияларды қолдану арқылы жүзеге асыруға болады.

Ұстаздардардың сабақты жобалаудағы жауапкершілігі оқушылардың шетел тілінде нәтижелі тілдік қарым-қатынас жасауына мүмкіншіліктер туғызады. Олар аз уақытта жаңа технология жәрдемінде үлкен жетістіктерге жете алады [2]. Оқудың дәстүрлі үрдісіне инновациялық технологияны ендіру, оқытушылар мен оқушыларға дәстүрлі формаларды және әдістерді жетілдіруге мүмкіндік береді, сонымен қатар жаңаларды да, атап айтқанда: тренингтер, дөңгелек үстелдер, пресс-конференциялар және тағы да басқа. Оқытушылардың біліктілігі олардың педогогикалық қарым-қатынаста жағдаят жасауда көрінеді, онда оқытушылар таңдау және бақылау мүмкіншілігіне ие болады. Инновация дегеніміз тек ғана жаңалық енгізу емес, сонымен қатар жаңаны дәстүрлі оқу- тәрбие үрдісін қолдана білу.

Оқыту шарттарының ішінде оқыту мақсаты аса маңызды рөль атқарады. Қоғамның дамуы, оның басқа елдермен саяси, шаруашылық және өзге де байланыстары шетел тілін оқытудың мақсаттарын анықтауға тікелей әсер етеді. Осы замандық шетел тілін оқыту әдістерін салыстыра сипаттау өте маңызды. Өйткені, пайда болған әрбір жаңа әдістің артықшылығы мен кемшілігі болуы заңды.

Шетел тілі (ағылшын тілі) сабағындағы сөздік қорды дамыту жұмыстары мынадай әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асады. Ол – сұрақ-жауап, сөйлесу, әңгімелесу, әңгіме, түсінігін айтқызу, көрнекілік, аударма, кітаппен жұмыс, мәтінмен жұмыс әдістері. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Әр түрлі жаңа технологиялар тәжірибеде қолданылуда [3]. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану білім сапасын көтереді. Тіл үйретудегі ең басты міндет – оқушылардың сөйлеу тілін жетілдіру. Олардың сөздік қорын дамытуға бағытталған әдістердің жалпы міндеті - сөздің мағынасын дұрыс түсініп, оны өз сөзінде дұрыс қолдану.

Түсіндіру әдісі - жаңа сөз, сөз тіркесі, сөйлемдерді түсіндіруде қолданылады. Сабақ сайын үйретілетін жаңа сөздер бойынша, яғни сөздік жұмысында іске асады.

Көрнекілік әдісі – сабақ сайын жүргізілетін әдіс. Басқа тілді үйретуде ең нәтижелі әрі жиі қолданылады. Көрнекілік тақырыпқа сай, көзге тартымды яғни эстетикалық талаптарға сай әрі екі немесе үш түстен болуы керек. Бұл әдістің сөздік қорды дамытуда орны бөлек.

Келесі әдіс – *сұрақ-жауап әдісі.* Бұл - балалардың тілін дамыту үшін маңызды әдістің бірі. Қай сынып болсын, сабақтың қай кезеңінде болсын қолдануға қолайлы. Өте белгілі де тиімді әдіс [1].

Практикалық әдіске ойын элементтері бойынша тіл үйрену кіреді. Дидактикалық ойындар оқушылардың білімін бекітіп, сөздік қорын молайтады. Оқытушы ойынның тәртібін

білмейтін балаға үйретеді, түсіндіреді. Оқушылармен түрлі әдеби-музыкалық ойындар өткізу – олардың сөйлеу машығын қалыптастыру үшін қажет. Оқушылар сөйлемді оқығанда сөйлеу дикциясын дұрыс келтіріп үйренеді. Рөлге бөліп ойнайтын ойын баланың ойын өз бетінше тұжырымдап айтуына көмектеседі.

Оқыту процесі жыл сайын толығып, жаңарып отыратындықтан, қазіргі тіл үйренушіге қойылатын талап та, жауапкершілік те арта түседі. Соңғы кездері оқушылардың мүмкіндіктерін ашып, белсенділігін арттырып, қызығушылығын оятуға арналған жаңа әдіс-тәсілдер қалыптаса бастады. Ол тәсілдер тіл үйренушінің дербес танымдық белсенділігін арттыратын жаңаша оқыту әдістемесі.

Сабақта оқу-тәрбие үдерісінің барлық педогогикалық элементтері: мақсаты, мазмұны, құралдары, әдістері, ұйымдастыру мен басқару қызметі көрініс табады. Оның нәтижелігі – оқушының білімді дұрыс меңгерудің шарты. Жаңа педогогикалық технологияларды, жаңа идеяларды тәжірбиеге баяу ендірудің басты себебі, сабақты ұйымдастырудың, өткізудің әдістемелік деңгейінін төмендігінен екені белгілі.

Соның ішінде, үйрету технологиясында қарастырылған үйрену мен дағдылану әрекеттерінің қалыптасуы әр сабақта қолданылады:

- ойлау қызметін жинақтап қорыту;
- практикалық іс - әрекет пен ойлаудың жылдамдығы;
- ойлау мен еңбектің икемділігі және дербестігі.

Қазіргі ақпараттық технология мен телекоммуникациялардың қарқынды дамуы болашақта компьютер мен модемді көпшіліктің пайдалануына болатындығын көрсетеді. Сонықтан ағылшын тілін аралықтан оқытудың жүйелілік бағдарламасын дайындау қажеттігі айқындалады.

Жалпы орта білім беретін мектептерде жаңа педагогикалық технологиялардың әртүрлі бағыттарының арасында ерекше орынды білім беруді бірлесіп жұмыс істеу арқылы жүзеге асыратын тұлғалық – бағыттылық тәрізді жобалық технология алады.

Жобалардың әдісі – оқу барысында кішкентай топта әлеуметтік қарым – қатынас құруға негізделген білім беру саласындағы технологиялардың бірі, оқу барысында оқушылар әртүрлі әлеуметтік рөлдерді (ұйымдастырушы, жетекші, атқарушы және т.б.) қабылдайды, орындайды және оларды шынайы қарым – қатынас кезінде өзекті мәселелерді шешуде орындауға үйреніп, дайындалады [2].

Жоба дегеніміз – орындалған жұмыстардың нәтижесі болып табылады және жобамен жұмыс оқушылардың лексикалық және грамматикалық материалды белсенді меңгерулеріне, олардың бұрын өткен материалды қайталауларына, мәселелерді шеше алуларына жол береді.

Жобаның тәсілі оқушыларға маңызы бар практикалық шешімге, нәтижеге негізделген. Жобамен жұмыс оқушыларға өзін күтпеген қырынан ашылуларына мүмкіндік береді. Жоба арқылы оқушы өзінің ұйымдастыру қабілетін бұрын – соңды көрінбеген таланттарын ашады. Шығармашылық жұмыстар жасату арқылы студенттерді шет тіліне деген қызығушылықтарын арттыра аламыз. Жоба арқылы оқушылар шет тіліне қызығып, ойлай білу, шығармашылық ойлау қабілетін дамытады.

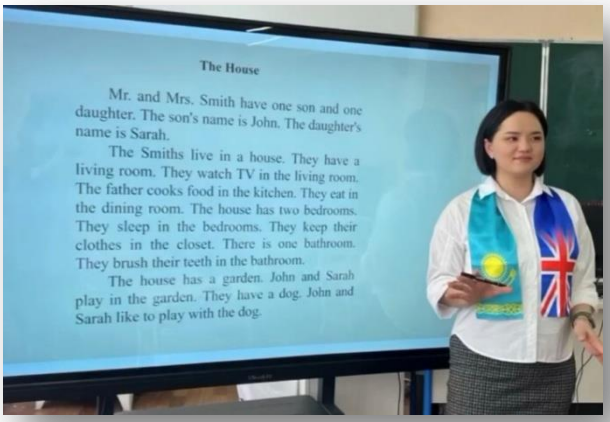

Жоба жұмысының ақырғы сипатына қарай шетел тілдерін оқыту саласындағы жобалардың келесі түрлерін бөліп көрсетуге болады:

- құрастыру тәжірибелік жобалар Construction and Practical Projects, мысалы бақылау күнделігі, ойын ойлап табу және оны сипаттау;
- ойын және рөлдік жобалар Roles and Games Projects, мысалы, ойын көрсету, драма қою,пьеса жазу;
- мағлұматтық және ғылыми жобалар Information and Research Projects, мысалы, ағылшын тілі және оның халықаралық қарым қатынас тілі ретінде қолданылуы, аймақты немесе қандай да бір мемлекетті оқып білу;
- нақты социологиялық зерттеу жобалары Survey Projects, мысалы, «Америка және Британ мәдениетінің менің мемлекетімнің тұрмыс қалпына әсері.»;
- баспа саласындағы жобалар Production Projects;
- қойылымдылық және ұйымдастырушылық жобалар Performance and Organizational Projects ағылшын тілі мен мәдениет кеші.

Жобаның ең негізгі кезеңдеріне кіреді:

- Жобаның тақырыбын таңдау. Жобаның тақырыбы осы кезеңге уақытқа сай өзекті нақты болу қажет;
- Жоба мақсаты мен негізгі міндеттерін алдын ала белгілеп қояды. Мақсатқа жету міндеттерін шешу талап етіледі;
- Оқушылардың өз бетіндік жұмысы нәтижесінде жоба міндеттері біртіндеп орындалады. Оқушылар бақылау күнделігі мен жұмыс дәптерін арнайды. Мұнда оқушылардың жұмысы түгелінен көрінеді;
- Алынған нәтижелер негізінде есеп беруге, талдауға және қорытындылауға үйренулері қажет;
- Жобаны қорғау.

Жоба технологиясының ерекшеліктерінің бірі – жеке тұлғаға бағытталған мәселе мен оны шешуге бағытталған міндеттің бірі. Жоба технологиясының процесінің шешімін табу, ал практикалық мәселе берілген жағдайда оқушылардың міндеті осы мәселенің нақты шешімін тауып, нәтижелерінің тәжірибесін енгізу болып табылады [4], [5].

Жоба технологиясы – фактілік білімдерді интеграциялауға ғана бағытталған іс - әрекет емес, оқушылардың өзін - өзі ұйымдастыру мен өз бетінше білім алуға бағытталған іс - әрекет негізінде білімдерді тәжірибеде пайдаланып, жаңа білімдерді игеру болып табылады. Егер оқушы жобаның тақырыбын дұрыс таңдай отырып, жоспарлай білсе, оны дұрыс орындай алса, ол болашаққа дұрыс бейімделген тұлға болып қалыптасады.

Келесіде тапсырмалар тізбегі қарастырылған:

Exercise 1. Exercise and CT for controlling understanding of objects, concepts, reproduction of given definitions in contexts. Бұл жаттығулар мен кешенді тапсырмалар нысандар, ұғымдарды түсінуді бақылауға және берілген контекстердегі анықтамаларды қайта өңдеуге арналған:

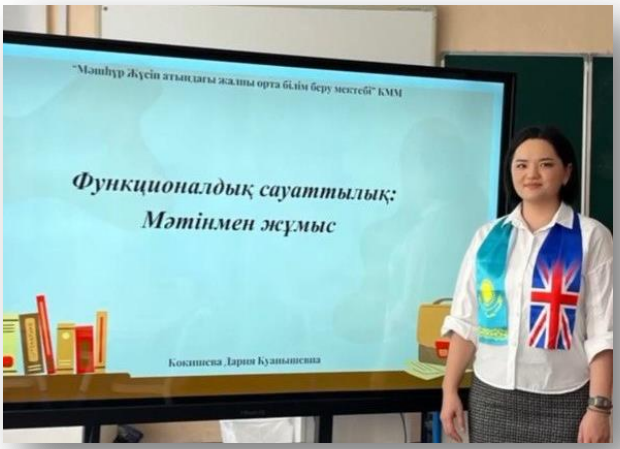

- How do you understand the word “culture”?
- What do you know about culture in Kazakhstan?
- Give examples for your own individual cultures.

Exercise 2. Exercise for forming metalinguistic skills according to usage of definitions in varied contexts. Бұл жаттығулар (талғаулы таңдауға, топтастыруға, бекітуге және теріске шығаруға арналған) іскерліктерді қалыптастыруға бағытталған:

Culture is

- the full range of learned human behavior

patterns;
- good knowledge and education;
- traditions and customs;
- lifestyles;
Different holidays
- Brainstorm a group list of different holidays on the blackboard;
- Write a list of adjectives on another part of the blackboard: happy, serious, religious, simple, important, political, traditional, historical, merry, fun, minor and ritualistic.
Exercise 3. Exercise for logico – semantic interpretation of the information (an informative and pair project work). Ақпаратты логикалық – мәндік тұрғыдан әзірлеуге арналған жаттығулар жатады.
- How do these cultures differ from the culture of your own country?
The basis of given samples and information prepare:
- Description of one state holiday in the UK, USA and Kazakhstan;
- Report about lifestyle of the youngsters;
- Describe ways in which language, stories, folk tales, music and artistic creations serve as expressions of culture and influence the behavior of people living in a particular place.

Exercise 4. Exercises and CT forming controversy – argumentational communicative skills (situations, business games, project works, role – play) on a context – communicative stage. Полемико – аргуметациялық қатысымдық іскерліктерді қалыптастыратын жаттығулар.
- All your foreign friends are at Nauryz holiday. Realization of this holiday is interesting for them. They are interested in Kazakh traditions and customs. How do you present it?
- You are invited in the conference which is organized for foreign students. You have to tell them about your country, especially lifestyles of students in your country.

Қорыта келгенде, жоба технологиясы негізінде ұлттық мәдени компоненттік мағыналы лексикалық дағдыларды қалыптастыруға арналған жаттығулар мен тапсырмалар негізінде оқушыларға ойлануға, өз бетінше ізденуге, талдауға, жалпылауға, әр тілдің ұлттық құндылықтарын түсінуге, оны күнделікті өмірде дұрыс қолдануға, ана тілімен салыстыруға және шетел мәдениеті мен тарихын танып білуге мүмкіндіктер береді. Осыған орай инновациялық технологияларды сабақта қолдану - бұл оның нәтижелігіне қолайлы жағдайды жасаудың бірден - бір жолы, ал ол өз кезегінде бірлесе жұмыс жасауға, адами қарым - қатынастарға себепкер болады. Оқытуға жаңашыл көзқарасты қолдану, тәжірибеге бағытталған оқытудың үлкен жетістігі болып табылады , сондай - ақ оның сапасы алынған білімнің нақты жағдайда мақсатқа жетумен қатар өмірдің сапасын көтеруде үлкен сұранысты қанағаттандыруды қамтамасыз етеді.
Мәтінмен жұмыс жасағанда жоба нәтижесінде оқушылардың нақты өмірде қолдана алуы
Ойын және рөлдік жобалар «Roles and Games Projects»

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ ЧИТАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ И ОБЩЕУЧЕБНЫХ НАВЫКОВ ПРИ РАБОТЕ С ТЕКСТОМ (PISA) НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЕ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Нагатаева А.С.,
учитель русского языка и литературы ОМПЛИ, магистр педагогических наук КГУ «Областной многопрофильный полиязычный лицей-интернат для одарённых детей» г. Экибастуза Павлодарской области

Актуальность исследования обусловлена необходимостью формирования грамотности чтения как направления функциональной грамотности, которое является необходимым условием развития личности и социализации учащихся, а также низкими результатами школьников Казахстана, полученными в исследовании PISA, особенно низкими в направлении «грамотность чтения».

Цель исследования - содействовать развитию у учащихся способов понимания текста, общеучебных умений и навыков, читательских компетенций: поиск информации, интеграция и интерпретация, рефлексия и оценка, обучению написанию причинно-следственных эссе.

Задачи:

- содействовать обучающимся овладению практическими приемами, стратегиями чтения с пониманием,
- сформировать навыки поискового, ознакомительного, исследовательского чтения, переработки прочитанной информации;
- способствовать формированию умения оценки, самооценки, взаимооценки по самостоятельно выработанным критериям,
- развитие навыков мышления высокого порядка, направленные на анализ, синтез, оценку, интерпретацию полученной информации;
- развитие навыков анализа произведений разной жанровой природы, аргументированного формулирования своего отношения к прочитанному; темы, идеи и особенностей композиции, сюжета произведения, языковых особенностей произведения, ключевых эпизодов, действий и поступков героев; особенностей стиля писателя; сравнения их с произведениями мировой литературы и произведениями других видов искусства;
- обогащение словарного запаса обучающихся коммуникативно-актуальной лексикой и фразеологией русского языка

Входная диагностика была проведена 10 сентября 2024 года по тексту международного исследования PISA «О книге». Задание представлено в виде трех текстов, с тремя заданиями. Первое задание проверяет компетенцию «Поиск информации» (1 балл), второе задание – «интерпретация текста» (3 балла), третье задание – «рефлексия и оценка содержания и формы текста» (6 баллов).

В тестировании участвовали учащиеся 9-А и 9-Б классов, из которых 9-Б

Во входной диагностике приняли участие 41 ученик, в том числе 23 человека из 9-Б и 18 человек из 9-А класса.

С первым заданием справились все учащиеся 100%.

Процент выполнения второго задания в 9-Б классе – 69,5%, в 9-А классе – 77,7%.

Процент выполнения третьего задания: в 9-Б классе – 63,7%, в 9-А классе – 57,4%

Типичные ошибки при выполнении второго задания:

1. Не обведена выбранная рецензия,
2. Акцентировано внимание на авторе произведения либо на авторе рецензии,
3. Не достаточно точное объяснение выбранного ими ответа,

Объяснение типичных ошибок.

1. Невнимательно прочли задание, либо не поняли задание,
2. Не знают функцию рецензии на задней обложке книги,
3. Неумение точно выразить свою мысль

Типичные ошибки при выполнении третьего задания:

1. Неверный выбор ответа.

Объяснение типичных ошибок.

Скорее всего, ребята не перечитывали текст, а писали по памяти, а третье задание рассчитано на повторное аналитическое прочтение текста

Поскольку результаты 9-Б класса оказались в процентном соотношении ниже, чем у учащихся 9-А класса, решено было 9-Б класс выбрать для работы по дальнейшему развитию читательских компетенций.

Таблица 1. Мониторинг уровня сформированности читательских компетенций учащихся 9-Б класса

№	ФИО учащихся	Компетенции читательской грамотности											
		Поиск информации				Интеграция и интерпретация текста				Размышление и оценка формы и содержания текста			
	Дата	10.09 1	15.10 1	18.12		10.09 3, 69	15.10 3	18.12 5/115		10.09 6, 138	15.10 6	18.12 3/69	
1.	Алижан	100%	100%	100%		0	3	5		5	5	3	
2.	Алижан	100%	100%	100%		1	2	2		3	5	1	
3.	Асанәлі	100%	100%	100%		3	1	5		4	5	3	
4.	Азиз	100%	100%	100%		0	3	5		3	6	3	
5.	Ерасыл	100%	100%	100%		2	1	4		4	5	3	
6.	Азамат	100%	100%	100%		1	2	3		2	4	1	
7.	Мухамеджан	100%	100%	100%		2	1	5		4	0	1	
8.	Руслан	100%	100%	100%		2	1	4		4	5	1	
9.	Иброхим	100%	100%	100%		2	2	5		2	4	3	
10.	Асанали	100%	100%	100%		1	2	5		6	2	3	
11.	Расул	100%	100%	100%		3	3	4		2	5	1	
12.	Жангирхан	100%	100%	100%		3	3	5		5	6	3	
13.	Бауыржан	100%	100%	100%		2	2	5		3	0	1	
14.	Нұрислам	100%	100%	100%		2	3	5		4	2	2	
15.	Нұрмұхаммед	100%	100%	100%		3	3	5		5	5	3	
16.	Даниэль	100%	100%	100%		3	3	4		5	6	3	
17.	Шоқан	100%	100%	100%		1	1	5		4	3	1	
18.	Кәрім	100%	100%	100%		3	3	5		4	5	3	
19.	Серік Досан	100%	100%	100%		3	3	5		3	6	3	
20.	Юсуф	100%	100%	100%		3	2	5		4	2	3	
21.	Ислам	100%	100%	100%		3	2	5		3	6	1	
22.	Ахмет	100%	100%	100%		3	3	5		5	6	2	
23.	Ертуған	100%	100%	100%		3	3	5		4	6	3	
	Итого	100%	100%	100%		69,5 %	75,3 %	92%		63,7%	71,7%	74%	

Таблица 2. Мониторинг уровня сформированности читательских компетенций учащихся 9-А класса

№	ФИО учащихся	Компетенции читательской грамотности											
		Поиск информации				Интеграция и интерпретация текста				Размышление и оценка формы и содержания текста			
	Дата	10.09	15.10	16.12		10.09	15.10	16.12 5/100		10.09	15.10	16.12 3/60	
	Балл	1				3, 54	3			6, 108	6		

1	Ислам	100%	100%	100%		3	1	3		3	4	3	
2	Нұрәлі	100%	100%	100%		3	2	2		5	0	1	
3	Әділжан	100%	100%	100%		1	1	5		4	6	3	
4	Адильхан	100%	100%	100%		3	3	5		3	6	3	
5	Абдулселам	100%	100%	100%		0	1	4		5	2	3	
6	Ерасыл	100%	100%	100%		3	2	3		3	4	1	
7	Әлімжан	100%	100%	100%		2	1	5		2	0	3	
8	Нұрмұхаммет	100%	100%	100%		3	3	4		0	0	3	
9	Куаныш	100%	100%	100%		1	0	5		3	3	3	
10	Досмухамет	100%	100%	100%		2	3	3		3	2	1	
11	Азамат	100%	100%	100%		0	2	4		3	6	2	
12	Ерасыл	100%	100%	100%		3	3	5		4	4	1	
13	Ильяс	100%	100%	100%		0	2	5		0	4	2	
14	Руслан	100%	100%	100%		3	2	5		5	6	3	
15	Абдуллах	100%	100%	100%		3	3	5		5	6	3	
16	Темірболат	100%	100%	100%		3	3	5		5	6	3	
17	Сәкен	100%	100%	100%		3	3	2		3	0	1	
18	Таир	100%	100%	100%		3	2	4		4	5	1	
19	Хамит	100%	100%	100%		0	2	5		0	6	3	
20	Асылжан	100%	100%	100%		3	1	5		2	4	3	
	Итого					77,7 %	66,6%	84%		57,4 %	58,3%	77%	

В первой четверти ребятам 9-Б были предложены задания по обучению внимательному чтению, формированию читательских компетенций: поиск и нахождение информации, интеграция и интерпретация текста, рефлексия о содержании и форме текста. Задания соответствовали учебной программе: два текста по творчеству Абая, 4 текста по роману Ч.Айтматова «Плаха», и два поэтических текста по поэме С.Сейфуллина «Кокшетау».

После этого 15 октября 2024 года была проведена промежуточная диагностика в 9-А, 9-Б классах по тексту международного исследования PISA «Могу ли я стать учеником по обмену?». Задание состояло из текста со сноскои и четырех вопросов: первое задание проверяет компетенцию «Поиск информации» (1 балл), второе задание – «интерпретация текста» (3 балла), третье задание – «рефлексия и оценка содержания и формы текста» (2 балла), четвертое задание – «рефлексия и оценка содержания и формы текста» (4 балла).

В тестировании приняло участие 43 учащихся: 9-Б – 23 ученика, 9-А – 20 учеников.

С первым заданием справились все учащиеся 100%.

Результаты диагностики показали, что учащиеся 9-б класса с заданиями, проверяющими умение «интеграция и интерпретация текста» справились 75,3%, что на 9,8% выше результат первой диагностики (10.09.24). С заданиями, проверяющими умение «рефлексия о содержании и форме текста» справились 71,7% учащихся, что на 8% лучше первой диагностики (10.09.24).

При этом в 9-А классе, где не работали специально по обучению внимательному чтению, результаты несколько ниже. С заданиями, проверяющими умение «интеграция и интерпретация текста» справились 66,6%, что на 11,1% ниже первой диагностики, заданиями, проверяющими умение «рефлексия о содержании и форме текста» справились 58,3%, что только на 0,9% выше первой диагностики.

По нашему мнению, этот результат был достигнут благодаря ответам отличников, которые применили свои знания, умения и навыки о риторическом вопросе как способе привлечения внимания, в отличие от учащихся 9-Б класса. В 9-Б класса результаты лучше, так как месяц работы по заданиям, нацеленным на формирование вдумчивого чтения, улучшил результаты всех учащихся.

Типичные ошибки при выполнении заданий.

Ребята пишут ответы, основываясь не на информации текста, а на выражении своего личного мнения «Я так думаю», «я так считаю», «по-моему», что говорит о том, что они не считают нужным перечитывать текст. Высказывание своего мнение – это хорошее дополнение ответа, если сначала сформулировать мнение автора, основываясь на информации текста.

Не все умеют понимать значение слова по контексту, например, в понятие «личные качества» некоторые включили здоровье и успеваемость.

Некоторые не отвечали на ключевой вопрос 4 задания – почему?, а просто перечисляли личные качества. Что свидетельствует либо о невнимательности, не сформирован навык вчитывания, понимания содержания задания – «что от меня требуется в этом задании?»

Таким образом, работа с заданиями на формирования читательских компетенций показала свою эффективность уже через месяц. Мы увидели, что для формировани читательской грамотности очень важен материал и формулировки заданий, предлагаемых для работы с текстом. Поэтому во второй четверти была продолжена работа по обучению грамотности чтения, изучая пограммный материал – произведение А.С.Пушкина «Капитанская дочка», Р.Брэдбери «Все лето в один день», М.Ауэзов «Путь Абая».

В конце второй четверти был проведен очередной контрольный срез: ребятам было предложено задание исследования PISA «Граффити». Задание состоит из составного текста: введение и два письма на одну и ту же тему, авторы которых выражают свое мнение по данной теме. в задании 5 вопросов: 2 на поиск информации, 2 – на интерпретацию текста и 1 – на оценку и рефлексию формы текста.

В тестировании приняло участие 43 учащихся: 9-Б – 23 ученика, 9-А – 20 учеников.

С первым заданием справились все учащиеся 100%.

Результаты диагностики показали, что учащиеся 9-б класса с заданиями, проверяющими умение «интеграция и интерпретация текста» справились 92%, что на 16,7% выше результата второй диагностики (15.10.24). С заданиями, проверяющими умение «рефлексия о содержании и форме текста» справились 74% учащихся, что на 2,3% лучше второй диагностики (15.10.24). такой результат объясняется тем, что срок обучения между второй и третьей диагностикой два месяца.

При этом в 9-А классе, где не работали специально по обучению внимательному чтению, результаты по компетенции «интеграция и интерпретация текста» несколько ниже по сравнению с результатами контрольного класса: с заданиями, проверяющими умение «интеграция и интерпретация текста» справились 84%, что на 17,4% выше второй диагностики этого же класса, но на 8% ниже результата контрольного класса.

С заданиями, проверяющими умение «рефлексия о содержании и форме текста» справились 77%, что на 18,7% выше второй диагностики и на 3% лучше результата контрольного класса. Чем можно объяснить такие показатели?

Во-первых, в качестве контрольного класса был выбран класс, по успеваемости слабее, чем 9-А. В 9-Б в первой четверти было три тройки и три пятерки, во второй четверти – две тройки, три пятерки. В 9-А – в первой четверти одна тройка и четыре пятерки, во второй четверти – одна тройка и пять пятерок. То есть больше отличников (по всем предметам) и меньше троечников и есть ребята, которые являются победителями областных олимпиад.

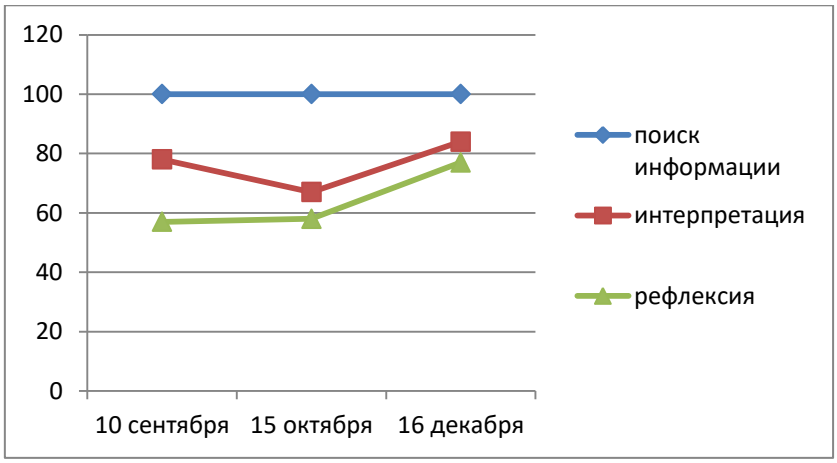

Диаграмма 1 Изменения уровня развития читательских компетенций у у обучающихся 9-А класса

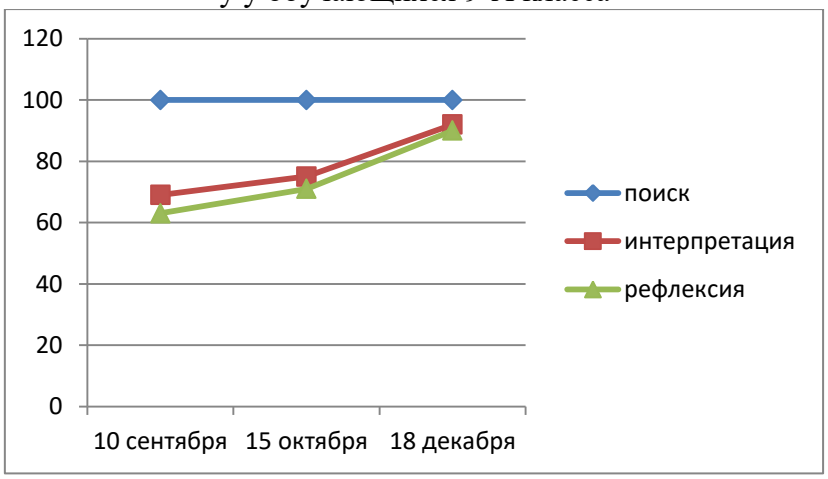

Диаграмма 2 Изменения уровня развития читательских компетенций у у обучающихся 9-б класса

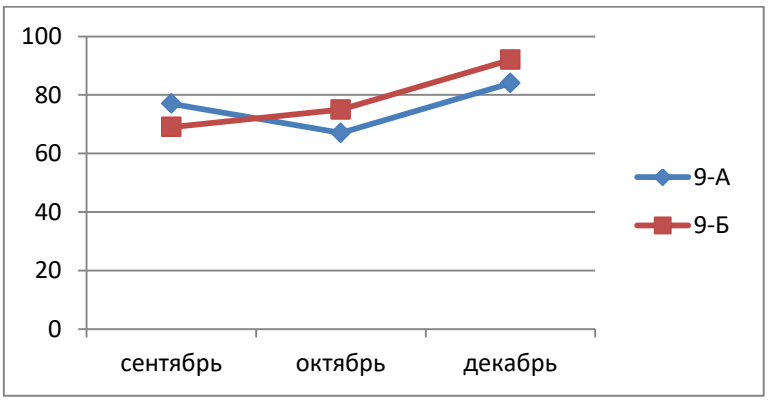

Диаграмма 3. Сравнение уровня сформированности компетенции «интеграция и интерпретация текста» у обучающихся 9-А и 9-Б классов

Мы констатируем, что входная диагностика показала уровень владения навыком интерпретации текста у 9-А класса несколько выше, однако уже после месяца занятий по обучению приемам внимательного чтения этот класс стал показывать более высокие результаты.

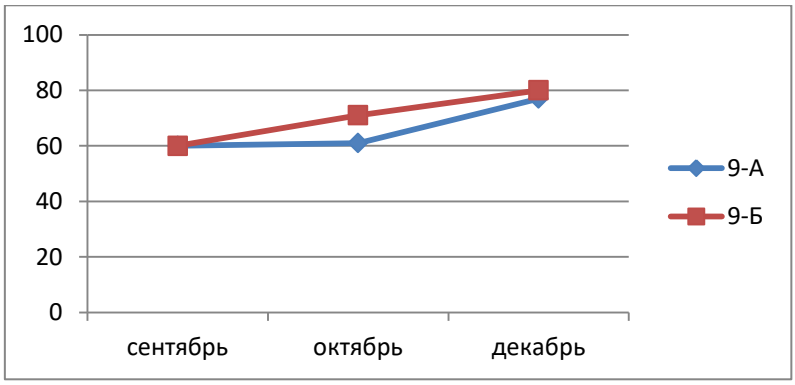

Диаграмма 4. Сравнение уровня сформированности компетенции «рефлексия и оценка формы и содержания текста» у у обучающихся 9-А и 9-Б классов

Мы омечаем по результатам входной диагностики, что первоначально уровень владения компетенцией «рефлексия и оценка формы и содержания текста» учащимися 9-А и 9-Б классов был примерно одинаковый. После проведенной работы по обучению навыкам работы с текстом, способствующим овладению этой компетенцией, 9-Б класс стал показывать более высокие результаты.

Таким образом, работа по обучению внимательному чтению показала, что ребята из более слабого класса могут показывать хорошие результаты, если акцентировать внимание на работе с текстами, так как она нацелена на вдумчивое, осознанное, аналитическое, изучающее чтение, что способствует развитию как читательских компетенций, так и развитию общеучебных умений и навыков:

Уметь размышлять над воспринятым знанием, умением, способом:

- размышлять над общим смыслом, значением,
- оперировать понятиями;
- выстраивать логику понятий;
- систематизировать знания;
- выстраивать логические связи между элементами;
- объяснять сущность объектов, понятий, явлений, событий;
- выделять признаки для определения существенных признаков;
- выводить причины и следствия, делать выводы;
- построить доказательство или опровержение;
- интерпретировать;
- использовать знания, умения, способы с другой информацией, при решении других задач;
- сравнивать, анализировать, группировать, классифицировать;
- искать возможности применения знаний в различных ситуациях;

Уметь контролировать и оценивать качество результата, процесса:

- сравнивать знания и действия с образцом, эталоном;
- проверяться по внешнему образцу;
- выделять сильные, слабые стороны, верные – неверные решения, результат;

Библиография

1. Выготский Л.С. Развитие речи и мышления.//Собрание сочинений, т. 3. М., 1983.
2. Граник Г.Г., Концевая Л.А., Бондаренко С.М. Когда книга учит. - М., 1991.
3. Деятельность учащихся с текстом как основной способ обучения функциональному чтению. - Педагогик Альманах, №2, март-апрель, 2019

4. Карпович Д. И. Методика Ривина: теоретический, методологический и практический аспекты. - Красноярск, 2019.
5. Кубрякова Е.С. О тексте и критериях его определения.//Текст. Семантика и структура.- Докл. VIII межд. Конф.. М., т.1., с.72-81
6. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании. http://www.nekrasovspb.ru/publikation/cgi-bin/publ.cgi
7. Логвина И., Рождественская Л. Формирование навыков функционального чтения. Книга для учителя. - Нарва, 2020
8. Логвина И., Рождественская Л. Формирование навыков функционального чтения. Книга для учителя. - Нарва, 2021
9. Мкртчян М. А., Бондаренко Л. В. Изучение текстов по методике Ривина. /Коллективный способ обучения. Научно-методический журнал.- №6, 2021.
10. Мортимер Адлер. Как читать книги. Руководство по чтению великих произведений. Режим доступа: http://www.litmir.co/br/?b=140334
11. Пути анализа литературного произведения.//Под ред. д.ф.н. Б.Ф.Егорова. - М., 1981
12. Руколеева Л.В. Формирование ключевых компетенций на коллективных учебных занятиях по русскому языку. - Павлодар, «Эко», 2020
13. Серёменко Н. П. Организация деятельности учителя по формированию функциональной грамотности школьников. - Павлодар, 2019
14. Серёменко Н. П. Рекомендации к организации деятельности по методике Ривина. - Павлодар, 2019, 120 с.
15. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. - М., 2008. -144с.

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ АНАЛИЗ ИСТОРИЧЕСКИХ ФИЛЬМОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА

`Несипбаева А.Ж.,
учитель истории Skillset schools г.Астаны

В условиях стремительного развития технологий и изменения образовательной парадигмы возникает необходимость поиска новых форматов преподавания, способствующих развитию исследовательских навыков, критического мышления, патриотизма и гражданственности у учащихся.

Использование синема-технологий на уроках истории Казахстана позволяет объединить традиционные педагогические подходы с инновационными методами, делая процесс обучения более наглядным, увлекательным и эффективным.

Синема-технологии, включая художественные и документальные фильмы, видеоролики, анимации и интерактивные медиа, открывают широкие возможности для глубокого изучения исторических событий и формирования эмоциональной связи с прошлым своей страны.

Это особенно важно в образовательной практике, направленной на развитие у учащихся чувства гордости за свою родину, осознания национальной идентичности и понимания ценности гражданской ответственности. Кроме того, использование синема-технологий способствует развитию у школьников критического мышления и исследовательских навыков. Анализ визуальных источников, работа с контекстом и исторической интерпретацией событий формируют умение задавать вопросы, находить причинно-следственные связи и оценивать достоверность информации.

Интеграция синема-технологий в уроки истории Казахстана соответствует современным образовательным трендам и отвечает актуальным запросам общества на воспитание интеллектуально развитого, патриотически настроенного и граждански активного поколения.

В условиях стремительного развития технологий и изменения образовательной парадигмы возникает необходимость поиска новых форматов преподавания, способствующих развитию исследовательских навыков, патриотизма и гражданственности у учащихся. Использование синема-технологий на уроках истории Казахстана позволяет объединить традиционные педагогические подходы с инновационными методами, делая процесс обучения более наглядным, увлекательным и эффективным. Синема-технологии, включая художественные и документальные фильмы, видеоролики, анимации и интерактивные медиа, открывают широкие возможности для глубокого изучения исторических событий и формирования эмоциональной связи с прошлым своей страны. Это особенно важно в образовательной практике, направленной на развитие у учащихся чувства гордости за свою родину, осознания национальной идентичности и понимания ценности гражданской ответственности. Кроме того, использование синема-технологий способствует развитию у школьников критического мышления и исследовательских навыков. Анализ визуальных источников, работа с контекстом и исторической интерпретацией событий формируют умение задавать вопросы, находить причинно-следственные связи и оценивать достоверность информации. Таким образом, интеграция синема-технологий в уроки истории Казахстана соответствует современным образовательным трендам и отвечает актуальным запросам общества на воспитание интеллектуально развитого, патриотически настроенного и граждански активного поколения. В свете культурной политики, проводимой Республикой Казахстан, киноиндустрии страны отведена важная идеологическая роль в воспитании подрастающего поколения, популяризации культурного наследия и познании истории. Однако, несмотря на наличие большого количества качественных отечественных

исторических фильмов, учащиеся зачастую проявляют недостаточный интерес к их просмотру, что приводит к поверхностному восприятию истории и слабому анализу биографий выдающихся личностей. Основными причинами данной проблемы являются низкая осведомлённость учащихся о доступных отечественных фильмах и их значимости, отсутствие навыков анализа визуального контента и слабая интеграция фильмов в образовательный процесс. Эта проблема требует комплексного подхода, включая популяризацию отечественного исторического кино, развитие навыков анализа аудиовизуальных источников и интеграцию синема-технологий в образовательный процесс для формирования у учащихся более глубокого интереса к национальной истории.

В условиях стремительного развития технологий и изменения образовательной парадигмы возникает необходимость в поиске новых форматов преподавания, способствующих развитию исследовательских навыков, патриотизма и гражданственности у учащихся. Использование синема-технологий на уроках истории Казахстана позволяет объединить традиционные педагогические подходы с инновационными методами, что делает процесс обучения более наглядным, увлекательным и эффективным.

Синема-технологии, включая художественные и документальные фильмы, видеоролики, анимации и интерактивные медиа, открывают широкие возможности для глубокого изучения исторических событий и формирования эмоциональной связи с прошлым своей страны. Это особенно важно в образовательной практике, направленной на развитие у учащихся чувства гордости за свою родину, осознания своей национальной идентичности и понимания ценности гражданской ответственности.

Кроме того, использование синема-технологий способствует развитию у школьников критического мышления и исследовательских навыков. Анализ визуальных источников, работа с контекстом и исторической интерпретацией событий формируют умение задавать вопросы, находить причинно-следственные связи и оценивать достоверность информации. Таким образом, интеграция синема-технологий в уроки истории Казахстана соответствует современным образовательным трендам и отвечает актуальным запросам общества на воспитание интеллектуально развитого, патриотически настроенного и гражданско активного поколения.

В свете культурной политики, проводимой Республикой Казахстан, киноиндустрии нашей страны отведена важная идеологическая роль в сфере воспитания подрастающего поколения, популяризации культурного наследия, познания истории как древней, так и новейшей. В последние годы большинство фильмов производства киностудии «Казахфильм» им. Ш. Айманова посвящены многовековой истории страны, ее культуре, укреплению и развитию казахстанской идентичности и единства, формированию полиэтничности Казахстана, историческим личностям и героям нашего времени.

Несмотря на наличие большого количества качественных отечественных исторических фильмов, посвящённых значимым личностям, событиям и эпохам, учащиеся зачастую проявляют недостаточный интерес к их просмотру. Это приводит к поверхностному восприятию истории, слабому анализу биографий выдающихся личностей, причин и последствий исторических событий. Основными причинами данной проблемы являются: низкая осведомлённость учащихся о доступных отечественных фильмах и их значимости, отсутствие навыков анализа визуального контента, что ограничивает способность критически воспринимать информацию из фильмов, слабая интеграция фильмов в образовательный процесс, что лишает учащихся возможности системно изучать события прошлого через визуализацию.

Эта проблема требует комплексного подхода, включая популяризацию отечественного исторического явления, развитие навыков анализа аудиовизуальных источников и интеграцию синема-технологий в образовательный процесс формирования у учащихся более глубокого интереса к национальной истории.

Использование содержания художественных фильмов на уроках истории — это метод, который давно привлек внимание педагогов, методологов и исследователей в области образования. Использование содержания художественных фильмов на уроках истории является эффективным инструментом в образовательной практике, поскольку помогает учащимся глубже понять исторические процессы, личности и события, способствует развитию эмоционального восприятия, критического мышления и патриотизма. Однако для успешного внедрения данного подхода важно учитывать, как преимущества, так и потенциальные ограничения, связанные с достоверностью представленных фактов и особенностями восприятия учащимися.

Исследования показывают, что использование художественных фильмов в образовательном процессе является мощным средством визуализации исторических событий. Фильмы, показывающие ключевые исторические моменты, помогают учащимся не только понять сложные исторические факты, но и эмоционально пережить исторические процессы. По словам Федорова А.В., доктора педагогических наук: "Художественные фильмы обладают высокими образовательными возможностями, так как они способны визуализировать исторический контекст, что способствует более глубокому восприятию и осмыслению материала учащимися" (Федоров А.В., 2016).

Работа с фильмами на уроках истории развивает у учащихся навыки критического мышления и анализа. Дмитриев П.П., кандидат исторических наук, подчеркивает, что: "Использование художественных фильмов позволяет учащимся не только воспринимать информацию, но и анализировать её, различая художественные элементы и исторические факты. Это стимулирует развитие навыков критического восприятия" (Дмитриев П.П., 2019).

Одной из важнейших задач образовательного процесса является формирование у учащихся патриотизма и гражданской ответственности. Художественные фильмы, которые освещают важнейшие события и личности из истории Казахстана, играют ключевую роль в воспитании национальной идентичности. Нургалиева А.С., профессор кафедры истории Казахстана, отмечает: "Художественные фильмы, такие как *Көшпенділер* или *Аманат*, помогают учащимся лучше понять важнейшие этапы казахской истории и развивают у них чувство гордости за свою страну" (Нургалиева А.С., 2018).

Использование фильмов на уроках истории требует тщательной подготовки и выбора подходящих методик. Романова Л.П., старший преподаватель кафедры педагогики и психологии, предлагает следующие методы: "Для эффективного использования фильмов в обучении важно не только показывать их, но и организовывать активную работу с учащимися. Это могут быть аналитические обсуждения, изучение ключевых сцен и организация дебатов" (Романова Л.П., 2020).

С развитием технологий и мультимедийных ресурсов открываются новые возможности для использования фильмов в образовательном процессе. Абдраимов К.А., кандидат педагогических наук, указывает на важность внедрения новых технологий: "Использование мультимедийных технологий, таких как виртуальная реальность и дополненная реальность, позволяет значительно улучшить восприятие исторических фильмов и углубить знания учащихся" (Абдраимов К.А., 2022).

Литературный обзор подтверждает, что использование художественных фильмов на уроках истории является важным и эффективным средством для визуализации исторических процессов, формирования критического мышления, патриотизма и гражданственности. Однако для успешной интеграции фильмов в образовательный процесс необходим правильный подход к выбору фильмов и их адаптации в рамках учебного процесса.

Для изучения эффективности использования содержания художественных фильмов на уроках истории Казахстана и их воздействия на развитие исторического мышления, патриотизма и гражданственности, учащихся применяются следующие методы исследования:

1. Анализ литературы и документальных источников
Этот метод позволяет провести обзор существующих научных и методических публикаций, посвященных использованию художественных фильмов в образовательном процессе. Важным аспектом является изучение литературы по истории Казахстана и педагогическим подходам к применению фильмов в обучении. Исследуются теоретические работы ученых, такие как работы Федорова А.В., Дмитриева П.П., Нургалиевой А.С., которые рассматривают как фильмы могут улучшить восприятие и осмысление исторических событий учащимися.
2. Контент-анализ исторических фильмов
Этот метод заключается в систематическом изучении содержания художественных фильмов, выбранных для анализа. Осуществляется выявление исторической достоверности, художественных приёмов и концептуальных подходов, используемых для представления исторических событий. Контент-анализ позволяет оценить, насколько адекватно и полно фильмы передают ключевые моменты из истории Казахстана и какие элементы художественного вымысла используются для усиления драматургии. Всего было выбрано 12 фильмов разных исторических периодов.
3. Экспериментальное исследование
Включает проведение эксперимента в учебных заведениях с использованием художественных фильмов на уроках истории. Эксперимент состоит из нескольких этапов:
Выбор группы учащихся, с которыми будет проводиться исследование.
Применение выбранных фильмов в рамках уроков истории Казахстана.
Сравнительный анализ успеваемости и активности учащихся до и после применения фильмов, с акцентом на изменения в их знаниях и восприятии исторических событий.

Эти методы исследования позволяют комплексно оценить эффективность использования художественных фильмов в образовательном процессе, выявить как они влияют на развитие у учащихся исторического мышления, патриотизма и гражданственности, а также предложить рекомендации для их более успешного применения в учебной практике.

Рассмотрим основные активные приёмы, способствующие эффективному использованию синема-технологий на уроках истории. Перед просмотром фильма или его фрагмента важно провести вводную беседу, в ходе которой учитель обозначает исторический контекст, ключевые события и персонажей. Это помогает учащимся настроиться на восприятие материала и определить основные моменты, на которые следует обратить внимание. Разделение фильма на смысловые части с последующим обсуждением каждого фрагмента позволяет глубже понять содержание и критически осмыслить представленные события. Использование функции "стоп-кадр" создаёт эффект присутствия и подлинности исторических фактов, что вызывает интерес к предмету. После просмотра учащимся предлагается сравнить увиденное с реальными историческими фактами. Это может быть выполнено через работу с дополнительными источниками, документами или учебником. Такой приём развивает критическое мышление и умение анализировать информацию. Воспроизведение ключевых сцен из фильма в формате ролевых игр позволяет учащимся прочувствовать переживания исторических персонажей, понять их мотивы и действия. Это способствует развитию эмпатии и более глубокому усвоению материала. Организация обсуждений по темам, поднятым в фильме, стимулирует учащихся высказывать своё мнение, аргументировать позиции и слушать оппонентов. Это развивает навыки коммуникации и критического осмысления информации. Учащимся можно предложить создать собственные мини-фильмы, презентации или постеры на основе просмотренного материала. Это способствует закреплению знаний и развитию творческих способностей. Завершение урока рефлексивной беседой или письменной работой позволяет учащимся осмыслить полученные знания, выразить свои впечатления и задать вопросы. Это помогает

учителю оценить эффективность использования синема-технологий и скорректировать дальнейшую работу.

Для начала был откорректирован план, отбраны и просмотрены 15 фильмов по Истории Казахстан (Томирис, Бейбарыс, Аманат, Мың бала-жау жүрек и т.д). Спроектировала план уроков с применением интерактивных методов (Фишбоун, Шесть шляп, ПОПС, SWOD- анализ т.д).

Использование синема-технологий в образовательный процесс по истории Казахстана привело к значительным изменениям в качестве знаний учащихся, их заинтересованности и успеваемости.

Повышение качества знаний и успеваемости. Использование мультимедийных презентаций и фильмов на уроках истории способствовало более глубокому пониманию и запоминанию учебного материала. Учебные занятия с применением информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) позволили учащимся быстрее и легче усваивать новый материал, что положительно сказалось на их успеваемости.

Увеличение заинтересованности учащихся. Интеграция кинофильмов и видеоматериалов сделала уроки более динамичными и эмоционально насыщенными, что вызвало у учащихся повышенный интерес к предмету. Визуальные образы и звуковые эффекты фильмов помогли лучше понять и запомнить исторические события, что способствовало формированию положительного отношения к изучаемому предмету.

Развитие критического мышления и аналитических навыков. Сравнение событий, показанных в фильмах, с реальными историческими фактами способствовало развитию аналитических способностей и критического мышления учащихся. Это позволило им глубже осмысливать материал и формировать собственное мнение о представленных событиях.

Таким образом, применение синема-технологий на уроках истории Казахстана привело к улучшению качества знаний, повышению заинтересованности учащихся и развитию их критического мышления. Интеграция мультимедийных средств в образовательный процесс является эффективным инструментом для повышения эффективности обучения и воспитания учащихся.

Библиография

1. Фёдоров А.В. Кинообразование: история, теория и методика. М.: Издательство МГУ, 2016. В данной работе автор исследует педагогический потенциал художественных фильмов и их влияние на образовательный процесс.
2. Дмитриев П.П. Критическое мышление и медиаграмотность: использование фильмов в обучении. СПб.: Издательство СПбГУ, 2019. Книга посвящена развитию критического мышления у учащихся через анализ и обсуждение художественных фильмов.
3. Нургалиева А.С. Формирование патриотизма у школьников средствами киноискусства. - Алматы: КазНПУ им. Абая, 2018. В монографии рассматривается роль национальных фильмов в воспитании гражданственности и патриотизма у учащихся.
4. Романова Л.П. Методика использования художественных фильмов на уроках истории. М.: Просвещение, 2020. Пособие предлагает практические рекомендации по интеграции кинофильмов в учебный процесс.
5. Абдраимов К.А. Мультимедийные технологии в обучении истории: новые подходы. Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилёва, 2022. Книга посвящена современным технологиям, таким как виртуальная и дополненная реальность, и их применению в преподавании истории.
6. Шимырбаева Г. Лидер, или История успеха человека.// «Казахстанская правда» № 336,13 декабря 2013 г., с. 6.
7. Ермаханбетов А. Душой компании был Нурсултан. //«Казахстанская правда» № 336,13 декабря 2013 г., с. 5.

THE GAME AS A MEANS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS

Orazalinova A. M.,
School Teacher of English language at the secondary school №39 of an innovative type with gymnasium classes.

Introduction. The changes taking place in modern society require increasing the communicative competence of schoolchildren, improving their language training, including a foreign language. Nowadays, learning English is more important than ever. This is due to the universal globalization and the demand for the English language, both in everyday and business communication with foreigners. English is currently the global language of information transmission both in the business environment and in everyday communication. One of the most effective means of forming children's communicative competence is the use of various types of games. Schoolchildren are easily involved in any activity, especially gaming: playing for them is learning, playing for them is work, playing for them is a serious form of education. However, when using game situations, it is important to take into account one feature: the game as a learning method differs significantly from the game in general. The playful form of children's activity in the lesson should be combined with cognitive content that represents an educational task and assumes its solution. Giving a playful form to an educational task allows you to take into account the age characteristics of children and achieve an educational goal. The game generates a steady interest in further learning English, as well as confidence in its successful mastery. The use of game moments in lessons and extracurricular activities contributes to the activation of cognitive and creative activities of students, develops their thinking, memory, fosters initiative, and allows them to overcome boredom in learning a foreign language.

Materials and methods. The **object** of the study of this work is the educational process in English in the eleventh grades, and the **subject** of the study is the methodology of using the game in English lessons.

The purpose of this work is to highlight the question of the meaning of didactic games and their use in English lessons.

To achieve this goal, it is necessary to solve the following **tasks**:

- To learn the role of the game in the English lesson in grades 11.
- Consider what the real place of the game is in the educational process.
- Analyze a fragment of the lesson using a game activity.

The educational possibilities of using the game method have been known for a long time. Many scientists involved in the methodology of teaching foreign languages have rightly paid attention to the effectiveness of using the game method. However, it should be noted that the use of the game is not well studied in terms of teaching foreign languages. But it is the game that can play an exceptional role of enhancing cognitive interest, facilitating the complex learning process, creating conditions for the formation of a creative personality of students, as well as bringing the professional skills of a teacher to the level of modern technologies [1].

The game is an objectively primary spontaneous school, an apparent chaos that provides the child with the opportunity to familiarize himself with the traditions of the behavior of people around him.

In the public practice of recent years, the concept of play has been interpreted in a new way in science, as a serious social category. Perhaps that is why games are beginning to enter into didactics more actively [2].

The place of the game in the lesson and the time allotted to the game depend on a number of factors: the preparation of students, the material being studied, specific goals and conditions of the lesson, etc., for example, if the game is used as a training exercise during the initial consolidation of

the material, then it can take 15-20 minutes of the lesson. In the future, the same game can be played for 3-5 minutes and serve as a kind of repetition of the material already passed, as well as a discharge in the lesson.

When using the game method of teaching, the teacher's task is, first of all, to organize the cognitive activity of students, during which their abilities, especially creative ones, would develop [3].

Games can be grammatical, lexical, phonetic, spelling. All of them contribute to the formation of speech skills.

The same game can be used at different stages of the lesson. But it all depends on the specific working conditions of the teacher, his temperament and creative abilities. It should be noted here that for all the attractiveness and effectiveness of the game method, it is necessary to observe a sense of proportion, otherwise games will tire students and lose the freshness of emotional impact [4].

The success of using games depends on the atmosphere of necessary verbal communication that the teacher creates in the classroom. It is important that students get used to such communication, get carried away and become participants in this process together with the teacher. The trust and ease of communication between the teacher and the students, arising from the general game atmosphere, disposes students to serious conversations, discussion of any real situations, since a foreign language lesson is not only a game. Experience proves that the use of the game method of teaching contributes to the development of cognitive activity of students in learning a language. The game carries a considerable moral principle, because it makes work (mastering a foreign language) joyful, creative and collective. After all, the purpose of the game learning method is to promote the development of speech skills and abilities. The ability to show independence in solving speech-thinking tasks, quick reaction in communication, maximum mobilization of speech skills - characteristic qualities of speech skills - can be manifested during the games [5].

Understanding the meaning of games implies the following requirements for them:

- Each game should provide exercises useful for the mental development of children and their upbringing.
- The game must have an exciting task, the solution of which requires mental effort, overcoming some difficulties.
- The game should include entertainment, humor. Passion for the game mobilizes mental activity, facilitates the task.

There are basic requirements for games:

- The game should stimulate the motivation of learning, arouse students' interest and desire to complete the task well, it should be conducted on the basis of a situation adequate to the real situation of communication.
- The game should be accepted by the whole group.
- It is certainly held in a friendly, creative atmosphere.
- The game evokes a sense of satisfaction and joy in schoolchildren. The more free the student feels in the game, the more proactive he will be in communication. Over time, he will have a sense of self-confidence.
- The game is organized in such a way that students can use the studied language material with maximum efficiency in active speech communication.
- The teacher certainly believes in the game himself, in its effectiveness. Only under this condition will he be able to achieve good results.
- In games, students master such elements of communication as the ability to start a conversation, support it, interrupt the interlocutor, at the right moment agree with his opinion or refute it, the ability to purposefully listen to the interlocutor, ask clarifying questions, etc. [6].

In this paper, I would like to present a fragment of the lesson «The Situation is a Journey», using the game.

«Journey»

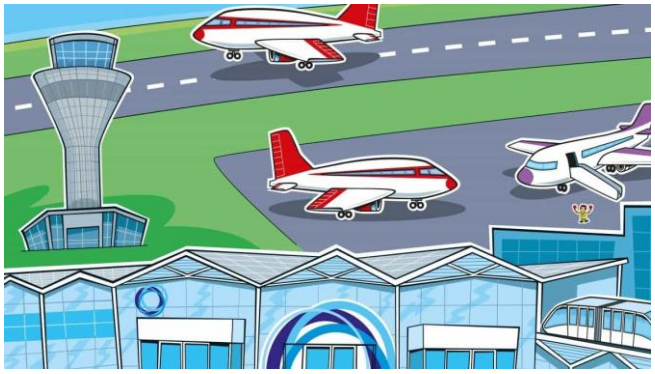

Students are invited to familiarize themselves with the dialogue between the buyer and the airport employee, and answer the following questions:

– Where is the passenger flying to?
– What problem did he face?
– How polite is the customer (what words do they say about his character)?
– Has the problem been solved and how?

At the end of the analysis of the dialogue, it is suggested to play a scene with the correct intonations and pauses:

Customer: - Hello! Give me a one-way ticket to Almaty and hurry up, please!

Travel agent: - No problem. When are you going to leave for Almaty?

C: - As quickly as you sell me the ticket.

T.A.: - I'm afraid you will not be able to fly there till Tuesday.

C: - Tuesday? Are you kidding me? My business will be ruined if I don't get to Almaty tomorrow morning!

T.A.: - I'm really sorry but all the departures are delayed because of inclement weather in the Nur-Sultan.

C: - It's a disaster!

T.A.: - Don't worry, I'll try to help. You are planning to fly to Almaty, aren't you?

C: - Yes, I am. Haven't you asked?

T.A.: - Let me process your request... Well, flights to Shymkent are available. You can fly here and then go to Almaty by bus. It will take you about ten hours.

C: - It would be great!

T.A.: - There are some first class tickets available to the daytime flight at six p.m.

C: - Are there any economies? I would prefer to save money.

T.A.: - Yes, there are some. But they are for the nine p.m. departure.

C: - Then I'll take one first class ticket. Here is my passport.

T.A.: - It costs 50 000 tenge. By the way, meals are served on the flight. And refreshments are free.

C: - I don't care. I feel sick travelling by plane. It'd be a great luck for me to fall asleep right after takeoff.

T.A.: - Have you got any bags?

C: - No, I haven't. Just a small suitcase but I'd like to take it on board with me.

T.A.: - OK, let me weigh it. Everything is fine with your luggage, it weighs about 3 kg. Take your luggage check. What seat would you prefer: aisle or window?

C: - Aisle, of course. I'm terribly afraid of flying.

T.A.: - Next time book tickets in advance. You are lucky that I've found an appropriate seat.

C: - I know. I always make reservations. That accident has happened due to my new secretary, a very absent-minded young person.

T.A.: - How will you pay?

C: - Can I pay with my credit card? I have little cash with me.

T.A.: - Of course, you can. Now your seat is reserved and you have to wait for two hours. Take a seat or visit our duty free. Be on time near the fifth gate. Don't be late for the departure.

C: - Thanks a lot!

T.A.: - Have a nice trip!

To act out a scene between students, S1- lost in a new city, S2- shows the way.

Key phrases:

Excuse me, ... Прошу прощения, ... / Извините, ... (обращаясь к незнакомому человеку, у которого Вы хотите что-то спросить)

Where is …? Где находится … ?

Excuse me, could you tell me how to get to ... ? Извините, Вы не подскажете, как добраться до ...?

How do I get to … ? Как пройти / проехать до … ?

Excuse me, do you know where ... is? Извините, Вы не знаете, где находится … ?

Can you tell me where … is? Вы не подскажете, где находится … ?

I'm looking for ... . Я ищу ... .

Are we on the right road for ...? Мы на правильной дороге до ...?

Is this the right way for ...? Это правильный путь до …?

Do you have a map? У Вас есть карта?

Can you show me on the map? Вы можете показать мне на карте?

Are you from around here? Вы местный?

Follow me. I'll show you the way. Идите за мной, я покажу Вам дорогу.

Do you want me to draw you a map? Вам нарисовать план?

It's this way. Это сюда.

It's that way. Это туда.

You are going the wrong way. Вы идете / едете не туда.

You are going in the wrong direction. Вы идете / едете в неправильном направлении.

Take this road. Идите / езжайте по этой дороге.

Go down there. Идите / езжайте туда.

Follow the signs.Следуйте знакам.

Conclusion. A game is an activity in which a child first emotionally and then intellectually masters the entire system of human relations. They comprehensively affect the intellectual, emotional, volitional, communicative and other aspects of the growing personality.

In the course of our research work, we studied in detail the problem of using gaming activities in English lessons, revealed its positive impact on the assimilation, development and repetition of educational material. We examined various requirements for games, identified the need to take into account the age of children, their interests, as well as the correctness of the approach to involve each child in the game.

In addition, we have considered various types of classifications, and have seen in practice that there are a huge number of different games and gaming techniques, which are sometimes difficult to classify by any one attribute. From the point of view of the organization of verbal material, the game is nothing more than a speech exercise.

The game is also considered as a situational variation exercise, which creates the opportunity for repeated repetition of a speech pattern in conditions as close as possible to real speech communication with its inherent characteristics - emotionality, spontaneity, purposefulness of speech impact.

Bibliography

1. Арзамасцева Н.И. Организация и использование игр при формировании у учащихся иноязычных грамматических навыков: учебно-методическое пособие / Н.И. Арзамасцева О.А., Игнатова. – Йошкар-Ола: МГПИ им. Н.К. Крупской, 2007. – 28с.
2. Артамонова Л.Н. Игры на уроках английского языка и во внеклассной работе / Л.Н. Артамонова // English. – 2008. - № 4. – С.36.
3. Гальскова Н.Д, Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. – М.: Изд.центр «Академия», 2004.
4. Бочарова Л.П. Игры на уроках английского языка на начальной, средней и старшей ступени обучения // Иностранные языки в школе. - № 3 [Текст] / - 2004 - 27 с.

LESSON STUDY ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ОҚУ МЕН ОҚЫТУДЫ ЖАҚСАРТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ

Рахметова Г. О.,
Павлодар қ. №41ЖОББББМ қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Оқушыларды жақсы нәтижеге бағыттау үшін Lesson Study әдісінің маңызы өте зор. «Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған,сабақтағы іс - әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл» – дейді Пит Дадли. Қазіргі уақытта әрбір педагог үшін өз білімдерін шыңдау, дамыту басты мақсат болып табылады. Себебі, білім бір орында тұрмайды, ол үздіксіз дамып отырады. Әр күн сайын біз жаңа ашылулар, жаңалықтар оқып, көруімізге болады. Сол жаңалықтардың бірі — жаңаша зерттеу жұмысы — Lesson Study деп аталады. Lesson Study — мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білім жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық зерттеу жұмысы

Lesson study процесі А. Н. Мукушева, Г. О. Рахметова, Г. Ж., Жүсіпова, Б. К. Заирова, Г.С.Сагиева, М.К. Ахметова, Г. А. Бисекеева кіретін шығармашылық топты құрудан басталды.

Алғашқы кәсіби әңгіме процестің құрылымымен,ұйымдастырушылық жұмыстың негізгі міндеттері мен ережелерімен танысудан басталды.Зерттелетін объект 5" Е " сыныбын алдық.

Сыныпты талдау арқылы осы сынып ұжымының мықты және әлсіз жақтары, проблемалық аспектілер анықталды және оқу процесінде сынып жұмысының тиімділігінің мүмкін болатын өзгеру бағыттары анықталды.

Талқылау барысында келесі тармақтар пысықталды:

- АВС оқушылары анықталды, олардың қызметі LS процесінде мұқият бақылау объектісіне айналды және LS нәтижелерін талдауға негіз болды;
- LS өткізу кестесі жасалды;
- шешімімен жұмыс істеу керек мәселені анықтау;

Lesson study тәсілін қолдана отырып, бірқатар қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары өткізілді.

Сабақ бойы бақыланатын оқушылар, сондай-ақ оқушылардың әр санатының (А, В,С) табыстылық критерийлері алдын ала анықталды..

Сабақтың мақсаты ,сабақта ЦББР қолданудың тиімділігін көрсету болды. 5" Е " сынып оқушылары сабақта жұмысқа 100% жұмыс жасамады.Цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану барлық оқушыларды өз қабілеттеріне қарай жұмысқа тартуға мүмкіндік береді, коммуникативтік дағдыларды және өз бетінше ойлауды дамытады. Сабақтағы мұғалімнің рөлі

үйлестіруші,сыныптағы жұмысты қадағалайтын кеңесші, қажет болған жағдайда бағыттаушы, қиындықтарға көмектесуші болды.

Бұл сабақтарда мұғалім жеке, фронтальды, топтық жұмысты қолданды. Жеке оқушыларға тапсырманы орындау қиынға соқты, үндемеді, бұл оқшаулану, мүмкін сенімсіздік немесе түсінбеушіліктің көрсеткіші. Сабақтың тақырыбын нақтылау және сабақтың мақсатын анықтау үшін оқушыларға бейнебаян көрсетілді, оны көргеннен кейін талқылап, дауыстап айту керек болды. Оқушылар әңгімеге белсенді қатысты, бірақ олардың жауабын дұрыс тұжырымдау қиынға соқты. Материалды бекіту кезеңінде оқушыларға A,B,C деңгейлеріне тапсырмалар ұсынылды.Алайда, бақылау орнатылған «А» санаты бар оқушы өте белсенді болды, қателіктер жіберуден қорықпады.Мүмкін себеп – жоғарыда аталған микрогруппаның жанында бақылаушы мұғалімдердің болуы.Бұл кезеңдегі жұмыс қанағаттанарлық деңгейде өтті. Жұмысты өз бетінше орындай алмаған оқушылар өздерінің сарапшы сыныптастарынан кеңес алды. Мұндай сабақтың міндетті кезеңі рефлексия болды, балалар сабақта өз жұмыстарын бағалап, қорытынды жасап, "бұрын" және "кейін" стратегиясы бойынша өз әсерлерін білдірді. Әр оқушы сынып пен топтың жұмысына қатысуын, материалды түсінуін, сабақ тақырыбын қаншалықты меңгергенін талдауы керек еді. Өзін объективті бағалай отырып, ол өзін-өзі бағалау парағы бойынша сұрақтарға жауап беруі керек еді.Ауызша түсініктеме бергеннен кейін оқушылар тест тапсырмаларын орындауға кірісті "Kahoot.it" ойынды арқылы. Өз жетістіктерін өзін-өзі бағалау әр оқушының жетістіктерін көруге мүмкіндік берді. Сабақ аяқталғаннан кейін балалар сұхбат бере отырып, балаларға оқыту мен оқытудың инновациялық тәсілдері ұнайды деген қорытынды жасауға болды. Бұл тәсілдер LS зерттеулері арқылы оқытуды жақсарту үшін тиімді болғандықтан.

РАЗВИТИЕ У ОБУЧАЮЩИХСЯ МЫШЛЕНИЯ И КРЕАТИВНОСТИ НА ПРИМЕРЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ОДНОИМЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ О.УАЙЛЬДА И А.ПУШКИНА «СОЛОВЕЙ И РОЗА»

Руколеева Л.В.,
гл. специалист отдела учебной работы АО «НЦПК «Өрлеу» ИПР по Павлодарской области»

Сравнительный метод исследования позволяет выявить сходства и различия между объектами, явлениями или идеями. Это важный когнитивный процесс, который помогает нам лучше понимать мир вокруг нас и самих себя. Можно назвать несколько причин, почему умение сравнивать полезно:

1. **Развитие критического мышления.** Сравнение помогает нам анализировать информацию, выделять ключевые аспекты и оценивать их значимость. Это способствует развитию критического мышления и способности принимать обоснованные решения.
2. **Понимание различий и сходств.** Сравнение позволяет нам лучше понимать, чем объекты или идеи отличаются друг от друга, а также какие у них есть общие черты. Это помогает нам формировать более полное и точное представление о мире.
3. **Развитие творческих способностей.** Сравнение может стимулировать творческое мышление, помогая нам находить новые идеи и решения. Мы можем сравнивать различные подходы к решению проблем, чтобы найти наиболее эффективный.
4. **Улучшение коммуникации.** Сравнение помогает нам лучше объяснять свои мысли и идеи другим людям. Мы можем использовать сравнения, чтобы сделать наши объяснения более понятными и доступными.
5. **Развитие эмпатии.** Сравнение может помочь нам лучше понять чувства и переживания других людей. Мы можем представить себя на их месте и сравнить свои ощущения с их опытом.
6. **Самопознание.** Сравнение может помочь нам лучше понять себя и свои потребности. Мы можем сравнить свои желания и цели с тем, что делают другие люди, чтобы определить, что для нас действительно важно.

В целом, умение сравнивать помогает нам лучше понимать мир, других людей, самих себя, развивать критическое мышление и творческие способности.

Искусство, будь то живопись, литература, кино, музыка или другие формы выражения, стремится к отображению реальности. Однако возникает вопрос: может ли искусство адекватно изобразить реальный предмет? Для ответа на этот вопрос необходимо провести сравнительное исследование.

Для исследования на уроке литературы мы предложили ребятам сравнить настоящую, реальную розу с ее изображением в художественных литературных произведениях, а после попробовать свои силы в создании своего произведения.

При этом мы поставили цели обучения:

5.2.8.1 анализировать изобразительные средства в художественном тексте (гиперболы, эпитеты, сравнения, аллегории, параллелизм) при поддержке учителя

5.3.2.1 сопоставлять произведения (или фрагменты) русской, казахской и мировой литературы, близкие по тематике, при поддержке учителя

5. 2.9. 1 писать творческие работы (сказки, рассказы, мини-сочинения на литературные темы по опорным словам, иллюстрациям)

Цели урока в пятом классе были такими:

- пронаблюдать, как выглядит и какими свойствами обладает реальная роза,
- сравнить одноименные произведения А. Пушкина и О.Уайльда «Соловей и роза»,
- проанализировать, с помощью каких изобразительных средств они созданы,
- создать свое произведение (эссе-описание по личным наблюдениям или синквейн) с названием «Роза».

Проблемный вопрос: насколько изображение розы в литературном художественном произведении отображает красоту реальной розы?

Вместе с ребятами составили план исследования:

- пронаблюдать и описать цветок розы: цвет, аромат, форма и строение лепестков, бархатистость, колючки на стебельках и т.д.;
- пронаблюдать, с помощью каких изобразительно-выразительных средств описывают розу О.Уайльд и А.Пушкин в своих произведениях под одноименным названием «Соловей и роза» (в более старших классах или для исследовательского проекта можно в список исследуемых произведений добавить описание розы в произведении А.де С.Экзюпери «Маленький принц», а также произведения живописи, изображающие розы, и музыки с таким же названием, реализуя еще одну цель – сравнивать художественные литературные произведения с произведениями других видов искусства похожей тематики);
- написать свое авторское произведение под названием «Роза».

Для исследования мы принесли на урок живые розы и предложили ребятам следующие задания (для выполнения в парах).

Задание 1. Рассмотрите розу, и опишите ее по следующим признакам: цвет, аромат, форма и строение лепестков, бархатистость, колючки на стебельках, сердцевина и т.д.

Задание 2. Подчеркните сравнения и эпитеты (пользуясь памяткой), с помощью которых Оскар Уайльд описал розы в своем произведении «Соловей и роза»:

Мои розы белые. Они белы, как морская пена, они белее снега на горных вершинах	Мои розы желтые. Они желты, как волосы сирены, сидящей на янтарном престоле, они желтее златоцвета на нескошенном лугу.
Мои розы красные. Они красны, как лапки голубя, они краснее кораллов, что колышутся, как веер, в пещерах на дне океана.	И стала алой великолепная роза, подобно утренней заре на востоке. Алым стал ее венчик, и алым, как рубин, стало ее сердце.

Задание 3. Прочтите стихотворение А.Пушкина «Соловей и роза» и ответь на вопросы.

В безмолвии садов, весной, во мгле ночей, Поет над розою восточный соловей. Но роза милая не чувствует, не внемлет*, И под влюбленный гимн* колеблется и дремлет.	Не так ли ты поешь для хладной красоты? Опомнись, о поэт, к чему стремишься ты? Она не слушает, не чувствует поэта; Глядишь — она цветет; взываешь — нет ответа.

**Внимать – значит, слушать; внемлет – слушает*
**Гимн – песня высокого стиля*
**Взывать – звать, обращаться с мольбой*

1. Определи художественное пространство и время в первом четверостишии (где и когда происходит действие?)
2. Какими эпитетами Пушкин характеризует розу и соловья (подчеркните)?
3. Докажите, что Пушкин использует олицетворение при описании розы и соловья.
4. К кому обращается Пушкин во втором четверостишии?

5. Кого имеет в виду Пушкин в словах «хладная красота, не слушает, не чувствует, цветет»?
6. Докажи, что Пушкин сопоставляет поэта с соловьем, а розу – с красавицей (покажи стрелочками от первого четверостишия ко второму).
7. Какова главная мысль стихотворения?

Задание 4. Еще раз рассмотрите розу и напишите синквейн «Роза» (см.памятку по написанию синквейна).

Вот какие синквейны получились у ребят.

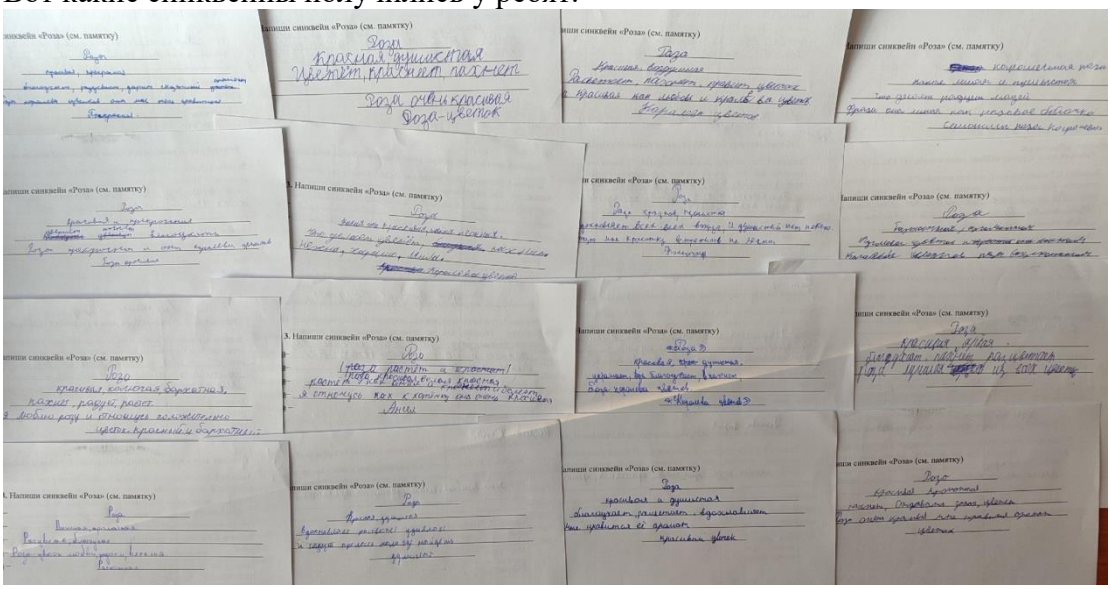

Роза Цветная, мягкая, бархатная, пушистая ароматная, колючая, вдохновенная Растет, пьет воду, расцветает Мне нравится роза Бархатная (Абылайхан)	Роза Красная, яркая, ароматная Пахнет, как самые дорогие духи Бывает всех цветов радуги Роза- прекрасный цветок (Амина)
Роза Пышная, нежная, бархатистая, ароматная Расцветает, благоухает Роза- цветок любви, радости, веселья Роскошная (Эвелина)	Роза Яркая, душистая Благоухает, вдохновляет Праздник (Настя)
Роза Красивая, душистая Благоухает, расцветает, вдохновляет Мне нравится ее аромат Красивый цветок (без имени)	Роза Красная, душистая Вдохновляет, расцветает, удивляет Такую прелесть мало где найдешь Душистая (Дарья)
Роза Очаровательная, милая Радует людей Она как розовая бабочка Королева (Замира)	Роза Красивая, колючая, бархатная Пахнет, радует, растет Я люблю розу Цветок красный и бархатный (без имени)
Роза Красивая, белая, красная Растет, краснеет, белеет Отношусь к ней, как к котенку Ангел (Ярослав)	Роза Яркая, воздушная Расцветает, пахнет, правит цветами Она красива, как любовь Королева цветов (Айжан)

Роза Какая она красивая, какая нежная Цветет и пахнет Нежна, хороша, мила Королева цветов (Кира)	Роза Веселая, милая Вдохновляет всех вокруг, и душистей нет никого И такую мне красотку встретить нелегко Колючка (Лиза)
Роза Красивая, прекрасная Благоухает, расцветает, дарит сказочный аромат Она мне очень нравится Королева цветов (Аружан)	Роза Красивая, вкуснопахнущая Растет, радует, любует Нравится ее красота и аромат Королева (Катя)
Роза Красная, великолепная, Растет, цветет, пахнет и сводит меня с ума Великое растение, которое я обожаю 8 марта (Настя)	Роза Красивые, нежные, прекрасные Радуют, удивляют, восхищают Похожи на пену морскую Красота
Роза Красивая и хорошо пахнущая Гипнотизирует красотой, покоряет собой Идеальное растение, которое я люблю Любовь (Самира)	Роза Красная, белая, желтая Растет, питается, ломается Мне очень нравятся розы, они вкусные Цветок (Паша)

Свои синквейны ребята имели возможность написать на красивой открытке с изображением розы и подарить ее своим любимым людям в день восьмого марта.

Таким образом, ребята сделали вывод о том, что искусство может не полностью передать сложность и разнообразие реальности, да оно и не стремится к абсолютному соответствию реальности, а скорее к передаче своих впечатлений, мыслей, чувств, эмоций. Искусство может использовать условности и символы, чтобы передать основную идею автора, может усилить восприятие реальности, вызывая эмоции и ассоциации, *может помочь зрителю увидеть реальность с новой точки зрения,* показывая примеры, созданные мастерами художественного слова и поэтическими гениями. *А главное,* искусство может служить источником вдохновения для собственного творчества.

ИНТЕРНЕТКЕ ТӘУЕЛДІГІ БЕЙІМ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРЫ

Сарсенбекова Г.Ш.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Баянауыл ауданы білім беру бөлімінің «Шапық Шөкин атындағы №2 жалпы орта білім беру мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі бастауыш сынып мұғалімі

Бұл зерттеу жұмысы интернетке тәуелділік мәселесін бастауыш сынып оқушыларының тұлғалық ерекшеліктерімен байланыстырып қарастырады. Интернетке тәуелділік қазіргі уақытта балалар мен жасөспірімдер арасында кең таралған психологиялық проблема болып табылады. Зерттеуде бастауыш сынып оқушыларының тұлғалық қасиеттері, мінез-құлық ерекшеліктері мен әлеуметтік дағдыларының интернетке тәуелділік деңгейіне қалай әсер ететіні қарастырылады. Әсіресе, балалардың эмоционалдық тұрақтылығы, өзін-өзі басқару қабілеті және әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларының интернетке қызығушылық пен тәуелділіктің пайда болуына ықпал ететінін зерттеу мақсат етіледі. Жұмыстың нәтижелері білім беру жүйесінде балалардың психологиялық жағдайын сақтау, интернетке тәуелділікпен күресу және оның алдын алу үшін тиімді стратегияларды әзірлеуге негіз болады.

Интернетке тәуелділік балалардың әлеуметтік өміріне, оқу процесіне, психологиялық және эмоционалдық жағдайына теріс әсер етуі мүмкін. Сонымен қатар, интернетке тәуелділік мінез-құлықтың өзгеруіне, мектептегі оқуға деген қызығушылықтың төмендеуіне, әлеуметтік қатынастардың шектеуіне әкелуі мүмкін. Бұл зерттеудің мақсаты – интернетке тәуелділігі бейім бастауыш сынып оқушыларының тұлғалық ерекшеліктерін анықтап, олардың интернетке деген қызығушылығы мен тәуелділігінің пайда болуына әсер ететін факторларды зерттеу.

Зерттеу жұмысы барысында интернетке тәуелділік пен балалардың тұлғалық дамуындағы өзара байланысты қарастырып, осы мәселеге қатысты ғылыми көзқарастар мен теориялық тұжырымдарды талдау жоспарлануда. Зерттеу нәтижелері білім беру жүйесінде интернетке тәуелділікке қарсы профилактикалық шараларды әзірлеуге, балалардың психологиялық денсаулығын сақтау мақсатында тиімді әдіс-тәсілдерді анықтауға мүмкіндік береді.

Материалдар мен әдістер

Бұл зерттеу жұмысында бастауыш сынып оқушыларының интернетке тәуелділігі мен олардың тұлғалық ерекшеліктері арасындағы байланысты анықтау мақсатында бірнеше әдіс қолданылды.

1. Зерттеу нысаны мен қатысушылары
   Зерттеу объектісі ретінде қала мен ауыл мектептерінде оқитын 4-5 сынып оқушылары таңдалды. Зерттеу жүргізілген мектептердің жалпы саны – 5. Оқушылардың жалпы саны 100-ге жуық (50 ұл, 50 қыз) болды. Бұл балалардың жасы 9-11 жас аралығында болды.
2. Зерттеу әдістері
   - Анкета сұрақтары: Оқушылардың интернетке тәуелділік деңгейін және оның
   - тұлғалық ерекшеліктеріне әсерін бағалау үшін арнайы құрылымдалған анкета қолданылды. Анкета сұрақтары интернеттің қандай мақсатта қолданылатыны,

әлеуметтік желілерді қолдану жиілігі, оқу процесіне әсері, эмоционалдық күйі мен физикалық белсенділігі туралы мәліметтерді қамтыды.

- Психологиялық тестілер: Оқушылардың тұлғалық ерекшеліктерін бағалау үшін бірнеше психологиялық тестілер қолданылды. Олардың ішінде эмоцияларды басқару қабілетін анықтайтын тесттер, сонымен қатар, өзін-өзі бағалау және импульсивтілікті тексеруге арналған әдістемелер бар.
- Әңгімелесу: Оқушылармен жеке сұхбаттар жүргізіліп, олардың интернетке деген көзқарастары мен тәуелділік деңгейлері туралы пікірлері тыңдалды. Бұл әдіс балалардың өз көзқарастарын ашық айтуға мүмкіндік берді.
- Ата-аналар мен мұғалімдерден сауалнама: Оқушылардың интернетке тәуелділігін және тұлғалық ерекшеліктерін объективті бағалау үшін ата-аналар мен мұғалімдерден сауалнама алынды. Бұл сауалнамалар оқушының интернетті пайдалану ерекшеліктері мен оның мінез-құлқы туралы қосымша ақпарат жинауға көмектесті.

3. Деректерді талдау әдістері
   Зерттеу нәтижелері статистикалық әдістермен талданды. Анкета мен сауалнама сұрақтарына жауаптар жиынтығы мен психологиялық тест нәтижелері SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) бағдарламасында өңделді. Деректерді өңдеуде орташа көрсеткіштер мен стандартты ауытқулар есептелді, сондай-ақ интернетке тәуелділік пен тұлғалық ерекшеліктер арасындағы корреляциялық байланыс анықталды. Сонымен қатар, қатысушылардың интернетке тәуелділік деңгейі мен тұлғалық қасиеттері арасындағы айырмашылықтарды салыстыру үшін t-тестісі қолданылды.
4. Этика мәселелері
   Зерттеу барысында барлық қатысушыларға зерттеу мақсаты туралы түсінік беріліп, олардың келісімі алынғаннан кейін ғана жұмыс жүргізілді. Барлық қатысушылардың жеке мәліметтері құпия сақталды, ал зерттеуге қатысу ерікті болды.

Бұл әдістер интернетке тәуелділік деңгейі мен тұлғалық ерекшеліктерді кешенді түрде зерттеуге мүмкіндік берді.

Нәтижелер мен талқылаулар

Зерттеу нәтижелері бастауыш сынып оқушыларының интернетке тәуелділігі мен олардың тұлғалық ерекшеліктері арасындағы өзара байланысты анықтауға бағытталған. Қатысушылардың интернетті пайдалану жиілігі, оның мақсаттары, сонымен қатар тұлғалық қасиеттері мен психологиялық ерекшеліктері бойынша талдаулар жүргізілді.

1. Интернетке тәуелділік деңгейі

Зерттеу барысында оқушылардың интернетке тәуелділік деңгейі әртүрлі болды. Оқушылардың шамамен 40%-ы интернетті күнделікті қолданатынын, 30%-ы апта сайын пайдаланатынын, ал қалған 30%-ы тек арнайы мақсатта, яғни оқу үшін ғана қолданатынын көрсеткен. Алайда, интернетті жиі қолданатын оқушылардың көбісі (60%-ы) уақытын ойындар мен әлеуметтік желілерде өткізетінін атап өткен. Бұл балалардың оқу процесіне деген қызығушылықтарының төмендегені, сондай-ақ физикалық белсенділіктерінің азайғаны байқалды.

2. Тұлғалық ерекшеліктер мен интернетке тәуелділік арасындағы байланыс

Зерттеу нәтижелеріне сәйкес, интернетке тәуелділігі жоғары оқушылардың тұлғалық ерекшеліктерінде кейбір айқын ерекшеліктер байқалды:

- Эмоционалдық тұрақсыздық: Интернетке тәуелділігі

жоғары оқушылар эмоционалдық тұрғыдан тұрақсыз болды. Олар стрессті, күйзелісті жеңуге және эмоцияларын бақылауға қиындықтар сезінді. Мұндай оқушылардың интернетке деген тәуелділігі эмоционалдық қажеттіліктерін қанағаттандырудан туындады.

- Әлеуметтік қарым-қатынастар: Интернетті жиі қолданатын балалардың көбісі әлеуметтік қарым-қатынаста белсенді болмаған. Олар өздерін сырттай ұстайтын, адамдармен бетпе-бет сөйлескенде қобалжитын болды. Бұл, әсіресе, интернетте анонимді ортада қарым-қатынас жасаған балаларда байқалды.
- Өзін-өзі бағалау және импульсивтілік: Зерттеу барысында интернетке тәуелділігі жоғары оқушылардың өзін-өзі бағалау деңгейінің төмен екендігі анықталды. Сонымен қатар, импульсивтілік деңгейі де жоғары болды, олар қалауына байланысты әрекет етуге бейім болған.

3. Ата-аналар мен мұғалімдердің пікірі

Ата-аналар мен мұғалімдер интернетке тәуелділік мәселесі туралы өз алаңдаушылықтарын білдірді. Ата-аналар балалардың интернетте өткізетін уақытын бақылау қажеттілігін атап өтті, ал мұғалімдер интернеттің оқушының оқу процесіне әсерін байқады. Мысалы, кейбір оқушылар интернетте ұзақ уақыт өткізетіндіктен, мектеп тапсырмаларын орындау және оқу үлгерімі төмендеген.

4. Интернеттің тұлғалық даму мен оқу процесіне әсері

Зерттеу барысында интернеттің балалардың тұлғалық дамуында және оқу процесінде де әсері байқалды. Интернетке тәуелді оқушылардың көбісі мектеп тапсырмаларын орындауға ынтасыздық танытты, көп жағдайда оқуға деген мотивациясы төмен болды. Сонымен қатар, интернетті шектен тыс қолдану физикалық белсенділіктің азаюына, сыртқы әлеммен қарым-қатынастың әлсіреуіне алып келді.

5. Корреляциялық талдау нәтижелері Корреляциялық талдау нәтижелері интернетке тәуелділік пен тұлғалық ерекшеліктер арасында айтарлықтай байланыс бар екенін көрсетті. Мысалы, интернетке тәуелділік деңгейі жоғары балалардың эмоционалдық тұрақсыздығы, импульсивтілігі және әлеуметтік оқшаулануы арасында орташа күшті оң корреляция байқалды. Бұл көрсеткіштер интернетке деген тәуелділіктің балалардың психологиялық және әлеуметтік дамуына теріс әсер ететінін дәлелдейді.

6. Талқылаулар

Зерттеу нәтижелері интернетке тәуелділіктің балалардың тұлғалық ерекшеліктері мен психологиялық дамуына елеулі әсер ететінін көрсетеді. Интернеттің әлеуметтік байланыстарды алмастыруы, балалардың өзін-өзі бақылауға қабілетсіздігі мен эмоционалдық тұрақсыздыққа әсері айқын көрініс табады. Бұл жағдайлар балалардың тұлғалық дамуына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан интернетке тәуелділік мәселесін шешу үшін ата-аналар мен педагогтардың бірігіп, балалардың интернетті қолдану уақытын бақылау, олардың психологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін балансты әдіс-тәсілдерді қолдануы маңызды.

Зерттеу нәтижелері интернетке тәуелділіктің алдын алу және бақылау үшін арнайы психологиялық тренингтер мен білім беру бағдарламаларын әзірлеудің қажеттілігін айғақтайды. Сонымен қатар, балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға және тұлғалық ерекшеліктерін қолдауға бағытталған жұмыстарды күшейту керек.

Интернетке тәуелділік деңгейі

1 сурет зерттеудің айқындаушы кезеңінде бастауыш сынып оқушыларының виртуальды тәуелділігінің белгілері

1. Зерттеу нәтижелерінің жалпы көрінісі:

Зерттеудің нәтижесі бойынша, бастауыш сынып оқушыларының 50%-ында компьютерлік ойындарға тәуелділік деңгейі жоғары екені анықталды. Бұл балалардың ойындарға деген қызығушылығы мен оларды ойын ойнау арқылы көп уақыт өткізетінін көрсетеді. Мұндай

тәуелділіктің болуы олардың күнделікті өміріне, оқу процесіне және әлеуметтік қарым-қатынастарына теріс әсер етуі мүмкін.

2. Біршама тәуелділік (21%):

Зерттелгендер арасында 21%-ы компьютерлік ойындарға белгілі бір тәуелділікпен сипатталады. Бұл балалар ойындарды жиі қолданады, бірақ олардың виртуалды ойындарға тәуелділігі аса жоғары емес. Олардың ойынға деген қызығушылығы мен қажеттілігі қалыпты деңгейде болуы мүмкін, бірақ интернет немесе ойындармен өткізілетін уақыттың ұзақтығы мен жиілігі әлі де бақылауда болуы керек.

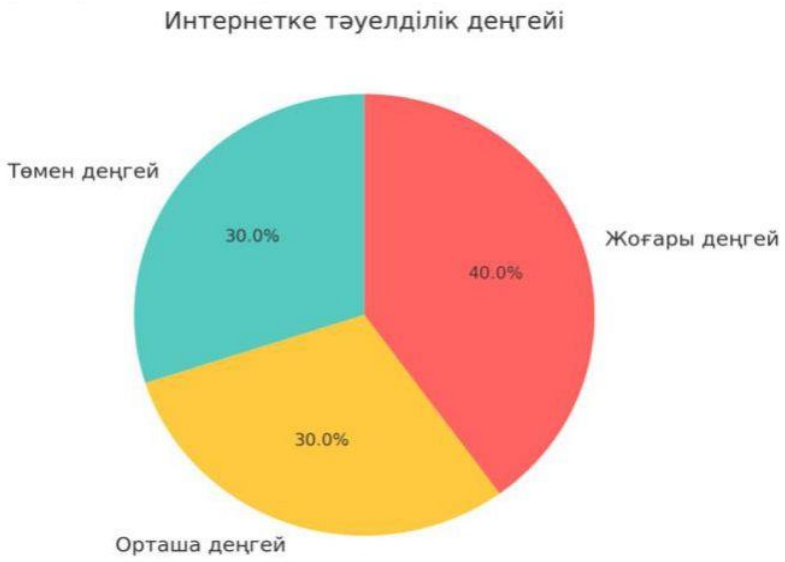

3. Тәуелділіктің жоқтығы (29%):

Зерттелгендердің 29%-ында компьютерлік ойындарға тәуелділік жоқ. Бұл балалар компьютерлік ойындарды аз немесе мүлдем қолданбайды. Олар оқу мен басқа да физикалық және әлеуметтік белсенділікке көбірек уақыт бөледі. Бұл көрсеткіш балалардың интернетті немесе ойындарды қолдану арасында теңгерімді өмір салтын ұстанатынын білдіреді.

4. Тәуелділік деңгейінің маңызы:

- Жоғары тәуелділік (50%) — бұл балалардың компьютерлік ойындарға тым көп уақыт жұмсайтынын және ойындарға тәуелділіктің олардың өмірінде басты орын алатынын көрсетеді. Мұндай балаларда оқу үлгерімі төмендеуі, физикалық белсенділіктің азаюы, әлеуметтік оқшаулану сияқты мәселелер пайда болуы мүмкін. Бұл тәуелділік оларды эмоционалдық тұрғыдан да әлсіретуі мүмкін.
- Біршама тәуелділік (21%) — балалар ойындарға қатысты белсенділіктерін бақылап, кейде тым көп уақыт өткізетін жағдайда болуы мүмкін. Бұл балаларға арнайы түзету немесе бағыттау шаралары қажет болуы мүмкін. Олар ойындарды тек бос уақыттарын өткізу үшін қолданады, бірақ интернетке тәуелділікті дамытпаудың алдын алу қажет.
- Тәуелділік жоқ (29%) — бұл балалардың интернет пен ойындармен араласуы аз немесе қалыпты деңгейде. Олар өз уақыттарын теңгерімді түрде бөле алады және оқу мен басқа да іс-әрекеттерге уақыт таба алады.

5. Тәуелділіктің алдын алу шаралары:

- Балалардың тәуелділігін басқару: Зерттеу нәтижелеріне сүйенсек, бастауыш сынып оқушылары арасында компьютерлік ойындарға тәуелділік деңгейінің жоғары болуы мүмкін, бұл өз кезегінде олардың психологиялық және әлеуметтік дамуына кері әсерін тигізуі мүмкін. Сондықтан, ата-аналар мен педагогтар балалардың ойын уақытын бақылап, оларды басқа да пайдалы іс-әрекеттерге қызықтыруға күш салуы қажет.

– Ойындарға тәуелділікпен күресу үшін білім беру бағдарламалары: Оқушыларға компьютерлік ойындардың артықшылықтары мен зиянды әсерлері туралы ақпарат беру, оларды белсенді өмір салтына, шығармашылық жұмыспен айналысуға ынталандыру қажет.
– Психологиялық қолдау: Тәуелділік деңгейі жоғары оқушыларға психологиялық қолдау көрсету, эмоциялық тұрақтылықты дамыту үшін арнайы тренингтер ұйымдастыру да маңызды.

6. Қорытынды:

Зерттеу нәтижелері бастауыш сынып оқушыларының компьютерлік ойындарға тәуелділік деңгейінің әртүрлі екенін көрсетеді. Зерттелгендердің жартысынан көбі ойындарға жоғары тәуелділік танытуда, бұл олардың психоэмоционалдық жағдайына және оқу үлгеріміне әсер етуі мүмкін. Сондықтан, ата-аналар мен педагогтар осы мәселені шешу үшін алдын алу шараларын қабылдауы, сондай-ақ балалардың денсаулығына және дамуына қамқорлық жасау керек.

Зерттеу қорытындысы бойынша, балалардың тәуелділігін ерте кезеңде анықтау және осы бағытта алдын алу шараларын қолдану өте маңызды.

1. Компьютерлік ойындарға тәуелділік деңгейі жоғары: Зерттеуге қатысқан оқушылардың 40%-ында тәуелділік деңгейі жоғары болып анықталды. Бұл топта компьютерлік ойындар оқушылардың күнделікті өміріне айтарлықтай ықпал етіп, олардың бос уақытын басым түрде алатынын көрсетеді.
2. Белгілі бір тәуелділік деңгейі бар: Зерттеуге қатысушылардың 20%-ында компьютерлік ойындарға орташа деңгейдегі тәуелділік байқалады. Бұл топта ойынға деген қызығушылық бар болғанымен, оның оқушылардың өміріне толықтай үстемдік етпегені байқалады.
3. Құмар ойындарға тәуелділігі жоқ: Зерттелгендердің 30%-ы компьютерлік ойындарға қызығушылық танытпаған немесе ойындарға тәуелділіктің белгілері анықталмаған. Бұл оқушылардың бос уақытын басқа қызығушылықтарға арнағанын білдіреді.

Жалпы қорытынды:

Бұл деректер бастауыш сынып оқушыларының елеулі бөлігі (60%) компьютерлік ойындарға белгілі бір деңгейде тәуелді екенін көрсетеді. Осы жағдай олардың оқу үлгеріміне, физикалық және психологиялық денсаулығына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан ата-аналар мен мұғалімдер оқушылардың экран алдында өткізетін уақытын бақылап, ойындарға деген тәуелділікті төмендету бойынша шаралар қолдануы маңызды.

Интернетке тәуелділік деңгейі 2 сурет зерттеудің айқындаушы кезеңінің нәтижелері

Ұсыныстар:

1. Уақытты бақылау:

Ата-аналар балаларының экран алдында өткізетін уақытын шектеу үшін күнделікті кесте құрулары керек. Бұл оларға уақыттарын тиімді пайдалануды үйретеді.

2. Бақылау құралдары:

Компьютер немесе телефонға уақытты бақылауға арналған арнайы қосымшаларды орнату арқылы ойындарға жұмсалатын уақытты азайтуға болады.

3. Альтернативті іс-әрекеттер:

Балаларға спорт, өнер, музыка немесе басқа да шығармашылық әрекеттерді ұсыну. Бұл олардың назарын ойындардан басқа пайдалы іс-әрекеттерге аударуға көмектеседі.

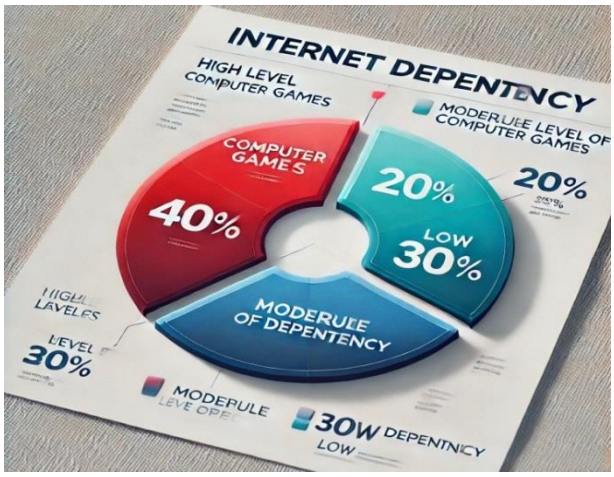

4. Ата-ана мен мұғалімдер арасындағы байланыс:

Баланың оқу үлгерімін және денсаулығын бақылау үшін ата-ана мен мұғалімдер бірлесіп жұмыс жасауы қажет. Мектепте оқушылар арасында экран уақытын азайтуға бағытталған бағдарламалар ұйымдастыруға болады.

5. Денсаулықты қорғау:

Балалардың көздерін қорғау үшін әрбір 20-30 минут сайын экраннан үзіліс жасауды ескерту қажет. Сонымен қатар, дұрыс тамақтану мен белсенді қозғалысқа назар аудару керек.

6. Компьютерлік ойындардың мазмұнын талдау:

Оқушылардың ойнайтын ойындарының мазмұнын бақылау маңызды. Олар оқыту мен дамуға бағытталған пайдалы ойындарға көңіл бөлуі керек.

7. Мектеп бағдарламасына өзгеріс енгізу:

Мектеп бағдарламасында оқушыларды интернет және компьютерлік технологияларды қауіпсіз пайдалану мәдениетіне үйрету сабақтарын енгізу ұсынылады.

Библиография

1. Әбдіқалықова Г. К. Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық даму ерекшеліктері. – Шымкент: Мектеп, 2019.
2. Казначеева Л. И. Интернет-зависимость среди детей и подростков: Психологический анализ и коррекция. – Москва: Педагогика, 2018.
3. Дементьева Т. С. Дети и интернет: Психология зависимости. – Санкт-Петербург: Речь, 2020.
4. Иванова М. А. Психология детского возраста: Роль интернета в формировании личности. – Уфа: Башкирский университет, 2017.
5. Тарасова Н. В. Интернет-зависимость у детей: Причины и последствия. – Москва: Академический проект, 2015.
6. Шарафуддинова Н. М. Психология зависимости: Интервью с родителями детей. – Алматы: Қазақ университеті, 2016.
7. Симонов М. П. Интернет и его влияние на личностное развитие детей. – Томск: Издательский дом ТГУ, 2018.

АБАЙДЫҢ ҚАРА СӨЗДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Серикбаева Ш. Б.,
Республикалық физика-математика мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші

Бізде әлі күнге дейін Абайдың шығармалары, әдеби мұралары туралы сөз еткенде, жазғанда оның қара сөздері қаға беріс, ұмыт қалып келеді. Ақынның өлең, дастандары, ақындығы ғана тең беріліп қара сөздері тексерілмей келеді. Абайдың қара сөздері туралы бірде-бір арналы еңбек жоқ.

Ал шынына келгенде, Абайдың қара сөздері ақынның асыл, әдеби мұраларының көлемді, аса мәнді саласы. Ол тақырыбы мен мазмұны жағынан болсын, жанрлық ретінен, стилі жағынан болсын аса маңызды, аса қызықты, егжей-тегжейін талдап зерттейтін саласы.

Абай қара сөзді өз өмірінің кейінгі он шақты жылы ішінде, 1890-1900 жылдар арасында жазған. Жазғанда күнделік дәптер сияқты етіп жазған. Ұлы ақын басына келген ой-пікірлерін бөлек-бөлек етіп жазып отырған. Онысы, ірілі-уақты, 45 бөлек сөз болып шыққан. Жалпы көлемі 7-8 баспа табақ. Үлкен бір кітап.

Абай қара сөздерінің көбіне бұрын өлең, дастандарында сөз еткен тақырыптарын сөз етіп, сол жөніндегі ойын, дәлелін айқындай түскен. Бірді-екілі сөздерінде тың, жаңа тақырыптарды сөз еткен. Жалпы алғанда тақырып жағынан Абайдың қара сөздерінің оның өлең, дастандарынан көп жаңалығы, бөтендігі жоқ. Тек сол бір ерекшелігі – Абай қара сөздерінде көбінше қоғамдық-әлеуметтік мәселелерді, дін, мінез-құлық, адамгершілік мәселелерін сөз еткен. Өзіндік дүниеге, қоғамға, қазақ өміріне, қазақ өмірінің түйінді мәселелеріне көз қарасын айтқан.

Сондай-ақ, Абайдың қара сөздері оның өлеңдері мен дастандарынан идея, пікір, көзқарас жағынан да өзге емес. Абай өлеңде қандай терең ойлы, данышпан болса, қара сөзде де дәл сондай терең ойшыл, данышпан. Абай өлеңде қандай бұқарашыл ағартушы, жаңашыл болса, қара сөзде де дәл сондай бұқарашыл ағартушы, жаңашыл. Ол қара сөздерінде қозғап, сөз тақырыптарының бәрін де осы бұқарашыл-ағартушылық, жаңашылдық көзқараспен талдап, шешеді. Халықтың ілгері дамып, игілікке жетуіне айқын жол сілтеп, келелі кеңес береді.

Бізде Абай қара сөздері «Ғақлия» деп аталып жүр. Абай шығармаларының толық жинақтарында да солай «Ғақлия» деп жазылып жүр. Себебі, Абайдың өзі баста осылай деп атапты деседі.

Тегінде Абайдың қара сөздерін ғақлия деп атау дұрыс емес. Өйткені, ғақлия-ғибарат – мысал жөнінен дін, мінез-құлық жайында айтылған өсиет, насихат сөздер. Абайдың қара сөздерінің бәрі бірдей мұндай ғибарат, мысал болып, бәрі бірдей дін, мінез-құлық туралы болып келе бермейді. Тек бірнеше сөзі (1, 15, 25, 28, 32, 34 сөздері) ғана дін, мінез-құлық туралы ғибарат, мысал-ғақлия болып келеді. Естуіміз Абайдың өзі о баста тек осы сөздерін ғана «Ғақлия» деп атаса керек.

Кейде бізде Абайдың қара сөздері нақыл, мәтел сөздер – афоризм деп айтылады. Біздіңше бұл да орынсыз. Себебі, нақыл, мәтел, афоризм дегеніміз белгілі қисыны, ұйқасы, ырғағы бар, тақпақпен айтылатын кесек, түйдек ой, пікір. Біздің ауыз әдебиетіміздегі билер, шешендер сөздері тәрізді, Төле бидің бір қарапайым досына: «Әншейінде сен де кісі, мен де кісі, екі дайда сен қай кісі, мен қай кісі» деп айтқан сөзі сияқты болып келетін сөздер. Абайдың қара сөздері түгелімен нақыл, мәтел, изречение, афоризм болып, билер, шешендер сөзі тәрізді болып келмейді. Абайдың тек бір ғана қара сөзі (37-сөзі) нақыл, мәтел,

изречение, афоризм болып, билер сөзі тәрізді болып келеді. Мысалы: «Бақпен асқан патшадан, мимен асқан қара артық. Сақалын сатқан кәріден, еңбегін сатқан бала артық» деген сияқты болып келеді.

Бірқатар зерттеушілер Абайдың қара сөздерін ғылыми трактат деп айтпақ болады. Біздіңше, бұл да қолайсыз. Өйткені, Абайдың қара сөздері түгелімен ғылыми еңбек емес. Тек бірнеше сөзі ғана (17, 19, 27, 36, 38, 43-сөздері ғана) ғылыми талдау, ғылыми қорытынды. Бұл сөздерін Абайдың өзі «Тастих» деп атаған.

Біздіңше, Абайдың қара сөздерінің басым көпшілігі – сын, сықақ жөнімен сюжетсіз жазылған көркем әңгіме, басқаша айтқанда көркем проза, көркем публистика.

Абай қара сөздерінде көбінше өз заманындағы жұртты шатып-бұтып, пара алып, езіп жүрген, дау қоздырып, елді бұзып жүрген болыс, билерді, қуларды сынайды; қуыс кеуде, құр көкірек, орынсыз кербез, мақтаншақ адамдарды, ынта-жігерсіз, талап-әрекетсіз еріншек адамдарды, ел қыдырып, өсек-өтірік айтқан адамдарды, сөз ұқпаған, надан адамдарды сынайды. Ол бірсыпыра сөздерінде осылардың күлкі, сықақ кескінін, бейнесін жасайды, кісі бейнесін жасайды.

Мысалы, Абай он сегізінші сөзінде кербездің бейнесін жасайды. Ол жазады: «... Кербездің екі түрлі қылығы болады: бірі – бет-пішінін, сақал-мұртын, мүшесін, жүрісін, қас-қабағын қолдан түзеп, шынтағын көтеріп, қолын тарақтап әуре болмақ. Біреуі – атын, киімін «айран ішерім» деп, солардың арқасында сыпайы, жұғымды жігіт атанбаққа, өзінен ілгерілерге елеулі болып, өзі қатарындағының ішін күйдіріп, өзінен кейінгіге: «Әттең, дүние-ай, осылардың атындай ат мініп, осылардың киіміндей киім кигеннің не арманы бар екен?» дейтұғын болмаққа ойланбақ...» - дейді.

Абай отызыншы сөзінде мақтаншақ кісінің бейнесін жасайды. Ол жазады: «Қырқын мінсе қыр артылмайтын осы бір «қырт мақтан» деген бір мақтан бар... Ол ар, есті білмейді, намысты білмейді, кең толғау, үлкен ой жоқ, не балуандығы жоқ, не батырлығы жоқ, не адамдығы жоқ, не ақылдылығы, арлылығы жоқ. Мойнын бұрып қойып: «Ой, тәңірі-ай, қойшы әрі, кімнен кім артық дейсің! Кімнің басы кімнің қанжығасында жүр? Ол менің қазаныма ас салып беріп жүр ме? Мен онан сауын сұрап отырмын ба? Ой, әкесін ұрайын! Өліп кетпей не керек: азар болса, атылып, осы үшін айдалып кетсем де көнгенім-ақ! Әйтеуір бір өлім бар ма?» - деп, қалшылдайтын кісі көп қой», - дейді.

Міне, бұл екеуі де кісінің айқын бейнесі: бірі кербез кісінің, екіншісі мақтаншақ кісінің бейнесі. Екеуі де өте шебер жасалған бейне. Абай тағы бірнеше сөзінде (11, 21, 23, 26, 35, 41-сөздерінде) қожа-молданың, алаяқ би, болыстардың, талапсыз, әрекетсіз адамдардың бейнелерін жасайды. Бәрін де әлгідей шебер, айқын етіп жасайды.

Сондай-ақ, Абай қара сөздерінде сөз кестесін де (сөз образын), өмір кескінін де жасаған. Ой-пікірін, айтайын деген идеясын суретпен, кестемен, сырлы сөзбен, келісті теңеулермен айтқан. Абайдың сын, сықақ сөздері ғана емес, ғақлия, тастих сөздерінің де көп жерлері, көп орайлары көркем сурет, келісті кесте болып, бастан-аяқ дерлік өткір, айқын шендестірулермен, салыстырулармен айтылған көркем сөз болып келеді.

Мұның үстіне Абайдың қара сөздерінің қай-қайсысы болсын екпінді, жігерлі, өткір болып келеді. Оларды оқып отырғанында жазушы көз алдында құдайға құлшылық етіп, тасбығын аударып, дін, Алла, тәңірі, мінез-құлық жайында мысалдап, ғибраттап насихат, өсиет айтып отырған сопы немесе төрімнен көрім жақын, ендігі ісім – шүкіршілік деп жамбастап жатқан, реті келіп қалғанда нақыл, мәтел айтып отырған ескі би, ақсақал елестемейді. Елінің, заманының, замандастарының мінін, оғаш мінезін, жексұрын қылығын батыл, дәл, шебер айтып отырған, олардың сол мінездерін сөзбен де, іспен де түзеуге құдіреті келетін алып жүрек, асқан ақыл, қажымас қайрат иесі адам, кең өрісті кемеңгер адам елстейді.

Абайдың қара сөздері орыс халқының сықаққой ұлы жазушысы Салтыков-Щедриннің шығармаларына ұқсайды. Олар Салтыков-Щедриннің шығармаларына сюжетсіз келуі, сын,

сықақ болып келуі, өмір келбетін, жағымсыз адамдардың бейнесін келтіруі жағынан да жалпы рухы, стилі жағынан да ұқсайды. Абайдың кербездері мен мақтаншақтары, пысықтары мен болыс, билері қазақтың Голевлев мырзалары, Помпадурлары, Иудушкалары, әпербақан начальниктері десе болады.

Абай «Интернатта оқып жүр» - деген өлеңінде Салтыков-Щедриннің атын аса құрметпен, зор мағынамен атайды:

Ойында жоқ бірінің
Салтыков пен Толстой! –

дейді. Мұны Абай текке айтпаған болу керек. Қара сөз жөнінде оны өзінің ұстазы деп білгендіктен, өлең, поэзия жөнінде Пушкин мен Лермонтовтан қалай үйренген, үлгі алған болса, қара сөз жөнінде Щедриннен дәл сондай үйреніп, үлгі алғандықтан айтқан болуға тиісті.

Сонымен, Абайдың қара сөздері көркем. Абай – қазақтың көркем прозасының негізін салушы. Бірақ Абай бұл жөнде жалғыз, тұңғыш емес, оның серігі, құрдасы бар. Ол – Абайдың замандасы Ыбырай Алтынсарин. Ыбырайдың көптеген тамаша ұсақ әңгімелері, новеллалары – қазақтың көркем прозасының басы, негізі. Ыбырайдың бұл әңгімелері Абайдың тұсында, Абай қара сөздерін жаза бастаған кезде, қайта онан сәл ілгері жазылды.

Бірақ Абай мен Ыбырай бірін-бірі көрген жоқ, бірінің шығармасын бірі оқыған, білген жоқ, сондықтан бұлар бірінен-бірі көріп, бірінен-бірі үйреніп жазған жоқ, әрқайсысы өз бетімен жазды. Екеуінің де ұстазы, үлгісі орыс халқының классик әдебиеті болды, екеуі де сонан үйреніп, сонан үлгі алып жазды.

Қазақтың көркем прозасының атасы болған Абай мен Ыбырайдың қара сөздерін түрлі жағынан жете зерттеп, тиісінше бағалап, халқымызға таныстыру – әдебиетшілеріміздің алдында тұрған құрметті міндеттерінің бірі.

Абайдың ақындық мәдениеті – барлық ақын-жазушыларға үнемі үлгі, мектеп. Бұл мәдениет – XIX ғасырдың екінші жартысына дейін адам баласы жасаған асыл мұраларды бойына сіңірген, содан қаруланып өсіп шыққан ақындық мәдениет.

Абайға қазақ ақындарының ұлы ұстазы, ағасы, кемеңгер басшысы деген баға оның кейінгі ұрпақтар үшін қалдырған мәңгі өлмес, асыл поэзиясының алдында тауап етіліп берілгендей.

Библиография

1. Абай. Энциклопедия. Бас редакторы Р. Нұрғалиев. Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, «Атамұра», 1995.
2. Абай. 2 томдық. Адматы: «Жазушы», 1995.
3. Мұхтар Әуезов Энциклопедиясы. Бас редакторы С. Қасқабасов. Алматы: Атамұра, 2011.
4. Ердембеков Б. Абайтану. Оқу құралы. Астана: Фолиант, 2012.
5. Досжан Д. Абайдың рухы. Ғұмырнамалық ойтолғау. – Астана: «Фолиант», 2008.

ГЕНЕТИКА ЖӘНЕ СЕЛЕКЦИЯ НЕГІЗДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ АМАЛДАР

Суюндикова Ш.Е.,
«Ақмола облысы Білім басқармасының Целиноград ауданы бойынша білім бөлімі Қызылсуат ауылының жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
биология және химия пәндерінің мұғалімі, педагог-зерттеуші

Генетика және селекция биологияның іргелі салалары болып табыла отырып, ауыл шаруашылық, медицина және өзін-өзі түсінуді дамыту үшін үлкен маңызға ие. Бұл пәндерді тиімді оқыту тек терең білімді ғана емес, сонымен қатар білім алушыларды қызықтыра білуді және күрделі ұғымдарды түсінікті және қолжетімді етуді талап етеді.

Төмендегі ғалымдар өздерінің зерттеулері мен жарияланымдары арқылы генетика мен селекцияны оқытуды және жалпылау әдістерін қалыптастырды десек те болады. Олардың экспериментке, бақылауға, сыни тұрғыдан ойлауға және пәнаралық тәсілдерге баса назар аударуы педагогтарды шабыттандырды десек артық айтқандық емес.

Грегор Мендель, ең алдымен, өзінің жаңашыл генетикалық ашылуларымен танымал болғанымен, оның қатаң эксперименталды тәсілі және нәтижелерді анық, әрі нақты көрсетуі тиімді ғылымды оқытудың үлгілері болды.

Американдық биолог Томас Хант Морган генетика мен тұқым қуалаушылықтың хромосомалық теориясының негізін салушылардың бірі. Морган генетиканы оқытуда эксперименттік деректер мен модельдік организмдердің маңыздылығын атап өтті.

Альфред Стуртевант гендердің ұйымдастырылуын түсінудің маңызды құралы болып табылатын генетикалық карталарды жасады. Оның жұмысы генетикалық білім берудегі деректерді визуализациялау мен талдаудың маңыздылығын көрсетеді.

Барбара МакКлинтоктың мобильді генетикалық элементтерді ашуы генетикада төңкеріс жасады. МакКлинтоктың бақылауға және сыни ойлауға баса назар аударуы көптеген педагогтарды шабыттандырды.

Джеймс Уотсон және Фрэнсис Криктің ДНҚ құрылымын түсіндіруі генетикадағы бетбұрыс болды. Олардың жұмысы оқыту үшін құнды сабақтар ұсынатын ғылыми зерттеулердегі үлгі құрудың және пәнаралық ынтымақтастықтың күшін көрсетеді.

Білім алушыларға генетика және селекция негіздерін оқытқанда, түсініктер мен терминдерді қызықты және қолжетімді түсіндіре білуге басты назар аудару керек.

Кейбір негізгі ойлармен бөлісетін болсам:

Оқытуды интерактивті түрде өткізу, яғни келесідей практикалық іс-әрекеттерді қолдануға болады:

- вариацияларды байқау үшін әртүрлі тұқымдардан өсімдіктерді өсіру;

- моншақтарды немесе тиындарды пайдаланып генетикалық тораптарды имитациялау;
- тұқым қуалайтын қасиеттерді бақылау үшін отбасылық ағаштарды жасау;
- оқуды қызықты және интерактивті ететін оқу ойындары мен модельдеулерді пайдалану.

Әлбетте, шынайы өмірмен байланысты көрсетіп отырған абзал:

⇒ Табиғаттан мысалдар: генетикалық өзгергіштіктің жануарлардағы, өсімдіктердегі және экожүйедегі биоәртүрлілікке қалай әкелетінін талқылау.

⇒ Медициналық қолдану: генетиканың ауруларды түсіну және емдеудегі рөлін түсіндіру.

⇒ Этикалық ойлар: гендік инженерия және гендік редакциялау төңірегіндегі этикалық мәселелерді талқылау.

Генетика және селекция негіздерін оқытудағы негізгі аспектілер ретінде төмендегілерді айқындауға болады:

Интерактивті әдістер	Зертханалық жұмыс	Қарапайым генетикалық эксперименттер (мысалы, жеміс шыбындары немесе өсімдіктермен) жүргізу білім алушыларға генетикалық үдерістерді әрекетте көруге мүмкіндік береді.
	Жобалық жұмыс	Тақырыпты тереңірек түсіну үшін білім алушылар өз жобаларын жасай алады (мысалы, отбасылық ағаш құру немесе тұқым қуалайтын ауруларды зерттеу).
	Модельдеу жұмысы	ДНҚ, хромосома және жасушаның бөліну процестерінің үлгілерін пайдалану абстрактілі ұғымдарды визуализациялауға көмектеседі.
	Симуляциялық жұмыс	Генетикалық процестерді компьютерлік модельдеу нақты жағдайларда жүзеге асыру қиын немесе мүмкін емес эксперименттерді жүргізуге мүмкіндік береді.
Пәнаралық әдіс	Математикамен байланыс	Генетикалық деректерді талдау үшін статистикалық әдістерді қолдану.
	Химиямен байланысы	ДНҚ және белоктардың құрылысын зерттеу.
	Тарихпен байланысы	Генетиканың ғылым ретінде дамуын қарастыру.
Өзектілігі	Ағымдағы зерттеулер	Генетиканың соңғы жетістіктерін талқылау (мысалы, CRISPR-Cas9).
	Нақты өмірдегі қолданысы	Генетика мен селекцияның ауыл шаруашылығында, медицинада және басқа салаларда қалай қолданылатынын айғақтау.
Дағдыны дамыту	Сыни тұрғыдан ойлау	Ғылыми мақалаларды талдау, ақпараттың сенімділігін бағалау.
	Коммуникация	Зерттеу нәтижелерін көрсету, талқылауға қатысу.
	Топтық жұмыс	Бірлескен жобаларды жүзеге асыру.

Сонымен қатар, генетика және селекция негіздерін тиімді оқытуда төмендегідей оқыту үдерісін жақсартатын педагогикалық технологияларды пайдалануға болады:

1. Бейнелеу және модельдеу –
   3D модельдері: ДНҚ, хромосомалар мен жасушалардың 3D үлгілерін пайдалану білім алушыларға күрделі құрылымдар мен процестерді визуализациялауға көмектеседі.

Интерактивті модельдеу: онлайн модельдеу білім алушыларға генетикалық тоғысулармен тәжірибе жасауға, жасушаның бөлінуін бақылауға және мутациялардың әсерін зерттеуге мүмкіндік береді.

Анимациялар: анимациялар мейоз, митоз және ақуыз синтезі сияқты абстрактілі ұғымдарды көрсете алады.

2. Интерактивті әдістер –

Геймификация: ұпайлар, белгішелер және сынақтар сияқты ойын элементтерін қосу білім алушылардың белсенділігі мен мотивациясын арттырады.

Виртуалды зертханалар: виртуалды зертханалар білім алушыларға нақты зертханалық жағдайда қиын немесе мүмкін емес эксперименттер жүргізу үшін қауіпсіз, бақыланатын ортаны қамтамасыз етеді.

Онлайн форумдар мен талқылаулар: онлайн платформалар күрделі генетикалық және этикалық мәселелер бойынша пікірталас пен дебаттар туғыза алады.

3. Сандық құралдар мен ресурстар –

Білім беру веб-сайттары мен қосымшалар: көптеген онлайн ресурстар генетика мен селекция бойынша интерактивті сабақтар, викториналар және модельдеулерді ұсынады.

Деректерді талдау құралдары: білім алушылар генетикалық деректерді талдау және қорытынды жасау үшін электрондық кестелерді және статистикалық бағдарламалық құралды пайдалана алады.

Виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR): VR және AR технологиялары қызықты және тартымды оқу тәжірибесін қамтамасыз ете алады.

Әлбетте, педагог оқыту технологияларын таңдау кезінде оқытудың нақты мақсаттарына, білім алушылардың жасерекшеліктері мен оқу мәнерлеріне баса назар аударуы керек және қолда бар ресурстарға бағыттауы керек.

Генетика мен селекцияны тиімді оқыту теориялық білім мен практикалық дағдыларды үйлестіруді қажет етеді. Оқытудың алуан түрлі әдістерін қолдану, қызықты және өзектілігі жоғары оқу ортасын құру білім алушылардың осы маңызды пәнді табысты меңгеруінің кілті болып табылады.

ЖОБАЛАУ ОҚЫТУ ӘДІСІ (PBL) АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ДЕРБЕС ОҚУҒА ЫНТАЛАНДЫРУ

Ташиева Ж. С.,
№25 қазақ қыздар гимназиясы Екібастұз қаласы
тарих пәні мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде оқушыларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға, күрделі мәселелерді шешуге және өздігінен білім алуға бағыттау маңызды орын алады. Мұндай мақсаттарға қол жеткізуде PBL (Project-Based Learning) немесе жобалық оқыту әдісі ерекше орынға ие. Бұл әдіс оқушылардың білімді тәжірибе арқылы игеруін қамтамасыз етіп, оларды шынайы өмірде кездесетін проблемаларды шешуге дайындайды. PBL- оқу материалын жобалау және зерттеу жұмыстары арқылы меңгеруді көздейтін білім беру тәсілі. Оның басты ерекшелігі- оқушылар белгілі бір мәселені шешу үшін білім алып, оны нақты іс жүзінде қолданады.

PBL негізі ерекшеліктері:

Шынайы проблема-жоба нақты өмірден алынған, оқушылар үшін маңызды әрі қызықты болуы қажет. Оқушының белсенділігі-білім алушылар мәселені өздігінен зерттеп, шешім табуға тырысады. Командалық жұмыс- оқушылар арасында бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын дамытады. Пәнаралық байланыс-жобалар бірнеше пәндер бойынша білімді біріктіруге мүмкіндік береді. Сыни тұрғысынан ойлау-оқушылар шешімдерді әзірлеуде креативті тәсілдер мен сыни талдауды қолданады. Өнімді нәтиже- жоба соңында оқушылар нақты нәтиже(есеп, модель, презентация) ұсынады.

Өзектілігі: Көптеген оқушылар білімнің шынайы өмірге қатысын түсінбегендіктен, сабаққа қызығушылық танытпайды. PBL жобасы нақты өмірдегі мәселелерді шешуге бағытталғандықтан, оқушылар алған білімдерін практикада қолдануға ынталанады. Жоба негізінде оқыту сабақ процесімен бірге үздіксіз жүргізіледі. Жоба тақырыптары авторлық бағдарлама негізінде күнтізбелік-тақырыптық жоспарға сәйкес анықталады. Жобалар оқушыларға қызықты және өзекті тақырыптарды ұсынады. Бұл олардың білім алу процесіне тереңірек енуіне ықпал етеді.

Мақсаты:оқушыларды белсенді оқыту арқылы олардың білімдерін шынайы өмірде қолдануға, зерттеушілік, шығармашылық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған білім беру процесін ұйымдастыру.

Міндеттері:

- Жоба тақырыбының оқу бағдарламасындағы тақырыппен сәйкес болу
- Оқушыларды өмірдегі нақты мәселелерді табуға және оларды шешу жолдарын іздеуге үйрету.
- Мәселелерге сыни тұрғыдан қарау, түрлі шешімдерді талдау және инновациялық идеяларды ұсыну.
- Шығармашылық тәсілдер арқылы жаңа өнім түрін жасау.
- Оқушыларды мәдени немесе әлеуметтік мәселелерді шешу шараларына тарту.

Күтілетін нәтиже:

- Оқу бағдарламасына сай зерттеу тақырыптары анықталады.
- Командалық жұмыс барысында оқушылар идеялармен бөлісіп, пікірталас жүргізуді және ортақ шешім қабылдауды үйренеді.
- Көпшілік алдында сөйлеу қабілеті артады.
- Жоба барысында оқушылар нақты өнім (презентация, макет, есеп, бейнежоба) жасайды.

Тиімділігі: Жоба негізінде оқытуды мен өз тәжербиемде 4 жыл қолданып келемін. Осы уақыт аралығында бұл жұмыстың тиімділігіне көзім жетіп жүр.

9 «а» сыныптарына «Мұражай тарихты таныта аладыма?» яғни кез келген мемлекеттің тарихын тек мұражай арқылы тануға болама деген бағыттаушы сұрақ аясында оқушылар ой талқылар жүргізіп өздері бір тұжырымға келді. Оқушыларға жоба мақсаты таныстырылып, келісім шарт жасалынып оқушыларды өз еріктері бойынша топқа бөліп, зерттелетін 4 оъект бойынша (Павлодар қаласы бойынша) тандалынып алынды. Оқушылар, ұстаздар, мен ата-аналар және шетел азаматтарынан осы сұрақ төңірегінде ойларымен бөлісіп видео-сауалнама жасайды. Жұмыс барысында осы таңдалып алынған мұражайлар жайлы мәліметтер жиналып, мұражай қызметкерлерімен кездесу ұйымдастырылады. **Бағыттаушы сұрақ:** Мұражай арқылы бір елдің тарихын тануға болады ма? **Оқу мақсаттары:** Рухани жаңғыру аясында өз елінің тарихын терең оқу және түсіну, тарихқа деген құрмет. **Соңғы өнім:** Видео, брашюра және гид ретінде таныстыру, болашақтағы мұражайдың макетін жасау. Аудитория: Мұражай қызметкерлері, мектеп әкімшілігі және оқушылар, ата-аналар. Жоба жұмысының жасалу барысын қадағалап отыруда **WhatsApp** тобы құрылды.

Жоба негізінде оқытуды әжірибемде қолдану барысында оқушылардың топта ынтымақтаса жұмыс жасау қабілеттері артты, сыни көзқарастары қалыптасты, оқушылардың білім сапасы 74% -дан 92% - ға өсті. Шығармашылық конкурстарға, ғылыми жобаларда, ғылыми конференцияларда жүлдегер атанған оқушыларымның саны да, сапасы да өсті. Облыстық ғылыми жоба және «Зерде» ғылыми жобаларында Аманжолова Аружан, Сырман Арай, Ерланова Алина II-III орындарға ие болды. «Менің кіші Отаным» конкурсында Каиргельдинова Камила, Сатпекова Қымбат I-II орындарды иеленсе, Халықаралық Сатпаев атындағы ғылыми-практикалық конфернциясында Хамитова Назар, Каиргельдинова Камила оқушыларым жүлделі орындарға ие болды.

Қорытындылай келе айтарым, «Жоба негізінде оқыту» әдісін барлық әріптестерге жүргізуге кеңес беремін. Қазіргі уақытта біздің оқушыларға икемді дағдылар қажет. Икемді дағдылар оқушылардың өмірге тез бейімделе алулары үшін керек. Осы дағдыларды дамытуда «Жоба негізінде оқытудың» тиімділігі өте жоғары деп есептеймін.

Библиография

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Жобалау технологияларын қолдану бойынша әдістемелік нұсқаулықтар. *Қазақстанда PBL әдісін мектептер мен ЖОО-да қолдану тәжірибесі туралы мәлімет-2020*
2. Сейтқалиев Ж.Қ. Орта білім беру жүйесіндегі жобалық оқыту технологиясын енгізу:тәжірбелік зерттеулер. ҚР педагогикалық журналы.-2021
3. Изобразительное искусство Казахстана / сост. Б.Г. Ерзакович. – Алма-Ата: Изд-во Академии наук Казахской ССР, 1963. – 374б
4. ERIC (Education Resources Information Center) [https://eric.ed.gov]: Білім беру саласындағы зерттеулер үшін дереккөздер.

ПРОЕКТ «РАЗВИТИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ РЕШЕНИЕ ПРИКЛАДНЫХ ЗАДАЧ»

Тлеубердинова Д.Н.,
учитель начальных классов, учитель русского языка и литературы, руководитель проекта,
Вахитов Тимур, Рябова София,
учащиеся 3 «Б» класса – участники проекта

Математическая грамотность - способность человека определять и понимать роль математики в мире, в котором он живет, использовать математику так, чтобы удовлетворять в настоящем и в будущем потребности, присущие творческому, заинтересованному и мыслящему гражданину.

Казахстан обладает огромным природно-географическим потенциалом. По занимаемой площади республика занимает девятое место в мире - 2 717 300 квадратных километра. На его территории свободно могли бы уместиться все страны европейского Союза. Когда в южных районах зацветает урюк, на севере страны еще бушуют метели. На территории Казахстана как бы сходятся суровая Сибирь и знойная Азия, горная тайга и песчаные пустыни, обширные низменности и мощные горные хребты. Наличие обширных пустынных и полупустынных территорий обусловило низкую плотность населения - 6,2 человека на 1 квадратный километр, что значительно ниже показателей ряда стран мира. Богат и разнообразен животный и растительный мир Казахстана. Встречаются в степях быстроногие дрофы и журавли, пьют из озёр воду красавцы фламинго. В стране много красивых городов, старых и молодых со своей историей, достопримечательностями и известными людьми. И как настоящие патриоты, мы должны в первую очередь изучать свою страну, её историю, природу, искусство.

Гипотеза:

если использовать цифровые данные о географии Казахстана, животном, растительном мире, промышленности в математических задачах, то у младшего школьника будет развито чувство патриотизма, расширится кругозор, и качественно повысятся вычислительные навыки.

Цель исследования

- исследовать влияние решения задач с цифровыми данными о природе и промышленности Казахстана на развитие патриотизма, кругозора и вычислительных навыков младших школьников.

Задачи исследования:

- исследовать информацию о территориальных, географических, исторических данных Казахстана, животном, растительном мире страны, о достопримечательностях городов, об известных людях страны;
- составить простые задачи по математике с использованием цифровых географических данных Казахстана;
- классифицировать задачи и создать тетрадь-тренажёр по математике для учащихся 1-4-ых классов;
- провести анкетирование с учащимися четвертых классов по теме проекта;
- апробировать тетрадь-тренажёр на уроках математики и дополнительных занятиях;
- исследовать влияние решения задач из тетради-тренажёра на развитие чувства патриотизма, кругозора и вычислительных навыков, школьников.

Актуальность

Хотелось бы, чтоб школьники много знали о своей Родине. Конечно, в школах изучаются самые разные предметы, и учебных программах много информации о нашей стране. Но, к сожалению, многие школьники увлекаются компьютерными играми, усваивают новейшие

компьютерные программы. А сколько времени отнимают сотовые телефоны, которые всё больше и больше модифицируются. Мы задумались, как школьников заинтересовать информацией о нашей замечательной стране. Вместе с учителем мы решили создать такую тетрадь, в которой были бы сведения для расширения кругозора и одновременно эти сведения преобразованы в задачи. Решая такие задачи, младший школьник, не только развивает вычислительные навыки и логическое мышление, но и расширяет свой кругозор, узнаёт много интересного о своей Родине.

2.Основная часть.

2.1 Мой Казахстан

Мы прочитали много рассказов, статей о нашей стране, как будто заново открыли для себя Казахстан.

Наша Республика обладает огромным природно-географическим потенциалом. По занимаемой площади республика занимает девятое место в мире - 2 717 300 км^2, это одно их крупнейших государств мира. В его природном «арсенале» есть и моря, и озёра , и реки, и величавые горы, и леса, просторные степи и пустыни.

По природно-климатическим и экономическим условиям Казахстан делится на пять зон. В южном и северном регионах, составляющих около половины территории Казахстана, проживает две трети населения. В западном же регионе, занимающем свыше четверти территории, проживает лишь восьмая часть населения. В настоящее время Казахстане 17 областей: Акмолинская, Алматинская, Актюбинская, Восточно-Казахстанская, Атырауская, Жамбылская, Западно-Казахстанская, Карагандинская, Костанайская, Кзылординская, Мангистауская, Павлодарская, Абайский, Ұлытау, Туркестаская,Северо-Казахстанская, Южно-Казахстанская и три города республиканского значения - Астана и Алматы, Шымкент.

Я живу в городе шахтёров Экибастузе. Вот такие сведения о своем регионе я узнала. В нашем регионе имеется **Баянаýльский государ́рственный национа́льный приро́дный парк.** Он был основан в 1985 году, явившись первым национальным парком Казахстана. Основанием для создания парка явилась необходимость сохранения и восстановления естественной флоры и фауны Баянаульского горного массива. Общая площадь парка составляет 68 453 га . Я узнала, что в Баянауле обитают около 50 видов птиц и 40 видов зверей, среди которых, как имеющих большую ценность, можно выделить группу боровой дичи, а также архара , косулю.

Особой гордостью парка является архар, занесённый в Красную книгу, как редкий и исчезающий вид животных, нуждающийся в охране.

На фото: пейзажи Баянаула

Здесь произрастает четыре типа растительности (лесной, кустарниковый, луговой и степной). Еще я узнала, что площади сосновых лесов Баянаула сильно сократились еще в XIX веке - со 114 тыс. га в 1820 г. до 28 тыс. га в 1870 г. В настоящее время они занимают площадь около 12 тыс. га.

В Красную книгу Казахстана занесено немало представителей животного и растительного мира**.** Среди них **красный** волк, тяньшаньский бурый медведь, гепард, бархатный кот, манул, каракал, рысь и снежный барс. А также исчезающие растения: тюльпан Цвейга, тяньшанская ель.

На территории Казахстана существует 10 заповедников и 8 национальных парков. Они были созданы с целью сохранения редких животных, птиц и растений.

В Казахстане много красивых городов с современными и историческими зданиями. Самое высокое здание в Астане, это башня комплекса"Абу-Даби Плаза", его высота 382 м. множество достопримечательностей украшают наши города.

Информации интересной о нашей стране очень много. Её только изучать и изучать .

2.2 Составление простых задач по математике с использованием цифровых географических данных Казахстана;

Обилие информации о стране натолкнуло меня на мысль о том, как младшим школьникам её донести в доступной, занимательной форме. Так, чтобы ученик прочитал сведения и запомнил их, особенно цифровые данные. Что если преобразовать ту или иную информацию в математическую задачу, которая решается сложением, вычитанием, умножением или делением однозначных или многозначных чисел. Используя географические данные Казахстана составили задачи на разностное сравнение, задачи на единицу измерения – время, на увеличение, уменьшение чисел и на движение .

Приведём несколько примеров из сборника задач, используя такие сведение:

Журавль-красавка, обитающий в Казахстане – это самый маленький вид журавлей. Высота его туловища 89 см. В нашей стране обитает также розовый фламинго, рост которого достигает 130 см.

И такой вопрос: На сколько см розовый фламинго выше журавля-красавки? Получилась задача в одно действие на сравнение чисел. Тип задачи подсказала мне учитель.

Эта задача решается так:

Журавль –красавка – 89см
Розовый фламинго – 130 см *на ? см выше*
130 – 89 = 41(см) – разница в росте.

Ответ: розовый фламинго выше журавля на 41см.

Например задача на увеличение чисел:

В Восточно-Казахстанской области 15 районов и 10 городов, 30 посёлков, 870 сельских населённых пунктов. Сколько всего населенных пунктов в Восточно-Казахстанской области?

Мы её решили так:

районов -15
городов-10 } *-?(п)*
посёлков -30
сельских п-870

870+(15+10+30)=925(п)- всего населенных пунктов

Ответ: всего 925 населенных пунктов в Восточно-Казахстанской области.

Использовав информацию об озёрах Казахстана, можно составить следующую задачу.

Озеро Балхаш

озеро Алаколь

Длина озера Балхаш 600 километров, а длина озера Алаколь 104 километров. Составили задачу в два действия. К этой задаче поставили два вопроса. На сколько километров озеро Балхаш, длиннее, чем озеро Алаколь?* Какова длина двух озёр?

Оз.Алаколь-104км

Оз.Балхаш- 600км на ? км длиннее? ?км всего

1)600 – 104=496(км) – разница в длине

2)600 + 104=704 (км) – всего

Ответ: длина двух озёр 704 км.

озеро Балхаш озеро Алаколь

Наши исследования:

Мы исследовали информацию о территориальных, географических, исторических данных Казахстана, животном, растительном мире страны, о достопримечательностях городов, об известных людях страны;

Составили простые задачи по математике с использованием цифровых географических данных Казахстана.

Классифицировали задачи и создали тетрадь-тренажёр по математике для учащихся 1-4-ых классов.

Провели анкетирование с одноклассниками по теме проекта.

Апробировали тетрадь-тренажёр на уроках математики и дополнительных занятиях.

Исследовали влияние решения задач из тетради-тренажёра на развитие чувства патриотизма, кругозора и вычислительных навыков, школьников

Вопросы	Варианты ответов и количество ответивших		
1.Сколько областей в Казахстане?	14	17	Не знаю
	6	8	6
2.Какое место в мире занимает Казахстан по площади?	5-ое место	Не знаю	9-ое место
	9	5	6
3. Журавль-красавка, обитающий в Казахстане – это самый маленький вид журавлей. Какова длина его туловища?	98	89	Не знаю
	10	4	6
4.Сколько заповедников и парков существуют на территории Казахстана 10 заповедников и 8 национальных парков.	8 парков и 10 заповедников	6 парков и 8 заповедников	Не знаю
	6	5	9
5. Нравится ли тебе решать задачи по математике в которых есть информация о Казахстане?	да	Не знаю	нет
	16	22	2

В анкетировании принимали учащиеся 3-го класса. Подводя итог, мы пришли к выводу, что большинству учащимся понравилось решать задачи, в которых использовали цифровые данные Казахстана, и что к сожалению, дети мало знают о своей Родине. А это значит, нужно изучать свою страну: ее природу, животный и растительный мир, города, достопримечательности, промышленность. Наши одноклассники были очень довольны, узнали много интересного о своей Родине.

В ходе работы над темой мы успешно решили поставленные перед нами задачи исследования. Гипотеза данного научного проекта подтвердилась, мои одноклассники, использовав географические данные Казахстана в сборнике задач сильнее стали любить свою страну, расширили свой кругозор и лучше стали решать задачи. Решая задачи из сборника, ребята всё больше заинтересовались информацией о нашей замечательной стране.

Данный сборник предназначен учителям и учащимся 1-4 классов для выполнения задач по математике. Задачи составлены на основе географических данных и способствуют расширению кругозора учащихся. Он полезен всем школьникам в качестве дополнительного материала. Может быть использован как на уроках математики, так и во внеклассной работе. Сборник помогает формированию патриотизма, любви к Родине.

Библиография

1. Интернет- ресурс http://ru.wikipedia.org/wiki/География_Казахстана
2. Удивительный мир. По страницам Красной книги Казахстана.
3. Тимоханов В.А,О.В белялов, Толыбекова Т.В. 3.Под ред. канд. географии. н., Е.Н. Гладышева. — Алма-Ата: Изд-во Академии наук Казахской ССР, Кузнецова З.В. Павлодарская область
4. Казахстан: в цифрах и фактах.- Алматы: Статистика, 1998
5. География Павлодарской области / Под редакцией М.И. Чуб – Павлодар, 1996
6. Экология Павлодарской области: Цифры и факты/ ЗвездПрииртышья.- 2001.-5 июня.-С.5

ЖОБА ТАҚЫРЫБЫ «ТЕРМОСТЫҢ ҚҰПИЯСЫ»

Тлеукенова Г.О.,
«Павлодар қаласының № 7 жалпы орта білім беру мектебі» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Зерттеу мақсатты: термостың жұмыс істеу принципінің құпиясын ашу, үй жағдайында жаңа термос моделін құрастыру.

Зерттеу міндеттері: Берілген тақырыпқа байланысты нақты деректерді газет - кітап басылымдарынан, қосымша жинақтардан, интернет желісінен іздеу, мәліметтерді толықтыру. Термостың шығу тарихын, құрылысын және жылуды сақтау принципін анықтау. Үй жағдайында алынған мәліметтер негізінде жаңа термос моделін құрастыру.

Тақырыптың өзектілігі: Қазіргі таңда ғылыми-техникалық прогрестің дамуымен бірге тұрмыстық бұйымдардың құрылымы да жетілдірілуде. Солардың бірі – термос. Термостың құрылымын, жұмыс істеу принципін зерттеу арқылы оқушылардың ғылыми танымын кеңейту маңызды. Сонымен қатар, энергия үнемдеу, жылу оқшаулау сияқты заманауи мәселелерді түсінуге көмектеседі. Термостың жұмыс принципін меңгеру арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға және өз қолдарымен жаңа үлгілерді құрастыруға мүмкіндік береді.

Термос деген не?Термос - бұл жылу өткізбейтін немесе сақтайтын, жоғары немесе төмен температурадағы азық-түлікті ұзақ уақытқа дейін сақтай алатын, күнделікті өмірде қолданылатын ыдыс-аяқтың бір түрі. Дьюар ыдысының өзге түрі болып саналады. Термос азық-түлікті тек сақтау үшін емес, сонымен қатар олардың даярлауына да қолданылуы мүмкін, мысалы, қышқыл сүтті тағамдарды термос арқылы ашытады.

Термостың шығу тарихы.

1) 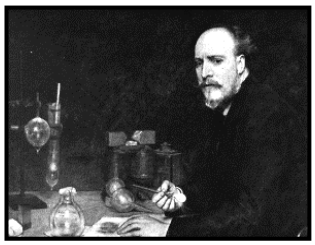
2) 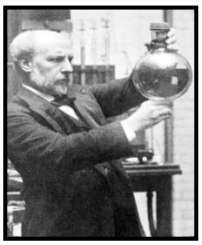
3) 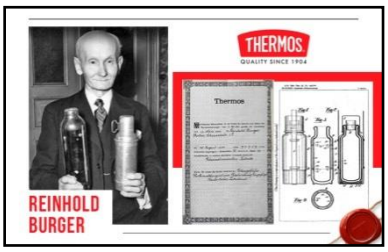

XIX ғасырдың аяғында ғалымдарды өте төмен температурада сұйытылған газдарды сақтау мәселесі алаңдатты.

1881 жылы неміс физигі Адольф Фердинанд Вейнхольд сығылған оттегіні сақтау үшін қабырғалар арасындағы кеңістіктен сорылған ауасы бар қос қабырғалы шыны қорапты қолдана бастады, ал 1892 жылы танымал ғалым XIX ғасырдағы әйгілі шотланд химигі Джеймс Дьюар физика мен химия саласында бірқатар жаңалықтар ашты. Ол контейнерді (қорапты) тар тамағы бар колба түрінде жасап, ішін жұқа күміс қабатымен жабу арқылы дизайнды жақсартты. Бұл құрылғы «Дьюар ыдысы» деп аталды және ол әлі күнге дейін бүкіл әлемдегі химиялық зертханаларда қолданылады. Дьюар колбасын ойлап табудың арқасында химиктер сұйытылған газдың қасиеттерін толығырақ зерттей алды.

1903 жылы шыны жасаушысы Рейнхольд Бургер Дьюар ыдысын жетілдірді. Бұл ыдысты күнделікті өмірде ыңғайлы пайдалану үшін ол оған металлдан корпус, тығын және шыныаяқ қақпағын қосты. Ішуге ыңғайлы болу үшін пішінінде ұзартты. Патентке өтінім 1903 жылы 30 қыркүйекте берілді. Қазіргі уақытта патент мерзімі аяқталды. Thermos сауда маркасын пайдалану құқығы қытайлық Thermos DS компаниясына тиесілі, осы брендпен термос шығарады.

Бір қызығы, термос алдымен колба деп аталды, содан кейін халық оны «термос» деген бір сөзбен атай бастады.

Термостың құрылысы

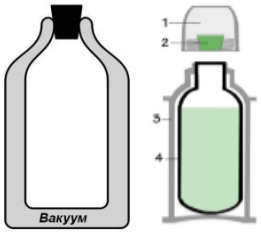

1- Термостың қақпағы
2- Тығыны
3- Термостың сыртқы қабаты (корпусы)
4- Айналы сауыт

Термостың негізгі бөлшегі бұл - сауыт (Дьюар ыдысы). Сауыт көбінесе шыныдан немесе екі қабырғалы, таттанбайтын болаттан жасалады. Жылу өткізгіштікті және сауыт пен қоршаған орта арасындағы конвекцияны азайту үшін қабырғалар арасынан ауа сорылып алынады, вакуум пайда болады. Жылу бөлінуін азайту үшін сауыттың бетін шағылыстыратын, айналы материалмен қаптайды. Термостың сыртқы қабаты пластмассадан немесе металлдан жасалады. Металл сауыттермостың корпусы да болыпсаналады

Термосты қолдану.Ең алғаш термосты ұшқыштар қолдана бастады. Олардың ұшақ кабиналары ашық болғандықтан,жылынып, өмірлерін сақтап қалу мақсатында термосыстық суын жиі қолданды. Кейінірек термос саяхат әуесқойларының атрибутына айналды және бүкіл әлемде үлкен танымалдылыққа ие болды. Ақыр соңында, кез-келген саяхатшы өзімен бірге ыстық сусын немесе қайнаған су ала бастады. Термос көптеген экспедицияларда қолданылған.

Балықшылар термоста ыстық сусындарды сақтау үшін ғана емес, сонымен қатар жемді дайындау мақсатында қолдана бастады. Олар термосқаарпасалып, үстінен қайнаған су құятын, таңертең жем дайын болатын.

Суық мезгілде, суға кірер алдында, Сүңгуірлер мен су асты аңшылартермостағы сабын араласқан жылы сумен,гидрокостюмдерін жылытқан.

Қазіргі уақытта термостар, термалды кружкалар, термиялық ыдыстар соншалықты танымал, күнделікті өмірімізді оларсыз елестете алмаймыз. Олар тамақ пен сусындарды дайындауда және сақтауда қолданылады, демалыста, саяхатта, жұмыста өте қажет.

Термос түрлері.

Біріншіден, термостың үлкен және кішкентай түрлері бар. Неге біз термостарды көлемі бойынша бөлуіміз керек? Себебі, термостағы судыңтемпературасы тікелей оның ішкі сыймдылығына байланысты. Термос көлемі, неғұрлым үлкен болса, соғұрлым сыймдылығы көбірек болады, ыстығыда көпке дейін сақталады. Ұзақ сапарларға үлкен термостыалған дұрыс. Кішкентай термос тасымалдауға ыңғайлы, бірақ үлкен термоста ыстық сусын немесе тамақ ұзақ уақыт ыстық болады.

Екіншіден, термос кең және тар мойынмен келеді. Кең мойынның арқасында термосқа бірінші және екінші тағамдарды қоюға және алуға ыңғайлы, ал тар мойын термостар ыстық және салқын сусындар үшін ыңғайлы. Бірақ сұйықтықты кең мойынды термостарға да құюға болады? Сонда тар мойын не үшін қажет? Термос мойыны-ең көп жылу жоғалтатын орын. Мойыны неғұрлым кең болса, термостың іші соғұрлым тез салқындайды. Термосты таңдағанда, бұл фактіні ескеру қажет.

Үшіншіден, термостарды вакуумдық колба түріне қарай бөлуге болады: ол шыны немесе тат баспайтын болаттан жасалған болуы мүмкін. Сонымен қатар, әрқайсысының өзіндік артықшылықтары мен кемшіліктері бар: шыны колба өте нәзік, егер термосты жылжымалы түрде пайдалану керек болса, онда металл колбасы бар термосты таңдаған жөн, ал егер термосты үйде пайдалану керек болса, онда шыны колбасы бар термосты сатып алған дұрыс. Шыны колба, металдан айырмашылығы, жылуды едәуір ұзақ сақтайды. Шыны химиялық төзімділікке ие болғандықтан,ондағы сұйықтыққажағымсыз иіс, біртүрлі рең түспейді,

сондықтан, қорықпай, шай,тұнба және т.б. қайнатуға болады. Термос ішін щеткамен жуып, қайнаған сумен шайса, ол жаңа сияқты болады. Шыныға қарағанда металл колбадағы иістен құтылу кейде оңай емес.

Эксперимент жүргізу. Мен үй жағдайында термос жасауға шештім. Бірақ, вакуумдық қабаттың орнына қарапайым материалдарды қолдандым: мақта, изолон және ауа.

Ол үшін маған 2 пластикалық кастрюль қажет болды(1 үлкен, ал екіншісі кішірек) термометр – + 300 *С және -50*С температураны өлшейтін.

1 Тәжірибе. Мақсаты: вакуумның орнына ауасы бар термос жылуды қанша уақыт ұстайтынын анықтау.

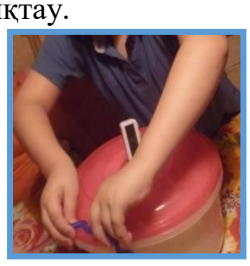

Мен қайнаған суды ішкі кастрюльге құйып, оны үлкен кастрюльге қойдым, екі кастрюльді де қақпақпен жаптым. Мен термометрді сол жерге қойдым. Ол +98 *С температураны көрсетті, ал 3 сағаттан кейін термометр бөлме температурасын 40 *С көрсетті. Бұл көп емес.

Қорытынды: ауа қабаты жылуды ұзақ сақтамайды. Мұндай термос тиімсіз.

2 Тәжірибе.Мен изолонмен 2 тәжірибе жасауды шештім.

Екінші тәжірибемде мен бос кеңістіктің (ауаның) орнына изолон қоюды шештім. Ол жылуды көрсетеді, мен судың қаншалықты жылы болатынын анықтай аламын. Уақытты белгіледім. 4,5 сағаттан кейін су бөлме температурасындай болды. Осылайша, мен изолонның көмегімен су жылуды бос кеңістікке қарағанда сәл көбірек ұстайтынын анықтадым. Су бос кеңістікке қарағанда 1:30-да жылы болды.

Қорытынды: изолон ауаға қарағанда жылуды жақсы сақтайды.

3. Тәжірибе. Мен мақтаның жылуды қалай сақтайтынын тексеруді шештім. Бос кеңістікке өте көп мөлшерде мақта орналастырды. Мақта жылуды ұзағырақ ұстады-8 сағат. Су жылы болып қалды изолонға қарағанда 4 сағат бойы жылы болды.

Қорытынды: мақта жылуды жақсы сақтайды.

Мен барлық нәтижелерді кестеге енгіздім.

Тәжірибе №	Тексерілген материал	Судың температурасы қанша сағат бойы сақталды.	Қорытынды
1	Ауа	3сағат	Ауа қабаты жылуды ұзақ сақтамайды. Мұндай термос тиімсіз.
2	Изолон	4,5 сағат	Изолон ауаға қарағанда жылуды жақсы сақтайды
3	Мақта	8, 5 сағат	Мақта жылуды жақсы сақтайды.

Осылайша, мен мақта жүнінің жылуын жақсы сақтайтынын, изолоннан сәл нашар, ауа өте нашар екенін білдім. Шешімі: үй жағдайында термос жасау үшін мақтаны қолданған дұрыс дегенді білдіреді.

4.Тәжірибе. Қараңғы және айна беттерінің сіңіру қабілетін салыстыру.
Зерттеудің мақсаты: денелер қандай энергияны жақсы сіңіретінін зерттеу:қараңғы немесе айна.
Жабдық: 2 стақан, балмұздақ-үстел шамы (жылу көзі).

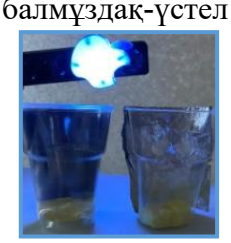

Мен бір стаканды жартылай қараңғыладым, ал екіншісін фольгамен жартылай жабыстырып, оларға бірдей мөлшерде балмұздақ салдым.
Мен үстел шамын қосып, екі стаканды да мөлдір жағына қойдым. Мен көзілдірікте балмұздақтың еруін бақыладым.
Балмұздақ бұрын қара түсті стаканда еріген, өйткені ол тезірек қызады, ал фольгамен жабылған стақан әрең қызады, өйткені айна беттері энергияны көрсетеді.
Қорытынды: қара беттер энергияны көбірек сіңіреді, ал айна беттері айтарлықтай аз.
5.Тәжірибе. Үй жағдайында термос жасау

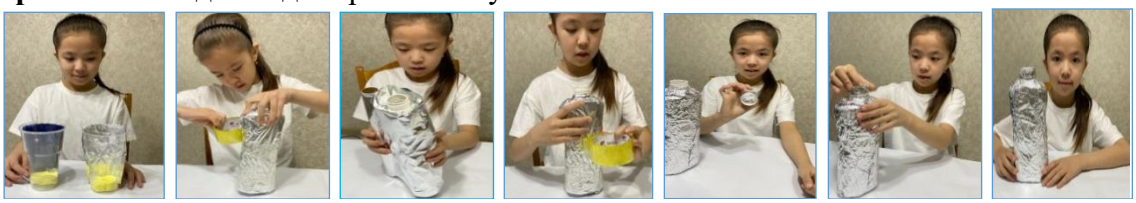

Термос жасау үшін маған қажет болды: Бұранды қақпағы бар шыны бөтелке сыйымдылығы 0.7л. Егер біз пластикалық бөтелкені алсақ, онда ыстық су бөтелкені ерітіп жібереді. Колба ыстық судан деформациялануы мүмкін.
- Сыйымдылығы 2 л пластикалық бөтелке;
- Жылу оқшаулағыш материал-фольгоизолон, синтепон.
- Шағылыстыратын материал-фольга, скотч, жіптер,қайшы, пышақ, губка,пластикалық шыныаяқ, маркер

Зерттеу нәтижесі. Жұмыс барысында біз термостың шығу тарихын, осы өнімнің құрылымын, ондағы физикалық құбылыстардың мәнін түсініп білдік. Бұл бізге термос моделін жасауға мүмкіндік берді. Үй жағдайында термос жасауғаболады. Бұл бізідің отбасымызға қолма-қол ақшаны үнемдеуге мүмкіндік береді. Термостардың зауыттық модельдері арзан емес екені жасырын емес. Біздің жұмысымызбілімді толықтыруға көмектесті, ой өрісімізді дамытуға мүмкіндік берді.
Зерттеу жұмысын жүргізгеннен кейін біз термостағы ыстық су неге ұзақ уақыт салқындамайтынын түсіндіре алдық.
Көптеген стереотиптерге қарамастан, термос жыл бойы өзекті болып қала береді. Қыста немесе маусымнан тыс уақытта ол ыстық шай немесе кофе, жылы тамақ үшін қолданылады, ал жазда сусындарды салқын ұстайды. Өйткені, термос жоғары немесе төмен болғанына қарамастан, бастапқы температураны сақтау принципі бойынша жұмыс істейді.Үй, тұрмыс жағдайында біз электр тоғы, отын, газ түрлерін пайдалана отырып бізге қажет сусын мен тағамдарды жылыту немесе тоңазытқышта суыту амалдарын іске асыра аламыз. Ал сырт жерлерде жүргенде сол тағам мен сусындардың температурасын сақтау тек термос арқылы іске асады.
Біздің зерттеуіміздің практикалық маңызы бар және күнделікті өмірде пайдалы болуы мүмкін деп санаймыз.

Библиография

1. Шыны ыдыстары бар тұрмыстық термостар. Жалпы техникалық шарттар/пер.с итальянского О.А.Литвиновой, Е.В. Широниной.- М.: ЗАО «РОСМЕН-ПРЕСС», 2007. – 232
2. Занимательные опыты и эксперименты /Ф.Ола и др. – М.: Айрис-пресс, 2006. – 128 с.
3. Жылу мен суықтысақтаңыз: Термос. Танымал механика туралы журналы (март 2005). Проверено 17 июля 2012. Архивировано из первоисточника августа 2012.

РЕКРЕАЦИОННАЯ ГЕОГРАФИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОЗНАНИЯ МИРА

Тулебаева С.Б.,
учитель географии, школа-лицей BINOM SCHOOL
имени Каныша Сатпаева города Астаны

В 1960-х годах на стыке физической и социально-экономической географии успешно развивалась рекреационная география. Под рекреацией (в упрощенном изложении) подразумевался отдых и туризм.

В XXI веке для многих стран мира рекреационный туризм является наиболее актуальным и массовым. С каждым годом роль рекреационных ресурсов повышается за счет необходимости формирования и развития современного туризма.

Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев, выступая на международном туристском форуме «Улытау – 2019», указал на то, что сегодня внутренний туризм недостаточно развит, а индустрию туризма необходимо радикально изменить. Необходимо обеспечить информационную доступность туристического потенциала Казахстана с помощью креативных и инновационных решений».

Согласно инструктивно-методическому письму, элективный курс «Рекреационная география» является рекомендуемой темой элективных курсов по учебному предмету за счет вариативного компонента типового учебного плана.

Данный элективный курс ведется мною в течение 6 лет на основе авторской программы, апробированной на базе 7-х классов. Хорошим подспорьем в работе является учебно-методические пособие к программе, которое ежегодно совершенствуется и обновляется. Содержание программы и методических материалов согласовано и рецензировано учеными ВУЗов.

Курс призван помочь углубить знания и расширить кругозор учащихся в области географии, способствует восприятию красоты природы различных уголков мира и нашей страны.

Содержание курса предполагает индивидуальную и коллективную работу, использование практических, семинарских, лекционных, экскурсионных форм обучения.

Предусмотрена проверка и оценка знаний и умений, обучающихся через участие в семинарах и экскурсиях, тестирование, анализ исторических и географических карт, статистических материалов, подготовка устных сообщений с использованием различных источников знаний.

С целью привития интереса используются цифровые образовательные ресурсы (ЦОР), презентации-шоу и видеоматериалы, обеспечивающие заинтересованность, мотивационную готовность, положительный эмоциональный настрой нас учащихся, инициируют на активную учебно-познавательную деятельность.

К занятиям составлены слайд-презентация темы, содержащая объёмный фактический наглядный материал, подобраны видеоматериалы в электронной форме (презентации, тексты, видео с ссылками, карты) посредством Telegram канала, который можно дополнять. Доступ через QR код открыт, моими наработками пользуются коллеги школ страны.

Разработан и составлен оценочный лист (зачётный лист), по которому оцениваются работы учащихся. Учащиеся в своих работах обязательно должны указать следующие параметры: уровень безопасности страны, природные условия, достопримечательности, население(язык), валюта, местное время, визовые условия. В течение декабря-мая проводится отборочный тур работ.

Зачётный лист Фамилия, имя_____

№	Фамилия, имя выступающего	Страна	Регион (гп)	Полити-ческое состоян ие	Природ-ные условия	Досто-примеча-тельности	Население (язык)	Валюта	Местное время	Визовые условия	Отзыв (комментарий)

По итогам года предполагается защита презентаций лучших работ учащихся параллели, где определяются места, вручаются дипломы и памятные призы. Создана и страница в Instagram, где лучшие работы учащихся выкладываются, которые оцениваются/комментируются как учащимися так и другими подписчиками.

С целью диагностики уровня сформированности универсальных учебных навыков на занятиях элективного курса проведено анкетирование. Итоги исследования позволили определить следующие личностные результаты:

1 Результаты анкетирования

- формирование и развитие познавательных интересов, творческих и интеллектуальных способностей (Уровни: высокий - 33%; базовый - 67%; низкий - 0%);
- приобретение самостоятельности в получении новых теоретических знаний и практических умений (Уровни: высокий - 19%, базовый - 81%; низкий - 0%);
- повышение мотивации образовательной деятельности учащихся на основе личностно-ориентированного подхода (Уровни: высокий - 26%, базовый - 74%, низкий - 0%);
- формирование ценностных отношений на занятиях к результатам обучения (Уровни: высокий - 38%; базовый - 62%, низкий - 0%).

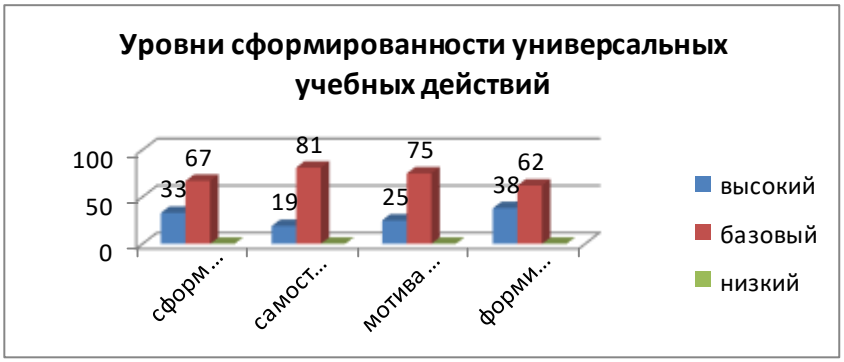

2 Мониторинг уровней сформированности универсальных учебных действий

Ребятам также очень понравилось оценивать друг друга.

На вопрос «Почему нравится, когда оценивают одноклассники?» были следующие ответы:

-тем что, много поддержки со стороны одноклассников;

-можно узнать свои недостатки, что нужно для того, чтобы улучшить свою работу;

-мне нравится оценивание от своих одноклассников, так я после презентации слышу аплодисменты, поддержку, и приятно слышать что одноклассники говорят, что узнали что то новое;

-понимаешь чего не хватает или наоборот, что неплохо получилось;

-когда оценивают одноклассники я не так волнуюсь;

-потому что мне интересно наблюдать за работами других людей и соотвественно оценивать их.

Идёт реализация потребностей: потребность в уважении и признании, в новизне(стремление к получению новой информации, что то знать, уметь), потребность в самореализации(реализовать свою уникальность). Дети учатся мастерству публичного выступления перед аудиторией.

При завершающем анкетировании учащиеся класса отметили следующие положительные стороны элективного курса: доставка информации с помощью ЦОР, высокая информативность и наглядность учебного материала, возможность выполнения работ в свободное и удобное время.

Итоги работы показали, что изучение элективного курса способствует активизации обучения, предоставляет возможность для эффективной самостоятельной работы, улучшает подготовку учащихся к занятиям и повышает уровень в познании мира.

Приложение

«Лучший гид года»

(презентация лучших работ по элективному курсу
«Рекреационная география»)

Цель: развитие познавательного интереса к данному элективному курсу;

Задачи:

1. выявить самого увлеченного и талантливого ученика, способного заинтересовать красотами и достопримечательностями определенного региона;
2. привить интерес к публичным выступлениям;
3. дать учащимся возможность пережить радость достижения, осознать свои возможности, поверить в себя.

Учитель: Добрый день, уважаемые гости, сегодня мы проводим конкурс лучших презентаций элективного курса «Рекреационная география».

В течение 3-х четвертей мы с вами изучили разделы: Отдых и рекреация; Виды рекреационной деятельности; Рекреационные ресурсы и районы мира.

В 4-й четверти начали изучать раздел: Рекреационные ресурсы и районы Казахстана и своего края/

Кто такой гид? Гид (от франц. guide – проводник путешествий, вожак; от лат. excursio - поездка, вылазка) – тот, кто сопровождает туристов и показывает им достопримечательности страны, города и т.п.; экскурсовод, проводник-профессионал. Профессия подходит тем, кого интересует история, психология, мировая художественная культура, иностранные языки и география.

И вот сегодня наши ребята попробуют выступить не только в роли гида, но посоревноваться за звание «Лучший гид года».

Сегодня на конкурс представлены работ. Выступления мы послушаем в порядке изучения регионов мира:

№	Регион	Страна	Город	Фамилия, имя участника
1	Европа			
2				
3				
4	Азия			
5				
6	Америка			
7	Африка			
8	Австралия			

Представить жюри.
Кроме этого, оценивать участников будут и слушатели, у всех слушателей имеются «Оценочные листы».

Выступления участников.

Подведение итогов.

Учитель: Путешествуя по миру, люди обычно хотят прикупить подарки своим родным и друзьям (конечно, и себе любимому). При этом всем бы хотелось быть оригинальными и приобрести что-нибудь действительно особенное, но в большинстве случаев в итоге покупаем самые что ни на есть типичные вещицы в сувенирных лавках. Но с другой стороны, если не купить фигурку Эйфелевой башни в Париже, будет казаться, что вы там вовсе никогда и не были.
Я вам хочу подарить один из символов-сувениров Казахстана-это домбру.
Папа Римский Франциск сравнил Казахстан с национальным инструментом. «Наш мир сегодня очень нуждается гармонии. Что касается Казахстана, гармония – это музыкальный инструмент казахский, это домбра. Именно домбра является культурной эмблемой, символом Казахстана».

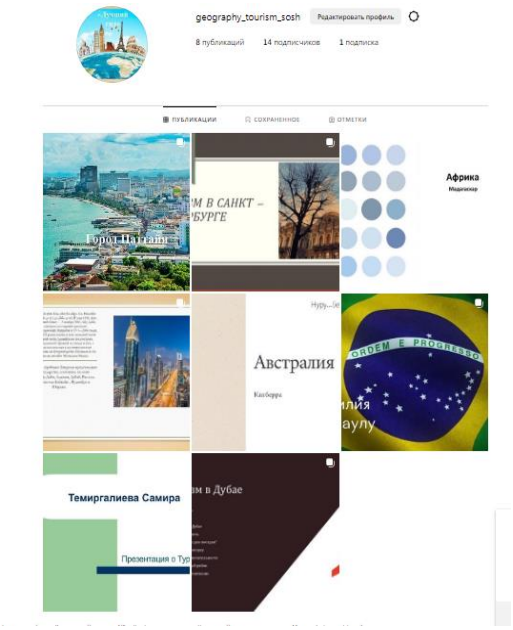

Instagram страница

Библиография

1. Географические атласы для средней школы.
2. География в школах и ВУЗах Казахстана. -2007.-№3.-с.33-35
3. Максаковский В.П. Развитие и география международного туризма.
4. Элькин Г.Н. Экономическая и социальная география мира. Методическое пособие.-Санкт-Петербург: Паритет, 2002.
5. Под общей редакцией Пантелеевой Т.А.-Павлодар, 2001.
6.Туристическое страноведение
7. http://kstovoecotur.ru/stranovedenie/evropatur/zapadnaya-evropa-turizm.htm

ЧИТАТЕЛЬСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ И СКОРОГОВОРКИ: ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ

Тулегенова А. Б.,
КГУ«Средняя общеобразовательная школа имени Мәшһүр Жүсіп» город Павлодар.
Павлодарская область, Республика Казахстан

В современном обществе читательская грамотность играет ключевую роль в формировании личности, способной воспринимать, анализировать и критически осмысливать информацию. Однако развитие навыков чтения у школьников часто сталкивается с рядом проблем: низкая скорость чтения, недостаточное понимание текста, трудности в произношении слов. Одним из эффективных методов повышения читательской грамотности являются скороговорки-уникальный инструмент, который сочетает в себе элементы речевой гимнастики и упражнения для развития языковой интуиции. Читательская грамотность включает способность не только быстро и правильно читать текст, но и понимать его содержание, анализировать и использовать полученные знания в различных ситуациях. Согласно исследованиям PIRLS, уровень читательской грамотности школьников зависит от следующих факторов:

1. Скорость чтения. Чем быстрее ученик читает, тем больше времени у него остается для осмысления прочитанного.
2. Точность восприятия текста. Это способность правильно воспринимать каждое слово и понимать общий смысл.
3. Выразительность чтения. Выразительное чтение помогает лучше понимать эмоциональный контекст текста и связи между его частями.
4. Умение работать с разными типами текстов. Это важно для формирования функциональной грамотности.

Скороговорки, как речевой инструмент, воздействуют на несколько из этих аспектов одновременно, развивая как технику речи, так и навыки быстрого и точного чтения.

Как учитель русского языка и литературы, я постоянно стремлюсь найти эффективные методы для развития речевых навыков у своих учащихся. В процессе работы я заметила, что многие дети испытывают трудности с чётким произношением, дикцией и интонационной выразительностью. Эти проблемы могут мешать им не только в учебной деятельности, но и в повседневном общении, снижая уверенность в себе и затрудняя выражение мыслей.

Практика показывает, что регулярные занятия со скороговорками способствуют преодолению речевых барьеров и улучшают общее качество речи учащихся. Кроме того, они развивают память, внимание и концентрацию, так как требуют от учащихся сосредоточенности и повторения. Использование скороговорок на уроках способствует повышению интереса к изучению языка, так как дети воспринимают их как игру, а игровой элемент всегда повышает мотивацию.

Актуальность применения скороговорок в современном образовательном процессе также связана с общей тенденцией к снижению качества устной речи среди школьников. Многие дети проводят много времени за компьютерами и гаджетами, что ограничивает их возможности для живого общения.

Использование скороговорок на уроках русского языка и литературы — это не только эффективный метод коррекции дикции и артикуляции, но и способ повысить интерес учеников к изучению языка, развить их коммуникативные способности и уверенность в себе. При этом важно учитывать несколько особенностей работы со скороговорками в классе.

Во-первых, использование скороговорок должно быть последовательным и систематическим. Как показывает моя практика, разовое использование скороговорок не приносит ощутимых результатов. Например, когда я только начала вводить скороговорки на своих уроках, мы выполняли это упражнение нерегулярно, и дети не показывали значимого прогресса в произношении. Однако после того как я начала ежедневно посвящать хотя бы несколько минут работе со скороговорками, результаты стали видны уже через несколько недель. Ученики стали более уверенно произносить сложные слова, особенно те, которые раньше вызывали трудности.

Во-вторых, важно учитывать уровень подготовки учащихся. Для младших школьников скороговорки должны быть простыми, с минимальным количеством сложных для произношения звуков. Например, в 3–4 классах я использую такие скороговорки, как «Карл у Клары украл кораллы», где основное внимание уделяется одному или двум сложным звукам. Это позволяет детям сконцентрироваться на конкретной проблеме произношения, не перегружая их сложными сочетаниями. Для старших классов, напротив, можно вводить более сложные и длинные скороговорки, требующие быстрой и чёткой артикуляции. Например, в 8 классе мы работаем с такими скороговорками, как «Шла Саша по шоссе и сосала сушку». Эти фразы помогают учащимся развивать не только дикцию, но и скорость речи, что особенно полезно для публичных выступлений и чтения стихов.

Третья особенность — это использование скороговорок в разных форматах. Я заметила, что учащиеся быстрее усваивают материал, если урок проходит в игровой форме. Например, на одном из занятий я предложила провести соревнование на самую быструю и чёткую скороговорку. Детям это очень понравилось, и они активно включились в процесс, пытаясь произносить фразы всё быстрее и точнее. Такой игровой формат помогает не только улучшить дикцию, но и мотивирует учащихся, делает уроки более увлекательными. Скороговорки можно использовать не только на уроках русского языка и литературы, но и во внеурочной деятельности. Например, в кружках по ораторскому мастерству или театральных постановках.

Особенности использования скороговорок в учебной практике заключаются в их регулярности, адаптации к уровню учащихся и сочетании с другими методами работы над речью. Включение скороговорок в уроки помогает развивать дикцию, артикуляцию и уверенность в общении, а также делает процесс обучения более интересным и разнообразным для школьников.

Я всегда ищу наиболее эффективные и интересные методы работы со скороговорками, чтобы помочь учащимся развить их речевые навыки, сделать уроки более увлекательными и результативными. Основной подход, который я использую, — это постепенное внедрение скороговорок в различные этапы урока, начиная с разогрева и заканчивая завершающими упражнениями.

1. Скороговорки как разминка для речевого аппарата.

Я часто начинаю урок с коротких скороговорок для «разогрева» речевого аппарата. Например, на уроках в 5 классе мы используем простые скороговорки, такие как «Топотал кот топотом, топотал» или «Сыворотка из-под простокваши». Эти фразы помогают ученикам включиться в работу, подготовить мышцы рта к более сложным заданиям и настраивают их на урок. Такая разминка занимает всего несколько минут, но её эффект заметен на протяжении всего занятия — ученики говорят увереннее, а их речь становится более плавной и чёткой.

2. Постепенное усложнение скороговорок.

В процессе работы с детьми важно учитывать их уровень подготовки, поэтому я всегда начинаю с простых скороговорок, постепенно переходя к более сложным. Например, в 3 классе мы начинаем с таких скороговорок, как «Мама мыла Милу», а в 6 классе — переходим к более сложным, таким как «На дворе трава, на траве дрова». В старших классах

я использую скороговорки с многосложными звукосочетаниями, например, «Карл у Клары украл кораллы». Таким образом, ученики шаг за шагом развивают свои речевые навыки, не перегружая их слишком сложными задачами на ранних этапах обучения.

3. Игровые методы.

Игра — это ключевой элемент в работе со скороговорками, особенно для младших школьников. Чтобы сделать процесс более увлекательным, я часто провожу соревнования на скорость и точность произношения. Например, на одном из уроков в 4 классе я организовала игру, где каждый ученик должен был по очереди произнести скороговорку, и тот, кто справился быстрее и точнее, получал приз. Этот метод помогает не только улучшить дикцию, но и поддерживает высокий уровень мотивации у учеников.

4. Работа в парах и группах.

Ещё один эффективный приём — работа в парах или небольших группах. Я замечаю, что когда дети работают в парах, они чувствуют себя более уверенно и готовы повторять скороговорки многократно. На одном из уроков в 7 классе я предложила ученикам в парах тренироваться с одной и той же скороговоркой, а затем выступить перед классом. Этот метод не только развивает речь, но и укрепляет навыки командной работы и уверенность в публичных выступлениях.

5. Внедрение скороговорок в тематические уроки.

Скороговорки можно эффективно интегрировать в учебный материал, связанный с конкретными темами. Например, на уроке, посвящённом литературным героям, я включила скороговорку «Чистый чердак, чисто на чердаке», которая хорошо сочеталась с темой повести, которую мы изучали. Таким образом, скороговорки не только помогают улучшить речь, но и способствуют лучшему усвоению учебного материала.

Использование различных методов и приёмов работы со скороговорками на уроках позволяет эффективно развивать речевые навыки учащихся. Постепенное усложнение, игровой подход, работа в группах и связь с другими аспектами обучения делают этот метод незаменимым для улучшения дикции и уверенности в речи у школьников.

Важным аспектом успешного обучения является грамотное распределение сложности заданий в зависимости от уровня подготовки учеников. Постепенное усложнение заданий позволяет ученикам уверенно двигаться вперёд, закрепляя пройденный материал и поднимаясь на новый уровень сложности без ощущения перегрузки.

Обучение становится намного более эффективным и увлекательным, когда в него

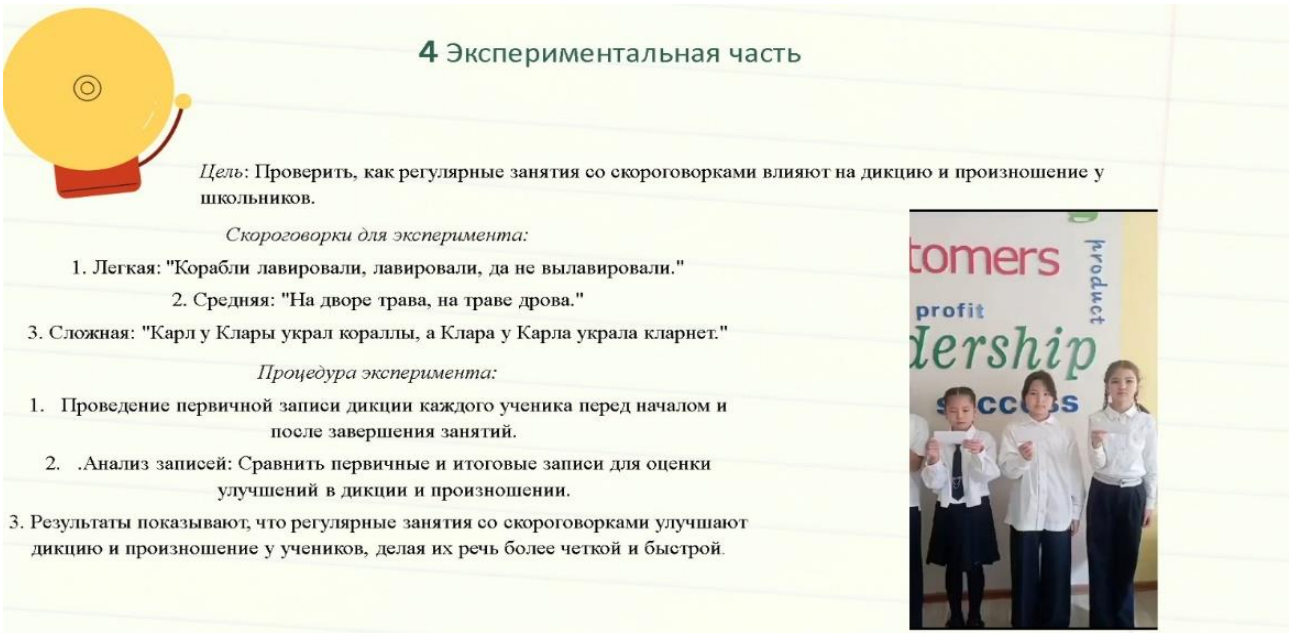

включаются игровые и творческие элементы. Работа со скороговорками особенно хорошо вписывается в эту концепцию, поскольку позволяет разнообразить уроки и сделать их более динамичными и интересными для учащихся. Игровые и творческие подходы помогают ученикам расслабиться, избавиться от страха ошибок и с удовольствием тренировать свои речевые навыки. Виды работ: соревнования на скорость и чёткость произношения, ролевые игры и драматизация, использование рисунков и творчества, игры с мячом и др. Игровые и творческие подходы делают процесс работы со скороговорками увлекательным, повышают мотивацию учеников и способствуют лучшему усвоению материала. Комбинирование различных игровых форм помогает сделать уроки разнообразными, а творческие задания развивают креативное мышление, что особенно важно для всестороннего развития учащихся.

Оценка прогресса учащихся в работе со скороговорками — важный элемент учебного процесса, поскольку она позволяет выявить достижения и затруднения каждого ученика в развитии речевых навыков. Оценка прогресса учащихся в работе со скороговорками должна быть систематической и разносторонней. Она включает текущую оценку, использование аудиозаписей, самооценку и взаимную оценку, а также итоговые результаты. Это помогает ученикам видеть свои успехи, осознавать свои сильные стороны и мотивирует их продолжать работать над улучшением своих речевых навыков.

Стоит отметить, в 2024 году я являлась научным руководителем автора научно-исследовательской работы ученицы 5 класса Ахметкалиевой Анисы на тему "Увлекательный мир скороговорок, или как научиться красиво говорить", которая заняла призовое место в конкурсе исследовательских проектов.

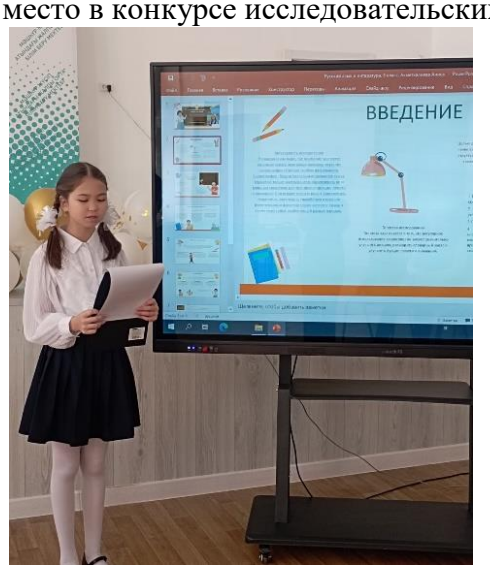

Таким образом, скороговорки являются уникальным инструментом, который эффективно помогает развивать читательскую грамотность, улучшать технику речи и повышать интерес школьников к чтению. Регулярное использование скороговорок в учебной практике способствует формированию навыков, необходимых для успешного освоения образовательных программ и дальнейшей адаптации в информационно насыщенном обществе.

Библиография

1. Ушакова О.С. Читательская грамотность: методы и приемы развития. — М.: Педагогика, 2017.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь. — М.: Просвещение, 1982.
3. Леонтьев А.Н. Психология и сознательная деятельность. — М.: Наука, 1975.
4. Смирнова Е.А. Развитие речи детей с использованием скороговорок. — СПб.: Речь, 2010.
5. Ивин М. М. Скороговорки как средство развития речевых навыков. — СПб.: Литера, 2017.
6. Якиманская И. С. Игровые технологии в обучении. — М.: Педагогика, 2015.

АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДАҒЫ РӨЛІ

Тұрғанбай Ә.О., Тулиндинова Г.К.,
«Ә.Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті» КеАҚ,
Павлодар облысы

Қазіргі заманғы білім беруді жаңғырту тәсілдері және жаңа буын стандарттарын енгізу білім беру сапасының жоғары деңгейін талап ететін негізгі мақсаттар мен міндеттерді анықтайды. Бүгінде қоғам танымдық қабілеттері дамыған, өзін-өзі дамытуға және жүзеге асыруға ұмтылатын, алған білімін қолдана алатын, ақпараттық кеңістікте еркін бағдарлай алатын, өнімді жұмыс істей алатын, тиімді ынтымақтаса білетін және өзіне, сондай-ақ жетістіктеріне дұрыс баға бере алатын түлектерді дайындауға мүдделі.Өзгермелі әлемде еңбек нарығындағы жағдай да өзгерді. Осыған байланысты білім беру жүйесі кәсіби универсализмді – қызмет түрлері мен әдістерін өзгерту қабілетін қалыптастыруы қажет. Сонымен қатар, қоғамның жаһандық ақпараттануы жүріп жатыр. Қазіргі білім берудің негізгі нәтижесі жай ғана білім, білік және дағдылар жүйесі емес, адамның әртүрлі мәселелерді тиімді шеше алатын құзыреттіліктер жиынтығы болып табылады [1].

Білім берудегі құзыреттілікке бағытталған тәсіл оқушының ақпараттануын емес, білім алуда, адамдар арасындағы қарым-қатынаста, кәсіби қызметте және жеке өзін-өзі анықтауда туындайтын мәселелерді шеше білу қабілетін алдыңғы орынға қояды. Мұндай оқушыларды даярлау үшін мұғалімдер мектепте заманауи білім беру технологияларын, атап айтар болсақ, ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану қажет.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) білім беру процесіне жаңашылдық енгізіп, оқыту сапасын арттыруға ықпал етуде [2]. Әсіресе, биология сабақтарында АКТ-ның рөлі ерекше, өйткені бұл пән табиғат заңдылықтарын, тірі организмдердің құрылымын, қызметін және эволюциясын зерттеуді қамтиды. Бұл мақалада биология сабақтарында АКТ қолданудың маңыздылығы мен тиімділігі ғылыми тұрғыдан қарастырылады.

Дәстүрлі ақпарат тарату тәсілдері ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға орын беруде. Ақпараттық коммуникациялық технологиялар қоғамға қажетті тұлғаны дайындау мәселесін сапалы шешуге ықпал етеді.Ақпараттық коммуникациялық технологиялар оқушылардың жеке әлеуетін ашуға және мектеп түлегінің табыстылығын қамтамасыз етуге жаңа мүмкіндіктер береді. Бүгінгі күнгі педагогикалық міндеттердің бірі – білім беру процесіне оқушыларға тек белгілі бір білім, білік және дағдыларды меңгеруге ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, балаларды білімді өз бетінше ізденуге және оны өмірлік жағдайларда қолдануға ынталандыруға көмектесетін әдістер мен тәсілдерді енгізу.

Соңғы онжылдықта биологияның қарқынды дамуы оның адам өміріндегі маңыздылығының тез артуымен қатар жүруде. Ол тек денсаулық сақтау мен ауыл шаруашылығының теориялық негізі болып қалмай, сонымен қатар өнеркәсіптің жаңа салаларын дамытуға, техникада жаңа перспективаларды ашуға мүмкіндік береді [3].

Қоғамдық сұраныс биология ғылымының соңғы жетістіктерін ескере отырып, өскелең ұрпақтың биологиялық сауаттылығын арттыруды талап етеді. Мұның бәрі барлық деңгейдегі биологиялық білім беруді жетілдіруді қажет етеді. Бұл ретте мектепте биологияны оқыту ерекше маңызға ие. Мектеп бағдарламасына сәйкес, негізгі мектепте биологияны оқыту мынадай мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған:

– заманауи табиғи ғылыми дүниетанымның қалыптасуындағы биология ғылымының рөлі туралы білімді меңгеру;

– тірі табиғатты тану әдістері, тірі табиғат және оның заңдылықтары туралы білім;
– адамды биоәлеуметтік жаратылыс ретінде тану, тірі табиғаттың процестері мен құбылыстарын, өзінің ағзасының тіршілік әрекетін түсіндіру үшін биологиялық білімді қолдана білу дағдыларын меңгеру;
– биология және экология саласындағы заманауи жетістіктер, денсаулық пен қауіп-қатер факторлары туралы ақпаратты пайдалану;
– тірі организмдерді бақылау, биологиялық тәжірибелер жүргізу, ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс істеу барысында танымдық қызығушылықтарды, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерді дамыту [4].

Биология пәні өте күрделі әрі көрнекі болып табылады, өйткені ол процестерді, жүйелерді және заңдылықтарды көрсетуді талап етеді. Бұл биология пәнін оқушылардың меңгеруін қиындатады. Осылайша, биологияны оқытуда белгілі бір қайшылықтар туындайды:

1. Оқушылардың қоршаған ортаны ғылыми танудың дәстүрлі әдістерін: теориялық және тәжірибелік тәсілдерді меңгеруіне ерекше назар аударылады. Алайда, бұл әдістер балаларға, әсіресе, танымдық белсенділігі төмен оқушыларға қызықсыз болуы мүмкін. Сонымен қатар, биология пәні өте күрделі, ал базалық оқу жоспары оны аптасына 2 сағат көлемінде оқытуды қарастырады.

2. Қазіргі оқушылар ақпаратты кітаптардан гөрі компьютерден алуға тырысады. Биология курсында жаңа ақпараттық технологиялар мен БАҚ-ты пайдалану оқушылардың төмен мотивациясы жағдайында да оқыту деңгейін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді.

Биология сабақтарында мұғалім оқушыларды ақпаратпен сауатты жұмыс істеуге үйретуі керек. Бұл ретте компьютерді оқыту құралы ретінде пайдалана отырып, оқушылардың интеграцияланған оқу әрекеттерін дамыту қажет [5]. Биология сабақтарында негізгі құзыреттерді дамыту үшін келесі міндеттерді орындау маңызды:

• АКТ қолдануға қолайлы жағдай жасау;
• ақпараттық-коммуникациялық технологияларды сынақтан өткізу және енгізу;
• оқу процесін АКТ пайдалану арқылы ұйымдастыру;
• пән деңгейінде мазмұнды дұрыс таңдау[4].

АКТ-ның биология пәніндегі практикалық қолданылуы:

1. Виртуалды зертханалар.Оқушылардың зертханалық жұмыс жасау мүмкіндігі жоқ болған жағдайда, виртуалды зертханалар олардың тәжірибелік дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Мысалы, микроскоп арқылы жасушаларды зерттеу, өсімдіктердің фотосинтез процестерін модельдеу сияқты мүмкіндіктерді береді.

2. Онлайн платформалар мен қосымшалар.Биология пәнін оқытуда Khan Academy, Quizlet, Google Classroom, Wordwall сияқты платформалар кеңінен қолданылуда. Бұл ресурстар оқушылардың өздігінен оқуына және алған білімін бекітуге септігін тигізеді.

3. Ғылыми жобаларды орындау. АКТ арқылы оқушылар экология, генетика, биотехнология салаларында ғылыми жобалар дайындай алады. Мысалы, климаттың өзгеруінің тірі организмдерге әсерін зерттеу үшін деректерді жинап, талдау жасауға болады [6].

Сурет 1 - АКТ-ның биология пәніндегі негізгі артықшылықтары [6,7] .

1. Көрнекілік құралдарын қолдану мүмкіндігі.Биология сабағында күрделі құрылымдар мен процестерді (мысалы, жасушаның құрылысы, фотосинтез немесе генетикалық механизмдер) түсіндіру үшін интерактивті модельдер, 3D визуализациялар және анимациялар қолданылады. Бұл оқушылардың материалды тереңірек түсінуіне көмектеседі.

2. Деректерге қол жеткізудің жеңілдігі. АКТ арқылы оқушыларға әртүрлі ғылыми мәліметтер базасы, электрондық оқулықтар, ғылыми мақалалар мен зерттеулер қолжетімді болады. Бұл олардың биология ғылымына қызығушылығын арттырып, іздену дағдыларын дамытады.

3. Оқушылардың белсенділігін арттыру. Қазіргі заманғы технологияларды, мысалы, интерактивті тақталарды, смартфондар мен планшеттерді пайдалану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятады. Сонымен қатар, онлайн-викториналар мен ойындар арқылы білімді тексеру оқыту процесін қызықты әрі тиімді етеді.

4. Жеке білім беру траекториясын құру. АКТ оқушылардың жеке қабілеттері мен білім деңгейіне сәйкес материалды ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл үшін деңгейлік тапсырмалар, бейнесабақтар және тест жүйелері тиімді қолданылады.

«Биология» пәні сабақтарында ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы оқыту тиімділігін анықтау үшін Павлодар қаласы, «Жас дарын» мамандандырылған мектеп-лицейінің 8 сынып оқушылары қатысында педагогикалық эксперимент жүргізілді.

Эксперименттік топта:

– сабақ барысында интерактивті тақталар, мультимедиалық презентациялар, виртуалды зертханалар пайдаланылады,

– мысалы, фотосинтез процесін анимация түрінде көрсету, жасушаның құрылысы мен қызметін 3d модельдеу,
– оқушылар өз бетімен биологиялық процестерді зерттеу үшін онлайн платформаларда жұмыс істейді.

Бақылау тобында:

– дәстүрлі әдістер қолданылады: оқулықпен жұмыс, мұғалімнің түсіндіруі, кесте мен диаграммалар.

Эксперименттік топ оқушылары виртуалды зертханаларда биологиялық тәжірибелер жасады. Мысалы, өсімдіктердің өсуіне жарық пен судың әсерін бақылау. Бақылау тобы дәстүрлі лабораториялық жұмыстарды орындады. Сабақ барысында оқушылардың белсенділігі, сұрақтарға жауап беруі, тапсырмаларды орындауы бақыланды.АКТ құралдарының оқушылардың ынтасы мен сабаққа қатысуына әсері талданды. Эксперименттік топтағы және бақылау тобындағы оқушылардың оқу жетістіктерінің орташа баллдары анықталады. Эксперименттік топ: бастапқы орташа балл — 65%, соңғы орташа балл — 90 %. Бақылау тобы: бастапқы орташа балл — 64%, соңғы орташа балл — 72%.

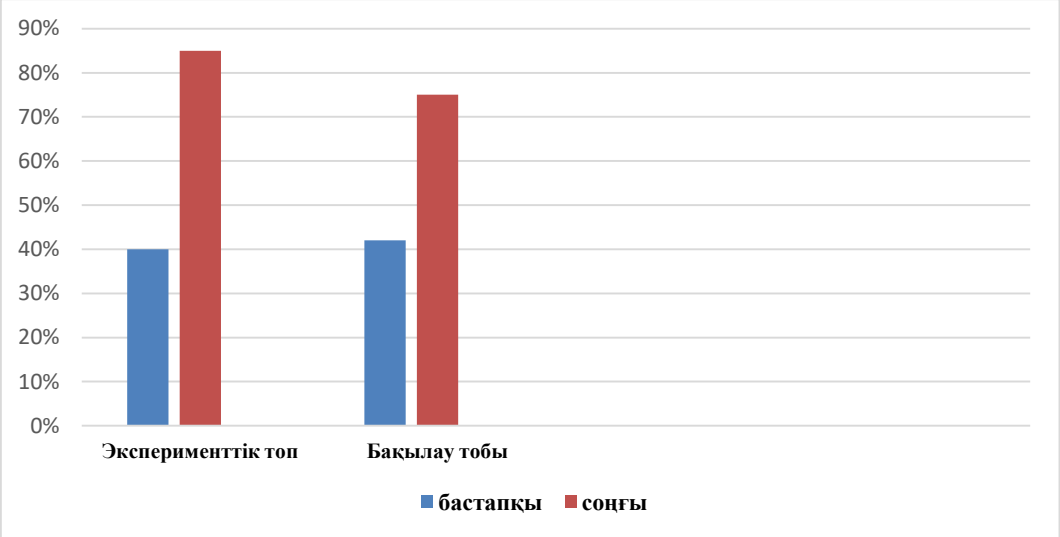

Сурет 2 - Танымдық белсенділіктің өсімі

Эксперименттің нәтижесі мен қорытындысы:

1. Оқушылардың танымдық белсенділігі артты. АКТ қолданылған сабақтар оқушылардың қызығушылығын оятты, олардың биологиялық құбылыстарды тереңірек түсінуіне ықпал етті.

2. Оқу нәтижелері жақсарды. Эксперименттік топтың тест нәтижелері бақылау тобымен салыстырғанда жоғары болды.

3. Дағдылардың дамуы: АКТ құралдарын қолдану оқушылардың аналитикалық және практикалық дағдыларын жетілдіруге көмектесті.

4. Мұғалімдердің пікірі: АКТ-ның сабақ құрылымын жаңартуға, материалды түсіндіруді жеңілдетуге және оқушылармен интерактивті қарым-қатынас орнатуға ықпал еткені анықталды.

Зерттеу нәтижелері ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың биологияны оқытуда жоғары тиімділігін көрсетті. АКТ оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың биология пәніне деген қызығушылығын күшейтеді, сонымен қатар білім беру процесін жеңілдетіп, нәтижелерін жақсартады. Осыған байланысты, АКТ құралдарын

биология сабақтарында қолдану білім беру үдерісінің сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Библиография

1. Болотов В. А., Исаев Е. И., Слободчиков В. И. Проектирование профессионального педагогического образования // Педагогика. – 1997. – Н 4. – С. 66-72.

2. Абдурахманова М.А. Применение инновационного опыта в педагогической деятельности (теоретико-сравнительный анализ) // Проблемы современного образования. – Москва, 2017. – No 2. − С. 104-109. Электроный ресурс: ҳттп://www.пмеду.ру.

3. Гузеев В.В. Образовательная технология XXI века: деятельность, ценности, успех. – М., Центр "Педагогический поиск". – 2004.

4. Мырзабаев А.Б. Биологияны оқыту әдістемесі. Қарағанды, 2006.

5. Булычева М. Использование информационных коммуникационных технологий на уроках биологии // Биология. – 2008, №16 .

6. Биология. 8-11 классы. Задания для подготовки к олимпиадам. М.: Учитель, 2014.

7. Никишов А.И. Теория и методика обучения биологии: учебное пособие для вузов / А.И. Никишов. – М.: Колосс, 2007. – 303 с.

LESSON STUDY: ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА МӘТІНДІ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Уалиева Ж.К., Ахметова Г.И.
Павлодар қаласы, № 27 ЖОББМ, бастауыш сынып мұғалімдері

Оқушының мәтінді зерделеп оқуына, оқу сауаттылығын арттыру жолында, оқу процесін кезінде мұғалімнің кәсіби тәжірибесінің артуына ықпал ететін педагогикалық тәсілдердің бірі - Лессон Стади зерттеу сабағы. Зерттеу барысында оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятып, білім сапасын арттыруда бұл тәсілдің тиімділігіне көз жеткізіп, осы зерттеу сабағын тәжірибеге енгізсек, қазақ тілі сабағында мәтінді игеруде өзекті мәселелердің шешімі табылады. Оқушылар мәтін мазмұнын меңгеруде өзінің жеке сұрақтарын құру, сондай - ақ жеке зерттеулерін құрылымдау, зерттеуін қолдауда қолжетімді түрлі құралдарды бағалау, мәселелердің жекелеген шешімін табуға көмектесетін зерттеу, бақылау мен талдауды іске асыру кезінде бірталай мәселелерге тап болады. Оқушыларды нәтижеге бағыттауда Lesson Study әдісі маңызды роль атқарады.

Пит Дадли «Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл» – деп атап кеткен. Ол Lesson Study тиімділігін былайша сипаттайды:

- оқушылардың оқу процесі әдеттегіден тереңірек түсіндіріледі;
- оқу процесінде оқушылардың не оқып жатқаны жайлы ой-пікірлері мен шынымен не оқып жатқаны жайлы түсінік арасындағы айырмашылық айқын көрінеді;
- оқу үрдісі оқушылардың қажеттіліктеріне сай жоспарланады;
- бұның барлығы қолдап оқыту мен оқу ортасы мәнмәтінінде жасалады.

Осы нұсқаулығын басшылыққа алып, әріптестерімізбен бірлесе Lesson Study жүргізуді қолға алдық. Мәтін мазмұнын өз беттерімен меңгеру дағдылары 3-сынып оқушыларында қиындық туғызды. Нәтижені зерделей отырып, зерттеуіміздің басты нысаны ретінде «Мәтінді өз беттерімен зерттеп оқу дағдыларын дамытуды» таңдадық.[1;21]

Lesson Study өткізудегі мақсатымыз: оқыту нәтижесінде оқушылардың қажеттіліктерін барынша қанағаттандыратындай жоспарлауды жүзеге асыру; оқушыларға білім алуға көмектесу және топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету;

Зерттеу жұмысының алғашқы кезеңінде әріптестеріммен сабақ жоспарын бірлесе құрып, бақылауға алынатын оқушыларды тізімін анықтап, тиімді әдіс-тәсілдерді саралап алдық. Lesson Study бойынша алғашқы сабақты өткізіп, оқушылармен сұхбат жүргіздік, нәтижеге талдау жасадық. Әр зерттеу сабақты талқылау нәтижесінде келесі Lesson Study сабақтарының жоспарын құрдық. Нәтижесінде оқушылардың мәтін мазмұнын өз беттерімен меңгере алулары үшін алдымен зерттеу дағдысын дамыту мақсатында зерттеу сұрақтарын құрастыру жолдарын үйретуді көздедік. Сұрақтарды құрастыра отырып, критерий арқылы бағалатуды ойластырдық.

Сұрақтар мынадай критерийлер арқылы бағаланды:

- Қойылған сұраққа толық жауап беру;
- Сұрақ концептілермен байланысты болуы керек;
- Әр түрлі көзқарастарды қарастыруы керек?
- «Қалай?», «қаншалықты?», «неліктен?» деген сияқты сұрақты негізге алу керек;

Зерттеу объектісі ретінде 7 оқушы алынды. 3 оқушы сұрақты дұрыс құрастырмаған, сөздерді орынды қолданбаған, оған себеп - сөздік қордың жетіспеушілігі . 2 оқушы деректі

сұрақ құрастырған, бірақ мағынасы түсініксіз, себебі концепциялармен байланыс орнатпаған, 2 оқушы зерттеу сұрағын мақсатты түрде дұрыс құрастырған. Оқушылар өзара сұрақтармен танысып, кері байланыс жасады.

Әріптестерімізбен жұмыс барысында оқушылардың зерттеу дағдысын дамыту үшін әдіс-тәсілдерді таңдап, оны сабақтың қай бөлігінде қолданғанда тиімдірек болатынын анықтадық. Сабақты талдау барысында жеткен нәтижелерімізбен бөлісіп, сабақты жоспарлауда оқыту барысында көлеңкелі тұстарды талқыладық. Оқушы үніне құлақ асу арқылы оқушы қызығушылығын арттырдық.

Оқушыларға қойылатын сұрақтар:

-Саған сабақта не ұнады?

-Сен нені үйрендің?

-Нені жақсырақ істей аласың?

-Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?

-Нені өзгертер едің? Неліктен?

Біз бұл жерде ең бастысы талдауды оқытудан емес, баланың оқуын, білім алғандығын қадағалаудан бастадық.

А оқушы сұрақ құрастырғанына қызыққанын айтты.

В оқушы концепциялармен, ғаламдық мәнмәтінмен байланыстыруда аздап қиналатынын айтты.

С оқушы қызығушылық туғанын, бірақ белсенді жұмыс істей алмағанын жеткізді.

Алғашқы Lesson Study-де оқушылар мағынаны тану барысында өздері қалаған оқушылармен сұрақтарды талқылағылары келетінін айтты. Сонымен қатар, көркемдегіш құралдармен жұмыс істеуде қиындықтар бар екенін жеткізді.

Ол үшін өзара талқылауда мына сұрақтар төңірегінде жауап іздедік:

- Оқушылар жетістікке қол жеткізді ме? Қандай? (Атап көрсету)Ол үшін жеткілікті болды ма? Олардың сыныптарындағы басқа оқушылар қандай нәтиже көрсетеді?
- Енгізілген әр әдіс несімен тиімді немесе қандай кедергі келтірді (екеуі де болуы ықтимал)?
- Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін әдістеменің қандай аспектілері түзетілуі керек?

Келесі сабақта тағы да осы жұмыстарды қайта ұйымдастырып, алдымен коммментарий жаздырып, бағалатып, оны жинап алған соң, онымен өзіміз танысып, төмен бағаланған оқушылармен жеке жұмыс істеу керек деп шештік. Келесі сабақты жоспарлауда біз оқушыларға шығармадан үзінділер беріп, ұсынылған үзінді бойынша сұрақ құрастырып, оны қалаған оқушымен талқылауды ұсындық. Нәтижесінде А оқушы мен С оқушы жақсы жұмыс істеп, белсенділік танытты. Бұл тапсырманы орындауда қиындық болмады. Бұл жұмыс оңтайлы әдіс болды әрі оқушыларды ынталандырды. Бұл жұмыстар оқушыларға мәтін мазмұнын толық игеруге көп септігін тигізеді деген болжам жасадық.

Оқушылар оқыған мәтіндерінің мазмұны бойынша түсінгендерін эйдосконспект жасау арқылы өздері жеке-жеке зерттеу сұрағын құрастырып, тақырыпты ашатын суретпен байланыстыра отырып, жұмыс істеді. Бұл лессон стадидің өнімі болды. [1;13]

Лессон стади соңында оқушылар төмендегідей нәтижеге қол жеткізді:

- оқушылардың білімінен, игерген дағдыларынан ілгері даму байқалды;
- зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған жұмыстар оқушылардың мәтінді зерттеп оқудағы белсенділігін арттыруға оң әсерін тигізді;
- Әр оқушының нәтижесін жақсартудағы іс-әрекеттерді жоспарлау арқылы айтарлықтай жетістіктерге жеттік.

PIRLS, PISA ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРІ КОНТЕКСТІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ PIRLS, PISA

«ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ТІЛ БІЛІМІ АРҚЫЛЫ ЖЕТІЛДІРУ» ЭЛЕКТИВТІ КУРС

Абдыкадырова А.М.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Екібастұз қаласы білім беру бөлімінің «№33 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында тілдік дағдыларын қалыптастыра отырып, оларды еркін қарым-қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландырамыз. Бұл төрт дағды бір сабақтың үстінде өзара байланысты бірізділікпен жалғасын тауып жатады. Жазылым дағдысы оқушы үшін маңызды дағдылардың бірі. Жазылым дағдысын жетілдіру арқылы оқушының ойын нақты, түсінікті және жүйелі түрде жеткізе алуға дағдыландырады. Жазу дағдыларын жетілдіру арқылы сауаттылықты арттыруға болады. Жазылым- ойды дұрыс әрі нақты жеткізудің құралы. Қазіргі таңда оқушылардың жазылым дағдысының нашарлауы білім беру жүйесінің бірқатар мәселелерін тудырып отыр. Жазылым дағдысының төмендеуі – бұл тек тілдік дағдылардың жеткіліксіздігі ғана емес, сонымен қатар оқушылардың ойлау қабілетінің, логикалық және шығармашылық ойлауының әлсіреуі де болып тпабылады. Оқушылардың жазылым дағдыларының нашарлауына бірнеше себеп әсер етеді. Біріншіден, қазіргі технологиялардың дамуы оқушылардың жазбаша жұмыстарын азайтуда. Әлеуметтік желілер мен смартфондар арқылы қарым-қатынас жасау жазбаша тілдің ережелерін, граматиканы дұрыс қолдануды ескермей, жиі ауызекі тілде сөйлесуге әкеледі. Нәтижесінде жазу кезінде қателіктер көбейіп, оқушылардың жазу стилі нашарлайды. Екіншіден, оқу үрдісінде тек оқуға және тыңдауға көбірек көңіл бөлінеді. Мектептерде көбінесе оқушыларға тест тапсырмалары, дайын жауаптар мен кестелер беріледі. Ал шығармашылық жазу, эссе жазу немесе еркін тақырыпта жұмыс жасау дағдылары жеткіліксіз дамыған. Бұл оқушылардың өз ойларын жүйелі түрде жазуға, тақырыпқа тереңірек үңілуге мүмкіндік бермейді. Көп жағдайда оқушыларға тек тексеру мақсатында жазылым тапсырмалары беріледі, ал олардың нәтижелерін талқылау, бағалау және талдау өте сирек жүргізіледі. Мысалы, жиынтық бағалау тапсырмаларын жазу барысында оқушылар орфографиялық және пунктуациялық қателер жібереді.Мұның бәрі оқушылардың жазу дағдыларының нашарлауына себеп болады. Оқушылардың жазылым дағдыларының нашарлауы – көп фактордың тәтижесі. Бұл мәселені шешу үшін мектепте жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған әдістерді белсенді түрде қолдану, жазу тапсырмаларын көптеп беру және оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін арттыру қажет. Жазылым дағдысын үнемі жетілдіру арқылы оқушы сауатты жазуға дағдыланады.

«2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік-нұсқау хатында

тілдік пәндерден БЖБ жазу кезінде сауаттылықты дамыту мақсатында жылына кемінде екі рет эссе, шығарма; жылына кемінде төрт рет диктант, мазмұндама жазу ұсынылды. Осы ұсыныстың негізге ала отырып 5-сыныпқа арналған «Жазылым дағдысын тіл білімі арқылы жетілдіру» тақырыбында элективті курс бағдарламасын жаздым. Аталған бағдарламаны сыныптан тыс үйірме ретінде апробациядан өткіздім. Нәтижесінде 5-сынып оқушылары қазақ тілінің грамматикалық нормаларын меңгеріп, жазу сауаттылығы қалыптасты. Бағдарламаға енгізілген әдіс-тәсілдер мен тапсырмалар жазылым дағдысын жетілдіруге, оқушылардың шығармашылық, сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.Тәжірибе алмасу мақсатында авторлық бағдарламаны орта білім беру ұйымдарында қолдануға ұсынамын.

ТҮСІНІК ХАТ. «Жазылым дағдысын тіл білімі арқылы жетілдіру» авторлық бағдарламасы білім алушылардың жазбаша сөйлеу қабілеттерін қалыптастыру мен дамытуға бағытталған. Бұл бағдарлама білім алушылардың жазылым дағдыларын жүйелі түрде жетілдіру арқылы ойларын нақты, логикалық әрі түсінікті жеткізе білу қабілетін арттыруды мақсат етеді. Жазылым үдерісі тілдік білімнің грамматика, лексика және орфография сияқты түрлі аспектілерін терең меңгеруге ықпал етеді. Бағдарлама 5-сынып оқушыларының жазылым дағдысын жетілдіріп, оларды мәтінмен жұмыс істеуге және шығармашылық жазбаша жұмыс жасауға үйретуді көздейді.

Жазылым дағдылары білім алушылардың академиялық және жеке дамуына елеулі әсерін тигізеді. Бұл дағдылар олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, сын тұрғысынан ойлау мен өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастырады. Тілдік білімнің көмегімен жазылым дағдыларын жетілдіру оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырып, ақпаратты дұрыс жинақтап, оны құрылымдауға мүмкіндік береді. Бұл олардың жалпы білім деңгейін көтеруге және оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Жазылым үдерісінде оқушылар әдеби тіл нормаларын сақтауға, стильдік ерекшеліктерді түсініп, дұрыс қолдануға дағдыланады.

Бағдарламаның өзектілігі:

Жазылым дағдылары білім алушылардың жалпы білім алу үдерісінде маңызды рөл атқарады. Бұл дағдылар олардың ойларын анық әрі тиімді жеткізе білу қабілеттерін қалыптастырады. Жазылым үдерісі оқушылардың оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді, сонымен қатар, жаңа әдістер мен технологияларды қолдану арқылы олардың тілдік білімін арттырады. Бағдарлама қазіргі заман талабына сай заманауи әдіс-тәсілдерді пайдалануға бағытталған.

Бағдарламаның мақсаты:

Білім алушылардың жазылым дағдыларын тіл білімі арқылы жетілдіру, олардың грамматикалық, лексикалық және орфографиялық білімдерін нығайту, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Бағдарламаның жаңалығы:

Бұл бағдарлама тіл білімі арқылы жазылым дағдыларын дамытуға ерекше көңіл бөледі. Жаңа әдістер мен технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың жазбаша шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Білім алушылардың қызығушылықтарын ескере отырып, олардың жеке қажеттіліктеріне бейімделген дифференцияланған оқыту әдістері енгізілген. Бағдарламада оқушылардың жазылым дағдыларын дамытуға арналған арнайы шығармашылық тапсырмалар ұсынылады. Сонымен қатар, олардың тілдік білімін жетілдіруге бағытталған түрлі жанрдағы жазылым тапсырмалары қарастырылған.

Бағдарламаның ерекшеліктері:

Тіл біліміне баса назар аудару: Бағдарлама тіл білімі негізінде жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған. Бұл білім алушыларға грамматика мен лексиканы тереңірек меңгеруге мүмкіндік береді.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту: Арнайы шығармашылық жаттығулар мен тапсырмалар енгізілген, олар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға көмектеседі.

Әдістемелік түрлілік: Бағдарлама топтық жұмыс, пікірталас, мәтін талдау, жобалық жұмыс секілді түрлі әдістерді қолдануды қарастырады, бұл оқушылардың белсенділігін арттырады.

Қазіргі заман талаптарына бейімделу: Тіл білімі арқылы жазылым дағдыларын дамыта отырып, оқушыларды қазіргі қоғамның талаптарына сай бейімдеуге баса назар аударылады.

Интеграцияланған оқыту: Жазылым дағдыларын дамыту басқа пәндермен тығыз байланыста жүзеге асады.

Міндеттері:

- грамматика мен орфография ережелерін меңгерту,
- лексикалық қорын байыту,
- шығармашылық жазылым дағдыларын қалыптастыру,
- сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамыту,
- жазылым жұмыстарында логикалық құрылымды сақтау,
- тілдік нормаларды сақтау,
- мәтіндерді түсініп оқу және талдау,
- жазылым жұмыстарын өзін-өзі бағалау.

Күтілетін нәтижелер:

- оқушылар грамматикалық ережелерді дұрыс қолданады,
- лексикалық қорлары кеңейеді,
- шығармашылық тапсырмаларды орындау дағдылары дамиды,
- мәтіндерді логикалық құрылымда жазады,
- сын тұрғысынан ойлау қабілеттері артады,
- жазылым жұмыстарында тілдік нормаларды сақтайды,
- мәтіндерді түсініп, талдау жасайды,
- жазылым жұмыстарын өздігінен бағалауға дағдыланады.

ТҰРАҚТЫЛАУ-МАЗМҰНДЫҚ БӨЛІМІ

«Жазылым дағдысын тіл білімі арқылы жетілдіру» тақырыбындағы 5-сынып оқушыларына арналған 5 бөлімді 34 қысқа мерзімді жоспарды ұсынамын. Бұл бағдарлама оқушылардың қазақ тіліндегі жазылым дағдыларын жетілдіруге бағытталған және 34 тақырып бойынша алынған білім мен дағдыларды бекіту мақсатында жасалған. Әрбір тақырып аясында оқушылар тіл білімі мен жазылымды байланыстыра отырып, нақты, логикалық және құрылымды мәтіндер құрастыруға үйренеді. Тұрақты түрде жазылым тапсырмаларын орындау арқылы оқушылар грамматикалық, лексикалық, орфографиялық білімдерін нығайтып, оны тәжірибе жүзінде қолданады. Мәтін жазу кезінде шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытып, әдеби тіл нормаларын сақтай отырып, өз ойларын нақты әрі көркем жеткізуді үйренеді. Сонымен қатар, бұл бөлім оқушылардың өздігінен жазылым жұмыстарын бағалау және рефлексия жасау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі, бұл олардың жалпы оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді.

Оқу тақырыптарының мазмұны:

І бөлім. Фонетика саласын оқыту

1-сабақ. Тақырыбы: Кіріспе. Тіл білімінің салалары

Білуі тиіс: Оқушылар тіл білімі мен оның негізгі салалары туралы түсінік алуы керек. Фонетика, лексика, морфология, синтаксис салаларының ерекшеліктерін білуі, олардың тілдегі рөлін түсінуі тиіс.

2-сабақ. Тақырыбы: Фонетика. Дауысты дыбыстар

Білуі тиіс: Оқушылар фонетика ұғымын, дауысты дыбыстардың түрлерін, олардың тілдегі қызметін және айтылу ерекшеліктерін білуі тиіс.

3-сабақ. Тақырыбы: Дауыссыз дыбыстар емлесі

Білуі тиіс: Дауыссыз дыбыстардың түрлері, олардың жасалу жолдары және дұрыс жазылу емлесі туралы білуі қажет.

4-сабақ. Тақырыбы: Орфография мен орфоэпия

Білуі тиіс: Оқушылар орфография мен орфоэпия ұғымдарын білуі, олардың айырмашылықтарын ажырата алуы керек.

5-сабақ. Тақырыбы: Үндестік заңы. Буын. Тасымал. Екпін

Білуі тиіс: Үндестік заңының түрлерін, буын, тасымал ережелерін және екпіннің тілдегі маңызын білуі тиіс.

6-сабақ. Тақырыбы: Дыбыс үндестігі. Ықпал және оның түрлері

Білуі тиіс: Оқушылар дыбыс үндестігінің Дыбыс үндестігі. Ықпал және оның түрлерін (ілгерінді, кейінді, тоғыспалы ықпал) түсінуі және сөйлеуде дұрыс қолдана білуі қажет.

7-сабақ. Тақырыбы: Шығармашылық жұмыс. Әңгіме жазу

Білуі тиіс: Шығармашылық әңгіме жазудың құрылымын, мәтіннің логикалық байланысын құрастыруды білуі керек.

8-сабақ. Тақырыбы: Диктант жазу

Білуі тиіс: Диктант барысында орфографиялық және пунктуациялық ережелерді сақтай отырып, сауатты жазуды білуі тиіс.

9-сабақ. Тақырыбы: Нәтиже сабақ. Фонетикалық талдау

Білуі тиіс: Оқушылар фонетикалық талдаудың ережелерін, дыбыстардың жасалу жолдарын, олардың түрлерін білуі және талдау жасай алуы тиіс.

II бөлім. Лексика саласы

10-сабақ. Тақырыбы: Лексика. Сөз және сөздік қор

Білуі тиіс: Оқушылар лексика, сөздік қор ұғымдарын білуі, тілдік қордың маңыздылығын түсінуі және сөздік қорды байыту тәсілдерін меңгеруі тиіс.

11-сабақ. Тақырыбы: Сөздің тура және ауыспалы мағынасы

Білуі тиіс: Сөздердің тура және ауыспалы мағыналарын ажырата білуі және олардың мәтін ішінде қалай қолданылатынын түсінуі керек.

12-сабақ. Тақырыбы: Көп мағыналы сөздер. Омонимдер

Білуі тиіс: Көп мағыналы сөздер мен омонимдердің ерекшеліктерін, олардың бір-бірінен айырмашылығын және қолданыс аяларын білуі тиіс.

13-сабақ. Тақырыбы: Синонимдер мен антонимдер

Білуі тиіс: Синонимдер мен антоним сөздердің мағынасын білуі, оларды мәтіндерде дұрыс қолдана білуі қажет.

14-сабақ. Тақырыбы: Диктант жазу

Білуі тиіс: Диктант барысында орфографиялық және пунктуациялық ережелерді дұрыс қолдана отырып, сауатты жазуды меңгеруі керек.

15-сабақ. Тақырыбы: Нәтиже сабақ. Сөздік қорын кеңейту

Білуі тиіс: Оқушылар сөздік қорды кеңейту тәсілдерін білуі және сөз байлығын тиімді қолдана білуі қажет.

III бөлім. Сөзжасам

16-сабақ.Тақырыбы: Сөзжасам. Түбір мен қосымша

Білуі тиіс: Сөзжасамның негізгі ережелерін, түбір және қосымшаның түрлерін білуі және оларды ажырата алуы тиіс.

17-сабақ. Тақырыбы: Қосымшалар. Жұрнақ пен жалғау

Білуі тиіс: Жұрнақ пен жалғаудың түрлерін, олардың қызметін және сөздің құрамындағы рөлін білуі керек.

18-сабақ. Тақырыбы: Жіктік жалғауы. Көптік жалғауы

Білуі тиіс: Жіктік және көптік жалғаудың ережелерін, олардың тілдегі қолдану ерекшеліктерін меңгеруі тиіс.

19-сабақ. Тақырыбы: Тәуелдік жалғауы

Білуі тиіс: Тәуелдік жалғаудың ережелерін, олардың қалай қолданылатынын білуі тиіс.

20-сабақ. Тақырыбы: Септік жалғаулар

Білуі тиіс: Септік жалғаулардың түрлерін және олардың әрқайсысының қызметін түсінуі тиіс.

21-сабақ. Тақырыбы: Шығармашылық жұмыс. Сюжеттік суреттер желісінде әңгіме құрастыру

Білуі тиіс: Оқушылар сюжеттік суреттер желісінде әңгіме құрастыруды, шығармашылық ойлау дағдыларын қолдануды білуі тиіс.

22-сабақ. Тақырыбы: Мазмұндама жазу

Білуі тиіс: Оқушылар мазмұндама жазу ережелерін, мәтіннің мазмұнын қысқаша баяндауды және оның негізгі идеясын жеткізуді білуі тиіс.

23-сабақ. Тақырыбы: Нәтиже сабақ. Сөз құрамына талдау – морфологиялық талдау

Білуі тиіс: Сөз құрамын және морфологиялық талдауды білуі, әрбір сөздің түбірі мен қосымшаларын ажырата алуы қажет.

IV бөлім. Морфология. Сөз тобы мен сөз таптары

24-сабақ. Тақырыбы: Сөз таптары. Зат есім емлесі

Білуі тиіс: Зат есімнің емлесі, оның түрлері және зат есімдердің қолдану ерекшеліктерін білуі тиіс.

25-сабақ. Тақырыбы: Сын есім емлесі

Білуі тиіс: Сын есімдердің түрлері мен емлесін білуі, оларды мәтін ішінде дұрыс қолдана білуі тиіс.

26-сабақ. Тақырыбы: Сан есім емлесі

Білуі тиіс: Сан есімдердің емлесі, олардың жасалу жолдары мен қолданылу ерекшеліктерін білуі керек.

27-сабақ. Тақырыбы: Есімдік. Есімдіктің түрлері

Білуі тиіс: Есімдіктің түрлері мен қызметін білуі және оларды сөйлем ішінде дұрыс қолдануды меңгеруі тиіс.

28-сабақ. Тақырыбы: Етістік және оның түрлері

Білуі тиіс: Етістік түрлерін, олардың қолдану ерекшеліктерін және сөйлемде атқаратын рөлін білуі тиіс.

29-сабақ. Тақырыбы: Үстеу және оның түрлері

Білуі тиіс: Үстеулердің түрлері, олардың сөйлемдегі қызметі және қолдану ережелерін білуі керек.

30-сабақ. Тақырыбы: Одағай және оның түрлері

Білуі тиіс: Одағайлардың түрлері, олардың мағыналық ерекшеліктерін және қолдану аясын түсінуі қажет.

31-сабақ. Тақырыбы: Шылау және оның түрлері

Білуі тиіс: Шылау түрлерін, олардың сөйлемде қолдану тәсілдерін білуі тиіс.

32-сабақ. Тақырыбы: Мазмұндама жазу

Білуі тиіс: Оқушылар мазмұндаманың құрылымын, негізгі идеясын түсінуі және оны қысқаша баяндауды білуі тиіс.

33-сабақ. Тақырыбы: Шығармашылық сабақ. Эссе жазу

Білуі тиіс: Оқушылар эссенің құрылымын білуі, өз ойларын логикалық түрде жеткізе отырып, шығармашылық эссе жазуды меңгеруі қажет.

34-сабақ. Тақырыбы: Қорытынды сабақ. Мен не үйрендім?

Білуі тиіс: Оқушылар өтілген тақырыптар бойынша негізгі ережелерді қайталауы, оларды талдау және дұрыс қолдану дағдыларын білуі тиіс.

НОРМАТИВТІ БӨЛІМ. КҮНТІЗБЕЛІК – ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАР

	Бөлім. Бөлім бойынша тақырыптар	**Сағат саны**			**Өткізілу түрі**	**Білім өнімі**
		Барлығы	**Теория**	**Практика**		
	І бөлім. Фонетика саласын оқыту					
	Кіріспе. Тіл білімінің салалары		5	5	Мәтін және жазылым тапсырма-лары	Фонетикалық талдау жасау дағдыларын қалыптасты-ру
	Фонетика. Дауысты дыбыстар		5	5		
	Дауыссыз дыбыстар емлесі		5	5		
	Орфография мен орфоэпия		5	5		
	Үндестік заңы. Буын. Тасымал. Екпін		5	5		
	Дыбыс үндестігі. Ықпал және оның түрлері		5	5		
	Шығармашылық жұмыс. Әңгіме жазу.		5	5		
	Диктант жазу		5	5		
	Нәтиже сабақ. Фонетикалық талдау		5	5		
	Барлығы:		**5**	**5**		
	ІІ бөлім. Лексика саласы					
	Лексика. Сөз және сөздік қор		5	5	Сұрақ-жауап және топтық жұмыс	Сөздердің мағынасы мен қолданылуын түсіну
	Сөздің тура және ауыспалы мағынасы		5	5		
	Көп мағыналы сөздер Омонимдер		5	5		
	Синонимдер мен Антоним сөздер		5	5		
	Диктант жазу		5	5		
	Нәтиже сабақ. Сөздік қорын кеңейту		5	5		
	Барлығы:					
	ІІІ бөлім. Сөзжасам					
	Сөзжасам. Түбір мен қосымша		5	5	Мәтін, жаттығулар және	Сөз құрамын, жұрнақ пен
	Қосымшалар. Жұрнақ пен жалғау					

			5	5	жазылым тапсырмала-ры	жалғаулар ережесін меңгереді.
	Жіктік жалғауы. Көптік жалғауы		5	5		
	Тәуелдік жалғауы		5	5		
	Септік жалғауы		5	,5		
	Шығармашылық жұмыс. Сюжеттік суреттер желісінде әңгіме құрастыру		5	,5		
	Мазмұндама жазу		5	5		
	Нәтиже сабақ. Сөз құрамына талдау – морфологиялық талдау		5	5		
	Барлығы:					
IV бөлім. Морфология. Сөз тобы мен сөз таптары						
	Сөз таптары. Зат есім емлесі		5	5	Талдау және жазбаша жаттығулар	Сөз таптарын және олардың түрлерін ажырату дағдыларын қалыптастыру
	Сын есім емлесі		5	5		
	Сан есім емлесі		5	5		
	Есімдік. Есімдіктің түрлері		5	5		
	Етістік және оның түрлері		5	5		
	Үстеу және оның түрлері		5	5		
	Одағай және оның түрлері		5	5		
	Шылау және оның түрлері		5	5		
	Мазмұндама жазу		5	5		
	Шығармашылық сабақ. Эссе жазу		5	5		
	Қорытынды сабақ. Мен не үйрендім?		5	5		
	Барлығы:		**5**	**5**		

АҚПАРАТТЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК БӨЛІМ

Бұл бағдарлама оқушылардың жазылым дағдыларын тіл білімі негізінде жетілдіруге бағытталған. Оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту үшін грамматикалық, лексикалық және орфографиялық білімдерді терең меңгеруге назар аударылады. Бағдарламаның тиімділігі оқушылардың шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін арттыруға, сондай-ақ жазылым барысында сауаттылықты қамтамасыз етуге бағытталған. Жазылым үдерісінде оқушылар әртүрлі жанрдағы мәтіндерді құрастыру, мәтіннің логикалық құрылымын сақтай отырып, өз ойларын нақты әрі жүйелі жеткізуге үйренеді.

Бағдарламаның әдістемелік негізі ретінде оқытудағы қазіргі заманғы әдіс-тәсілдер мен технологиялар қолданылды. Әр сабақта топтық жұмыс, жобалық тапсырмалар, интерактивті

платформалар (Kahoot, Padlet, Thinglink, Google Docs) сияқты инновациялық әдістер қолданылып, оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттыру көзделген. Бұл әдістер оқушылардың жазу дағдыларын тиімді түрде жетілдіруге және олардың шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Бағдарлама сондай-ақ оқушылардың өз бетінше жұмыс істеуіне, өз ойларын сыни тұрғыдан талдауына және өз жазбаларын бағалауға бағытталған. Бағдарламада қолданылатын бағалау жүйесі де оқушылардың жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған. Бағалау барысында дескрипторлар арқылы оқушылардың жазу сапасы, орфографиялық және грамматикалық сауаттылығы, шығармашылық ойлау қабілеттері ескеріледі. Сонымен қатар, өзін-өзі бағалау, топтық бағалау әдістері арқылы оқушылардың өз жұмысына сын тұрғысынан қарауына және жеке жетістіктерін бағалауға мүмкіндік беріледі.

Жазылым тапсырмалары: Шығарма жазу оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталады. Эссе жазу оқушылардың өз ойларын нақты және жүйелі түрде жеткізуге үйретеді. Диктант жазу грамматикалық және пунктуациялық ережелерді дұрыс қолдануға үйретеді. Мазмұндама жазу оқушылардың мәтінді түсіну және оны өз сөзімен жеткізу қабілеттерін дамытады.

ОҚУШЫЛАРДЫ БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

«9-10» - Оқушы мәтіндерді еркін жазып, грамматикалық және лексикалық тұрғыдан дұрыс қолданып, жазылым тапсырмаларын мұқият орындаса қойылады. Сөз байлығы мол, әңгіменің мазмұны мен құрылымын еркін жеткізе алады.

«7-8» - Әңгіме жазу барысында кейбір грамматикалық және лексикалық қателер жіберсе, ойын жеткізуде немесе жазылым дағдысын қолдануда сәл қателіктер болғанда қойылады. Әңгіменің жалпы мазмұны түсінікті.

«5-6» - Жазылым тапсырмаларын орындауда белсенділік танытпай, грамматикалық және лексикалық қателері көп болса қойылады. Әңгіменің құрылымы мен мазмұны жеткіліксіз.

«3-4» - Жазылым тапсырмаларын орындауда белсенділік танытпай, тақырыптан ауытқушылық орын алғанда қойылады. Әңгіменің жалпы мазмұны түсініксіз және қателер көп.

«1-2» - Жазылым тапсырмаларын мүлдем орындамаса немесе талаптарын түсінбесе қойылады. Әңгіменің мазмұны мен құрылымы толық жоқ.

Жұмысты бағалау критерийі:

Критерийлер	**Дескрипторлар**	**Балл**
Мазмұны	-Әңгіменің тақырыбын толық ашады	**2**
	- Негізгі идеяны нақты және толық жеткізеді	**2**
Барлығы:		**4**
Жеке ойын толық жеткізу	- Жеке ойларын анық және түсінікті жеткізеді	**2**
	- Ойларын жүйелі түрде көрсетеді	**1**
Барлығы:		**3**
Орфография және пунктуация	- Орфографиялық қателер жоқ немесе өте аз	**1**
	- Пунктуациялық ережелерді дұрыс қолданады	**1**
Барлығы:		**2**
Жалпы құрылым	- Әңгіме құрылымын сақтайды (кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды)	**1**
Барлығы:		**1**
Жалпы балл:		**10**

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Ауыт Хуатбек,
Павлодар облысы білім беру басқармасы,Ақсу қаласының білім беру бөлімінің «Достық орта мектебі» КММ, қазақ тіл және әдебиеті пәнінің мұғалімі

Тәуелсіз еліміздің білім беру жүйесінде болып жатқан көптеген оң өзгерістер қоғамның жас ұрпақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі терең сезіліп отырған айқын. Бүгінгі күні әлемдік қауымдастық қатарында өзіне лайық орнын белгілеген біздің мемлекетіміз үшін қазіргі заман талаптарына байланысты өзіндік көзқарасы, саяси түсінігі бар, білімді әрі жоғары білікті жас ұрпақ тәрбиелеу қажеттігі туындап отырғаны сөзсіз.
Қазіргі заман балалардың функционалды сауатты болуын талап етсе, соның бірі - оқу сауаттылығы.

Белсенді сабақтар мұғалімнің ашқан жаңалығы, өзіндік қолтаңбасы, әдістемелік ізденісі, қолданған әдіс-тәсілдері арқылы ерекшеленіп, шәкірт жүрегінен орын алады.

Қазіргі кезеңде оқушының өз бетімен білімге ие болу барысында оның белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру оқу үдерісіне қойылатын негізгі талаптардың бірі болып табылады. Бұл тәсілдеме пәндік білімді, әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге өзінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді де меңгеруге ықпал етеді.
Мұғаліммен бірлесіп шығармашылықпен айналысу және серіктес, кеңесші ретінде мұғалімнің қолдауы кезінде оқушының белсенді танымдық қабілеті тұрақты сипатқа ие болады деп бағдарламада көрсетілгендей. Сауат ашу пәнінде – мұғалім мен оқушы сөйлесу арқылы, әлеуметтік қарым –қатынасы жақындата түседі және сөйлеу мен қарым-қатынас жасау мәдениеті нормаларын сақтауға дағдыландырады. Оқушы сабақ үдірісінде сұрақтар қою арқылы ойлырын жеткізіп отырады.

Авторлық бағдарламаның өзектілігі. Жалпы оқу дегенде тек поэзияны ғана мәнерлеп оқи білу деп түсінбеуіміз керек. Мен өзімнің қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында әрбір қарапайым сөйлемді дұрыс нақышына келтіре оқи білу, әрбір кейіпкер сөзін сол кейіпкер бейнесінде толғай білу, әрбір мақалдың негізгі ойын дұрыс айтып жеткізе білу, әрбір өлең жолдарын мәнімен, ұйқас, ырғақтарын ұғып тұрып жеткізу жолдарын үйретуге тырысамын. Ол үшін бала ең алдымен оқиын деп тұрған сөйлемнің, мақалдың немесе өлең жолдарының мағынасын, айтпақшы ойын анық түсіне білуі керек. Екіншіден, әрбір тыныс белгісінің мәнін ұғып, соны дұрыс пайдалана білуі тиіс. Үшіншіден, өлең сөздің ұйқас ырғақтарын, бунақ тармақтарын ажырата білуі керек. Демек, бұдан келіп шығатын қорытынды нағыз мәнерлеп оқи білетін бала қазақ тілі мен әдебиеті теориясынан толық білімді болып шығады екен. Бұлай дейтін себебіміз, егер оқушы қазақ тіліндегі тыныс белгілерін (пунктуация) не үшін қойылатынын, әдебиет теориясында теңеу, эпитет, метонимия, метафора, т.б. сияқты ұғымдардың қандай жерлерде не мақсатпен жазылатынын білмесе, онда оқушының мәтін мазмұнын дәл ұғып, түсінуі қиындау болар еді. Сондықтан ұсынылып отырған авторлық бағдарламадағы тапсырмалар оқушылардың оқылым дағдысын қалыптастырып, функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған.

Авторлық бағдарламадағы қолданылатын жұмыс түрлері:

– оқушыға іштей оқытып, сөйлем немесе шумақ мазмұнын ұғып алуына мүмкіндік берілетіндей құрастырылған авторлық бағдарламаның мазмұны жеке - жеке оқушыға даралап оқытуға, топпен оқытуға мүмкіндік береді,
– балаларға кезекпен немесе барлық сынып оқушыларына бірден дауыстап оқытамын,
– егер кейіпкер сөзіне диалог болса баланың сол бейнеге енуіне жағдай жасаймын,
– теледидардан берілетін кештер мен айтыстарды үнемі көріп отыруын тапсырып, қадағалаймын,

– тек оқулық көлемімен шектелмей, өздерінің ұнатқан шығармаларын жаттап, сынып алдында айтуына мүмкіндік беремін (бұл баланың ізденуіне мүмкіндік),
– кітапты дұрыс және мәнерлеп оқуды өте жақсы меңгерген оқушыларды сынып алдында -жеке оқытамын, әр түрлі шараларға қатыстырып отырамын.

Авторлық бағдарламаның мақсаты:
- оқушылардың рухани дүниесін байыта отырып, эстетикалық, көркемдік, адамгершілік, азаматтық тәрбие беру,
- оқырмандық талғамды қалыптастыру,
- ауызша сөйлеу мәдениетін қалыптастыру;

Міндеті:
- әдебиетті өнер табиғатына сай оқи білуге, мән – мағынасын терең түсінуге мүмкіндік туғызу,
- көркем әдебиетті оқуға деген қызығушылығын ояту,
- жеке тұлғаның эмоциялық мәдениетін қалыптастыру,

Күтілетін нәтиже:
- әдебиетті өнер табиғатына сай оқи біліп, мән – мағынасын терең түсінеді,
- көркем әдебиетті оқуға деген қызығушылығын оянады,
- жеке тұлғаның эмоциялық мәдениеті қалыптасады,
- шығармашылық қабілеті артады.

Нормативті бөлім
Күнтізбелік тақырыптық жоспар аптасына -1 сағаттан 34 сағат

р/с	Бөлім Бөлімше Тақырып	Оқу мақсаты	Сағат саны			Білім нәтижесі
			Бар-лығы	Лекция/Тео-рия/ Прак-тика1	Практ-ика /Прак-тика 2	
1	Кіріспе. Курстың мақсаты және міндеті	Курс мақсаты мен міндетімен танысу . Пәнге қызығушылығын арттыру	1	1		Курс мақсаты мен міндетімен танысады
2	Тіл және сөйлеу	Типтік тапсырмаларды орындау дағдыларын дамыту, танымдық қабілеттерін арттыру	1	1		Типтік тапсырмаларды орындау дағдыларын дамытады
3	Ауызша және жазбаша сөйлеу	Ауызша тіл мен жазбаша тілдің айырмашылықтары туралы білу.Сөйлем ішінен тауып ажырату дағдыларын арттыру	1	1		Ауызша тіл мен жазбаша тілдің айырмашылықтары туралы біледі
4	Монолог. Диалог	Сөйлеу тілінің түрлері, сөйлеудің монологтік, монологтік ерекшеліктерін танытып,	1	1		Сөйлеудің монологтік, монологтік ерекшеліктерін

		ұсынылған тақырып бойынша монолог, диалог құра білуге үйрету				танысады
5	Сөйлеу мәдениеті	Сөздерді, дыбыстарды орфоэпиялық нормаларға сәйкес дұрыс айту дағдыларын дамыту	1	1		Сөздерді, дыбыстарды орфоэпиялық нормаларға сәйкес дұрыс айту дағдыларын дамытады
6	Фонетика	Фонетика туралы түсінік беру. Сөйлем, дыбыс,әріп туралы білімдерін еске түсіру, тиянақтау. Білім-білікдағдыларын, ой өрістерін, есте сақтау қабілеттеріндамыту	1	1		Сөйлем, дыбыс, әріп туралы білімдерін еске түсіру, тиянақтау. Білім-білік дағдыларын, ой өрістерін, есте сақтау қабілеттерін дамытады
7	Буын үндестігі	Буын үндестігі туралы білімдерін арттыру	1	1		Буын үндестігі туралы білімдерін арттырады
8	Дыбыс үндестігі	Дыбыс үндестігіне берілген тапсырмаларды орындау дағдыларын дамыту	1	1		Дыбыс үндестігіне берілген тапсырмаларды орындау дағдылары дамиды
9	Бақылау диктанты	Қатесіз жазуға, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыландыру	1	1		Диктант жазады, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыланады
10	Мәтін .Мәтіннің тақырыбы және мәтіндегі негізгі ой	Мәтіннің қай түріне жататынын ажырату, мәтін бөліктерін анықтау, мәтіндерге салыстырмалы талдау жасауға дағдылану	1	1		Мәтіннің қай түріне жататынын ажырату, мәтін бөліктерін анықтау, мәтіндерге салыстырмалы талдау жасауға дағдыланады
11	Мәтін және оның құрылымы	Мәтін және оның құрылымы туралы білік-дағдыларын дамыту	1	1		Мәтін және оның құрылымы туралы білік-дағдыларын дамиды
12-13	Мәтін және оның түрлері	Мәтін және оның түрлері туралы білімдерін арттыру, типтік тапсырмаларды орындауға машықтандыру	2	1	1	Мәтін және оның түрлері туралы білімдерін арттыру, типтік тапсырмаларды орындай алады

14-15	Сөз тіркесі	Сөз тіркесіне байланысты ережені дұрыс қолдана білу дағдыларын дамыту	2	1	1	Сөз тіркесіне байланысты ережені дұрыс қолдана білу дағдыларын дамиды
16	Жай сөйлем және құрамлас сөйлем	Жай сөйлем мен құрмалас сөйлемнің айырмашылығы мен ерекшеліктерін тапсырмалар орындату арқылы меңгерту.	1	1		Жай сөйлем мен құрмалас сөйлемнің айырмашылығы мен ерекшеліктерін тапсырмалар орындату арқылы меңгереді
17	Бақылау диктанты	Қатесіз жазуға, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыландыру	1	1		Диктант жазады, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыланады
18	Сөйлем мүшелері	Бастауыш пен баяндауыштан баска сөйлем мүшелері тұрлаусыз мүшелер екенін ұғындыру, типтік тапсырмаларды орындау арқылы біліктіліктерін арттыру	1	1		Бастауыш пен баяндауыштан баска сөйлем мүшелері тұрлаусыз мүшелер екенін ұғындыру, типтік тапсырмаларды орындау арқылы біліктіліктері артады
19-20	Сөйлемнің дара және күрделі мүшелері	Сөйлем мүшелерінің дара және күрделі болатынын тапсырмалар орындату арқылы ұғындыру, біліктілігін арттыру	2	1	1	Сөйлем мүшелерінің дара және күрделі болатынын тапсырмалар орындату арқылы ұғындыру, біліктілігін артады
21-22	Сөйлемнің бірыңғай мүшелері	Бірыңғай мүшелердің әр қайсысына немесе соңғы сөзіне ғана жалғанатынын байқату және олардың тыныс белгілері туралы танымын кеңейту	2	1	1	Бірыңғай мүшелердің әрқайсысына немесе соңғы сөзіне ғана жалғанатынын байқату және олардың тыныс белгілері туралы танымын кеңейтеді
23	Бақылау диктанты	Қатесіз жазуға, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыландыру	1	1		Диктант жазады, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыланады
24	Сөз және оның мағынасы	Әр сөздің өзіне тән мағынасы болатынын байқату, тапсырмаларды				Әр сөздің өзіне тән мағынасы болатынын байқату,

		орындату арқылы сөз және оның мағынасының өзгеруін түсініп алуға бағыттау				тапсырмалардыорын дату арқылы сөз және оның мағынасының өзгеруін түсініп алады
25-26	Тұрақты сөз тіркестері	Тұрақты сөз тіркестері туралы танымдарын кеңейту	2	1	1	Тұрақты сөз тіркестері туралы танымдарын кеңейеді
27-28	Күрделі сөздер	Күрделі сөз, оның сөздерінің бірігуі, қосарлануы, тіркесуі туарлы танымдық қабілетерін, ақыл-ойын дамыту	2	1	1	Күрделі сөз, оның сөздерінің бірігуі, қосарлануы, тіркесуі туарлы танымдық қабілетерін, ақыл-ойын дамытады
29	Біріккен сөздер	Біріккен сөздер туралы білімдерін арттыру	1	1		Біріккен сөздер туралы білімдерін арттырады
30-31	Қос сөздер	Сөйлем ішінен қос сөздерді таба білу, арасына дефис қойылатынын меңгерту, тапсырмаларды дұрыс орындауға дағдыландыру	2	1	1	Сөйлем ішінен қос сөздерді таба білу, арасына дефис қойылатынын меңгерту, тапсырмаларды дұрыс орындауға дағдыланады
32-33	Қысқарған сөздер	Қысқарған сөздер туралы танымдарын кеңейту	2	1	1	Қысқарған сөздер туралы танымдарын кеңейтеді
34	Бақылау диктанты	Қатесіз жазуға, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыландыру	1	1		Диктант жазады, грамматикалық тапсырмаларды орындауға дағдыланады

Қысқа мерзімді жоспар

Сабақ №2

Бөлім:		
Педагогтіңаты-жөні		
Күні:		
Сабақ		
ЖСынып:	Қатысушылар саны: -	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Тіл және сөйлеу	
Оқу мақсаты	Типтік тапсырмаларды орындау дағдыларын дамыту, танымдық қабілеттерін арттыру	
Сабақтың мақсаты	Типтік берілген қызықты дидактикалық тапсырмаларды орындайды, білімдерін шыңдайды	

<table>
<tr><td colspan="5">Сабақ барысы</td></tr>
<tr><td>Сабақ кезеңдері</td><td>Мұғалімнің оқу іс-әрекеті</td><td>Оқушының іс-әрекеті</td><td>Бағалау</td><td>Ресурстар</td></tr>
<tr><td>Сабақтың басы 5 мин</td><td>Оқушылармен амандасып, түгелдеу. Сабақ тақырыбы, мақсатымен таныстырылады. Оқушыларды топқа бөлу</td><td>Оқушылар амандасып, сабаққа назар аударады</td><td>«Шапалақ» әдісі</td><td> </td></tr>
<tr><td>Сабақтың ортасы 35 мин</td><td>1-тапсырма:Қызығушылығын ояту.

1. Сұрақтарға жауап жаз.
Сыныпта қанша оқушы бар? Оның нешеуі ұл бала, нешеуі қыз бала?
Сыныптастарың бір-бірімен тату ма?

2-тапсырма: Топпен жұмыс. «Сөздер тізбегі» әдісі.

Мақал мағынасын аш.
(Да, қымбат, алтыннан, уақыт), (ел, елу, жаңа, жылда)

3-тапсырма: Жеке жұмыс

Бейнежазбаны мұқият қара (https://youtu.be/8rFZWw0s8GU)
Жұпта «Менің Отаным – көп ұлтты Қазақстан» тақырыбы аясында диалог құрастыр.
Диалогта келесі мәселелерді қамту керек:
• Қазақстан халқы
• Халықтар достығы
• Бейбітшілік – тірегіміз

4-тапсырма: Бағанды толтыр
<table><tr><td colspan="2"></td></tr><tr><td>Айтылуы</td><td>Жазылуы</td></tr><tr><td>сөмбеді</td><td></td></tr><tr><td>түңгі</td><td></td></tr></table></td><td>2. Сұрақт арғажауапжаз ады

Уақыт-алтыннан да қымбат.

Елу жылда, ел жаң

әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап көлбеу, үзбей және біркелкі жазады

тақырыпқа сәйкес диалог құрастыра-ды

кестені толтырады</td><td>«Шапалақ» әдісі

«Шапалақ» әдісі

«Шапалақ» әдісі

«Шапалақ» әдісі</td><td>

 </td></tr>
</table>

	Тасполат Орымбасар көгпембек сөссіз жассын			
Сабақтың соңы 5 мин	**Қорытындылау.** Бүгінгі сабақтан үйренген жақсы қасиеттерін еске түсіріп, айтып береді.	Сабаққа кері байланыс береді		

Библиография

1. Таужанова Қ.Қ., Ақтанова Р.А., Зорғұлова Б.К., Тоғайбаева Ұ.К. Оқылым, тыңдалым арқылы оқыту. - Ақтөбе, 2006
2. Құрманова Н.Ж., Тойбазарова Н.А.Диктанттар жинағы.- Ақтөбе, 2006
3. Жыл – он екі ай // Балаларға арналған журналдар.- 2010 - 2012
4. Қазақ тілі оқулықтары. Бастауыш сыныптарға арналған.
5. Бастауыш мектепте білім сапасын арттырудың кешенді жолдары.- Ақтөбе, 2004
6. Ана тілі»оқулығына әдістемелік нұсқау.- Алматы: «Рауан», 2003
7. Тіл дамытудың ғажайып әлемі.- «Аруна» баспасы
8. Алақай. Көркемсөз әлемі. - «Аруна» баспасы
9. Мен және бәрі, бәрі, бәрі.- «Аруна» баспасы

ИНТЕГРАЦИЯ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДИК В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Баяубаев Е.К.,
учитель физики в ТОО «Skillset Schools» школа цифровых технологий (просп. Бауыржана Момышулы 2/3, Астана 010000)

Педагогическая проблема: необходимость развития критического мышления

Современное образование сталкивается с вызовами подготовки учащихся к жизни в условиях быстро меняющегося мира. Умение анализировать информацию, формулировать обоснованные выводы и принимать решения — это ключевые навыки XXI века. Однако традиционные методы преподавания физики не всегда эффективно формируют эти компетенции.

Теоретическая основа

Развитие критического мышления на уроках физики базируется на подходах отечественных и зарубежных педагогов. Л.С. Выготский подчеркивал значение активного взаимодействия ученика с окружающей средой для когнитивного развития [1]. В.А. Сухомлинский акцентировал внимание на необходимости формирования познавательной активности через исследовательскую деятельность [2]. Джон Дьюи — основоположник концепции проблемного обучения — подчеркивал важность вопросов и экспериментов в образовательном процессе [3].

Современные дидактические подходы включают:

1. Проблемное обучение (Дж. Брунер) — предполагает постановку вопросов без очевидных ответов [4].
2. Проектный метод (К. Килпатрик) — ориентирован на самостоятельное решение практических задач [5].
3. Исследовательская деятельность (Ю.К. Бабанский) — связана с анализом данных и проверкой гипотез [6].

Основные понятия темы:

- **Критическое мышление** — способность человека анализировать, интерпретировать информацию и принимать решения, основываясь на логике и фактах.
- **Исследовательская деятельность** — организация экспериментов и анализ их результатов для проверки гипотез.
- **Проектная деятельность** — самостоятельное выполнение заданий, направленных на поиск прикладных решений.

Традиционные пути решения проблемы:

Традиционные методы обучения физике, такие как лекции и демонстрации, акцентируют внимание на передаче знаний. Однако они недостаточно развивают навыки анализа и синтеза информации. Это делает актуальным внедрение активных методов обучения.

Практическая реализация

Методы развития критического мышления:

1. **Проблемное обучение**: учащимся предлагаются вопросы, не имеющие однозначного ответа. Пример: «Почему металлический шар тонет в воде, а лодка из того же металла - нет?».

– **Исследовательская деятельность**: организация экспериментов, анализ данных, выявление зависимостей. Пример: изучение зависимости периода маятника от длины.

– **Дискуссии и дебаты**: обсуждение актуальных научных вопросов. Пример: «Можно ли остановить глобальное потепление, используя новые физические технологии?».
– **Кейс-методы**: разбор реальных ситуаций, требующих анализа. Пример: проектирование конструкции моста с учетом максимальной нагрузки.
– **Проектная деятельность**: выполнение прикладных заданий. Пример: создание модели солнечной панели или генератора.

2. **Работа с парадоксами**: анализ противоречивых ситуаций. Пример: почему катящийся вверх по наклонной плоскости цилиндр может ускоряться?

– **Анализ ошибок**: разбор причин ошибок в экспериментах или расчетах. Пример: поиск причин погрешности при измерении силы трения.

Результаты применения методов:

1. **Формирование функциональной грамотности**: учащиеся приобретают умения интерпретировать информацию, представлять её в виде графиков и таблиц.
2. **Развитие системного мышления**: изучение физических явлений через установление причинно-следственных связей.
3. **Повышение интереса к физике**: использование экспериментов и проектов делает обучение увлекательным.
4. **Применение знаний в жизни**: учащиеся учатся анализировать повседневные явления и находить рациональные решения.

Заключение

Физика, как одна из ключевых дисциплин естественно-научного цикла, предоставляет уникальные возможности для формирования критического мышления. Внедрение исследовательской и проектной деятельности в образовательный процесс позволяет учащимся развивать аналитическое восприятие информации, системное мышление и самостоятельность. Это способствует их подготовке к решению реальных задач в условиях сложного и меняющегося мира.

Приложение

Фрагмент урока по теме «Движение и силы» с использованием метода проектов

Цели урока:

– Понять взаимосвязь между силами, действующими на тело, и его движением.
– Развить навыки проектной деятельности и работы в группе.

План урока:

1. **Вводная часть (10 минут):**
   – Учитель рассказывает о понятии силы и её влиянии на движение.
   – Краткий рассказ о втором законе Ньютона.
   – Пример из жизни: движение автомобиля на дороге.
2. **Работа над проектом (20 минут):**
   – Класс делится на группы, каждая группа получает задание:
   1. Разработать модель движения тел под действием различных сил (например, автомобиль, летящий мяч, парашютист).
   2. Провести расчёты и представить графики движения тел.
   3. Подготовить презентацию с выводами.
   – Учитель помогает в решении вопросов и консультирует по физическим законам.
3. **Презентация проектов (10 минут):**
   – Каждая группа кратко представляет свой проект, отвечает на вопросы одноклассников и учителя.
4. **Заключение (5 минут):**
   – Обсуждение, что было нового и интересного.

– Учитель подводит итоги и объясняет, как знания о силах применяются в повседневной жизни.

Ожидаемые результаты:

– Учащиеся научатся применять теорию к практическим задачам.
– Разовьют навыки командной работы и анализа данных.

Материалы:

– Компьютеры для расчётов и подготовки презентации.
– Графики и таблицы для заполнения результатов.
– Демонстрационное оборудование (например, тележки, мячи).

2. Пример заданий для геймификации (викторина в Kahoot)

Тема: Законы Ньютона

1. Как называется сила, действующая на тело со стороны поверхности, на которой оно покоится?
   a. Сила трения
   b. Сила упругости
   c. Сила реакции опоры (правильный ответ)
   d. Сила тяжести
2. Какова формула второго закона Ньютона?
   a. F = ma (правильный ответ)
   b. F = m/v
   c. F = mg
   d. F = mv
3. Как изменится ускорение тела, если масса увеличится в два раза, а сила останется постоянной?
   a. Ускорение увеличится в два раза
   b. Ускорение уменьшится в два раза (правильный ответ)
   c. Ускорение не изменится
   d. Зависит от силы трения
4. Какой закон Ньютона объясняет, почему пассажиры наклоняются вперёд при резком торможении автобуса?
   a. Первый закон Ньютона (правильный ответ)
   b. Второй закон Ньютона
   c. Третий закон Ньютона
   d. Закон всемирного тяготения

3. Фрагменты дневников наблюдений учащихся

Тема: Движение тел под действием силы тяжести

Пример 1:

Дата:

Наблюдение: Я бросил мяч с высоты 1,5 метра. Мяч падал с ускорением. Замерили время падения — 0,55 секунд. Рассчитали ускорение свободного падения по формуле: $g = 2h / t^2$. Получилось 9,8 м/с².

Вывод: Ускорение свободного падения действительно примерно равно 9,8 м/с².

Пример 2:

Дата:

Наблюдение: Проводили опыт с наклонной плоскостью. Измерили силу трения, действующую на тележку. Чем больше угол наклона, тем сильнее тележка ускорялась.

Вывод: Сила трения уменьшается с увеличением угла наклона, и тело движется быстрее.

Пример 3:

Дата:

Наблюдение: Движение мяча на верёвке. Замерили скорость вращения и рассчитали центростремительную силу.

Вывод: Центростремительная сила растёт пропорционально квадрату скорости движения.

Библиография

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. Собр. соч., М., 1982, с. 5-362.
2. Сухомлинский, В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – Киев: Радянська школа,1974. – 288с.
3. Dewey J. Democracy and Education. In: Dewey J. The Middle Works, 1899-1924. Vol. 9: 1916. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1980. pp. 1-370.
4. Брунер Дж. Процесс обучения / Дж. Брунер; пер. с англ. О. К. Тихомирова. - Москва: аПн РСФСР, 1962.
5. Килпатрик В. Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В. Х. Килпатрик; пер. с 7-го англ. изд. Е. Н. Янжул; с предисл. Н. В. Чехова. — Ленинград: Брокгауз-Ефрон, 1925. — 43 с.
6. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. М., 1977, -172 с.

ОҚЫТУ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ЕМЕС БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА SMART ТЕХНОЛОГИЯЛАР ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Бейсембаева А.С.,
Павлодар қаласының №17 жалпы орта білім берусаралап оқытатын бейіндік мектебіңқазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі технологиялармен тығыз байланысты. Бастауыш сыныптарда SMART технологияларды қолдану – оқытудың сапасын арттырып, оны оқушылар үшін қызықты әрі тиімді етеді. SMART технологиялары оқыту процесін интерактивті, бейімделгіш және инновациялық бағытта ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл әдістер оқушылардың білім алуына, есте сақтау қабілетінің дамуына және танымдық белсенділігінің артуына оң әсер етеді.

SMART технологиялары дегеніміз не? SMART – «Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound» (нақты, өлшенетін, қолжетімді, өзекті, уақытқа сай) қағидаларына негізделген оқыту технологияларының жиынтығы. Бұл жүйе білім беру процесін тиімді жоспарлауға, басқаруға және нәтижелерді дәл өлшеуге мүмкіндік береді.

SMART технологияларына мыналар жатады:

— интерактивті тақталар (smart board, promethean),
— сандық білім беру ресурстары (bilimland, google classroom, kahoot, quizizz),
— мультимедиялықбағдарламалар (3d модельдер, анимациялар, аудио және видео материалдар),
— мобильді қосымшалар (duolingo, khan academy kids, lingokids),
— онлайн оқыту платформалары (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet).

Бұл технологиялар оқу процесін интерактивті және оқушыға бейімделген формата ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушылары үшін SMART технологиялардың артықшылықтары. *Оқуға деген қызығушылықты арттыру кезеңінде:*

— көру және есту арқылы қабылдау мүмкіндігі артатындықтан, оқушылар материалды тез әрі жеңіл меңгереді,
— түрлі түсті анимациялар, аудио-визуалды материалдар балалардың назарын сабаққа аудартады,
— интерактивті тапсырмалар балаларды белсенді оқытуға мүмкіндік береді.

Оқу үдерісін жеңілдету және тиімді ету кезеңінде:

— мұғалімдер оқу материалдарын визуалды және динамикалық түрде түсіндіре алады,
— балалар теорияны жаттауға емес, оны түсініп, тәжірибеде қолдануға дағдыланады,
— уақыт үнемделеді: бір сабақта бірнеше әдісті қатар қолдануға болады.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту кезеңінде:

— мультимедиялық құралдарды қолдану арқылы оқушылар өз ойларын креативті түрде жеткізе алады,
— графикалық дизайн, презентациялар жасау, кодтау сияқты қабілеттер бастауыш сыныптан қалыптасады,
— оқушылар сурет салу, видео жасау, подкаст жазу сияқты заманауи

дағдыларды меңгере алады.

Жеке оқу траекториясын қалыптастыру кезеңінде:

— әр оқушы өзінің оқу қарқынына сай білім алады,
— мұғалімдер оқушының білім деңгейін нақты өлшеп, жеке ұсыныстар береді,
— автоматтандырылған бағалау жүйелері оқушылардың әлсіз тұстарын анықтауға көмектеседі.

Бағалау мен кері байланыс беру кезеңінде:

— SMART технологиялары арқылы оқушының жетістіктерін нақты бақылауға болады,
— автоматты тесттер, онлайн викториналар, геймификация элементтері арқылы бағалау жүйесі тиімді ұйымдастырылады,
— мұғалім мен ата-аналар баланың оқу барысын онлайн бақылай алады.

Коммуникативтік және IT дағдыларды дамыту:

— топтық жобалар мен онлайн тапсырмалар арқылы оқушылар бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс істеуге үйренеді,
— онлайн платформаларда жұмыс істеу арқылы ақпараттық сауаттылық қалыптасады,
— SMART технологиялар баланы XXI ғасырдың цифрлық ортада жұмыс істеуге бейімдейді.

SMART технологияларды бастауыш сыныптарда қазақ тілі сабақтарында қолдану мысалдары.

Интерактивті тақта арқылы оқыту

— мұғалім жаңа тақырыпты суреттер, диаграммалар, анимациялар арқылы түсіндіреді,
— оқушылар жауаптарды электронды қалам арқылы жазады, ал тақта автоматты түрде тексеріп, нәтижесін көрсетеді,
— қазақ тілі сабағының басында, негізгі бөлімінде, тақырып бекіту кезендерінде суреттерді, жаңа сөздерді интерактивті түрде көрсетуге болады.

Kahoot, Quizizz секілді онлайн платформалар арқылы тест қолдану

— оқушылар викториналық сұрақтарға жауап береді, ал жүйе жауаптарды автоматты түрде бағалайды,
— геймификация элементтері арқылы оқыту қызықты және тартымды болады.

Bilimland және басқа платформаларды пайдалану

— оқушылар анимациялық сабақтарды көріп, интерактивті жаттығулар орындайды,
— сандық кітаптар мен тапсырмалар арқылы қосымша білім алады.

Виртуалды экскурсиялар өткізу

— Google Expeditions немесе YouTube 360° арқылы оқушылар тарихи орындарды, мұражайларды, табиғат құбылыстарын көріп, зерттей алады,
— қазақ тілі, жаратылыстану, дүниетану пәндерінде бұл әдіс өте тиімді.

Менің тәжірибемде қолданылатын ең тиімді әдістердің бірі –Learningapps, Wordwall.net және т.б. Кіріспе бөлімінде жаңа тақырыпқа шығу кезінде. Әдіс арқылы оқушылар өте жеңіл жасырынды сөз табады, анықтайды, құрастырады, салыстырады, сәйкестендіреді. Осы кезде оқушылардың қызығушылығы оянады. Практика бөлімінде тестті қолдану, сөйлемдерді аяқтау тапсырмалары оқушыларға өте ұнайды.

Жоғары айтылған SMART технологиялардың артышылықтары болғанымен қазіргі уақытта қиыншылықтары да бар. Төменде айтылғандай:

қиындықтар	шешу жолдары
барлық мектептерде қажетті техникалық құралдардың болмауы	мемлекеттік бағдарламалар арқылы мектептерді технологиялармен қамтамасыз ету
мұғалімдердің жаңа технологияларды қолдану дағдыларының жеткіліксіздігі	мұғалімдерге арналған тегін арнайы курстар, семинарлар ұйымдастыру
балалардың экран алдындағы уақытын шамадан тыс көбейту қаупі	технологияларды дұрыс мөлшерде пайдалану және офлайн тапсырмалармен үйлестіру.
интернет байланысының әлсіздігі	офлайн оқыту ресурстарын дайындау және мектептердің интернетпен қамтылуын жақсарту

SMART технологияларын бастауыш сыныптарда қолдану – білім беру процесін жаңа деңгейге көтеретін инновациялық әдіс. Бұл технологиялар оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды өздігінен білім алуға ынталандырады. Сонымен қатар, шығармашылық және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Ұсыныстар:

— мұғалімдерді SMART технологияларды тиімді қолдануға үйрету,

— әр мектепке заманауи техникалық құралдарды енгізу,

— балалардың цифрлық сауаттылығын дамытуға бағытталған оқу бағдарламаларын жасау.

SMART технологияларды дұрыс қолдану – келешек ұрпақтың сапалы білім алуына жасалған үлкен қадам!

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ КАК ПУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Данильчик А.В.,
учитель английского языка КГУ СОШ №43 г.Павлодара

Обучение иностранному языку - довольно сложный и многогранный процесс, который связан не только с развитием мышления, эмоций, но и с другими сферами личности. В связи с этим возросла роль самостоятельной работы в процессе обучения иностранным языкам.

Главная задача среднего образования состоит в обеспечении формирования у обучающихся возможности к познанию, креативному применению приобретенных знаний в любой школьной и жизненной ситуации, готовности к саморазвитию и самоуправлению с помощью формирования основных и предметных компетенций.

Единые ориентиры формирования функциональной грамотности установлены в Государственном проекте развития образования Республики Казахстан, одна из целей которого предусматривает развитие в общеобразовательных школах интеллектуально, духовно и физически сформированного гражданина Республики Казахстан, удовлетворение его желания в получении образования, которое сможет обеспечить успех и социальную адаптацию в стремительно меняющемся обществе.

Актуальность темы исследования обусловлена следующими факторами.

Во-первых, после подписания Болонской декларации и вхождения Республики Казахстан в общеевропейское образовательное пространство увеличилась роль самостоятельной работы учащихся. Нынешняя модель образования требует научить человека учиться, содействовать развитию мотивированности самостоятельного получения знаний.

Во-вторых, в настоящее время огромное внимание уделяется формированию функциональной грамотности. Это означает, что обучение иностранному языку должно быть организовано таким образом, чтобы не только вызывать у учащихся интерес к изучению, но в тоже время содействовать развитию способности контактировать с внешним миром и эффективно применять собственные знания, умения и навыки. **Целью моей работы** является изучение влияния самостоятельной работы на формирование функциональной грамотности у школьников среднего звена на уроке английского языка.

Для реализации данной цели были поставлены **следующие задачи:**

1. Изучить и проанализировать литературу по исследуемому вопросу.
2. Изучить формы и виды самостоятельной работы на уроках английского языка.
3. Рассмотреть значимость самооценки, самоконтроля и самообразования для формирования функциональной грамотности школьника.
4. Разработать комплекс упражнений для формирования навыков самостоятельной работы

В ходе работы были изучены психологические особенности среднего школьного возраста, и выявили, что данному периоду жизни свойственны:

1. Проявление чувства взрослости
2. Рост самосознания, самооценки и саморегуляции
3. Проявление самостоятельности в приобретении знаний и навыков
4. В этом возрасте заинтересованность к уроку пропадает и дисциплинировать их сложнее.

Важно создавать перед учащимися проблемные ситуации, побуждающие их к самостоятельному поиску ответов и решений данных проблем.

По мнению психологов, подростковый возраст является наиболее благоприятным для самостоятельного творческого мышления.

Самостоятельная работа -это вид учебной деятельности, при которой учащиеся самостоятельно под руководством учителя выполняют различные задания, проявляя навыки самоконтроля. Целью современного образования является формирование функционально грамотной личности, т.е человека самостоятельного, познающего и умеющего жить среди других людей.

Являясь преподавателем английского языка в КГУ СОШ №43 я провела исследование по данной теме на группе детей 6 «Д» класса.

На первом занятии был проведён констатирующий эксперимент, который преследовал следующие цели:

1. Изучить условия эффективного применения самостоятельной работы в процессе обучения английскому языку
2. Выявить уровень владения учащимися грамматическим и лексическим материалом по тематическому блоку «Travelling»
3. Определить результативность проведения уроков без применения творческих заданий для самостоятельной работы

Для определения отношения учащихся к самостоятельной работе, уровня сформированности навыков самостоятельной работы было проведено тестирование.

По результатам анкетирования мы сделали вывод, что:

- большинство учащихся положительно относится к проведению самостоятельной работы,
- большая часть учащихся 6 класса отдают предпочтение работе творческого характера,
- по поводу выполнения самостоятельной работы мнения учащихся разделились: одни предпочитают работать в группе, другие в парах и лишь несколько учащихся выбрали работать индивидуально.

Взяв за основу результаты анкетирования, мы разработали комплекс упражнений для самостоятельной работы. Наш эксперимент проводился с 22 ноября по 20 декабря. Было проведено 14 занятий, 5 экспериментальных и 3 урока с использованием самостоятельной работы.

Для проверки уровня обученности детей по тематическому блоку «Travelling» нами было проведено входное тестирование, направленное на предварительное определение уровня владения грамматическими и лексическими единицами по данной теме, и впоследствии использовались при проверке уровня обученности детей на следующих стадиях эксперимента.

Результаты констатирующего эксперимента выражены в балльной системе.

Уровень высокий-2 человека, или 20% детей;

Средний уровень - 4 человека, или 40% всей группы.

Ниже среднего – 2 человека

Низкий- 2 человека

Таким образом, нами выявлен общий уровень группы, который оказался средним. Полученные результаты помогли нам выстроить дальнейшую работу и перейти к следующей, формирующей стадии эксперимента.

В ходе формирующего этапа был разработан комплекс заданий для самостоятельной работы на уроках английского языка. Во время проведения нашего эксперимента на каждом уроке непосредственно использовались данные задания, предусматривающие различные формы и методы самостоятельной работы.

Как говорил Бенджамин Франклин: «Скажи мне - и я забуду, учи меня - и я запомню, вовлекай меня - и я научусь». Для проведения экспериментальных занятий в течение первых двух недель нами были проведены следующие задания для самостоятельной работы :

В первом задании учащимся необходимо было сравнить «Past Simple» и «Past Continuous»

Целью являлось повторение и закрепление знаний по данным грамматическим темам

Время: 15 мин
Форма работы: парная, групповая

Ход выполнения данного задания: Учитель просит учащихся вытянуть жребий для того, чтобы разделить их на пары. Каждой паре учитель выдает листы А4 и просит их, работая в паре, сравнить две изученные грамматические темы «Past Simple» и «Past Continuous». Цель состоит в том, чтобы учащиеся в процессе сравнивания двух форм прошедшего времени, закрепили, обобщили и систематизировали полученные знания. Во время выполнения данного задания учащиеся используют при необходимости материал учебника. Преимуществом парной работы является тот факт, что учащиеся ведут активную беседу друг с другом, обсуждая особенности каждой грамматической темы и способы их сравнения. После того, как учащиеся завершили работу над сравнением данных грамматических конструкций, каждая пара представляет свой вариант сравнения, а после завершения представления своей работы каждый из учащихся оценивает работу каждой пары, тем самым мы также ведем работу над формированием взаимоконтроля. Здесь также необходимо провести проверку по уровню усвоения данной темы при помощи заданий.

Второе задание - Работа с текстом

Целью являлось развитие у учащихся навыков понимания значения незнакомых слов из контекста, развитие умения находить в тексте необходимую информацию, делать вывод

Форма работы: групповая

Время: 25минут

Ход выполнения данного задания: Учитель делит класс на 2 группы, однако так, чтобы в каждой группе были как сильные, так и слабые учащиеся. Каждая группа получает текст, связанный с определенной страной, в нашем случае это Германия и Англия. Каждый текст содержит разнообразную информацию о стране. Цель состоит в том, чтобы за короткий промежуток времени учащиеся прочитал данный текст и выполнили послетекстовые задания. Для того, чтобы каждый учащийся активно участвовал в групповой работе, каждому учащемуся учитель раздает карточку с определенным заданием по данному тексту, что позволяет вовлечь учащихся в активную речевую деятельность. Тем самым задача каждой группы состоит в том, чтобы каждый учащийся мог выполнить полученное задание, так как от этого будет зависеть успех всей группы. Учащимся выдаются следующие карточки: 1) расскажи о традициях и обычаях данной страны; 2) найди информацию о национальном виде спорта данной страны; 3) составь вопросы по данному тексту; 4) расскажи о достопримечательностях страны; 5) подготовь синквейн о данной стране.

После того как каждая группа закончили работу по тексту, они представляют свою страну, непосредственно используя задание с карточек. Затем выступает вторая группа с презентацией своей страны. По завершению учащиеся должны получить информацию о двух странах. Для проверки усвоения материала, каждая группа задает подготовленные вопросы по своей стране, соответственно вторая группа, обсудив вопрос в группе, должна предоставить ответ на поставленный вопрос.

Третье задание – «Создание буклета для туристов»

Цель *данного задания заключалась в* активизации употребления лексических единиц и грамматических структур по теме «Путешествие», развитие навыков монологической речи.

Форма работы**:** парная

Время выполнения**:** 20 минут

Ход выполнения данного задания: Учитель просит учащихся разделиться на пары. Далее каждой паре дается задание заранее найти небольшое сообщение о любой стране/ городе. Затем, непосредственно на уроке, учитель объясняет учащимся сущность самого задания. Цель задания заключается в том, чтобы учащиеся, работая в парах, разработали буклет для туристов о стране/городе. В буклете учащиеся должны обязательно указать следующую информацию: столица, традиции данной страны, популярные

достопримечательности, гостиницы. По завершению работы над буклетом учащиеся демонстрируют свой буклет, тем самым мы работаем над монологической речью учащихся. В процессе защиты буклета другие пары выступают в качестве туристов, задавая различные вопросы учащимся, представляющим какую-либо страну/город. Таким образом, из монологической речи учащиеся постепенно переходят к диалогической речи, отвечая на вопросы туристов.

После проведения самостоятельной работ для получения результатов по уровню владения по данной теме, был проведён тот же тест, который был использован нами на констатирующем этапе эксперимента. В дальнейшем мы сравнили результаты качества знания и успеваемости 6 Д класса до проведения самостоятельной работы и после:

Высокий уровень-3 уч, Средний-6 уч., ниже среднего- 1уч

Качество знания: до – 60%, после стало 90% (до –оценка отл – 2 уч, после -3уч)

Успеваемость: до - 80%, после 100% (до-оценка удв-2 уч, после – 0уч)

Разрабатывая задания, входящие в приложении, мы стремились учесть не только психоэмоциональное развитие школьников данного возраста, но и их интересы. К примеру, учащимся предлагается выполнить следующее задание: выбрать любимый вид каникул;подготовить заранее информацию об этом виде. После этого, на уроке учащиеся либо индивидуально либо в парах создают кластер, который отражает особенности данного типа каникул. В качестве домашнего задания учащимся предлагается написать о каникулах, которые были представлены другими учащимися на уроке.Данный тип заданий является для учащихся прекрасной возможностью обобщить и структурировать полученные знания, увидеть связи между идеями и понятиями.

Таким образом, с помощью описанных нами заданий для самостоятельной работы учащиеся овладевают следующими умениями:

1) аргументировать свой выбор, точку зрения;
2) реагировать на предложения, утверждения и тому подобное;
3) применять в речи изученный лексический и грамматичекий материал;
4) во время общения продемонстрировать владение речевыми умениями и речевым материалом, приобретенным в течение предыдущих годов.

Таким образом, самостоятельная работа для учителя- это такой метод обучения, который способствует формированию познавательных способностей учащихся, их направленности на непрерывное самообразование. В то время как для детей самостоятельная работа- это способ проявить свои знания и навыки, продемонстрировать творческий подход при решении поставленных задач,расширить свои знания.

Библиография

1. Горчев А.Ю. Самостоятельная работы школьников по иностранному языку; условия эффективности. //Иностранные языки в школе. - 1988. - №4.
2. Выготский Л.С. Психология и учение о локализации психических функций // Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. Т. 1. М., 1982. 168-174 с
3. Брушлинский А.В. Психология мышления и проблемное обучение. М.: Знание, 1983. – 96 с
4. Негневицкая Е.И., Шахнарович М.А. Язык и дети. – М.: Наука, 1981.
5. Соловьева О.В. Закономерности развития познавательных способностей школьников: Возрастная и педагогическая психология // Вопросы психологии. – 2004, №3
6. Толстых Т.И. Становление социальной зрелости школьников на разных этапах развития // Психология и школа. – 2004. – №4.
7. Утебалиева Г.Е. Интегративная теория усвоения неродного языка. – Наука и кафедра (коллективная монография). – Алматы: КазНУ им. аль-Фараби, 2008г.
8. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев. – Воронеж: 2001. – 448 с
9. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : 2006. – 336 с.

ТЕОРИЯ ВЕРОЯТНОСТИ В ДЕЙСТВИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ НА ВЫЧИСЛЕНИЕ ВЕРОЯТНОСТИ УДАЧИ В ИГРЕ

Дуйсембаева А. О.,
учитель математики, ТОО “Skillset Schools”
Дуйсембаева И. О.,
учитель математики и информатики, ТОО “Skillset Schools”

Функциональная грамотность – умение применять знания, полученные в школе, в различных жизненных ситуациях, и действовать успешно.

Математическая и финансовая грамотность – составные части функциональной грамотности.

Математическая грамотность включает в себя способность использовать математические знания и методы в повседневной жизни. Она необходима для работы с числами, графиками, измерениями, а также для решения логических и расчетных задач. Хорошая математическая подготовка помогает ориентироваться в финансовых вопросах, инженерных расчетах и даже в бытовых ситуациях, например, при планировании расходов.

Финансовая грамотность означает понимание основ экономики и умение управлять личными финансами. Это включает в себя планирование бюджета, контроль расходов, рациональное использование кредитов и сбережений, а также понимание принципов инвестирования. Человек с высоким уровнем финансовой грамотности способен принимать взвешенные экономические решения и избегать денежных проблем.

Развитие этих компетенций играет ключевую роль в успешной адаптации к современным условиям жизни людей.

Развитая математическая и финансовая грамотность существенно снижают риск возникновения лудомании (игровой зависимости). Человек, обладающий этими навыками, способен рационально оценивать вероятности выигрыша и осознавать, что азартные игры всегда приносят выгоду организаторам, а не игрокам. Кроме того, финансово грамотный человек умеет контролировать свои доходы и расходы, что помогает избежать необдуманных трат и не поддаваться иллюзии лёгкой наживы.

Цель исследования: помочь подросткам составить правильное представление о математических закономерностях и вероятностях, для того чтобы научиться избегать математические ловушки в играх.

Азартные игры, несмотря на свою кажущуюся привлекательность, таят в себе серьезные опасности, особенно для подростков, не знакомых с математическими принципами, которые лежат в основе азартных развлечений. Подростки-лудоманы легко попадают в ловушки, основанные на неправильном понимании вероятностей и математических закономерностей. Эти ловушки дают ложное ощущение контроля и провоцируют подростков на участие в азартных играх, что приводит к финансовым потерям и зависимости. Рассмотрим основные математические ловушки, с которыми сталкиваются подростки и для лучшего понимания, как действуют математические ловушки в азартных играх, рассмотрим несколько задач, которые описывают реальные ситуации, в которые могут попасть подростки. Эти задачи помогут проанализировать вероятности и вычисления, связанные с ошибками восприятия азартных игр.

Прежде чем перейти к самим решениям, вспомним основное определение вероятности.

Вероятность — это раздел математики, который занимается изучением возможности наступления того или иного события. Она выражается числом от 0 до 1, где 0 указывает на то, что событие невозможно, а 1 — что оно произойдёт с абсолютной уверенностью.

Основная формула для расчета вероятности выглядит следующим образом:

$$P(A) = \frac{\text{количество благоприятных исходов}}{\text{общее количество всех возможных исходов}}$$

где P(A) — вероятность наступления события A.

1. **Заблуждение игрока (Gambler's Fallacy)**

Заблуждение игрока заключается в ошибочном убеждении, что если определенное событие не происходило долгое время, то вероятность его наступления увеличивается. На самом деле каждое новое событие в азартных играх не связано с предыдущими результатами и является независимым. Это заблуждение часто заставляет подростков делать рискованные ставки, рассчитывая на то, что "удача" вот-вот изменится в их пользу.

Пример: *подросток видит, что несколько раз подряд в рулетке выпало черное, и начинает считать, что красное обязательно выпадет в следующий раз. Однако вероятность каждого исхода остается неизменной и не зависит от предыдущих выпадений.*

Задача 1:

Условие: Подросток играет в рулетку. За последние 10 раундов выпало красное 8 раз и черное 2 раза. Игрок считает, что вероятность выпадения черного увеличилась, потому что *«оно уже давно должно выпасть».* Однако вероятность выпадения каждого из цветов всегда равна 0,5, то есть это всегда - 50% в каждом новом раунде. Какова вероятность того, что в следующем раунде снова выпадет красное?

Решение: Ошибка подростка заключается в том, что он считает, будто вероятность выигрыша меняется в зависимости от предыдущих результатов. В действительности вероятность выпадения красного или черного всегда составляет 50%, потому что каждое событие является независимым.

Вы в первый раз ставите на красное, вероятность, что выпадет красное: $P(\text{выпадет красное}) = \frac{1}{2}$

Вы во второй, третий и четвертый раз ставите на красное, вероятность, что выпадет красное: $P(\text{выпадет красное}) = \frac{1}{2}$

Таким образом, вероятность выпадения красного в следующем раунде остается равной 50%, несмотря на то, сколько раз оно выпадало ранее.

2. **Эффект «почти выигрыша»**

Эффект «почти выигрыша» заставляет игрока продолжать игру, поскольку он воспринимает незначительную разницу между проигрышем и выигрышем как знак, что победа близка. Хотя на самом деле вероятность следующего выигрыша не увеличивается, такой психологический эффект заставляет игроков продолжать ставить деньги, надеясь на удачу.

Например, *в игровых автоматах подросток может увидеть, что на экране выпали два одинаковых символа из трех, и решит, что в следующем раунде ему обязательно повезет. Этот эффект удерживает его в игре, несмотря на объективно низкие шансы на успех.*

Задача 2:

Условие: Подросток играет на игровых автоматах. Вероятность того, что выпадут три одинаковых шара Вам было дано 10 шаров, из них: 3-желтые, 5 красные и 2 зеленых. Вероятность выпадения трех одинаковых шаров?

В предыдущем раунде выпали два одинаковых символа, и подросток думает, что в следующем раунде у него будет больше шансов на победу. Какова вероятность того, что в следующем раунде выпадут три одинаковых шара?

Решение: Эффект «почти выигрыша» создает у игрока ложное ощущение, что он близок к победе, хотя это не так.

Вам было дано 10 шаров, из них: 3-желтые (Ж), 5 красные (К) и 2 зеленых. Вероятность выпадения трех одинаковых шаров?

Вы понимаете, вывести 3 зеленых шара не получится, остаются только желтые или красные.

Рассмотрим ситуацию ККК: $P(ККК) = \frac{5}{10} \cdot \frac{4}{9} \cdot \frac{3}{8} = \frac{60}{720} = \frac{1}{12}$

Теперь рассмотрим ситуацию ЖЖЖ: $P(ЖЖЖ) = \frac{3}{10} \cdot \frac{2}{9} \cdot \frac{1}{8} = \frac{6}{720} = \frac{1}{120}$

Как было сказано ранее, так как возможна ситуация ККК или ЖЖЖ, ищем их общую вероятность:

$$P(ККК \text{ или } ЖЖЖ) = \frac{5}{10} \cdot \frac{4}{9} \cdot \frac{3}{8} + \frac{3}{10} \cdot \frac{2}{9} \cdot \frac{1}{8} = \frac{1}{12} + \frac{1}{120} = \frac{11}{120}$$

И при этом вероятность остается неизменной при каждой новой игре.

Независимо от того, сколько раз игрок был «близок» к победе, вероятность следующего выигрыша остается такой же.

3. **Преследование потерь (Loss chasing)**

Преследование потерь — это распространенная ловушка, когда игрок, потеряв деньги, начинает увеличивать ставки в попытке вернуть утраченное. Эта ошибка базируется на неверном понимании того, что увеличение ставок повысит шансы на возврат потерь. На практике это лишь увеличивает риск еще больших финансовых утрат, поскольку вероятность выигрыша остается прежней.

Пример: *подросток проиграл значительную сумму и решает сделать следующую ставку вдвое больше, чтобы "отыграться". Однако это не увеличивает его шансы на успех, а, наоборот, ведет к более крупным потерям.*

Задача 3:

Условие: Подросток проиграл 1000 тенге на ставках и решил поставить 2000 тенге, чтобы «отыграться». Вероятность его победы составляет 30%. Каковы шансы того, что подросток выиграет следующую ставку и вернет потерянные деньги?

Решение: Шансы на выигрыш остаются прежними — 30%. Увеличение ставки не повышает вероятность успеха, хотя подросток может думать, что это поможет компенсировать его потери.

$$P(\text{выигрыш}) = 0{,}3$$

Вероятность победы остается низкой, несмотря на удвоение суммы ставки.

4. **Неверное восприятие вероятностей**

Многие подростки не понимают, как работают вероятности в азартных играх. Они могут ошибочно считать, что высокий коэффициент в ставках означает более высокие шансы на выигрыш, хотя на самом деле это указывает на низкую вероятность исхода. Такое непонимание приводит к ошибочным ставкам, основанным на неправильной интерпретации коэффициентов.

Пример: *подросток видит коэффициент 5.0 на победу команды и воспринимает это как отличную возможность для выигрыша, хотя вероятность этого события составляет всего 20% (1/5).*

Задача 4:

Условие: Подросток делает ставку на победу команды с коэффициентом 5.0. Он считает это выгодной ставкой, потому что можно выиграть крупную сумму. Какова вероятность победы команды с таким коэффициентом?

Решение: Коэффициент 5.0 означает, что вероятность победы команды можно рассчитать по формуле:

$$P(\text{победа команды}) = \frac{1}{\text{коэффициент}} = \frac{1}{5} = 0{,}2$$

Вероятность победы команды составляет всего 20%, что указывает на высокие риски и низкую вероятность успеха, несмотря на потенциально крупный выигрыш.

5. Иллюзия контроля

Иллюзия контроля возникает, когда игрок ошибочно полагает, что его действия или знания могут повлиять на исход игры [5]. Это особенно распространено среди подростков, делающих ставки на спорт, где они считают, что знания о командах или игроках дают им преимущество перед букмекером. Однако азартные игры и ставки зависят от случайности, и никакие навыки не могут гарантировать победу.

Пример: *подросток, интересующийся футболом, делает ставки на матчи, полагая, что его знания помогут ему выигрывать. Однако в реальности результат игры может зависеть от множества случайных факторов, которые невозможно предсказать.*

Задача 5:

Условие: Подросток делает ставку на футбольный матч, основываясь на своих знаниях о командах и игроках. Он считает, что его экспертиза в спорте поможет предсказать результат. Вероятность победы команды — 50%. Какова вероятность того, что его знания действительно повлияют на исход матча?

Решение: Независимо от того, насколько подросток разбирается в спорте, вероятность победы команды определяется случайными факторами. Шансы на успех остаются 50%, так как результаты матчей не зависят от субъективных знаний игрока. $\text{P(выигрыш)} = \frac{1}{2} = 0{,}5$

Знания не могут повлиять на результат игры, который во многом зависит от случайности.

6. Ошибки в понимании математического ожидания

Математическое ожидание — это расчетная величина, показывающая, сколько игрок в среднем может выиграть или проиграть на длинной дистанции. В азартных играх математическое ожидание всегда отрицательно, то есть в долгосрочной перспективе игрок проиграет больше, чем выиграет. Однако подростки часто этого не осознают и продолжают играть, не понимая, что каждый новый раунд увеличивает их потери.

Пример: *подросток выигрывает несколько раз подряд и начинает считать, что удача на его стороне, хотя на самом деле каждая следующая ставка имеет такое же отрицательное математическое ожидание, что в долгосрочной перспективе приводит к проигрышу.*

Задача 6:

Условие: Подросток играет в игру, где за каждую ставку в 1 тенге казино выплачивает 0.9 тенге в случае выигрыша. Вероятность выигрыша составляет 40%. Как рассчитать математическое ожидание (средний ожидаемый результат) этой игры?

Решение: Математическое ожидание (E) можно рассчитать по следующей формуле:

$$\text{E} = (\text{выигрыш} \cdot \text{выплата}) + (\text{вероятность проигрыша} \cdot \text{потери})$$

Подставим данные: $\text{E} = (0{,}4 \cdot 0{,}9) + \big(0{,}6 \cdot (-1)\big) = 0{,}36 - 0{,}6 = -0{,}24$

Математическое ожидание равно -0.24 тенге. Это означает, что в среднем подросток будет терять 24 тенге на каждые 100 тенге, поставленные в игре.

7. Переменное подкрепление (Random reinforcement)

Азартные игры построены на системе переменных вознаграждений, где игрок никогда не знает, когда он выиграет [6]. Такое случайное вознаграждение стимулирует мозг продолжать играть, несмотря на проигрыши, потому что игрок всегда надеется на случайный успех. Этот механизм особенно опасен для подростков, так как вызывает сильную зависимость.

Пример: *подросток играет на автоматах и иногда выигрывает небольшие суммы, что поддерживает его желание продолжать игру несмотря на то, что в долгосрочной перспективе он теряет деньги.*

Понимание того, как работают эти ловушки, и просвещение подростков о математических принципах азартных игр могут помочь предотвратить развитие лудомании и снизить риск финансовых потерь.

Эти задачи демонстрируют, как подростки могут попасть в ловушки, связанные с азартными играми, из-за неправильного восприятия вероятностей и математических принципов. Понимание этих механизмов помогает лучше осознавать риски и снижает вероятность попадания в зависимость от азартных игр.

Практические рекомендации для подростков по предотвращению игровой зависимости

1. Изучение основ вероятности.
2. Установление четких границ.
3. Не пытайтесь “отыграться”.
4. Контроль эмоционального состояния.
5. Занимайтесь полезными хобби.
6. Изучение последствий игровой зависимости.
7. Избегайте иллюзии контроля.
8. Ограничьте доступ к азартным платформам.
9. Обратитесь за помощью при необходимости.
10. Поддерживайте баланс между активностями.

Библиография

1. Ladouceur R. (2004). Gambling behaviors and problem gambling. Encyclopedia of Mental Disorders.
2. Griffiths M. D. (1999). The psychology of the near-miss effect in slot machines. Journal of Gambling Studies.
3. Petry N. M. (2005). Pathological Gambling: Etiology, Comorbidity, and Treatment. American Psychological Association.
4. Turner N. E., Macdonald, J., & Somerset, M. (2008). How young people understand gambling: A qualitative study of perceptions. Journal of Gambling Issues.
5. Wohl M. J. A., & Enzle, M. E. (2003). The illusion of control in gambling: The role of chance events and skill. Journal of Personality and Social Psychology.
6. Skinner B. F. (1953). Science and Human Behavior. Macmillan.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ КАК ЗАЛОГ УСПЕХА В ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Дюсенова Д.М.,
учитель английского языка, ШГ №24 многопрофильного направления г.Экибастуз

При обучении иностранному языку особое внимание уделяется формированию и развитию коммуникативных способностей, навыка свободного общения и практического применения английского языка. Все формы работы, способы организации учебного процесса, каждый вид деятельности на уроке английского языка должны быть направлены на формирование компетенций, которые ученик может перенести в другие сферы своей жизнедеятельности, что в дальнейшем будет способствовать его саморазвитию и реализации как успешной личности. Одним из показателей успешности образовательного процесса является выполнение государственных образовательных стандартов, в которых формирование функциональной грамотности регламентируется как одна из приоритетных задач. Читательская грамотность – это способность человека понимать, использовать, оценивать тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни.

Формирование умения читательской грамотности обучающихся предполагает развитие следующих умений: умение найти и извлечь информацию, умение интегрировать и интерпретировать текст, умение осмыслить и оценить информацию и форму текста, умение использовать информацию из текста. Международная программа оценки образовательных достижений учащихся, или PISA (Programme for International Student Assessment), занимается оценкой и сравнительным анализом образовательных систем в разных странах. Основной целью PISA является измерение образовательных достижений учащихся в возрасте 15 лет, в том числе в области читательской грамотности. Мониторинг результатов международного исследования PISA-2018 в Казахстане показал, что результаты казахстанских учащихся далеки от лидирующих позиций и, кроме того, показатели по читательской грамотности составляют средний балл 387, что намного ниже результатов по математической и естественно-научной грамотности (соответственно 423 и 397 баллов) [1, с.2].

В соответствии с требованиями к содержанию и планируемым результатам освоения учащимися основной образовательной программы общего образования в качестве результата рассматривается формирование у обучающихся универсальных учебных действий. Особое место среди них занимает чтение и работа с информацией. У развитого читателя должны быть сформированы две группы умений: умения, целиком основанные на тексте: извлекать из текста информацию и строить на ее основании простейшие суждения, найти в тексте информацию, представленную в явном виде, основываясь на тексте, делать простые выводы; умения, основанные на собственных размышлениях о прочитанном: интегрировать, интерпретировать и оценивать информацию текста в контексте собственных знаний читателя», устанавливать связи, которые не высказаны автором напрямую, интерпретировать их, соотнося с общей идеей текста, реконструировать авторский замысел, опираясь не только на содержащуюся в тексте информацию, но и на формальные элементы текста (жанр, структуру, язык).

Формирование навыков смыслового чтения ориентировано на развитие навыков работы с текстом, воспитание и развитие учащихся с учетом их индивидуальных (возрастных, физиологических, психологических, интеллектуальных и других) особенностей, образовательных потребностей и возможностей, личностных склонностей. Это достигается путем создания благоприятных условий для умственного, нравственного, эмоционального и физического развития каждого школьника. Педагогическая система базируется на раннем

выявлении склонностей, интересов, природных задатков детей, которая в дальнейшем позволит развитие универсальных компетентностей обучающихся.

Развитие читательской грамотности создает условия для формирования навыков проведения анализа текста, умения воспринимать, критически оценивать и интерпретировать прочитанное, овладения обучающимися способами коммуникативного взаимодействия в процессе решения поставленных задач, совершенствования речевой деятельности, освоения базового понятийного аппарата, связанного с чтением как универсальным видом деятельности(названия видов чтения) инструментарий формирования видов целевого чтения (просмотрового/поискового, ознакомительного, изучающего/углублённого) в работе с книгой и текстом как единицей информации, обучения использования навыков чтения для поиска, извлечения, понимания, интерпретации и рефлексивной оценки информации. Обучающиеся учатся находить и извлекать информацию различного предметного содержания из текстов, схем, рисунков, таблиц, диаграмм.

Работа с текстом как способ формирования читательской грамотности предполагает разнообразные категории деятельности, наиболее важной из них является *чтение,* которое, в свою очередь, структурируется на три основных вида: *смысловое, продуктивное и функциональное*. *Смысловое чтение* – умение воспринимать текст как единое смысловое целое (точно и полно понять содержание текста и практически осмыслить извлеченную информацию). Смысловое чтение – это такое качество чтения, при котором достигается понимание информационной, смысловой и идейной сторон произведения. К приемам смыслового чтения можно отнести деление текста на части, сжатие текста, постановка вопросов к тексту, антиципация, выделение ключевых слов и др. *Продуктивное чтение* – это активный и целенаправленный процесс восприятия текста с целью получения конкретной информации, анализа содержания и использования прочитанного в дальнейшей деятельности. Данный тип чтения способствует эффективному усвоению материала и формированию практических навыков. Наиболее распространенными приемами продуктивного чтения являются выделение основной идеи (информации), постановка конкретных целей перед прочтением текста, осознание практических возможностей и практического применения полученных в процессе чтения знаний и др. *Функциональное чтение* – это чтение, целью которого является нахождение информации для решения конкретной задачи. Функциональное чтение предполагает владение такими навыками как поиск информации, понимание прочитанного, работа с полученной информацией (интерпретация, оценка и др.), применение информации для решения конкретной задачи [3, с.1].

Выделяют три группы читательских умений. Первая группа – это ориентация в содержании текста, в рамках которой учащиеся научились: определять главную тему, общую цель или назначение текста; выбирать из текста или придумать заголовок; формулировать тезис, выражающий общий смысл текста; объяснять порядок частей, содержащихся в тексте; находить в тексте требуемую информацию и т.п. Вторая группа–это преобразование и интерпретация текста, для которой характерны: умение преобразовывать текст, используя новые формы представления информации: формулы, графики, диаграммы, таблицы; сравнивать и противопоставлять заключённую в тексте информацию разного характера; обнаруживать в тексте до воды в подтверждение выдвинутых тезисов и т.п. Третья группа – это оценка информации, содержащей умения: откликаться на содержание текста; оценивать утверждения, сделанные в тексте, исходя из своих представлений о мире; находить доводы в защиту своей точки зрения и т.п. Овладение этими умениями и означает овладение смысловым чтением, которое является фундаментом всех обозначенных в новом стандарте результатов образования.

В своей практике преподавания я часто сталкиваюсь с многочисленными дефицитами, проблемами и затруднениями, которые возникают у учащихся при работе с иноязычным текстом, а именно: учащиеся не знают значений многих слов, не понимают смысла написанного или выделить ключевые слова, не умеют читать диаграммы и озаглавить текст, не в состоянии сформулировать вопрос, не могут выбрать способ решения задачи, не умеют актуализировать наличные умения и/или перенести знания и умения из одной области на другую и т.д.

Для развития читательской грамотности на уроках английского языка чаще всего использую тексты из разных источников, а также готовые тексты учебника, дополняя их заданиями. Но при выборе и составлении заданий следует учитывать следующие требования: должна быть определена четкая форма ответа или рекомендации по возможной форме; задания должны быть разнообразны по виду деятельности и соответствовать цели; задания должны быть разного уровня сложности.

На первом этапе исследования (первоначальное планирование) мною были рассмотрены и отобраны различные тексты, соответствующие тематике уроков 8 класса. Перед проведением уроков мною была проведена работа по выбору различных приемов критического мышления, которые подходят для работы с текстом. Один из приемов – «Ассоциации». Учащимся предлагается прочитать заголовок текста и ответить на вопросы: О чём может пойти речь в тексте? Какая ассоциация у вас возникает, когда вы слышите данное словосочетание? Из какого источника могла быть взята эта информация? Следующий прием - «Толстые и тонкие вопросы». Данный прием может быть использован как для осуществления фазы «реализация смысла» (при чтении текста), так и для осуществления фазы «вызова» к получению новой информации. Посредством этого приема развиваются навыки активного восприятия информации, а также умение задавать вопросы. Был отобран прием «Инсерт» - маркировка текста значками по мере его чтения. V-familiar information (знакомая информация); + -new information (новая информация); - -I thought otherwise (Я думал иначе); ? – I have some questions. (У меня есть вопросы). Следующий прием – »Ключевые слова». Учитель выбирает из текста 4-5 ключевых слов/фраз и выписывает их на доску. Ученики высказывают предположения о том, как данная лексика может применяться к контексту. Затем при работе с текстом проверяется правильность предположений. Прием »Кластер» может быть использован на разных этапах урока. На стадии вызова – для стимулирования мыслительной деятельности. На стадии осмысления – для структурирования учебного материала, на стадии рефлексии – для подведения итогов того, что учащиеся изучили.

После проведения серии уроков мною были отобраны более эффективные приемы критического мышления такие как «Ассоциации», «Толстые и тонкие вопросы», «Инсерт», так как по мере их использования учащиеся более быстрее запоминали новые лексические единицы из текста, различные факты, даты и смысловую информацию из текста. Данные приемы в последующем использовались при работе с другими текстами. Затем был проведен опрос учащихся о том, какие приемы обучения помогли учащимся более осознанно получить информацию из текста. Наибольшее количество учащихся выбрало прием «Ассоциации», так как данный прием позволяет учащимся развивать свою творческую активность и логическое мышление, совершенствует механизмы запоминания, обогащает словарный запас. Благодаря тому, что ассоциации у каждого человека могут быть сугубо индивидуальными, ребята не боятся ошибиться и чувствуют себя свободно, проявляют значительную активность на уроке. Соответственно, повышается интерес к учебному процессу и усиливается мотивация в обучении. Значительным фактором, влияющим на эффективность применения ассоциативного метода в учебной деятельности, является эмоциональность учителя — его мимика, жесты, выразительность речи. Важно помнить, что нельзя детям навязывать своих ассоциаций. Любая работа должна иметь определенную цель, активизировать

познавательную деятельность и проводиться систематически. Ассоциативный прием может применяться на уроке, как на стадии вызова, так и в процессе работы для лучшего запоминания материала. На стадии вызова учащиеся предлагают свои ассоциации к определенному термину, понятию, явлению. Взаимосвязи фиксируются учителем на доске. Нет ничего страшного, если некоторое количество ассоциаций не будет иметь логического объяснения. Стоит помнить, что основной целью применения данной техники является вызов интереса к тексту (информации), усиление механизмов памяти. После изучения материала рекомендуется вернуться к ним и проанализировать, выделив из них субъективные и объективные [7, с.1]. Некоторое количество учащихся выбрало прием «Толстые и тонкие вопросы», так как данный прием позволяет учащимся самим составлять вопросы по тексту и искать ответы на них, закрепляя навык формулирования вопросов, умению последовательно перейти от информации к аргументированному раскрытию темы, научить культуре дискуссии, уважению к чужому мнению.

Данные серии уроков по внедрению приемов критического мышления в развитии читательской грамотности были обсуждены с моими коллегами, преподавателями английского языка. Были обсуждены данные приемы на предмет эффективности, а также были рассмотрены другие приемы критического мышления по работе с текстом. Применение данных приемов по работе с текстом позволило учащимся осознанно читать тексты, выбирая стратегии чтения и работы с текстом, достижение положительного результата учебной деятельности, удовлетворение личностных познавательных интересов, развитие и обогащение эмоциональной сферы личности, использование полученного опыта восприятия и понимания информации для формирования собственной позиции, оценочного мнения на основе прочитанных текстов. Использование разнообразных приемов критического мышления позволяет учащимся осуществлять деятельность, направленную на понимание и преобразование информации, на основе умений: составлять план к тексту и структурировать текст, используя план; делать пометки, выписки, цитировать фрагменты текста в соответствии с коммуникативным замыслом; приводить аргументы/примеры к тезису, содержащемуся в тексте; преобразовывать (перекодировать) текст, используя новые формы представления информации (опорные схемы, таблицы, рисунки и т.п.).

В заключение следует сказать, что достичь развития читательской грамотности в процессе обучения иностранному языку можно различными способами. При применении приемов критического мышления для развития читательской грамотности мною было замечено, что учащиеся с большим интересом учатся и легче преодолевают коммуникативные барьеры в общении.

Развитие читательской грамотности на уроках иностранного языка действительно расширяет кругозор, формирует мировоззрение и ведет к осознанному обучению, создает мотивацию для выполнения более сложных заданий.

Библиография

1. https://cdn.bilimland.kz/uploads/filemanager/PDF-files/6516b40f79013.pdf
2. Ковалева Г.С., Красновский Э.А. Новый взгляд на грамотность// Русский язык издательский дом «Первое сентября»
3. Еслямгалиева С. Работа с текстом как способ формирования читательской грамотности.
4. Республиканский информационно-аналитический журнал «Современное образование»
5. Логвина И.А., Мальцева-Замковая Н.В. От текста к тексту. Методические подсказки для учителей и родителей. -Тлн.: Арго, 2017
6. Криволапова Н.А. Внеурочная деятельность. Сборник заданий для развития познавательных способностей учащихся. 5-8 классы.— М.: Просвещение, 2013.
7. Поварнин С. В. Как читать книги. http://www.reader.boom.ru/povarnin/read.htm
8. Калайтанова И. Применение метода ассоциаций в учебном процессе. https://pedsovet.su/publ/205-1-0-5762

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В 5 КЛАССЕ С КАЗАХСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Есимханова А.М.,
учитель русского языка и литературы КГУ «СОШ имени Абая Кунанбаева» отдела образования Щербактинского района управления образования Павлодарской области

Воспитание любви к чтению есть дело педагогической чести.
Ш. Амонашвили.

Уровень развития любого государства определяется не только богатством природных ресурсов, а, на мой взгляд, имеющимся интеллектуальным и творческим потенциалом, успешным применением современных новейших технологий в любой отрасли.

Читательская грамотность как составляющая функциональной грамотности признается ключевой компетентностью в современном мире. Под читательской грамотностью принято считать способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни. Предметом измерения читательской грамотности является чтение как сложноорганизованная деятельность по восприятию, пониманию и использованию письменных текстов, один из основных источников получения информации [1, с. 4]. Современная практика преподавания учебных предметов откликается на новации в сфере выбора стратегий и приемов чтения, использования текстов разной функциональной направленности, учета контекстности, интерактивности и многотекстия при разработке учебно-практических заданий и задач, новых форматов, в том числе цифровых, заданий и их решений. В современных школьных учебниках инкрустируется привычное вербальное пространство за счет использования несплошных (визуальных, изобразительных, символических) текстов, аудиотекстов в электронных приложениях учебника, ссылок на получение внешней информации в других источниках [1, с. 5].

Под грамотностью чтения в данном исследовании предлагается понимать способность человека к осмыслению письменных текстов и рефлексии на них, к использованию их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей, для активного участия в жизни общества.

Представляется, что в этом определении важен каждый из названных признаков понятия. Слово *грамотность* подразумевает успешность в овладении учащимися чтением как средством осуществления своих дальнейших планов: продолжения образования, подготовки к трудовой деятельности, участия в труде и жизни общества.

Сущность понятия составляют также признаки: понимание, рефлексия и использование. Они взаимосвязаны и обогащают друг друга. Рефлексия предполагает размышление о содержании (или структуре) текста, перенос его в сферу личного сознания. Только в этом случае можно говорить о понимании текста, о возможности использования человеком его содержания в разных ситуациях деятельности и общения.

Слова *письменный текст* подразумевают печатные, написанные от руки или изображенные на дисплее тексты, в которых использован естественный язык. Такой текст может включать визуальные изображения в виде диаграмм, рисунков, карт, таблиц, графиков, хотя исключает использование фильмов, телеизображения, мультипликации, картинок без слов, которые требуют иной стратегии восприятия. В связи с включением визуальных изображений тексты можно разделить на сплошные (без таких изображений) и

несплошные (с такими изображениями). Визуальные изображения (визуальные тексты) могут быть предложены и отдельно, самостоятельно [2, с. 1].

Овладение стратегиями чтения в основной школе базируется на важнейших коммуникативно-речевых и читательских умениях, которые условно подразделяют на три группы. С целью формирования базовых читательских умений целесообразно предусматривать в учебном процессе следующие виды учебной деятельности при работе с разными видами текста 5:

I. Поиск информации и понимание текста.

1. Формулировать информационные запросы.
2. Определять основную тему, общую цель или назначение, главную мысль текста. Различать темы и подтемы текста.
3. Отвечать на вопросы, используя явную информацию в тексте.
4. Выстраивать последовательность описываемых событий, делать выводы по содержанию текста.
5. Объяснять назначение карты, рисунка, пояснять части графика или таблицы и т.д.
6. Понимать смысл терминов, неизвестных слов.

II. Преобразование и интерпретация информации.

1. Структурировать текст, выделяя главное и второстепенное [1, с. 9].
2. Преобразовывать информацию из одной знаковой системы в другую, используя формулы, графики, диаграммы, таблицы (в том числе динамические, электронные).
3. Обнаруживать в тексте доводы в подтверждение выдвинутых тезисов; делать выводы из сформулированных посылок; выводить заключение о намерении автора.
4. Сопоставлять основные текстовые и внетекстовые компоненты: обнаруживать соответствие между частью текста и его общей идеей. Сопоставлять информацию из разных частей текста.
5. Сопоставлять разные точки зрения и разные источники информации по заданной теме.

III. Рефлексия и оценка информации.

1. Оценивать утверждения, сделанные в тексте, исходя из своих представлений о мире; находить доводы в защиту своей точки зрения.
2. Оценивать не только содержание текста, но и его форму.
3. Работать с метафорами: понимать переносный смысл выражений, понимать и употреблять обороты речи, построенные на скрытом уподоблении, образном сближении слов.
4. Формировать на основе текста систему аргументов (доводов) для обоснования определенной позиции.
5. На основе имеющихся знаний, жизненного опыта подвергать сомнению достоверность имеющейся информации, обнаруживать недостоверность получаемой информации, пробелы в информации и находить пути восполнения этих пробелов.
6. В процессе работы с одним или несколькими источниками выявлять содержащуюся в них противоречивую, конфликтную информацию.
7. Использовать полученный опыт восприятия информационных объектов для обогащения чувственного опыта, высказывать оценочные суждения и свою точку зрения о полученном сообщении (прочитанном тексте).

IV. Использовать информацию из текста.

1. Использовать информацию из текста для решения практической задачи (планирование поездки, выбор телефона и т.п.) без привлечения фоновых знаний.
2.Использовать информацию из текста для решения практической задачи с привлечением фоновых знаний [1, с. 10].

Тексты окружают и сопровождают нас повсюду. И не всегда, даже взрослые, не говоря уже о школьниках, знают, что весь этот огромный массив можно разделить на две группы: тексты сплошные и несплошные.

Сплошные – не прерываются включёнными в отдельные строки формулами, таблицами, схемами, иллюстрациями и пр. Это тексты разных видов и жанров, в том числе рассказы, стихи, статьи, школьные сочинения.

Несплошные – в них информация передаётся не только словесным способом. К несплошным текстам относятся таблицы, графики, схемы, опорные конспекты, диаграммы, географические карты; различные планы (помещения, местности, сооружения); входные билеты, расписание движения транспорта, карты сайтов, рекламные постеры, меню, обложки журналов, афиши, призывы, объявления, буклеты, иллюстрация с подписью в учебнике. Часто в повседневной жизни приходится сталкиваться с такими несплошными текстами. Умеем ли мы читать их? Учим ли мы этому детей? А ведь наши ученики с раннего детства также, как и взрослые сталкиваются с такими текстами. Смайлик - это уже несплошной текст. Вывеска на магазине, билет, этикетка, дорожный знак- всё это содержит в себе информацию, которую должны уметь читать и взрослые и дети.

Уже говорилось, что немалая часть текстов включала графики, диаграммы, карты, схемы, таблицы, формы (37% заданий). Такие тексты были отнесены к несплошным. Приведем наиболее характерные примеры.

Большие таблицы с заданиями к ним предложены также в текстах о выборе рубашек, об авиарейсах одной из компаний (таблицы, предлагающие информацию о рейсах, кодах городов, времени отправления/прибытия, а также о наличии мест различных классов и времени регистрации), об агентствах новостей (таблица крупных международных и национальных агентств новостей: аббревиатура, год основания, место главного управления), о правилах пользования телефоном из гостиницы (таблицы кодов городов одной из стран, международных кодов и кодов прямого набора из гостиницы).

Несколько заданий относилось к географическим картам или планам-схемам. В некоторые тексты, написанные на естественном языке, введены небольшие таблицы, графики или визуальные изображения.

Наконец, немало заданий предложено к текстам, включающим готовые формы записей, принятые в различных сферах общественной и частной жизни («Анкета поступающего на работу», «Гарантия на холодильник» и некоторые другие).

Уже говорилось, что цель предложения учащимся текстов описанного характера – ввести их в ситуации общественной жизни, проверить готовность участвовать в ней, пользуясь современными способами представления информации. Вместе с тем следует отметить, что с подобными текстами российские учащиеся в учебной работе и вне школы встречаются весьма редко.

Обратимся к характеристикам сплошных текстов. Часть из них, как и несплошные тексты, вводили учащихся в ситуации общественной и частной жизни, которые ждут их за порогом школы.

В атмосферу общественной жизни учреждения (фирмы, компании) вводили учащихся тексты, рассказывающие о назначении и работе отдела промышленной компании, помогающего служащим искать работу и планировать свою профессиональную деятельность, а также тексты, представляющие, например, информационные листки, предлагающие сотрудникам организации пройти иммунизацию против гриппа. Задания-вопросы требовали точности нахождения информации, ее интерпретации и оценки. Предлагались также подобные предыдущим тексты о том, как пройти собеседование при приеме на работу. Отметим, что эти тексты оказались недостаточно актуальными для ближайших интересов учащихся и мало знакомы им [2, с. 4].

Цель учебного пособия – популяризация стратегий, приемов чтения на уроках гуманитарного профиля и обеспечение учителя-гуманитария современным методическим инструментарием по работе со сплошными и несплошными текстами.

Дидактическая основа пособия состоит из тематических направлений, отражающих содержание материала по гуманитарным учебным предметам. Новым становится использование аутентичных несплошных текстов (билет на самолет, кассовый чек, афиша спектакля) в качестве учебного текста.

Задачи:

- различать сплошные и несплошные тексты, определять вид несплошного текста;
- извлекать и анализировать информацию из графиков, таблиц, схем, диаграмм;
- преобразовывать сплошные тексты в несплошные и наоборот;
- менять вид несплошного текста: переводить схемы в таблицу и т.д.
- извлекать информацию, данную в явном и неявном виде, интерпретировать её;
- решать учебно-практические задачи;

Таким образом, цель данного педагогического опыта: понять, где мы можем простраивать на уроке работу с несплошным текстом.

Работа с текстом – один из основных видов работ на уроке и во внеурочной деятельности учащихся, интересный и полезный вид работы, позволяющий не только проверить уровень понимания текста, но и умение его анализировать. Данные виды работы применяется в тестовых заданиях разных уровней, в суммативных оцениваниях за разделы и четверти, где часть заданий составлены на основе несплошных текстов. На уроках русского языка и литературы учащиеся должны научиться работать с несплошными текстами, так как в Типовой учебной программе по учебному предмету «Русский язык и литература» для 5- 9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию включены цели обучения, как понимать главную и второстепенную информацию сплошных и несплошных текстов, связывая информацию с общеизвестными, повседневными знаниями; понимать главную, второстепенную и детальную информацию сплошных и несплошных текстов; представлять информацию в виде отчета, статьи, справки на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков и наоборот. Это позволяет научить ребенка не только критически мыслить, но и способствует развитию личностных, регулятивных, познавательных и коммуникативных учебных действий.

В школьной практике методика развития умений чтения несплошных текстов специально не разработана, но для работы со сплошными текстами применяется Технология продуктивного чтения, которая результативна и при работе с несплошными текстами. В своей работе используем различные упражнения, направленные на развитие умений учащихся работать с несплошными текстами на разных учебных предметах. Главное условие – задания должны быть составлены в рамках изучаемой темы, встроены в урок. Предлагаем некоторые варианты заданий для использования в урочной деятельности. Ценность данной работы в том, что обучающиеся используют в работе несплошной текст, находят необходимую им в данный момент информацию в предлагаемом формате текста.

Правила чтения (памятка) несплошных текстов при применении Технологии продуктивного чтения:

1. Что я вижу перед собой?
2. О чём в ней (в нём) сообщается?
3. Расскажи о содержащей информации.
4. Для чего нужно было представить информацию в виде несплошного текста?

Алгоритм работы

Чтение несплошного текста (воспринимать его, извлекать информацию, данную в явном и неявном виде, интерпретировать её):

а) высказывание своих предположений о содержании текста на основе заглавия; б) определение особенностей структуры текста; в) расстановка по ходу чтения специальных графических знаков; г) выделение ключевых слов (знаков); д) формулирование информации,

которая содержится в тексте в явном виде; е) задавание вопросов проблемного характера по ходу и после чтения; ж) формулирование подтекста (информации, содержащейся в тексте в неявном виде) с пояснением своих формулировок; з) озаглавливание несплошного текста.

Чем старше становится ребёнок, тем более возрастает у него потребность в формировании навыка поиска чего-то неизведанного, новой информации, анализа и обработки, представления одноклассникам, знакомым, незнакомым людям в рациональной форме.

Актуальность проблемы: учащимся каждый день приходится сталкиваться с различными видами несплошных текстов и разбираться в их содержании. Если оглянуться, то мы видим, что мир заполнен несплошными текстами: квитанции, билеты, рекламные щиты, билборды, инструкции, меню, карты сайтов и т.д. При работе с объёмными сплошными текстами учащиеся затрудняются понимать содержание, определять микротемы, выделять главную и детальную информации.

Гипотеза: если мы будем использовать несплошные тексты на уроках, то у учащихся развивается умение понимать подачу информации в разных формах, перефразирование в другие текстовые формы, создавать высказывание на основе несплошного текста.

Разработанные задания отражают когнитивные, метакогнитивные и текстовые стратегии работы с текстом. К каждому тексту представлены задания, ориентированные на развитие таких базовых читательских умений, как поиск и извлечение информации, интерпретация и интеграция смысла прочитанного текста, рефлексия и оценка речевого оформления, применение информации, представленной в тексте, для решения различных учебно-познавательных и учебно-практических задач. Предлагаемые задания нацелены на развитие речи учащихся, развитие навыков и умений самостоятельного анализа предложенного текста.

Я хочу рассказать вам о приемах, которые использую в своей педагогической деятельности для формирования читательской грамотности.

На уроках русского языка билеты и афиши можно использовать при изучении многих тем - Найди имена существительные, распредели их в три столбика по родам (склонениям) и т.д. - Выпиши имена собственные, запиши их в алфавитном порядке. - Выпиши словосочетания (сущ+прил) 3) Перевод информации в другие текстовые формы а) составление на основе данной таблицы (схемы, …) устного (письменного) сплошного текста; Задание: создать сплошной текст на основе несплошного – По чеку из магазина составить рассказ. Упр. «Вы – следователь…» б) формулирование правила (определения, закономерности) на основе несплошного текста; в) представление информации из данного сплошного текста в форме таблицы: определение количества столбцов, озаглавливание и т.д.; г) представление текста правила (определения) в форме схемы, опорного конспекта и т.д.

Рисование интеллект-карт - необычный вид деятельности, почти игровой, но это эффективный способ работы с информацией. Сейчас познакомлю вас с законами построения интеллект-карты. Составление интеллектуальной карты предполагает использование различных графических средств (рисунков, символов, стрелочек, шрифтов). Лист предпочтительно располагать горизонтально: так отводиться больше места под рисунок, что позволит расширять и моделировать его. В центре страницы пишется и выделяется главная идея (например, название новой темы). Используя разноцветные ручки, выводиться из «главной идеи» линии (ветви), каждая их которых выделяется под определенный рассматриваемый момент основной темы. Каждая ветвь подписывается. Для того чтобы назвать ветвь необходимо подобрать определенное ключевое слово, такое, чтобы оно наиболее полно соответствовало теме данной ветви. На крупных ветвях помещаются более мелкие, для их именования также подбираются наиболее подходящие ключевые слова. Можно детализировать карту настолько, насколько это нужно для понимания текста. Ключевые слова пишутся печатными буквами и разборчиво. Размер шрифта подбирается в соответствии с важностью данного ключевого слова. Интеллектуальные карты должны быть обильно снабжены различными рисунками и собственными символами (правое полушарие в своей деятельности ориентируется не на слова, а на образы, пространственные структуры). Стрелочками показываются связи между идеями.

Преимущества метода интеллект – карт: Наглядность. Вся проблема, в её многогранном понимании младшим школьником, отображается компактно. Привлекательность. Интеллект – карты имеют свою эстетику. Её рассматривать не только интересно, но и приятно. Запоминаемость. Благодаря работе обоих полушарий мозга, использованию образов и цвета, информация, отображаемая в интеллект – карте, легко запоминается. Информативность. Интеллект – карта помогает выявить недостаток информации, понять какой информации не достает, какой материал необходимо повторить. Креативность. Интеллект – карта - стимулирует творчество, помогает найти нестандартные пути решения задачи. Инновационность. Интеллект – карта побуждает к новым мыслям, к новым идеям. При составлении интеллект – карт можно использовать разные формы работы с детьми: коллективную и индивидуальную. Пересмотр интеллект – карт через некоторое время помогает восстановить знания, увидеть новые нюансы в информации. Повышается умение самостоятельной работы с текстом и другими источниками информации. Процесс изучения темы не бывает скучным, так как дети могут самостоятельно экспериментировать, придумывать разные формы интеллект – карт, свои условные обозначения, рисунки, использовать разные цвета.

«Кластер». Описание приёма: Понятие «кластер» переводится как «гроздь, пучок». Суть приёма - представление информации в графическом оформлении. В центре записывается ключевое понятие. Рядом записываются понятия, связанные с ключевым. Ключевое понятие соединяется линиями или стрелками со всеми

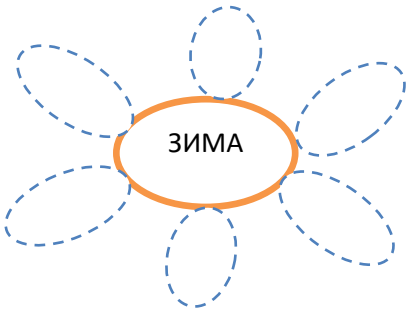

понятиями «второго уровня». Иногда этот приём называют «наглядным мозговым штурмом».

Цель приёма: Кластер используется, когда нужно собрать у учеников все идеи или ассоциации связанные с каким-либо понятием (например, с темой урока).

Подберите к слову «зима» подходящие по смыслу имена прилагательные.

Реставрация текста. Один из продуктивных приемов работы с текстом на уроке русского языка является «Письмо с дырками». Этот прием подойдет в качестве проверки усвоенных ранее знаний и для работы с параграфом при изучении нового материала. Например:

Погляди-ка из оконца, Там – ромашка, Капля ...	Распустились ромашки на поле, Много – много красивых цветов. И колышется белое... Как мечта из несбыточных снов!	В поле расцвела ромашка- Белоснежная.. ., Лепесточки раз и два... Все резные...

Необычно, забавно, весьма полезно для визуалов использовать на уроке облако слов. Облако тегов (Облачные теги, Облако слов) — это форма визуализации данных**,** представляет собой набор ключевых слов и словосочетаний, написанных разными размерами шрифта и, иногда цвета.

Цели создания «облака слов»

1. Визуализация результатов работы
2. Освещение основных моментов выполненной работы
3. Представление информации и т.д.

Универсальные учебные действия:

- личностные – умение самостоятельно делать свой выбор в мире мыслей, чувств и ценностей и отвечать за этот выбор,
- регулятивные – умение организовать свою деятельность,
- познавательные – умение логически мыслить,
- коммуникативные – умение общаться, взаимодействовать с людьми.

Преимущества «облака слов»

- визуальность,
- простота использования,
- доступность.

Задание. Посмотрите на «облака» слов и догадайтесь о содержании текста.

Учитель должен уметь простраивать работу с различными формами представления текстов, таблицами, схемами, диаграммами и пр. и они должны служить не только в качестве иллюстраций на уроке, но и являться источником получения важной информации. Нужно объяснять детям важность прочтения этой информации, убеждать, что всё, что располагается на листе: всё является важным и помогает ответить на вопросы, узнать новое. Заголовок, сноски – это тоже текст, и всё это имеет смысловую ценность.

Работа с текстом способствует формированию логического мышления учащихся, так как контекст организует, дисциплинирует мысль детей лучше, чем разрозненные предложения. Предлагая работу по тексту, учитель может правильно сочетать на уроках

русского языка произвольное и непроизвольное понимание учащихся и вместе с тем расширить их общий кругозор, обогащать их знаниями не только по русскому языку, но и по литературе, истории, искусству, повышать воспитательную ценность уроков. Систематическая работа над текстом даёт большие возможности слить в единый поток обучение и воспитание в школьном образовании.

Библиография

1. Кулаева Г. М., Якимов П. А. Стратегии, приёмы и инструментарий работы с учебным сплошным и несплошным текстом на уроках гуманитарного профиля в средней школе: методические рекомендации для учителей средней школы / Г. М. Кулаева, П. А. Якимов. – Оренбург: ООО «Издательство “Оренбургская книга”», 2021. – 68 с.
2. Ковалева Г.С., Красновский Э.А.. Новый взгляд на грамотность. По результатам международного исследования PISA-2000. М.: Логос, 2004
3. Интернет-ресурсы.

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ӨМІРЛІК ТӘЖІРИБЕ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Зиядинова К. Ж.,
Павлодар облысы Екібастұз қаласы 22 гимназия мектебі
математика және физика мұғалімі

Қазіргі уақыттың ерекшеліктері өте көп. Біріншіден, қоршаған ортаның өзгеруі жылдам өтеді; екіншіден, заманауи құралдардың қолдануы кеңейді, оларсыз жылдам өзгеретін әлемін талаптарына сай бола алмайсын. Ұсынылып тұрған мақалада міз назарымызды оқушылардың математикалық сауаттылығын дамытудың себептері мен жолдарын қарастырамыз.

Математика сабақ түрінде бастауыш сыныптардан оқытылады, бірақ оның ұғымдарымен балалар бала-бақшада таныса бастайды. Кішкентай балалар ойыншықтардың пішінімен, көлемімен, салмағвмен, машиналардың жылдамдығымен ойын арқыры түсіне бастайды, бұл жолды практикалық, немесе эмпирикалық тәжірибе жинау деп атлады. Дәо сол кезде математикалық сауаттылығының негізделері пайда болады. Ойын барысында атааналар, тәрбиешілер балалармен әңгімеліп, олардың түсінігін бекіте алады.

Бастауыш сыныптарда математика сабағында оқушылар көп нәсені өз тәжірибеден келтіре алса, мысалы, заттарды бір-бірімен салыстырып, өлшеп, сапап, сипаттаса, олардың логикалық әрі сыни тұрғыдан ойлауды дамытылады. Бұл амалдың негіздері – сұрақтарда: қандай? қанша, қайсысы үлкенірек, қайсысы кішірек? және тағы басқа сұрақтар көмектемеді.

Орта сыныптарда математикалық сауаттылықты дамыту үшін оқушылардың математиканы қолданатын нақты дүниедегі материалдармен танысуы маңызды. Сонымен бірге әдістемелік әдістерді қолдана отырып, біз оқушылардың бойында объектілерді талдау дағдыларын қалыптастырамыз; олардың маңызды және елеусіз белгілерін ажырата білу; олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау; ерекшеленген белгілері бойынша салыстыру және жіктеу жүргізу; себеп-салдарлық байланыстарды орнату.

Математикалық сауаттылықты дамытудың негізгі жолы - негіздерді қайталау және есептерді шығару. Математика мен логикадағы есептер неғұрлым әртүрлі шешілсе, математикалық сауаттылық деңгейі соғұрлым жоғары болады. Ми – бұл нейрондық байланыстар, оларды қаншалықты жиі қоссаңыз, соғұрлым олар тезірек және жақсы жұмыс істейді.

Ақыл-ойды дамыту да математиканың үлесі өте зор. Математикалық іс-әрекеттің сипатына сай ойлауды қалыптастыру. Қоғамдық өмір практикасына қажетті математикалық ойлауды қалыптастыру. Математикалық білімді игеру мақсатында практикада қолдану. Болмысты, табиғат пен қоғамды тануға қажет математикалық мазмұндай білу. Алдына қойылған сұрауға немесе есепті шығаруға оптимальды (жылдам, сенімді және дұрыс) жауап беруге дағдылану, ұмтылу.

Мектепте оқытудың орта деңгейінде математикалық сауаттылық оқушының математикалық пайымдауларды жүргізуге және нақты дүниенің әртүрлі контексттеріндегі есептерді шешу үшін математиканы тұжырымдауға, қолдануға, түсіндіруге көмектесуін қамтиды. Ол құбылыстарды сипаттау, түсіндіру және болжау үшін математикалық ұғымдарды, процедураларды, фактілерді және құралдарды пайдалануды қамтиды. Осыған байланысты оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыруда ең алдымен

математикалық ұғымдарды қалыптастыру болып келеді. Ал бұл жұмыс жүзеге асады егер оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін қолданса,және әрбір сабақтарда көрнекілікті көбірек қолданса: соның ішінде түрлі сүреттер, кестелер, фигуралар. Бұл сүреттерге қарап, оқушыларды зейін қоя тыңдауға, әңгімеге тарту арқылы математикалық тілін дамытуға, тапсырма бойынша әрекеттер орындауға үйретуге қажет.
Шын айтқанда сауаттылықтардың осындай сарапануы – формалды дүние, өйткені өмірде барлық құбылыстар бірі-бірімен тығыз байланыста болады.

Келесі қадамымыз сабақтармен байланысты. **Сабақтың тиімділігін арттыру және оқушылардың математикалық сауаттылығын дамыту жолдарының бірі – сабақ барысында оқушылардың алған білімін баяндауға ынталылығын арттыру.** Оқушы назарын аударатын, ойына түрткі болатын математика туралы қызығушылықты материалдар, әртүрлі қызықты тартымды есептер, ойындар сабақ үстінде өзінің орнын табу керек. Мұндай есептер оқушылардың математикаға деген ынта-ықыласын арттырып, есептерді өздігінен шешуге итермелейді, сонымен қатар логикалық ой-өрісін дамытады. Қызықты есептер мен математикалық ойындар әсіресе 5 - 6 сыныптар үшін пайдалы.

Математика сабағындағы математикалық сауаттылығын былай түсінеміз:

1) математиканың әлемдегі рөлін анықтау және түсіну;
2) әртүрлі формада берілген сандық ақпараттарды оқу, талдау, түсіндіріп беру;
3) дұрыс негізделген математикалық пайымдаулар айту;
4) есептерді шығарудың тиімді тәсілдерін табу, орындау, өзін-өзітексеру, өмірмен байланыстыру керек.

Математикалық сауаттылық қазіргі білім алушыларға не үшін қажет? Математикалық сауаттылығы бар адам есептердің шарттарын бірден түсінеді, оңай талдай алады, әртүрлі құбылыстар арасындағы байланыстарды көре алады және негізделген қорытындыларға келе алады. Ол сондай-ақ ғылым, технология, инженерия, экономика және қаржы сияқты әртүрлі кәсіби салаларда пайдалы болуы мүмкін.

Бүгін математикалық сауаттылық кез келген маман үшін міндетті дағдыға айналды. Нақты ғылымдарды – физика мен математиканы жоғары деңгейде меңгеру көптеген беделді мамандықтар үшін пайдалы болады. Барлық саладағы инженерлер, технологтар, ұшқыштар, механиктер, сынақшылар, бағдарламашылар, геологтар, наноөндірушілер және басқа да мамандар өз жұмыстарында математикалық әдістерді және физикалық заңдылықтарды білуді қолданады.

Орта сыныптарда оқитын балаларға өмірлік жағдаяттардан алынған есептерді ұсынуы жөн, өйткені өмір дегеніміз – ол біртұтас дүние, оны бөліп тастау мүмкін емес, барлық құрамдастар бір-бірімен тығыз байланыста, оны толығымен интеграция деуге болады. Бірінші сәтте оқушылар өмірлік есептердің мәнән түсіну керек, екінші қадам – оларды есептеп шығару, бірнеше нұсқаларын табу, үшінші жолы - оқушыларды осындай есептерді құрастыруға үйрету. Бұл сәтте балалар өз өмірлік тәжірибе арқылы барлық жерде математиканың бар болғанын түсінеді.

Осындай және басқа есептер арқылы оқушының өмірлік тәжиребесі кеңейеді, өмірде сансыз жағдаят өте аз болады, пән мен өмірді біріктіреде, оқуға қызығушылығы артады.

Математикалық сауаттылықты көздеген мұғалім балалардың логикасын дамыту, олардың математиканы мұқият түсініп, өз бетінше есеп шығаруы үшін оңай әдіс-тәсілдерді үйрету, логикасы жүйрік, есепке қабілеті бар дарынды балаларды республикалық және халықаралық олимпиадаларға дайындау, оқушыларға ағылшын тілін еркін меңгерту үшін авторлық методикамен оқыту болып табылады. Осындай мұғалімде оқитын кез-келген бала өзі қалаған уақытта математикасы мен логикасын және ағылшын тілін меңгеруге мүмкіндігі бар. Балаларды «дарынды» немесе «дарынсыз» деп бөліп қарамайды, барлық баланы қабылдап алып, оларды шамасына қарай топтарға бөліп, білімдерін арттыру бойынша жұмыс жүргізеді.

Пайымдау мақаланың соңында әйгілі Карл Фридрих Гаусс айтқан: «Арифметика математиканың, ал математика ғылымдардың патшасы»-деген сөзін келтіргім келеді. Михаил Ломоносовтың тілімен айтсақ: «Ақыл – ойды тәртіпке келтіретін математика». Сондай-ақ, біз, математикасы кенжелеп қалған, логикалық ойлау деңгейі төмендеу, ағылшыншасы амандасудан ары аспайтын, білім жүйесі енді ғана дамуға бет алған халықпыз! Сөйте тұра дамыған 30 елдің қатарына кіреміз деген мақсатымыз әлі бар. Егер математиканы дамытпасақ, бізде ешқашан да физика, информатика немесе химия дамымайды. Жаратылыстану ғылымы дамымайынша, біз ешқашан дамыған ел бола алмаймыз.

ӘДЕБИ МӘТІНДЕРДЕГІ УАҚЫТ ПЕН КЕҢІСТІК КАТЕГОРИЯЛАРЫН ЗЕРТТЕУ

Кабенова Г.К.,
Екібастұз қаласы, С.Торайғыров атындағы №22 гимназия- мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі

Әдеби мәтіндердегі уақыт пен кеңістік категорияларын зерттеу – қазіргі әдебиеттану ғылымында өзекті мәселелердің бірі. Әдеби туындылардың құрылымында уақыт пен кеңістіктің маңызы зор, себебі олар шығарманың көркемдік тұтастығын қамтамасыз етіп, оқырманға авторлық идеяны жеткізу құралы болып табылады. Қазіргі заманғы қазақ әдебиеті мен әлем әдебиетінде уақыт пен кеңістіктің түрлі көріністері, олардың өзара байланысы мен шығармашылық тәсілдері терең зерттеуді талап етеді. Әдебиетте бұл категориялар арқылы тарихи, мәдени және әлеуметтік мәселелер көрініс табады. Осы бағыттағы зерттеулер қазақ әдебиетінің әлемдік әдебиет контекстіндегі орнын айқындауға мүмкіндік береді.

Кез келген көркем туындының негізін уақыт пен кеңістік құрайды. Олар өзара бірін-бірі толықтырып, шығарманың мазмұны ман маңызын ашады. Туындының негізін құрай отырып, оқиғалар мен кезеңдерді көркем түрде жеткізудің жолы болып табылады. Осы ұғымдарға қатысты әдебиеттануда хронотоп термині қолданылады. М.Бахтин: «Әдеби көркем шығармадағы хронотоп дегеніміз – уақыт пен кеңістік белгілерінің нақтылы бір бүтіннің табиғатына лайық бірлікте көрінуі. Мұнда уақыт қоюланып тығыздалады, сығылысады. Сөйтіп көркемдігімен көзге түсетіндей дәрежеге жетеді: ал кеңістік болса, шоғырланады, тарихтың, сюжеттің, уақыттың қозғалысына бағындырылады. Уақыт таңбасы кеңістікте белгіленіп көрінеді. Ал кеңістік уақыт арқылы танылып, уақыт арқылы өлшенеді. Мінеки көркем хронотоп қатпарлардың осылай қиысып, белгілердің осылай қосылып, тұтастануымен сипатталады» – деп анықтама береді. Сонымен қатар уақыт пен кеңістік жеке автордың дүниетанымы мен көзқарасына қарай жазушы стилін қалыптастыруда үлкен рөл атқарады, сол арқылы әлемнің жеке авторлық суретін құру ерекшелігін, көркем шығарманың ішкі заңдылықтарын айқындайды, шығарманың композициялық тірегі болып, көркем образдардың ашылуының ішкі ұйымдастырушысы болып, әлемнің көркем бейнесін қалыптастырады.

Мектеп оқушыларының әдеби мәтіндердегі уақыт пен кеңістік категорияларын түсінуін жетілдіру, әдеби талдау дағдыларын қалыптастыру, сондай-ақ ұлттық және әлемдік әдебиеттің мәдени-тарихи контекстін ұғынуға ықпал ету – оқушылардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға, сабақ барысында инновациялық және интерактивті оқыту әдістерін қолдануға зор мүмкіндік тудырады.

Мектеп бағдарламасында Абайдың өлеңдері мен қара сөздерін оқу кезінде төмендегі жұмыс түрлерін беруге болады:

- Абай Құнанбаевтың шығармаларындағы уақыт пен кеңістіктің көркемдік рөлі туралы ақпаратты тыңдап,негізгі идеяларды анықтау және кілт сөздерді іріктеу;
- Абай шығармаларындағы уақыт пен кеңістікті бейнелеу ерекшеліктерін талқылау барысында өз пікірін мысалдар арқылы дәлелдеп жеткізу;
- «Абай шығармаларындағы уақыт пен кеңістіктің рөлі» тақырыбында шағын эссее жазу.

1- мәтін «Желсіз түнде жарық ай» өлеңі (үзінді)

Желсіз түнде жарық ай,
Сәулесі суда дірілдеп,
Ауылдың жаны терең сай,
Тасыған өзен күрілдеп.

Өлеңдегі хронотоп: желсіз түн, ауылдың жаны, сай, өзен, жер, тау, жол. Аталған хронотоптар қыз бен жігіт сезімінің куәсі түрінде беріледі. Сүйгенімен жолығуға ауыл

сыртына асыққан екі жастың махаббат сезімін түнгі табиғаттың демі көрінісімен ұштастыра суреттейді. Автор қыз бен жігіттің кездесетін орнына назар аударады. Өлеңнің көркемдік уақыты – желсіз түн. Түн мен ай махаббаттың символы іспеттес. Демек, Абайдың поэтикалық тіліндегі контекстті ескере отырып, кеңістік пен уақыт категорияларының семантикасы мен қызмет ету ерекшеліктерін анықтауға болады.

2 – мәтін «Қансонарда бүркітші шығады аңға» өлеңі

Қансонарда бүркітші шығады аңға,
Тастан түлкі табылар аңдығанға.
Жақсы ат пен тату жолдас – бір ғанибет,
Ыңғайлы ықшам киім аңшы адамға.
Салаң етіп жолықса қайтқан ізі,
Сағадан сымпың қағып із шалғанда.
Бүркітші тау басында, қағушы ойда,
Іздің бетін түзетіп аңдағанда...

«Қансонарда бүркітші шығады аңға» өлеңі саятшылық туралы жазылған. Алғашқы жауған қар кезінде саятшылар үшін аң аулауға қолайлы уақытты «Қансонар» деп атайды. Себебі, жаңа жауған қардан аңның ізі анық байқалады. Абай осы өлеңде саятшылықтың қызықты сәттерін табиғат көріністерімен сипаттайды. Саятшылық арқылы, қазақ халқы мекен еткен жердің қысы туралы, аңшылықтың сыры туралы ақпарат береді. Өлеңде қансонарда бүркіттерін алып, аңға шыққан саятшылар түлкіге кезігіп, бүркітті босатады. Түлкі мен бүркіттің арпалысы, екеуінің іс-рекеттері нанымды бейнеленеді. Бұл өлеңде хронотопты айқындап тұрған элементтер: қансонар, тау басында, көк (аспан), жер, аспан, ертең. Осы сөздер арқылы оқырман саятшылықтың мезгілін, уақытын айқындай алады. Уақытты білдіретін негізгі тілдік бірліктер арқылы көрініс тапқан мекеншақ өлеңнің мазмұнын ашып қана қоймай, оқырманның ұлттық таным мен түсінігіне де сер етеді.

Әдеби мәтіндердегі уақыт пен кеңістік категорияларын зерттеу барысында күтілетін нәтиже:

Оқушылардың теориялық білімі артады:

- әдебиеттегі уақыт пен кеңістік категорияларының мәнін түсінеді.
-қазақ және әлем әдебиеті шығармаларындағы уақыт пен кеңістіктің ерекшеліктерін ажырата алады.

Әдеби талдау қабілеті дамиды:

- оқушылар әдеби мәтіндерді талдауда уақыт пен кеңістікті негізге ала отырып, шығарманың идеясы мен мазмұнын тереңірек түсінеді.

Шығармашылық қабілеттер қалыптасады:

- оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, әдеби талдаулармен шығармашылық жазбалар дайындай алады.

Кез келген шығарма ұлттық болымыстың нышаны әрі ұлттық мұраны сақтаушы, бар әлемге және келер ұрпаққа жеткізуші екендігі белгілі. Сондықтан да әдеби туындылар хабар алу мен танымның төте жолы, әрі рухани шығармашылықпен алмасу болып табылады. Осы себептен де ақын шығармалары негізінде рухани және материалдық мұраларымыз эстетикалық тұрғыда көрініс ала отырып, өз оқырманын тәрбиелеп қана қоймай, ұлтымыздың рухани тұғырын әлемдік кеңістікте биіктетіп отыр.

Библиография

1. Тұрсынбек К. Қазақ прозасындағы кеңістік пен уақыт.-Алматы:Атамұра, 2019
2. Мұқаметқали Ш. Кеңістік пен уақыт категориялары қазақ әдебиетінде.-Алматы: Мектеп, 2019
3. Сейітқазиева М. Әдебиеттану әдістемесі: уақыт пен кеңістік. - Алматы: Атамұра, 2020

МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Кабиденова Б.М.,
Павлодар қаласы, № 41 жалпы орта білім беретін бейіндік мектебі,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Қазіргі заман талабы – жан-жақты дамыған, функционалды сауатты тұлға тәрбиелеу. Ол үшін оқыту әдістеріне өзгерістер енгізіліп жатыр. Алдымен, тілді үйреніп, сол тілде ойлап, сол тілде сөйлейтін азамат даярлау- басты мақсат. Тілді оқыту оңай іс емес екендігі анық. Қазіргідей үздіксіз өзгерістер мен жаңа технологиялар заманында оқушыларымыз үшін түрлі ғылым саласын жай ғана білуі жеткіліксіз. Жаһандану заманында білімді болумен бірге сол біліміңді өмірде тиімді қолдану, кездесетін қиындықтарды анықтап, оларды шешудің жолдарын таба білу – аса маңызды іс.

Осыған байланыста елімізде оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мәселесі өзекті болып отыр. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады. Яғни, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануына үйрету. Оқушылардың функционалдық оқу сауаттылығын дамытуда мәтінмен жұмыстың маңызы зор.

Оқушы шығарманы, мәтінді сүйсіне отырып, құлшыныспен оқуы үшін тиімді, қызықты, жаңашыл әдіс-тәсілдерді қолдану қажет. Осындай жұмыстар барысында оқушылардың оқылым дағдыларын дамытуға ықпал ететін мына әдістерді қолдануға болады: көз жүгірте, шолу жасай отырып оқу; мәтіннің тақырыбы мен бастапқы бөлігіне сүйене отырып, оқиғаның дамуын болжау; мәтіннің негізгі ойы мен бөліктерін анықтай отырып оқу; ақпаратты табу үшін оқу, қызығып оқу және өз көзқарасын айту үшін оқу, мәтінге ауызша және жазбаша шолу жасау.

Маңыздылық аймағы

1. Ең маңызды идея
2. Аса маңызды емес

Маңы

3. Маңызды емес

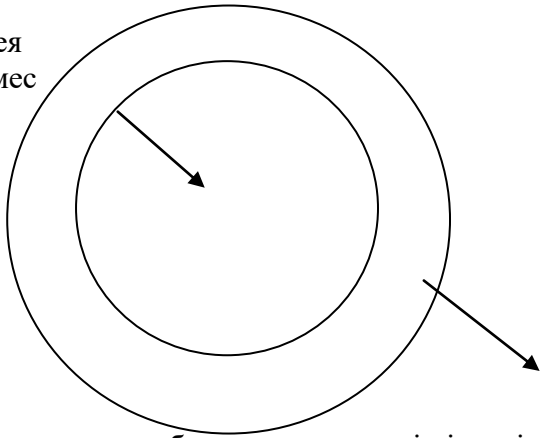

Оқушылар мәтінмен танысып болған соң, оның ішіндегі негізгі идеяларды бөліп алып, шеңбердің ішіне маңыздылық жағынан орналастыруы керек.

Маңыздылығы жоғары идея ортаңғы шеңбердің ішіне жазылады, шындыққа жанаспаса, маңыздылық төмен болса, сыртқы шеңберлерге жазылады.

Жұптасып оқу/ жұптасып қорытындылау

Бұл тәсіл ойлаудың бірнеше түрін дамытып, оқығанды тереңірек түсінуге көмектеседі. Ол үшін қатысушыларды жұпқа бөлу керек. Жұптағылар кезектесіп жұмыс жасайды:

-жұптағы адамның біреуі мәтіннің бірінші абзацын оқиды және оны қорытады (үзіндінің негізгі мәнін 1-2 сөйлеммен тұжырымдайды);

-жұптың екіншісі сұрақ қояды, үзінді мазмұны бойынша емес, мәтіннен логикалық тұрғыдан туындайтын сұрақтар.

Әр абзацты оқып, қорытындылағаннан кейін рольдер ауыстырылады.

«4 сөйлем стратегиясы»

1. **Пікір**. Сабақтың тақырыбы бойынша бір пікір айтады.
2. **Дәлел.** Пікірін бір сөйлеммен дәлелдейді.
3. **Мысал.** Пікірін өмірмен байланыстырады.
4. **Қорытынды.** Тақырып бойынша қорытынды шығарады.

«Жүк журналы»

Оқушылар тақырыпты терең меңгереді, сараптайды, болжайды, қорытады, бағалайды. Жаңа ақпаратпен тиянақты жұмыс жасайды, Өз болжамының сәйкес келуі немесе келмеуі бойынша рефлексия жасай біледі.

1-қадам. Тақырып бойынша болжамды «Жүк журналының» сол жағына жазу:

Болжам	**Жаңа ақпарат**
Тақырып бойынша бұрыннан не білемін? Бұл туралы не білуім керек?	Бұл туралы енді не білдім? Қандай маңызды сәттерді анықтадым?

2-қадам. Жұмыс жұбын құру.

Жұмыстың 1-нұсқасы:

3-қадам. Ақпаратты тыңдау барысында жұптың біреуі «Болжам» бөлігімен жұмыс жасап, «+» немесе «-» таңбасын болжамның дұрыс-бұрыстығына қарай қойып отырады, екіншісі тек жаңа ақпарат жазады. Оқушылар жеке жұмыс жасайды.

4-қадам. «Жүк» журналының екі жағын салыстыру, ақпаратты қосу, жазғандарын сыныппен талдау.

«Кубизм»

Кубиктің алты жағына жазылған сөздер бойынша жұмыс жасайды. Қандайда бір затты жан жақты талдайды, талқылайды, сол арқылы білімдерін қайталайды, жаңа білім қосады.

Сипатта (түрі, түсі, көлемі)
Салыстыр (ұқсастығы, айырмашылығы)
Ұсын (қалай, қай жерде пайдаланылады?)
Дәлелде (қарсы және қарсы емеспін)
Талда (қалай жасалған, неден тұрады?)
Ой толғау (бұл неден жасалған?)

Кубикпен жұпта немесе топта жұмыс жасайды. 1, 2 – сыныптарда үш жағын ғана пайдалануға болады. Бастауыш сыныптарда түрлі – түсті түрде пайдалануға болады. /Кубтың әр қырына түсіндіріңіз, суреттеңіз, зерттеңіз, талдаңыз, қолданыңыз, салыстырыңыз деген сияқты жұмыс атауларын да жазуға болады.

«Екі жақты күнделік»

Оқушылардан дәптердің бетін (не таратылып берген парақты) ортасынан вертикаль сызықпен бөлу сұралады. Мәтінді оқу барысында олар: Бөліктің оң жағына – мәтіндегі қатты әсер еткен тұстар, үзінділерді жазады. Сол жағына әсер еткен үзінділер жайлы пікір жазады (нені еске түсіреді, себеп салдары қандай, қандай сұрақ тағы басқа).

Әр оқушы мәтінмен танысып, күнделікті толтырып біткен соң, жұпта, топта талқылау ұйымдастырылады. Жұмыс аяқталған кезде мұғалім қорытуға арналған әзірлеп келген сұрақтарын қойып, жауаптар алады. Ол сұрақтар оқығанға баға беру, пікірін, көзқарасын білдіруге лайықталынып қойылғаны дұрыс.

Мысалы:

– сіздің ойыңызда не сақталып қалды?
– автор оқырманды қалай қызықтырады?
– кейіпкерлердің іс-әрекетін сіз қалай бағалайсыз? тағы басқа түрінде.

Маңызды фраза	Не үшін маңызды

Мәтін – тілді оқытудағы негізгі құрал. Ол оқу, жазу, тыңдау, сөйлеу арқылы жүзеге асады. Мәтінмен жұмыс тіл үйренушінің сөздік қорын байыту мен еркін сөйлеуге үйрету немесе өз ойын ашық, анық жеткізе білу дағдысын қалыптастыру мақсаттарын көздейтіндіктен, тілді оқытуда мәтінмен жұмыс жүргізуде ұтарымыз мол болмақ. Мәтін – қазақ тілін оқыту барысында үлкен орын алатын оқыту нысаны. Біріншіден, білім беретін материал оқыту мәтіндері түрінде болса, екіншіден, жаттығулардың тұтас мәтін түрінде берілуі де мәтінмен орындалатын жұмыстардың сараланып жүйеленуін қажет етеді.

Оқу-тәрбие үдерісінде ұсынылып отырған жұмыстар жүргізілгенде білім алушылардан мынадай нәтижелер күтуге болады: мәтінге қатысты құрылымдық сипаттарды, ерекшеліктерді, лингвистикалық терминдерді меңгереді; мәтін түрлері мен шығармашылық жұмыстардың түрлерін ажырата алады, құрылымдық ерекшелігіне сәйкес қолдана біледі; түрлі жанрдағы, тақырыптағы, типтегі мәтіндердің мазмұнын түсінеді және түсіндіру, салыстыру, бағалау, түрлендіру жұмыстарын жүргізе алады**.**

Библиография

1. ЫРғызбаева Қ.Б «Мәтін арқылы тілді дамыту».
2. Оқушылардың функцтоналдық сауаттылығын қалыптастыру: әдістемелі құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы, 2013 .
3. PISA -2015 халықаралық зерттеуге дайындықты әдістемелік және ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету:әдістемелік жинақ.- Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2015
4. Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб: Питер, 2000
5. Кумарев Я.А., Карманова Ж.А. Формирование критического мышления у школьников как важная составляющая современного образования// Абай атындағы ҚазҰПУ-ң ХАБАРШЫСЫ «Педагогика ғылымдары» сериясы, №1(81).- 2024.- 317-327 б

«ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА» - БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ТӘСІЛІН ДАМЫТУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Кайсаринова А.С.,
Павлодар облысының білім басқармасы, Екібастұз қаласы білім беру бөлімінің
«№17 жалпы орта білім беру мектебі» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі таңда мұғалімдерге көптеген оқыту стратегиялары, түрлі педагогикалық тәсілдерді араластырып қолдану мүмкіндіктері туды. Әр мектептің білім әрекеті әр оқушының қызығушылығы мен қабілеттілігін анықтау, оның дамуына, әлеуметтік бағдарға бейімделу қабілеттілігі мен қоғамдағы табысты іс-әрекетіне бағытталған.

Қазіргі кездегі мектеп ғылым негіздері бойынша білім беріп қана қоймай, оқушыларды ойлауға, қабілеттілігі мен нышандарын дамытуға үйретуі, әр оқушыға өзін көрсетуге мүмкіндік беруі керек. Білім берудің басты мақсаты дайын білімді беріп қана қоймай оқушының өзінің білім алуына жағдай туғызу. Бұл тұрғыда бастауыш сыныптан бастап оқушылардың шығармашылық ойлауын дамыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бастауыш мектепте білім берудің маңызды міндеттері барлық пәндерді оқыту процесінде жүзеге асады. Дегенмен, олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері бар. Бастауыш мектепте математиканы оқу барысында алынған пәндік білім мен білік, математикалық тілді бастапқы меңгеру сабақтас пәндерді оқуға тірек, жалпы білім беретін мекемелердің жоғары сыныптарындағы тәрбиенің негізі болып табылады. Сонымен қатар, бастауыш мектепте бұл пән оқушылардың танымдық әрекеттерін мен логикалық дамытудың негізі болып табылады.

Бұл Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында айқындалған. «Математика оқу пәнінің негізгі мақсаты – білім алушылардың математикалық таным негіздерін меңгеруіне және тиісті дағдыларын қалыптастыруына мүмкіндік жасау. Бұл оқу пәні қоршаған ортаны бейнелеу мен түсіну тәсілі ретінде қабылдауды дамытуға бағытталған және білім алушылардың қабылдауы мен танымын кеңейтуді, математика ғылымына қызығушылығын талап етеді» [1].

Математика сабақтарында стандарттық емес дамытушылық тапсырмалар шығаруға уақыттың тапшылығы әр мұғалімге белгілі. Берілген құрал сабақтан тыс факультатив уақытында пайдалануға болады. Баланың ойлауын, шығармашылығын дамытуда «Қызықты математика» атты жинағымның көмегі бар деп есептеймін. Бұл бағдарлама балалардың математикаға деген қызығушылығын оятады. Бағдарлама өзектілігі бастауыш сынып оқушыларының математиканы оқуға деген ынтасы болуы, интеллектуалды мүмкіндіктерін дамытуға ұмтылуы керектігімен анықталады**.**

Оқыту бағдарламасының негізгі мақсаты – оқушылардың бойында математикалық ойлау тәсілін дамыту, білім, білік, дағдыларын қалыптастыру.

Міндеттері:

– бастауыш математиканың әртүрлі салаларында оқушылардың көкжиегін кеңейту;
– көп таңбалы сандар туралы математикалық білімді кеңейту;
– математикалық терминологияны дұрыс қолдануға үйрету;
– қол жетімді қорытындылар мен жалпылау жасауға, өз ойларын негіздеуге үйрету;
– оқушылардың танымдық белсенділігі мен дербестігін дамыту;
– логикалық сауаттылықтың қажетті компоненті ретінде ойлау қабілетін қалыптастыру;
– қарапайым заңдылықтарды байқау, салыстыру, жалпылау, табу, болжамды қолдану, қарапайым гипотезаларды құру және тексеру қабілетін қалыптастыру;

– сабақта еркін қарым - қатынас барысында оқушыларды ақпарат алмасуға тарту.

Математиканы оқыту процесінде балаларды білімі мен біліктерін, танымдық қабілеттерін дамыту үшін пәнаралық байланысты жүзеге асыру қажет. Бұл- ғылымның әр түрлі салаларының арасында айқын шекарара жоқ екендігі және олардың бір-бірімен тығыз байланыста болатыны туралы түсініктерді, сондай ақ дүниеге ғылыми көзқарасты калыптастыруға табиғат құбылыстарының біртұтастығын,өзара байланысын көрсетуге мүмкіндік туғызады. Сонда баланың бір бір сабақта алуан білімі, әсері, ойы, қиялы, басқа пәндерге келгенде тежеліп қалмай, әрі қарай жалғастырып дами түсуі, яғни бір пәннен басқа пәндерге көшудің үздіксіздігі қамтамасыз етіледі [2].

Бағдарламаның теориялық маңыздылығы практикада қолдануға болатын бірқатар әзірленген ережелермен айқындалады. Бағдарламамен жұмыс жасау балаларда математикалық ойлау тәсілін дамытуға (сөйлеудің қысқалығы, символизмді шебер қолдану, математикалық терминологияны дұрыс қолдану) мүмкіндік береді. Логикалық ойлаумен байланысты математикалық есептерді шешу балалардың танымдық іс-әрекетке деген қызығушылығын нығайтады, ойлау тәсілдерінің дамуына және жалпы интеллектуалды дамуға ықпал етеді. Математика-логикалық ойлау, заттар мен құбылыстардың сандық жағын көру, қорытынды жасау, жалпылау қабілеттерін дамытуға бағытталған [3].

Бастауыш сыныпта «Қызықты математика» бағдарламасын оқыту процессінде келесі технологияларды қолдану тиімді: проблемалық оқыту, зерттеу, ойын, жобалау қызметі, денсаулық сақтау, АКТ, жеке бағдарлы қарым қатынас, зорлықсыз еркімен оқыту, оқыту мен тәрбиелеуді біріктіру, деңгейлік саралап оқыту, үнемі қайталау, инновациялық технология.

Инновациялық технология негізінде сабақ барысында «миға шабуыл», топпен жұмыс, рөлдік ойындарды пайдалану арқылы оқушылардың сабаққа назарын аударып, қызығушылығын оятамыз [4].

Денсаулық сақтау технологиялары салауатты өмір салтын қалыптастыруға ықпал етеді, сабақ кезінде сергіту сәті түрінде қолданылады. Сергіту сәтін қызықты әрі тиімді өткізу мақсатында, нейрографикалық жаттығулар, бой сергіту жаттығуларын, көз жаттығуларын, өленді қайталап айтқызу, артикуляциялық жаттығулар түрінде өткізуге болады.

Сабақты дайындау және өткізу кезінде оқу жүктемесінің нормасын; оқушылардың динамикасын, олардың жұмысқа қабілеттілігін ескере отырып сабақ құру; гигиеналық талаптарды сақтау (таза ауа, жақсы жарық, тазалық); қолайлы эмоционалды көңіл-күй орнату.

Сабақтарда зорлықсыз еркімен оқытуда ойын технологиясын қолдану оқуда эмоционалды және ұтымды бірлікке қол жеткізуді қамтамасыз етеді. Сонымен, сабаққа ойын сәттерін қосу оқу процесін қызықты етеді, оқушылардың көңіл-күйін көтереді, жұмысты жеңілдетеді, оқудағы қиындықтарды жеңуге көмектеседі. Сабақтың басында "ребусты шешу арқылы сабақтың тақырыбын анықтау" ойын сәтін қосуға болады, зерттелген материалды бекіту кезінде – "қатені табыңыз", кодталған жаттығулар, викториналар, ойын-сауық математикасының сағаттары да қолданылады. Мұның бәрі есептеу дағдыларын қалыптастыруға ғана емес, сонымен қатар оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге, олардың танымдық қызметін дамытуға, практикалық іс-әрекетте қажетті белгілі бір дағдылар мен дағдыларды қалыптастыруға, жалпы білім беру дағдылары мен дағдыларын дамытуға бағытталған.

Ойын технологиялары баланың танымдық белсенділігін сақтайды және күрделі оқу процесін жеңілдетеді, білім алуға да, жеке тұлғаның көптеген қасиеттерін дамытуға ықпал етеді. Ойын-сауық ойыны балалардың назарын белсендіреді, психологиялық және физикалық стрессті жеңілдетеді, жаңа материалды қабылдауды жеңілдетеді.

Оқытудағы зерттеу әдістері-оларға күшті оқушылар ғана емес, артта қалған балалар да қатыса алады, тек зерттеу деңгейі басқаша болады. Зерттеу іс-әрекетінің мотивациясы

оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру, логикалық ойлауды, шығармашылық қабілеттерін, ой-өрісін, ауызша және жазбаша сөйлеуін, ақпаратты жалпылау және жүйелеу дағдыларын, коммуникативті дағдыларды, байқау мен зейінді қалыптастыру, көркем және ғылыми мәтінмен жұмыс істеу қабілеттерін дамыту арқылы жүзеге асырылады [5].

Топтық және жұптық технологиялар ауыспалы құрамның жұптарында, үштіктерінде, бестіктерінде жұмыс істеуді қамтиды. Микрогруппада балалар өз көзқарастарын айтуға, басқалардың пікіріне құрметпен қарауға, егер олар оқу жағдайын талқылау кезінде шындыққа жақын болса, өз көзқарастарын жолдастарының пікіріне бағындыруға үйренеді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың басты артықшылығы-көрнекілік, өйткені ақпараттың көп бөлігі визуалды есте сақтау арқылы сіңіріледі және оған әсер ету оқуда өте маңызды. Ақпараттық технологиялар оқу процесін шығармашылық және оқушыға бағытталған етуге көмектеседі.

Кез-келген заманауи сабақта проблемалық оқыту технологиясы немесе оның элементтері кездеседі. Сабақ пен оқыту тұтастай алғанда әр оқушының іс-әрекеті тұрғысынан бағаланады, ал мұғалім осы жағдайда ақпарат көзі емес, білім алу процесінің ұйымдастырушысы болады.

Атаулы оқытудың заманауи технологияларын оқытудың тиімді әдістерімен қатар қолданып, сабақта жақсы нәтижеге қол жеткізуге болады.

«Қызықты математика» бағдарламасының оқу- тақырыптық жоспары
1 сынып (аптасына 1 сағаттан, барлығы 33 сағат)

	Тақырып	Сағаттар саны	Сабақ түрі	
			Теориялық	Практикалық
	I бөлім "Заттардың қасиеті" 8 сағат			
	Ойнайық та, санайық!	2	1	1
	Салыстырудың құпиясы.	2	1	1
	Біз есептей аламыз.	2	1	1
	Ғажайып фигуралар. Шамалар	2	1	1
II бөлім Математикалық ойындар 8 сағат				
	Сурет бойынша өрнек құру	2	1	1
	Сурет бойынша теңдіктер құру	2	1	1
	Теңдеу шешу	2	1	1
	Математикалық тізбектер	2	1	1
III бөлім Есептер еліне саяхат 9 сағат				
	Есептер еліне саяхат	2	1	1
	«Болды-өзгерді-қалды» есеп шығару	2	1	1
	Артық-кем, қымбат-арзан	2	1	1
	Логикалық есептер	2	1	1
	Жаңа жылдық эстафета!	1	-	1
	Сандар сыры	2	1	1
	Дөңгелек сандар	2	1	1
	"Әріпті өрнектер" еліне саяхат	2	1	1
	Кел, ойнайық!	2	-	2

Оқу үшін бағалау – оқыту үшін, ынталандырушы бағалау. Ізденіс жұмыстары арқылы оқушылардың оқуға деген қызығушылығы артады, танымдық қабілеттері дамиды. Тәжірибелеріне енгізе отырып, оқушыны емес, оқушының жұмысын бағалау, жұмыс жоспарын құрған кезде кері байланыстың тиімділігін ескере отырып, оқу сапасын арттырады. Осыған орай сабақ барысында өзін өзі бағалау, бір бірін бағалау, мұғалімнің оқушының білімін бағалауы іске асырылады. Бағалаудың жаңашыл әдістерін қолданып, сабақ соңында кері байланыс ұйымдастырылады

.

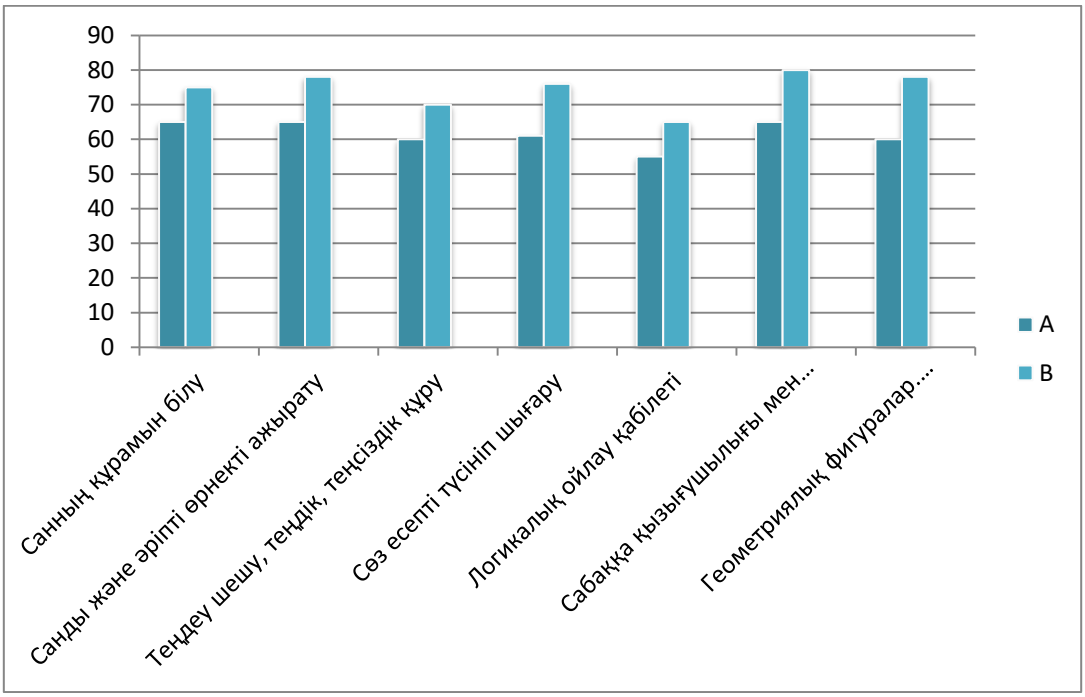

«Қызықты математика» бағдарламалық материалды меңгеру нәтижесінде оқушылар:

- математиканың негізгі базалық білімі мен негізгі ұғымдарын меңгереді;
- көп таңбалы сандар туралы математикалық білімді кеңейтеді;
- математикалық терминологияны дұрыс қолдануға үйренеді;
- өз ойын ашық жеткізіп дәлелдей алады;
- логикалық сауаттылықтың қажетті компоненті ретінде ойлау қабілетінің қалыптасады;
- олимпиадалық тапсырмаларды түсініп орындау дағдысының жетіледі;
- сабақта жеке, жұптық, топтық жұмыстарға белсенді қатысады.

«Қызықты математика» бағдарламасын енгізудің тиімділігінің нәтижесін апробация барысында бақылауға алынған негізгі көрсеткіштер бойынша көруге болады. Математика сабағының негізгі бөлімдерін қамтыған бұл бағдарлама тақырыптардың меңгерілу сапасын арттырғаны байқалады. А- қолдануға дейін, В- қолданудан кейінгі көрсеткіштер.

Библиография

1. Бастауыш мектепте математиканы оқыту әдістемесі оқу құралы / П. С. Сағымбекова А. С. Тортаева Э. Ы. Тлеубаева . – 2-бас., толықт. – Тараз, 2016
2. Педагогика журналы «Бастауыш сыныпта математикалық сауаттылықты дамыту» мақаласы, 2024
3. Таубаева Ш.Т. Оқытуың қазіргі технологиялары // Бастауыш мектеп. -1999. - №4. - 5-12 б.
4. Амирғалина Н. Білім берудің инновациялық технологияларының бірі- тірек конспектілері // Білім. Алматы- 2019.- № 4

ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Корабаева Ж. Х.,
Павлодар облысы, Баянауыл ауданы, Жылбек Ағаділов атындағы ЖОББМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі заманда білім беру жүйесі қоғамның дамуына, оның мәдени және экономикалық деңгейіне тікелей әсер ететін маңызды сала болып табылады. Білім беру жүйесіндегі оқушылардың оқу сауаттылығы олардың жан-жақты дамуына, сыни ойлау дағдыларын қалыптастыруға және ақпаратты тиімді өңдеу қабілеттерін дамытуға негізделген. Жоғары сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту мәселесі білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады, себебі бұл оқушылардың болашақ мамандықтарын таңдауына, кәсіби және жеке дамуына әсер етеді. Оқу сауаттылығы дегеніміз - адамның мәтіндерді оқып, түсініп, оны талқылап, қолдана білу қабілеті. Бұл дағды қазіргі ақпараттық қоғамда маңызды рөл атқарады, себебі ақпаратты дұрыс түсініп, оны талдап, сыни көзқараспен қарау - табысты өмір сүрудің негізі. Жоғары сынып оқушылары үшін оқу сауаттылығының дамуы олардың университетте оқуға, болашақ жұмыс орнында тиімді қызмет етуге дайын болуын қамтамасыз етеді. Оқу сауаттылығын дамыту үшін бірнеше тиімді әдістер мен стратегиялар қолданылады. Солардың ішінде мәтіндердің түрлі жанрларымен жұмыс істеу, оқушылардың қызығушылығын ояту, сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру, топтық және жеке жұмыс түрлерін қолдану бар. Осы әдістердің әрқайсысы оқушылардың оқу дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді.

- *Мәтіндердің түрлі жанрларымен жұмыс істеу.* Оқушыларға әртүрлі жанрдағы мәтіндерді оқу және талдау мүмкіндігін беру олардың оқу сауаттылығын арттырады. Мысалы, ғылыми мақалалар, көркем әдебиет, публицистикалық мәтіндер, ресми құжаттар және т.б. әр жанрдың өзіндік ерекшеліктерін түсінуге көмектеседі. Ғылыми мәтіндерді оқығанда, оқушылар негізгі идеяларды анықтап, фактілерді дәлелдермен байланыстыруды үйренеді. Ал көркем әдебиетті оқығанда, оқушылар автордың стилін, сюжет құрылымын және кейіпкерлердің мінезін талдайды.
- *Оқушылардың қызығушылығын ояту.* Оқу үрдісін қызықтырушы элементтермен толықтыру, мысалы, интерактивті сабақтар, дебаттар, пікірсайыстар ұйымдастыру оқушылардың белсенділігін арттырады және оқу мотивациясын күшейтеді. Мысалы, тарихи оқиғаларды оқығанда, оқушыларға сол кезеңнің мультимедиялық материалдарын көрсету олардың сабаққа деген ынтасын арттырады. Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылықтарына сәйкес тақырыптарды таңдау да маңызды.
- *Сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру.* Сыни ойлау - бұл оқушының ақпаратты талдап, бағалап, оны дұрыс түсініп, шешім қабылдау қабілеті. Бұл дағдыны дамыту үшін оқушыларға проблемалық жағдайлар мен тапсырмалар беру, сұрақтар қою, оларды өз пікірлерін дәлелдеуге үйрету маңызды. Мысалы, сабақ барысында оқушыларға нақты мәселелерді шешу үшін топтық талқылаулар ұйымдастыру, олардың өз идеяларын қорғауға және әртүрлі көзқарастарды салыстыруға үйретеді.
- *Топтық және жеке жұмыс түрлерін қолдану.* Топтық жұмыстар оқушыларға бірлесіп жұмыс істеу, өзара пікір алмасу, ортақ шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Мысалы, белгілі бір тақырып бойынша жобалық жұмыс жасағанда, оқушылар топпен жұмыс істеп, әрқайсысы өз міндетін атқарады. Бұл оқушылардың жауапкершілігін арттырады және командалық жұмыстың маңызын түсіндіреді. Жеке жұмыстар оқушыларға өз бетінше ойлау, талдау, шешім қабылдау дағдыларын дамытуға

мүмкіндік береді. Жеке тапсырмалар арқылы оқушылар өздерінің күшті және әлсіз жақтарын анықтап, өзін-өзі жетілдіруге мүмкіндік алады.

Оқушыларының оқу сауаттылығын дамытуда мынадай тәжірибелік жұмыстарды ұсынуға болады. Бұл жұмыстар оқушылардың мәтінді түсіну, анализ жасау және коммуникативті қабілеттерін жетілдіруге бағытталған.

1. Оқушыларға күрделілігі әртүрлі мәтіндер беріледі. Олар мәтінді оқып, негізгі идеяларды, кішігірім детальдарды және автордың негізгі көзқарасын анықтауы тиіс. Оқушылар өз ойларын жазбаша түрде нақты дәлелдермен дәлелдейді, кейіннен топтық талқылауға қатысады.
2. Оқушылар белгілі бір тақырып бойынша ақпарат жинақтайды және жоспар құру арқылы ақпаратты құрылымдайды. Ақпаратты графикалық органайзерлерде көрсетеді, мысалы, идеялар картасын жасау.
3. Оқушылар өз құрбыластарының жазбаларын немесе сыныптастарының мәтіндерін бағалайды. Әртүрлі аспектілерге көңіл аудару: лексика, грамматика, логикалық байланыс және т.б.
4. Оқушылар топтарда бір мәселеге қатысты шешім жобасын дайындайды, ол шешімді сыныптың назарына ұсынады. Әрбір топ өз жобасын презентация түрінде қорғайды, ал қалған оқушылар сұрақтар қойып және кері байланыс береді.
5. Белгілі бір тақырып бойынша талқылау ұйымдастыру. Оқушылар аргументтерінәзірлеп, қарсыластарының пікірлерін сынға алады. Ойынның нәтижесі тек аргументтердің емес, сонымен қатар сөйлеу мәнерінің, мысалды қолдау дәлелдерінің негізінде бағаланады.

Оқу сауаттылығының дамуына әсер ететін факторлар.

Оқу сауаттылығын дамытуға әсер ететін бірнеше факторлар бар, олардың ішінде отбасылық жағдай, мектептің материалдық базасы, мұғалімдердің кәсіби біліктілігі, оқушылардың жеке ерекшеліктері және қоршаған орта бар.

- *Отбасылық жағдай*. Ата-аналардың білім деңгейі, отбасының мәдени құндылықтары, оқу процесіне деген көзқарастары балалардың оқу сауаттылығына тікелей әсер етеді. Оқушының үйдегі оқу ортасы, ата-аналардың қолдауы және ынталандыруы маңызды рөл атқарады. Мысалы, ата-аналары кітап оқуды ұнататын отбасыларда өскен балалар көбінесе оқу сауатты болып келеді. Олар ерте жастан кітаптарға қызығушылық танытып, ақпаратты түсініп оқу дағдыларын дамытады. Ата-аналардың оқу процесіне белсенді қатысуы, оқушылардың оқу мотивациясын арттырады және олардың білімге деген қызығушылығын оятады.
- *Мектептің материалдық базасы.* Мектептің оқу құралдары, кітапхана қоры, заманауи технологиялармен жабдықталуы оқушылардың оқу үрдісіне қызығушылығын арттырады. Жақсы жабдықталған мектеп оқушыларға сапалы білім алуға жағдай жасайды. Мысалы, мектеп кітапханасында әртүрлі жанрдағы кітаптардың болуы оқушылардың оқу сауаттылығын арттырады. Сонымен қатар, заманауи технологиялармен жабдықталған сыныптар оқушыларға интерактивті сабақтар өтуге мүмкіндік береді.
- *Мұғалімдердің кәсіби біліктілігі.* Мұғалімдер оқу сауаттылығын дамытуда негізгі рөл атқарады. Олардың кәсіби деңгейі, оқыту әдістері, оқушылармен қарым-қатынасы оқушылардың оқу жетістіктеріне ықпал етеді.
- *Оқушылардың жеке ерекшеліктері.* Әр оқушының жеке оқу стилі, қабілеттері, қызығушылықтары мен қажеттіліктері бар. Мұғалімдер осы ерекшеліктерді ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруы қажет. Мысалы, кейбір оқушылар визуалды ақпаратты жақсы түсінсе, басқалары аудиалды немесе кинестетикалық ақпаратты жақсы қабылдайды. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, мұғалімдер әр оқушыға жеке тәсіл табуы маңызды.

– *Қоршаған орта*. Қоғамдағы жалпы білім деңгейі, мәдени және экономикалық жағдайлар, заманауи ақпараттық технологиялардың қолжетімділігі оқу сауаттылығына әсер етеді. Қоғамның білімге деген көзқарасы, мәдени және экономикалық дамуы, оқушылардың оқу мотивациясын арттырады. Сонымен қатар, заманауи ақпараттық технологиялардың қолжетімділігі оқушыларға білімді өз бетімен игеруге мүмкіндік береді.

Қорыта келе, жоғары сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту - бұл кешенді және көп қырлы процесс. Бұл үдеріс оқушылардың болашақта табысты болуына, өз білімдерін өмір бойы жетілдіруге және қоғамда тиімді қызмет етуге дайын болуына ықпал етеді. Оқу сауаттылығын дамыту үшін мектептерде тиімді әдістер мен стратегияларды қолдану, мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру маңызды. Сонымен қатар, отбасы мен қоғамның қолдауы да бұл үдерісте маңызды рөл атқарады.

Библиография

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Білім беру жүйесінің даму стратегиясы, 2020.
2. OECD. Results (Volume I): What Students Know and Can Do, 2019.
3. Жанабекова А. Оқу сауаттылығын дамыту әдістері. Алматы: Қазақ университеті баспасы, 2018.
4. Smith, J. Critical Thinking and Literacy: An Educational Perspective. New York: Academic Press, 2017.
5. UNESCO. Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges, 2015.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Кузнецова Л.А.,
учитель начальных классов КГУ "Средняя общеобразовательная школа №17" города Экибастуз Павлодарской области

В своей педагогической деятельности я неоднократно сталкивалась с ситуацией, когда школьники испытывают заметные затруднения при решении практических задач, связанных с математическими понятиями. Глобальная проблема здесь заключается не столько в сложности самих вычислений, сколько в неспособности учеников применять математические знания в разнообразных жизненных обстоятельствах. Поэтому основной образовательный вызов – обеспечить формирование математической грамотности, позволяющей не только выполнять стандартные алгоритмы, но и включаться в исследование реальных процессов, анализировать и решать многоплановые задания, размышлять логически и творчески.

Теоретические основы

В дидактике вопрос о развитии математической грамотности традиционно рассматривается через призму формирования системного мышления (Пиаже Ж.), активных методов обучения (Шаталов В.Ф., Амонашвили Ш.А.) и личностного подхода (Алтынсарин И., Байтурсынов А.). Ученые и педагоги-новаторы указывали на необходимость опоры на зону ближайшего развития и постоянного стимулирования интереса к новым знаниям. Считается, что раннее вовлечение в интеллектуальную деятельность положительно влияет на гибкость мышления и глубину понимания.

Помимо классических исследований, современные концепции (в частности, международные программы оценки грамотности PISA) расширяют понятие математической компетентности, включая в него способность видеть и решать проблемы, использовать цифровые инструменты, критически оценивать полученный результат. Это находит отражение и в обязательных темах 4 класса, когда дети, помимо закрепления базовых вычислительных навыков, осваивают такие разделы, как задачи на движение, дроби, проценты и уравнения повышенной сложности.

Методические решения

Учитывая теоретические идеи о личностно ориентированном и деятельностном подходах, я стараюсь сочетать в работе как традиционные методики, так и инновационные инструменты. Традиционный путь в дидактике подразумевает решение типовых упражнений, пошаговые алгоритмы вычислений, работу с разрозненными задачами на движение и уравнениями различного уровня. Вместе с тем, чтобы превратить усвоение знаний в увлекательный процесс и приблизить их к реальным ситуациям, я придерживаюсь ряда нововведений [1].

Игровое проектирование. Сначала на доске рисуем карту вымышленного города, отмечаем основные маршруты и виды транспорта: автомобиль, велосипед, поезд. Каждый ребенок выбирает свой и получает «заказ» — доехать или дойти до нужной точки за определенное время. Дети обсуждают, какая скорость подходит для их персонажа, как учесть повороты или затраты времени на остановки. Затем они на отдельных листах создают собственные схемы, обозначают расстояния, подписывают легенду с указанием легендарных объектов (мосты, площади, остановки). После этого участник команды вычисляет, сколько нужно минут или часов, чтобы преодолеть свой участок, а затем складывает результаты с

другими, чтобы выяснить общую продолжительность всего путешествия. Если задача требует несколько расчетов (с остановками или переменами скорости), мы отрабатываем их пошагово, объясняя логику: сколько времени уходит на одну часть маршрута, как суммировать времена. Ученики с особым интересом подсчитывают, кто быстрее доберется до финальной точки, меняют условия (например, увеличивают скорость или сокращают расстояние). В конце урока мы обсуждаем полученные выводы, сравниваем разные варианты маршрутов и делаем вывод о том, как математические расчеты помогают нам правильно планировать путешествия.

Моделирование дробей. На уроке, посвящённом дробям, я приношу несколько реальных объектов: фрукты (апельсины, яблоки), шоколадные батончики или разные детали конструктора. Сперва показываю классические фигуры (круги, прямоугольники) и вместе с ребятами разрезаю их на равные части, чтобы наглядно продемонстрировать, как выглядит ½ или ⅓. Затем перехожу к реальным предметам: разрезаем яблоко пополам или на три части, убеждаемся, что порции одинаковые. Возникает интересный момент сравнения: почему ½ может казаться больше или меньше ⅓ в зависимости от формы исходного предмета? Ученики пробуют отмерить куски разных размеров, замечают, что важен не только вид разреза, но и общий объём. Такое практическое «моделирование» помогает им глубже понять, как устроено деление на равные доли, а не просто заучить формальные обозначения. В результате ребята воспринимают дроби как механизм, который можно применять во множестве жизненных ситуаций — от деления пирога дома до распределения деталей на уроке труда [2].

Проценты и повседневность. В ходе занятия по теме процентов, я предлагаю ученикам создать свой собственный вымышленный магазин с разнообразными товарами. Мы начинаем с того, что ребенок выбирает товары для «продажи» — это могут быть книги, игрушки, канцелярия или продукты. Затем учащиеся самостоятельно изготавливают «ценники», на которых указывают стоимость товара. После этого, я объясняю, как вычислять скидки — с помощью процентов. Например, если товар стоит 5000 тенге, а скидка составляет 20%, ученик должен вычислить, сколько будет стоить товар со скидкой и сколько денег это сэкономит покупателю. Важным элементом является то, что ребята не только выполняют вычисления, но и представляют, как они могли бы сэкономить в реальной жизни. Такие задания наглядно показывают им, что проценты — это не абстрактное понятие, а реальный критерий для принятия экономических решений, от анализа акций в магазинах до составления личного бюджета. Этот опыт формирует у школьников уверенность в своих математических знаниях, мотивирует продолжать изучение и помогает развивать практическое мышление.

Для закрепления процентов я организую небольшую «ярмарку скидок» прямо в классе. Сначала каждый придумывает свой «товар» — рисует или вырезает из журналов изображение, придумывает цену и создаёт «ценник». Затем мы договариваемся о разных вариантах скидок (от 10% до 30%). Ученики выбирают товар, применяют нужный процент, вычисляют размер экономии и новую стоимость. Кто-то даёт скидку на второй товар, и тогда дети суммируют скидки, чтобы понять, сколько покупатель сэкономил в итоге. Для наглядности я предлагаю вести «кассовую книгу», где фиксируются исходная цена, величина скидки и окончательная цифра. В процессе дети сами замечают, что 20% от 10000 тенге отличается от 20% от 20000 тенге, и постепенно учатся мысленно сравнивать величины. Такой способ не только закрепляет арифметику, но и делает абстрактное понятие процентов ближе к реальности, повышая интерес к вычислениям [3].

Решение сложных уравнений. Применяю метод анализа ошибок, который помогает лучше понимать, где именно они ошибаются и почему. Вместо того чтобы только учить их следовать алгоритму решения, я заранее готовлю несколько неправильных примеров, в которых допущены конкретные ошибки. Например, в уравнении $(3x+7) -5=2x+12$ я

сознательно изменяю порядок операций или неправильно распределяю выражения. Затем предлагаю им найти ошибку и обосновать её. Мы совместно обсуждаем, почему решение неверно, как это влияет на итог, и что нужно сделать, чтобы прийти к правильному ответу. Ребятам необходимо сосредоточиться не столько на механическом повторении шагов, сколько на глубоком понимании логики и последовательности. Это не только развивает критическое мышление, но и позволяет научиться выявлять слабые места в своей работе, а также избегать подобных ошибок в будущем. Благодаря этой технике школьники начинают воспринимать уравнения как живую задачу, требующую осмысленности, а не как ряд формул, которые нужно запомнить.

Я заранее составляю несколько примеров с намеренно допущенными ошибками: неверный перенос слагаемых, неправильно расставленные знаки или некорректный порядок действий. Дети получают эти примеры в виде индивидуального упражнения и поэтапно пытаются выявить неточность: они анализируют, какой именно момент привёл к неправильному ответу, выдвигают варианты исправления и обосновывают каждый шаг. Такая деятельность вовлекает учеников в процесс «детективного» поиска, где они не просто воспроизводят действия, а размышляют над логикой вычислений. Когда ошибка найдена и устранена, школьники отмечают, к чему она могла привести, если её не заметить (например, к неверному результату в практической задаче). Подобная практика «расшифровки» чужих промахов приучает их перепроверять собственные вычисления, критически оценивать полученные ответы и видеть в математике стройную систему, где значим любой аргумент.

Инновации с опорой на искусственный интеллект

Все чаще я применяю цифровые ресурсы, которые способны адаптировать задания под конкретного ученика:

Matific. Основное преимущество заключается в том, что задания представлены в виде коротких анимационных сценариев, где школьники не просто решают задачи, а выполняют их в контексте увлекательной истории. В разделе «Дроби» они делят пиццу между персонажами, а в задачах на движение помогают виртуальным героям преодолевать препятствия.

Платформа автоматически подстраивается под уровень знаний. Если ребёнок успешно справляется с заданиями, система предлагает ему более сложные задачи. Если же возникают трудности, то показывает подсказки, упрощает задания или предлагает больше тренировочных упражнений на ту же тему. Это позволяет избежать перегрузки и одновременно поддерживать мотивацию, поскольку ребёнок чувствует, что его прогресс возможен [4].

После выполнения я использую встроенную функцию анализа. Matific автоматически собирает данные о том, как справились ученики, и визуализирует их в виде диаграмм и графиков. Эти результаты я демонстрирую на экране: они видят свои достижения, сравнивают их с предыдущими показателями, анализируют, в каких темах у них наиболее заметный успех. Если ребёнок изначально испытывал трудности в понимании дробей, платформа фиксирует, как постепенно растёт его процент правильных ответов. Это не только мотивирует учеников, но и помогает мне определить, на чём нужно сосредоточить дополнительное внимание.

Photomath. В начальной школе мы не пользуемся всеми функциями, поскольку некоторые инструменты предназначены для более сложной алгебры, однако базовая «подсветка» шагов оказывается полезной даже на уровне уравнений с несколькими действиями. Когда четвероклассники пытаются определить, в каком порядке упростить выражение с разными операциями, ИИ визуально выделяет части уравнения, которыми нужно заняться в первую очередь. Я прошу их сначала самостоятельно записать уравнение и попробовать решить его своими силами, а затем мы находим зашифрованные ошибки через приложение. Ученики видят, как платформа раскрывает скобки, переносит слагаемые из

одной части в другую, сокращает дроби. Это помогает объяснить логику многоступенчатого решения, потому что этапы высвечиваются по отдельности. При этом я обязательно напоминаю, что приложение — лишь инструмент, и важно не просто получать ответ, а понимать, откуда он взялся. Так формируется внимание к деталям, учатся проверять свои выводы и оценивать структурированность собственных вычислений, что особенно актуально при знакомстве с решениями сложных уравнений [5].

Braining — это онлайн-платформа, где задачи представлены в виде небольших логических квестов, требующих нестандартного математического мышления. На занятиях я использую её, чтобы выйти за рамки классических примеров и продемонстрировать ребятам, как арифметические операции и логические рассуждения помогают решать головоломки. В одном из заданий нужно «распределить» некоторые ресурсы (воду, продукты) между несколькими персонажами так, чтобы каждый получил свою долю за ограниченное время, при этом учитываются разные скорости потребления и доступные запасы. Дети сначала обсуждают условие, пробуют составить план решения, а затем переходят к конкретным расчётам: определяют, сколько единиц ресурса необходимо герою, учитывают остатки, складывают результаты. Если они сталкиваются с трудностью, платформа даёт наводку, но не раскрывает финального решения, что побуждает их самостоятельно находить логику действий. Таким образом развивается математическая аргументация, формируется способность применять вычислительные навыки в динамичных, многопараметрических ситуациях. Кроме того, использование Braining вызывает у детей неподдельный интерес к математике: им нравится преодолевать «загадки», а ощущение победы после нахождения верного пути решения придаёт уверенность в собственных силах [6].

Однако при выборе подобных ресурсов очень важно соблюдать баланс: технология – только помощник, а не замена учителя. Моя роль состоит в том, чтобы сопровождать ребенка, разъяснять найденные системой ошибки, подсказывать, как самостоятельно проверить правильность ответа.

Практическое внедрение и результаты

На уроках математики в 4 классе я постепенно внедряла описанные методы, стремясь охватить все основные темы. Для наглядности привожу обобщенную статистику (см. диаграмму 1), демонстрирующую динамику успеваемости и вовлеченности.

В начале учебного года ребята подходили к числовым вычислениям формально, некоторые демонстрировали низкую мотивацию, особенно в вопросе решения задач на движение или уравнений с несколькими действиями.

К концу полугодия почти все научились применять арифметические операции для анализа конкретных ситуаций, активно включались в обсуждения, предлагали собственные пути решения. Наблюдался рост интереса к задачам на проценты, ведь ученики видели их реальное применение.

Выраженный результат был виден и в организации групповых проектов. Во время коллективной работы я замечала, что четвероклассники стали лучше понимать принципы взаимодействия: распределяли роли, советовались при выборе стратегии, проверяли расчеты друг друга. Например, при проекте «Путешествие по городам» каждый ученик считал расстояния между пунктами, учитывал скорость транспорта и время в пути. Ребята сами предложили дополнить схему процентными расчетами затрат на бензин или другим транспортным средствам (в игровой форме). Подобное участие провоцировало рост самостоятельности в своих математических возможностях.

Заключение

Обобщая свой опыт, я пришла к выводу, что формирование математической грамотности требует синтеза классических дидактических механизмов и современных инструментов, включая цифровые платформы с алгоритмами искусственного интеллекта. Традиционные методы (примерные упражнения, систематическое повторение, анализ эталонных решений) создают прочную основу, позволяющую школьникам освоить базовые операции. Инновационные подходы (игровое проектирование, работа с технологическими сервисами, акцент на практический смысл изучаемых тем) делают процесс познания открытым к реальности и мотивируют ребят к более глубокому пониманию.

При этом крайне важно сохранить личностно ориентированный ракурс: помогать ребенку осознать свой путь в математике, поддерживать индивидуальную скорость усвоения материала, демонстрировать ценность любых усилий, даже если не все удается с первой попытки.

Уверена, что дальше мы будем совершенствовать эти практики, внедряя новые образовательные платформы и развивая вариативные формы занятий, чтобы любой ученик чувствовал себя полноправным участником математического пути.

Пример комплексного задания

Задача на движение

«Ученик едет на велосипеде со скоростью 12 км/ч, а его друг бежит со скоростью 6 км/ч. Они стартуют одновременно из одной точки, но ученик на велосипеде выезжает на 3 км дальше в соседний город. Через сколько часов они встретятся, если бегун не изменяет скорость?»

Дроби

«Разрежьте условный торт (круг) на 12 одинаковых кусочков. Покажите, какая часть торта останется, если из него убрали 5 кусков. Какая это часть? Запишите в виде несократимой дроби.»

Проценты

«В магазине акция: каждая вторая игрушка продается с 20% скидкой. Если обычная цена игрушки 100 тенге, сколько заплатит покупатель за две игрушки?»

Сложные уравнения

«Решите уравнение: (x+8) ×2−5=15. Объясните устно каждый шаг своего решения.»

Эти задания можно оживить с помощью Matific или Photomath, предлагая ученикам «проверить» решение и сопоставить его с автоматической логикой программы.

Библиография

1.Толеубекова Э.К. Инновационные подходы в формировании математической грамотности младших школьников. – Алматы: Kazakh University, 2020. – 234 с.

2.Омарова Г.М. Моделирование образовательных ситуаций в математике: 4-я четверть начальной школы. – Нур-Султан: Педагогика, 2020. – 228 с.

И др.

РАЗВИТИЕ НАВЫКА СМЫСЛОВОГО ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ

Купавченко А.Я.,
учитель начальных классов КГУ «Орловская СОШ» отдела образования Щербактинского района управления образования Павлодарской области

При изучении естествознания в начальной школе учащиеся при работе с текстом сталкиваются с проблемами восприятия и осмысления специфических терминов, что затрудняет осознание содержания, часто читают механически, не выделяя главные идеи и причинно-следственные связи.

Таким образом, педагогическая проблема смыслового чтения на уроках естествознания заключается в недостаточной сформированности у учащихся навыков анализа, интерпретации и критического осмысления научных текстов.

Развитие смыслового чтения в начальной школе – важная педагогическая задача над решением которой работали многие новаторы в области образования такие как Л.В.Занков, В.В.Давыдов, Д.Б.Эльконин, В.А.Сухомлинский и другие.

Смысловое чтение – это способ работы с текстом, при котором читатель не просто механически воспринимает информацию, а осознает, анализирует, интерпретирует и критически оценивает содержание. Это навык, который позволяет глубже понимать прочитанное, выделять главное, устанавливать причинно-следственные связи и делать выводы.

Смысловое чтение особенно важно в обучении естествознанию, так как помогает младшим школьникам осваивать научные термины, понимать логические связи в природных процессах и применять полученные знания в жизни

Особое значение приобретает использование различных видов текстов, чтобы сделать процесс обучения интересным и познавательным для детей.

Л.В. Занков разработал систему развивающего обучения, в которой смысловое чтение является не просто инструментом получения информации, а средством развития мышления ребенка. В.А. Сухомлинский уделял особое внимание обучению через наблюдения и эмоционально окрашенные рассказы. В.В. Давыдов предложил развивающее обучение, в котором акцент делается на поиске связей и закономерностей, на самостоятельном открытии нового знания.

Использование методов педагогов-новаторов помогает сделать смысловое чтение на уроках естествознания осмысленным, интересным и практико-ориентированным. Такой подход способствует не только формированию навыков смыслового чтения, но и развитию любознательности, логического мышления и исследовательской активности младших школьников.

На уроках естествознания при работе с текстом на своих уроках использую следующие разнообразные задания.

Перед чтением текста «Почему листья осенью желтеют?» детям предлагается вопрос: «Как вы думаете, почему осенью деревья меняют цвет?». После обсуждения ученики читают текст и сравнивают свои предположения с научными объяснениями.

После чтения текста «Как птицы готовятся к зиме?» дети рисуют сцены перелета птиц и придумывают небольшой рассказ от лица птицы.

После чтения текста «Круговорот воды в природе» дети рисуют схему круговорота и объясняют его этапы своими словами.

Для формирования навыков смыслового чтения мы предлагаем детям небольшие по объему тексты и вопросы к ним.

Текст № 1

Вращение Земли.

Земля – это планета, на которой мы живем. Она вращается вокруг Солнца и делает полный оборот за 365 дней. Вращение Земли вокруг своей оси занимает 24 часа, из-за чего у нас есть день и ночь. Атмосфера Земли состоит из различных газов, таких как кислород и азот, которые поддерживают жизнь. Вода покрывает большую часть поверхности планеты, создавая океаны, моря, реки и озера. Существуют и континенты, где расположены страны и города. Земля также обладает магнитным полем, которое защищает нас от космического излучения и солнечного ветра.

Задания

1. Найди и выдели, сколько дней Земля делает оборот вокруг Солнца.
2. Найди и выдели газы, входящие в состав атмосферы.
3. Найди и выдели, что защищает Землю от космического излучения.

Текст 2.

Солнце – это звезда, находящаяся в центре нашей Солнечной системы. Оно состоит преимущественно из водорода и гелия. Благодаря ядерным реакциям в ядре Солнце излучает огромное количество энергии, которая достигает Земли в виде света и тепла. Солнечная энергия поддерживает климат и жизненные процессы на нашей планете. Земля вращается вокруг Солнца, совершая полный оборот за 365 дней, что определяет смену времен года. Без Солнца на Земле не было бы жизни.

Вопросы и ответы:

1. Где находится Солнце?
2. Из каких элементов состоит Солнце?
3. Как Солнце влияет на Землю?
4. Сколько дней Земля вращается вокруг Солнца?
5. Что происходит благодаря солнечной энергии?

Текст № 3

География: Почему происходят сезоны года

Сезоны года – это времена года, которые сменяют друг друга. Зима, весна, лето и осень приходят из-за наклона земной оси и её вращения вокруг Солнца. Когда северное полушарие наклонено к Солнцу, наступает лето, а когда от него – зима. В южном полушарии всё наоборот. Весна и осень наступают, когда Земля расположена по отношению к Солнцу под небольшим углом. Смена сезонов важна для растений, животных и людей, так как каждый сезон приносит свои условия жизни.

Задания:

1. Смена сезонов происходит из-за наклона _____.
2. Когда северное полушарие наклонено к Солнцу, наступает _____.
3. Весна и осень приходят, когда Земля находится под _____ к Солнцу.
4. Каждый сезон приносит свои _____ для жизни.

4. **Игра «Правда или ложь»**

Текст № 4

Биология: Сравнение птиц и млекопитающих

Птицы и млекопитающие – это два класса позвоночных животных с разными приспособлениями. Птицы имеют лёгкий скелет и перья, что помогает им летать. Они откладывают яйца с твёрдой скорлупой и обычно гнездятся на деревьях или в других безопасных местах. Млекопитающие, наоборот, рождают детёнышей и кормят их молоком. У них шерсть или мех, который защищает их от холода. В то время как большинство птиц обитает в воздухе или на земле, млекопитающие адаптированы к жизни в самых разных средах – от суши до воды.

Прочти у тверждения и определи, истинны ли они (напиши «да» или «нет»)

1. Птицы откладывают яйца, а млекопитающие рождают детёнышей_____
2. У птиц есть лёгкий скелет, который помогает им летать_____
3. Млекопитающие кормят детёнышей молоком_____
4. Птицы имеют шерсть, а млекопитающие – перья_____
5. Все птицы умеют летать_____

Эти задания помогут учащимся не только развивать навыки смыслового чтения, но и критически мыслить, анализировать и синтезировать информацию

Для эффективного развития навыка смыслового чтения на уроках естествознания рекомендуется использовать как научно-популярные, так и художественные тексты. Например, книги казахстанских авторов, такие как "Природа Казахстана глазами детей" Л. Аманкуловой (2020), содержат яркие описания экосистем родного края. Это позволяет не только передать научные знания, но и воспитывать любовь к природе своей страны, развивать уважение и бережное отношение к окружающему миру. В книге описаны разнообразные ландшафты, что позволяет детям учиться выделять основные идеи текста и формировать критическое отношение к информации, а также проводить междисциплинарные связи с географией.

Другим важным источником является книга Н. Сейтказиева "Мир вокруг нас" (2019), которая позволяет познакомиться с основами экологии и биологии Казахстана. Таким образом, читая текст, дети не только обучаются смысловому чтению, но и начинают лучше понимать взаимосвязи между живыми существами и их средой обитания.

Особое внимание в процессе обучения уделяется также работе с иллюстрациями и картами. Например, пособие "Живая природа Казахстана" И. Бекмуратова (2018) включает на своих страницах красочные карты и схемы, позволяющие детям осваивать чтение изображений и интерпретировать географические данные. Это важно для понимания пространственных аспектов экосистем и их анализа.

Использование казахстанской литературы также способствует развитию у учеников чувства интереса к чтению и принадлежности к своей стране. Важно, чтобы они видели, что знания, которые они приобретают, связаны с местной природой и культурой. К примеру, Л. Кенжеевой "Наши горы и степи" (2020), позволяет детям узнать о природных зонах Казахстана, а также формирует базу для осознанного чтения через выделение главных идей, резюмирование и формулировку вопросов по тексту.

Таким образом, сочетание различных видов текстов и использование современной казахстанской литературы помогает учащимся начальной школы осваивать смысловое чтение, а также углубляет их понимание естественнонаучных тем, делает процесс познания более интересным и связным с их жизненным опытом.

Библиография

1. Аманкулова Л. Природа Казахстана глазами детей. – Алматы: Изд-во «Просвещение», 2020.
2. Сейтказиев Н. Мир вокруг нас. – Астана: Изд-во «Рауан», 2019.
3. Бекмуратов И. Живая природа Казахстана. Алматы: Изд-во «Білім», 2018.
4. Кенжеева Л. Наши горы и степи. – Шымкент: Изд-во «Аруна», 2020.
5. Занков Л.В. Обучение естествознанию в младших классах. – Автор делится методами, позволяющими эффективно объяснять сложные научные идеи детям.
6. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – Книга посвящена методам обучения, развивающим у детей умение критически воспринимать и анализировать информацию, что особенно важно для естественных наук.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ: ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ

Майлакова Е.А., Трушакова Е.В.,
учителя начальных классов КГУ «СОШ №39» г. Павлодар

Читать – это еще ничего не значит, что читать и как понимать прочитанное –вот в чем главное
К. Д. Ушинский

Формирование грамотности чтения – одна из актуальных задач школьного образования. Ни для кого не секрет, что расширению кругозора, получению знаний о мире, усвоению образцов поведения, повышению культуры общения в огромной мере способствует чтение. Любовь к этому виду деятельности необходимо закладывать с детства, именно тогда любвь к литературе будет присутствовать на протяжении всей жизни человека. Поэтому очень важно сформировать прочный навык осмысленного чтения, научить ребёнка в первые годы обучения работать с текстами, понимать их, воспринимать тему и идею, вырабатывать умения выстраивать собственные тексты, как элемент коммуникативных умения, чтобы успешно участвовать в социальной жизни.

На заседании НСОД глава государства Касым-Жомарт Токаев дал поручение кардинально изменить эту ситуацию и принять меры, чтобы мы стали читающей нацией. Сегодня общенациональной задачей образовательной и культурной политики является приобщение к чтению, возрождение интереса к чтению, роста престижности чтения как культурной и личностной ценности. Под компетентностью (грамотностью) чтения в исследовании PISA понимается способность понимать тексты различного рода в их высказываниях, намерениях и формальной структуре, приводить их в связь в более широким жизненным контекстом, быть в состоянии использовать для различных целей в соответствии с предметом, вычленять из текста нужную информацию в соответствии с заданной целью. Согласно концепции этого исследования, именно грамотность (или компетентность) чтения является базовой способностью для самостоятельного обучения и для полноценного участия в жизни современной информационной цивилизации.

Актуальность этой темы высока в связи с поставленной перед современной школой целью формирования функциональной грамотности, в первую очередь таких ее аспектов, как грамотность чтения, математическая и естественнонаучная грамотность, необходимо обеспечить возможность их целенаправленного формирования в условиях преподавания различных дисциплин. Министр образования РК Асхат Аймагамбетов отметил, что чтение, или читательская грамотность – один из базовых навыков для формирования успешной личности, конкурентоспособности и умения взаимодействовать в современном обществе. Читающей нацией мы можем стать только в том случае, если будем прививать любовь к чтению с младших классов. А чтобы подрастающее поколение было функционально грамотным, очень важно, чтобы дети читали художественную литературу».

Читательские умения, складывающиеся из умения читать и понимать текст, делать по их содержанию собственные умозаключения, приводить для их высказывания соответствующую аргументацию, извлекать информацию из текста, выстраивать собственные тексты – основа для формирования коммуникативной культуры. А это очень

важное умение для человека, это основа его успешной социализации в жизни. Широкий перечень читательских умений создали основу для возникновения такого термина как «читательская грамотность». Вот какое определение даётся для определения этого термина: «**Читательская грамотность**– способность человека понимать, использовать, оценивать тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни». Это способность использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей. Необходимо учиться работать с потоком поступающей информации, структурировать ее, сортировать, относиться с известной долей критики и выбирать ту, которая нужна.

В свою очередь читательская грамотность является составной частью функциональной грамотности.

Психолог А.А.Леонтьев писал, что функциональная грамотность — это способность человека использовать приобретаемые в течение жизни знания для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

На протяжении многих лет работы в начальных классах наблюдаю тенденцию к снижению интереса к чтению в целом и всему тому, что связано с навыками читательской деятельности. От выпуска к выпуску каждые 4 года снижается контингент учащихся способных выразительно читать и не только подробно выполнить пересказ, а наполнить этот пересказ эмоциями и собственным отношением, чтение словно бы становится «автоматическим». При выполнении заданий суммативного оценивания по предметам «Литературное чтение», «Русский язык» наблюдаются затруднения в восприятии темы и основной мысли текстов, анализе поступков и характеров главных героев примерно у 75% обучающихся.

Предположений о причинах снижения интереса к чтению этого у меня возникало много. К ним можно отнести увлечённость телефонами, интернет играми общим смещением приоритетов получать информацию через картинки, слайды, видео. Если структурировать эти причины, то я бы выделила следующие:

1. Усиление влияния средств массовой информации (телевидение, интернет);
2. Резкое изменение общественной жизни (число неблагополучных семей возросло);
3. Изменение позиции взрослого к совместной читательской деятельности с детьми;
4. Отсутствие системы целенаправленного формирования читательской деятельности.

Отмечая последнюю причину, пришла к мысли, что есть желание поработать в этом направлении.

За последние десятилетия учебники для начальных классов переиздавались не раз. Всякий раз это была попытка найти новые пути, подходы сделать их интересными,доступными для понимания и такими,чтобы их содержание соответствовало новым преобразованиям в обучении. Менялись и произведения, авторы старались включать в курс «Литературного чтения» новые жанры из которых наиболее востребованными являются приключения, фантастика и фэнтэзи. Появились разделы о путешествиях, спорте, компьютерах, сверстниках.

Меня, педагога идущего в ногу со временем всё вышесказанное не оставило равнодушной. Твёрдо убеждена, что если целенаправленно проводить работу по формированию и развитию читательской компетенции, применять разнообразные формы и методы работы, то это будет способствовать повышению качества и углублению знаний по многим предметам, развитию речи учащихся, повышению техники чтения, формированию стремления к достижению более высокого результата, раскрытию способностей и природных задатков личности.

Позвольте поделиться своими планами на этот счёт. Еще до использовании терминов «функциональная грамотность», «читательская грамотность» я работала над методической темой по развитию речи младших школьников. Методических наработок за время моей профессиональной деятельности накопилось много и основными из них я вас познакомлю. Так например, «Спрятанные слова» способствуют росту скорости и осмысленности чтения. Алгоритм работы с этой таблицей таков: нужно сверху вниз и снизу верх прочесть слоги, потом справа налево и слева направо. По несколько раз, увеличивая скорость прочтения.

Приём «Чтение с пропущенными окончаниями» позволяют развивать внимание, сообразительность и понимание контекста содержания.

Приём «Чтение без случайно удалённых букв» позволяют развивать внимание,, сообразительность и умения в большей степени осмысливать содержание.

Приём «Чтение с удалением половины букв в горизонтальном направлении» позволяют развивать каллиграфическую зоркость, внимание, вдумчивого чтения.

Малоиспользуемая работа по таблице Щульте, которая отлично тренирует внимание. Используется для расширения поля восприятия при обучении скорочтению. Нужно смотреть центр таблицы и периферийным зрением стараться запомнить как можно больше цифр. Еще можно находить числа от 1 до 25 в прямом и обратном порядке.

Приём «Чтение через решетку» или, как ещё его называют «Чтение с удалением половины букв в горизонтальном направлении» позволяют развивать каллиграфическую зоркость, внимание, внимательности активизации словарного запаса.

Много интересной работы проводила в обучении различным видам пересказа (подробный, близкий к тексту, краткий или сжатый, выборочный,с перестройкой текста, рассказывание на основе личных наблюдений, творческий пересказ:с изменением лица рассказчика, от лица одного из персонажей, продолжение рассказа судьбы героя, инсценирование рассказа, словесное рисование); составлению различных видов плана к тексту(назывной,тезисный,вопросный,понятийный,(терминологический) картинный, план-опорная схема, план с ключевыми словами, композиционная кривая, хронологический, план с именами собственными).

Результаты использования этих приёмов тщательно анализировала и каждый раз наблюдался рост и улучшение показателей. Так например при проверке техники чтения, - наблюдался рост показателей выразительности, осмысленности, качества ответов. сравнивала активность учащихся на уроках – она росла, наблюдала за динамикой роста словарного запаса – так же положительный результат, повышалась общая культура речи. Эти результаты создали предпосылки для систематизации и организации целенаправленной работы в этом направлении.

Предполагаю,что эти методы и приёмы лягут в основу методического пособия, над которым я сейчас работаю. Это рабочая программа
курса внеурочной образовательной деятельности литературного направления, которая будет называться «Как хорошо уметь читать»! Предназначено это пособие будет для учителей начальных классов с целью разработки программы поддержки детского чтения, ориентированной на развитие читательского интереса, культуры чтения и, как следствие, читательской грамотности младших школьников. Основную задачу, которую я ставлю перед собой при составлении рабочей программы - отбор эффективных форм, методов и приемов обучения, направленных на формирование читательской грамотности младших школьников, развитие их читательского интереса.

Среди ключевых элементов работы с текстом, которые будут мной предложены, отмечу следующие:

- развитие умения учащихся находить связь предложений в тексте;
- развитие умения анализировать структуру текста, то есть определять его тип, вид;
- развитие умения найти главную и второстепенную информацию в тексте;

- развитие умения работать с неявно заданной(скрытой) информацией, то есть учить определять содержание «между строк»;
- развитие умения анализировать информацию по предложенным вопросам;
- развитие умения оценивать недостаточность информации или ее избыточность;
- развитие умения извлекать необходимую информацию для ответа на вопрос;
- развитие умения устно и письменно осмыслять и оценивать полученную информацию — оценивать получившийся результат

Так как функциональная грамотность не может быть «привязана» к какому-то одному предмету, для меня очевидным будет интеграция различных предметов, в большей мере «Познание мира», в меньшей «Русский язык», «Математика» Невозможно решить математическую задачу, не прочитав условие, не разобравшись, о чём нас спрашивают. Любая задача по другим школьным предметам начинается с текста, пусть и специфического, но требующего применения обычных правил. Не зная русского языка, невозможно общаться с друзьями или качественно проводить переговоры, убеждать в чём-то собеседника, слышать его аргументы. При подборе материала для практической работы учащихся я решила отдавать предпочтения текстам. В которых будет присутствовать такая особенность как опора на личный опыт ученика. Чем скорее он соотнесёт себя в том или ином сюжете, ситуации, с героем произведения, тем внимательнее он будет, сможет увидеть конкретные примеры решения своих жизненных ситуаций, которые помогут улучшить собственную жизнь. Все, что человек узнает в течение жизни, способствует расширению его функциональной грамотности. Все, что помогает решать жизненные задачи, все, что можно применить как рабочий инструмент, делает его сильнее.

Таким образом, считаю, что воспитание потребности в чтении является источником радости общения, новых знаний, эмоций, переживаний. А эмоционально-образное восприятие содержания произведений способствует созданию положительного эмоционального фона и доброжелательной атмосферы чтения, что в свою очередь способствует формирование опыта социальных навыков поведения средствами литературных произведений, развитие нравственно-духовных качеств личности младшего школьника.

FUNCTIONAL LITERACY AND READING ACTIVITY: HOW TO IMPROVE UNDERSTANDING OF TEXTS IN ENGLISH

Mergalimova M.B.,
Teacher of English, School №43, Pavlodar city

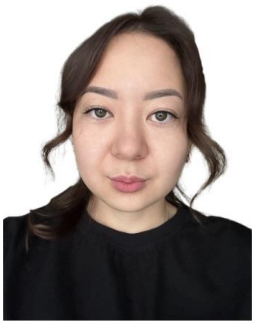

Аннотация Статья рассматривает важность развития функциональной грамотности и читательской активности школьников в контексте обучения английскому языку. Функциональная грамотность включает в себя не только способность читать и писать, но и умение эффективно извлекать и анализировать информацию, а также решать реальные задачи в различных сферах жизни. В статье представлены методы, которые помогают улучшить понимание текстов, такие как использование прогнозных техник, задавание вопросов, выделение ключевой информации, чтение с перерывами и обсуждениями. Особое внимание уделяется методу использования мультимедийных и визуальных материалов, который способствует улучшению восприятия текста и развитию критического мышления у школьников. Практическая часть демонстрирует, как этот метод может быть применен на уроках английского языка в 7 классе для активизации учебного процесса и повышения уровня функциональной грамотности учеников.

In the context of globalization and the rapid development of information technology, English is becoming increasingly important as a tool for intercultural communication. Knowledge of English, in addition to the ability to speak and write, includes an important element - functional literacy. This is the ability to effectively extract, analyze and use information, as well as solve real-life problems in various areas of life. Functional literacy is closely related to reading activity, which plays a key role in developing the ability to understand and interpret texts.

Reading activity includes processes in which a student interacts with a text, analyzes its content, draws conclusions, evaluates and comprehends information. The article discusses methods for improving the functional literacy and reading activity of schoolchildren through teaching English, as well as strategies that help improve understanding of texts.

Functional literacy is the ability not only to read and write, but also to effectively use information, critically analyze it and apply it in practice. In the context of studying English, functional literacy involves the ability to perceive and comprehend information in this language, as well as use it to solve various problems in life. The ability to interpret texts in English requires the development of skills in working with text, understanding the lexical and grammatical content, as well as taking into account the context in which the language is used.

Reading activity is an active process of interaction with the text, during which students analyze it, interpret and comprehend the content. This process includes several stages:

1. Preliminary comprehension of the text, when students activate their knowledge on the topic.
2. Questions and hypotheses based on what they read, which stimulates deep perception of the text.
3. Analysis of the structure of the text, highlighting the main ideas and arguments.
4. Critical assessment of what they read, comparing information with their own experience and knowledge.

Thus, reading activity directly affects the development of functional literacy, as it helps students not only understand the text, but also actively work with it, and use the knowledge they have gained.

Methods for Increasing Students' Reading Activity

1. Using Predictive Techniques

One of the effective methods for increasing reading activity is the use of predictions. This strategy helps students formulate hypotheses about the content of the text at the pre-reading stage, based on the title, keywords, and illustrations. During reading, students test their assumptions, which helps deepen their perception and attention to the text. This method activates thinking, stimulates interest in the material, and promotes better understanding.

2. Using Questions about the Text

After reading the text, students are advised to ask themselves questions that will help them understand the content more deeply. These questions can concern both factual information (e.g., "What happened in the text?") and deeper analysis (e.g., "What is the main idea of the text?" or "How does the author argue his point of view?"). Questions can be either open-ended or aimed at analyzing the structure of the text, assessing the logic of argumentation, and identifying subtext.

3. Highlighting Key Information and Taking Notes

The strategy of highlighting key ideas helps students focus on important parts of the text. Using highlighters, underlining important phrases, and taking short notes helps activate memory and improve comprehension. Teachers can encourage students to write down key phrases or summarize the main idea of the text in a few sentences. This approach helps students focus on the essence of the text and its structure.

4. Reading with Breaks and Discussions

The reading with breaks method allows students to focus on a small part of the text and discuss what they have read before moving on to the next part. This can be done in groups or as a class. After each part of the text, students can ask questions, discuss their impressions, and express their opinions about what they have read. This approach promotes better assimilation of information, helps students think critically about the text, and develops discussion skills.

5. Using Multimedia and Visual Materials

Visual and multimedia materials can be used to improve comprehension of the text in English. Videos, charts, infographics, and diagrams can make complex texts much easier to understand and help students gain a deeper understanding of the content. Visuals provide additional contexts that help activate visual memory and enhance comprehension of the text.

Let's look at the method of Using Multimedia and Visual Materials, which I use in English lessons in secondary school to develop reading literacy.

1. Preparation of Materials:

Before the lesson, I carefully selected multimedia resources that aligned with the topic and content of the lesson. These materials included:

– A short video on a topic relevant to the lesson, such as "The Importance of Recycling."
– An infographic summarizing key facts and statistics related to the topic.
– A set of images or diagrams illustrating the main points of the lesson.

These resources were chosen to complement the textbook content and help students visualize and better comprehend the material.

2. Lesson Implementation:

Step 1: Introduction with Multimedia

I began the lesson by showing the students a short video related to the topic, in this case, the importance of recycling. The video provided a real-world context for the topic and introduced vocabulary words that students would encounter later in the lesson.

- After watching the video, I asked students to discuss in pairs:
- What new information did you learn from the video?
- What do you think about the impact of recycling?

Step 2: Reading and Visual Support

Next, students read a text about recycling that included information on its environmental benefits. As they read, they were provided with an infographic showing statistics on global waste and recycling rates.

- I asked students to highlight key points from the text that aligned with the data in the infographic.
- I encouraged them to discuss in small groups how the visual materials helped them understand the topic better.
- Afterward, students worked together to summarize the main ideas of the text, using both the infographic and text for reference.

Step 3: Analyzing and Discussing

After reading, I asked the class to analyze and evaluate the material. I used visual aids such as charts and images to prompt discussion.

- "How does this chart support the points made in the text?"
- "Which of the images in the presentation helped you understand the process of recycling?"
- "Can you find any connections between the facts shown in the infographic and the arguments in the article?"

Step 4: Group Activity

For the group activity, students were tasked with creating their own infographic or presentation on the topic of recycling. They had to:

- Research additional facts.
- Use visuals like diagrams and pictures.
- Present their findings to the class.
- This activity allowed students to synthesize what they had learned, use their creativity, and practice their English language skills in a collaborative setting.

3. Evaluation and Reflection:

At the end of the lesson, I evaluated the students' ability to connect the visual materials with the text and how well they could interpret the information. I gave feedback on their group presentations and provided suggestions for improvement.

By using multimedia and visual materials in the 7th-grade English classroom, I was able to create an engaging and interactive learning experience. The integration of videos, infographics, and images helped students better understand and retain the information, while also encouraging them to think critically about the topics discussed. This approach not only improved their comprehension of English texts but also equipped them with the skills needed to analyze and present information effectively in the digital age.

Developing Critical Thinking Through Reading Activity

Critical thinking is an important part of functional literacy, and it is directly related to the development of reading activity. Students who develop critical thinking are able to not only understand, but also evaluate information, check facts, identify hidden assumptions, and analyze the structure of arguments. Here are some methods for developing critical thinking through reading:

• Analyzing the author's intent: Students should ask questions about the author's motives, purpose, and target audience of the text.

• Evaluating Argumentation: It is important to teach students to evaluate how persuasive the arguments presented are, how the author supports their claims.

• Comparative Analysis: Students can analyze texts from different authors or sources and compare their points of view, which helps develop critical thinking skills.

• Discussions and debates: Using group discussions and debates helps students build their own arguments, learn to listen and evaluate the opinions of others.

Functional literacy and reading activity are important aspects of the educational process, especially in the context of learning foreign languages such as English. In order for students to develop deep understanding of the text, it is important to use a variety of methods and strategies:

from predictions and questions to text structure analysis and discussions. This allows not only to improve the perception of the text, but also to develop critical thinking, the ability to analyze and use information in different contexts. The formation of functional literacy through improving reading activity helps prepare students for life in the information society, where the ability to work with texts and analyze information becomes a necessary skill.

Bibliography

1. Carrell, P. L. Interactive approaches to second language reading. Cambridge University Press. (1988).
2. Snow, C. E. Academic language and the challenge of reading for learning about science. (2010).
3. Kintsch, W. Comprehension: A paradigm for cognition. Cambridge University Press. (1998).
4. Grabe, W., & Stoller, F. L. Teaching and researching reading. Pearson Education. (2011).
5. Gillet, J. W., Temple, C., & Crawford, A. Understanding reading problems: Assessment and instruction. Pearson Education. (2004).

«ҚОСАЛҚЫ ТАРИХИ БІЛІМДЕР» АРНАУЛЫ КУРС САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Нуржанова С.З.,
Екібастұз қаласы, С.Торайғыров атындағы №22 гимназия-мектебі, тарих және қоғамдық пәндердің мұғалімі

Бүгінгі таңдағы өзекті мәселе – озық педагогикалық тәжірибені қолдана отырып, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастырып, нәтижелі білім сапасына қол жеткізу. Егер бұрын мұғалімнің басты мақсаты оқушыға жүйеленіп, өңделген дайын материалды, ақпаратты жеткізу болса, қазіргі уақытта мұғалімнің де, оқушының да рөлі өзгерді. Бүгінгі мақсат оқушыға дайын ғана ақпарат беру емес, оқушылардың өздігінен оқып-үйренуі, өзіне қажетті білімді табуы және ұтымды пайдалануы. Осындай оқытудың нәтижеге бағытталуы нәтижесінде оқушылар өмірге қажетті кең ауқымды дағдыларды , құзырлықтарды меңгеруге мүмкіндік алады.Бұл мақсатты жүзеге асыруда әрбір мұғалім білім стандарты талабына сәйкес инновациялық негізде жұмыс істеуі қажет [1].

Бүгінде Қазақстан Республикасында тарих пәнін оқытуға басым көңіл бөлінуде. Өйткені тарих ұлттық өзіндік сана-сезімді қалыптастырады. Ол оқушыларды адамзат тарихының ең ежелгі дәуірінен қазірге кезге дейінгі кезеңдермен таныстырады. Бірақ мектептегі пән бүкіл тарих ғылымын тұтас та, толық қамти алмайды. Бұл арнайы курс тарих пәніне қосымша, көмек ретінде пайдалануға арналған. Мұнда көмекші тарихи пәндер туралы айтылған. «Қосалқы тарихи білімдер» деген атаудың өзі айтып тұрғандай, бұл пәнге бірін-бірі толықтырып тұратын және жеке-дара «өмір сүретін», әрқайсысының өз қолдану аясы бар бірқатар пәндер енеді. Көмекші тарихи пәндердің қатарына палеография, хронология, метрология, ономастика, геральдика, генеология, сфрагистика, нумизматика, бонистика, вексиллография, фалеристика және басқалар жатады [2].

«Қосалқы тарихи білімдер» арнаулы курсының мақсаты - оқушылардың дүниетанымының негізі болатын тарихи сананы толықтыру,тарихи деректерді зерттеуге көмектесу, тарихи білімді құрметтеу мен сыйлау сезімін қалыптастыру. Жас ұрпақтың тарихи білімдерін кеңейту,тарихты жете түсінуіне көмектесу, жалпы мәдени деңгейін көтеру, гуманитарлық дайындығын жетілдіру.

Арнаулы курс бойынша төмендегідей міндеттерді жүзеге асыру көзделеді:

- оқушылардың дүниеге ғылыми көзқарасын қалыптастыру,
- оқушылардың тарихи білімді шығармашылықпен қолдану, тарихи деректермен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру,
- отаны мен халқы алдындағы жауапкершілігін сезінетін жас ұрпақтың азаматтық ұстанымын қалыптастыру.

Тарих сабақтарында «Қосалқы тарихи білімдер» атты арнаулы курс бағдарламасы заманауи білім беруде өзекті болып табылады.Өйткені, қосалқы тарихи білімдер мектептегі тарих шеңберінде оқытылмайды. Жас жеткіншектердің тарихи білім қорын , тарихи санасын қалыптастыруда қосалқы тарихи пәндердің негіздерін оқыту қажетті іс. Ұлы ағылшын ағартушысы Уильям Уарт жай мұғалім хабарлайды, жақсы мұғалім түсіндіреді, керемет мұғалім көрсетеді, ұлы мұғалім шабыттандырады деген екен. Ал 21 ғасырдың ұстазы қандай болмақ? Тәуелсіз еліміздің болашағы өсіп келе жатқан жас ұрпақтың қолында. Сол ұрпақты тәрбиелеуде ұстаздар сан түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануда. Жалпы шәкірт бойына білім нәрін сіңіруде ең бастысы оқушының жас ерекшеліктерін де ескеру қажет. Шәкіртті оқыта білу үшін оның білім алуға деген таудай талабын төмендетпеу үшін, әрбір оқушының мінез-құлқы мен жеке басының ерекшеліктері есте болғаны абзал [3].

Бағдарламаның жаңалығы – тарих пәні бойынша оқу іс-әрекеті арқылы оқушылардың тарихи білім аясын кеңейтіп, тарихтың терең қырларынан шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған жүйелі бағдарлама. Тарих сабақтарында жобаларды жасау, мәтіндерді, тарихи дереккөздерді талдау, тарихи құжаттармен жұмыс, суреттермен жұмыс жасау сияқты жұмыстың жаңа түрлерін ұсынады, бұл стандартты оқу үдерісі контекстінде жаңашыл.

Функционалдық сауаттылық тарих пәнінде оқушылардың білімдерін практикалық тұрғыда қолдануға мүмкіндік береді. Тапсырмалар жасау кезінде, олардың тарихи білімдерін, сыни ойлау дағдыларын және ақпаратты талдау қабілеттерін дамытуға бағытталғанын ескеру қажет. Бұл кезеңде оқушылардың психологиялық ерекшеліктері ескеріле отыра, білім және тәрбие процесі функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталады. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін, тарих пәні мұғалімі оқытуда жұмыс түрлерін түрлендіріп отырады. Функционалдық дағдылар және олардың мектептегі қалыптасуы: маңызды аспектілер мен әдістемелері болып табылады. Функционалдық дағдылар мектепте қалыптасады және қазіргі қоғамда бұл дағдылардың маңызы күн санап артып келеді. Білім беру саласында қазіргі заманғы технологияларды пайдалануы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға зор үлес қосады. Мұндай технологиялар оқушылардың өз бетінше терең білім алуын, түрлі салалардағы дағдыларын қалыптастыруын, сондай-ақ өзін өзі тәрбиелеу мен жоспарлау қабілеттерін дамытады [4].

Тарихты оқытуда оқушылардың креативтілік қабілетін дамыту қазіргі білім берудің негізі болып табылады. Сын тұрғысынан ойлау – креативті тұлғаны қалыптастырудың бір жолы. СТО-ды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі.Тәжірибені жүйеге келтіргендер Джинни Л.Стил, Куртис С. Мередит,Чарльз Темпл. Жобаның негізінде Ж.Пиаже, Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады.

Мақсаты – барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақта үйрету.

Сын тұрғысынан ойлау ұғымы белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы көзқарастармен тепе-теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау.

Мен аранулы курс сабақтарында "Сын тұрғысынан ойлау" технологиясын қолдануды тиімді деп санаймын. Бұл әдіс оқушылардың дамуына ықпал етіп, олардың ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі. Мұғалімнің рөлі оқушыларды ізденуге бағыттау, олардың бойындағы жасырын мүмкіндіктерді ашып көрсету болып табылады. Бұрын тыңдаушы ғана болған оқушы енді ізденуші, ойланушы, өз пікірін дәлелдеуші рөлін атқарады. Мұғалім оқушының осы белсенді әрекеттеріне жетекшілік етеді. Сыни ойлау қабілеттерін дамыту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер құбылыстарды терең түсінуге, ережелер мен заңдылықтарды сараптауға, сондай-ақ білімді күнделікті өмірде тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Бұл үшін "Венн диаграммасы", "Кейіпкерге хат", "Кубизм","Бес жолды өлең", "Сандар сөйлейді" сияқты т.б. әдістерді қолдануға болады.

Шәкірттердің сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға арналған оқытудың әдіс-тәсілдері білім алушыларға құбылыстардың себептерін толық ұғынуға, ережелер мен заңдылықтардың сырларын терең түсінуге жағдаяттар жасайды. Мысалы, «бес жолдық өлең», «Венн диаграммасы», «кейіпкерге хат», «кубизм», «ішіне-сыртына» т.б.

1-сурет. «Венн диаграммасы». Оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын тереңдету де қажет. Ол үшін әр елдің тарихына байланысты сабақ өту кезінде сол елдің ерекшелігін көрсететін, есте қалатындай тарихи, мәдени мұралары туралы айту. Бұған қосалқы тарихи білімдердің

көмегі зор.

Сонымен «Қосалқы тарихи білімдер» арнаулы курсының сабақтарында қолданып жүрген оқыту әдістемелерім оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, олардың сыни ойлау қабілеттерін жетілдіруге, пәнге деген қызығушылығын арттыруға және өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

«Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез деген қасиеттерімен озады» деген Абай. Ұлы ақын сөзі еш уақытта өз мәнін жойған емес. Озық ойлы білімдар адамдар заманның дамуына өз үлесін қосады.

Қосымша

Білім беру ұйымының атауы	«С.Торайғыров атындағы №22 гимназия- мектебі» КММ			
Пәні:	Қосалқы тарихи білімдер			
Бөлім:	**Сфрагистика**			
Күні:	**Педагогтің аты-жөні:**			
Сынып:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:		
Сабақтың тақырыбы:	Сфрагистиканың пайда болуы және дамуы			
Сабақтың мақсаты	Сфрагистиканың пайда болуы және дамуы туралы талдау			
Бағалау критерийлері	Тақырыпқа қатысты деректерді талдайды			
Тарихи концепт	Ұқсастық пен айырмашылық;			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі//уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы Ұйымдастыру кезеңі Жаңа тақырыпқа шығу	**1.** Сәлемдесу **2.** Оқушылардың сабаққа дайындығын тексеру. **«Ой шақыру» әдісі арқылы сурет ұсынып, тақырыпты ашу.** - Не көріп тұрсыз? - Не сезіп тұрсыз? - Негізгі ойды анықтаңыз? Сұрақтар: Сфрагистика дегеніміз не? Мөрлер қалай пайда болды? Тақырыпқа байланысты бейнежазба көрсету Терминмен жұмыс: **Сфрагистика**- мөрлерді зерттейтін қосалқы пән.	Оқушылар сұрақтарға жауап береді	Мадақтау	презентация **https://www.youtube.com/watch?v=pS1u7mncAXI&list=PLCcCPXlhrKcY5c6e4nXYwlLRX35fqzNhW&index=9**

Сабақ тақырыбын, мақсаттар және бағалау критерийлерін анықтау	Жұмыс дәптеріне сабақ тақырыбын жазып, зерттеу жұмысының қадамдарымен, сабақ мақсаты мен бағалау критерийлерімен, тарихи концептімен танысу. Оқушылар сабақ мақсатын өздері айқындайды.	Оқушылар сабақ мақсатын өздері айқындайды. Оқушылар ББББ кестесін толтырады	Өзін-өзі бағалау	
Сабақтың ортасы **Сынып пен талқылау** **Топтық жұмыс түрі**	**Мәтінмен жұмыс. Оқы. Ойлан. Жұптас.Бөліс.** Мәтінді жұптасып талдау. Терминмен жұмыс: Сфрагистика- **Зерттеу мен талдау** **1-тапсырма:** «Венн диаграммасы» **1-топ:** Сфрагистика мен геральдиканы салыстыр **2-топ**: Сфрагистика мен нумизматиканы салыстыр **3-топ**: Сфрагистика мен бонистиканы салыстыр **Дескриптор** Сфрагистика мен геральдиканың ерекше-ліктері мен ұқсастықтарын анықтайды; Сфрагистика мен нумизматиканың ерекшеліктері мен ұқсастықтарын анықтайды; Сфрагистика мен бонистиканың ерекше-ліктері мен ұқсастықтарын анықтайды;	Оқушылар ақпараттық мәтінмен жұмыс жасайды Оқушылар өз жұмыстарының қорытынды-ларын сынып алдында қорғайды. Оқушылар бір-біріне қосымша сұрақтар, қойып, бір-бірін толық-тырады. Топтар бір-бірін өзара бағалайды	**ҚБ** Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады «Ең үздік жауап» «Алақан - жұдырық»	Қосымша 1 Ақпараттық мәтін Тақырыптық таратпа материалдар**ы** **Постер**
Бекіту **Жеке жұмыс**	«Кубизм» әдісіне арналған сұрақтар: 1. Сфрагистиканың негізгі зерттеу объектісі? Сфрагистика ғылыми білімнің бір саласы ретінде қай ғасырдан бері өмір сүріп келеді? Сфрагистика туралы қандай еңбектер бар? 4. Сфрагистиканың ерекшеліктері. 5. Сфрагистиканың мақсаты,міндеттері. Сфрагистика пәнінің маңызы.	Сабақтың тақырыбын қорытындылау	«Ең үздік жауап»	презентация
Сабақтың соңы Кері	**Кері байланыс**. Бүгінгі сабақтан мен не білдім? Сабақ барысында қандай қиындыққа	Тақырып бойынша не білетінін, не білгісі	Оқушылар бағалай критери	

байланыс **Рефлексия және үй тапсырмасы**	кездестің? Сабақ барысында қандай сұрақ туындады? ББББ кестесін толтыру	келетінін, не білгенін жазады Оқушылар ББББ кестесін толтырады	йлеріме н өз деңгейлерін бағалайды	

Библиография

1.Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.- Астана, 2004
2. Шотбақова Л.Қ. Көмекші тарихи пәндер: оқу құралы.- Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2003
3.Чернилевский Д.В. Креативные аспекты становления образовательной системы.-М.,1996
4. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары

ФОРМИРОВАНИЕ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НАВЫКОВ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В КОМАНДЕ ПОСРЕДСТВОМ ДИДАКТИЧЕСКИХ КВЕСТОВ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Патрова А. В.,
учитель начальных классов, педагог-исследователь КГУ «ОШ №1» г. Актау Мангистауской области

Современная система образования ищет подходы, пути и способы перехода от обучения ребёнка предметным знаниям и навыкам к формированию у него так называемых «мягких» или «гибких» - soft-skills – ключевых компетенций – тех навыков, которые необходимы каждому человеку для успешной жизнедеятельности в XXI веке: прежде всего это коммуникативные компетенции, умение сотрудничать в команде, критическое и креативное мышление.

Одним из наиболее важных навыков 21 века, которым необходимо обучать детей – это умение работать в команде.

Команда характеризуется открытой и неформальной атмосферой, хорошим пониманием задачи и ее принятием, внимательным отношением к мнению всех членов команды, участием всех членов команды в обсуждении принципиальных вопросов, поощрением высказывания идей и выражения чувств, концентрацией конфликтов вокруг идей и методов, а не личностей, принятием решений на основе всеобщего согласия, а не просто мнением большинства. Группа, команда, коллектив могут оказывать мощное воздействие на развитие личности человека, и при этом человек отнюдь не теряет своей индивидуальности.

Командная работа дает возможность извлечь максимальную пользу из процесса обучения: участники команды учатся друг у друга, пробуют новые способы найти эффективное взаимодействие и наладить контакт для выполнения поставленной задачи. В процессе командной работы естественным образом развиваются такие коммуникативные навыки, как взаимоуважение, взаимоподдержка, взаимопонимание, совершенствуется умение улаживать конфликтные ситуации, подстраиваться под разные стили работы, вырабатывается четкость мышления и поведения. Дети способны освоить данные компетенции, если им предоставить такую возможность.

В команде все ее члены включают себя в культуру другого, в обучении учатся все, созидая себя и друг друга. Поэтому, крайне необходимо организовывать командную работу таким образом, чтобы сущностная характеристика команды (научное сотворчество) могла реализовываться в полной мере, вследствие чего будет формироваться составляющая креативной компетентности – командная.

Одной из форм, способствующих формированию у учащихся навыков работы в команде, может стать дидактический квест. Его можно использовать как в урочной, так и во внеурочной деятельности. На основе КВЕСТА можно построить целый урок или только его определенный этап. С помощью КВЕСТА можно решать разные задачи: проверить полученные ранее знания или провести контроль их усвоения, объяснить новый материал и систематизировать прошедший. КВЕСТЫ развивают внимание и умение мыслить логически, учат принимать решения в нестандартных ситуациях и работать в команде.

КВЕСТ – это командная игра. Идея игры проста – команда, перемещаясь по точкам, выполняют различные задания. Но изюминка такой организации игровой деятельности состоит в том, что, выполнив одно задание, дети получают подсказку к выполнению следующего, что является эффективным средством повышения познавательно-исследовательской активности.

Главное преимущество квест-игры в том, что такая форма организации образовательной деятельности ненавязчиво, в игровом, занимательном виде способствует активизации познавательных и мыслительных процессов участников.

Все уроки данного типа построены на следующих принципах:

1. Наличие проблемы. Усвоение материала происходит эффективнее, если ребенок удивлен и заинтригован.
2. Игровой характер. Усвоение знаний должно приносить удовольствие.
3. Связь с жизнью и желаниями детей. Усвоение знаний очень сильно зависит от активности и интереса ученика.
4. Сюжет, задания, правила и критерии победы.

Точной классификации уроков-квестов в педагогике пока нет, но для себя мы выделяем следующие форматы таких уроков – квест для закрепления знаний, квест для обобщения и применения изученного на уроке, уроки-путешествия (в страну геометрических фигур, на «машине времени»), внеклассные мероприятия в форме квеста. Во внеурочной деятельности КВЕСТЫ в начальной школе используются при организации предметных недель, проведении классных часов, например, «Прощание с букварём», «Прощай, начальная школа!» и т.д.

В качестве примероп приведу опыт использования формы дидактического квеста на уроках и во внеурочной деятельности. Итак, предмет математика во 2-ом классе. Тема: «Геометрические фигуры. Многоугольники». Начинается урок с мотивации и последующим делением детей на группы.

Я предлагаю ребятам встать и взяться за руки. Определяем в форме какой геометрической фигуры мы стоим. В форме круга. Далее, чтобы замотивировать ребят я предлагаю поиграть. Раздаю резиночки и предлагаю разделиться по 6 человек. Я загадываю загадки, а дети быстро строятся в нужную фигуру. Например:

Три вершины тут видны,
Три угла, три стороны, -
Ну, пожалуй, и довольно! -
Что ты видишь? - ... (треугольник)

- Какие бывают треугольники? Ребята отвечают и некоторые с удовольствием перестраиваются уже в виды треугольников. Прямоугольный, тупоугольный, остроугольный. Таким же образом даю ещё две три загадки про фигуры, и ребята перестраиваются. Предлагаю ребятам пройти на места в том же составе в каком показывали фигуры и

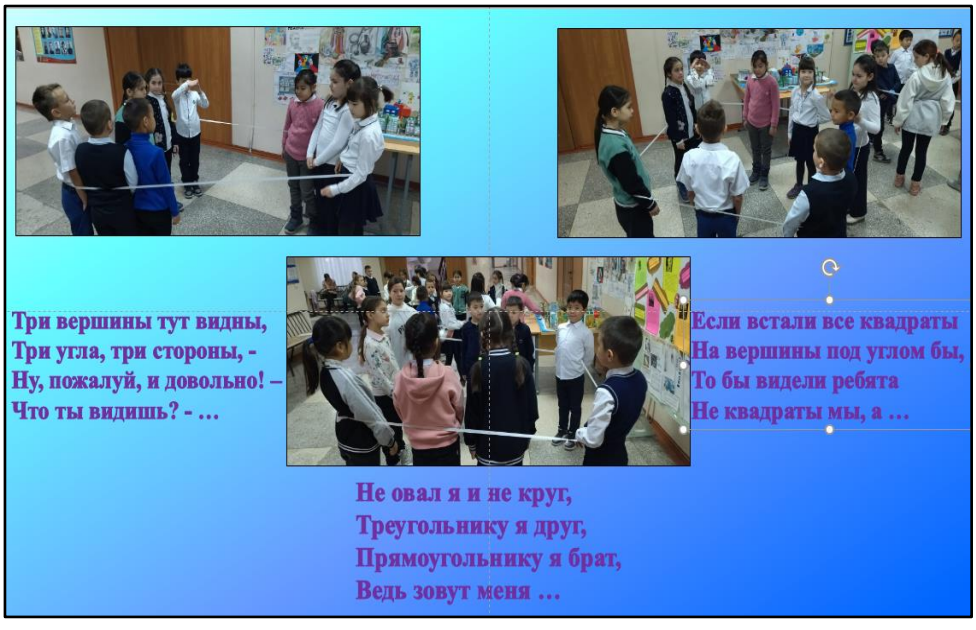

продолжить работу в группах.

Далее следует этап актуализации знаний и постановки проблемы. Особенностью любого КВЕСТА является присутствие в сюжете «крючка». Им может быть запутанный сюжет, загадка, детектив, поиск «сокровищ», спасение персонажа или какая-либо другая деятельность в форме игры. Это необходимо для мотивации детей. Поэтому главное – проявить свое воображение.

Я выбрала путешествие в страну геометрических фигур, где, выполняя задания ребята шаг за шагом пробираются к замку. Начинается работа с маршрутными листами. Детям поясняю, что решение заданий не только поможет продвигаться дальше, но даст возможность получить оценку. Во время выполнения заданий оказываю индивидуальную помощь и ставлю баллы в маршрутный лист. Группы приступают к решению заданий. Каждое из них является логическим продолжением следующего. Выполненные задания оцениваются определенным количеством баллов, зафиксированных в маршрутном листе. Что касается формата заданий, их можно сделать в традиционном виде (распечатанные карточки) или в интерактивном варианте с использованием многочисленных сервисов для создания пазлов, кроссвордов, интерактивных заданий, ребусов (тогда для этого на этапе игры, где будут присутствовать такие задания, необходим доступ к интернету). У меня распечатанный вариант и интерактивная доска.

После выполнения заданий нужно обязательно подсчитать, сколько баллов набрала каждая группа (дети выполняют подсчет и выставляют оценку). Оценка может ставиться общая на всю группу или на каждого участника. У меня за быстро и правильно выполненное задание команда получала карточку. В конце подсчитывались карточки. Ещё командирам групп нужно было оценить игроков своей команды. Отсюда получался тоже индивидуальный балл.

Как я отмечала ранее, КВЕСТ – технология универсальная. Её можно использовать на различных предметах. Интересно её применять на уроках естествознания. Урок начинается как обычно с озвучивания темы и постановки целей. Потом мы собираемся в путешествие на ракете. И первое задание: каждая команда получает ракету, разукрашивает её и даёт название. Следующими заданиями для мотивации команд будут загадки, ребусы. Команды получают звёзды. Теперь самое время давать ребятам задание посерьёзнее. Это

работа с новым материалом. Изучение его группой по учебнику. Каждая команда работает по-разному. В одной группе командир распределил чтение по цепочке, в другой читал один ученик, а все слушали, а в третьей вообще решили читать самостоятельно, а потом рассуждать вместе.

Скорость работы в командах разная, что является фишкой квестов. Временные рамки стирают азарт, фееричность. Команда закончила изучение и приглашает меня. Командир задаёт вопрос из учебника членам команды по очереди. Я слушаю ответы. И тут наступает самый интересный этап квеста – собрать Солнечную систему. Ребята получают мобильный макет и планеты. Теперь опять, обращаясь к учебнику, нужно правильно собрать вселенную. Таким образом запоминаются названия планет их количество, их порядок удаления от Солнца.

Большой интерес вызывают уроки с использованием «машины времени». Можно, например, отправиться в Древний Казахстан и там, выполнив задания, познакомиться с племенами, обрядами, знаменитыми людьми, или отправиться в далёкий космос и там встретить инопланетных существ, которые подарят нужные нам знания.

Можно проводить КВЕСТ по одному предмету, а можно разбить по предметам по расписанию на день. Тогда и перемены получаются тоже очень интересные. Я проводила два урока подряд. Математика с переходом на русский язык.

Во внеурочной деятельности КВЕСТЫ в начальной школе используются при организации предметных недель, проведении классных часов.

Классный час «Прощай, начальная школа!» в моём 4 Е. Мероприятие проводили во дворе школы. Класс поделили на команды. Задания для каждой команды подбираются заранее. Среди учеников выбираются капитаны, которым раздаются маршрутные листы. В них описывается маршрут и место где проводится следующее задание. Ещё ребята на каждом этапе за правильно выполненное задание получают букву. В финале команды должны вместе сложить предложение: «Прощай, начальная школа!»

Название этапа	Содержание
Начало	Деление на две команды. Выбор капитана и придумывание название команд.
1 задание «Флаг»	Изготовление флага. Капитаны получают карту прохождения квеста.
2 задание «Прощай, двойка!»	Вырвать из своей тетради лист, смять его в комок и запустить в паутину. Комок должен перелететь на другую сторону, и переступать за линию нельзя!
3 задание «Палочка - выручалочка»	Отгадывание загадок.
4 задание « Селфи»	Объяснение пословицы и распределение ролей с последующим фотографированием.
5 задание «Викторина»	Ответы на вопросы по познанию мира и естествознанию.
6 задание «Танцевальное»	Все команды собрались вместе и танцуют зажигательный танец «Двигайся»

Ещё один классный час в виде игры – квеста «Прощание с букварём!» в 1 Е классе.

Была проведена предварительная работа. Мы написали письма деду Морозу, накануне сходили на утренник новогодний, где дед Мороз пообещал прочитать их письма и ответить каждому. Соответственно этот праздник был предновогодний и результатом квеста стала посылка от деда Мороза с учебниками «Родное слово», письмами каждому ученику и похвальными листами от деда Мороза.

Таким образом, КВЕСТ учит детей планировать свою деятельность, работать в команде, считаться с чужим мнением, решать нестандартные проблемы. Многие скажут, что КВЕСТ - это тот самый урок – путешествие. Может быть. Но есть прекрасное высказывание, что все новое – это хорошо забытое старое. Ведь главное результат: знания детей и их интерес к учебе. И КВЕСТ действительно помогает в достижении этой цели.

Итак, развитие навыков коллективной работы подразумевает обучение детей деятельности, которая ведется двумя или большим количеством участников, причем каждый выполняет свою роль, отличающуюся от остальных.

Библиография и интернет – ресурсы

1. Графский М. Что такое команда? И при чем тут рабочая группа? [Электронный ресурс] / М. Графский. - http: // www.grafsky.ru/team/chto-takoe-komanda-i-pri-chem-tut-rabochaya-gruppa.htm#more-72 (10 atd.2009).
2. Лошкарева Е., Лукша П., Ниненко И., Смагин И., Судаков Д. Навыки будущего. Что нужно знать и уметь в новом сложном мире.
3. Ситников В.Л., Комарова А.В., Слотина Т.В. Практикум по психологии командообразования. Учебное пособие. – Санкт-Петербург, ПГУПС, 2011. – 217 с.
4. https://multiurok.ru/files/doklad-razvitie-poznavatelnogo-interesa-mladshikh.html
5. https://infourok.ru/portfolio-na-konkurs-po-teme-ispolzovanie-kvest-tehnologij-na-urokah-v-nachalnoj-shkole-kak-uslovie-povysheniya-kachestva-obrazo-4114529.html

Автор прочитал и одобрил окончательный вариант рукописи

2-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРДЫН «ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ» ПӘНІНДЕ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Райымбекова М. К.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Екібастұз қаласы білім беру бөлімінің «23 жалпы орта білім беру мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Бүгінгі әлем керемер әрі 5-10 жыл бұрын болғанынан мүлдем басқаша болып сипатталады. Компьютер мен заманауи гаджеттер балалардың оқуға деген уақытын, ынтасын жоғалтты. Ата-аналар балаларды кітап оқуға баулу қиын деп шағымданады. Мұғалімдерден кеңес алу үшін жиі жүгінеді: баланың оқуға деген қызығушылығын қалай оятуға болады?

Ғылыми зерттеулердің деректері адамның кітапқа деген көзқарасы бастауыш мектеп жасында қалыптасатынын көрсетеді. Сол кезде оқырманның кітапқа деген көзқарасы белсенді ме, әлде орташа пассивті ме деген мәселе шешіледі. Сондай-ақ, бүгінгі күні мектеп баланың есте сақтау қабілетін дамытудан оның ойлау қабілетін дамытуға қайта бағдарланғандықтан, кітаптың рөлі өлшеусіз артып келе жатқанын атап өткен жөн.

Бастауыш сынып мұғалімі жұмысының мақсаты бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген қызығушылығын дамытуға жағдай жасаудан тұрады.

Бұл мақсатқа жету келесі міндеттерді шешуді көздейді:

- сыныптан тыс жұмыстардың әр түрлі формаларын қолдану арқылы оқуға деген қажеттілікті (өзіндік, бастамашыл) дамыту;
- әдеби ойындар, шығармашылық байқаулар, театрландырылған элементтермен сабақтар ұйымдастыру арқылы оқушылардың оқу құзыреттілігін дамыту;
- балалардың шығармашылығын ынталандыру.

Оқу құзыреттілігі бойынша олар баланың сан алуан кітаптарды еркін меңгеруіне, библиографиялық сауаттылығына, оқуға деген оң көзқарасына қажетті білім, білік және дағдыларды меңгереді.

Қызығушылықтың критерийі ретінде қарастырамыз:

- баланың белгілі бір пәнге немесе шындық құбылысына белсенді танымдық бағыттылығы (атап айтқанда, балалар әдебиетін оқу);
- оқуға деген жағымды эмоционалды-түсті қатынас; балаға тартымды іс-әрекеттегі шығармашылық көріністер.

Осыған сүйене отырып, бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген қызығушылығының көрсеткіштері:

- оқу іс-әрекетінің өзіне деген оң көзқарас ("мен оқығанды жақсы көремін");
- белгілі бір кітаптарға қызығушылық ("мен бұл кітаптарды қалаймын");
- оқу процесінің өзіне деген қызығушылық ("мен өзімді кітаптан алыстата алмаймын");
- кітаппен қарым-қатынас жасау қуанышын басқалармен бөлісуге деген ұмтылыс ("басқалардың бұл кітап туралы білгенін қалаймын").

Павлодар облысының тумасы әйгілі ақын Мұзафар Әлімбаевтің өлеңдері мен ертегі, шарада, метаграммалары мен мысалдары балаларға арналған. Олардың мазмұны, құрылымы оқушыларға түсінікті, көлемі жаттауға лайықты. Оқушылардың тілін дамыту үшін өлкеміздің ақындарының шығармашылығын пайдалану, оқушылардың өздерінің жерін сүюіне, мадақтау, мақтануына әсер ететін болғандықтан балалар ақыны Мұзафар Әлімбаев алынып отыр.

Бүгінгі оқытудың талабы мәтіннің мазмұнымен танысып, біліп, түсініп қоюы емес, сол мазмұнды өмірде қолдану дағдыларын қалыптастыруға арналған. Бұл шығармалардында бейнеленген құндылықтар, қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік сынды қасиеттердің тұрақталуына ықпал етеді. Осы орайда аталған өлеңдер оқушылардың дүниетанымдық қабілеттерін арттыруға және айнала қоршаған дүние туралы дұрыс көзқарасын қалыптастыруға, өзінің туған жеріндегі зиялы адамдардың өмірінен үлгі ала отырып, оның тұлға ретінде өсіп-дамуын қамтамасыз етуге тәрбиелейтіндігімен өзекті болып табылады.

Мектеп бағдарламасында толық берілмейтін жерлес авторлар арқылы оқушылардың дүниетанымдық, тілдік қолданыстарын молайту және дамыту; аймақтық жер, су аттарының тарихымен аталу ерекшелігін таныту.

Мұзафар Әлімбаев тек қана ақын емес, ол «Балдырған» журналының бірнеше жыл редакторы болған. Балалар осы ақынның шығармашылығымен толықтай танысады. Оқу құралы тек қана үйретіп қоюшы емес, сонымен қатар дамытушы, оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуға, мәнерлеп оқуға, жаттау қабілетін ашуға бағытталған.

Сабақтарда рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын арттыру және елжанды дара тұлға тәрбиелеу үшін қосымша тапсырмалар ретінде жерлес ақын-жазушы Мұзафар Әлімбаевтің өлеңдерін жүйелі оқытамыз; оқырмандық мәдениетке баулимыз, өздігінен ізденуге үйретеміз.

2-сынып оқушыларын оқыту барысында мұғалім дәстүрлі әдіс-тәсілдермен бірге (түсіндіру, сұрақ-жауап, әңгімелесу, баяндау, пікір білдіру, сурет салу) жаңа технологиямен оқытудың тиімді жолдарын да қарастырады.

Соңында оқушылар өз бетінше оқуға, ізденуге, жеке тапсырма орындауға, ұжымдық жұмыстарға үйренеді. Өзіндік ой-пікірлерін жазба тіл мен сөйлеу тілінде еркін жеткізе алуға үйренеді. Факультатив сабақтарында тіл дамыту пәні ретінде жүргізілетін осындай оқу әрекеттері іске асырылады:

- оқу дағдысы: дұрыс оқу, түсініп оқу, мәнерлеп оқу, шапшаң оқу;
- жаттау: өлең, мақал-мәтел, өтірік өлең, нақыл сөздерді қолдану;
- әңгімелеу: қысқартып, толықтырылып мазмұндау;
- жазба жұмыстары: тіл дамыту және зейінді жаттықтыру жаттығулары.

Әр сабақ балалар ақыны жерлес Мұзафар Әлімбаевтің шағын өлеңдерімен басталады. Мұзафар Әлімбаевтің әр өлеңі баланы еңбек етуге, ұқыпты, әдепті болуға, білім алуға, өз Отанын сүюге тәрбиелейді. Бірқатар шағын өлеңдері балалардың жан сұлулығы мен тән сұлулығын жан-жақты жетілдіруге бағытталған.

Барлық сабақтағы «Пирамида» ойыны, сөздің ішінен басқа сөздерді табу тапсырмалары баланың ойын ұштап, тапқырлыққа ғана тәрбиелеп қоймайды, сонымен бірге әдемілікке, әсемдікке де баулиды.

Сабақтың соңында сөздерді дұрыс, анық айту үшін тілді жаттықтыру мақсатында түрлі жаңылтпаштар үлкен қызмет атқарса, өз бетімен ойланып, заттар мен құбылыстардың сипатталуына, баламасына қарай аттарын табуға, сөйтіп, баланың ой-өрісін кеңейтуге жұмбақтар да елеулі септігін тигізеді. Ал әріптердің арасынан тиісті сөздерді табу балалардың зейінін табады.

Берілген әріпке буын қосу арқылы сөз құрастыру, біріншіден, буынның жасалу жолдарын меңгеруіне көмегін тигізсе, екіншіден, тілдік қорын молайтады.

«Мектеп – кеме, Білім – теңіз» тақырыбы бойынша сабағында оқушы мектеп мүлкінің және оқу құралдарының қадірін шағын өлең жолдарынан-ақ түсінеді. Келесі тапсырма алдыңғы тапсырманы толықтыра түседі, мысалға, «мектеп» деген сөздің мағынасын, кітаптың неден жасалғанын, партаны қасиетті орындай құрметтеу керектігін біледі.

Солдан оңға қарай, оңнан солға қарай бірдей оқылатын сөздерді табу тапсырмасы баланы ойлануға жетелейді. Мәтіндегі кейбір сөздердің орнына көп нүкте қойылған. Ал ол

көп нүктенің орнына жазылатын сөздер жоғарыда көрсетілген. Ол сөздерді оқушылар тиісті орнына қою арқылы сөйлемдегі сөздердің байланысын дұрыс құрып үйренеді. «Құмырсқа» деген сөздің ішінен тек қана «қ» дыбысынан басталатын басқа да сөздерді тауып жазу арқылы тілдік қоры молаяды.

«Түлік төлден өседі» тақырыбы бойынша тарауында қазақ халқының негізгі кәсібі төрт түлікпен танысады. Қазақ - ежелден мал шаруашылығымен айналысқан халық. Ғасырлар бойы қалыптасқан бай тәжірибесі бойынша олар малдың өрісін, тіршілік табиғатын, қадір-қасиетін әбден зерттеп білген. Халықтың малға деген көзқарасы осы тараудағы өлеңдер мен жаттығуларда мол бейнеленген. Халық хайуанаттардың әрқайсысының иесі бар деп білген. Малдың өсіп-өрбуі сол иелерінің шарапатына байланысты деп сенгенін біле отыра, оқушылар әр түліктің өсуімен және пірімен танысады.

Буын ұйқастарын оқи отыра, анық сөйлеуге үйренеді, оқушының тілі жаттығады және өздері де буын ұйқас құрастыруды үйренеді. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрастыру арқылы сөйлемдегі сөздердің байланысын дұрыс меңгереді.

«Ағадан – ақыл, данадан - нақыл» атты сабағында қазақ халқына кеңінен танымал балалар ақыны жерлес Мұзафар Әлімбаевтің, қазақтың оқымысты ғалымы Әлкей Марғұланның, Шәкәрім Құдайбердіұлының өмірінен қысқаша түсінік бере отырып, олардың айтқан ақыл-нақыл сөздері өнерге, білімге шақырып, көркем сөз өнеріне деген көзқарасының, түсінігінің кеңеюіне жетелейтін ұшқыр ойлары арқылы олардың ой-өрісінің дамуына мүмкіндік береді.

Сонымен қатар логогрифтер берілген. «Логогриф» - шараданың бір түрі, көбінесе өлеңмен жазылған. Әуелі жұмбақталған сөзді табу қажет. Содан соң әлгі табылған сөзге бір не екі әріп қосып немесе алып тастау арқылы жаңа сөздер құрастыруға болады. Осы арқылы баланың ойын ұштап, қиялына қанат береді.

«Ер есімі – ел есінде» сабағында еліміздің тәуелсіздігі мен бостандығын қорғау үшін барлық ұлттармен бірігіп жерін қорғауға аттанған ер азаматтардың, соның ішінде жерлес батырларымыздың өмірімен, жауға қарсы көрсеткен ерліктерімен танысады.

«Шарада» - сөзжұмбақ; жұмбақталған сөздің әр бөлігі өзінше мағына береді, әр бөлікті қосып оқығанда сөздің негізгі мағынасы шығады. Әуелі тұспалдап айтылған әр бөліктің мағынасына қарап, табу қажет. Берілген шарада үлгісі бойынша балалардың өздеріне шарада құрастыртып дағдыландыруға болады.

Ұсынылған сабақтарда оқушылар төменде көрсетілген нәтижелерге қол жеткізеді:

1) мәтінмен жұмыс істей білу, түсініп оқу, талдай білу, өздігінен жұмыс істеу дағдысын дамыту;

2) өлеңді оқып, талдай білу, өздігінен өлең құрастыра білу дағдысын;

3) атақты адамдардың еңбектеріне құрметпен қарайтын және елдік дәстүр құндылықтарын жете түсінетін саналылық келбетін;

4) мәтіннен алған ақпаратты өмірмен байланыстыра біліп, ақпаратты жүйелеу, қолдана білуі тиіс.

Осылай жергілікті ақынның шығармалармен жүйелі түрде жұмыс жүргізу балалардың оқуға қызығушылығын арттырады, жылдам әрі түсініп оқуға апарады.

Библиография

1. Әлімбаев М. Екі тақтай - бір көпір: Өлеңдер, тақпақтар, жұмбақтар, жаңылтпаштар, ертектер.- Алматы: Балауса, 1992. –102 б.
2. Әлімбаев М. Қоянның құлағы неге ұзын?: Өлеңдер, дастан, аңыздар, мысалдар, жұмбақтар, жаңылтпаштар.-Алматы:Балауса, 1996.-176 б.
3. Әлімбаев М. «Балауса» баспасы Алматы: 2007
4. Әлімбаев М. «Ақ сандық, көк сандық» Алматы «Жазушы» 1988.-176.
5. Қазақ совет балалар жазушылары: Қаламгерлік өмірбаян жинағы. – Алматы: Жалын, 1987. – 192 б.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ЧТЕНИЕ И ПИСЬМО

Рсаева Б.К.,
учитель русского языка и литературы, педагог-исследователь КГУ "Школа-лицей № 6" отдела образования города Экибастуза управления образования Павлодарской области

Автор пишет только половину книги: другую половину пишет читатель
Джозеф Конрад
Читать – это ещё ничего не значит; что читать
и как понимать читаемое – вот в чём главное дело.
Д. К. Ушинский

Почему проблема формирования читательской грамотности в современном обществе стала актуальной? Ответ на вопрос содержится в формулировке понятия- способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни. Художественная литература как один из видов словесного искусства является той площадкой, на которой формируются базовые умения – извлекать и понимать главную информацию. Потребность понимать – одна из самых главных в человеческой жизни. В чём смысл данной информации? Насколько интересна эта информация для меня? Как она соотносится с моим жизненным опытом? Моё отношение к данной проблеме… Джóзеф Кóнрад считал: «Автор пишет только половину книги: другую половину пишет читатель». Интерпретация цитаты - в момент восприятия художественного текста между читателем и автором рождается диалог, ведущий к размышлению, эмоциональному отклику, собственной нравственной позиции по отношению к поступкам литературных персонажей, читатель бессознательно начинает соизмерять поступки персонажей с позиции «Как бы я поступил?».

Общеизвестна проблема – непривлекательность художественной литературы для современной молодёжи. Поэтому одной из приоритетных задач школы является приобщение подрастающего поколения к чтению через эффективные педагогические методы и приёмы, направленные на развитие критического мышления, критического восприятия информации.

Поэтому объектом исследования стала учебная деятельность учащихся, процесс и результат.

Мною изучены современные педагогические технологии: проблемное обучение, развивающее обучение, критическое мышление через чтение и письмо, технология сотрудничества, личностно-ориентированное обучение и многие другие. На мой взгляд, отвечают требованиям формирования читательской грамотности методы и приёмы технологии развития критического мышления через чтение и письмо.

Тезис. Технология развития критического мышления через чтение и письмо формирует следующие умения и навыки читательской грамотности:

- умение работать с информационным потоком в разных областях знаний: ученик учится ориентироваться в источниках информации, пользоваться разными стратегиями чтения;
- умение задавать вопросы, самостоятельно формулировать гипотезу;
- умение решать проблемы;
- умение вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений;

– умение выражать свои мысли (устно и письменно) ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим;
– умение аргументировать свою точку зрения и учитывать точки зрения других;
– способность самостоятельно заниматься своим обучением (академическая мобильность);
– умение сотрудничать и работать в группе.

Технология также позволяет формировать новый стиль мышления, для которого характерны открытость, гибкость, рефлексивность, осознание внутренней многозначности позиции и точек зрения, альтернативности принимаемых решений.

Гипотеза- При условии применения эффективных методов и приёмов технологии развития критического мышления через чтение и письмо формируется базовая компетенция современного школьника – читательская грамотность.

Описание опыта.

В целях исследования эффективности методов и приёмов технологии развития критического мышления через чтение и письмо для формирования читательской грамотности мною применяются на уроках русской литературы следующие приёмы: «Гора истории», верные и неверные утверждения, корзина идей, двухчастный дневник, «толстые» и «тонкие» вопросы, проблемные вопросы, фишбоун, дерево предсказаний, портрет на стене и т.д.

Приведём фрагменты уроков русской литературы в 8 классе на примере изучения творчества В.М. Шукшина.

Цели обучения, которые необходимо достичь на данном уроке:
8.1.6.1 Давать аргументированный ответ на проблемный вопрос
8.2.4.1. Анализировать эпизоды произведений, объяснять их связь с проблематикой и их роль в развитии сюжета
8.2.8.1. Анализировать способы авторской характеристики героев, изобразительные средства, в том числе и звукопись и цветопись, фигуры поэтического синтаксиса (антитеза, риторические фигуры, градация)
8.2.6.1. Анализировать систему образов, структуру произведения и оформлять своё представление с помощью различных способов свёртывания информации (схемы, таблицы, интеллект-карты, ментальные карты, формулы, диаграммы)
Цели урока: Все учащиеся смогут:
понимать содержание и определять основную мысль произведения при поддержке учителя характеризовать героев рассказа, используя цитаты из текста;
Большинство учащихся смогут:
анализировать систему образов, структуру произведения и оформлять своё представление с помощью различных способов свёртывания информации
Некоторые учащиеся смогут оценивать поступки и поведение героев произведения, высказывая свою точку зрения, давать аргументированный ответ на проблемный вопрос.

Ожидаемый результат:
даёт аргументированный ответ на проблемный вопрос, используя цитаты;
- анализирует систему образов, структуру произведения;
-оформляет своё представление с помощью различных способов свёртывания информации (схемы, таблицы, диаграммы)

Урок начинается с чтения притчи о душе.
Проблемная ситуация
Первоначальное название рассказа «Перед полётом», далее он был переименован в «Сельские жители».
Как вы думаете, что стало причиной переименования рассказа?
Сформулируйте цель деятельности.
На мотивационном этапе урока для формирования цели также предлагается учащимся использовать всю известную по данной теме информацию, которая поможет правильно сформулировать цель урока.
- Понять, почему сельский житель стал предметом пристального внимания Шукшина?
Какая общественная проблема отражена в произведении Шукшина «Сельские жители?»
Задачи:
Создать социальный портрет сельского жителя через анализ поступков, речи, образ мыслей
Сравнить образ бабки Маланьи и Шурки
Определить тему, идею рассказа
Исследовать язык персонажей
Определить элементы композиции рассказа
Распределение по группам по принципу «Времена года».
1 группа: Используя приём «Гора истории», постройте композицию рассказа.
Базовый уровень.
ФО. Дескрипторы: перечисляет основные события, вычленяет композиционные части.
2 группа: Дайте характеристику бабки Маланьи, используя приём "Персонаж на стене". При выполнении данного задания внутри силуэта персонажа запишите качества, которые его характеризуют (приведите цитаты), снаружи напишите 6 вопросов со словом "почему", которые вы хотели бы ей задать.
3 группа. Дайте характеристику Шурика, используя приём "Персонаж на стене". При выполнении данного задания внутри персонажа запишите качества, которые его характеризуют (приведите цитаты), снаружи напишите 6 вопросов со словом "почему", которые вы хотели бы задать.
Высокий уровень
ФО. Дескрипторы: даёт характеристику герою, определяя его внутренние качества, формулирует вопросы высокого порядка.
4 группа: Используя метод «Кардиограмма», попытайтесь определить изменение эмоционального состояния главных героев, окрашивая эти состояния в цвет, отражающий чувства, сделайте вывод.
В чём , по-вашему, состоит мудрость рассказа «Сельские жители»?
Определить тему, идею и проблему рассказа «Сельские жители».
Как бы вы по-другому назвали рассказ? Почему?
Финал рассказа остался открытым. Как вы думаете, поедет ли бабка Маланья в Москву?
Прием «ДА \Нет»
Шурка мечтает поехать в Москву. Как вы думаете, способен ли Шурка исполнить свою мечту (приём «Да\Нет»).
Вывести тезисы урока (выброс на доску)
Рефлексия: ПОПС- формула
Почему сельский житель стал предметом пристального внимания

В.М. Шукшина?
Сельский житель стал предметом пристального внимания, потому что в отличие от городского жителя обладает нестандартными чертами характера:
щедрость, широта души: «Когда скупиться перестанете, тогда и пиво хорошее будет», рефлексия, чистая, детская душа: «Побывать бы хоть разок там…»

Использование методов и приемов технологии развития критического мышления через чтение и письмо на уроках литературы позволяет эффективно формировать читательскую грамотность, развивать важные навыки, такие как критическое осмысление, аргументация и сотрудничество. В конечном итоге это способствует не только успешному усвоению учебного материала, но и развитию личностной компетенции учеников, которая необходима для полноценного участия в жизни современного общества.

МӘТІНДЕРДІҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚАБЫЛДАУ

Сейлханова А.Н.,
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қаскелең қаласы, Қ.Сәтбаев атындағы орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесі оқушылардан мәтіндік сауаттылықтың жоғары
деңгейін талап етеді. Мәтіндердің әртүрлі түрлерін түсіну, талдау және олармен жұмыс істеу қабілеті табысты оқыту мен кейінгі кәсіби қызметтің негізгі дағдысы болып табылады.

Мәтін дегеніміз не? Мәтін — бұл жалпы бір тақырып төңірігіндегі біріккен, сабақтастық пен тұтастық тән, ақпаратты жеткізетін мазмұнды мәнді сөйлемдердің тізбегі. Мәтіннің үш түрі бар: әңгімелеу, сипаттау, пайымдау мәтіндері. Мәтінде оқиға құбылыс хабарланады, баяндалады, әңгімеленеді, сипатталады, суреттеледі. Мәтіннің түрлері: әңгімелеу мәтіні, сипаттау мәтіні, пайымдау мәтіні.

Оқиғаны ретімен баяндайтын мәтін әңгімелеу мәтіні деп аталады. Ол сөйлемдер іс-қимылды білдіреді.

Әңгімелеу мәтінінің ерекшелігі:Мәтін "не істейді, не істеді" деген сұрақтарға жауап береді. Сипаттау мәтіні дегеніміз белгілі бір нәрсенің құбылыстың сын сипатын егжей тегжейлі сипаттайтын мәтін түрі. Пайымдау мәтіні — бұл оқиғалардың себебін дәлелдейтін мәтін. Пайымдаудағы сөйлемдердің бірінші бөлігі негізгі ойды білдіреді, ал қалған бөліктері сол ойды дәлелденеді.

Цифрландыру жағдайында мәтіндік ақпарат әртүрлі форматтарда ұсынылған және оқушыларды олардың құрылымдарын, мақсаттары мен стильдерін ажырата отырып, осы материалдармен жұмыс істеуге үйрету маңызды. Мәтіндер әр түрлі болып келеді және олардың әрқайсысы оқушыға өзіндік бір әсер қалдырады, білім мен дағдыларды дамытады. Мәтіндердің түрлері мен оларды қабылдау туралы айтып өтейін:

1. Көркем мәтін:

Көркем мәтіндерге романдар, әңгімелер, өлеңдер және пьесалар сияқты әдеби шығармалар кіреді. Олар эмоцияларды жеткізуге, бейнелер жасауға және сюжетті дамытуға арналған. Көркем мәтіндердің негізгі белгілеріне метафораларды,символдарды, рифмаларды және басқа әдеби құралдарды қолдану жатады. Көркем мәтіннің авторы оқырманға эмоционалды жауап беруге және оны шығарманың терең мағыналары туралы ойлауға тырысады.

2. Көркем емес мәтін:

Публицистикалық мәтіндер күрделі ғылыми тұжырымдамалар мен фактілерді оқырмандардың кең ауқымына түсіндіруге арналған. Бұл мәтіндер ғылыми білімді түсінікті және қызықты ету үшін қарапайым және қол жетімді тілді қолданады.Көркем емес мәтіндердің негізгі ерекшеліктеріне тұжырымдамаларды түсіндіру үшін айқындық, логика және иллюстрациялар жатады.

3. Публицистикалық мәтін:

Публицистикалық мәтіндерге газет-журнал мақалалары, репортаждар, эсселер мен түсініктемелер кіреді. Олардың негізгі мақсаты-жұртшылықты ағымдағы оқиғалар, мәселелер және пікірлер туралы хабардар ету. Публицистикалық мәтіндердің негізгі белгілері-өзектілігі, дәлдігі және экспрессивтілігі. Публицистикалық мәтіндерде оқырмандарды белгілі бір позицияның дұрыстығына сендіру үшін фактілер мен дәлелдер жиі қолданылады.

4. Техникалық мәтін:

Техникалық мәтіндерге нұсқаулар, нұсқаулықтар, техникалық есептер және құжаттама кіреді. Олардың мақсаты- нақты тапсырмаларды орындау үшін нақты және түсінікті ақпаратты беру. Техникалық мәтіндердің негізгі белгілері- айқындық, қысқалық және бірегейлік. Техникалық мәтіндерде нұсқаулар мен деректерді көрсету үшін диаграммалар, диаграммалар мен кестелер жиі қолданылады.

Практикалық қабылдау жаттығуы:

Көркем мәтінді және ғылыми-танымдық мәтінді оқыңдар.

Көркем мәтін

Әлия демалыс күнін өзен жағасындағы сүйікті орнына баруды асыға күтті. Ол табиғаттың сұлулығынан ләззат алу және қала өмірінің қарбаласынан үзіліс алу үшін осы оңаша орынды жақсы көрді. Әлия мұнда кітаппен жиі келіп, жапырақтардың тыныш сыбдырынан және құстардың әнінен ләззат алды. Сол күні күн жарқырап, орманды жылы Алтын жарықпен толтырды. Әлия жұмсақ Шөпке отырды және өзінің кітабын шытырман оқиғалар мен қиял әлеміне еніп ашты. Жел беттерді ақырын сипады, ол күлімсіреп, оның барлық уайымдары мен толқулары жоғалып бара жатқанын сезді. Сюжетке тереңірек үңіле отырып, Әлия оның қиялының өмірге келгенін сезді. Оның көз алдында батыл батырлар мен алыс жерлер туралы әңгіме өрбіді. Ол кейіпкерлермен бірге олардың қуанышы мен қайғысын сезініп, осы оқиғаның бір бөлігіне айналған сияқты. Бірақ кенеттен оның назарын ерекше нәрсе аударды. Орманның тереңінен біртүрлі шу шықты. Әлия кітапты қойып, тыңдады. Шу күшейіп, айқынырақ болды, көп ұзамай ағаштардың кесірінен жас бұғы пайда болды. Ол әр дыбысты, абайлап алаңға шықты. Әлия сымбатты жануарды қорқытудан қорқып, қатып қалды. Бұғы оған үлкен, қара көздерімен қарап, оған сене алатынын сұрағандай болды. Бұл сәт сиқырлы болып көрінді, оның кітабындағы парақ өмірге келіп, шындықтың бір бөлігіне айналды. Бұғы тағы біраз тұрды, содан кейін баяу бұрылып, орманның тереңдігінде жоғалып кетті. Әлия таңданыспен күрсініп,кітабына қайта оралды, бірақ қазір ол өзінің әңгімесі оқығандарынан кем емес таңқаларлық және сиқырлы екенін білді.

Мәтінді талдау:

Негізгі идея:

_____

_____

Құрылым және стиль:

_____

_____

Эмоционалды жауап:

_____

_____

Әр мәтіннің негізгі идеяларын қорытындылайтын және әр мәтіннің құрылымы мен стилі ақпаратты қабылдауға қалай әсер ететінін түсіндіретін эссе жазыңыз.

_____

_____

Практикалық тапсырма

3-тапсырма.

Әр түрлі жанрларда мәтін құру:

Берілген тақырып бойынша қазақ тілінде қысқаша мақала жазыңыз, содан кейін оны көркем әңгіме, ғылыми мақала және жаңалықтар репортажы түрінде қайта жазыңыз.

Тақырып: **Мектеп формасы – дресс код**

Көркем әңгіме

Ғылыми мақала

Жаңалықтар репортажы

Блог-пост

Тақырып: Білім сіздің өміріңізді қалай өзгерте алады

Мәтін:

Сәлем достар! Бүгін мен білім сіздің өміріңізді қалай түбегейлі өзгерте алатыны туралы өз ойларыммен бөліскім келеді. Бала кезімде мен "ілім – жарық, ал үйренбеу –қараңғылық" деген сөзді жиі еститінмін, бірақ есейген сайын оның қаншалықты дұрыс екенін түсіндім.

Білім жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Ол білім беріп қана қоймай, сыни ойлауды дамытады, ақпаратты талдауға және негізделген шешімдер қабылдауға үйретеді. Білімнің арқасында мен саяхаттауға, қызықты адамдармен танысуға және қызықты жобаларға қатысуға мүмкіндік алдым. Ең жақсы мысалдардың бірі-менің экологиялық жобалар компаниясындағы тәжірибем. Онда мен экология және тұрақты даму туралы білімнің планетамызды сақтау үшін қаншалықты маңызды екенін түсіндім. Білім маған идеяларым мен ұмтылыстарымды жүзеге асыру үшін құралдар берді. Әрине, білімге апаратын жол әрқашан оңай бола бермейді. Сіз бәрін тастағыңыз келетін кездер болады, бірақ бұл жолды не үшін бастағаныңызды есте ұстаған жөн. Білім-бұл өзіне салынған нвестиция және ол сіздің алдыңызда жаңа және жаңа көкжиектерді ашу арқылы міндетті түрде өз жемісін береді.

5-тапсырма.

Сыни бағалау және талқылау:

Мәтіндердің мақсаттары:

Публицистикалық мәтін

Блог жазбасы

Мәтіндер – адамдардың арасында ақпарат алмасудың маңызды құралы. Олардың түрлері мен қабылдау ерекшеліктерін білу, оқырмандардың мәтіндермен жұмыс жасауда тиімділігін арттыруға көмектеседі. Қабылдау деңгейі мен тәсілдері әр адамның жеке тәжірибесіне, білім деңгейіне және мәдени контекстке байланысты өзгеріп отырады. Мәтіндерді қабылдау арқылы оқушының ой-өрісі кеңейіп, әртүрлі көзқарастарды түсіну мен бағалауға үйренеді. Сонымен қатар, жазу және сөйлеу қабілеттері де артады, өйткені әртүрлі мәтіндер оқушының тілдік дағдыларын дамытады және сыни ойлау қабілетін жақсартып, ақпаратты тиімдірек сіңіруге көмектеседі.

Библиография

1. Мәтін лингвистикасы: оқу әдістемелік құрал.- Орал: «Ағартушы», 2008.-148 бет
2. Педагогикалық энциклопедиялық сөздік. -М., 2002

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТОВ

Сыздыкова С.А.,
учитель русского языка и литературы КГУ «Средняя общеобразовательная школа имени Махмета Кайырбаева отдела образования Актогайского района, управления образования Павлодарской области»

.

В статье рассматривается системный подход к формированию читательской грамотности школьников через работу с литературными текстами. Представлена многоуровневая модель развития читательских компетенций, включающая теоретическое осмысление понятия читательской грамотности, методологические основы работы с текстом и практические аспекты формирования читательских навыков. Особое внимание уделяется процессу постижения художественного текста, развитию навыков интерпретации и формированию читательской самостоятельности. Предложенные подходы опираются на современные образовательные технологии и учитывают специфику преподавания русского языка в условиях билингвальной среды. Материалы статьи могут быть использованы учителями-словесниками для совершенствования методики преподавания и повышения эффективности работы по формированию читательской грамотности учащихся.

Ключевые слова. Читательская грамотность, литературный текст, понимание текста, интерпретация художественного произведения, читательские компетенции, методика преподавания русского языка, читательское развитие, текстовый анализ, читательская культура, билингвальное образование

В современном образовании читательская грамотность выступает фундаментальным навыком, определяющим успешность обучения по всем предметам. Это понятие охватывает не только умение читать и понимать текст, но и способность работать с информацией, анализировать её и применять в различных ситуациях. При работе с рассказом «Кладовая солнца» М. Пришвина ученики учатся находить прямой смысл повествования, понимать образы природы и характеры героев, что формирует базовые навыки работы с художественным текстом.

Развитие читательских навыков происходит постепенно, от простого к сложному. На начальном этапе важно научить детей находить в тексте конкретные факты и события. Например, при чтении сказки «Дикие лебеди» Г.Х. Андерсена ученики сначала определяют последовательность событий, выделяют главных героев, находят описания волшебных превращений. Это помогает сформировать базовые навыки понимания текста.

Литературный текст становится инструментом развития мышления и воображения через постижение художественного слова. При изучении рассказа «Живая шляпа» Н. Носова учащиеся исследуют, как автор создает комический эффект, учатся понимать юмор в литературе, замечать детали, которые делают повествование увлекательным. Особое внимание уделяется анализу простых, но важных элементов текста: поступков героев, их диалогов, описания ситуаций.

Механизмы восприятия художественного текста включают эмоциональное погружение и осмысление прочитанного. Ученики учатся выражать свои впечатления от текста, объяснять, почему им понравился или не понравился тот или иной герой, какие моменты показались наиболее интересными. При этом важно создавать на уроке атмосферу, где каждый ученик чувствует, что его мнение ценно и интересно.

Постижение авторского замысла происходит через простые, но эффективные приемы: обсуждение заглавия, анализ поступков героев, поиск главной мысли произведения. Работая с текстом, учащиеся учатся задавать вопросы: «Почему автор назвал рассказ именно так?», «Какими качествами обладает главный герой?», «Чему учит это произведение?».

Формирование читательской самостоятельности требует постепенного перехода от совместного чтения к самостоятельному выбору и пониманию текстов. На уроках создаются ситуации, где ученики могут проявить инициативу: предложить свою интерпретацию событий, придумать альтернативный финал истории, поделиться личными ассоциациями, связанными с прочитанным [1].

Такой подход к работе с текстом позволяет не только развивать базовые читательские навыки, но и формировать устойчивый интерес к чтению, способность понимать и любить литературу. При этом важно помнить, что каждый ученик развивается в своем темпе, и задача учителя – поддерживать и направлять этот процесс, создавая условия для успешного читательского развития.

Понимание художественного текста развивается поэтапно, начиная с внимательного чтения каждого слова и предложения. При работе с рассказом "Уроки французского" В. Распутина ученики сначала учатся замечать важные детали: как живёт главный герой, почему он играет на деньги, как относится к нему учительница. Такое пошаговое чтение помогает увидеть все значимые элементы повествования.

Важно научить детей различать явную и скрытую информацию в тексте. Например, в рассказе «Васюткино озеро» В. Астафьева прямо описываются действия мальчика, заблудившегося в тайге, но скрытый смысл раскрывает нам историю взросления человека, преодоления страха, формирования характера. Ученики учатся видеть эти два уровня текста: что происходит на поверхности и какой глубинный смысл вложил автор.

При чтении важно использовать приём «активного диалога» с текстом. Читая небольшие рассказы о природе М. Пришвина, ученики останавливаются после каждого значимого фрагмента и задают вопросы: «Почему автор выбрал именно эти слова?», «Что чувствует герой в этот момент?», «Как бы я поступил на его месте?» Это развивает навык вдумчивого чтения и помогает лучше понять произведение [2].

Для глубокого понимания текста используется метод создания читательской карты. При изучении сказки «Маленький принц» ученики отмечают все планеты, которые посетил главный герой, и записывают, какой урок он получил на каждой из них. Такая визуализация помогает увидеть структуру произведения и лучше понять его смысл.

В «мастерской смыслов» ученики учатся создавать собственные интерпретации прочитанного. После чтения рассказа они могут написать письмо главному герою, придумать продолжение истории или представить, как бы развивались события в современных условиях. Например, прочитав рассказ о дружбе, ученики рассказывают похожие истории из своей жизни, сравнивают поступки героев со своим опытом.

Особое внимание уделяется работе с заголовками произведений. Перед чтением ученики предполагают, о чём может быть текст с таким названием, а после чтения обсуждают, почему автор выбрал именно такой заголовок. Это развивает навыки прогнозирования и анализа авторского замысла.

Творческая работа с текстом может включать создание иллюстраций к ключевым сценам, составление диалогов между персонажами или написание небольших отзывов о прочитанном. При этом важно поощрять любые проявления читательской активности, даже если интерпретации учеников кажутся необычными или спорными.

Такой подход к пониманию текста учитывает возможности учащихся и постепенно развивает их читательские навыки. Главное – создать атмосферу, где каждый ученик чувствует себя способным понять и проанализировать художественное произведение, выразить своё мнение о прочитанном [3].

Развитие читательского мастерства начинается с освоения базовых инструментов понимания текста. При работе со сказкой «Серебряное копытце» П. Бажова ученики учатся находить и объяснять значение эпитетов, сравнений, метафор. Они отмечают, как автор описывает главных героев, какие слова использует для создания волшебной атмосферы сказа. Это помогает понять, как художественные средства делают текст ярким и запоминающимся.

Особое внимание уделяется работе с образами литературных героев. Читая рассказ «Белый гусь» Е. Носова, учащиеся создают портрет главного героя – гуся, отмечая не только его внешние характеристики, но и черты характера, проявляющиеся в поступках. Ученики обсуждают, почему автор выбрал именно такого необычного героя и какие качества хотел показать через его образ.

Исследование авторского стиля происходит через сравнение произведений одного писателя. Например, читая разные рассказы В. Драгунского, ученики замечают, как автор создает юмористические ситуации, как описывает детские переживания и приключения. Это помогает понять особенности писательского почерка и учит замечать индивидуальность автора.

В пространстве читательских интерпретаций важно научить детей видеть разные смыслы произведения. После прочтения сказки «Цветик-семицветик» В. Катаева ученики обсуждают не только явный сюжет о волшебном цветке, но и более глубокий смысл – как важно правильно использовать свои возможности, думать о других людях. Каждый ученик может предложить свое понимание главной мысли произведения [4].

Создание собственных читательских версий происходит через творческие задания. После чтения рассказа ученики могут написать письмо главному герою, придумать другой финал истории или представить, как бы они поступили на месте персонажа. Важно, чтобы каждый ученик мог обосновать свою позицию, опираясь на текст произведения.

Читательское творчество развивается через различные формы работы с текстом. Ученики ведут читательские дневники, где записывают свои впечатления от прочитанного, создают иллюстрации к любимым эпизодам, составляют вопросы для обсуждения с одноклассниками. Это помогает перейти от пассивного восприятия к активному осмыслению прочитанного.

Диалог с текстом становится важной частью читательского развития. Ученики учатся задавать вопросы по ходу чтения, предугадывать развитие событий, сравнивать свои предположения с авторским замыслом. Такая работа делает чтение более осознанным и увлекательным.

Создание читательского портфолио помогает ученикам видеть свой прогресс в освоении литературы. В портфолио могут входить отзывы о прочитанных книгах, творческие работы, связанные с произведениями, любимые цитаты и иллюстрации. Это не только мотивирует к дальнейшему чтению, но и помогает формировать собственный читательский вкус.

На пути к читательской зрелости ученики проходят несколько важных этапов развития. Первым признаком грамотного читателя становится умение не просто понимать сюжет, но и видеть глубинный смысл произведения. При работе с рассказом «Синие листья» В. Осеевой ученики учатся замечать, как через простую историю о карандашах автор говорит о дружбе, щедрости и взаимопомощи. Они обсуждают не только поступки героев, но и мотивы их поведения.

Читательское становление происходит постепенно, через накопление опыта работы с различными текстами. Например, читая сказку «Два мороза», ученики сначала работают с сюжетом, затем переходят к анализу характеров героев, и наконец, обсуждают мораль сказки и её связь с реальной жизнью. На каждом этапе важно поощрять самостоятельные наблюдения и выводы учеников.

Формирование читательского вкуса начинается с умения выбирать книги для чтения. Учитель знакомит детей с разными произведениями, подходящими их возрасту и интересам. После прочтения рассказов В. Драгунского ученики могут составить список похожих книг, которые им хотелось бы прочитать, объясняя свой выбор. Это развивает навык осознанного выбора литературы.

Критическое мышление формируется через сопоставление разных точек зрения на прочитанное. При обсуждении рассказа «Куст сирени» И. Куприна ученики высказывают различные мнения о поступках героев, учатся аргументировать свою позицию и внимательно слушать мнения одноклассников. Такие обсуждения помогают понять, что одно произведение может вызывать разные интерпретации [5].

Развитие читательской самостоятельности предполагает умение работать с текстом без постоянной помощи учителя. Ученики учатся самостоятельно определять главную мысль произведения, характеризовать героев, находить художественные средства. При этом важно создавать ситуации успеха, где каждый ученик может проявить свои читательские способности.

Расширение читательского кругозора происходит через знакомство с разными жанрами литературы. От сказок и рассказов ученики постепенно переходят к более сложным произведениям, учатся видеть связи между разными текстами, находить общие темы и мотивы. Это помогает формировать целостную картину литературного мира.

Совершенствование навыков анализа включает развитие умения видеть детали текста, понимать их значение для целого произведения. При работе с текстом ученики учатся задавать себе вопросы: «Почему автор использовал именно это слово?», «Как этот эпизод связан с главной мыслью?», «Какую роль играет эта деталь в тексте?»

Развитие творческого потенциала происходит через создание собственных текстов на основе прочитанного. Ученики могут писать продолжение историй, создавать характеристики героев, составлять вопросы для обсуждения. Важно, чтобы каждая творческая работа опиралась на текст произведения и помогала глубже понять его смысл.

Библиография

1. Антипова А. М. Теория и методика обучения литературе: современное состояние и перспективы развития / А. М. Антипова. – Москва: Просвещение, 2023. – 287 с. – ISBN 978-5-09-089543-2.

2. Бондаренко М. А. Формирование читательской грамотности на уроках русского языка и литературы / М. А. Бондаренко // Русский язык в школе. – 2023. – № 2. – С. 3-9.

3. Воителева Т. М. Теория и методика обучения русскому языку: учебное пособие / Т. М. Воителева. – Москва: Дрофа, 2023. – 319 с. – ISBN 978-5-358-24563-1.

4. Жумагулова Б. С. Особенности преподавания русского языка в школах Казахстана: монография / Б. С. Жумагулова. – Астана: Білім, 2023. – 245 с.

5. Загашев И. О. Критическое мышление: технология развития / И. О. Загашев. – Санкт-Петербург: Альянс-Дельта, 2022. – 176 с. – ISBN 978-5-91872-082-4.

ГРАФИЧЕСКИЕ ОРГАНАЙЗЕРЫ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Тулеубаева А. А.,
учитель химии КГУ «Жамбылская средняя общеобразовательная школа»
Отдела образования района Аққулы Управления образования Павлодарской области

Графические органайзеры являются средством систематизации, организации и визуализации информации, а также преобразования информации в другую форму, поэтому их использование в учебном процессе имеет большое практическое значение.

Так что же такое графический органайзер?

Графический органайзеры — это инструмент преподавания и обучения, который используется для структурирования информации и идей, позволяя лучше понять и усвоить материал. Соединяя в себе текст и визуальные образы, графические органайзеры отражают отношения и связи между понятиями, терминами и фактами. Их можно использовать на всех уровнях, и они доказали свою эффективность в качестве инструментов обучения для одаренных детей и учащихся с особыми потребностями. Графический органайзер позволяет наглядно анализировать передаваемые учебные материалы и углубленно осваивать знания, умения, навыки. При формировании у учащихся определенных знаний, умений, навыков важно, чтобы учащийся понимал и воспринимал учебные материалы. Ведь обучающийся должен уметь применять усвоенные знания на практике, то есть в жизни. Поэтому в педагогической инициативе поставлена цель предложить педагогам методы и способы работы с графическим органайзером как эффективным средством визуального мышления для достижения оптимальных результатов в работе с текстом.

Наблюдения в моей практике показали, что необходимо проводить работу по формированию у учащихся познавательного интереса, самостоятельному мышлению, умению находить важную информацию, развитию коммуникативных навыков. К сожалению, надо сказать, что многие школьники не могут различить основную и дополнительную информацию в тексте, семантически сократить содержание текста, четко изложить его по мере необходимости. А графические органайзеры помогут решить эту проблему, запомнить большой объем информации.

Мы знаем, что левая часть человеческого мозга отвечает за логику, анализ, последовательность мыслей, а правая-за восприятие цветов, ритм, размерность, образ, пространственность, воображение. Человек часто использует способности левого полушария и это блокирует целостное восприятие, ассоциативное мышление. А графические органайзеры включают в себя параллельное функционирование двух частей мозга, развитие мыслительных и творческих способностей учащегося, формирование учебно-познавательных компетенций. Поэтому в графиках, диаграммах желательно использовать разные цвета, которые позволяют воспринимать, логически обрабатывать и запоминать и анализировать информацию через зрение.

Цель:

Предложить педагогам методы и способы работы с графическим органайзером как эффективным средством визуального мышления для достижения оптимальных результатов в работе с текстом.

Задачи:

1.Определить основные виды графических органайзеров и их особенности.

2. Показать примеры применения графических органайзеров в обучении и профессиональной деятельности.

3.Объяснить, как выбрать подходящий графический органайзер для разных задач.

Почему надо использовать графические органайзеры в образовательном процессе?

Наблюдения в моей практике показали, что необходимо проводить работу по формированию у учащихся познавательного интереса, самостоятельному мышлению, умению находить важную информацию, развитию коммуникативных навыков. К сожалению, надо сказать, что многие школьники не могут различить основную и дополнительную информацию в тексте, семантически сократить содержание текста, четко изложить его по мере необходимости. А графические органайзеры помогут решить эту проблему, запомнить большой объем информации.

Преимущества графических органайзеров для учителей:

1.Графические органайзеры позволяют представить сложную информацию в доступной форме, что повышает эффективность обучения.

2.Учителя могут легко оценить уровень понимания учеников, анализируя их графические органайзеры.

3. Графические органайзеры могут быть адаптированы к различным уровням подготовки учащихся.

4.Графические органайзеры могут использоваться для групповых работ и обсуждений, что создает интерактивную атмосферу на уроке.

5.Учащиеся могут использовать графические органайзеры для самостоятельной работы и систематизации знаний.

Преимущества графических органайзеров для учащихся:

1.Визуализация: позволяют ученикам "увидеть" информацию, что делает ее более доступной и запоминающейся.

2.Структурирование: помогают организовать мысли и идеи, предоставляя четкую структуру для записей.

3.Взаимодействие: поощряют активное участие в процессе обучения, стимулируют дискуссии и обмен идеями.

4. Развитие навыков: развивают критическое мышление, навыки анализа, синтеза и решения проблем.

5.Индивидуализация: могут быть адаптированы к различным стилям обучения и уровням сложности.

Виды графических органайзеров:

1. Структура убеждения (Persuasion map) — это интерактивный графический органайзер, который помогает учащимся ознакомиться с процессом убеждения посредством письма. Она помогает им излагать и формулировать аргументы для эссе, выступлений, дебатов и т.д.

2. Диаграмма последовательности — это графический органайзер, который помогает визуализировать порядок этапов в рамках того или иного процесса или хронологию событий и т.п.

3. Карта сюжета может быть использована для фиксирования различных элементов, например, персонажей, сюжетных линий, связанных с каждым их них, темы, приемы и т.д. в книге, которую читают студенты. Это полезный инструмент, который учителя могут использовать на уроках, чтобы их ученики лучше понимали материал.

4. Граф-схема биографии- инструмент, который помогает глубже понять персонажа романа, автобиографии, фильма или историческую личность. Он привлекает внимание к различным аспектам их жизни.

5. Диаграмма KWL/ЗХУ (“Знаю-Хочу знать-Узнал”) используется для сбора информации на оснований уже имеющихся знаний или личного опыта студента. Эта схема из трех колонок отражает этапы до , во время и после прочтения текста.

6. Карта обучения визуально отображают основные результаты (навыки, идеи, знания), которые учащиеся должны получить в ходе урока. Обычно он дает высокоуровневое представление об изучаемом уроке/разделе/курсе и связи между его различными

компонентами. Ученики также могут использовать карты обучения в рамках классной работы для конспектирования.
7. Графический органайзер по принципу аналогии использует параллели, чтобы помочь учащимся определить сходства и различия между новой темой и темой, с которой они уже знакомы.
8. Графический органайзнр лексики- инструмент можно использовать для оценки знания лексики. Вы можете создавать графические органайзеры, включающие различные элементы, чтобы помочь учащимся выучить новые слова, а также антонимы и синонимы.
9. Органайзер для решения проблем могут использоваться для улучшения навыков решения проблем. Она помогает учащимся находить и оценивать решения в разных ситуациях.
10. Математические графические органайзеры используются для графического описания математических понятий для учащихся. Он помогает упрощать и решать сложные математические задачи.
11. Временная шкала— тип графического органайзера, который представляет последовательность событий в хронологическом порядке.
12. Таблица из двух колонок (T-chart) позволяет учащимся изучить две стороны одной темы. Например, недостатки и преимущества, плюсы и минусы, различия и сходства и т.д.
13. Иерархическая схема визуализируют элементы системы, организации или концепции от самого высокого позиции до самой низкой. Учащиеся могут использовать этот инструмент для понимания вышестоящих и нижестоящих категорий темы и взаимосвязей между ними.
14. Метод звезды (starbursting) используются для упорядочения характеристик выбранной темы. Его также можно использовать для мозгового штурма по новым темам.
15. Кластерные диаграммы можно использовать при проведении мозгового штурма или структурировании идей, а также в качестве вспомогательного инструмента при изучении нового материала.
16. Диаграмма «Цветок лотоса»— это аналитический инструмент, который можно использовать для разбивки более широких и сложных тем на более мелкие компоненты с целью облегчения их восприятия. Этот метод можно использовать при мозговом штурме и в процессе
17. Графический органайзер причинно-следственных связей- тип графического органайзера показывает причины и следствия того или иного события. Причина — это то, почему оно произошло, а следствие — это результат произошедшего. Визуализация помогает четко понять различные причинно-следственные связи.
18. Диаграмма связей (mind map) — это инструмент, который позволяет структурировать свободный поток мыслей и широко используется для мозгового штурма по различным вопросам. Кроме того, его можно использовать для организации и группировки материалов по теме урока.
19. Двойная пузырьковая диаграмма — один из популярных способов визуализации мышления. Он похож на диаграмму Венна и используется для определения сходств и различий двух объектов.
20. Диаграмма Венна наглядно представить различия и сходства между двумя объектами, является диаграмма Венна.
В целом, использование графических органайзеров на уроках химии является ценным инструментом для повышения эффективности обучения, развития навыков учащихся и создания более интерактивной и запоминающейся учебной среды.
Использование графических органайзеров на практике:
Графические органайзеры можно использовать как на уроке так и при подготовке учащихся к олимпиадам, конкурсам, организации внеурочных мероприятий. На уроке я часто использую Т-таблицы, диаграммы Венна, «Фишбоун», и др. Диаграмма Венна является незаменимым инструментом для формирования у учащихся навыков выявления информации

по теме или тексту, сравнения общих признаков двух предметов, глубокого понимания сущности, определения общей стороны, отражения различий, обобщения и систематизации знаний. Графические органайзеры — это полезные инструменты для визуализации и структурирования информации на уроках химии.

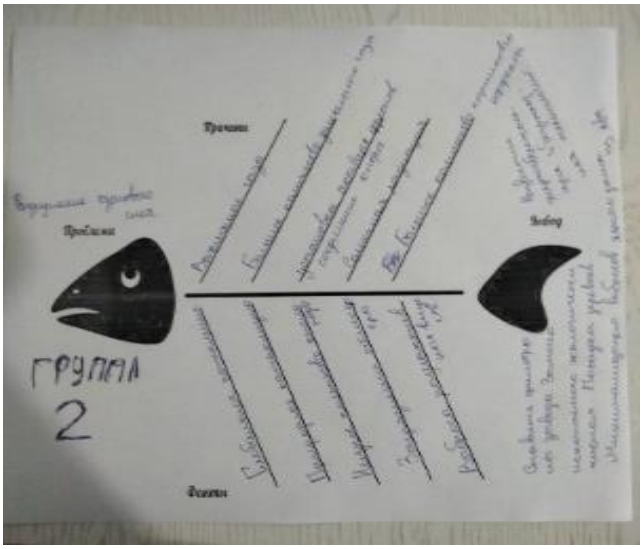

Вот несколько способов их использования:

1.Схемы и диаграммы.

Используйте схемы для отображения химических реакций, таких как уравнения реакций или схемы молекул. Это помогает учащимся увидеть взаимосвязи между реагентами и продуктами.

2. Майнд-карты.

Создание майнд-карт для изучения тем, таких как группы элементов или законы химии. Это помогает учащимся видеть общие связи и иерархию знаний.

3. Таблицы.

Используйте таблицы для сравнения свойств различных элементов или соединений. Это позволяет систематизировать информацию и облегчает запоминание.

4. Графики.

Для изучения зависимостей, например, между температурой и давлением или концентрацией и скоростью реакции, графики помогут визуализировать данные.

5. Концептуальные карты.

Эти карты помогают организовать знания по теме, связывая ключевые концепции и идеи. Например, можно создать карту, связывающую различные типы химических связей.

6. Процессные схемы.

Для иллюстрации этапов химических процессов или экспериментов. Это поможет учащимся лучше понять последовательность действий.

«Концептуальная таблица»

При экзотермических реакциях	Линия сравнения	При эндотермической реакциях:
	Q	
	t тела	
	Скорость движения частиц	
	$E_{кинетическая}$	

«Т-таблица»

Признак	Элемент главной подгруппы	Элемент побочной подгруппы
Плотность		
Температура		
Твердость		
Химическая связь		
Тип кристаллической решетки		
Вид решетки		
Вывод		

Дескрипторы
1.Указывают физические свойства элемента главной подгруппы
2.Указывают физические свойства элемента побочной подгруппы
3.Определяет вид химической связи
4.Определяет тип кристаллической решетки
5.Определяет вид решетки
6.Делает вывод о связи типа кристаллической решетки и свойствах металлов.

«Т-таблица»

Утверждение	Кислород	Озон
1		
…		

1.Без запаха, цвета.
2.Состоит из 3 атомов кислорода.
3.Образуется при молниях и окислении смолы полой древесины.
4.В составе воздуха 21%.
5.Газ синеватого цвета с присущим для себя запахом.
6.Участвует в процессе дыхания.
7.Состоит из 2 атомов кислорода.

«Найди соответствие»

1.Количество теплоты, которое выделяется или поглощается при химической реакции	А) термохимические уравнения
2.Тепловой эффект экзотермической реакции обозначается	Б) -кДж
3.Величину теплового эффекта можно измерить прибором	В) экзотермическая реакция
4.Теплота обозначается буквой	Г) тепловой эффект реакции
5.Тепловой эффект эндотермической реакции обозначается	Д) +Q
6.Единица измерения теплоты	Е) эндотермическая реакция
7.Химические уравнения, в которых указывается тепловой эффект	Ж) Q
8.Реакция горения- это…	З) -Q
9.Фотосинтез-это…	И) калориметр

1____ 2____ 3_____ 4_____ 5____ 6____ 7____ 8_____ 9_____

«Определите утверждение Да/Нет»

Утверждение	Да/Нет
1. Газ, имеющий запах	
2. В промышленности получают из воздуха	
3. Поддерживает горение	
4. Легче воздуха	
5. Входит в состав минералов , горных пород ,песка и воды.	
6. В лаборатории получают из марганцовки и перекиси водорода	
7. При обычных условиях – жидкость.	
8. Применяют для сварки и резки материалов.	
9. Входит в состав воздуха – 21% , земной коры – 47,2%.	

Заполните диаграмму Венна:

Прочитайте текст. Сравните оксиды серы IVи VI заполните диаграмму Венна по следующим признакам :
1.Название.
2.Графическая формула.
3.Агрегатное состояние.
4.Характер оксида.
5.Соответствующая кислота.
6.Взаимодействие с водой, оксидом натрия, гидроксидом натрия.
7.Экологическое воздействие.

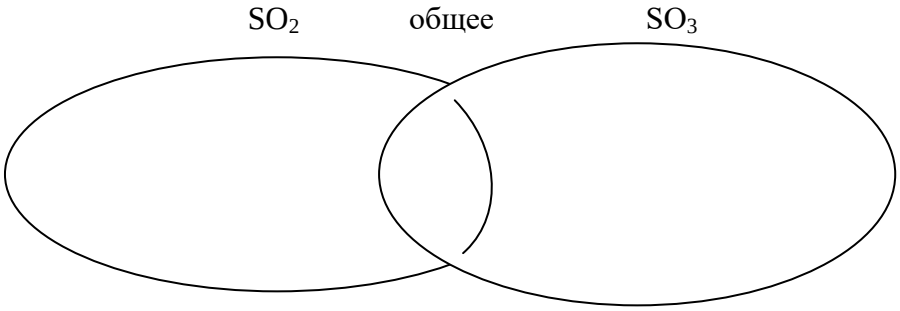

Критерий оценивания	Дескриптор
Сравнивают физические и химические свойства оксидов серы (IV) и (VI) и объясняют физиологическое воздействие оксида.	1 Правильно дают названия оксидам серы (IV) и (VI)
	2. Правильно изображают графическую формулу.
	3. Правильно указывают агрегатное состояние.
	4. Правильно указывают характер оксида.
	5. Правильно записывают соответствующую кислоту
	6. Правильно записывают уравнения реакции взаимодействия с водой , оксидом натрия, гидроксидом натрия.
	7. Указывает экологическое воздействие

Критерий оценивания	Дескриптор
1. Знает содержание кислорода в воздухе и земной коре , свойства , способы получения и применение .	1. Правильно отмечает ответы зная: - содержание кислорода в воздухе и земной коре; -нахождение в природе; - физические свойства; - химические свойства; - способы получения; - применение кислорода .

Рекомендации:

1. Выбирайте графические органайзеры, которые соответствуют уровню учеников и целям урока.
2. Объясните ученикам, как использовать графические органайзеры и какие преимущества они предоставляют.
3. Создайте атмосферу сотрудничества и взаимопомощи, чтобы ученики могли делиться идеями и помогать друг другу.
4. Поощряйте творчество и индивидуальность, позволяя ученикам создавать свои собственные графические органайзеры.
5. Используйте их в своей практике, чтобы помочь ученикам успешно освоить новый материал и развить важные навыки работы с информацией.

Таким образом, графический органайзер, используемый в самых разных областях науки, постепенно начал успешно интегрироваться и в сферу образования. Это связано с тем, что с помощью графического органайзера учащиеся определяют, уточняют, сопоставляют важные и вспомогательные части информации в тексте, в логической последовательности систематизируют информацию, интерпретируют текст в соответствии с поставленными целями. И на основе этого формируется или повышается их аналитическое мышление. Следовательно, графический органайзер – это инструмент визуального определения взаимосвязи между последовательностями, идеями и выводами. Однако он используется не только для систематизации информации, представленной в тексте, как видно из вышеизложенного, он помогает учащемуся в глубоком понимании учебного материала, т. е. в получении конкретных знаний, в сравнении с чем-либо (явлением) и на основе этого различать хорошее и плохое даже в жизни. Графический органайзер представляет собой критический взгляд обучающегося на информацию, представленную в тексте. Графические органайзеры на уроках - ключ к успеху.

Библиография

1.Каримова Б.Т. Об использовании графических органайзеров на уроках//АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» ИПК филиал Павлодарской области. - Павлодар, 2017.
2. Быстрова Н.В., Цыплакова С.А.,Пулькина Е.Е. Современные педагогические технологии проектирования образовательного процесса. – М.,2019.
3. Рудик Г.А., Жайтапова А.Ә., Белошниченко Е.В.,Сатывалдиева А.С. Педагогика 21-го века на пороге школы.- Алматы -2009.
4. Дулама Мария Элиза . Кластеры как форма организации мышления. //1 september/ruhtm
5. Зинченко В.П., Мунипов В.М., Гордон В.М. Исследования визуального мышления // Вопросы психологии. – № 2, 1973.
6. Харламов Ф.И. Активизация учения школьников.-Минск-1990

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ПОДРОСТКОВАЯ УЯЗВИМОСТЬ: АНАЛИЗ СУИЦИДАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ И ПРЕВЕНТИВНЫЕ МЕРЫ

Волочаева А.А.,
педагог-психолог колледжа информационных технологий г. Павлодар

Аннотация. Статья посвящена анализу суицидального поведения среди подростков, рассмотрению факторов, способствующих развитию суицидальных мыслей и поступков, а также методам профилактики суицидального риска. Статья подчеркивает значимость своевременной психологической помощи, формирования доверительных отношений с подростками и обучения навыкам самопомощи и эмоциональной регуляции. Превентивные меры, направленные на улучшение психоэмоционального здоровья подростков, могут сыграть ключевую роль в предотвращении трагедий и поддержке их благополучия.

Ключевые слова: психическое здоровье, суицидальный риск, психоэмоциональные переживания, факторы и причины суицидального риска, поддерживающая среда, психологическое благополучие.

Суицид — это крайняя точка беспомощности и сигнал бедствия тонущего корабля.

Как и корабль, пронизанный трещинами, человеческая душа испытывает непреодолимые натиски страданий, которые представляют угрозу разрушения надежды и жизненной силы.

Крик души, аналогичный звуку сирены, пронзает тишину, сигнализируя о несущейся трагедии, о необходимости немедленного вмешательства и спасения. Важно услышать этот сигнал, принять меры и направить руль к безопасной гавани, где зажжется огонь благополучия и веры в лучшее.

Суицид противоречит инстинкту самосохранения, который заложен в человеческой природе. Однако, несмотря на этот инстинкт, суицидальное поведение может происходить по ряду психологических, социальных и биологических причин, которые «затмевают» или нарушают естественное стремление к выживанию. Суицидальное поведение указывает на крайне тяжелое эмоциональное состояние, но вовсе не обязательно на психическое расстройство [1].

Суицидальный риск бывает трех видов:

1. Истинный. В этом случае, человек осознанно и долго идет к своему решению, не ищет помощи, скрывает свои намерения. Такой риск сложнее всего распознать.

2. Чувствительный (аффективный). Подобные акты суицида совершаются в состоянии аффекта, что выражается сильными переживаниями. В такие моменты человек способен на импульсивный поступок, не контролируя свое поведение.

3. Демонстративный. С помощью подобных поступков подросток хочет привлечь внимание окружающих к собственным проблемам. В этой ситуации подросток не желает уйти из жизни, а использует суицид в качестве инструмента манипуляции, однако заигравшись, это может привести к летальному исходу.

Подростковый период является кризисным и тем самым особенно уязвимым в становлении личности, так как человек сталкивается с реальностью жизненной картины и не всегда может ее адекватно оценить и принять. Внутриличностные конфликты, поиск собственной идентичности и роль в обществе, занимают значительное место в реальности подростка. В этот период развития молодые люди переживают эмоциональную

нестабильность, стремление к самостоятельности и независимости от родителей, а также сталкиваются с множеством новых возможностей и вызовов.

Каждый подросток, вступая на путь взросления, начинает задаваться важнейшими вопросами о жизни и смерти, о своем месте в мире, часто сталкиваясь с чувством неопределенности, беспокойства или страха. Вопросы, которые раньше казались далекими или несущественными, теперь приобретают особое значение: «Каков смысл жизни?», «Почему мы здесь?», «Что нас ждет после смерти?», «Чем мне заниматься в жизни?». Эти размышления часто приводят к экзистенциальному кризису — состоянию, когда человек сталкивается с осознанием собственной смертности и беспокойством о будущем. Экзистенциализм помогает человеку принять эти мысли как неизбежную часть существования и научиться жить, несмотря на страхи и неопределенности.

Подростковая уязвимость проявляется из-за возникающих противоречий, гормонального дисбаланса в организме, оценки и сравнения себя с другими, а также анализа глубоких и эмоционально значимых тем для человека. Этот период характеризуется интенсивным поиском смысла жизни и понимания своего места в мире.

На данном возрастном этапе в результате самоанализа, конфликтных ситуаций и недовольства, критика и самокритика может сменится фрустрацией. Подростки часто критически относятся к родителям из-за разногласий с правилами семьи, стремления к самостоятельности и влияния окружающей среды, включая друзей и медиа пространство. Это естественная часть процесса взросления, характеризующаяся желанием подростков выделиться и проявить свою индивидуальность. Важным аспектом развития личности, выступает влияние сверстников, а также способность к самоанализу и рефлексии. Эти внутренние переживания и психологические особенности, делают подростковый период сложным и важным для развития и самопонимания.

Сложность данного возрастного периода обусловлена неумением вовремя осознавать и контролировать свои эмоциональные потрясения и чувства, при возникновении трудностей в ответ на стрессовые ситуации, которые они сами могут создавать без адекватного подкрепления тревожных сигналов. Е.М. Вроно отметил некое «правило» подростка-суицидента: «подросток часто переживает проблемы трех «н»: непреодолимость трудностей, нескончаемость несчастья, непереносимость тоски и одиночества. При этом он должен бороться с тремя «б»: беспомощностью, бессилием, безнадежностью» [2].

Американский ученый Эдвин Шнейдман подчеркнул важность одного психологического механизма, лежащего в основе суицидального поведения — душевной боли, возникающей из-за неудовлетворения таких потребностей человека, как потребность в принадлежности, достижении, автономии, воспитании и понимании [3].

Подростковая самооценка зависит от внешнего одобрения, что обуславливает стремление к принятию и подтверждению своей ценности. В юности происходит период становления и превращения из гадкого утёнка в прекрасного лебедя, но не все одинаково могут верить в то, что спустя время обретут себя и станут устойчивыми людьми с уверенностью в своих силах и жизненных ориентирах.

В ходе изучения и познания этого мира, складывается ложное восприятие действительности и ожидание должного, которое не совпадает с реальностью, возникающее на основе примеров, рассказов и собственных потребностей. Вследствие этого, психическое состояние начинает ухудшаться. Например, подросток хочет любви и признания, но вместо этого сталкивается с критикой и обвинениями. Или же человек хочет подружиться с компанией, для эмоциональной поддержки, развлечения и принадлежности к группе. Он старается ей соответствовать, помогает, поддерживает и проявляет искренний интерес, однако все равно отчасти находится за бортом и чувствует эмоциональную холодность. Остается неудовлетворенная потребность и разочарование, а также он обращает внимание на

других, у которых есть то, чего ему не хватает, что часто вызывает чувство зависти или ощущение недостаточности своих возможностей.

Противоречивые и взаимоисключающие мотивы поведения и ценностные ориентации, с которыми в данный момент подростки не в состоянии справиться, не дают выработать приоритеты поведения, основанные на них. Подростки могут стать объектами манипуляции или эксплуатации со стороны других, так как они еще не обладают полным пониманием своих прав и границ. Например: девушка хочет быть частью дружеской компании, от неё ждут определенных действий, принятых в данном обществе. Даже если ей не нравится, как к ней относятся, она будет стараться соответствовать из-за потребности в заботе, дружбе и общении. Она попадает во внутриличностный конфликт, разочарованная тем, что такой какая она есть, ее не принимают, но и быть другим человеком не делает ее счастливой, это может стать отправной точкой к суицидальному риску.

Частой причиной подросткового суицида служат взаимоотношения и обстановка в семье. Вот некоторые из причин: 1) Эмоционально холодные и равнодушные родители, ребенок не может поделиться своими новостями, переживаниями, получить поддержку; 2) Деспотичные и авторитарные родители\родственники, которые не учитывают желания ребёнка, критикуют, требуют исполнения своих правил и обязанностей, создавая невыносимые условия и нежелание возвращаться домой; 3) Деструктивное поведение и взаимоотношения. Ребенок наблюдает постоянные конфликты и ссоры, возможно рукоприкладство в семье, финансовые трудности, алкоголизм и т.д.

Подростки часто не рассказывают родителям о проблемах, таких как буллинг, употребление психоактивных веществ, стрессы и депрессии. Отсутствие доверия и дружественных взаимоотношений в семье приводит к тому, что подростки замыкаются в себе, они готовы обратиться за психологической помощью, но при условии, что родители не узнают об этом.

Отсутствие у подростка смысла жизни, ценностей, мотивации, любви к себе, навыков разрешения конфликтов, грамотного урегулирования стресса, тревожности и навязчивых мыслей, может привести к двум экстремальным реакциям: либо он обращает агрессию на самого себя (деградация, саморазрушение и суицид), либо на других - девиантное поведение, что может увеличивать риск совершения преступления и нарушения закона.

Суицидальный риск возникает, когда человек не может больше жить, так, как есть, а попытки изменить сложившуюся картину кажутся невозможными. Это не желание умереть, это желание жить по-другому. Суицидальное поведение — это сложное и многогранное явление, на которое влияет множество факторов (Приложение 1). Наиболее частыми причинами суицидального поведения являются: проблемы в семье, неразделенная любовь, травмирующее стрессовое событие, отсутствие эмоциональной устойчивости, страх за будущее, чувство одиночества, а также потеря смысла жизни и ее ценности.

Для профилактики и предотвращения суицидальных тенденций среди подростков, необходимо работать комплексно, задействуя важные структуры общества, такие как здравоохранение, образование, СМИ, общественные организации, институт семьи и т.д. В образовательной среде профилактикой суицидального риска будет грамотное обучение педагогов по следующим пунктам: распознавание суицидальных признаков и факторов; качественное проведение бесед; предоставление поддержки и создание безопасной, доверительной среды; работа в команде и сотрудничество с другими специалистами. Вовлечение учащихся в активную жизнь посредством участия в мероприятиях, кружках, секциях, олимпиадах будет способствовать развитию потенциала, создавать занятость, развитие интересов и содействовать межличностному общению, что является ведущей деятельностью подростков. Целью профилактики саморазрушающего поведения в учреждении образования является предупреждение потенциально возможных ситуаций, связанных с аутодеструктивной проблематикой, а также создание благоприятного

психологического климата, повышение грамотности педагогов, родителей, учащихся в области общей профилактики [4].

Особое внимание следует уделять изучению и контролю домашней обстановки и взаимодействию внутри семьи подростка. Важно обучать родителей внимательно следить за состоянием своих детей, обращать внимание на изменения в их поведении и эмоциональном фоне. Родители должны быть готовы к открытому диалогу, поддерживать доверительные отношения и своевременно замечать тревожные симптомы, чтобы вовремя вмешаться и предоставить необходимую помощь и поддержку.

Фундаментом защиты от суицидального риска служат психологическая устойчивость и эмоциональная регуляция. Для их развития проводится групповая и индивидуальная работа по следующим темам: решение кризисных ситуаций, формирование ценностных ориентиров, преодоление внутренних барьеров, повышение самооценки, позитивное мышление и обучение навыкам самопомощи для снижения стресса и тревожности, которые могут стать катализаторами суицидальных мыслей. Также важно развивать у студентов критическое мышление и способность принимать неидеальные ситуации без чрезмерного самоосуждения и черно-белого мышления. Обучение их поиску поддерживающих ресурсов — будь то профессиональная помощь, поддержка друзей или участие в группах взаимопомощи — помогает создать более безопасную и поддерживающую образовательную среду, снижая риски возникновения суицидальных проявлений.

В настоящее время наблюдается положительная динамика популяризации психологии и обращения к специалистам. Однако многие испытывают сомнения, стоит ли им обращаться за помощью, открывая свои душевные переживания или оно того не стоит. Привычнее поделиться с друзьями или близкими, которые тебя хорошо знают, получить поддержку и эмоциональный отклик. Есть и те, кто вообще не привык делиться своими проблемами и справляется с ними в одиночку. Если человек психически устойчив, с большой вероятностью его жизненные проблемы не приведут к суицидальному риску, но т.к. как факторов способных вывести подростка из равновесия достаточное количество, это лишь малая часть населения.

Мобилизация личностной защиты производится путем актуализации антисуицидальных факторов (родительские чувства, представление о неиспользованных жизненных возможностях, страх смерти и осуждения и т. п.), а также прошлых достижений. Рассматриваются способы адаптации, успешно применявшиеся в прошлом, а также возможность использовать внешние источники психологической и практической поддержки. Таким образом достигается повышение самоуважения человека и уверенности его в своих возможностях по разрешению кризиса [5].

Важно способствовать укреплению психического здоровья населения, которое оказывает влияние на все сферы жизни, для этого необходимо обучать техникам самопомощи, умению понимать и контролировать свое эмоциональное состояние. Для создания психического благополучия личности необходимо содействовать укреплению самоуважения, психического здоровья, эмоционального благополучия, положительной самооценки, формируя поддерживающую среду в социуме. Защита психического здоровья должна быть приоритетом для общества в целом, чтобы обеспечить здоровое и сбалансированное развитие каждого человека.

Многие подростки, столкнувшиеся с суицидальными мыслями, смогли преодолеть этот мрак благодаря поддержке, вниманию и вовремя принятому решению обратиться за помощью. Это не всегда легкий путь, но он возможен. Часто достаточно просто услышать человека, дать ему шанс рассказать о своей боли, чтобы он понял, что не один и что есть возможность изменить свою жизнь, нужно чтобы кто-то в него поверил. Поскольку лица, склонные к суициду, страдают от внутриличностного конфликта и эмоциональных расстройств, все окружающее кажется им мрачным. Важно обратить их внимание, что смысл

жизни не исчезает, даже если она приносит душевную боль: тьма и свет, радости и печали, счастье и страдание являются неразделимо переплетенными нитями в ткани человеческого существования. Таким образом, основания для реалистичной надежды должны быть представлены честно, убедительно и мягко. Очень важно, если вы укрепите силы и возможности человека, внушите ему, что кризисные проблемы обычно проходящие, а самоубийство необратимо [6].

Профилактика суицидального риска должна начинаться с развития у подростков социальных и эмоциональных навыков. Чем раньше подросток научится справляться с эмоциями, понимать свои переживания и строить здоровые отношения с окружающими, тем легче ему будет преодолевать жизненные трудности. Раннее вмешательство и поддержка могут стать решающим фактором в предотвращении трагедии. Важно не замалчивать проблемы, а искать пути их решения.

Психическое состояние можно сравнить с айсбергом, видимая часть может дать лишь ограниченное представление о том, что происходит внутри нас. Истинные чувства и переживания часто остаются скрытыми или неосознанными. Мы можем представляться веселыми и спокойными, но внутри бороться с грустью и тревогой. Мы можем проявлять уверенность и решительность, но испытывать сомнения и страхи. Разгадывание истинного эмоционального состояния и понимание нашего внутреннего мира является ключом к решению психологических проблем, что будет способствовать личностному росту и благополучию.

В своей практике как педагог-психолог колледжа я использую комплексный подход по профилактике суицидального риска среди студентов. В первую очередь с ними проходят тренинги адаптации, направленные на улучшение эмоционального состояния, и помощь в интеграции в учебный процесс. Спустя время проводится диагностика личности студентов и выявляются их особенности. Ключевой частью работы являются индивидуальные интервью, в ходе которых происходит оценка психоэмоционального состояния студентов, изучение их истории, выявление потенциальных рисков и по необходимости разработка коррекционной программы. Происходит активное сотрудничество с кураторами, педагогами и родителями, проводятся беседы, семинары и профилактические занятия для своевременного выявления и поддержки студентов в решении возникающих проблем.

Библиография

1. Preventing suicide: a global imperative. Geneva: World Health Organization; 2014. Предотвращение самоубийств: Глобальный императив. Пособие ВОЗ. – С. 55.

2. Григоренко Е.А. Проблема суицидального поведения подростков \ \ SCIENTISIC REVIEW MEDICAL SCIENCES – 2016.-No5. – С. 40-46.

3. Елистархова, Ю. В. Елистархова, Ю. В. Психолого-педагогическая помощь по предотвращению суицидального поведения подростков / Ю. В. Елистархова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2021. — № 26 (368). — С. 305. — URL: https://moluch.ru/archive/368/82716/ (дата обращения: 10.12.2024).

4. Профилактика саморазрушающего поведения обучающихся: методические рекомендации / авт.-сост. С. А. Кузикова, Е. В. Куренная. – Краснодар: ГБОУ ИРО Краснодарского края, 2015 — С. 83.

5. Старшенбаум Г.В. Суицидология и кризисная психотерапия. – М.: С 77 «Когито-Центр», 2018.-376 с. (Клиническая психология) — С. 49.

6. Суицидология: учебное пособие / И. Л Шелехов, Т. В. Каштанова, А. Н. Корнетов, Е. С. Толстолес – Томск: Сибирский государственный медицинский университет, 2011— С. 160.

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ И ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У ДЕТЕЙ-СПОРТСМЕНОВ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ПРАКТИК В ТРЕНИРОВОЧНЫЙ ПРОЦЕСС И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РОДИТЕЛЯМИ

Гильмиянова Н.А.,
педагог-психолог КГУ «СШИКОР» г.Павлодар

Социальная и эмоциональная грамотность – что это?

Социальная и эмоциональная грамотность — это способность понимать и управлять своими эмоциями, а также эффективно взаимодействовать с другими людьми. Этот термин объединяет несколько ключевых навыков, которые помогают человеку адаптироваться к различным жизненным ситуациям, выстраивать здоровые отношения и принимать осознанные решения.

Основные компоненты социально-эмоциональной грамотности:

1. Самоосознание — умение распознавать и понимать свои эмоции, мысли и поведение, а также осознавать их влияние на окружающих.
2. Саморегуляция — способность управлять своими эмоциями, контролировать импульсы, справляться с стрессом и адаптироваться к изменениям, сохраняя эмоциональное равновесие.
3. Социальное осознание — способность понимать чувства, переживания и потребности других людей, а также проявлять эмпатию и уважение к различиям.
4. Навыки общения — умение эффективно выражать свои мысли и чувства, слушать других, а также разрешать конфликты конструктивно и с уважением.
5. Ответственность за принятие решений — умение принимать обоснованные решения, учитывая эмоции, потребности других людей и возможные последствия своих действий.

Социально-эмоциональная грамотность помогает людям не только в личной жизни, но и в профессиональной сфере, в том числе в спорте, где важно уметь взаимодействовать в команде, справляться с эмоциональными нагрузками и проявлять лидерские качества. Тема эмоциональных состояний и их переживаний весьма проблематична. Удовлетворенность жизнью – это сложное, динамическое социально психологическое образование, основанное на эмоционально волевых качествах. Управление эмоциями в современном мире действительно является актуальной темой. Мы живем в условиях постоянного стресса, с высокой нагрузкой на психологическое состояние, и этому зачастую не учат в школе или в семье. И для спортсменов это особенно важно, поскольку эмоциональные реакции могут напрямую влиять на их результаты. Контролировать эмоции не означает их подавление, а скорее – умение направить их в конструктивное русло, быть осознанным в своих чувствах и действиях.особенно это важно для спортсменов, так как эмоции у них они зашкаливают, особенно в соревновательный период. Вне эмоций спорт немыслим.

В каком социальном окружении спортсмены учатся управлять своими эмоциями?

Спортсмен играет одновременно несколько ролей и проявляет разные эмоции. Самый главный и первый их социум — это семья и коммуницировать он учится именно там. Здоровая, поддерживающая атмосфера в семье закладывает основу для формирования уверенности и способности строить гармоничные отношения в коллективе. Это особенно важно, когда спортсмен сталкивается с стрессом во время соревнований или тренировки. Если в семье есть проблемы (например, авторитарный стиль воспитания или отсутствие

взаимопонимания), то ребенку будет сложнее развивать те навыки общения и взаимодействия, которые необходимы не только в спорте, но и в жизни. К тому же, такие проблемы могут создать внутренние барьеры и снизить мотивацию.

Второй по значимости их социум это – школа, где большую часть времени проводят спортсмены. Они учатся строить отношения со сверстниками, одноклассниками и конечно же учатся выстраивать свои отношения с преподавателями.

И третий немаловажный социум спортсменов - это тренировки, где ребята встречаются с другими ребятами, разных школ, других возрастов, с разными характерами и темпераментами, не забываем еще и о том, что ребята выезжают на сборы и соревнования в другие республики и страны, вот здесь как раз и нужно, как никогда уметь управлять не только своими эмоциями но и быть гордостью своей страны.

Как научить спортсмена управлять своими эмоциями?

Что касается моего подхода, то он очень многогранный и охватывает несколько уровней работы — как с детьми, так и с родителями. Это важно, ведь родители играют ключевую роль в поддержке эмоционального состояния ребенка. Взаимодействие с родителями, регулярные тренинги, создание специальных материалов — всё это способствует созданию единой системы поддержки ребенка, которая будет работать как на тренировках, так и в повседневной жизни.

Организовываю родительские собрания и консультации, посвященные особенностям развития эмоциональной сферы детей-спортсменов.

Провожу совместные тренинги для детей и родителей по развитию навыков эффективной коммуникации и разрешению конфликтных ситуаций.

Создаю информационные материалы (буклеты, памятки) для родителей, содержащих рекомендации по поддержке эмоционального благополучия ребенка.

В системе провожу индивидуальные консультирования и поддержки для спортсменов, испытывающих трудности в эмоциональной сфере или социальном взаимодействии.

Разрабатываю и реализую программу психологической поддержки для спортсменов, переживающих травмы или стрессовые ситуации.

Организовываю тренинги по развитию уверенности в себе, самопрезентации и управлению стрессом для детей-спортсменов. Просматриваем спортивные биографические, мотивационные фильмы, потому как они построены на реальных событиях. Всегда говорю спортсменам – «Смотрите, получилось у них, великих спортсменах, обязательно получится и у вас!». На занятиях мы учимся мечтать, превращаем мечты в цели и строим к ним шаги. Когда спортсмен идет пошагово и видит, что у него получается, у него загораются глаза, подымается внутренний настрой и хочется идти дальше!

Работа на тренировках и перед/вовремя/после соревнований

Я на своих занятиях создаю условия для формирования социальной и эмоциональной

грамотности у детей-спортсменов через интеграцию психологических практик в тренировочный процесс и взаимодействие с родителями.
Ключевые аспекты реализации данной идеи:
Интеграция психологических практик в тренировочный процесс:
Провожу регулярные занятия по развитию эмоциональной компетентности, включающих техники осознанности, управления эмоциями и стрессом.
Использую методы групповой динамики для формирования навыков командного взаимодействия и лидерства.
Включаю в тренировки ролевые игры и кейсы, направленные на развитие коммуникативных навыков и умения разрешать конфликты.

Вся моя работа проходит тщательный мониторинг и оценку эффективности, если что-то не работает или стоит на месте, делаю необходимую корректировку.
Распространяю успешный опыт и лучшие практики в области развития социальной и эмоциональной грамотности среди тренеров и психологов, делюсь рекомендациями.

Я считаю, что реализация данной педагогической идеи позволит создать благоприятные условия для всестороннего развития детей-спортсменов, повысит их адаптивность к стрессовым ситуациям и улучшить качество взаимодействия в команде, что в конечном итоге будет способствовать достижению высоких спортивных результатов. И это важно не только для успехов в спорте, но и для развития в жизни в целом.

Библиография

1. Матвеев Б.Р. Развитие личности подростка: программа практических занятий. – М., 2001.
2. Грецов А. Психологические тренинги с подростками. – М., 2011.
3. Ростомашвили М.Е., Колосова Т.А. Психологический тренинг партнерского общения подростков с ограниченными возможностямиздоровья при инклюзивном образовании. – М., 2018.
4. Коммуникативный тренинг - педагоги, психологи, родители. Монина Г.Б., Лютова-Робертс Е.К. – М., 2022.
5. Ильин Е.П. Психология спорта. – М., 2009.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ БАРЬЕРЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Исекеева А. К.,
педагог-ассистент КГУ «Средняя общеобразовательная школа №10 г.Экибастуза»

Инклюзия - это процесс включения в активную жизнь социума людей, имеющих трудности в физическом развитии, с инвалидностью или ментальными особенностями.

Педагог в инклюзивном классе создаёт комфортную среду для обучения детей с разными особенностями развития, помогает им включаться в образовательный процесс и освоить навыки, нужны для самостоятельной жизни.

В данной работе термины «барьеры», «трудности», «отставание» будут использоваться как синонимы.

Объект исследования - учебная деятельность школьников.

Предмет исследования - барьеры как затруднения, возникающие в учебной деятельности школьников.

Цель исследования: на основе теоретического изучения сущности проблемы барьеров в учебной деятельности исходя из результатов практической опытно-экспериментальной работы, выявить психологические условия, обеспечение которых позволяет преодолеть трудности в обучении школьников, разработать и предложить рекомендации по преодолению барьеров в учебной деятельности школьников.

Для достижения поставленной цели нам необходимо решить следующие **задачи:**

1. Изучить взгляды представителей психологической науки на сущность проблемы и самого явления «барьеры в учебной деятельности»;
2. Отталкиваясь от понимания индивидуально-личностных различий психологических процессов школьников, их познавательной деятельности, реализующихся в школьной успеваемости, рассмотреть причины трудностей и возможности образовательного учреждения по преодолению барьеров в обучении детей среднего школьного возраста;
3. Спланировать практическую работу, подобрать методические средства и провести сбор эмпирических данных по исследуемой проблеме, осуществить их обработку;
4. В ходе интерпретации полученных данных выявить и описать психологические условия обеспечение, обеспечение которых позволяет преодолеть трудности в обучении школьников;
5. Разработать и предложить к практическому применению рекомендации по преодолению барьеров в учебной деятельности школьников.

В качестве исследовательской гипотезы было использовано предположение, что наиболее типичными являются трудности, основным психологическим условием преодолению барьеров в учебной деятельности школьников является формирование положительных мотивов учебной деятельности ученика.

Для решения поставленных задач и проведения исследования были использованы ниже изложенные **методы:**

а) Теоретические-изучение и анализ научной литературы, изучение документов, сравнение рекомендации.

б) Практические-наблюдение, беседа.

Практические рекомендации и опыт:

1. Обучение педагогов: проведение тренингов по инклюзивным методикам.
Повышение квалификации в области психологии и педагогики.
2. Создание дружественной среды: формирование позитивного микроклимата в классе.
Информирование детей и родителей о принципах инклюзии.

3. Поддержка со стороны специалистов: привлечение психологов, дефектологов и логопедов для работы с детьми.
Разработка индивидуальных образовательных маршрутов.
5. Профилактика буллинга: проведение занятий и тренингов, направленных на развитие эмпатии и толерантности у детей.

Социально-психологические барьеры в инклюзивном образовании — это совокупность различных факторов, которые препятствуют успешному внедрению инклюзивного образования и полноценному взаимодействию всех участников образовательного процесса. Инклюзивное образование предполагает участие детей с различными образовательными потребностями (в том числе детей с инвалидностью) в обычных школьных коллективах наряду с детьми без особых потребностей. Однако для эффективного взаимодействия необходимо преодолеть несколько барьеров.

1. Барьеры восприятия

Стереотипы и предвзятые отношения могут сильно влиять на восприятие детей с особыми образовательными потребностями как «других». Это проявляется как среди школьников, так и среди учителей и родителей. Учителя могут считать, что работа с такими детьми требует слишком больших усилий и специфических знаний, а дети могут воспринимать сверстников с инвалидностью как «неполноценных» или «неспособных».

2. Эмоциональные барьеры

У детей и взрослых могут возникать эмоциональные барьеры, такие как страх, неуверенность, раздражение или стеснение по отношению к детям с особыми образовательными потребностями. Это может проявляться в замкнутости, избегании общения и совместной деятельности. У детей это часто сопровождается недостаточной социализацией и интеграцией в коллектив.

3. Барьеры мотивации

Отсутствие мотивации у учителей и школьных администраторов к внедрению инклюзивного образования может быть связано с недостатком ресурсов и времени. Проблема также заключается в нехватке профессиональной подготовки учителей и отсутствии поддержки на уровне образовательных учреждений.

4. Барьеры взаимодействия

Взаимодействие между детьми с особыми образовательными потребностями и детьми без инвалидности может быть затруднено из-за различий в способностях, интересах и подходах к обучению. В некоторых случаях, дети без инвалидности могут быть не готовы к тому, чтобы делить пространство с детьми с особыми потребностями, что препятствует их интеграции в школьный коллектив.

5. Барьеры обучения

Учителя, не имеющие опыта работы с детьми с особыми образовательными потребностями, могут сталкиваться с трудностями в адаптации учебных программ, методов и подходов к обучению. Это требует дополнительной подготовки и ресурсов, которых часто не хватает.

Преодоление социальных и психологических барьеров

1.Обучение и повышение осведомленности. Важно проводить регулярные тренинги для учителей и школьных работников, а также организовывать мероприятия для детей и родителей, направленные на формирование толерантности и понимания разнообразия.
2. Психологическая поддержка. Необходима работа с детьми, родителями и педагогами для преодоления страхов, стереотипов и недоразумений. Это можно делать через игровые практики, тренинги и специальные занятия.
3. Создание инклюзивной школьной среды. Важно формировать не только физическую доступность, но и культурную среду, где ценится разнообразие, а участие каждого ребенка рассматривается как важный аспект образовательного процесса.

Таким образом, для успешной реализации инклюзивного образования важно преодолеть социально-психологические барьеры, создавая поддерживающую и толерантную среду для всех участников процесса.

Библиография

1. Арыстанбекова С. С. Инклюзивное образование в Казахстане: проблемы и перспективы. – Алматы: Издательство "Ұлағат",2013
2. Сулейменова Н. С. Психологические особенности детей с ограниченными возможностями в условиях инклюзивного образования. – Астана: КазНПУ имени Абая, 2015
3. Тлеубаева Н. К. Инклюзивное образование в Казахстане: Педагогические и психологические аспекты. – Алматы: "Қазақ университеті", 2014
4. Қожахметова Г. К. Особенности инклюзивного образования в Казахстане: проблемы и пути их решения. – Алматы: Қазақ университеті, 2011
5. Шаханова Б. А. Социально-психологические аспекты инклюзивного образования. – Астана: Нархоз университет, 2017
6. Жумагалиева С. А. Инклюзивное образование в Казахстане: теория и практика. – Алматы: "Тұран" университеті, 2016
7. Мұқажанова З. Ә. Психологические барьеры в инклюзивном образовании и пути их преодоления. – Алматы: Алматы университеті, 2012
8. Талжигитова М. Б. Педагогические условия эффективного инклюзивного образования в Казахстане. – Астана: Академия педагогических наук Казахстана, 2018
9. Баймуханова Г. Ж. Методология инклюзивного образования в условиях современной школы Казахстана. – Алматы: Издательство "Қазақ білім", 2014
10. Абильдина Ш. А. Социальная интеграция детей с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования. – Алматы: Кафедра психологии и педагогики КФУ, 2019

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ: ОТ ДИАГНОСТИКИ К КОРРЕКЦИИ

Каримова А. К.,
логопед КГУ «ОСШ № 2» отдела образования Железинского района, управления образования Павлодарской области

Аннотация В статье рассматриваются инновационные методы, применяемые в логопедической практике для диагностики и коррекции речевых нарушений. Важность своевременной диагностики и индивидуализированного подхода в коррекционной работе подчёркнута на примере современных мультимедийных технологий, нейропсихологических методик и игровой терапии. Описаны инновационные подходы, такие как использование логопедических приложений, нейропсихологические упражнения, а также методы сенсомоторной коррекции и нейролингвистического программирования. Статья представляет теоретическое обоснование применяемых методов и делится опытом их внедрения в логопедическую практику. Приведены примеры логопедических заданий и фрагментов уроков, иллюстрирующих использование новых технологий для работы с детьми с нарушениями речи. Показана эффективность применения инновационных методов, которые способствуют повышению мотивации учеников, ускорению процесса коррекции и улучшению результатов.

Ключевые слова: логопедия, инновационные методы, диагностика, коррекция речи, мультимедийные технологии, нейропсихологические методики, сенсомоторная коррекция, нейролингвистическое программирование, игровые технологии, речевые нарушения.

Логопедия как область науки и практики направлена на диагностику и коррекцию речевых нарушений у детей и взрослых. В последние десятилетия наблюдается значительное развитие инновационных методов в области логопедической диагностики и коррекции. Новые подходы активно интегрируются в традиционную логопедическую практику, значительно повышая эффективность терапии. В этой статье рассматриваются основные инновационные методы в логопедической практике, а также их влияние на диагностику и коррекцию речевых нарушений.

Одной из актуальных педагогических проблем логопедии является необходимость поиска эффективных методов диагностики и коррекции нарушений речи. Речевые расстройства могут быть разнообразными по характеру и степени выраженности, что требует индивидуализированного подхода. В традиционной логопедии применяются проверенные методы коррекции, однако современные вызовы в образовательной и медицинской сфере требуют внедрения новых технологий, более гибких и эффективных подходов.

Традиционная диагностика и коррекция речевых нарушений часто не учитывают всех психофизиологических аспектов развития ребенка, таких как нейропсихологические особенности. Проблема усугубляется дефицитом квалифицированных специалистов, недостаточной научной обоснованностью некоторых методов, а также ограниченными возможностями традиционного образования.

Логопедия — это наука, занимающаяся изучением нарушений речи и методами их коррекции. Речевые нарушения могут быть вызваны различными причинами, включая врожденные дефекты, приобретенные заболевания или неблагоприятные условия развития.

Эффективная логопедическая работа предполагает комплексный подход, включающий диагностику, коррекцию и профилактику.

Традиционные методы коррекции речи в логопедии включают артикуляционную гимнастику, дыхательные упражнения, дифференциацию звуков, а также работу с грамматической и лексической стороной речи. Важную роль в логопедической практике играют также подходы, разработанные учеными, такими как:

- **И.С. Конников** — автор методов коррекции заикания и дефектов произношения, который акцентировал внимание на важности психоэмоционального состояния ребенка для успешной коррекции речи.
- **Н.А. Тихомиров** — разработал методы исправления голосовых нарушений, включая дыхательные и артикуляционные упражнения, а также методы работы с дефектами слуха.
- **М.В. Гальскова** — акцентировала внимание на системности и индивидуальности подхода в логопедической работе, отметив, что важным является не только исправление дефектов речи, но и коррекция мыслительных процессов.

Эти подходы остаются основными в традиционной логопедической практике, однако в последние десятилетия активно развиваются новые методы, соответствующие современным требованиям.

Инновационные методы в логопедической практике охватывают широкий спектр технологий и подходов, которые направлены на оптимизацию процесса диагностики и коррекции речевых нарушений. Среди них выделяются следующие:

1. **Мультимедийные технологии**: Использование планшетов и компьютеров для коррекции речи стало важным шагом вперед. Логопедические приложения и интерактивные игры позволяют ребенку визуализировать правильное произношение звуков и улучшить восприятие. Программы для обучения грамматике и лексике на основе мультимедийных технологий обеспечивают динамичное вовлечение ребенка в процесс, повышая мотивацию и результативность.
2. **Нейропсихологические методики**: Современные исследования в области нейропсихологии позволяют разрабатывать методики, направленные на стимуляцию нейропластичности мозга. Это способствует улучшению памяти, внимания, восприятия и других когнитивных процессов, что, в свою очередь, влияет на развитие речи. Например, нейропсихологические упражнения на развитие слуховой и зрительной памяти значительно повышают эффективность коррекции нарушений произношения.
3. **Методика сенсомоторной коррекции**: Эта методика направлена на развитие координации движений, что важно для правильного функционирования артикуляционного аппарата. Использование сенсорных материалов (например, массажных мячей, шершавых поверхностей) помогает ребенку осознанно контролировать движения губ, языка и других органов артикуляции.
4. **Технологии нейролингвистического программирования (НЛП)**: Введение в логопедическую практику принципов НЛП помогает работать с эмоциональным состоянием ребенка, снижать уровень тревожности и стресса, что немаловажно при работе с детьми с нарушениями речи.
5. **Игровая терапия**: Игровые методики, включая настольные игры и ролевые игры, эффективно используются для развития правильного произношения, расширения лексики и улучшения грамматических навыков. Эти методы позволяют организовать процесс обучения в более расслабленной и увлекательной форме, что способствует лучшему усвоению материала.

В своей практике я использую сочетание мультимедийных технологий и нейропсихологических методов. Например, в работе с детьми с нарушениями звукопроизношения я активно применяю специальные логопедические приложения для

планшетов. Эти приложения дают возможность детям видеть и слышать правильное произношение, а также активно участвовать в процессе коррекции.

Одним из успешных методов является использование нейропсихологических упражнений на развитие памяти и внимания. Например, я провожу занятия, на которых дети работают с картами, различными изображениями и аудиофайлами, что помогает улучшить восприятие и произношение звуков.

В результате применения этих методов дети начали демонстрировать более стабильные результаты в развитии речи. У одного из моих пациентов, ребенка с нарушениями звукопроизношения, через три месяца работы наблюдается заметное улучшение произношения звуков [р] и [с], а также улучшение грамматической стороны речи. Это подтверждается результатами диагностики и наблюдения.

Инновационные методы в логопедической практике существенно расширяют возможности диагностики и коррекции речевых нарушений. Мультимедийные технологии, нейропсихологические методики, игровая терапия и другие современные подходы позволяют не только повысить эффективность работы логопеда, но и сделать процесс обучения более увлекательным и доступным для ребенка. Внедрение этих методов в практическую деятельность логопедов уже сегодня дает положительные результаты и открывает новые горизонты в области коррекции речевых нарушений.

Приложение 1: Логопедические задания

Задание 1: "Развиваем произношение звуков [р] и [с] через игры"

Цель: Коррекция произношения звуков [р] и [с] у детей с нарушениями звукопроизношения.

Материалы: Мультимедийное приложение для планшета, карточки с изображениями объектов, начинающихся на звуки [р] и [с].

Инструкция для ребенка:

1. На экране планшета появляется картинка (например, "рыба", "собака"). Нужно произнести слово вслух, обращая внимание на правильное произношение звуков.
2. После каждого произнесенного слова приложение повторяет звук, акцентируя внимание на его артикуляции.
3. Задание заключается в том, чтобы ребенок повторял слова, а затем собирал из карточек слова, где встречается нужный звук.

Пример выполнения задания:

- Карточка с изображением рыбы, ребенок произносит: "рыба" (акцент на [р]).
- Карточка с изображением солнца, ребенок произносит: "солнце" (акцент на [с]).

Задание 2: "Мнемонические карты на запоминание звуков"

Цель: Развитие слуховой памяти и внимательности.

Материалы: Карточки с изображениями объектов, соответствующих различным звукам, и аудиофайлы.

Инструкция для ребенка:

1. Включите аудиофайл с произнесением звука [р]. Ребенок должен найти на столе карточку с изображением рыбы и повторить слово.
2. После того как ребенок справится с первым звуком, предложите следующую пару (например, звук [с] и карточка с изображением солнца).
3. Игра заключается в том, чтобы дети запомнили карточки и ассоциировали их с произнесенными звуками.

Приложение 2: Фрагмент урока

Тема урока: Коррекция звукопроизношения на примере звуков [р] и [с]

Цель урока: Развить правильное произношение звуков [р] и [с], улучшить артикуляционную моторику и слуховую память.

Ход урока:

1. **Введение в тему (5 минут):**
   - Объяснение детям, как важно правильно произносить звуки для того, чтобы нас было легче понять.
   - Использование мультимедийного приложения для демонстрации правильного произношения звуков.
2. **Артикуляционная гимнастика (7 минут):**
   - Проводим упражнения для развития моторики органов речи (губ, языка).
   - На экране планшета показываются мультфильмы с анимацией, демонстрирующие, как правильно двигать языком и губами при произнесении звуков [р] и [с].
3. **Работа с карточками (10 минут):**
   - Раздаем детям карточки с изображениями объектов, содержащих звуки [р] и [с].
   - Дети по очереди называют предметы, а затем повторяют произнесенные слова, фокусируясь на артикуляции.
4. **Использование нейропсихологических упражнений (10 минут):**
   - Дети выполняют задания на развитие слуховой памяти: слушают и повторяют звуки в разных комбинациях.
   - Игра «Угадай звук»: логопед произносит звуки [р] и [с] в разных словах, а дети должны определить, какой звук звучит в каждом слове.
5. **Заключительная часть (5 минут):**
   - Подведение итогов урока, похвала детей за активное участие.
   - Раздача домашних заданий для закрепления материала: повторить слова с нужными звуками, используя логопедическое приложение.

График 1 График, показывающий динамику улучшения произношения звуков [р] и [с] у ребенка на протяжении 3 месяцев работы.

- В первом месяце: 40% правильных произношений.
- Во втором месяце: 60% правильных произношений.
- В третьем месяце: 85% правильных произношений.

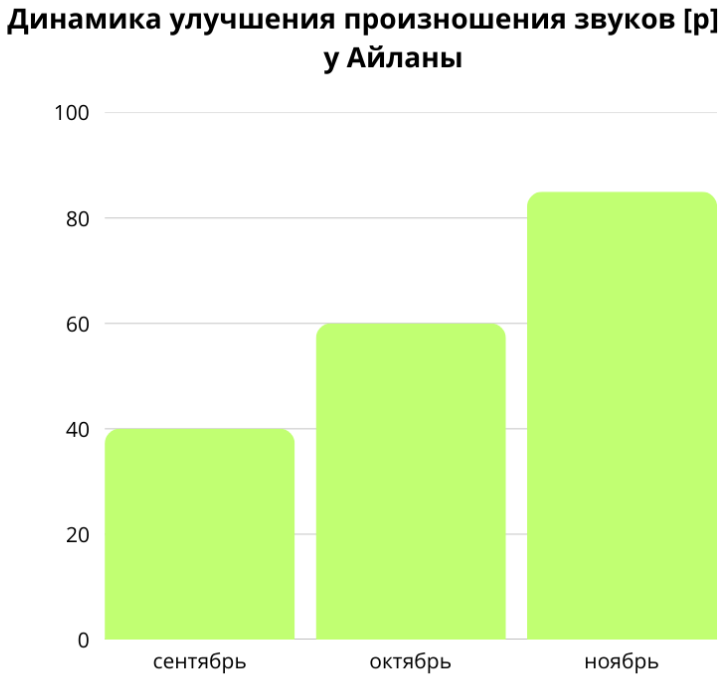

Библиография

1. Конников И.С. *Логопедия: Теория и практика* / И.С. Конников. — М.: Просвещение, 1995. — 320 с.
2. Гальскова М.В. *Логопедическая работа с детьми с речевыми нарушениями* / М.В. Гальскова. — СПб.: Речь, 2002. — 240 с.
3. Тихомиров Н.А. *Психологические и педагогические основы исправления голосовых и слуховых нарушений* / Н.А. Тихомиров. — М.: Наука, 1987. — 210 с.
4. Логопедия: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / под ред. Н.П. Сакулиной. — М.: Высшая школа, 2007. — 496 с.
5. Савченко С.А. *Мультимедийные технологии в логопедической практике* / С.А. Савченко. — М.: Академия, 2014. — 128 с.
6. Мельникова А.И. *Современные подходы к коррекции речи у детей с нарушениями* / А.И. Мельникова. — СПб.: Лань, 2015. — 224 с.
7. Соколова Е.В. *Нейропсихология и логопедия: теория и практика* / Е.В. Соколова. — М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2011. — 320 с.
8. Петрова Т.А. *Игровая терапия в логопедической практике* / Т.А. Петрова. — СПб.: Речь, 2013. — 200 с.
9. Абрамова Т.В. *Использование нейролингвистического программирования в работе с детьми* / Т.В. Абрамова. — М.: Эксперт, 2009. — 160 с.
10. Воронова Т.И. *Инновационные технологии в логопедической практике* / Т.И. Воронова. — М.: Сфера, 2016. — 192 с.

ПРОФИЛАКТИКА БУЛЛИНГА В ДЕТСКОЙ СПОРТИВНОЙ СРЕДЕ

Кожабекова Ж.З.,
социальный педагог КГУ «СШИКОР» г. Павлодар

Буллинг в школе представляет собой серьёзную проблему, которая может оказывать разрушительное воздействие на психоэмоциональное состояние участников и на атмосферу в коллективе. Проблема требует внимания как со стороны тренеров, так и со стороны психологов и администрации спортивной школы. Буллинг в спортивной среде — это серьезная проблема, которая требует комплексного подхода для создания безопасной, поддерживающей и инклюзивной атмосферы.

Профилактика и раннее выявление буллинга имеют решающее значение для предотвращения его негативных последствий. Через регулярные беседы, создание атмосферы доверия и внедрение образовательных программ можно создать устойчивую защиту от насилия, как физического, так и психологического. Важно, чтобы каждый спортсмен ощущал свою ценность, безопасность и уважение со стороны окружающих.

Основная цель — создать здоровую спортивную среду, где ценятся не только физические достижения, но и уважение, сотрудничество и поддержка друг друга. Только в таком климате команда может работать эффективно, а каждый её член будет чувствовать себя ценным и защищённым.

Что такое буллинг и признаки

Буллинг (или травля) — это систематическое агрессивное поведение, направленное на унижение, запугивание, оскорбление или физическое насилие над другим человеком.

Признаки буллинга: постоянные угрозы, физическое или психологическое насилие, распространение слухов, игнорирование и исключение из коллектива.

Типы буллинга

Физический буллинг: Удары и толкания — агрессоры могут использовать физическую силу для унижения или запугивания менее сильных или неопытных участников команды.

Несправедливые соревнования — например, агрессор может намеренно ставить другого спортсмена в трудные условия, чтобы тот не смог победить в спортивных соревнованиях.

Использование силы для доминирования — доминирование в тренировках или играх через физическое насилие или запугивание.

Психологический буллинг: Оскорбления и унижения — агрессоры могут насмехаться, унижать или оскорблять других спортсменов на тренировки или в соревнованиях, ставя под сомнение их способности, физическую форму или внешний вид.

Изоляция и игнорирование — изоляция спортсмена от команды, например, отказ от общения или исключение из совместных тренировок, что может создать у жертвы чувство одиночества и тревоги.

Распространение слухов — распространение ложных слухов о спортсмене, чтобы ухудшить его репутацию в команде или среди тренеров.

Социальный буллинг: Исключение из команды — агрессоры могут намеренно исключать других участников из командных активностей, тренировок или социальных мероприятий, что приводит к ощущению социальной изоляции.

Манипуляции в групповом взаимодействии — например, создание давления на других членов команды, чтобы они изолировали жертву или исключили её из общения.

*Вербальный буллинг:*Насмешки и шутки — постоянные насмешки, оскорбления по поводу внешности, личных характеристик или физической подготовки. Это может подрывать уверенность в себе и способствовать снижению морального состояния.

Принуждение к определенному поведению — агрессоры могут заставлять других спортсменов действовать по их указке, угрожая репутацией или местом в команде.
*Кибербуллинг:*Травля в социальных сетях — распространение оскорбительных сообщений или изображений о спортсмене в интернете (например, через групповые чаты или публичные страницы), что может значительно повлиять на психологическое состояние человека.
Обсуждения и критика в интернете — открытые обсуждения и критика спортсмена в социальных сетях, которые усиливают общественное давление.
*Буллинг, связанный с тренером или старшими членами команды:*Предвзятое отношение — тренеры или старшие спортсмены могут дискриминировать или запугивать младших членов команды, проявляя непрофессионализм, например, чрезмерно жесткое отношение или несправедливое распределение нагрузки.
Несправедливое распределение времени или ресурсов — например, отказ в участии в соревнованиях или тренировках, когда это не обосновано объективными причинами, что может привести к разочарованию и депрессии.
Влияние буллинга на спортсменов
Буллинг в спортивной среде может иметь долгосрочные негативные последствия для жертв:
Потеря уверенности в своих силах.
Развитие тревожности, депрессии и других психоэмоциональных нарушений.
Пониженная мотивация и желание продолжать заниматься спортом.
Возможные проблемы с физическим здоровьем, вызванные стрессом.
Как предотвратить буллинг в спортивной среде?
Обучение тренеров и педагогов методам выявления и предотвращения буллинга.
Создание инклюзивной и поддерживающей атмосферы в команде, где ценятся уважение, дружба и поддержка.
Программы по развитию эмпатии и социально-психологического климата среди спортсменов.
Раннее выявление агрессоров и жертв с помощью анкетирования или наблюдения, а также вмешательство на уровне тренера и родителей.
Конфиденциальные каналы для сообщений о буллинге в спортивных школах, чтобы жертвы могли безопасно заявить о проблемах.
Работа по предотвращению буллинга включает в себя несколько этапов: выявление буллинга, какие виды, профилактические меры (упражнения и тренинги- совместная работа с психологом, включение родителей и классных руководителей, формирование коллективного духа, дружбы между ребятами, работа с неформальными лидерами) и решение. К примеру тренинг «Эмпатия в спорте». помогает понимать чувства других игроков. Попросить игроков по очереди рассказать о своих переживаниях в разных спортивных ситуациях (например, когда они победили или проиграли). Остальные участники должны представить, что они чувствуют в аналогичной ситуации, и предложить способы поддержки или помощи. Обсудите, как важно понимать чувства других и поддерживать друг друга в спорте. Провести анонимное анкетирование среди родителей о поведение детей в домашней обстановке. Примерные вопросы: Сталкивался ли ваш ребенок с буллингом (грубое обращение, насмешки, изоляция, унижение) в

спортивной среде? Как бы вы охарактеризовали атмосферу в спортивной команде вашего реб енка? Насколько важно, по вашему мнению, участие родителей в создании безопасной спортивной среды? Как часто ваш ребенок сталкивается с конфликтами в спортивной среде? Что, по вашему мнению, тренеры могут сделать, чтобы предотвратить буллинг в команде? Что, на ваш взгляд, можно улучшить для создания безопасной и дружелюбной атмосферы в команде?

Как может проявиться буллинг в спортивной среде. Буллинг в спортивной среде может проявляться по-разному, и он имеет свои особенности, связанные с интенсивной физической активностью, соревновательным духом и социальной динамикой, характерной для спортивных коллективов. Очень важно решение проблемы буллинга в школе и на тренировочном процессе для создания здоровой и безопасной обстановки.

Профилактика буллинга

В моей практике я использую визуальные средства, такие как, стенды, оформленные красочными материалами. Разработка и рассылка памятки в чаты. («Как избежать буллинга и поддерживать дружественную атмосферу», «Что такое буллинг и почему он неприемлем в спорте?», «Описание буллинга, его вред и последствия для команды») Проведение анонимного анкетирования посредством гугл форм.(1.Как ты себя чувствуешь на тренировках?, 2. Ты когда-либо становился свидетелем того, как кто-то в команде обижал другого спортсмена?3. Если ты видел(а) буллинг в команде, что ты делал(а)? 4. Ты когда-нибудь становился жертвой буллинга в спортивной среде?5. Как ты думаешь, что нужно делать, чтобы предотвратить буллинг в команде?6. Какие чувства ты испытываешь, когда в команде кого-то обижают?7. Что ты бы хотел(а) изменить в своей спортивной команде, чтобы было комфортно всем?

Общение со спортсменами: Профилактика буллинга в спортивной среде посредством общения со спортсменами играет ключевую роль в создании безопасной и поддерживающей атмосферы. Открытое и доверительное общение помогает выявить потенциальные проблемы на ранней стадии и предотвратить их. Вот несколько подходов и техник, которые могут быть использованы для профилактики буллинга через общение:

1. Создание атмосферы открытого общения с коллективом

Открытость и доступность тренера — тренер должен быть готов выслушать спортсменов, не оценивая их, и создать условия для того, чтобы спортсмены чувствовали себя комфортно при выражении своих эмоций и переживаний.

2. Формирование командного духа и уважения

Проведение командных мероприятий — спортивные игры, тренировки или командные выезды, которые способствуют сплочению группы. Чем более команда едина, тем сложнее проявление буллинга.

3. Обучение спортсменов управлению конфликтами (тренинги с психологом)

Тренинг по разрешению конфликтов — обучать спортсменов, как правильно реагировать на конфликты, избегать агрессии и решать разногласия мирным путем.

4. Раннее выявление признаков буллинга
Если тренер замечает признаки буллинга (например, агрессивное поведение или изоляцию кого-то из команды), он должен сразу вмешаться.
Конфиденциальность — важно создать пространство для общения, где спортсмены могут анонимно сообщить о проблемах, если боятся открыто говорить о том, что с ними происходило.
6. Обучение самооценке и уверенности
Позитивное подкрепление — важно поощрять добрые поступки и активное участие спортсменов в жизни команды. Позитивная обратная связь способствует развитию здорового климата.
7. Вовлечение родителей
Регулярное общение с родителями о психологическом состоянии их детей, о проблемах, которые могут возникнуть в коллективе, а также вовлечение родителей в поддержание здоровой атмосферы в спортивной школе.
8. Моделирование ситуаций
Моделирование негативных ситуаций — создание сценариев, в которых моделируются ситуации буллинга, чтобы спортсмены могли увидеть, как они могут реагировать в таких случаях. Это может быть частью тренировки на командный дух.
9. Постоянная работа над командной этикой
Четкие правила поведения — создание чётких правил для спортсменов о том, что является неприемлемым поведением в команде. Все участники должны быть ознакомлены с этими правилами, а тренер должен следить за их соблюдением.

Моделирование лидеров среди спортсменов — выбор капитанов или старших игроков, которые будут задавать тон в коллективе и поддерживать атмосферу уважения и дружбы.

Профилактическая системная работа, создание атмосферы доверия, благоприятного психологического климата, когда каждый спортсмен ощущает свою ценность, безопасность и уважение со стороны окружающих предотвращает буллинг в детской спортивной среде.

Библиография

1. Сухомлинский Г. В. Как воспитать ребенка. – М., 1998.
2. Барбара Новак Превенция буллинга в образовательных учреждениях. Издание посвящено методам предотвращения и минимизации буллинга среди учащихся, включая тех, кто занимается спортом.
3. Материалы Министерства образования и науки Республики Казахстан – Это официальные документы и рекомендации, которые касаются профилактики насилия и буллинга в образовательных учреждениях РК. Эти документы дают конкретные шаги и рекомендации для школ и педагогов, работающих с детьми.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ КОРРЕКЦИИ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ

Сенникова Т.В.,
педагог-психолог КГП на ПХВ «Павлодарский монтажный колледж»

Проблема девиантного поведения несовершеннолетних, то есть поведения, отклоняющегося от принятых в обществе норм, остается одной из наиболее острых и сложных в современной психологии и педагогике. Рост числа подростков, демонстрирующих девиантное поведение, выражающееся в различных формах - от нарушений дисциплины до правонарушений, обусловливает необходимость поиска эффективных путей решения этой проблемы.

Психологическая и педагогическая проблема

Девиантное поведение несовершеннолетних представляет собой сложную психолого-педагогическую проблему, которая включает в себя совокупность факторов, таких как:

- индивидуально-личностные факторы: кризис подросткового возраста, характеризующийся физиологическими и психологическими изменениями, стремлением к самостоятельности и идентичности, акцентуации характера, низкая самооценка, дефицит социальных навыков, эмоциональная нестабильность, импульсивность, склонность к риску,
- семейные факторы: дисфункциональная семья (конфликты, разводы, насилие), жестокое обращение с ребенком, гиперопека или недостаток внимания и поддержки, неадекватные методы воспитания, асоциальное поведение родителей,
- социально-культурные факторы: негативное влияние сверстников, вовлечение в девиантные группы, доступность психоактивных веществ, влияние средств массовой информации, пропагандирующих насилие и асоциальное поведение, социально-экономические проблемы (бедность, безработица).

В психологии и педагогике существует множество теорий, объясняющих девиантное поведение несовершеннолетних. Среди них можно выделить:

- теория социальной дезорганизации (Э. Дюркгейм, Р. Мертон): девиантное поведение рассматривается как следствие нарушения социальных связей и норм, когда человек не видит смысла в соблюдении правил [5],
- теория дифференциальной ассоциации (Э. Сазерленд): подростки усваивают девиантные формы поведения в процессе общения с носителями девиантной субкультуры, перенимая их ценности, установки и навыки [11],
- теория социального научения (А. Бандура): девиантное поведение формируется в результате наблюдения и подражания, особенно если наблюдаемый человек обладает авторитетом или высоким статусом [2],
- теория стигматизации (Г. Беккер, Э. Лемерт): девиантное поведение может быть результатом навешивания на человека "ярлыка" девианта, что приводит к его изоляции и дальнейшему закреплению девиантного поведения [3].

Среди ученых, внесших вклад в изучение проблемы девиантного поведения несовершеннолетних, можно выделить Л.С. Выготского, А.С. Макаренко, Ж. Пиаже, Э. Эриксона, А. Бандуру, Э. Дюркгейма, Р. Мертона, Г. Беккера, Э. Лемерта и др.

Традиционные пути решения проблемы

Традиционные подходы к решению проблемы девиантного поведения несовершеннолетних включают:

- педагогические методы: беседы, лекции, убеждение, поощрение и наказание, организация досуга и занятости подростков, вовлечение их в кружки и секции,

- психологические методы: индивидуальная и групповая психотерапия, тренинги социальных навыков, работа с семьей, консультирование родителей,
- социальные методы: работа с семьей, органами опеки и попечительства, комиссиями по делам несовершеннолетних, вовлечение в позитивную деятельность, профилактика правонарушений.

Инновационные методы коррекции

В настоящее время все большее распространение получают инновационные методы коррекции девиантного поведения несовершеннолетних, такие как:

- арт-терапия: использование искусства (рисование, лепка, музыка, танцы) для выражения и проработки эмоциональных проблем, снятия напряжения, развития творческого потенциала. по мнению швейцарского психолога к. юнга, арт-терапия, в значительной мере облегчает процесс становление личности человека, которое основывается на установлении идеального баланса между бессознательным и сознательным «я». важной задачей арт-терапии является свести вмести сознание и бессознательное «лицом к лицу» и объединить их для эффективного взаимодействия,
- техника нейрографики - это творческий метод трансформации мира, формирование и трансформация бессознательного, изменение впечатлений под заданный контекст. метод основан на использовании алфавита визуального языка, геометрических архетипов и специальных графических алгоритмов. нарисовать можно всё. линии действия, узоры жизненных обстоятельств, траектории движения во времени, графические решения сложных задач коммуникации. нарисовать и перерисовать, снимая внутренние ограничения, накопленные за годы жизни. создать собственный рисунок, гармонизируя его таким образом, что вселенная примет его как инструкцию к применению. один из принципов нейрографики гласит: любая задача имеет графическое решение,
- игровая терапия: использование игры для развития социальных навыков, эмоциональной регуляции, разрешения конфликтов, обучения конструктивным способам поведения,
- песочная терапия: использование песка и миниатюрных фигурок для исследования и разрешения конфликтов, переживаний, травм, для развития самосознания и уверенности в себе,
- сказкотерапия - инструмент психологической помощи людям, которые попадают в разные жизненные ситуации и страдают от внутренних конфликтов, страхов и других травмирующих событий. развивает эмоциональный интеллект подростка, улучшает социальные навыки, помогает преодолеть страхи,
- метафорические ассоциативные карты (мак) – это проективные карты или карты ассоциаций. это наборы картинок с яркими изображениями людей, животных, пейзажей и ситуаций, с помощью которых можно глубже погрузиться в бессознательное и помочь человеку распознать свои проблемы и переживания, получить ответы на важные вопросы.

Какие проблемы помогают решить метафорические карты?

- повышение самооценки и уверенности в себе мак помогают раскрыть внутренние ресурсы и увидеть свои сильные стороны;
- преодоление страхов, фобий и тревожности;
- работа с депрессией, апатией и эмоциональным выгоранием;
- управление стрессом и эмоциональными перегрузками.
- **Телесно-ориентированная терапия**: работа с телесными ощущениями для снятия напряжения, улучшения самосознания, осознания границ тела, для развития эмоциональной регуляции.

– **Метод narrative practices (нарративная практика)**: помощь подросткам в переосмыслении негативного опыта, создании новых, более адаптивных narrative (историй о себе), что способствует изменению самовосприятия и поведения. Это когда терапевт помогает своему клиенту «написать» историю своей жизни. Построить ее так, как хочет сам человек, а не так, как хотят от него окружающие.
– **Метод системной семейной терапии**: работа со всей семьей для выявления дисфункциональных паттернов взаимодействия, изменения коммуникации, улучшения взаимопонимания и поддержки.
– **Метод когнитивно-поведенческой терапии**: помощь подросткам в выявлении и изменении негативных мыслей и убеждений, которые приводят к девиантному поведению, обучение новым, адаптивным способам реагирования на сложные ситуации.

Практическая часть:

В своей повседневной работе педагог-психолог колледжа очень часто сталкивается со студентами, у которых прослеживается девиантное поведение. Чаще всего это те ребята, которые пришли учиться на 1 курс. Что же может послужить таким толчком?

Студент «Денис», сейчас учится на 3 курсе. На 1 курсе у «Дениса» прослеживалась повышенная возбудимость, низкий уровень эмоционально-волевого контроля.

Работа педагога-психолога:

Наблюдение:

- непосредственное, стороннее наблюдение на занятиях, в общении;

Установление контакта:

- **создание безопасного и доверительного пространства.** Для студента были созданы доверительные отношения, в которых он почувствовал, что его понимают. Стараются понять его точку зрения;

- предложение провести индивидуальную консультацию.

На данном этапе студент определился, что хочет пройти ряд индивидуальных консультаций, убедился в том, что все, что будет обсуждаться на сессиях, останется между нами.

Был разработан индивидуальный план, который включает методы, психологические методики для индивидуальной работы со студентом:

Индивидуальный план работы с учащимся группы риска
на 202_-202_ учебный год

Цель: Нормализация эмоционального состояния, коррекция поведенческих навыков, формирование адекватного восприятия окружающего мира.

Задачи:

1. Обеспечение безопасности обучающегося, снятие стрессового состояния;
2. Изучение особенностей психолого-педагогического состояния обучающейся для своевременной профилактики и эффективного решения проблем, возникающих в психическом состоянии, общении, развитии и обучении;
3. Формирование позитивного образа «Я»;
5. Коррекция эмоциональной сферы.

ФИО студента: _____Дата рождения: _____

Форма работы: индивидуальная. Сроки реализации: _____ учебный год.

№	Содержание работы	Сроки	Ответственный
1	Изучение социального паспорта и данных учащегося.	Сентябрь	Педагог-психолог
2	Выявление индивидуальных личностных особенностей	сентябрь-	Педагог-психолог

	и психологического состояния учащегося, путем комплексной психолого-педагогической диагностики.	октябрь	
3	Тест Басса-Дарки, Спилбергера, социограмма семьи	Ноябрь - декабрь	Педагог-психолог
4	Тест Люшера, проективные методики - МАК; - ДДЧ; - Барашек в бутылке; - Нейрографика; - Упражнение «Игра в каракули»; - Арт-техника «Живой дом».	Январь-май	Педагог-психолог
5	Индивидуальные консультации	В течение года	Педагог-психолог
6	Социально-педагогическая адаптация во внеучебной деятельности. Организация внеурочной, досуговой деятельности студента. Вовлечение студента в кружки и секции (в соответствии с интересами и склонностями,участие в проектной деятельности, конкурсах)	В течение года	Куратор, педагог-психолог, преподаватели
7	Знакомство с семьей студента и психопросвещение родителей\опекунов, по следующей тематике: особенности подросткового периода и общение с подростком; сохранение доверия в семье; увлечения и интересы подростков; кризисные периоды.	В течение года	Педагог-психолог, социальный педагог
8	Оказание психологической помощи родителям/опекунам в вопросах воспитания, разрешения трудностей и конфликтных ситуаций с студентом.	В течение года	Педагог-психолог, социальный педагог
9	Посещение уроков с целью наблюдений за студентом	В течение года	Педагог-психолог
10	Мониторинг проделаной работы, путем проведения повторных психологических исследований и беседы с учащимся, для получения результата о проеделанной работе.	Июнь	Педагог-психолог
11	Проведение тренинговых занятий в группе	В течение года	Педагог-психолог

Педагог-психолог: _____

На первой консультации «Денис» рассказал о себе, семье, окружении. То есть был собран полный анамнез студента.

- мальчик старший в семье, отец с семьей не жил и не живет, т.е. ребенок его никогда не видел, мать ограничена в правах, есть младшая сестра, мальчик проживает с опекуном.

Вся информация такого порядка, которая нужна для работы со студентом в дальнейшем, а также для понимания природы девиантного поведения «Дениса».

Далее все остальные консультации и групповые занятия со студентом проводились в течение учебного года согласно плана работы.

Исключения составляли те моменты, когда «Денис» сам приходил на консультацию, по собственному запросу.

При первой работе с техникой нейрографики он пробовал рисовать свое эмоциональное состояние, чтобы понять, что же он сейчас чувствует и испытывает (рисунок 1)

Рисовал, при этом как «Денис» объяснил, в душе была буря эмоций, которые после совместно с психологом «сглаживали».

Второй рисунок через 3 месяца работы с «Денисом»

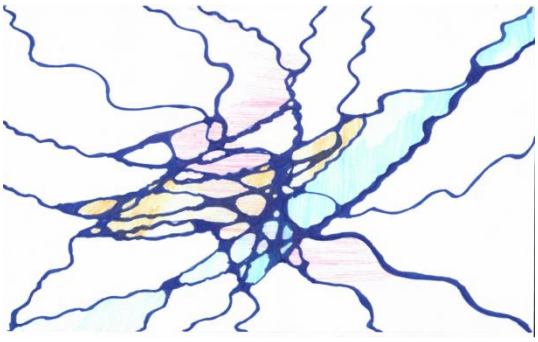

Рисунок 1

Рисунок 2

Рисовал свое желание, которое позже осуществил. Желание встретиться с мамой и поговорить.

На протяжении года велась работа со студентом. На данный момент он учится на 3 курсе. Налажены отношения с опекуном, сестрой и двоюродным братом. Обиды на маму нет.

По желанию студента приходит на психологические консультации.

Таким образом, проблема девиантного поведения несовершеннолетних требует комплексного подхода, сочетающего традиционные и инновационные методы коррекции. Важно учитывать индивидуальные особенности подростка, его семейное и социальное окружение. Эффективность профилактики и коррекции девиантного поведения зависит от своевременного выявления проблемы, профессионализма специалистов, активного участия родителей и всего общества.

Библиография

1. Айзенк, Г. Ю. (2002). Психология преступности. Москва: Эксмо.
2. Бандура, А. (2000). Теория социального научения. Санкт-Петербург: Речь.
3. Беккер, Г. (2001). Аутсайдеры: исследования по социологии девиантности. Москва: Институт общественного мнения "Аналитика".
4. Выготский, Л. С. (1984). Проблемы дефектологии. Москва: Педагогика.
5. Дюркгейм, Э. (1996). Самоубийство: социологическое исследование. Москва: Мысль.
6. Коэн, А. (2004). Девиантность и социальный контроль. Москва: Университетская книга.
7. Лемерт, Э. (2002). Социология отклонения. Москва: АСТ.
8. Макаренко, А. С. (1951). Педагогическая поэма. Москва: Государственное издательство детской литературы.
9. Мертон, Р. (1994). Социальная теория и социальная структура. Москва: АСТ.
10. Пиаже, Ж. (1997). Избранные психологические труды. Москва: Международная педагогическая академия.
11. Сазерленд, Э. (2000). Девиантность. Москва: Юрист.
12. Эриксон, Э. (1996). Идентичность: юность и кризис. Москва: Прогресс.
13. Абрамова, Г. С. (2010). Возрастная психология. Москва: Академия.
14. Божович, Л. И. (2008). Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва: Просвещение.
15. Обухова, Л. Ф. (2012). Детская психология. Москва: Юрайт.

ОҚУҒА ҚҰШТАР МЕКТЕП

ЧИТАЮЩАЯ ШКОЛА

ЗНАЧЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Аульбаева А.Р.,
главный специалист по библиотечному делу филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПР по Павлодарской области»

Современная библиотека образовательной организации — это не просто место для хранения книг, а динамичное образовательное пространство, играющее ключевую роль в формировании эффективной обучающей среды. В условиях быстро развивающихся технологий и информационного общества библиотеки становятся центрами, обеспечивающими доступ к знаниям, стимулирующими учебную деятельность и поддерживающими развитие у детей навыков XXI века.

Основные функции библиотек:

- Аккумулирующая - библиотека формирует, накапливает, систематизирует и хранит библиотечно-информационные ресурсы.
- Сервисная - библиотека предоставляет информацию об имеющихся библиотечно-информационных ресурсах, организует поиск и выдачу библиотечно-информационных ресурсов.
- Методическая - библиотека разрабатывает учебные и методические материалы по основам информационной культуры пользователей, алгоритмы и технологии поиска информации.
- Учебная - библиотека организует подготовку по основам информационной культуры для различных категорий пользователей.
- Просветительская - библиотека приобщает обучающихся к сокровищам мировой и отечественной культуры.
- Воспитательная - библиотека способствует развитию чувства патриотизма по отношению к государству, своему краю.
- Социальная - библиотека содействует развитию способности пользователей к самообразованию и адаптации в современном информационном обществе.
- Координирующая - библиотека согласовывает свою деятельность с другими библиотеками.

В соврменном мире развитой информационной среды мы наблюдаем стремительное уменьшение ценности школьной библиотеки в ее текущем виде:

- учащиеся и педагоги находят нужную им информацию в Интернете;
- библиотека перестает отвечать требованиям по предоставлению релевантной информации в условиях ограниченного времени;
- статус и престиж библиотекаря существенно уступает другим профессиям в сфере работы с информацией.

В начале 2000-х гг. в ряде стран произошла трансформация деятельности школьных библиотек в центры активного обучения детей и подростков. Среди стран, взявших курс на превращение библиотек образовательных организаций в общественные образовательные, культурно-просветительские и досуговые центры, – США, Великобритания, Австралия,

Новая Зеландия, Канада, Южная Корея, Германия, КНР, Нидерланды, Швеция, Израиль, Сингапур, Япония и др. Библиотека становится точкой доступа к самым современным технологиям работы с информацией, фокус ее деятельности смещается от книговыдачи в сторону предоставления доступа к электронному, мультимедийному и интерактивному контенту. В библиотеках внедряют технологии работы с информацией для самообразования, коллаборации, поиска, обработки и распространения информации [3].

Исходя из мирового опыта можно рассмотреть несколько моделей организации пространства школьных библиотек.

Центр информационной грамотности

Современная библиотека активно содействует формированию информационной грамотности учеников, что является важнейшим аспектом современной образовательной среды. Библиотекари обучают детей и подростков навыкам эффективного поиска информации, критической оценки источников, работе с цифровыми и традиционными ресурсами. В условиях перегруженности информацией, умение работать с ней становится необходимым для успешного обучения и принятия обоснованных решений в жизни.

Кроме того, современные библиотеки предоставляют доступ к разнообразным базам данных, электронным журналам, научным публикациям, что открывает учащимся новые горизонты для углубленного изучения предметов и самостоятельного поиска знаний.

Пространство для самостоятельной работы и творчества

Современная библиотека становится не только местом для получения знаний, но и пространством для развития творчества и самостоятельной работы. В библиотеках создаются зоны для групповых и индивидуальных занятий, что позволяет учащимся работать над проектами, выполнять исследования и готовиться к урокам в комфортной и продуктивной обстановке.

Организация выставок, мастер-классов, творческих конкурсов и других мероприятий способствует развитию у учеников креативности и инициативности. Таким образом, библиотека становится не только хранилищем знаний, но и активным участником образовательного процесса, создающим условия для личностного роста.

Интеграция с учебным процессом и поддержка педагогов

Современные библиотеки активно интегрируются в учебный процесс, поддерживая педагогов в подготовке материалов для уроков, создании учебных проектов и исследовательских работ. Они предоставляют учителям доступ к учебной и научной литературе, а также к ресурсам, которые помогают разнообразить методы обучения и повысить его эффективность.

Библиотека может быть как хранилищем классических учебников, так и источником новых педагогических методик, учебных программ и технологий. Благодаря этому библиотека становится важным партнёром учителей в создании интегрированного образовательного пространства, ориентированного на современные требования к обучению.

Доступ к цифровым и мультимедийным ресурсам

С развитием цифровых технологий школьные библиотеки значительно расширили свои функции. Они уже не ограничиваются только физическими книгами и журналами. Современная библиотека предоставляет учащимся доступ к онлайн-ресурсам, виртуальным лекциям, образовательным платформам и мультимедийным материалам. Это позволяет учащимся изучать материалы в удобном формате, работать с интерактивными источниками и использовать новейшие образовательные технологии для углубленного изучения предметов.

Кроме того, библиотеки часто оснащены компьютерными классами, что помогает ученикам развивать навыки работы с цифровыми инструментами, а также получить доступ к образовательным онлайн-курсам и программам.

Место для межличностного общения и социальной активности

Современная библиотека становится важным центром социальной активности учащихся. Здесь школьники могут не только учиться, но и обмениваться идеями, участвовать в обсуждениях, работать в командах. Это способствует развитию коммуникативных навыков, а также позволяет расширить кругозор и взгляд на мир через общение с другими людьми.

Организация клубов по интересам, литературных встреч, дискуссий и совместных проектов помогает создать атмосферу сотрудничества и взаимопомощи, что в свою очередь положительно сказывается на качестве образовательного процесса.

Платформа для поддержания психологического комфорта

Библиотека может стать оазисом спокойствия и уединения в школьной среде, предоставляя учащимся возможность найти время для отдыха, саморазмышлений и работы в тихой обстановке. Особенно это важно в условиях стресса, который может сопровождать интенсивное обучение. Чтение книг, участие в тихих групповых занятиях или проектной деятельности помогает снизить уровень тревожности и стресса у учащихся.

Возможно каждая из представленных моделей не может быть в «чистом» виде. Возможно необходимо сгенерировать более гибкую модель, объединяющую принципы нескольких моделей. Здесь все зависит от имеющихся ресурсов – управленческих, организационных, кадровых и финансовых.

В любой из представленных моделей, школьный библиотекарь должен быть не просто специалистом, проводящим мероприятия по поддержке чтения и умеющим по запросу найти релевантную информацию во всем многообразии ресурсов. Он должен быть проактивным, предлагать информацию без запроса, ориентируясь на интересы и потребности учащихся, педагогов, родителей.

По мнению специалистов, школьная библиотека должна будет выступать как инструмент цифровой трансформации информационно-образовательного пространства современной школы в том случае, если:

— цель деятельности школьной библиотеки – поддержка процессов подготовки и воспитания личности, обладающей развитыми когнитивными, коммуникационными и технологическими навыками;

— организация деятельности школьной библиотеки ориентирована на реализацию положений государственной образовательной политики по подготовке кадров для цифровой экономики;

— функции школьной библиотеки определены с учетом возможностей современных цифровых технологий в области библиотечно-информационной, образовательной, воспитательной и культурно-досуговой деятельности;

— деятельность школьной библиотеки обеспечена организационными, информационными, кадровыми, материально-техническими ресурсами и методической поддержкой.

Библиотека должна перестать выглядеть в глазах руководителей образовательных организаций, педагогов и учащихся местом, в котором хранятся учебники и старая литература, а стать центром информационной поддержки образовательной деятельности школы, обеспечивающим доступ к самым актуальным и релевантным источникам информации и технологиям работы с ней, включая сопутствующие инструменты: электронные каталоги, образовательные платформы, рекомендательные сервисы, сервисы создания контента.

Современная библиотека — это не просто хранилище информации, а важный элемент учебной среды, который поддерживает учеников в их образовательном пути, развивает их творческие и интеллектуальные способности, формирует информационную грамотность и предоставляет возможность для социализации и личностного роста. В условиях быстрого технологического прогресса и изменений в образовательных подходах, роль школьной библиотеки в организации эффективной и адаптивной обучающей среды будет только возрастать.

Библиография

1. Володин Б.Ф. Всемирная история библиотек.- СПб.: Профессия, 2002.-352 с
2. Иванова Е.В. Школьные библиотеки в информационно-образовательной среде:практическое пособие.- СПб.: Профессия,2009.- 240 с
3. Иванченко Д.А. Школьная библиотека в условиях цифровой трансформации образования // Проблемы современного образования.- 2021.-№ 1.- С. 129-143

ЧИТАТЬ ИЛИ НЕ ЧИТАТЬ?

Городничева С. В.,
учитель русского языка и литературы,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №14 города Павлодара»
отдела образования города Павлодара, управления образования Павлодарской области

21 век диктует свои правила, в том числе и в сфере образования. Меняются образовательные ориентиры. Идея всестороннего развития личности уступает место развитию способностей ученика, самоконтролю и самообразованию. Отсюда напрашивается вопрос: при обилии технологических новинок, которые упрощают жизнь и быт человека, так ли уж необходим нам навык чтения и умение анализировать прочитанное?

Еще в 20 веке ключевыми навыками, определявшими грамотность, были чтение, письмо и арифметика, а сегодня на первый план выходят уже другие базовые и профессиональные навыки. И эти навыки не доступны электронному алгоритму, они позволяют нам адаптироваться, реагировать нестандартно, быть готовыми к возможным изменениям.

Проблема кризиса читательской грамотности – это, к сожалению, проблема не одного человека, а целого общества.

Одним из инструментов, позволяющих полноценно овладеть этими навыками, является читательская грамотность.

В работе по формированию читательской грамотности выделяют следующие ключевые направления:

- чтение и понимание различных текстов, включая учебные;
- работа с информацией, представленной в различной форме;
- использование полученной в тексте информации для решения различных учебно-познавательных и учебно-практических задач. От того, как понимают информацию и умеют с ней работать обучающиеся, зависит формирование основ их читательской компетенции.

В своей работе «Педагогическая модель формирования основ читательской компетентности» Н.Е. Колганова дает следующее определение читательской компетенции: «Читательская компетентность – это интегративное качество личности, характеризующееся: ценностным отношением к чтению и знанию, получаемому посредством чтения литературы, доступной по содержанию и форме (зачем читать?); наличием читательского кругозора и литературоведческих представлений; знанием круга чтения в его жанровотематическом разнообразии (что читать? о чем читать?); умением выполнять необходимые читательские действия в работе с книгой и произведением с целью формирования и развития потребности в чтении; наличием продуктивных способов чтения, качественного навыка чтения (как читать?)».

То есть читательская грамотность направлена на работу с любым текстом, а читательская компетентность – на работу с художественным текстом (вот потому-то для формирования и развития этой компетентности и необходима литературоведческая база).

Со временем термин «читательская грамотность» претерпел изменения в своем значении. Это больше не синоним начитанности или техники чтения, это способность понимать, использовать и анализировать прочитанное. Это умение получить из текста информацию, построив на ее основе суждения, умение сделать выводы и интерпретировать их, основываясь на собственных знаниях.

Заметим, что читательская грамотность формирует очень важные профессиональные компетенции, такие как системное мышление, коммуникация, умение мыслить творчески и эмоциональный интеллект через погружение в мысли и чувства литературных героев.

Функциональная грамотность не может быть «привязана» к какому-то одному предмету. Все, что человек узнает в течение всей своей жизни, способствует расширению его функциональной грамотности. Это все, что помогает ему решать жизненные задачи, может использоваться как рабочий инструмент для решения поставленных жизненных задач.

Ученые утверждают, что чем лучше мы понимаем события в повествовании, тем лучше способны понять действия и поведение окружающих нас людей в реальной жизни.

Невероятно, но чтение может очень достоверно имитировать реальность и производить аутентичные эмоциональные реакции. От уровня сформированности читательской грамотности напрямую зависит умение эффективно работать с информацией.

Навыки системного мышления, понимание того, как конкретные изменения влияют на совокупность ключевых процессов, умение прогнозировать результаты можно тренировать во время чтения не только специализированной литературы, но и художественной.,

Теория поколений, описание временных циклов в истории и связанных с ними характерных особенностей, также взглядов людей, родившихся в определенные хронологические отрезки, дает нам информацию о том, что поколение А (альфа) в корне отличается от предшественников по многим пунктам. Они динамичные пользователи всемирной паутины. Но тем не менее остро стоит вопрос, что будут читать наши дети в будущем и будут ли вообще?

Наше цифровое поколение абсолютно не читает, даже, взрослых не застанешь вдумчиво читающими. Некогда. Бешеный ритм жизни, занятость и усталость задвигают книгу на задний план, зачастую заменяя ее просмотром аналогичных фильмов. Ведь это проще. Так, увы, у нас происходит знакомство с классикой. Огромный процент детей не читает.

Почему же так важно читать?

При самостоятельном чтении мы создаем свои, собственные, уникальные картинки действительности, погружаемся в сложный литературно-художественный мир, как бы участвуем в сотворчестве, создавая у себя в голове фантастические миры, на основе созданных писателем образов.

Мы развиваем свой словарный запас, нам легче высказывать свои мысли и доносить информацию до собеседника. Литература «поглощает» из нашей речи слова-паразиты.

Нечитающий ребенок чаще всего вырастает интровертом.

Подрастающему человеку жизненно необходимо телесное и душевное прикосновение. Интернет в этом случае всего лишь иллюзия, не дающая той теплоты, которую дарит живое общение с человеком и глубокое погружение в созданный писателем художественный мир. Функциональную и читательскую грамотность можно сравнить с мышцами человека, которые необходимо накачивать, а успех зависит от вложенного времени и усилий.

В решении данной проблемы эффективны стратегии смыслового чтения и работа с текстом. Можно выделить несколько технологий, методик, направленных на формирование читательской компетентности. К ним можно отнести: стратегиальное чтение (Сметанникова Н.Н.), технологию РКМЧП, технологию продуктивного чтения. В работе с текстом во время чтения (технология РКМЧП) хорошо использовать следующие приемы: чтение с пометками (ИНСЕРТ), чтение со СТОПом, ЧТЕНИЕ - СУММИРОВАНИЕ В ПАРАХ, чтение про себя с вопросами, двойной дневник (двухчастный, трехчастный дневник).

Для формирования читательской грамотности необходимо использовать деятельностные, личностно-ориентированные, развивающие образовательные технологии, различные приемы и методы работы с текстом, опираясь на литературный источник,

добывать и вычленять информацию на каждом уроке, аргументировать свой ответ, проводить постоянный мониторинг понимания прочитанного. Если мы систематически и целенаправленно будем использовать методические приемы в работе над развитием чтения, то сформируем читательскую самостоятельность школьников, а ценность книги и чтения снова станет неоспоримой.

Книга – это инструкция в жизнь, усвоив которую, ты сможешь добиться многого в реальной действительности.

А нужно ли взрослым заставлять детей читать?

Заставлять нельзя, так как это даст обратный эффект. А вот своим примером возможно увлечь ребенка, помочь ему полюбить чтение. И приучают родители к книге еще маленьких детей, ведь красочная и интересная книжка всегда привлечет внимание ребенка. Поэтому только от нас, взрослых, зависит то, будут ли читать наши дети в будущем.

Одним из путей развития читательской грамотности, на мой взгляд, является стратегиальный подход к обучению смысловому чтению. Смысловое чтение – вид чтения, которое нацелено на понимание читающим смыслового содержания текста. Цель смыслового чтения – максимально точно и полно понять содержание текста, уловить все детали и практически осмыслить извлеченную информацию. По словам В.А. Сухомлинского, «кто не умеет читать - тот не умеет мыслить», поэтому важно научить ребёнка читать осмысленно. Это внимательное вчитывание и проникновение в смысл с помощью анализа текста. А любимый прием –это «Ассоциативный куст», приём работы с информацией до чтения. Он помогает сформировать умение целенаправленно читать учебный текст, задавать проблемные вопросы, вести обсуждения по заданной теме.

И в заключении хочется сказать, что в каком бы виде ни существовала в будущем книга: электронном, звуковом, телепатическом – она останется с нами, пока будет жить человек, ведь книга - это уникальный источник, подсказчик для нашей души.

«Уметь читать в широком смысле этого слова – значит «… извлечь из мёртвой буквы живой смысл», – говорил К. Д. Ушинский. – Читать – это ещё ничего не значит, читать и как понимать прочитанное – вот в чём главное».

Библиография

1. Гостева Ю.Н. Теория и практика оценивания читательской грамотности как компонента функциональной грамотности/ Ю. Н. Гостева, М. И. Кузнецова, Л. А. Рябинина, Г. А. Сидорова, Т.Ю. Чабан // Отечественная и зарубежная педагогика. - 2019. - № 4.
2. Канке В. А. Философия учебника. Монография/ В. А. Канке – М.: Издательский дом «Университетская книга», 2007. -118 с.
3. Каспржак А. Г. Новый взгляд на грамотность. По материалам международного исследования PISA-2000/ А.Г. Каспржак, К. Г. Митрофанов, К. Н. Поливанова – М: Логос.
4. Кузьмина Ю. В., Тюменева, Ю. А. Читательская грамотность 15-летних школьников: значимость семейных, индивидуальных и школьных характеристик/Ю. В. Кузьмина, Ю.А. Тюменева// Вопросы образования. – 2013.
5. Ушакова Г.И. Формирование читательской грамотности на уроках русского языка и литературного чтения в начальной школе/ Г. И. Ушакова // Образование, наука и технологии: актуальные вопросы, инновации и достижения: материалы науч. конф. – 2020.
6. Цукерман Г. А. Победа в PIRLS и поражение в PISA: судьба читательской грамотности 10–15-летних школьников/ Г.А. Цукерман, Г. С. Ковалева, М. И. Кузнецова//Вопросы образования. - 2011. - № 2.
7. Колганова Н.Е. Педагогическая модель формирования основ читательской компетентности. –М., 2020
8. Федоров В.В., Богомазов С.В., Гончарук С.Ю. и др. Формирование функциональной грамотности. Сборник задач по русскому языку для 8 – 11 классов. М.: Просвещение, 2018.
9. Мамченко А.А., Макаров М.И. Культура чтения в эпоху постграмотности: стратегии чтения и задачи образовательной школы// Ценности и смыслы. – М.,2021.

ПО ОТНОШЕНИЮ К КНИГЕ И К ЧТЕНИЮ ИДЕТ РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Семёнов С.А.

Развитие общества на протяжении сотен лет и даже тысячелетий подсказывает нам, что чтение – это благо. Однако опыт выдающихся мыслителей говорит об обратном. Рассмотрим, как относился к чтению Шопенгауэр. Он, как и многие другие философы, много времени проводил за чтением книг: «Не будь на свете книг, я давно пришёл бы в отчаяние...». В его библиотеке было 1375 книг. Однако Шопенгауэр весьма критически относился к чтению - в своём произведении «Parergaund Paralipomena» он писал, что чрезмерное чтение не только бесполезно, так как читатель в процессе чтения заимствует чужие мысли и хуже их усваивает, чем если бы додумался до них сам, но и вредно для разума, поскольку ослабляет его и приучает черпать идеи из внешних источников, а не из собственной головы. Шопенгауэр с презрением относился к «философам» и «учёным», деятельность которых в основном состоит из цитирования и исследования книг (чем, например, известна схоластическая философия) - он выступает за самостоятельное мышление. Из книг у Шопенгауэра наибольшей любовью пользовались Упанишады в переводе с санскрита на латынь.

Ницше, на которого Шопенгауэр оказал большое влияние, впоследствии выступил с критикой своего учителя. Однако, что касается чтения, их взгляды совпадают. В книге «Ecce Homo, как становятся самим собой», раздел «Почему я так умен» Ницше писал: «Ученый, который в сущности лишь «переворачивает» горы книг - средний филолог до 200 в день, - совершенно теряет в конце концов способность самостоятельно мыслить. Если он не переворачивает, он не мыслит. Он отвечает на раздражение (на прочтенную мысль), когда он мыслит, - он в конце концов только реагирует. Ученый отдает всю свою силу на утверждение и отрицание, на критику уже продуманного, - сам он не думает больше... Инстинкт самозащиты притупился в нем, иначе он оборонялся бы от книг. Ученый есть decadent. Это я видел своими глазами: одаренные, богатые и свободные натуры уже к тридцати годам «позорно начитанны», они только спички, которые надо потереть, чтобы они дали искру - «мысль». - Ранним утром, в начале дня, во всей свежести, на утренней заре своих сил читать книгу - это называю я порочным!»

К 30 годам Ницше испытал резкое ухудшение здоровья. Он почти ослеп, у него были невыносимые головные боли, которые он лечил опиатами, а также проблемы с желудком. Но в болезни Ницше усматривает и положительное изменение в своем образе жизни. В книге «Ecce Homo, как становятся самим собой», раздел «Человеческое, слишком человеческое» он пишет: «Болезнь дала мне также право на совершенный переворот во всех моих привычках; она позволила, она приказала мне забвение; она одарила меня принуждением к бездействию, к праздности, к выжиданию и терпению... Но ведь это и значит думать!.. Мои глаза одни положили конец всякому буквоедству, по-немецки: филологии; я был избавлен от «книги», я годами ничего уже не читал - величайшее благодеяние, какое я себе когда-либо оказывал! - Глубоко скрытое Само, как бы погребенное, как бы умолкшее перед постоянной высшей необходимостью слушать другие Само (- а ведь это и значит читать!), просыпалось медленно, робко, колеблясь, - но наконец оно заговорило».

Перейдем теперь к творчеству В.В.Розанова. В «Уединенном» он пишет: «Действительно, я чудовищно ленив читать. Напр., Философова статью о себе (в сборнике) прочел 1-ю страницу; и только этот год, прибирая книги после дачи (пыль, классификация), - наткнулся, раскрыл и прочел, не вставая с полу, остальное (много верного). Но отчего же, втайне, я так мало читаю? 1000 причин; но главная - все-таки это: мешает думать. Моя голова, собственно, «закружена», и у меня нет сил выйти из этой закруженности. Я жадно

(безумно) читал в гимназии: но уже в университете дальше начала книг «не ходил» (Моммзен, Блюнчли)».

Таким образом, и Шопенгауэр, и Ницше, и Розанов говорят практически об одном и том же: чтение мешает думать, мешает самостоятельно мыслить. Конечно, в молодости, в период становления как личности они читали, и читали много. Но затем чтение стало им мешать. Оно стало им не нужным.

По отношению к чтению род человеческий можно разделить на три группы. К первой относятся те, которые не читают из-за своей необразованности, отсутствия такой потребности. Раньше к этой группе относилось большинство. Сейчас, можно надеяться, эта группа уменьшилась, но остается еще довольно значительной. Ко второй группе относится большинство, это те, которые позитивно относятся к чтению, ценят его, читают много. И к третьей - единицы, это выдающиеся умы, такие как Шопенгауэр, Ницше, Розанов. Их не может быть много. Это элита человечества. К этой группе относятся те, которые достигли такого уровня, что чтение лишь мешает им мыслить. Они осознают это и к чтению относятся с недоверием и осторожностью.

По отношению к книге и к чтению идет развитие человечества: от отрицания ценности книги и чтения к признанию такой ценности и далее к пониманию, что идеи, заключенные в книгах мешают самостоятельному мышлению, делают его ординарным и вторичным. Большинство останавливается на втором этапе. К третьему приходят лишь единицы, самые выдающиеся представители человечества.

Семенов Сергей Александрович / Проза.ру

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – МҰҒАЛІМНІҢ КӨМЕКШІСІ

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ – ПОМОЩНИК УЧИТЕЛЯ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ МОТИВАЦИЯ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ

Аманжол Д.К.,
Павлодар облысы білім беру басқармасы, Аққулы ауданы білім беру бөлімінің «Жамбыл жалпы орта білім беру мектебі»КММ, ағылшын тілі пәні мұғалімі

Соңғы жылдары жасанды интеллект өмірдің әртүрлі салаларына, соның ішінде білімге көбірек әсер ете бастады. Атап айтқанда, ағылшын тілін қоса алғанда, шет тілдерін оқыту саласында айтарлықтай әлеуетке ие. Бұл мақалада біз жасанды интеллектті қолдану оқушылардың қызығушылығын арттыру, олардың нәтижелерін жақсарту және интерактивті білім беру ортасын құру арқылы ағылшын тілі сабақтарында мотивация құралы ретінде қалай қызмет ете алатынын қарастырамыз.

Ағылшын тілін оқытудағы мотивацияның рөлі. Мотивация – шет тілін үйренудегі сәттілікті анықтайтын маңызды факторлардың бірі. Тиісті мотивациясыз тіпті ең жақсы оқу материалы мен жоғары білікті оқытушы да қажетті нәтижеерге қол жеткізе алмайды. Зерттеулер мотивацияның екі түрі бар екенін көрсетеді: ішкі (өзін-өзі жетілдіру үшін білімге деген қажеттілік) және сыртқы (тануға немесе материалдық сыйақы алуға деген ұмтылыс). Ағылшын тілі сабақтарында мотивацияның осы екі түрі де маңызды, бірақ технологияны қолдану, соның ішінде ішкі мотивацияны ынталандырады, бұл өз кезегінде оқу процесінің тиімділігін арттырады.

Жедел кері байланыс. Оқудағы ЖИ-нің негізгі мотивациялық рөлдерінің бірі-жедел кері байланыс мүмкіндігі. Студенттер тапсырманы дұрыс орындағаны туралы ақпаратты бірден ала алады және қажет болған жағдайда қатені түзете алады. Бұл әсіресе тіл үйренудің бастапқы кезеңдерінде өте маңызды, мұнда қателіктер оқушының сенімін төмендетуі мүмкін. Жасанды интеллект ұсынатын жедел кеңестер мен түзетулер оқу үшін ыңғайлы және өнімді атмосфера жасайды.

Сонымен қатар, Grammarly немесе Cambridge English Write & Improve сияқты платформаларды үнемі қолдану оқушыларға жазу дағдыларын жетілдіріп қана қоймай, сонымен қатар өз қабілеттеріне деген сенімділікті арттыруға көмектеседі.

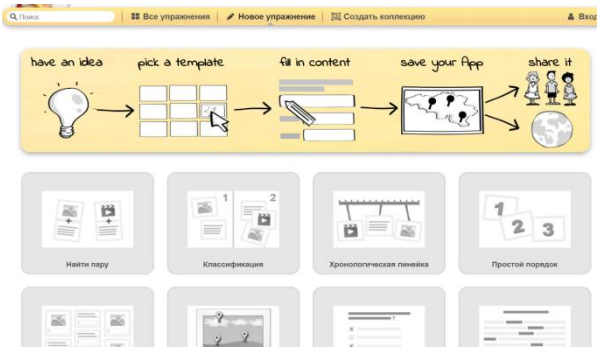

Сурет 1. Learning App платформасы. Тапсырмалар кең ауқымды кешені.

Ойын элементтері арқылы қызығушылықты арттыру. Білім беру қосымшаларында ЖИ қолдану көбінесе марапаттар, қиындық
деңгейлері және бәсекелестік тапсырмалар сияқты ойын элементтерін қамтиды. Бұл элементтер оқушылар үшін, әсіресе жастар аудиториясы үшін күшті ынталандыру болып табылатын геймификация элементін жасайды.

Kahoot! немесе Quizlet сияқты қолданбалар сабақтарда викториналар мен конкурстар ұйымдастыруға мүмкіндік береді, бұл тіл білімін жақсартуға ғана емес, достық бәсекелестік атмосферасын құруға да ықпал етеді. ЖИ әртүрлі деңгейлерге арналған тапсырмаларды автоматты түрде таңдауға, сондай-ақ нәтижелерді талдауға көмектеседі, бұл тиімді оқу процесіне ықпал етеді.

Жасанды интеллект оқушыларды қалай ынталандырады. Жасанды интеллект оқушыларды оқытуға жекелендірілген тәсілден бастап интерактивті және қызықты тапсырмаларды жасауға дейінгі бірнеше бағытта ынталандыруы мүмкін.

– Оқытуды жекелендіру. ЖИ-нің күшті жақтарының бірі - оның әр оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделу қабілеті. Duolingo, Babel немесе Lingvist сияқты ЖИ қолданатын платформалар оқушылардың жетістіктерін, олардың әлсіз және күшті жақтарын талдап, олардың білім деңгейіне сәйкес келетін материалдар мен тапсырмаларды ұсынады. Жасанды интеллект жасаған жеке сабақтар студенттер үшін әлдеқайда тартымды болуы мүмкін, өйткені олар оқу өз қарқыны мен қабілеттеріне сәйкес келеді деп санайды. Бұл бейімделмеген тапсырмалармен байланысты зеріктіруді болдырмайды және оқушылардың қызығушылығын сақтайды.

– Интерактивтілік және геймификация. Және оқу процесін қызықты ететін интерактивті тапсырмалар мен оқу ойындарын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, Siri немесе Google Assistant сияқты дауыстық көмекшілер оқушыларға көмектесе алады айтылым жаттығулары және сөйлеу дағдыларын дамыту. Жасанды интеллектке негізделген геймификация білім алушыларға басқалармен немесе өздерімен бәсекелесуге мүмкіндік береді, бұл оларды жоғары нәтижелерге жетуге ынталандырады. Білім алушы нақты уақыттағы нәтижелерін қалай жақсартатынын көргенде, бұл олардың мотивациясын арттыруға көмектеседі.

Сурет 2. Starfall платформасы. Ойын арқылы оқуды үйрену

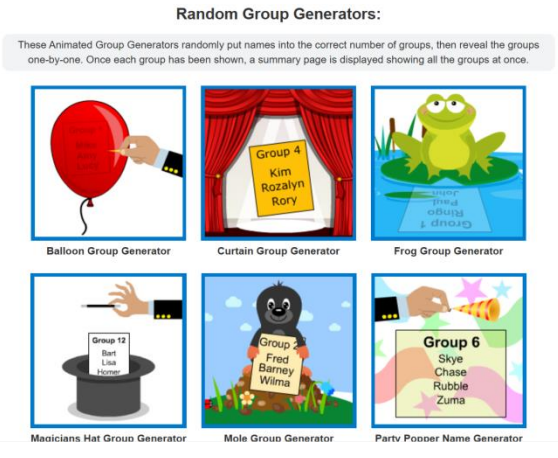

Сурет 3. Stopwatch платформасы. Топқа/жұпқа бөлу, оқушыны тақта алдына шақырудың жаңа тәсілдері

Оқыту форматтарының әртүрлілігі. Және материалды беру формаларын әр тараптандыруға көмектеседі, бұл да күшті мотиватор болып табылады. Білім алушылар мәтіндерді, аудио және бейне материалдарды, интерактивті жаттығулар мен модельдеулерді қолдана отырып оқи алады. Әр түрлі форматтар оқушылардың қызығушылығын сақтауға көмектеседі және оқуды жан-жақты етеді. Мысалы, Merge, MeQR , Assemblr EDU: Learn in 3D and AR , Foxar ағылшын тілінде сөйлесу үшін виртуалды көмекшілерді пайдалану немесе ағылшын тілінде сөйлейтін елдерге виртуалды сапарлар жасау тіл мен мәдениетке деген қызығушылықты оятуы мүмкін.

Ағылшын тілі сабақтарында ЖИ қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары.

Артықшылықтары:

– Жекелендірілген тәсіл: ЖИ әр білім алушының білім деңгейін ескеретін жеке оқу жоспарын ұсына алады.
– Қол жетімділік және ыңғайлылық: ЖИ негізіндегі бағдарламалар мен қосымшалар кез-келген уақытта және кез-келген құрылғыдан қол жетімді, бұл оқуды икемді етеді.
– *Интерактивтілік: білім алушылар тілді ойындар, модельдеу және басқа интерактивті құралдар арқылы үйрене алады, бұл оқуды қызықты етеді.*
– *Жедел кері байланыс: білім алушылар өздерінің қателіктері мен жетістіктері туралы жедел ақпарат алады, бұл жылдам прогреске ықпал етеді.*

Кемшіліктері

– Техникалық құралдарға қажеттілік: ЖИ пайдалану үшін интернетке қол жетімді құрылғылар қажет, бұл кейбір білім беру мекемелерінде шектеуші фактор болуы мүмкін.
– Білім беруді иесіздендіру қаупі: жасанды интеллектті шамадан тыс пайдалану мұғалім мен білім алушы арасындағы жеке байланыстың төмендеуіне әкелуі мүмкін, бұл әлеуметтену мен қарым-қатынас дағдыларының дамуын төмендетуі мүмкін.

– Адамның көзқарасының жетіспеушілігі: және әрдайым мотивация, психология немесе білім алушылардың жеке қажеттіліктері сияқты эмоционалды аспектілерді қарастыра алмайды.

Ағылшын тілі сабақтарында жасанды интеллектті қолдану. Соңғы жылдары жасанды интеллект технологиялары шет тілдерін оқытуды қоса алғанда, білім беру процесіне белсенді түрде енгізілуде. ЖИ ағылшын тілі сабақтарының тиімділігін арттыруға, оқушылардың белсенділігін арттыруға және оқуды жекелендіруге жаңа мүмкіндіктер ашады. ЖИ көмегімен ағылшын тілін оқыту процесін жақсарту үшін қолдануға болатын бірнеше әдістер мен құралдарды қарастырыңыз.

– Бейімделетін оқыту жүйелері.ЖИ-ге негізделген адаптивті білім беру технологиялары әр оқушы үшін жеке оқу жоспарларын құруға мүмкіндік береді. Мысалы, Duolingo платформасы оқушының үлгерімін талдау және білім деңгейіне байланысты курсты бейімдеу үшін ЖИ алгоритмдерін пайдаланады. Оқушылар өздерінің қазіргі дағдыларына сәйкес келетін тапсырмаларды алады және материалды меңгерген сайын күрделі тақырыптарды меңгеру арқылы алға жылжи алады.

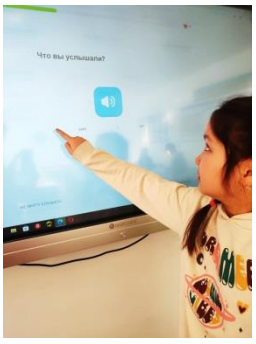

Сабақта қолдану мысалы: мұғалім лексиканы немесе грамматиканы бекіту үшін жауап беретін платформаларды қолдана алады, оқушыларға олардың әлсіз және күшті жақтарын ескере отырып таңдалатын тапсырмалар ұсынады. Бұл тәсіл оқу процесін жеделдетіп қана қоймай, ақпараттың шамадан тыс жүктелуіне жол бермейді.

– Сөйлеуді және айтылымды талдауға арналған жасанды интеллект. ЖИ қолданатын құралдар айтылу дағдыларын айтарлықтай жақсарта алады. Мысалы, SpeechAce немесе Rosetta Stone сияқты қолданбалар

оқушылардың айтылуын талдау үшін сөйлеуді тану технологияларын пайдаланады. Мұндай құралдар айтылымдағы қателерді түзетіп, жақсарту бойынша ұсыныстар бере алады.Сабақта қолдану мысалы: мұғалім оқушылар осы платформаларды өз сөйлеулерін жазу үшін пайдаланатын тапсырмаларды ұйымдастыра алады, содан кейін айтылым туралы кері байланыс алады. Бұл оқушытерге іс жүзінде сөздер мен сөз тіркестерінің дұрыс айтылуын үйренуге, сондай-ақ тілдің қолданылуына деген сенімділікті арттыруға көмектеседі.

– Чатботтар және виртуалды көмекшілер. Жасанды интеллектке негізделген чатботтар қарым-қатынас дағдыларын үйретудің тиімді құралы бола алады. Replika сияқты боттар оқушытерге сұрақтарға жауап беру және виртуалды сұхбаттасушымен сөйлесу арқылы ағылшын тілінде диалог жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл құралдар жауаптарды талдай алады және нақты уақыттағы тілдік дағдыларды жетілдіре отырып, түзетулер ұсына алады.
Сабақта қолдану мысалы: мұғалім оқушытерге чатботтарды диалогтық тапсырмаларды орындау үшін немесе әртүрлі тақырыптар бойынша виртуалды сұхбаттасушылармен сөйлесе алатын тәуелсіз жаттығулар үшін пайдалануды ұсынуы мүмкін. Бұл оқушыларды бейресми жағдайда тілді үйренуге ынталандырады және сөйлеу дағдыларын жақсартуға ықпал етеді.

– Жазбаша жұмыстарды бағалаудың автоматтандырылған жүйелері. ЖИ жазбаша жұмысты автоматты түрде бағалау үшін пайдаланылуы мүмкін, бұл тексеру процесін жылдамдатады және оқушытерге дереу кері байланыс береді. Мысалы, Grammarly немесе Turnitin сияқты платформалар грамматикалық қателер, стиль және плагиат мәтіндерін талдау үшін алгоритмдерді пайдаланады.
Сабақта қолдану мысалы: мұғалім оқушыларға тапсырар алдында мәтіндерін тексеру үшін осындай жүйелерді қолдануды ұсынуы мүмкін. Бұл оқушытерге қателіктерінен сабақ алуға және жазу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, бұл мұғалімге шығармашылық және дәлелдеу сияқты оқудың маңызды аспектілеріне назар аударуға мүмкіндік береді, бұл негізгі ЖИ қателіктерін тексеруді қалдырады.

– ЖИ негізіндегі ойын технологиялары
ЖИ негізіндегі ойындар мен ойын қолданбалары ағылшын тілін үйрену үшін пайдалы болуы мүмкін, өйткені олар оқу процесін қызықты және интерактивті етеді. Kahoot сияқты қолданбалар! және Quizlet, геймификация элементтерін пайдаланады, бұл оқушытерге викториналар мен ойын тапсырмалары арқылы жаңа білімді бекітуге мүмкіндік береді. ЖИ оқушылардың білім деңгейіне байланысты ойынның күрделілігін бейімдей алады.
Сабақта қолдану мысалы: мұғалім платформада ойын сеансын ұйымдастыра алады, онда оқушылар интерактивті түрде жаңа лексика, грамматика немесе сөз тіркестерін үйретеді. Бұл бәсекелестік атмосфераны қалыптастырады және оқушытерді белсенді қатысуға ынталандырады.

– Аудармашылар және машиналық аударма жүйелері. Google Translate немесе DeepL сияқты машиналық аударма мәтінді түсінуге және сөздік қорын кеңейтуге көмекші құрал бола алады. Бұл жүйелердегі AI оқушытерге жаңа сөздер мен сөз тіркестерін тезірек меңгеруге көмектеседі, сонымен қатар білім деңгейі жеткіліксіз болса да ағылшын тіліндегі мәтіндерді түсінуге мүмкіндік береді.
Сабақта қолдану мысалы: мұғалім оқушыларға мәтіндегі бейтаныс сөздерді аудару үшін аудармашыларды қолдануды, содан кейін олардың мағынасын контексте талқылауды ұсынуы мүмкін. Сондай-ақ, бұл құралдарды мәтіндерді ағылшын тілінен ана тіліне аудару үшін, содан кейін талдау және талқылау үшін пайдалануға болады.

Жасанды интеллект ағылшын тілін үйрену процесінде оқушылардың мотивациясын арттырудың күшті құралы болып табылады. Бұл тәрбиешілерге оқу процесін оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге, жекелендірілген және қызықты оқытуды құруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, білім берудің адами аспектісін сақтау үшін технологияны пайдалануды дәстүрлі әдістермен теңестіру қажеттілігін ұмытпаған жөн. Мотивация ретінде қолданылатын ЖИ оқу нәтижелерін едәуір жақсарта алады және білім алушылардың жаңа көкжиектер мен өзін-өзі жетілдіру мүмкіндіктерін зерттей отырып, тілді үйренуге деген ұмтылысын дамыта алады.

Ағылшын тілін қоса алғанда, заманауи ЖИ сабақ платформалары оқу процесін бейімдеу, мотивацияны жақсарту және оқу тиімділігін арттыру үшін әртүрлі мүмкіндіктерді ұсынады. Оқытушылар үшін пайдалы болуы мүмкін бірнеше өзекті платформалар:

1. **Socrative**. Нақты уақыттағы викториналар, сауалнамалар мен тапсырмаларды құруға арналған Платформа. ЖИ оқытушыларға білім алушылардың үлгерімін бақылауға және олардың нәтижелеріне қарай материалдарды таңдауға көмектеседі.

Сайт: [socrative.com](https://www.socrative.com)

2. **Edmodo**. Оқушылар мен оқытушылар арасындағы оқыту және өзара әрекеттесу платформасы. Мазмұнды ұйымдастыру, оқушытердің оқу белсенділігін бағалау және талдау үшін ЖИ қолданады.

Сайт: [edmodo.com](https://www.edmodo.com)

3. **Kahoot**! Викториналар мен ойын тапсырмаларын жасауға арналған платформа. ЖИ оқушытердің үлгерімі туралы деректерді талдауға және оларды белсенді қатысуға ынталандыруға көмектеседі.

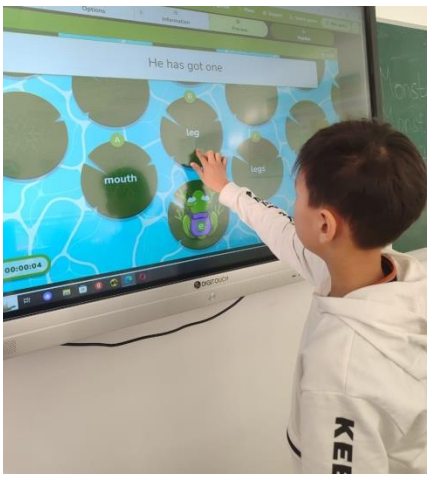

Сайт: kahoot.com

4. **Quizlet**. Тапсырмаларды бейімдеу және прогресті бақылау үшін ЖИ пайдалану мүмкіндігі бар карталар мен сынақтарды жасау жүйесі.

Сайт: [quizlet.com](https://www.quizlet.com)

5. **Grammarly**. Жазбаша тапсырмалардағы грамматикалық және стилистикалық қателерді тексеруге арналған қосымша. Мәтінді жақсарту бойынша ұсыныстар мен қателерді түсіндіру үшін ЖИ қолданады.

Сайт: [grammarly.com](https://www.grammarly.com)

6. **Edpuzzle**. Сұрақтар мен тапсырмаларды енгізуге болатын интерактивті бейне оқулықтар жасауға арналған платформа. ЖИ оқушылардың нәтижелерін талдауға және оқуды жекелендіруге көмектеседі.

Сайт: [edpuzzle.com](https://www.edpuzzle.com)

7. **Duolingo**. Сабақтарды оқушы деңгейіне бейімдеу үшін ЖИ қолданатын тіл үйренуге арналған ең танымал қосымшалардың бірі. Ол геймификацияның арқасында жоғары мотивациямен және қатысумен ерекшеленеді.

Сайт: [duolingo.com](https://www.duolingo.com)

8. **Lingvist**. Оқушылардың үлгеріміне байланысты тапсырмаларды бейімдейтін жасанды интеллект тілдерін үйренуге арналған платформа.

Сайт: lingvist.com

9. **Mango Languages**. Нақты уақыттағы бейімделу сабақтары мен тәжірибелерін ұсынатын ЖИ қолдайтын тілдерді оқыту платформасы.

Сайт: [mangolanguages.com](https://www.mangolanguages.com)

10. **Rosetta Stone.** Материалдарды жекелендіру және бейімдеу үшін ЖИ қолданатын танымал шет тілін үйрену қолданбасы.

Сайт: [rosettastone.com](https://www.rosettastone.com)

11. **Speakly**. Сөйлеу дағдыларын жақсартуға бағытталған бейімделген сабақтар мен тапсырмаларды жасау үшін ЖИ қолданатын платформа.
Сайт: [speakly.me](https://www.speakly.me)
12. **Write & Improve (Cambridge English).** Мәтіндерді талдау және түзету үшін ЖИ қолдану арқылы жазу дағдыларын жақсартуға арналған платформа.
Сайт: writeandimprove.com
13. **Google Classroom**. Сабақтар мен тапсырмаларды басқару платформасы. Платформаның өзі аі-ді тікелей қолданбаса да, ол Google Assistant және әртүрлі бағалау құралдары сияқты бірқатар ЖИ құралдарымен біріктіріледі.
Сайт: classroom.google.com
14. **Flipgrid**. Бейне шолулар мен пікірталастар құруға арналған Платформа. ЖИ бейнелерді талдауға көмектеседі және кері байланысты қолдайды.
Сайт: [flipgrid.com](https://www.flipgrid.com)

Бұл платформалар оқушылардың өзара әрекеттесуін жақсарту, жекелендірілген материалдармен қамтамасыз ету және прогресті бағалауды жеңілдету үшін жасанды интеллектті пайдаланады.

Библиография

1. Ng, A. (2016). "Artificial Intelligence: A Modern Approach". Pearson.

Кітап жасанды интеллект негіздерін әртүрлі салаларда қолдануды қарастырады.

2. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2014). "Cooperative Learning in 21st Century". Educational Psychology Review, 26(4), 351-371.

Мақалада заманауи технологиялар, соның ішінде ЖИ, шет тілдерін үйрену үшін маңызды болып табылатын кооперативті оқытуға қалай ықпал ететіні талқыланады.

3. Anderson, C. A., & Dill, K. E. (2000). "Video games and aggressive thoughts, feelings, and behavior in the laboratory and in life." Journal of Personality and Social Psychology, 78(4), 772-790.

Бейне ойындар мен технологиялардың оқушылардың когнитивті дамуы мен мінез-құлқына әсерін талқылау, бұл ЖИ қолдану арқылы оқыту әдістерімен байланысты болуы мүмкін.

4. Zhao, Y., & Jiang, F. (2018). "The Role of Artificial Intelligence in Education: Current Applications and Future Perspectives". AI in Education: Applications and Future Directions.

Бұл мақалада адаптивті жүйелер мен тіл үйренуге көмектесуді қоса алғанда, білім беру мекемелерінде жасанды интеллекттің қазіргі қолданыстары қарастырылады.

5. Miller, G. A. (2017). "Artificial Intelligence in the Classroom". The Journal of Educational Research and Practice, 7(1), 11-22.

Мақала ЖИ-ны сыныптарда қолдануды зерттеуге арналған, оны оқыту тиімділігін арттыру құралы ретінде қарастырады.

СИНГАПУРСКИЕ МЕТОДИКИ И ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ

Голованюк Э. И.,
учитель начальных классов КГУ «Средняя общеобразовательная школа №17» г. Экибастуза

Современная система образования требует развития функциональной грамотности учащихся, одной из ключевых составляющих которой является читательская грамотность. Проблема заключается в том, что традиционные методы обучения часто не позволяют в полной мере мотивировать детей к осознанному чтению и анализу текста, что снижает их интерес к литературе и ограничивает навыки критического мышления. Совмещение сингапурских методик обучения, направленных на активное вовлечение учащихся, с использованием искусственного интеллекта (ИИ) предоставляет новые возможности для решения этой проблемы.

Теоретическая часть: Основные понятия и традиционные пути решения

Читательская грамотность представляет собой способность осмысленно анализировать, выделять ключевые идеи, интерпретировать содержание и делать аргументированные выводы. В образовательной практике этот навык рассматривается как базовый для освоения всех предметных областей, поскольку он формирует основу для критического мышления, аналитической работы с информацией и успешного самообразования.

Традиционные подходы к формированию подробно исследованы в трудах В. Г. Маранцмана [1] и Л. В. Занкова [2]. Они выделяют важность последовательной работы через систематизацию фактов и рефлексии. Эти методы направлены на то, чтобы учащиеся осваивали не просто содержание произведения, а учились задавать вопросы, выявлять причинно-следственные связи и оценивать информацию в контексте.

Особое место занимает сингапурская технология, которая базируется на принципах активного взаимодействия и кооперативного подхода. Её приёмы, позволяют организовать процесс обучения таким образом, чтобы ученик был вовлечён в обсуждение и имел возможность выражать свои мысли.

Методическая часть: Инновационные способы решения проблемы

Основные стратегии включают:

Метод "Think-Pair-Share" (Думай-Парой-Поделись): учащиеся сначала обдумывают предложенный текст самостоятельно, затем обсуждают свои выводы в парах и делятся с классом. Приложения на основе ИИ, такие как ChatGPT или Quillionz, помогают формировать вопросы для анализа.

Техника "Карусель идей": ученики работают в группах, анализируя разные части повествования. ИИ-системы, такие как Mentimeter, используются для визуализации идей, что повышает заинтересованность ребят.

Технология "KWL" (Знаю – Хочу узнать – Узнал): применяется для исследования прочитанного. ИИ-инструменты, такие как Padlet, позволяют структурировать этапы работы и мотивировать учащихся [3].

Практическая реализация "KWL"

Ю. Коринец "Волшебное письмо"

Перед уроком я создаю интерактивный график в сервисе, где фиксируются три столбца: "Что я знаю?" "Что я хочу узнать?" "Что я узнал?"

Также на доске вывешиваю иллюстрации, связанные с темой рассказа.

Шаг 1. Что я знаю?": на этом этапе делятся своими знаниями о письмах и их значении.

Я задаю вопросы: "Кто из вас получал или отправлял письма? Для чего их пишут?"

Учащиеся отвечают и вносят свои мысли на интерактивной доске, например: "Письма помогают передавать новости", "Раньше писали письма от руки".

Мы обсуждаем, как они использовались, чем они отличаются от современных сообщений, что помогает активизировать знания ребят и подготовить их к восприятию текста.

Шаг 2. "Что я хочу узнать?": после обсуждения прошу сформулировать вопросы о том, что они хотели бы узнать из рассказа. Их мысли фиксируются в графике Padlet [4]. Примеры: "Почему письмо называют волшебным?" ,"Кто написал это письмо и кому?", "Какие чувства вызвало письмо у того, кто его получил?"

Они нужны для того, чтобы помочь сконцентрироваться на ключевых моментах рассказа.

Шаг 3. Чтение и обсуждение: после чтения мы возвращаемся к таблице и заполняем третий столбец "Что я узнал?". Дети пишут: "Письмо помогло герою понять свои ошибки". "Оно изменило поведение мальчика, потому что он стал добрее".

Обсуждение помогает закрепить смысловые акценты произведения и развивает умение анализировать текст.

Использование метода позволило достичь следующих результатов:

Улучшение понимания: Дети научились выделять ключевые моменты и задавать правильные вопросы к произведению.

Повышение мотивации: Интерактивный формат работы пробудил интерес к обсуждению и ответам.

Развитие навыков работы с информацией: Ученики стали лучше структурировать свои знания и понимать, как новые сведения влияют на их мнение.

Работать с текстами С. Михалкова – это всегда удивительное путешествие в мир юмора, тонкой морали и ярких образов. Чтобы превратить урок по рассказу "Слон-живописец" в живое, увлекательное обсуждение, я использовала технику "Карусель идей ".

Погружение в тему: магия первых впечатлений

На доске – яркая иллюстрация слона с кистью в хоботе, а в углу кабинета – мольберт с чистым холстом. Я спрашиваю:

"Как вы думаете, слоны могут быть художниками?"

"Что важнее в искусстве – талант или поддержка окружающих?"

Вопросы вызывают живое обсуждение. После этого дети получают доступ к платформе Mentimeter, где вводят свои предположения о том, что будет происходить в рассказе. Их мысли мгновенно появляются на интерактивной доске в виде облака слов.

Затем делю ребят на три группы, каждая из которых получает свою часть для анализа:

1: начало истории, где слон решает стать художником.

2: реакция зверей на первые картины слона.

3: признание таланта и его успех.

В течение 10 минут они читают свой фрагмент, а далее начинается самое интересное: свой вопрос группа вводит в Mentimeter [5], а результаты моментально отображаются на доске в виде списка:

"Почему слон не побоялся насмешек?"

"Как вы думаете, почему звери изменили своё мнение?"

"Могут ли они поддерживать чужой талант, если сами не разбираются в искусстве?"

Этот этап вызывает бурю эмоций, ведь ученики видят не только свои идеи, но и то, как думают их одноклассники.

Обсуждение и голосование

Теперь начинается "Карусель идей". Учащиеся активно включаются в диалог:

Кто-то говорит: "Слон продолжал рисовать, потому что это было его мечтой."

Другие возражают: "Ему нужно было больше работать над техниками, чтобы картины нравились всем."

Чтобы добавить азарта, я запускаю в Mentimeter голосование: дети выбирают самый интересный вопрос и самый аргументированный ответ на него. Результаты в виде диаграммы появляются на экране, вызывая радость у победившей команды.

Итоги работы

Развитие интерпретационных навыков: научились распознавать скрытые смыслы через собственные эмоции и опыт.

Формирование рефлексии: анализировали своё отношение к прочитанному, соотнося текст с личными жизненными ситуациями.

Умение формулировать: работа показала, как задавать содержательные вопросы для глубокого понимания произведения.

Систематизация информации: выделяли ключевые моменты и логически пытались структурировать свои мысли.

Развитие воображения: обсуждение метафор и символов стимулировало творческое мышление и умение представлять описанные образы.

Когда я готовлю уроки по литературному чтению, мне хочется, чтобы текст оживал перед глазами школьников. Чтобы они не просто прочли строки, а услышали невидимую музыку, почувствовали тепло дома, который когда-то был наполнен жизнью. Рассказ Б. Екимова "Музыка старого дома" – идеальный материал для такого занятия. Он глубокий, эмоциональный и даёт простор для размышлений.

Как мы работали с текстом

1. Думай: погружаемся в него через эмоции

Начало урока всегда должно быть интригующим. Я спрашиваю учеников:

"Как вы думаете, может ли дом "помнить" свою историю?"

"Что бы вы почувствовали, вернувшись туда, где прошло ваше детство?"

Дети задумываются, кто-то делится личными историями, кто-то просто молчит, но на лицах видно – мысли уже работают. После прочтения текста предлагаю им на минуту закрыть глаза и представить, как звучит музыка старого дома. Их ощущения они записывают в тетрадь. У кого-то это скрип половиц, у кого-то – стук дождя по крыше, у других – мелодия на пианино.

Затем я подключаю Quillionz, загружаю ключевые отрывки текста и получаю набор вопросов:

"Почему герой воспринимает звуки дома как музыку?"

"Что она символизирует?"

Школьники выбирают те, которые им ближе, и высказывают свой взгляд.

После этапа индивидуального размышления я объединяю учеников в пары, чтобы они обсудили свои ответы и договорились, какой из их выводов наиболее важный. Это не просто обмен мнениями – это работа над созданием общего видения. Например, одна из пар, обсуждая "Почему звуки детства остаются с нами на всю жизнь?", использовала ChatGPT для расширения своих идей. Учащиеся ввели запрос: "Как звуки прошлого могут влиять на человека?" – и получили ответ о том, что звуки формируют ассоциации, которые остаются в памяти как эмоциональные якоря. Один из детей сказал: "Это как мелодия, которая звучит только для тебя," а его партнёр добавил: "А я думаю, дом – это место, где всё начиналось, поэтому он всегда с нами."

Далее мы перешли к этапу совместного обсуждения в классе. Каждая пара представляла свой вывод, объясняя, почему они выбрали именно эту мысль. Чтобы структурировать идеи, я снова использовала Quillionz, задавая финальный вопрос: "Какие образы или звуки вы ассоциируете с музыкой дома?" Учащиеся вводили свои ответы через

интерактивную доску, и на экране появилось облако слов: "Бабушкино пение," "Смех," "Тишина."

Итогом работы стало создание "музыкального полотна" – эмоциональной картины, где каждый ребёнок добавил своё воспоминание или чувство. Завершили урок рефлексией: "Какую музыку вы бы хотели оставить в своём доме для будущих поколений?" Это вдохновило на размышления о семейных традициях и важности памяти, которая живёт в звуках и вещах вокруг нас.

Почему это работает?

Метод "Think-Pair-Share" с использованием ИИ делает текст живым, а обсуждение – осмысленным. Школьники не просто читают рассказ, они проживают его, пропускают через себя. Инструменты ИИ помогают отвечать на вопросы, на которые раньше бы не обратили внимания, и стимулируют их к размышлениям.

Такая работа помогает развить способность рассуждать, слушать и ценить эмоции, заложенные в литературе. А я как учитель вижу, что ребята выходят с урока не только с новым знанием, но и с частичкой тепла, которое они унесут с собой.

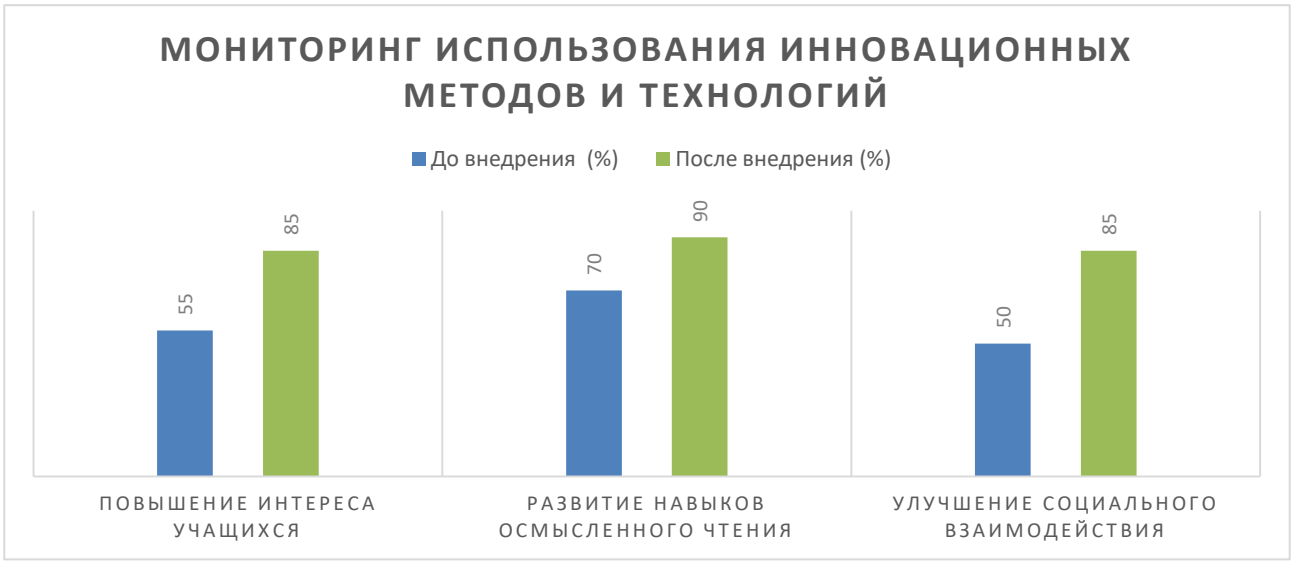

Таким образом, внедрение инновационных методов обучения и технологий ИИ продемонстрировало высокую результативность в трёх ключевых направлениях: вовлечённость, осмысленное чтение и социальные навыки. Эти показатели подтверждают действенность выбранных методик и их важность для формирования читательской грамотности у школьников.

Интеграция сингапурских методик и искусственного интеллекта в обучение литературному чтению открывает новые перспективы для формирования грамотного читателя.

Инновационные технологии, такие как ИИ, помогают сделать этот путь более доступным и интересным, адаптируя задания под индивидуальные потребности и мотивируя к самостоятельному поиску знаний.

В дальнейшем важно сосредоточить внимание на разработке интеллектуальных решений, которые поддерживают самостоятельность учащихся, развивают их

эмоциональную вовлечённость и помогают глубже осваивать содержание. Такие подходы не только формируют грамотного читателя, но и способствуют всестороннему личностному развитию, создавая прочную основу для дальнейшего образовательного пути.

Библиография

1. Маранцман В. Г. Современные подходы к обучению чтению в начальной школе. // Педагогика. – 2015. – №3. – С. 46–51.

2.Занков Л. В. Обучение и развитие. – Москва: Просвещение, 1968.

3.Падмавати М. Внедрение сингапурских стратегий преподавания в школах: Взгляд педагогов. // Международный журнал образовательных исследований. – 2017. – № 9. – С. 62–70.

4.Padlet. Инструмент для визуализации идей. – URL: https://padlet.com (дата обращения: 24.01.2025).

5.Mentimeter. Платформа для интерактивного обучения. – URL: https://www.mentimeter.com (дата обращения: 24.01.2025).

6.Quillionz. Интерактивные вопросы для анализа текста. – URL: https://quillionz.com (дата обращения: 24.01.2025).

Приложение.

Разработанные задания для формирования читательской грамотности

1. Задание «Облако слов» (по методу "Think-Pair-Share")

Цель: анализ прочитанного и выделения ключевых слов.

Ученики читают текст произведения (например, сказка "Морозко").

На первом этапе (индивидуально) ученик выбирает 5 ключевых слов, которые, по его мнению, наиболее точно описывают содержание текста.

На втором этапе (в парах) учащиеся обсуждают выбранные слова и составляют общий список.

В завершение (на уровне класса) результаты обсуждения в парах фиксируются в приложении Mentimeter в виде «облака слов», что помогает визуализировать наиболее популярные ключевые термины.

2. Задание «Рефлексия персонажа» (по технологии "Карусель идей")

Цель: укрепить умение анализировать действия персонажей и выражать свои мысли.

Класс делится на группы, каждая из которых получает задание охарактеризовать конкретного героя.

Каждая группа с помощью приложения Quillionz формирует вопросы к другим группам, связанные с поведением и мотивами персонажа.

Учащиеся передают свои вопросы по кругу следующим группам (эффект карусели), которые должны на них ответить, аргументируя своё мнение. Пример вопросов:

Почему герой поступил так? Какие ещё варианты поведения у него могли быть? Как вы оцениваете его действия?

3.Задание «Карта текста» (с использованием технологии "KWL")

Цель: сформировать навыки структурирования произведения и выделения главной мысли.

Описание:

Перед чтением ученики заполняют таблицу:

Что я знаю? (о теме текста, авторе, сюжете). Что хочу узнать? (вопросы к содержанию).

После чтения они добавляют в таблицу:

Что узнал? (новая информация, ответы на вопросы).

Результаты фиксируются в приложении Padlet для визуализации и коллективного анализа. Пример: До чтения: «Я знаю, что это русская народная сказка. Хочу узнать, как герои решают свои проблемы». После чтения: «Я узнал, что доброта и трудолюбие всегда вознаграждаются, а жадность приводит к проблемам».

ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЕКТА В СОВРЕМЕННЫЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС: ПЕРСПЕКТИВЫ И ВЫЗОВЫ

Жигулина Ю.В.,
учитель истории, педагог-исследователь КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 43 города Павлодара»

Современное образование стремительно меняется под воздействием новейших технологий, среди которых особое место занимает искусственный интеллект. Его применение в образовательной среде открывает новые горизонты для персонализации обучения, повышения эффективности учебного процесса и развития навыков XXI века. В данной статье рассмотрены цели внедрения ИИ в образовательный процесс, его актуальность и новизна, а также приведены практические примеры использования ИИ в школьном обучении.

Цели внедрения искусственного интеллекта в образование:

1. Персонализация обучения: адаптация учебных программ под индивидуальные потребности учеников, учет их способностей и скорости восприятия материала.
2. Повышение качества обратной связи: использование искусственного интеллекта для анализа успеваемости учеников и предоставления преподавателям рекомендаций для коррекции учебного процесса.
3. Развитие навыков анализа данных: подготовка учащихся к будущим профессиям, требующим работы с большими объемами данных, аналитическим мышлением и использованием технологий искусственного интеллекта.
4. Снижение учебной нагрузки на учителей: автоматизация рутинных процессов, таких как проверка домашних заданий, ведение журналов, оценка тестов и других форм контроля.

Актуальность внедрения искусственного интеллекта в образование обусловлена следующими факторами.

Технологический прогресс: искусственный интеллект быстро развивается, а навыки работы с технологиями становятся необходимыми для всех сфер деятельности.

Растущие образовательные потребности: современные ученики требуют более гибких подходов к обучению, в которых технологии могут стать неотъемлемой частью [1].

Проблема персонализации: традиционные методы не всегда эффективны для всех учащихся, тогда как искусственный интеллект способен адаптировать обучение под каждого ученика

Искусственный интеллект предлагает революционные изменения в образовательной системе, так как позволяет:

Использовать интеллектуальных помощников для подготовки материалов и автоматического обучения.

Применять виртуальных учителей и чат-боты, которые могут объяснять материал, проверять знания и отвечать на вопросы учеников в любое время.

Внедрять системы анализа данных для мониторинга прогресса учащихся и предоставления учителям детализированных отчетов с рекомендациями [2].

Учитывая все вышесказанное, хотелось бы отметить некоторые примеры использования искусственного интеллекта в школе.

Использование таких приложений, как D-ID, Gemini, и Magorny на уроках истории может существенно разнообразить учебный процесс, сделать его более интерактивным и интересным для учеников.

Приложение D-ID (анимированные изображения и аватары) позволяет создавать анимированные изображения, оживлять фотографии исторических личностей и создавать разговорные аватары на основе исторических персонажей [3].

Оживление исторических персонажей. Ученики могут увидеть, как, например, Петр I, Екатерина Великая, Алесандр Македонский или другие известные исторические фигуры «оживают» и «рассказывают» о своих достижениях или событиях того времени. Это поможет создать более персонализированное восприятие истории [рис.1].

Исторические монологи. Учитель может использовать D-ID для создания анимированных видео, где исторические персонажи «говорят» от первого лица. Например, Ленин может рассказать о революции 1917 года или Мартин Лютер Кинг о движении за права человека.

Анализ исторических событий. Ученики могут создавать свои анимированные аватары исторических личностей и записывать небольшие видеоотчеты, представляя эти события с точки зрения участников [4].

Приложение Gemini (чат-боты с ИИ). Gemini можно использовать для проведения интерактивных викторин по изученным темам. Ученики могут проверять свои знания, отвечая на вопросы, которые им задает чат-бот. Приложение поможет автоматизировать тестирование и делать его более увлекательным. Gemini может выступать как помощник для учеников, предлагая им дополнительные объяснения по сложным темам. Например, бот может пояснить причины и последствия Французской революции, помогая ученикам глубже разобраться в материале. Интерактивные уроки в формате диалога. Учитель может использовать Gemini для создания исторических диалогов, где ученики будут «общаться» с ботом, представляющим собой историческую личность. Например, ученики могут «поговорить» с Наполеоном о его походах или обсудить с Клеопатрой политическую ситуацию в Древнем Египте.

Приложение Magorny (создание дополненной реальности) — это приложение для создания элементов дополненной реальности (AR), которые можно интегрировать в учебные материалы, например, через QR-коды или специальные метки. Виртуальные экскурсии по историческим местам. Используя Magorny, учителя могут создавать интерактивные экскурсии. Ученики могут сканировать QR-коды или метки, чтобы увидеть реконструкции древних городов или знаменитых мест. Например, можно «посетить» Колизей в Риме или пирамиды в Египте, наблюдая за их моделью в реальном времени.

Интерактивные карты с AR-элементами. На уроках по истории войн или географического расширения государств, можно использовать Magorny для создания интерактивных карт.

Приложение ChatGPT открывает множество возможностей, например генерация картинок, которые могут использоваться как визуальный ряд на уроках. Как мог бы выглядеть Чингисхан в возрасте 30-40 лет? [Рис.2].

Пример задание с использованием ChatGPT

Задание

Сгенерируйте изображение Чингисхана по описанию:

1. В персидских источниках Чингисхан описывается как «рослый, рыжеволосый, белолицый и

голубоглазый», принадлежащий к роду борджигинов – «синеоких», совершенно не похожий этнически на монголов.
2. Хан был высок, носил длинную бороду, вероятно, имел рыжие волосы и зеленые глаза, хотя выглядел как восточный человек. Такое смешение европейских и азиатских черт было довольно распространено в Монголии в то время.
3. По описанию, Чингисхан был высок ростом, рыжеволос, с зелеными ("кошачьими") глазами и носил бороду. Необычная внешность Чингисхана обусловлена уникальным смешением азиатских и европейских генов на территории Монголии.

Также это задание может быть выполнено учащимися с использованием приложения Copilot. Представляю вашему вниманию рисунок из учебника [Рис 3]. Также учащимся было предложено преобразовать рисунок на основе описания в учебнике в приложении Copilot. Получившийся рисунок [Рис.4].

Рисунок 3

Рисунок 4

Вопрос использования искусственного интеллекта в процессе обучения весьма актуален. Да, кроме перспектив, есть трудности, к ним можно отнести дополнительные расходы, так как большинство приложений платные, также необходимость получения дополнительного образования педагогом для того, чтобы освоить навыки применения ИИ в учебном процессе, но результат стоит всех затрат. Современное молодое поколение максимально мобильно и не мыслит своей жизни без гаджетов, для достижения максимального уровня усвоения знаний мы, педагоги, должны говорить с ними на понятном им языке.

Искусственный интеллект постепенно становится важным элементом современного образовательного процесса. Его внедрение помогает адаптировать обучение под нужды каждого ученика, автоматизировать рутинные задачи учителя и улучшить качество образования. Однако важно помнить, что технологии ИИ не заменяют учителя, а лишь дополняют и облегчают его работу. Важно обеспечить правильное внедрение этих технологий и постоянную подготовку педагогов к работе с новыми инструментами.

Библиография

1. Бобров А. В. Искусственный интеллект и его влияние на современное образование. - Журнал информационных технологий, 2023.
2. Иванов С. П. Технологии ИИ в школе: теория и практика. - М.: Образование и технологии, 2022.
3. Khan Academy. “Personalized learning through AI”. Retrieved from https://www.khanacademy.org
4. Соколов М. А. Инновационные образовательные технологии. - М.: Просвещение, 2021.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕЙРОСЕТЕЙ ПРИ ПОДГОТОВКЕ К УРОКАМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Жумабаева С.Т., Умурзакова Г.С.,
преподаватели английского языка
КГКП «Павлодарский колледж сферы обслуживания»

Искусственный интеллект (далее - ИИ) прочно вошел в нашу жизнь, трансформируя различные сферы деятельности, и образование не стало исключением. В наше время учащиеся зависимы от современных технологий, поэтому искусственный интеллект им более близок и понятен. Искусственный интеллект стремительно проникает в повседневную жизнь. Он способен выполнять целый набор сложных задач в разных сферах науки и бизнеса, становится частью электронной коммерции, маркетинга, играет все более значимую роль в образовании [1].

Применение искусственного интеллекта открывает новые горизонты в обучении английскому языку в создании более увлекательных уроков, помогает сделать процесс изучения английского языка еще более эффективным.

Прежде всего определимся с понятиями «искусственный интеллект» и «нейросеть». Нейросеть и искусственный интеллект — это не одно и то же. Термин «искусственный интеллект» (далее – ИИ) переводится как artificial intelligence, поэтому часто в литературе можно встретить и другое сокращение AI. Термин впервые появился в 1956 и относится к широкой области научных исследований, связанных с созданием разумных машин. Нейронная сеть является одним из направлений работы в сфере искусственного интеллекта. Еще в 70–80 гг. ученые пытались создать вышеупомянутый ИИ на основе нейросетей, однако вычислительных мощностей тогда было недостаточно. Сегодня ситуация изменилась, хотя она до сих пор не идеальна. Нейросеть – это компьютерная программа, которая имитирует работу человеческого мозга и способна обучаться на основе большого количества данных. Однако можно сказать, что когда кто-то говорит об использовании в своих решениях ИИ, то в 99,9 % случаев речь идет о применении нейросетей, повсеместно применяемых для создания искусственного интеллекта [2].

Преподаватель ежедневно сталкивается с множеством задач, так как ему необходимо составлять планы уроков, проверять домашние задания, готовиться к урокам. Все это отнимает много времени и усилий. И здесь на помощь преподавателю могут прийти бесплатные нейросети, которые взяв на себя часть рутинных задач, позволят сосредоточиться педагогу на более творческой заданиях. Нейросети могут составить разные типы заданий: на заполнение пропусков, исправление ошибок, выбор правильного ответа, на отработку определенной лексической или грамматической темы и т.д.

Существует множество инструментов, которые помогают в составлении планов урока, написании текстов, переводов, визуализации. Рассмотрим полезные нейросети, основанные на технологии ИИ, которые можно использовать в процессе подготовки к урокам:

ChatGPT – отличный помощник для подготовки к урокам английского языка, вне зависимости от уровня учеников. Вот несколько способов, как его использовать:

- разработка плана урока, поможет составить структурированный план урока;
- создание учебных материалов: списки слов по темам (еда, семья, природа), подготовить карточки с лексикой, написать тексты для чтения, диалоги или упражнения;
- **р**азработка грамматических упражнений: упражнения на использование грамматических конструкций, заполнение пропусков, перестановка слов в правильном порядке, преобразование предложений, создание упражнений на различные грамматические темы;

- создание викторин, игр, тестов, кроссвордов, интерактивных диаграмм по определенной лексической теме: «Снежный ком», «Бинго», «Кто я?», «Шпионы», «Спрячь слово» и т.д.;

- объяснение сложных тем: если нужна помощь в объяснении грамматики или лексики, ChatGPT может подготовить простое и доступное объяснение;

- проверка заданий: может помочь в проверке домашних работ или письменных работ;

- ассоциации: если ввести ключевые слова или темы, тогда чат предложит ассоциации, которые позволят ученикам легче усвоить информацию;

- домашние задания: может придумать творческое или практическое домашнее задание: написать мини-историю, подготовить устное выступление;

- адаптация уроков под уровень учеников: может адаптировать материал под разные уровни: от начального до продвинутого;

- аудиоматериалы: если урок связан с аудированием, вы можете использовать ChatGPT для составления текста и озвучивать его самостоятельно (или с помощью инструментов озвучки);

- моделирование реальных ситуаций: можно смоделировать ситуации, с которыми ученики могут столкнуться в жизни (поездка за границу, собеседование);

- GPT может помочь придумать задания для учеников с разными целями: подготовка к экзамену (например, IELTS), изучение специализированной лексики (бизнес-английский, медицина, IT);

- коммуникативные задания: может составить список слов по определенной теме или коммуникативной ситуации, а также может подобрать список синонимов, антонимов, объяснить слово или коллокацию;

- творческие уроки: уроки через storytelling (рассказывание историй), использование песен, фильмов или книг.

Однако необходимо отметить, что полученную от ChatGPT надо перепроверять, иногда там встречаются ошибки.

Нейросеть Gamma - удобный инструмент для создания интерактивных и профессиональных презентаций, документов и веб-страниц с минимальными усилиями.

Преимущества использования нейросети Gamma:

- автоматическая генерация слайдов: вводите тему, а Gamma предлагает готовую структуру презентации;

- минимум ручной работы: слайды создаются с текстами, графиками и визуальными элементами;

- качество дизайна: Gamma автоматически подбирает стиль и шрифт, чтобы презентация выглядела профессионально.

Каким использовать Gamma для уроков английского языка?

- презентации для новых тем: создайте слайды на тему *«Fruits and Vegetables Vocabulary»;*

- визуализация грамматики: Составьте наглядное объяснение сложных тем, таких как времена глаголов или предлоги;

- культурные аспекты: презентации на темы, связанные с культурой англоговорящих стран (*«British Traditions», «American Holidays»*);

- кейсы для обсуждения: слайды с вопросами для обсуждения или проблемами для решения.

Преимуществом является то, что преподаватель может добавить свои правки в созданные нейросетью слайды. Презентации, сгенерированные с помощью этой нейросети, выглядят профессионально и структурировано.

Иногда на уроках требуется использовать уникальные картинки, которые сложно найти в учебниках или интернете. В таких случаях искусственный интеллект поможет в

генерации изображений на основе описания. В данном случае мы активно применяем нейросеть Шедеврум. Это мощный инструмент для создания визуального и интерактивного контента, который можно успешно применять для подготовки к урокам английского языка. Он позволяет создавать уроки, презентации и интерактивные задания с креативным подходом. Преподаватель может задать тему или описание иллюстрации, и нейросеть сгенерирует нужную картинку.

Natural Reader - нейросеть, предназначенная для преобразования заданного текста в речь, помогает тренировать произношение и понимание иностранной речи на слух — можно послушать, как диктор произносит слова и повторять за ним. Программа поддерживает более 50 языков. При регистрации вас попросят выбрать язык озвучки и голос диктора. Послушайте несколько вариантов и остановитесь на том, который больше понравился. Позже вы сможете сменить голос. Однако есть ограничения в бесплатном тарифе (озвучивает до 20 тысячи слов или 20 минут озвучки). Оно использует передовые технологии для создания естественно звучащих голосов, которые могут читать вслух любой текст, включая веб-страницы, PDF-файлы.

Использование нейросетей в образовании открывает перед учителями и учениками новые возможности. Они позволяют экономить время, автоматизировать рутинные задачи и улучшать качество обучения. Однако важно помнить, что нейросети не могут полностью заменить учителя, а выступают лишь в роли помощника, позволяющего преподавателю сосредоточиться на развитии коммуникативных навыков и творческих способностей учеников.

Приведем пример заданий, разработанных нейросетями.

1 задание в ChatGPT: нужно прописать свою задачу в поле для ввода «Составь топик на тему «Мой распорядок дня» и составь к нему 3 задания, далее кликнуть «Enter» или на стрелку для отправки и чат начнет генерировать ответ.

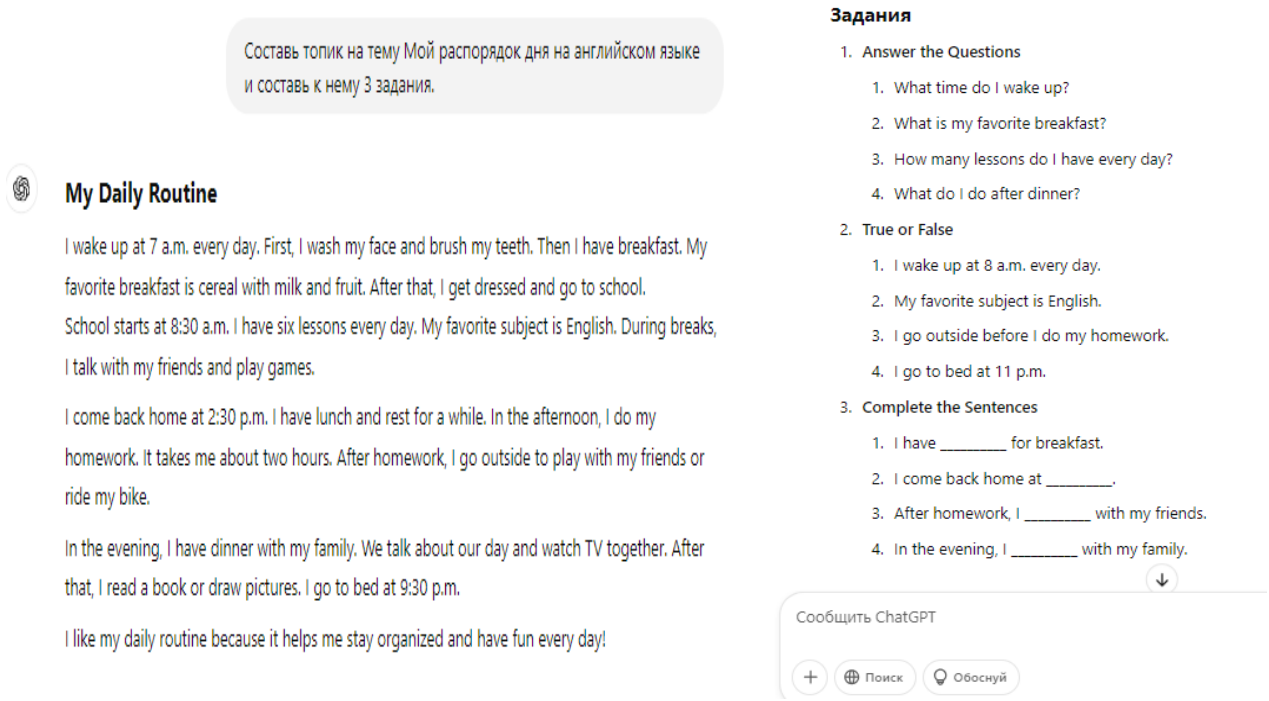

2 задание в нейросети Gamma: нужно прописать свою задачу в поле для ввода «Составь яркую презентацию на тему *«British Traditions»*, указываете количество слайдов.

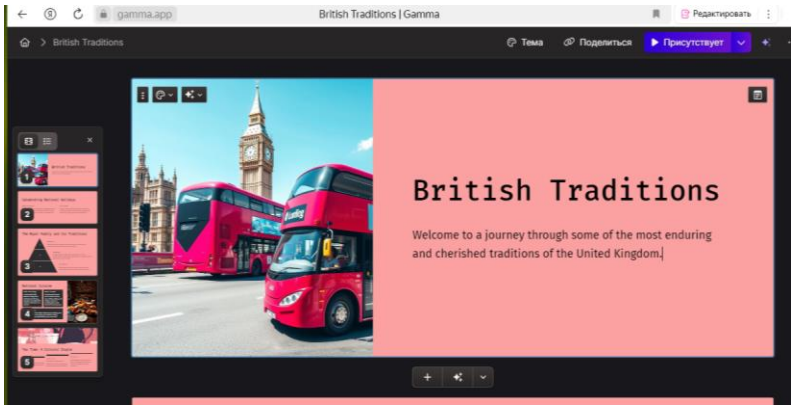

Встроенный редактор позволит добавлять текст, изображения, таблицы и диаграммы. Нейросеть также предлагает адаптивные советы и подсказывает структуру слайдов.

Библиография

1. Искусственный интеллект в образовании: Изменение темпов обучения. Аналитическая записка ИИТО ЮНЕСКО / Стивен Даггэн; ред.С.Ю. Князева; пер. с англ.: А.В. Паршакова. – Москва : Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, 2020.

2. Всё, что вам нужно знать об ИИ – за несколько минут. – Habr, 2018. – Режим доступа: https://habr.com/ru/articles/416889/. – Дата доступа: 20.04.2023. 3. A.I. Powered Tools For English Teachers. – Twee, 2023. – Режим доступа: https:// https://twee.com/. – Дата доступа: 20.04.2023.

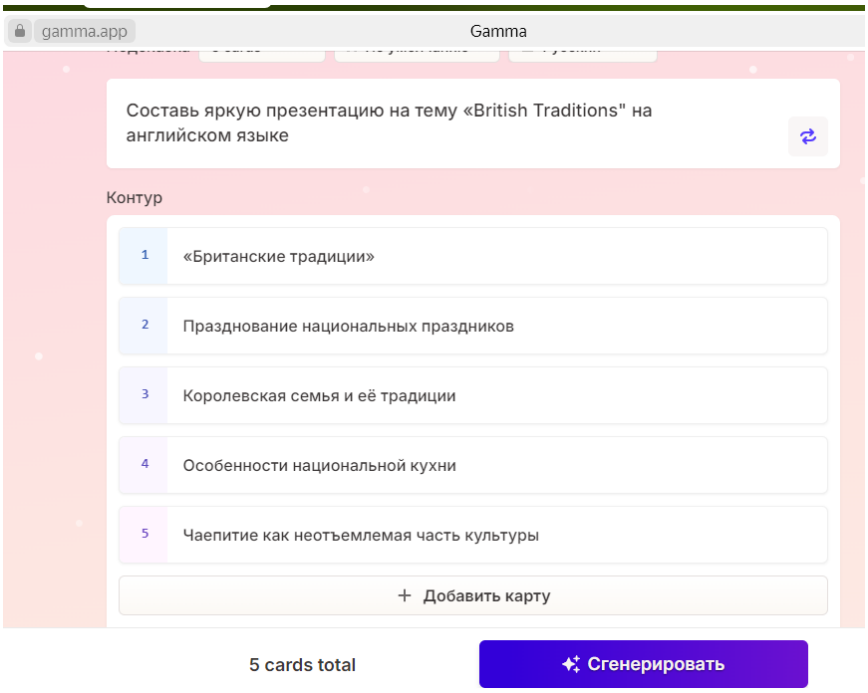

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Искакова Д.С.,
Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған облыстық қазақ гимназия интернатының ағылшын тілі пәні мұғалімі
Магжанова А.О.,
Әлихан Бөкейхан атындағы лицей-мектебі, ағылшын тілі пәні мұғалімі

Білім беруді цифрландыру — білім беру процесіне цифрлық технологияларды енгізу арқылы оқыту сапасын арттыру. Электрондық платформаларды, интерактивті құралдарды және жасанды интеллектті (ЖИ) пайдалануды қамтиды. Жасанды интеллект (ЖИ) — адам ойлау қабілеттерін модельдеуге және деректерді талдау, болжам жасау, мәтіндер мен суреттер құрастыру сияқты когнитивті қабілеттерді талап ететін тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін технологиялар жиынтығы. VR (виртуалды шындық) және AR (толықтырылған шындық) — пайдаланушыларға иммерсивті тәжірибе беретін, оқу процесіне цифрлық модельдер мен ортаны біріктіруге мүмкіндік беретін технологиялар. Дидактика — оқыту процесінің заңдылықтарын, әдістері мен құралдарын зерттейтін педагогика бөлімі. Электрондық білім беру ресурстары — оқу процесін ұйымдастыру үшін пайдаланылатын цифрлық материалдар (оқулықтар, қосымшалар, презентациялар, тесттер).

Дидактикадағы проблеманы шешудің дәстүрлі жолдары

Оқытудың теориялық тәсілдері: Выготский Л.С. — әлеуметтік конструктивизм теориясы. Оқу процесінде әлеуметтік орта мен ынтымақтастықтың маңыздылығын атап өтті. Идея: интерактивті платформалар арқылы бірлескен оқуды қолдау. Брунер Дж. — ашық оқыту концепциясы. Сындарлы ойлауды және білімді өздігінен іздеу қабілетін дамытудың маңыздылығын көрсеткен. Бұл ЖИ қолданатын адаптивті оқыту жүйелерімен байланысты. Блум Б. — білім беру мақсаттарының таксономиясы. Оның білім деңгейлерін жүйелеу тәсілі (білім, түсіну, қолдану және т.б.) ЖИ технологияларын қосқанда, цифрлық білім беру ресурстарын құруға көмектеседі.

Оқытудың дәстүрлі әдістерін пайдалану:

– тікелей түсіндіру және көрсету (дәрістер, презентациялар, сыныптағы сабақтар),
– шағын топтарда жұмыс, ынтымақтастық (топтық жобалар, пікірталастар),
– мәселелік оқыту — студенттерге қойылған міндеттерді өз бетінше шешуді көздейтін әдіс.

Бұл тәсілді ЖИ бар цифрлық платформалар қолдайды.

Педагог-новаторлар және олардың идеялары:

Френе Селестен — оқушылардың шығармашылығы мен өзіндік жұмысын дамыту арқылы белсенді оқыту. AR және VR сияқты заманауи технологиялар осы тәсілді жүзеге асырады. Монтессори Мария — оқытуды жекешелендіру. Жасанды интеллект әр оқушының қажеттіліктеріне бейімделген оқу материалдарын жасауға мүмкіндік береді. Дьюи Джон — тәжірибелік оқыту. Оқыту практикамен және шынайы өмірмен байланысты болуы тиіс деп санаған. AR және VR виртуалды ортада нақты сценарийлерді қайта жасауға мүмкіндік береді.[3]

Негізгі концепциялар мен идеялардың тезистері:

– Оқыту интерактивті және қолжетімді болуы керек.
– Жекешелендіру — оқыту тиімділігінің негізгі факторларының бірі.
– Заманауи технологияларды пайдалану оқушылардың мотивациясы мен оқу қызығушылығын арттырады.
– Дидактикадағы педагогикалық мәселелерді шешудің

дәстүрлі тәсілдері ынтымақтастық, жекешелендіру және интерактивті өзара әрекеттестік теориясына негізделген.

– Жасанды интеллект технологияларын интеграциялау бұл тәсілдердің тиімділігін арттырып, білім беру мақсаттарына қол жеткізу үшін жаңа құралдар ұсынады.[4]

Проблеманы шешуге көмектесетін инновациялық әдістер

1. Интерактивті оқыту әдістері:

– Flipped Classroom (Ауыспалы сынып) — оқушылар теориялық материалды үйде ЖИ негізінде құрылған бейнематериалдар арқылы меңгереді, ал сабақта тәжірибелік тапсырмаларды орындайды.

– Gamification (Ойындастыру) — оқыту процесіне ойын элементтерін қосу. Мысалы, білім беру платформаларында жетістіктер мен марапаттар жүйесін қолдану.

2. Жасанды интеллект негізіндегі әдістер:

– Адаптивті оқыту платформалары — мысалы, оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделетін бағдарламалар (Kahoot, Quizlet).

– ЖИ-дің көмекші құралдары — мәтіндерді аудару, грамматикалық қателерді түзету, эссе жазуда көмек көрсету (Grammarly, ChatGPT).

3. AR және VR технологияларын пайдалану:

– Сабақ барысында тарихи оқиғаларды, географиялық орындарды немесе ғылыми тәжірибелерді толықтырылған немесе виртуалды шындық арқылы көрсету.

– 3D модельдерді пайдалану арқылы практикалық дағдыларды дамыту.

4. Коллаборативті оқыту:

– Онлайн топтық жобалар мен талқылауларға арналған платформаларды қолдану (Miro, Padlet).

– Бірлескен шығармашылық жұмыстарды орындау үшін цифрлық құралдарды пайдалану.

5. Деректерге негізделген оқыту:

Оқушының прогрессін бақылау үшін аналитикалық құралдарды қолдану. Білім беру нәтижелерін жақсарту үшін деректерді талдау және оны жоспарлауда пайдалану.Инновациялық әдістер мен технологияларды қолдану оқыту сапасын арттырып, білім алушылардың қызығушылығын оятуға және олардың дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Жасанды интеллект, AR/VR және басқа да цифрлық құралдар білім беру процесін интерактивті әрі тиімді етуге жағдай жасайды.[3]

Ағылшын тілін оқытуда жасанды интеллект құралдарын қолдану тәжірибесі. Ағылшын тілін оқыту барысында заманауи жасанды интеллект (ЖИ) негізіндегі технологияларды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білімін тереңдетуге және практикалық дағдыларын нығайтуға мүмкіндік береді. Өзімнің тәжірибемде бірнеше инновациялық құралдар мен технологияларды қолдану арқылы тиімді нәтижелерге қол жеткіздім.

1. Publuu платформасында электрондық оқулықтар жасау

Publuu электрондық оқулықтар құрастыруға арналған платформа ретінде менің тәжірибемде ерекше орын алды. Бұл құралды қолдану барысында:

– Оқушылар үшін интерактивті материалдарды әзірледім. Мысалы, грамматикалық ережелерді түсіндіру үшін түрлі визуализациялар мен бейнематериалдарды біріктіріп, оқушылардың назарын аудардым.

– Әр тарауға байланысты интерактивті тесттер енгізу арқылы оқушылардың білім деңгейін тексеріп, кері байланыс бердім.

– Электрондық оқулықтарды смартфон немесе

планшет арқылы қолжетімді етіп, оқушылардың сабақтан тыс уақытта да материалдарды қайталауына жағдай жасадым.

2. AR және 3D модельдерді қолдану

Толықтырылған шындық (AR) технологиясын сабақ барысында қолдану оқушылардың материалды визуализациялау қабілетін арттырып, қызығушылығын оятты. Тәжірибемде:

– Ағылшын тіліндегі жаңа сөздерді үйрену үшін 3D модельдер әзірледім. Мысалы, "Nature and Environment" тақырыбында жануарлар мен өсімдіктердің AR модельдерін қолдандым. Бұл сөздерді визуалды түрде көру, оларды есте сақтауды едәуір жеңілдетті.

– AR қолданбасын пайдаланып, "Speaking Club" форматында оқушыларды виртуалды экскурсияларға жібердім. Оқушылар Лондон немесе Нью-Йорк сияқты қалаларды "аралап", ағылшын тілінде жаңа сөздерді қолдануға мүмкіндік алды.

3. VR технологияларын қолдану

Виртуалды шындық көзілдірігін қолдану арқылы оқушыларды шынайы өмірге жақын жағдайларға енгізу өте тиімді болды:

– Сабақ барысында виртуалды турлар ұйымдастырдым. Мысалы, оқушылар виртуалды музейге барып, тарихи орындар туралы мәліметтерді ағылшын тілінде талқылады.

– Диалог құру дағдыларын дамыту үшін оқушыларды шетелдік адамдармен "кездесу" жағдайына енгізетін VR симуляторларын қолдандым.[2]

4. Жасанды интеллект негізінде ғылыми жұмыстар жазу

Жасанды интеллект құралдарын (мысалы, ChatGPT және Grammarly) қолдану арқылы оқушылардың ғылыми зерттеулер жүргізу дағдыларын дамыттым:

– Оқушыларға ғылыми мақалалар жазу барысында ақпаратты құрылымдауға, грамматикалық қателерді түзетуге, стильді жақсартуға көмектестім.

– Тақырыпқа байланысты сұрақтарды жасанды интеллектке қою арқылы, оқушыларға жаңа идеялар табуға және аргументтер құруға жағдай жасадым.

Жоғарыда аталған құралдар мен әдістерді қолдану ағылшын тілін үйренуді тек білім беру процесі ғана емес, сонымен қатар қызықты және интерактивті саяхатқа айналдырды. Заманауи технологиялар мен ЖИ платформалары оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, нәтижелі оқытуға ықпал етті.

Ағылшын тілін оқытуда жасанды интеллект және заманауи технологияларды пайдалану – білім беру үдерісін жетілдірудің тиімді тәсілі. Практикалық тәжірибем көрсеткендей, Publuu электрондық оқулықтары, AR және VR технологиялары, сондай-ақ жасанды интеллект құралдары оқушылардың мотивациясын арттырып, олардың оқу үдерісіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді.Жасанды интеллект негізінде әзірленген платформалар арқылы оқушылардың білім алуына интерактивтілік, визуализация және дербестендірілген оқыту сияқты жаңа мүмкіндіктер енгізіледі. Бұл технологиялар оқушылардың тек теориялық білімін арттырып қана қоймай, шынайы өмірде қолданылатын практикалық дағдыларды қалыптастырады.Заманауи технологиялар мен жасанды интеллектті білім беру үдерісінде қолдану мұғалімдердің әдістемелік қорын кеңейтіп, оқу сапасын жаңа деңгейге көтеруге ықпал етеді. Сондықтан, болашақта бұл құралдарды одан әрі дамыту және тиімді қолдану маңызды. Бұл тәсіл тек ағылшын тілін оқытуда ғана емес, білім беру саласының барлық бағыттарында инновациялық өзгерістер әкелетініне сенімдімін.

ОЙЫН МОДЕЛЬДЕУ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ МӘДЕНИАРАЛЫҚ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ МӘСЕЛЕСІ

Қайратова А.Қ.,
Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған облыстық қазақ гимназия интернатының ағылшын тілі пәні мұғалімі

Дәстүрлі оқыту әдістері әрдайым оқушылардың белсенді қатысуын және тілдік білімдерін тәжірибеде қолдануын қамтамасыз ете бермейді. Осыған байланысты ойын модельдеу және жасанды интеллект технологияларын пайдалану қажеттілігі туындайды. Бұл әдістер интерактивті және бейімделетін білім беру ортасын құрып, оқушылардың мәдениаралық сөйлеу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.Оқушылардың ағылшын тіліндегі мәдениаралық қарым-қатынас жасауға қажетті коммуникативтік және мәдени бейімделу дағдыларының жеткіліксіз қалыптасуы нәтижесінде педагогикалық мәселе туындаған болатын.Ойын модельдеуі – оқушылардың материалды интерактивті және мотивациялық формада меңгеруіне мүмкіндік беретін ойын жағдайлары мен сценарийлерін қолдануға негізделген оқыту әдісі (В.В. Краевский, И.А. Зимняя).Мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілік – басқа мәдениет өкілдерімен тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті, шет тілін коммуникация құралы ретінде пайдалану дағдысы (М. Бахтин, Э.Т. Холл). Білім берудегі жасанды интеллект – оқытуды жекелендіруге, деректерді талдауға және бейімделетін білім беру бағдарламаларын жасауға арналған технологиялар (С. Паперт, Д. Джонсон).

Дидактикадағы дәстүрлі шешу жолдары

1. Коммуникативтік әдіс (М. Кэннэл, У. Риверс) – тілді нақты қарым-қатынас жағдайларында қолдануға бағытталған әдіс.
2. Тілді меңгерудің "шомылу әдісі" (immersive learning) (С. Крашен) – оқушыларды шет тілдік ортаға енгізу арқылы оқыту.
3. Ойын технологиялары (Д. Брунер, Л.С. Выготский) – оқытуды ойын элементтері арқылы жүргізу, оқушылардың шығармашылығы мен белсенділігін дамыту.
4. Жобалық әдіс (Дж. Дьюи) – оқушылардың тілді нақты жобалар орындау арқылы меңгеруі.

Қазіргі заманғы технологиялар, соның ішінде жасанды интеллект, оқушыларға жеке бейімделген ойын сценарийлерін, мәдениаралық қарым-қатынасқа негізделген симуляцияларды және тілдік тәжірибе үшін чат-боттарды ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл әдістер оқушылардың мотивациясын арттырып, оқыту үдерісін тиімді етеді.

Ойын модельдеу – білім алушылардың шет тілін үйрену үдерісін жандандыратын тиімді әдістердің бірі. Ойын арқылы оқыту теориясының негізін қалаушылардың бірі **Й. Хейзинга** (Huizinga, 1938) ойынның мәдени және когнитивтік маңыздылығын атап өтсе, **Ж. Пиаже** (Piaget, 1962) мен **Л.С. Выготский** (Vygotsky, 1978) ойын қызметінің когнитивті және әлеуметтік даму үшін маңызын көрсеткен.**Л.С. Выготский** ойын қызметі арқылы оқыту "жақын арадағы даму аймағын" кеңейтіп, оқушылардың тілдік және мәдениаралық қарым-қатынасты меңгеруін жеңілдететінін дәлелдеді. **Дж. Брунер** (Bruner, 1966) ойынның когнитивті дамуға әсерін зерттеп, оның белсенді оқытудағы рөлін атап өтті.**Р. Кэллоуэй** (Calloway, 2009) мен **Д. Пренски** (Prensky, 2001) цифрлық ойындардың білім берудегі маңызын зерттей отырып, олардың оқушылардың шет тілін үйренудегі мотивациясын арттыратынын көрсетті.

Мәдениаралық коммуникацияның қалыптасуы **Э.Т. Холл** (Hall, 1976) және **Г. Хофстеде** (Hofstede, 1980) зерттеулеріне негізделген. Олардың еңбектерінде мәдени айырмашылықтар мен коммуникация стильдері сипатталған.**М. Бахтин** (Bakhtin, 1981)

тілдік қарым-қатынастағы диалогтың рөлін қарастырып, мәдениаралық коммуникацияның әлеуметтік мәнін ашты. **М. Беннетт** (Bennett, 1998) мәдениаралық сезімталдық үлгісін(DMIS) ұсынып, шет тілін меңгеру процесінде мәдени айырмашылықтарды түсінудің маңыздылығын атап өтті.

Жасанды интеллект (ЖИ) технологияларының дамуы білім беру процесіне жаңа мүмкіндіктер әкелді. С. Паперт (Papert, 1980) білім берудегі конструктивизм тұжырымдамасын дамытып, компьютерлік технологиялардың оқытудағы рөлін негіздеді.Д. Джонсон (Johnson, 2016) жасанды интеллект негізінде жасалған тілдік модельдердің оқушылардың ағылшын тілін меңгеруіне оң әсер ететінін көрсетті. П. Ким (Kim, 2021) AI негізіндегі чат-боттар мен виртуалды мұғалімдердің мәдениаралық коммуникация дағдыларын дамытудағы маңызын зерттеді.

Дәстүрлі және инновациялық әдістердің салыстырмалы талдауы

Әдіс	Ерекшеліктері	Артықшылықтары	Шектеулері
Коммуникативтік әдіс	Тілді қарым-қатынас құралы ретінде қолдануға бағытталған	Оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытады	Тәжірибелік орта жеткіліксіз болуы мүмкін
Жобалық әдіс	Тілдік дағдыларды нақты тапсырмалар арқылы дамыту	Оқытудың қолданбалы маңызын арттырады	Уақыт пен ресурстарды талап етеді
Ойын технологиялары	Оқытуды ойын арқылы ұйымдастыру	Мотивацияны арттырады, шығармашылықты дамытады	Кейбір күрделі тақырыптар үшін тиімсіз болуы мүмкін
Жасанды интеллект негізіндегі оқыту	Персонализацияланған, интерактивті оқыту ортасы	Әр студентке жеке бейімделеді, үздіксіз кері байланыс береді	Технологиялық ресурстарды қажет етеді

Дәстүрлі әдістер мен инновациялық әдістердің сабақ кезінде қолданудың артықшылықтарын анықтау мақсатында сауалнама жүргізілген болатын. Сол сауалнаманың нәтижесі бойынша:

Көрсеткіш	**Дәстүрлі әдістер (%)**	**Инновациялық әдістер (%)**
Сабаққа қызығушылық	65%	92%
Сөздік қордың көбеюі	70%	88%
Еркін сөйлеу дағдылары	60%	85%

Сауалнама нәтижелері көрсеткендей, инновациялық әдістерді қолдану оқушылардың ағылшын тілін меңгеруге деген қызығушылығын едәуір арттырды. Егер дәстүрлі оқыту әдістерімен жүргізілген сабақтарда оқушылардың қызығушылық деңгейі 65% болса, инновациялық әдістер енгізілгеннен кейін бұл көрсеткіш 92%-ға дейін көтерілді. Бұл – ойын модельдеу мен жасанды интеллект технологияларын пайдаланудың тиімділігін дәлелдейді.Сөздік қордың көбеюі бойынша да оң өзгеріс байқалды. Дәстүрлі әдістерді қолданғанда бұл көрсеткіш 70%-ды құраса, жаңа әдістерді енгізгеннен кейін 88%-ға жетті. Бұл оқушылардың жаңа сөздерді меңгеруде интерактивті және бейімделген әдістерді (ChatGPT, геймификация, рөлдік ойындар) тиімді пайдаланғанын көрсетеді.Ең маңызды жетістіктердің бірі – оқушылардың еркін сөйлеу дағдыларының дамуы. Дәстүрлі оқыту кезінде бұл көрсеткіш 60% болса, инновациялық тәсілдерді қолданған соң 85%-ға дейін өсті. Бұл оқушылардың тілдік тосқауылдан өтіп, ағылшын тілінде сенімді түрде қарым-қатынас жасай алатынын көрсетеді.Жалпы алғанда, инновациялық әдістер оқушылардың тіл үйрену процесіне деген ынтасын арттырып, олардың нәтижелерін айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік берді.

Қорытындылай келе, инновациялық оқыту әдістері оқушылардың білім алуын тиімді әрі қызықты ететінін көрсетіп, оларды мәдениаралық коммуникацияда еркін қолдануға мүмкіндік береді.Жүргізілген зерттеу нәтижелері ойын модельдеу мен жасанды интеллектті қолдану оқушылардың ағылшын тілінде мәдениаралық сөйлеу қабілеттерін дамытуда тиімді құрал болатынын көрсетті. Инновациялық әдістерді енгізу арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артты, сөздік қоры байыды және еркін сөйлеу дағдылары жақсарды.

Библиография

1. Выготский Л.С. Мышление и речь – Москва: Педагогика, 1982
2. Леонтьев А.А. Психология общения– Москва: Наука, 1999
3. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование – Москва: Русский язык, 2000
4. Смит Р. Геймификация в образовании: современные методы обучения – London: Oxford Press, 2015
5. Prensky M. Digital Game-Based Learning – New York: McGraw-Hill, 2001
6. Gee J.P. What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy – New York: Palgrave Macmillan, 2007
7. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy – New York: Pearson Education, 2007
8. Dörnyei Z. Motivational Strategies in the Language Classroom – Cambridge: Cambridge University Press, 2001
9. Kaplan A. & Haenlein M. Artificial Intelligence, Big Data, and the Future of Learning – Journal of Business Research, 2019

БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУ, БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Мажитова С.С.,
Павлодар облысы, Баянауыл ауданы, М.Әуезов атындағы жалпы орта білім беру мектебінің информатика пәні мұғалімі

Қарқынды дамып келе жатқан білім беру саласында жасанды интеллект (ЖИ) инфузиясы дәстүрлі парадигмаларды қайта қалыптастыратын және педагогикалық мүмкіндіктердің жаңа дәуірін ашатын трансформациялық күш ретінде пайда болды. Бұл зерттеу білім беру платформаларын тиімді пайдалануға назар аудара отырып, ЖИ пен білім беру арасындағы динамикалық өзара әрекеттесуді зерттейді.

Білім беру контекстіндегі жасанды интеллект оқыту тәжірибесінің әртүрлі қырларын жақсарту үшін жетілдірілген есептеу алгоритмдері мен машиналық оқыту әдістерін қолдануды білдіреді. Білім берудегі ЖИ интеллектуалды мінез-құлықты қайталауға немесе имитациялауға ұмтылады, бұл жүйелерге деректерді талдауға, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделуге және жекелендірілген және тиімді оқу тәжірибесін жеткізуге мүмкіндік береді. Ол әкімшілік тапсырмаларды автоматтандыруға, жекелендірілген кері байланысты қамтамасыз етуге және оқу мазмұнын оңтайландыруға, сайып келгенде, жалпы білім беру нәтижелерін жақсартуға бағытталған интеллектуалды білім беру платформаларын, құралдарын және жүйелерін әзірлеуді және енгізуді қамтиды. Білім берудегі ЖИ интеграциясы неғұрлым бейімді, тартымды және тиімді оқу орталарына ұмтылумен негізделеді.

Білім берудегі жасанды интеллект интеграциясы дәстүрлі оқыту мен оқу әдістерін түбегейлі өзгерте отырып, көптеген артықшылықтар береді. Олардың негізгі артықшылықтар 1-кестеде көрсетілген:

Кесте 1. Білім берудегі ЖИ-дің артықшылықтары

Жекелендірілген оқыту:	Жасанды интеллект оқушылардың жеке жетістіктеріне, оқу стильдері мен қалауларына негізделген білім беру мазмұнын бейімдейтін, бейімделген оқыту платформаларын құруға мүмкіндік береді, бұл жекелендірілген және тиімді оқытуды жеңілдетеді.
Тиімді әкімшілік тапсырмалар:	Баға қою және жоспарлау сияқты әкімшілік тапсырмаларды автоматтандыру тәрбиешілерге интерактивті оқытуға, оқу бағдарламаларын әзірлеуге және оқушылардың белсенділігін арттыруға көбірек көңіл бөлуге, жалпы тиімділікті арттыруға мүмкіндік береді.
24/7 қол жетімділік:	ЖИ – пен жұмыс істейтін білім беру платформалары дәстүрлі уақыт пен географиялық кедергілерді бұзып, әртүрлі оқу стильдеріне бейімделе отырып, кез келген уақытта, кез келген жерде оқу ресурстарына қол жеткізуді қамтамасыз етеді.
Жаһандық білім беру мүмкіндіктері:	Жасанды интеллект бүкіл әлемдегі студенттер мен оқытушыларды байланыстырып, инклюзивті және әртүрлі білім беру тәжірибесін жеңілдету арқылы жаһандық ынтымақтастық пен оқуды ілгерілетеді.
Үздіксіз жетілдіру:	ЖИ жүйелері пайдаланушылардың өзара әрекеттесуі мен кері байланыс негізінде үнемі кемшіліктерді үйренеді және бейімделеді, бұл білім беру мазмұны мен әдістерінің студенттер мен мұғалімдердің өзгеретін қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін дамуын қамтамасыз етеді.

Білім берудегі жасанды интеллект интеграциясы цифрлық дәуірде білім берудің эволюциясына ықпал ететін серпінді, тиімді және студентке бағытталған оқу ортасын құруға көптеген мүмкіндіктер береді.

Білім берудегі жасанды интеллект интеграциясы көптеген артықшылықтарды ұсынса да, ол мұқият қарауды қажет ететін бірқатар қиындықтар мен алаңдаушылықтарды тудырады:

Этикалық ойлар:

Біржақтылық пен әділдік. Жасанды интеллект алгоритмдері оқу деректерінде орын алған ауытқуларды байқаусызда жалғастыруы мүмкін, бұл студенттердің белгілі бір топтары үшін әділетсіз артықшылықтар немесе кемшіліктерге әкеледі.

Түсінудің және оқытудың болмауы:

Мұғалімдерді оқыту. Көптеген педагогтарда жасанды интеллект құралдарын оқыту әдістеріне тиімді біріктіру үшін қажетті дайындық жетіспеуі мүмкін, бұл технологиялардың әлеуетті артықшылықтарын шектейді.

Шектеулі хабардарлық. Кейбір білім беру саласының мүдделі тараптары ЖИ мүмкіндіктері мен шектеулерін толық түсінбеуі мүмкін, бұл оның кеңінен таралуына кедергі жасайды.

Оқытуды тұлғасыздандыру:

Технологияға шамадан тыс тәуелділік. Жасанды интеллектке шамадан тыс тәуелділік мұғалімдер мен оқушылардың арасындағы жеке байланыстың төмендеуіне әкелуі мүмкін, бұл оқу сапасына әсер етуі мүмкін.

Бұл қиындықтарды тану және шешу ЖИ-тің білімге жауапкершілікпен және тиімді түрде кіріктірілуін қамтамасыз ету, ықтимал тәуекелдерді азайту кезінде оның оң әсерін ілгерілету үшін өте маңызды.

Білім беру платформалары және жасанды интеллект рөлі:

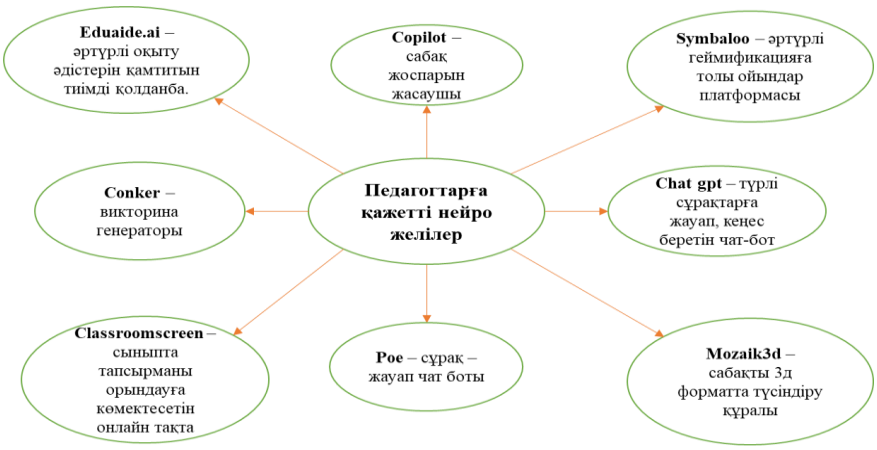

Жасанды интеллект арқылы жетілдірілген білім беру платформалары оқыту мен оқудың ландшафтын өзгертуде үлкен рөл атқарды. Бұл платформалар білім беру процесінде өзгерістер жасайтын бірқатар артықшылықтарды қамтамасыз ету үшін жасанды интеллект технологияларын пайдаланады (1-сурет)

Бұл платформалар мен жасанды интеллект түрлер педагогтардың жұмысын жеңілдетеді. Сонымен қатар осы бағдарламаларды пайдалана отырып, сабақтарды оқушылардың қажеттіліктеріне сай бейімдей алады, оқу ортасын оңтайландыра алады, сабақты жоспарлаудың тиімділігі мен сапасын арттырады. Бұл платформалар оқушыларды қызықтыру үшін әртүрлі оқыту әдістерін, ресурстарды, бағалауды және саралауды қамтитын тиімді қолданбалар.

Жасанды интеллект пен білім беру платформаларының динамикалық өзара әрекеттесуін түсіну педагогтар, әкімшілер және саясаткерлер үшін дамып келе жатқан edtech ландшафтында зерттеу үшін өте маңызды. Бұл платформалар білім берудегі бұрыннан келе жатқан мәселелердің инновациялық шешімдерін ұсына отырып, оқытуда үлкен өзгеріс жасау мүмкіндігіне ие.

Жоғарыда көрсетілген платформалар мен жасанды интеллект түрлерінен бөлек тағы да біршама қолданбаларды ұсынамыз:

- Curipod – интерактивті материалдар жасаушы.
- qazgpt.kz - Қазақ тіліндегі алғашқы AI қолданбалары
- Media.io – медиафайлдарды жақсартуға арналған құрал.
- Hilink – сабақ жоспарын жасау генераторы.
- Decktopus– презентация жасайтын нейрожелі.
- Whimsical – ақыл-ой карталары.
- Nearpod – 3д бейнелері жиынтық платформа.
- MagicSchool.ai –контен генератор.
- Phet – физика сабағында қолданылатын платформа.
- AlLessonPlan.com – сабақ жоспарын жасаушы.
- Canva – көптеген дизайнға ие презентация жасаушы.
- Learn.Genetics – дайын материал видеосабақтар.
- https://my.matterport.com/show/?m=wErLhQtcyqJ&sr=-.96,-1.55&ss=1
- Educaplay – интерактивті тапсырмалар орындауға арналған қолданба.

Бұл платформалар мен жасанды интеллект түрлері қазіргі уақытта кең қолданысқа ие. Осы қолданбаларды білу заманауи мұғалім келбетін қалыптастырады. Себебі қазіргі уақыт технология заманы, технология дамыған заманда оқушыларға сабақты жай ғана түсіндіріп қоя салу жеткіліксіз. Қазіргі мұғалімдерде цифрлық трансформация болу керек. Білім берудегі цифрлық трансформация мұғалімдердің оқыту әдістемесі мен студенттердің оқу тәжірибесін жақсарту үшін технологияны қалай пайдалануындағы парадигманың өзгеруін білдіреді. Мұғалімдер цифрлық құралдар мен технологияларды оқыту тәжірибесіне, соның ішінде интерактивті тақталарды, білім беру бағдарламалық қамтамасыз етуді және онлайн ынтымақтастық платформаларын біріктіру процесінен өтуде.Цифрлық трансформация дәстүрлі оқыту әдістерінен анағұрлым серпінді және интерактивті педагогикалық тәсілдерге көшуді жеңілдетеді. Мұғалімдер жаңа технологиялар мен инновациялық оқыту әдістерінен қалыс қалмау үшін үнемі өзін-өзі жетілдіріп отырады. Цифрлық трансформация мұғалімдер мен студенттер арасындағы ынтымақтастықты жеңілдетеді. Педагогтар цифрлық трансформациядан өтіп жатқандықтан, мақсат цифрлық дәуірде оқушылар үшін тартымды және тиімді оқу тәжірибесін жасау үшін цифрлық құралдардың күшін пайдалана алатын технологиялық тұрғыдан сауатты және бейімделгіш педагогикалық жұмыс күшін құру қажет.

Үнемі дамып келе жатқан білім беру саласында жасанды интеллект пен цифрлық трансформацияның тоғысуы мұғалімдер мен студенттердің рөлдерін өзгерте отырып, жаңа мүмкіндіктер дәуірін бастайды. Жекелендірілген оқытудан тиімді әкімшілік процестерге дейін жасанды интеллект артықшылықтары оның трансформациялық әлеуетін көрсетеді. Жасанды интеллектпен байытылған білім беру платформалары интерактивті, бейімді және жаһандық оқытудың динамикалық орталықтарына айналды.

Дегенмен, бұл жол қиындықсыз емес. Этикалық ойлар, мұғалімдерді жан-жақты оқыту қажеттілігін қарауды талап етеді. Оқытудағы цифрлық трансформация келешегі зор болғанымен, мұғалімдерден үздіксіз білім алуды, бейімделуді және инклюзивті және әділ білім беру ортасын құруға ұмтылуды талап етеді.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект пен мұғалімдер арасындағы синергия географиялық шекаралардан асып, жекелендірілген, бейімделген оқыту тәжірибесін беру арқылы білім беруде өзгеріс жасау мүмкіндігіне ие. Білім беру ландшафтын цифрлық түрлендіру жолы ынтымақтастықты, мәселелерді мұқият қарастыруды және қарқынды дамып келе жатқан жаһандық қоғамда табысқа жетуге дайындалған студенттер ұрпағын тәрбиелеуге берік міндеттемені талап етеді. Адам тәжірибесі мен технологиялық инновацияның үйлесімі XXI ғасырда білімнің толық әлеуетін ашудың кілті болып табылады.

Библиография

1. Сарсенбаева Н.Ф., Мырзахметова Б.Ш., Адылбекова Э.Т. Цифровизация образования в Республике Казахстан // Мир педагогики и психологии: международный научно-практический журнал. – 2021. – №01 (54).
2. Мошқалов А.Қ. Білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізудің теориялықпрактикалық негіздері // Ғылыми-педагогикалық басылым «Ұлт тағылымы». – 2012. – №2. – С. 262-267.
3. Adenowo, A. (2018). Cognitive process visibility: An embedded process monitoring approach in an intelligentlearning module. Engineering and Technology Research Journal, 3(2), 21-33.[https://doi.org/10.47545/etrj.2018.3.2.041]
4. Zheng, S. (2018). Research on the application of big data in the field of online education. Proceedings of the 3rd International Conference on Information Technology and Industrial Automation (ICITIA 2018), 462-472. [https://doi.org/10.12783/dtcse/iciti2018/29137]
5. [https://www.symbaloo.com/home/mix/13eOcRbjEE]
6. Copeland, B. J. (2020). Artificial Intelligence. EncyclopædiaBritannica.
7. [https://edunews.kz/importantnews/1503-cifrlandyru-bgng-blm-berudeg-zhaa-negzg-bayt.html]

ГЕОГРАФИЯ В ЦИФРОВОМ МИРЕ: КАРТОГРАФИЯ И ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ.

Мандрыка Т.А.,
учитель географии КГУ«Орловская средняя общеобразовательная школа» отдела образования Щербактинского района управления образования Павлодарской области

Современная образовательная система находится на этапе активной интеграции цифровых технологий, что связано с необходимостью соответствовать требованиям быстро меняющегося цифрового мира. Это касается не только общих предметов, но и более специализированных дисциплин, таких как география, где традиционные методы обучения сталкиваются с вызовами цифровизации. Одной из главных проблем является эффективное внедрение таких технологий, как геоинформационные системы (ГИС), в учебный процесс, а также формирование у школьников навыков работы с ними.

Географическое образование всегда было связано с необходимостью работы с картами, схемами, глобусами и другими наглядными материалами. Однако, в эпоху цифровых технологий методы представления географической информации сильно изменились. Сегодня картография и географические исследования в значительной степени основаны на ГИС, которые позволяют собирать, обрабатывать и визуализировать пространственные данные. Вопрос заключается в том, как эффективно обучать школьников и студентов этим новым методам работы, чтобы они могли не только осваивать теоретический материал, но и применяли полученные знания на практике, анализируя реальные данные с использованием современных цифровых инструментов.

Кроме того, существует потребность в интеграции ГИС в школе таким образом, чтобы технологии не воспринимались как сложные и недоступные. Это требует разработки новых методов обучения, подготовки преподавателей, создания эффективных обучающих материалов и, в первую очередь, обеспечения учащихся необходимыми цифровыми ресурсами для освоения технологий.

Задача педагогов – не просто научить работать с инструментами ГИС, но и развить у учащихся критическое мышление, способность анализировать пространственные данные и делать выводы на основе полученной информации. Важно, чтобы ученики понимали, как применить полученные знания для решения реальных проблем – будь то в области экологии, градостроительства или социальной работы

Сложность проблемы также заключается в том, что обучение ГИС требует серьезных изменений в образовательных программах и методах преподавания. Поэтому возникает потребность в комплексном подходе, который будет включать как теоретические знания, так и практические навыки работы с современными географическими и картографическими инструментами.

Картография — это наука и искусство создания карт, которые служат для отображения географического пространства, территориальных объектов, а также процессов и явлений, протекающих на поверхности Земли. Картография позволяет представить и визуализировать данные о мире, обеспечивая наглядность и точность при изучении географических объектов. В последние десятилетия картография тесно связана с использованием информационных технологий, что привело к созданию цифровых карт и систем для анализа пространственных данных.

Геоинформационные системы (ГИС) — это набор технологий, программных и аппаратных средств, предназначенных для сбора, хранения, обработки, анализа и

визуализации географической информации. ГИС позволяют работать с картами, а также с различными видами данных (текстовыми, числовыми, графическими), которые могут быть связаны с определенными географическими объектами. Применение ГИС позволяет повысить точность анализа, визуализировать сложные данные и принимать более обоснованные решения.

Цифровизация картографии — переход от традиционных методов картографирования, основанных на бумажных картах, к использованию цифровых технологий. Это включает в себя создание карт с помощью специализированных программ и их интеграцию в геоинформационные системы для анализа и визуализации пространственной информации. Цифровизация картографии также открывает новые возможности для взаимодействия с картами через интернет, создание интерактивных карт и использование мобильных приложений.

Вопрос внедрения цифровых технологий в географическое образование был поднят еще в середине XX века, когда началось развитие компьютерных технологий и создание первых систем для обработки географической информации. Педагоги и ученые заметили важность карт и схем в обучении географии, подчеркивая их роль в развитии пространственного мышления. В этом контексте, начиная с 60-х годов, вопрос использования карт и цифровых технологий в обучении географии стал актуальным.

Педагог-новатор **К.М. Смирнов,** известный своими исследованиями в области географии, одним из первых предложил интеграцию геоинформационных технологий в школьную программу. В своей концепции "Цифровая география" он акцентировал внимание на значимости работы с картами и ГИС для формирования у школьников навыков пространственного мышления и анализа данных. Смирнов считал, что работа с картами и геоинформационными системами поможет ученикам лучше понять структуру географического пространства и научиться анализировать территориальные процессы.

В традиционной дидактике акцент был сделан на наглядные методы обучения, где карты и схемы играли ключевую роль. Изучение географии с использованием визуальных средств стало основой методов, предложенных известным педагогом **Ю.Е. Ильиным**. Он исследовал инновационные подходы к обучению географии, в которых карты и схемы использовались для более детального анализа окружающего мира с применением новых технологий.

В Казахстане также активно развиваются направления в области картографии, геоинформационных систем и географии в целом. Среди ученых, которые занимались исследованиями в области географии и картографии, можно выделить несколько известных имен. **Нурбек Шалабаев** занимался вопросами пространственного анализа, развитием геоинформационных технологий и созданием картографических систем, которые использовались для управления природными ресурсами и устойчивого развития территорий. **Айгуль Джаксылыкова,** известный ученый и преподаватель, исследует применение геоинформационных технологий в образовательном процессе, а также их роль в мониторинге природных ресурсов Казахстана. В свою очередь, **Жумабек Тажибаев** сосредоточился на экологическом картировании и применении ГИС для решения экологических проблем, связанных с оценкой и управлением природными ресурсами страны.

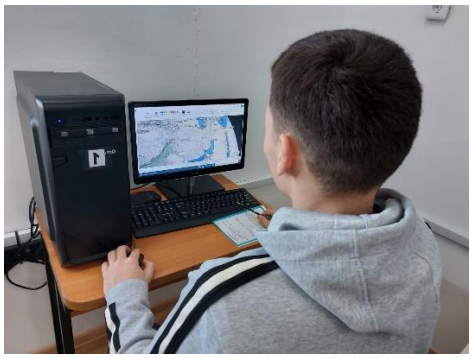

Эти ученые активно разрабатывают и внедряют геоинформационные технологии в различные сферы жизни Казахстана, в том числе в области образования и управления природными ресурсами, что также влияет на процесс обучения картографии и географии в школах страны, включая использование инновационных методов и подходов.

1. Проектное обучение – методика, которая активно применяется для внедрения ГИС в образовательный процесс. Школьники занимаются исследовательскими проектами, используя реальные данные с карт и ГИС.
2. Интерактивные технологии – использование виртуальных карт и мобильных приложений для анализа географической информации.
3. Обучение через визуализацию – использование картографических приложений, которые позволяют учащимся наглядно видеть изменения на местности, проводить пространственный анализ данных.
4. Мобильные технологии – использование смартфонов и планшетов с приложениями для изучения географии и карт, что позволяет повысить вовлеченность учащихся.

Методика интеграции ГИС в школьное обучение предполагает использование ГИС в курсе географии для разработки интерактивных карт, выполнения картографических заданий, а также анализа пространственных данных. Применение ГИС позволяет развивать у учащихся навыки пространственного анализа, критического мышления и исследовательской работы.

Стратегия вовлечения через игровые технологии. С помощью специализированных географических игр и приложений учащиеся могут не только изучать карты, но и развивать практические навыки работы с ГИС.

Технология проблемного обучения. В процессе решения реальных проблем (например, экологических или социально-экономических) учащиеся могут использовать ГИС для поиска оптимальных решений.

В своей педагогической практике я применяю методику проектного обучения, внедряя ГИС в уроки географии. Учащиеся создают проекты, где они используют реальные данные, чтобы проанализировать географические изменения в своем регионе (например, изменение городской инфраструктуры или влияние изменения климата). Ребята осваивают различные ГИС-программы, такие как ArcGIS и QGIS, что помогает им развить навыки работы с картографическими данными.

Одним из успешных примеров является проект учащихся, где они использовали ГИС для анализа транспортной доступности различных районов города. С помощью карт и аналитических данных они определяли наиболее удобные маршруты для общественного транспорта, учитывая плотность населения, существующие дороги и остановки. Результаты использования метода показывают, что учащиеся становятся более заинтересованными в географии, их аналитические и исследовательские навыки значительно улучшаются. Кроме

того, они приобретают навыки, которые могут быть полезны в будущей профессиональной деятельности, особенно в таких областях, как экология, урбанистика и картография.

Таким образом, интеграция цифровых технологий, включая ГИС, в образовательный процесс не только помогает решать педагогическую проблему, но и открывает перед учениками новые горизонты для развития пространственного мышления и профессиональных навыков.

Библиография

1. **Шалабаев, Н.** [2016]. *Геоинформационные системы и их применение в образовании*. – Алматы: Қазақ университеті.
2. **Джаксылыкова, А.** [2018]. *Инновационные технологии в преподавании географии в Казахстане*. – Алматы: Казахский национальный университет имени аль-Фараби.
3. Смирнов, К.М. [2003]. *Цифровая география: новые подходы и методики*. – М.: Научный мир.
4. Ильин, Ю.Е. [2006]. *Методы преподавания географии с использованием ГИС* // Журнал «Образование и технологии».

Приложение

Задание 1: «Анализ изменения климата с помощью ГИС»
Цель: Научить использовать геоинформационные системы для анализа пространственных данных о климате.
Описание задания:

1. Используя программу QGIS или Google Earth, выберите определенный регион Казахстана.
2. Найдите и загрузите данные о климатических изменениях (температуре, осадках) за последние 10 лет.
3. Постройте карту, отображающую изменения климата в выбранной области, используя временные слои и данные.
4. Проанализируйте, как изменился климат в этом регионе за десятилетие (повышение или снижение температуры, изменение осадков).
5. Напишите краткий отчет о выявленных тенденциях и возможных последствиях этих изменений для экосистемы региона.

Результат:
Учащиеся научились использовать ГИС для анализа климатических данных и работать с временными слоями карт.

Задание 2: «Создание карты для решения социальной проблемы»
Цель: Научить использовать ГИС для разработки решений для социальных проблем.
Описание задания:

1. Выберите социальную проблему в Казахстане (например, плотность населения в крупных городах, нехватка парков, недостаток общественного транспорта).
2. С помощью геоинформационных систем (например, ArcGIS) создайте карту, которая отображает текущую ситуацию по выбранной проблеме (например, карты плотности населения или транспортных потоков).
3. Разработайте несколько вариантов решения проблемы, используя данные с карты (например, новые маршруты общественного транспорта, строительство парков).
4. Представьте ваши результаты в виде отчета и интерактивной карты.

Результат:
Учащиеся научились использовать ГИС для социальных исследований, а также смогли предложить возможные решения на основе данных.

Задание 3: «Географическое исследование с использованием мобильных приложений»
Цель: Научить использовать мобильные приложения для проведения полевых географических исследований.
Описание задания:

1. Скачайте приложение Google Maps или любое другое мобильное приложение для работы с картами.
2. Выберите интересующую вас местность (например, парк, городской район, природный объект).
3. Используя GPS-функции смартфона, определите точные координаты нескольких объектов в выбранной местности (например, здания, памятники, дороги).
4. Сфотографируйте объекты и запишите их характеристики (например, высота здания, длина дороги и т.д.).
5. Постройте карту маршрута, который вы прошли, и представьте результаты исследования.
6. **Результат:**
   Учащиеся научились собирать данные о местности с помощью мобильных технологий и создавать карты, основываясь на полевых исследованиях.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ПРОЕКТ «МОЖЕТ ЛИ ИИ СТАТЬ ПОМОЩНИКОМ В СОЗДАНИИ ПОРТРЕТА ЛИТЕРАТУРНОГО ПЕРСОНАЖА?»

Ғаббас Ибраһим 7Б класс, **Әсет Әділ** 7А класс
Научный руководитель: Нагатаева А.С.,
учитель русского языка и литературы ОМПЛИ, магистр педагогических наук КГУ «Областной многопрофильный полиязычный лицей-интернат для одарённых детей» г. Экибастуза Павлодарской области

Аннотация. Проект направлен на то, чтобы исследовать: кто – учащиеся или искусственный интеллект – создадут портрет литературного героя, наиболее соответствующий его описанию автором. В процессе исследования была проведена анкета по выяснению того, какие литературные герои понравились учащимся, далее учащиеся составили литературный портрет литературных героев, основываясь на деталях его описания автором, и нарисовали их. Затем сравнили свои рисунки с теми, которые сгенерировала нейронная сеть, и сделали выводы.

Ключевые слова. Портрет литературного персонажа, портрет внешний и внутренний, детали описания литературного портрета, рисунок литературного героя, искусственный интеллект, рисунки искусственного интеллекта.

Актуальность. ИИ все больше входит в нашу жизнь, он может помогать человеку в выполнении самых разных задач. Повсеместно внедряются IT-технологии, они становятся всё важнее для мира, а человечество превращается в более взаимосвязанное и взаимозависимое сообщество. По ожиданиям учёных, искусственный интеллект будет уметь применять полученные знания на практике для достижения самых разных целей. Он будет решать сложнейшие задачи, с которыми не может справиться человек. ИИ призван сделать жизнь людей лучше, проще и удобнее. Кроме всего этого, искусственный интеллект будет уметь находить способы решения важнейших задач без заранее вложенных в него инструкций. И облегчать работу человека при систематизации большого объема информации. Однако мы не знаем, способен ли он к творческой деятельности? Может ли он, например, стать помощником в искусстве создания иллюстрации литературного образа-персонажа?

Проблема: трудно найти иллюстрацию образа литературного персонажа, в точности соответствующую его описанию автором художественного произведения.

Цель: выяснить, можно ли полагаться на ИИ в создании иллюстрации образа литературного персонажа, определить, насколько точен портрет образа литературного героя, созданный ИИ

Задачи:

1. Провести анкетирование и выяснить, какие литературные герои являются любимыми у учащихся.
2. Составить описания литературных персонажей из любимых фольклорных или литературных произведений.
3. Нарисовать иллюстрации, основываясь на деталях внутреннего и внешнего портрета литературного персонажа: черты характера, вытекающие из поступков, мимика, жесты, речь. Оформить выставку рисунков-иллюстраций литературных портретов.
4. Сгенерировать иллюстрацию с помощью ИИ, основываясь на этом же тексте.
5. Сравнить иллюстрации, сделать вывод о том, чья иллюстрация более точно соответствует авторскому описанию.
6. Оформить результаты исследования, подготовить презентацию, выступить на защите проектов.

Участники проекта: учащиеся 7-х классов

Руководитель проекта: Нагатаева А.С., учитель русского языка и литературы, магистр педагогических наук

План действий

проблема	цель	план	результат	сроки
не знаем, какие литературные персонажи нравятся ребятам моего возраста	выяснить, какие литературные персонажи нравятся ребятам моего возраста	1. Составить вопросы. 2. Провести анкетирование. 3. Проанализировать и сделать выводы	знаем, какие литературные персонажи нравятся ребятам моего возраста	19.09.
не знаем, как выглядят эти литературные персонажи	выяснить, как выглядят эти литературные персонажи	Найти в тексте произведения детали описания этих литературных персонажей	есть описание литературных персонажей	23-27.09
нет иллюстрации этих литературных персонажей	нарисовать иллюстрации этих литературных персонажей	Внимательно изучить все детали и отобразить их в рисунке	выставка (56) иллюстраций, нарисованных на основе деталей текста	30.09
не знаем, как изобразит этих же персонажей ИИ	выяснить, как изобразит этих же персонажей ИИ	дать ИИ текст с описанием персонажей и посмотреть, как он их изобразит	есть (19) иллюстрации литературных персонажей, созданные ИИ	30.09
не знаем, чьи иллюстрации больше соответствуют тексту: наши или ИИ?	выяснить, чьи иллюстрации больше соответствуют тексту: наши или ИИ?	сравнить наши иллюстрации и иллюстрации, сгенерированные ИИ, с деталями описания, сделать вывод	знаем, чьи иллюстрации больше соответствуют тексту: наши или ИИ	30.09
Не умеем выступать с защитой проекта	Выступить с защитой проекта	1. Подготовить презентацию 2. Выступить с защитой проекта	Участие в конкурсе проектов	октябрь

Задача 1. Анкетирование.

Анкета по литературе.

1. Назови литературные произведения, которые тебе понравились?
2. Назови литературных героев, которые тебе понравились?
3. Какого литературного героя ты хотел бы увидеть/нарисовать таким, как его описал автор произведения?
4. Хотел бы ты посмотреть, как его нарисует искусственный интеллект?

Результаты анкетирования

В анкетировании приняли участие 99 человек.

Наибольшее количество выборов - произведение В.Распутина «Уроки французского», следующие по частотности – «Сирота», «Аклима», «Ночь перед рождеством», «Маленький принц», «Му-му», былины о трех богатырях, «Путешествие Гулливера».

Литературных героев выбирали не только из названных произведений, и на первом месте по частотности снова герои произведения Распутина «Уроки французского» - учительница Лидия Михайловна и ее ученик (таблица 1, приложение 1).

Таблица 1. Наибольшее количество выборов произведений и персонажей.

Название произведения, выбор героя	**Количество выборов**
Уроки французского	17
Сирота	5
Аклима	5
Маленький принц	4
Муму	4
Путешествие Гулливера	4
И другие	

Мы предложили ребятам составить из деталей описания литературные портреты героев рассказа В.Распутина «Уроки французского» Лидии Михайловны и мальчика, и нарисовать их, а после сравнить с портретами, которые сгенерирует ИИ.

Для работы мы взяли такие тексты и задания к ним.

Лидия Михайловна

Она сидела передо мной аккуратная, умная и красивая, до меня доходил запах духов, который я принимал за самое дыхание; к тому же она была учительницей не арифметики какой-нибудь, не истории, а *загадочного* французского языка, от которого тоже исходило что-то *особое, сказочное,* неподвластное любому-каждому, как, например, мне.

В первое время в школе я долго не мог привыкнуть к голосу Лидии Михайловны, он сбивал меня с толку. У нас в деревне говорили, запахивая голос глубоко в нутро, и потому звучал он вволюшку, а у Лидии Михайловны он был каким-то мелким и легким, так что в него приходилось вслушиваться, и не от бессилия вовсе — она иногда могла сказать и всласть, а словно бы от притаенности и ненужной экономии. Я готов был свалить все на французский язык: конечно, пока училась, пока приноравливалась к чужой речи, голос без свободы сел, ослаб, как у птички в клетке, жди теперь, когда он опять разойдётся и окрепнет.

Лидии Михайловне тогда было, наверное, лет двадцать пять или около того; я хорошо помню ее правильное и потому не слишком живое лицо с прищуренными, чтобы скрыть в них косинку, глазами; тугую, редко раскрывающуюся до конца улыбку и совсем чёрные, коротко остриженные волосы. Но при всем этом не было видно в ее лице жесткости, которая, как я позже заметил, становится с годами чуть ли не профессиональным признаком учителей, даже самых добрых и мягких по натуре, а было какое-то осторожное, с хитринкой, недоумение, относящееся к ней самой и словно говорившее: интересно, как я здесь очутилась и что я здесь делаю?

Во время дополнительных занятий французским языком дома у Лидии Михайловны, она, хлопоча что-нибудь по квартире, расспрашивала меня или рассказывала о себе. Подозреваю, это она нарочно для меня придумала, будто пошла на французский факультет потому лишь, что в школе этот язык ей тоже не давался и она решила доказать себе, что может овладеть им не хуже других.

В комнате было много книг, на тумбочке у окна стоял большой красивый радиоприемник; с проигрывателем — редкое по тем временам, а для меня и вовсе невиданное *чудо.*

Стыдно сейчас вспомнить, как я пугался и терялся, когда Лидия Михайловна, закончив наш урок, звала меня ужинать. Будь я тысячу раз голоден, из меня пулей тут же выскакивал всякий аппетит. Садиться за один стол с Лидией Михайловной! Нет, нет! Лучше я к завтрашнему дню наизусть выучу весь французский язык, чтобы никогда больше сюда не приходить. Кусок хлеба, наверное, и вправду застрял бы у меня в горле. Кажется, до того я не подозревал, что и Лидия Михайловна тоже, как все мы, питается самой обыкновенной едой, а не какой-нибудь манной небесной, настолько она представлялась мне человеком *необыкновенным, непохожим на всех остальных*.

Я вскакивал и, бормоча, что сыт, что не хочу, пятился вдоль стенки к выходу. Лидия Михайловна смотрела на меня с удивлением и обидой, но я убегал. Так повторялось несколько раз, затем Лидия Михайловна, отчаявшись, перестала приглашать меня за стол. Я вздохнул свободней.

Вопросы и задания

1. Назовите, сколько лет было тогда учительнице французского языка?
2. Объясните, как мальчик воспринимал её? Найдите в тексте слова, подтверждающие ваше мнение.
3. Систематизируйте информацию об образе учительницы с помощью таблицы «Художественный портрет Лидии Михайловны»:

Глаза	
Улыбка	
Лицо	
Волосы	
Голос	
Отношение к мальчику	
Отношение мальчика к ней	

4. В нескольких предложениях опишите внешний и внутренний портрет учительницы французского языка Лидии Михайловны.
5. Составьте мнение, насколько автору удалось изобразить портрет учительницы: внешний портрет, внутренний портрет, отношение мальчика к учительнице, отношение автора.

Характер мальчика

— Хватит, ой, хватит! — испугалась Лидия Михайловна и замахала на меня, как на нечистую силу, руками, услышав мое произношение. — Да что же это такое?! Нет, придётся с тобой заниматься отдельно. Другого выхода нет.

Так начались для меня мучительные дни. С самого утра я со страхом ждал того часа, когда мне придётся остаться после уроков с Лидией Михайловной, и, ломая язык, повторять вслед за ней неудобные для произношения, придуманные только для наказания слова. Зачем с каким-то пристоном пускать звуки через нос, когда испокон веков он служил человеку совсем для другой надобности? Зачем? Я покрывался потом, краснел и задыхался, а Лидия Михайловна без передышки и без жалости заставляла меня мозолить бедный мой язык.

Оказалось, что и это ещё не самое страшное. Лидия Михайловна вдруг решила, что времени в школе у нас до второй смены остаётся в обрез, и сказала, чтобы я по вечерам приходил к ней на квартиру. Жила она рядом со школой, в учительских домах. На другой, большей половине дома Лидии Михайловны жил сам директор. Я шел туда как на пытку. И без того от природы робкий и стеснительный, теряющийся от любого пустяка, в этой чистенькой, аккуратной квартире учительницы я в первое время буквально каменел и боялся дышать.

В комнате было много книг, на тумбочке у окна стоял большой красивый радиоприемник; с проигрывателем — редкое по тем временам, а для меня и вовсе невиданное чудо. Лидия Михайловна ставила пластинки, и ловкий мужской голос опять-таки учил французскому языку. Так или иначе от него никуда было не деться.

Стыдно сейчас вспомнить, как я пугался и терялся, когда Лидия Михайловна, закончив наш урок, звала меня ужинать. Будь я тысячу раз голоден, из меня пулей тут же выскакивал всякий аппетит. Садиться за один стол с Лидией Михайловной! Нет, нет! Лучше я к завтрашнему дню наизусть выучу весь французский язык, чтобы никогда больше сюда не приходить. Кусок хлеба, наверное, и вправду застрял бы у меня в горле. Кажется, до того я не подозревал, что и Лидия Михайловна тоже, как все мы, питается самой обыкновенной едой, а не какой-нибудь манной небесной, настолько она представлялась мне человеком необыкновенным, непохожим на всех остальных.

Я вскакивал и, бормоча, что сыт, что не хочу, пятился вдоль стенки к выходу. Лидия Михайловна смотрела на меня с удивлением и обидой, но я убегал. Так повторялось несколько раз, затем Лидия Михайловна, отчаявшись, перестала приглашать меня за стол. Я вздохнул свободней.

Вопросы и задания

1. Где проходили дополнительные уроки французского языка?
2. Почему Лидия Михайловна предложила заниматься у нее дома? (несколько правильных ответов):

А) не хватало времени в школе,
Б) не было свободного кабинета,
В) чтобы улучшить его ужасное произношение,
Г) учительница готовила его к олимпиаде по французскому языку,
Д) это был предлог для того, чтобы дома покормить голодного мальчика,

3. Объясните, как мальчик относился к французскому языку? Найдите в тексте аргументы.
4. «Лучше я к завтрашнему дню выучу наизусть весь французский язык», - говорит мальчик. Зная его отношение к французскому, проанализируйте, что для него было страшнее французского?
5. О каких качествах характера мальчика мы узнаем из этого отрывка? Выберите из перечня и докажите аргументами из текста:

Стеснительность, робость, аккуратность, уважительность, упорство, ответственность, честность, доброта, искренность, трудолюбие, естественность, заботливость, любознательность, сообразительность, сила воли, уверенность, смелость, сила воли, настойчивость, бескомпромиссность, достоинство, самоуважение, настойчивость, целеустремленность, бдительность, внимательность, почтение

Качество характера	Аргумент
Стеснительность, робость	И без того от природы робкий и стеснительный пугался и терялся каменел и боялся дышать.
….	

6. Составьте мнение, есть ли у вас такие же качества характера, как у героя рассказа?

В результате работы над текстами у нас сложился образ этих литературных героев (приложение 2). Вот основные детали портрета Лидии Михайловны:

Глаза	прищуренные, чтобы скрыть в них косинку, глаза
Улыбка	тугая, редко раскрывающаяся до конца улыбка
Лицо	не было в ее лице жесткости
Волосы	чёрные, коротко остриженные волосы
Голос	был каким-то мелким и легким, ослаб, как у птички в клетке
Отношение к мальчику	Доброе отношение, желание его подбодрить, внушить веру в себя (нарочно для меня придумала)
Отношение мальчика к ней	она представлялась мне человеком необыкновенным, непохожим на всех остальных.

Портрет мальчика:

Качество характера	Аргумент
Стеснительность, робость	И без того от природы робкий и стеснительный пугался и терялся каменел и боялся дышать.
Упорство, трудолюбие	без передышки повторял французские слова
ответственность, сила воли,	приходил на уроки, хотя для него это было пыткой
Искренность, естественность	Убегал, потому что ему было неловко садиться за стол с учительницей, которую он очень уважал
Уважительность, почтение	она представлялась мне человеком необыкновенным, непохожим на всех остальных.

После этого ребята нарисовали портреты героев, основываясь на деталях их описания автором (приложение 3).

Мы внимательно рассмотрели все рисунки ребят и убедились, что почти во всех есть характерные детали литературного портрета героя.

Следующий шаг – создание портретов литературных персонажей с помощью нейронной сети (приложение 4).

Мы отметили, что почти все портреты, сгенерированные ИИ, не соответствуют литературному описанию.

Таким образом, можно сказать, что несмотря на то, что ИИ используется в большинстве сфер общественной жизни, но уровень его творческих способностей, по мнению ученых, недостаточно высок. И в этом мы убедились сами: искусственный интеллект не умеет создавать портрет литературного героя, учитывая все детали текста, он принимает во внимание какую-то одну деталь. А зачастую его портреты совсем не соответствуют тексту. В частности, мы заметили, что в тексте есть такая деталь: «правильное и потому не слишком живое лицо с прищуренными, чтобы скрыть в них косинку, глазами». В своих рисунках почти все ребята изобразили эту деталь ее портрета, ИИ же совсем не принял ее к сведению. Еще одна немаловажная деталь – «чёрные, коротко остриженные волосы». В большинстве рисунков ребят эта деталь отражена. В рисунках же ИИ прическа учительницы не соответствует описанной автором произведения. Кроме того, ребята в рисунках отобразили характер мальчика и характер учительницы, а ИИ создал женские портреты, совсем не соответствующие тексту. Хотя, справедливости ради, некоторые из портретов очень красивы.

Важно не только надеяться на возможности ИИ и научиться им пользоваться, сделать его своим помощником, но и самому быть внимательным, замечать все детали текста и все нюансы описания литературного героя, развивать воображение и творческие способности, которые есть у всех наших учащихся в самых разных видах деятельности.

Список литературы

1. Использование ИИ на уроках русского языка и литературы// Электронный ресурс. Режим доступа: https://infolesson.kz/ispolzovanie-iskusstvennogo-intellekta-na-urokah-russkogo-yazyka-i-literatury-7244133.html
2. Радостева Александра. Искусственный интеллект на уроках русского языка и литературы. // Электронный ресурс. Режим доступа: http://school.nironn.ru/node/711
3. Давыдова Н.В. Использование ИИ на уроках русского языка и литературы// Электронный ресурс. Режим доступа: https://nsportal.ru/shkola/russkiy-yazyk/library/2024/05/28/ispolzovanie-iskusstvennogo-intellekta-na-urokah-russkogo
4. Царева И. Как нейросети помогают в изучении поэзии на уроке литературы // Электронный ресурс. Режим доступа: https://vogazeta.ru/articles/2023/12/11/experience/24270-kak_neyroseti_pomogayut_v_izuchenii_poezii_na_uroke_literatury
5. Искусственный интеллект в школьном образовании: будущее уже сегодня// Электронный ресурс. Режим доступа: https://astanahub.com/ru/blog/iskusstvennyi-intellekt-v-shkolnom-obrazovanii-budushchee-uzhe-segodnia

Приложение 1.

Ответы на вопросы 1-3 литературной анкеты

1й вопрос Назови литературные произведения, которые тебе понравились?	2й вопрос Назови литературных героев, которые тебе понравились?	3й вопрос Какого литературного героя ты хотел бы увидеть/нарисовать таким, как его описал автор произведения?
Уроки французского	Лидия Михайловна	Лидию Михайловну

Чучело	Касым	Касым
Сирота	Герасим	Лидия Михайловна
уроки французского	Эркюль Пуаро	Лидию Михайловну
Муму	андрей болконский	Мальчика
день триффидов	Филл Найт и Сарра	Шерлок Холмс
Магазин Найк	Чарли,	николай ростов
Неправильные	Джон	Мама Филл Найта
Гарри Поттер	Добби Огрид Северус Снейп	Чарли
Война и мир	Джон Лиретон	Невилл Долгопупс
Бородино	Чингисхан	Джон Лиретон
Нашествие монголов	1.Клейн Моретти	Муму
1.1984-Джордж Оруэлл	Руслан	Чингисхан
2.Повелитель Тайн,Новелла (вид	Доктор Шеппард	1.Клейн Моретти
литературы),читаю	Л.м	Руслан
Руслан и Людмила	Мальчик и рассказа "уроки	Детектив Пуаро
Л.М	французского"	Да хотела увидеть
"Уроки французского"	Красная шапочка	Я бы хотел написать мальчика из
Сегіз аяқ	Лидия Михайловнп	рассказа "уроки французского"
Урок французского	Главный герой (мальчишка)	Красная шапочка
Урок французского	Человек Гора	Ну он маленький и красивый
Уроки Французского	Бабушка	Главного героя (мальчика)
Цветы для Элвина, Маленький	Лидия Михайловна, главный герой	
принц	Чарли Гордон	Гай Монтэг
маленький принц	момо, маленький принц	Негоро из "15-летнего Капитана"
Абайдың қара сөздері	Дик Сэнд из "15-летнего Капитана"	Сузуя джузо
Пять поросят	Миямото мусаси	Каранар
И дольше века длится день	Каранар	Сильфи.
Новелла/роман: Реинкарнация	Рудеус Грейрат, Нацуки Субару.	Вергилий
безработного.	Вергилий	Сатору годжо, магическая битва
Сирота	Касым, Лена	ученик лидии михайловны
У меня нет рта и я должен		Чингиз Айтматова
кричать	Судья Холден	Шрек
Чингиз Айтматов	Лидия Михайловна,Мальчик	АбусаГитлер
Майн кампф	Лидия Михайловна	Нет ведь это сложно для меня
Сирота,Чучело	Лера	Незнаю, заструдняюсь ответить
Ночь перед рождеством, Уроки	Гитлер	белый клык
французского	Шерлок Холмс, Питер Пен,	Мальчика из рассказа "уроки
Сирота Белый клык	Карлсон, Алиса	французского"
Поющие в терновике	Кичи, Белый Клык, серый Бобр	На сына
белый клык	Ваня, Лидия Михайловна	
Уроки французского	Аклима	Клайд Грифитс
Аклима	Лиамуровец,	Хотелось бы увидеть всех
451 градусов по Фаренгейту,		персонажей про которых я читал
Американская трагедия,	Эдит (Нетерпение сердца)	Вильгельм
Нетерпение сердца	Вильгельм, автор	Эндер
Имя розы	Эндер	не знаю
Игра Эндера	Тарас Бульба	Тарас Бульба
много чего	Қажымұқан,	Картер
Ночь перед Рождеством(Гоголь)	Робизнок Крузо и Картер	доброй и милой(лидия
Тоска по отцу,или когда рухнул	лидия михайловна	михайловна
мир; Превращение(Кафка);	Никакой	Шерлок Холмс
Пари(Чехов)	Дима Сомов , Шерлок Холмс,	Аклиму,да
Робинзон Крузо - Д.Дэфо	Шерлок Холмс	Авдий Каллистратов
Наследники богов I и II части -	Аклима,Касым	Кощей
Рик Риордан Жабайы Алма -	Авдий Каллистратов	Винипух
Сайын Муратбеков	Кощей,Елена,Василисса	Пуаро
Никак	Гарри Поттер	Руф
"Сирота" , "Аклима"	Мартин Иден,Руф	Германн
Аклима,Сиротская доля	Германн	Сигму
Кощей бессмертный	Сигма крипер	Хотелось больше всего Герасим.

""Скрюченный домишко" - А.Кристи, "Волоколамское шоссе" - А.Бек Мартин Иден,Скотный двор Я сигма Язык французского Муму, Маленький принц и Ночь перед Рождеством Большая четвёрка Роман, Ночь перед Рождеством, пятнадцатилетний капитан, приключение Тома Сойера Властелин колец Чингиз Айтматов Гарри Поттер и узник Азкабана Цветы для Элджернона, 451 градус по форенгейту, дюна Джен Лондон Мартин Иден Империя Ангелов Маленький принц, Евгений Онегин Война и мир,Капитанская дочка Қыз Жібек Конёк Горбунок Затерянный мир 1984 Скотный двор Лолита Дорогостоющия публика 48 законов власти Искусство войны Трудно быть богом На дне Дары волхвов Парфюмер Бойцовский клуб Американский психопат Уроки Французского Из тем которые мы проходили это Аклима 451° по Фаренгейту	Мальчик и леди Михайловна Герасим, Маленький принц и Вакула билл,джозелла Вакула, рыжий, Том Сойер Хоббит, Гэндальф, Арагон Мальчик про игру чику и Лидия Михайловна Гарри Поттер, Северус Снейп Пол Атрейдес, Чарли Гродон Руфи Рауль Разорбак Билл Шерлок Холмс, Аладдин Вадик, леня, темир Лев Толстой ,А.С Пушкин Кожа из произведения Меня зовут Кожа Толағай Конёк Горбунок Лена Челенджер Уинстон Смит ну Лидия Михайловна например Лидия Мейхайловна Шерлок Холмс Касым из рассказа Сирота Гай Монтаг Эркюль Пуаро	Потому что я хочу его утешить. Он очень большой и высокий здоровяк, которой бы хотел преподать урока барыне за его друга Муму. Эркюль Пуаро триффид Рыжий Хоббита Мальчика рай центр Рона Уизли Джессика из дюны Мартина Рауль Разорбак незнаю Герасим Леня А.С.Пушкин Алдар көсе Конёк Горбунок Лена Френкенштейн Патрик Бэйтмен Мальчик из "Уроки Французского" Мальчика из уроки французского русалку, ну она сидит на дереве Валентин Грегорьевич Распутин/ да Гай Монтаг Капитан Гастингс

4 вопрос. Хотел бы ты посмотреть, как его нарисует искусственный интеллект? (диаграмма 1)

Диаграмма 1. Количество выборов ответов «да» или «нет» на четвертый вопрос.

Приложение 3

Рисунки учащихся на основе деталей текста и выставка рисунков

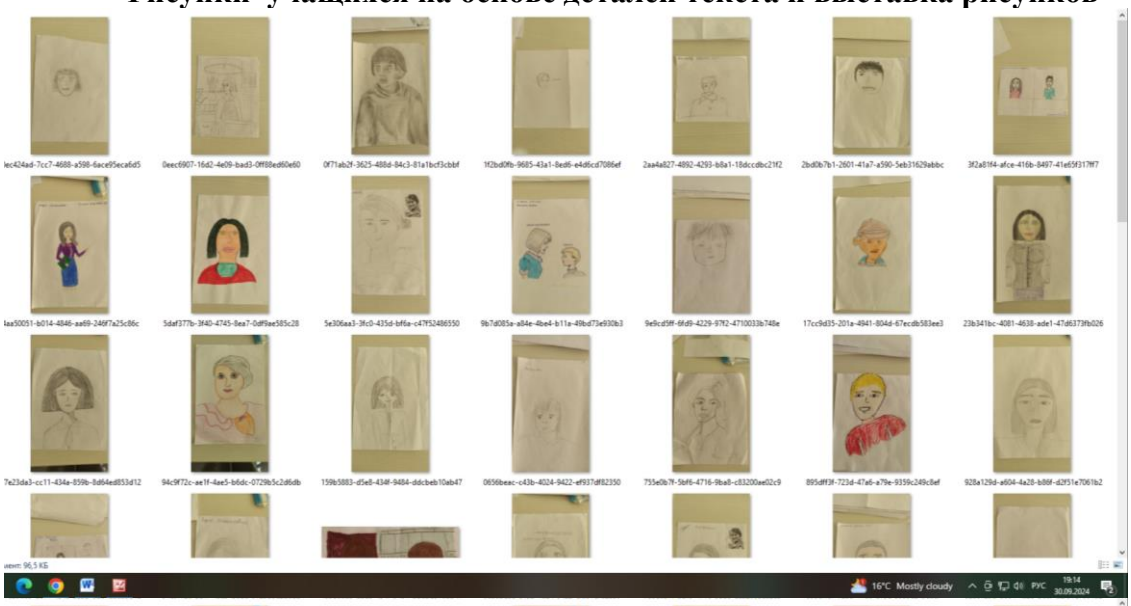

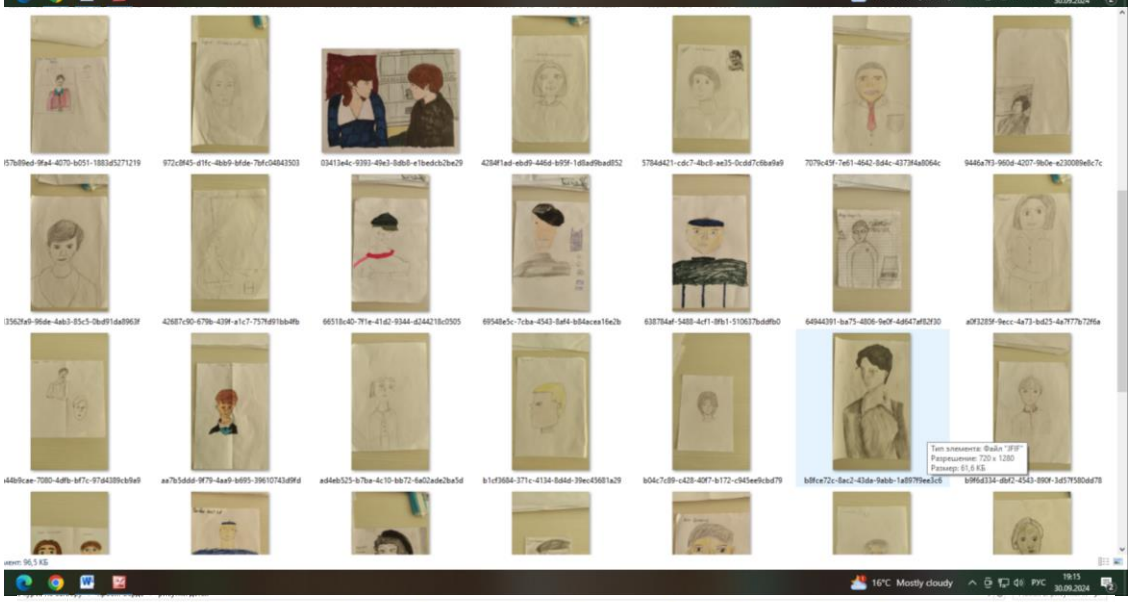

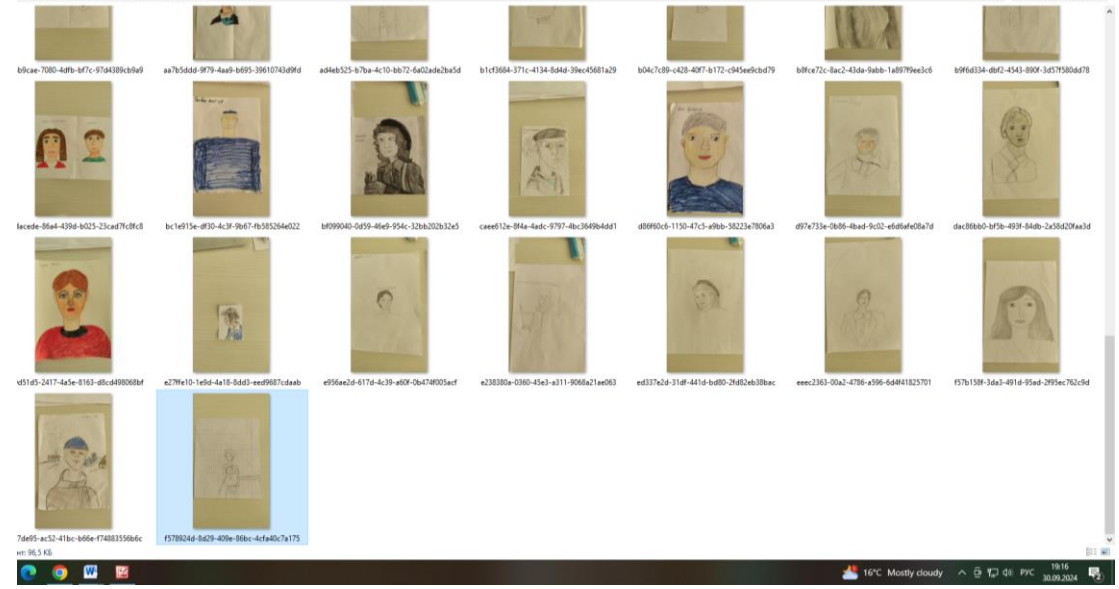

Приложение 4

Рисунки, созданные искусственным интеллектом

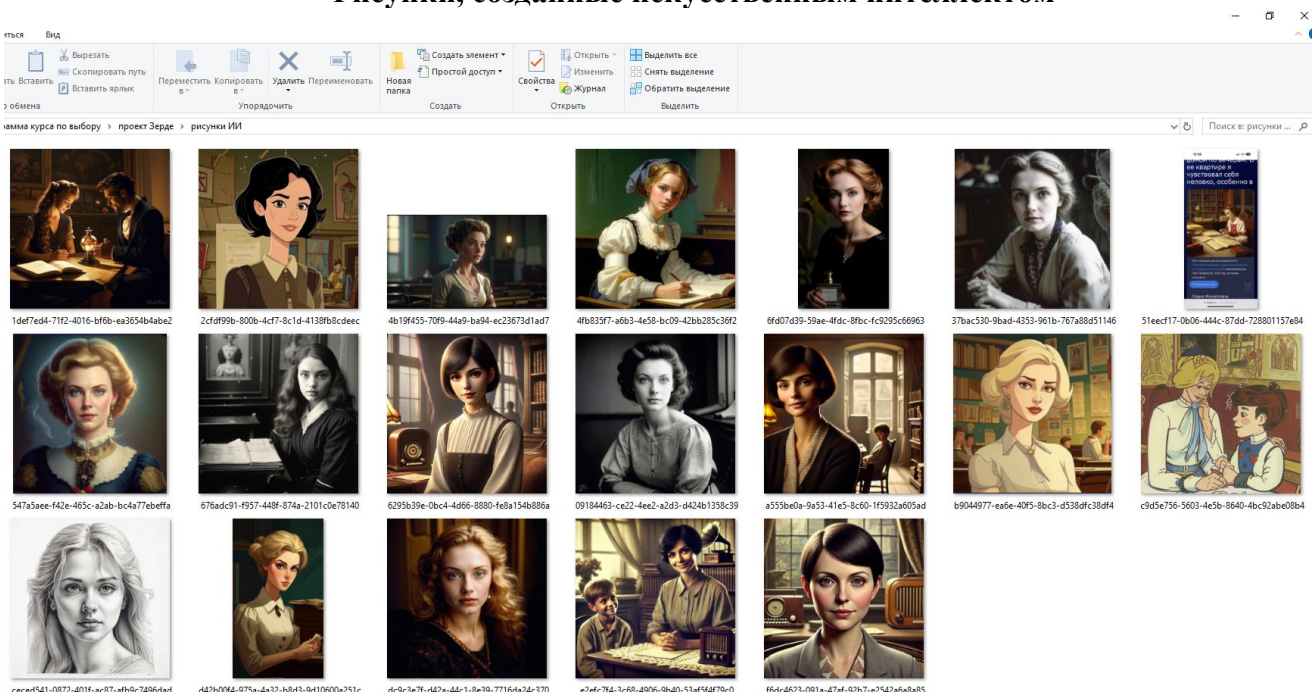

ТИІМДІ САБАҚ: ЖОСПАРЛАУДАН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА ДЕЙІН

ЭФФЕКТИВНЫЙ УРОК: ОТ ПЛАНИРОВАНИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ВЫРАЗИТЕЛЬНЫЕ СРЕДСТВА В СКАЗКЕ О. УАЙЛЬДА «СОЛОВЕЙ И РОЗА»

Абаева А.Ш.,
ТОО «Skillset school», г.Астана

Раздел	Литературная прозаическая сказка	
ФИО педагога	Абаева Асель Шайдуллиновна	
Дата		
Класс 5	Количество присутствующих:	отсутствующих:
Тема урока	Изобразительно-выразительные средства в сказке О. Уайльда «Соловей и Роза».	
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	**5.2.8.1** Анализировать изобразительные средства в художественном тексте (гиперболы, эпитеты, сравнения, метафора и др.) при поддержке учителя; **5.2.2.1** Определять основную мысль произведения при поддержке учителя.	
Цель урока	- анализировать изобразительные средства в художественном тексте (гиперболы, эпитеты, сравнения, метафора и др.) при поддержке учителя; - определять основную мысль произведения при поддержке учителя.	

Ход урока				
Этапы урока	**Деятельность учителя**	**Деятельность обучающихся**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока	**Орг. момент. Положительный настрой.** - Сядьте удобно, закройте глаза и повторяйте за мной: «Я в школе, я на уроке. Я радуюсь этому. Внимание мое растет. Я как разведчик, все замечу. Память моя крепка. Голова мыслит ясно. Я хочу учиться. Я готов к работе. Я работаю» ***Объявление темы и целей урока*** **Деление на группы «Разрезанная картинка».** Берутся 3 иллюстрации по произведению. Каждая из них разрезается на четыре – пять частей.	Настрой на урок. Делятся на группы	ФО: комментарии одноклассников, наблюдение учителя	

	Все части перемешиваются. Каждый из учеников вытягивает по фрагменту и ищет свою команду, объединяясь с теми, кому достались фрагменты, необходимые для составления целой картинки. Учитель предлагает подобрать фрагмент произведения, соответствующий иллюстрации; обсудить, какие слова, фразы помогли им определить, что это именно этот отрывок. **Актуализация опорных знаний. (И)** – Определите жанр произведения О. Уайльда «Соловей и роза» – Перечислите художественные признаки, по которым вы сделали вывод о жанровой принадлежности этого произведения. – Ученик 5 класса составил план пересказа сказки "Соловей и роза", но пункты плана перепутались. Восстанови их последовательность **Дескрипторы:** 1. Определяет жанр произведения. 2. Перечисляет признаки жанра. 3. Составляет план сказки	Правильный ответ: План 1. Влюбленный студент 2. Соловей нашел настоящего влюблённого. 3. Слёзы Студента (нет красной розы) 4. Соловей ищет розу. 5. Встреча Соловья с Белым кустом 6. Соловей нашел куст красной розы 7. Последняя песня. Жертва. 8. Роза стала красной. 9. Соловей погиб во имя любви. 10. Неблагодарная девушка и разочарованный студент.	Проверка учителем, выставление баллов по десятибалльной шкале за правильные ответы	Бланк для проведения ФО
Середина урока	**Изучение нового материала.** ***1. Работа с терминологией*** **А. Ребята, знакомо ли вам такое понятие как аллегория?** Аллегория – это иносказание. Её используют когда говорят одно, а подразумевают другое. Аллегорией чего является Соловей? **Б. Задание на соответствие.** (Парная работа)		Самооценивание	Слайд Карточка

	- Соотнести термины и определения. **Метафора** — определение, которое подчёркивает качества, свойства предмета, явления **Сравнение** — Скрытое сравнение **Гипербола** — сопоставление одного предмета с другим, при нём бывают союзы *как, будто, точно, словно, подобно* и *т.д.* **Эпитет** — преувеличение для усиления художественного впечатления **Аллегория** — иносказание 1. **(Г) Исследовательская работа «Художественный стиль писателя»** - Найдите в тексте песню Соловья о Любви. О каких этапах Любви он пел? Проследите по тексту сказки, как происходит зарождение любви в человеке на примере расцветающего куста роз. Найдите в отрывке художественные средства выразительности и объясните, для чего их использует автор. 1 группа: **«Сперва он пел о том, как прокрадывается любовь в сердце мальчика и девочки».** – *Сравнения: бледная, как легкий туман над рекой; бледная, как стопы зари; серебристая, как крылья рассвета.* – *Эпитеты: великолепная роза, живая кровь.* – *Метафоры: хрустальная луна, серебряное зеркало;* – *Олицетворения: прокрадывается Любовь, луна слушала.* 2 группа: **«… он пел о зарождении страсти в душе мужчины и женщины».** – *Эпитеты: нежный румянец, белое сердце.* – *Сравнения: лепестки розы, как лицо жениха.* – *Метафора: окрасились румянцем.* – *Повтор: крепче и крепче, громче и громче.* – 3 группа: **«… он пел о Любви, которая обретает совершенство**	Выполняют задания в группах. Находят худ.-изоб.средства. Сказка учит любить самоотверженно и самозабвенно. Учит наслаждаться этим чувством в горе и в радости. Учит не думать о	«Жесты рукой» **Дескрипторы:** 1. Соотносит термины и определения. 2. Обсуждает в паре. **ФО: взаимооценивание «Две звезды – одно пожелание»** Словесное поощрение	Слайд Слайд Карточки

	в Смерти, о той любви, которая не умирает в могиле». – *Эпитеты: жестокая боль, великолепная роза, алое сердце.* – *Сравнения: сердце, как рубин; роза подобна утренней заре.* – *Сравнительная степень наречий: сильнее прижался; мучительнее становилась боль; громче раздавалось пение.* – *Повторы: мучительнее и мучительнее, громче и громче.* **Заключение. Переход к идее произведения.** - Почему Соловей решил помочь Студенту? (Он жертвует собой ради любви) Как самоотверженный поступок характеризует Соловья? (Бескорыстный, преданный, верный, готовый к самопожертвованию) Он является положительным героем, носителем добра в сказке. - Мы подошли к моменту определения идеи сказки. К чему призывает автор, чему учит сказка "Соловей и роза"?	себе, не быть прагматиком, не быть меркантильным. Учит тому, что есть вечные ценности, которые будут таковыми всегда и есть ценности проходящие, как например материальный достаток. Быть верным своей любви, не быть как студент, отказавшийся от своей любви. Сказка учит не быть эгоистом, предателем. Автор призывает быть таким, как Соловей: бескорыстным, способным пойти на смерть ради любви	«**Критерии оценивания:** -находит эпитеты, сравнения, повторы, использованные автором; - демонстрирует богатый словарный запас; -делает вывод по идее сказки Похвала»	
Конец урока	**Подведение итогов. Рефлексия.** **Домашнее задание.** **Дифференциация:** – Нарисуйте иллюстрации к сказке, выразите в рисунках авторскую оценку образов. – Напишите письма Соловью и (или) Студенту: что бы вы хотели им сказать? – Защитите мини-проект «Мой финал сказки «Соловей и роза»»	Самоанализ деятельности на уроке		

ШЕҢБЕРДІҢ ҰЗЫНДЫҒЫ. ДӨҢГЕЛЕКТІҢ АУДАНЫ. ШАР. СФЕРА.

Айгумусова А.Б.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Шарбақты ауданы білім беру бөлімінің «Абай Құнанбаев атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ-нің математика мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	6.3.3.2 шеңбер ұзындығының оның диаметріне қатынасы тұрақты сан екенін білу; 6.3.3.3шеңбер ұзындығының формуласын білу және қолдану;
Сабақтың мақсаты: **(Бағалау критерийлері)**	-шеңбер ұзындығының оның диаметріне қатынасы тұрақты сан екеніңн анықтайды; -Шеңбер ұзындығының формуласын есептер шығаруда қолданады.
Ойлау дағдысы	Білу, түсіну қолдану

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/уақыт	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы: Ұйымдастыру кезеңі: **5 минут**	I.Ұйымдастыру кезеңі 1.Оқушыларды ұйымдастыру; Ынтымақтастық ахуал тудыру. 2. **А-, В-,С**-топтарына және жұптарға бөлу. Оқушыларға мұғалім әр түсті және үш өлшемді қағаз дөңгелектерді, оқу деңгейлері бір топта бірдей болатындай, білдіртпей саралап таратады.	Оқушылар шеңберге тұрады, қарсы тұрған баламен ортада кезігіп **«Мен саған сенемін, өйткені...»** деп айтады. Кейін осы екі бала жұп болып отырады. **А-тобында ЕББҚ оқушысы болады.**	Үш шапалақпен қолпаштау.	Слайд №1
Үй жұмысын тексеру: **2 минут**	3.Үй тапсырмасын тексеру үшін **«Жұбыңды таны»** әдісін қолданады.	Оқушылар <u>жұптық жұмыс</u> орындайды. Әр оқушы жұбының үй тапсырмасын тақтада көрсетілген жауаптар арқылы тексереді.	Бір-бірін бағалау («+/−»)	Слайд №2 Бағалау парағы.
Жаңа тақырыпты ашу үшін ойды шоғырлан	4. Тақырыпқа шығу. Мұғалім оқушыларды алған дөңгелектерінің өлшемдеріне қарай топтасып отыруға шақырады.	Оқушылар топтасады. Оқушылар <u>топпен жұмыс</u> орындайды.	Керемет! Жарайсың! Тамаша!	Қағаздан қиылған түсті

дыру кезеңі. **5 минут**	*Тақтада 3-топтың жауаптары жазылып отырады.* Сұрақ қойылады: -Қандай принциппен топтасып отырдыңыздар? - Жіпті пайдаланып, дөңгелектің сыртқы шекарасын өлшеңдер (***ЕББҚ оқушысы бар топта өлшемдері бүтін сан болады).***Оны С деп белгіленңдер. -Сызғышпен дөңгелектің диаметрін табындар. Оны d деп белгіленңдер. - Енді С/d қатынасын табыңдар.	*Топтар шыққан сандарын тақтаға жазып отырады.* - Дөңгелек радиусы, не диаметрлері бірдей екенін айтады. -С, d табады. -С/d -ны табады. -Оқушылар ортақ қорытынды (сандары бірдей екенін) шығарады.		дөңге-лектер. Жіп, сызғыш
Сабақтың ортасы: Жаңа тақырыпты меңгеру кезеңі. **12 минут**	Сонымен, балалар бүгін біз шеңбердің ұзыдығының оның диаметріне қатынасын, шеңбер ұзындығының формуласын қорытып, оны есеп шығаруда қолданамыз. **Тапсырма №1** (Джигсо әдісі) *Қосымша ақпаратты интернет желісінен алуға ұсынады.* **А-тобы:** П-пи саны деген не? Оның тарихы. **(*ЕББҚ оқушысы бар топ*)** **В-тобы:** Шеңбер ұзындығының формуласы. **С-тобы:** Шеңбер ұзындығының формуласына есеп құрастыру, шешуін жазу. (*жекеленген оқушылар*) Слайдпен қорытындылайды.	Оқушылар <u>топпен жұмыс</u> орындайды. 1. Оқушылар тақырыпты жазып алады. 2. Тапсырмаларын орындайды. 3. Дөңгелек түстерімен жаңа топтарға бөлінеді. 4. Әр топта А, В, С мүшелері болады, ретімен тапсырмаларының шешуін түсіндіреді. 5. Жаңа топ мүшелері бірі-бірін 1-3 ұпаймен бағалайды.	Бағалау парағына ұпайлары қойылады.	Оқулық Бағалау парағы. Слайд №3
Бекіту кезеңі. **10 минут**	**Тапсырма №2**- жеке жұмыс **1.** Дөңгелек пішінді гүлзардың диаметрі 5 м, жиегінің ұзындығын табыңдар.	***ЕББҚ** оқушысы интернет желісінен қосымша ақпарат алады.* Оқушылар <u>жеке жұмыс</u> орындайды.	Дескрипторлар арқылы топта бірін бірі бағалау.	Бағалау парағы.

	2. Ай серігінің радиусы 1743 км, оның экваторының ұзындығы қанша км болады?	***ЕББҚ*** *оқушысы №1-2 есептерді шығарады.* *Дескриптор: ЕББҚ-ға (2 ұпай)* - *C=Пd формуласын қолданады;* *-Шеңбер ұзындығын есептейді;* *Дескриптор: ЕББҚ-ға (2 ұпай)* - *C=2ПR формуласын қолданады;* - *Шеңбер ұзындығын есептейді;*	Дескрипторлар арқылы бағалау. Қолпаштау.	Слайд №4 Таратпа қағаздар.
	3. Мотоцикл дөңгелегінің диаметрі 0,6 м, егер доңгелек 74 айналым жасаса қанша жол жүреді? **4.** Сағат 2сағ 30 минут көрсетіп тұр. Сағат дөңгелегінің радиусы 12 см болса, минуттық пен сағаттық тілдер арасында бұрышын және доғасының ұзындығын табыңдар? Дұрыс жауаптарды слайдта көрсетеді..	Білім алушылар №3-4 орындайды. *Дескриптор: Білім алушыға (2 ұпай)* *-Шеңбер ұзындығын формуланы қолданып табады;* *-Жүрген жол ұзындығын табады;* *Дескриптор: Білім алушыға (2 ұпай)* - *Минуттық пен сағаттық тілдер арасында бұрышын табыңдар;* - *Шеңбер ұзындығын есептейді;*		Таратпа қағаздар.
4 минут	**«Жасырын хат»** тапсырмалар конверт ішінде жасырылады. Мұғалім деңгейіне қарай тапсырманы саралап береді. **Тапсырма №3** (функционалды сауаттылықты дамыту) **Жеңіл атлетика алаңы.** Өлшемдері мм берілген.	Оқушылар <u>жеке жұмыс</u> орындайды. №4 есебін топтағы В, С оқушысы орындайды. *Дескриптор: Білім алушыға (4 ұпай)* - *Стадионның ұзындығын құрайтын бөліктерді анықтайды;*	Дескрипторлар арқылы бағалау.	

	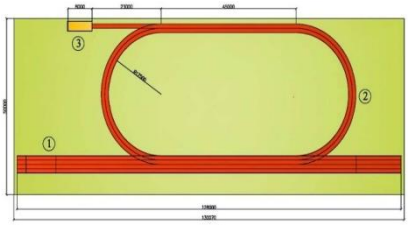 Жеңіл атлетика бойынша жарыста спортшылар 1000 м арақашықтық жүгіреді. Спортшы осы стадионда неше толық айналым жасайды? **Тапсырма №4**(функционалды сауаттылық) 7см 10см 9см 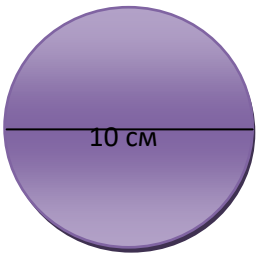 Ұзындығы 32 м қоршау, қандай пішінді жер учаскесіне жетеді?	- *Әр бөліктің ұзындығын табады;* - *Стадионның ұзындығын есептейді;* - *Айналым санын анықтайды.* **ЕББҚ** оқушысыны орындайды. *Дескриптор: ЕББҚ оқушыға (4 ұпай)* - *Тіктөртбұрыштың периметрін табады;* - *Шаршының периметрін табады;* - *Шеңбер ұзындығын есептейді;* - *Фигуралардың периметрілерін салыстырады.* -Слайдтағы дұрыс шешімімен салыстырып өз өзін бағалайды.		Слайд №5
Сабақты қорытындылау 4-минут	**Қосымша ақпарат:***Қазақ халқының күнделікті тұрмыстық тәжірбиесінде үйдің бел арқанын ширатқан әйелдер оның ұзындығын*			Слайд №6

<table>
<tr>
<td></td>
<td>шаңырақ шеңберінің ұзындығынан үш есе ұзын етіп өлшеп алып, оның үстіне киіз үй босағасына арқанды байлайтын артықтарын қосып есетіні белгілі.
Киіз үй шеңберінің ұзындығы шаңырақ шеңберінен үш есе артық.
С = 3Ш + Т
Т тұрақты сан, киіз үй есігінің ені, 1,4 м
6 қанат киіз үй шеңберіниңұзындығы: С= (3х6)+1,4 = 19,4 м.

Математикалық диктант (график салу):
(оқушылар ватсап арқылы жауап беру керек):
1. Шеңбер ұзындығын қандай С әріппен белгілейміз.
2. П-санының мәні 3,24 тең.
3. Шеңбер ұзындығы диаметрге тәуелді.
4. Радиустары 1,4 см шеңберден, радиусы 28 см шеңбер ұзындығы артық.
5. Радиустары 1,4 см шеңберден, радиусы 28 см шеңбер ұзындығы 2 есе артық.</td>
<td>Оқушылар жеке жұмыс орындайды.
Тұжырым дұрыс ^
Тұжырым қате–

Ватсаппен дәптер бетіндегі жауаптарын мұғалімге сурет түрінде жібереді.</td>
<td>1-5 ұпай</td>
<td>Слайд №7</td>
</tr>
<tr>
<td>Сабақтың соңы: (3 мин)
- Рефлексия,
- Үй тапсырмасы</td>
<td>Рефлексия:
«ББББ» әдісі.
Берілген іс-әрекеттердің нөмірлерін кестеге жаз.

Оқушының аты-жөні:_____
<table><tr><td>Білемін</td><td>Білдім</td><td>Білгім келеді</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table></td>
<td>Кері байланыс жасайды.</td>
<td>Бағалау парақтары бойынша бағалары қойылады.</td>
<td>Таратпа қағаздар.</td>
</tr>
</table>

-Үй тапсырмасы:
№1*ЕББҚ оқушыға*
Кестені толтырыңдар:

шеңбер	R, м	C, м
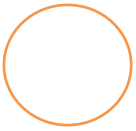		

№2
Суретке мұқият қараңыздар. Кіші үш шеңбер ұзындықтарының қосындысы мен үлкен шеңбер ұзындығын салыстырыңдар.

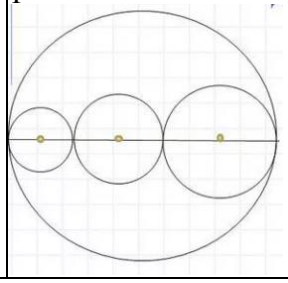

№3 ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫС «СҰЙЫҚТАР МЕН ҚАТТЫ ДЕНЕЛЕРДІҢ ТЫҒЫЗДЫҒЫН АНЫҚТАУ»

Акатаева А.Н.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Шарбақты ауданы білім беру бөлімінің «Абай Құнанбаев атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ –нің физика мұғалімі

Сыныбы:	7 «а» Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	№3 зертханалық жұмыс. «Сұйықтар мен қатты денелердің тығыздығын анықтау»
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	7.2.2.13 – тығыздықтың физикалық мағынасын түсіндіру; 7.2.2.14 – сұйықтар мен қатты денелердің тығыздығын тәжірибе арқылы анықтау; 7.1.3.3 – физика кабинетінде қауіпсіздік ережелерін білу және сақтау
Сабақтың мақсаты:	**Барлық оқушылар:** Оқулықта берілген тапсырмаларды орындайды. Тақырыпты меңгереді. Қозғалыс ұғымын қалыптастыру, қозғалыстың салыстырмалығы, санақ денесі туралы түснік қалыптастырады. **Көптеген оқушылар:** Тақырыптың маңызы туралы дәлелдеп айтып бере алады. **Кейбір оқушылар:** Білімді сыныптастарына түсіндіріп оқулықтан тыс ресурстар қоса алады. Білімді сыныптастарына түсіндіріп оқулықтан тыс ресурстар қоса алады.
Құндылықтарға баулу	Берілген тәжірибелік жұмысты жасауда, төзімділікпен тәжірибе жасау арқылы **еңбек және шығармашылық құндылығы қалыптасады.**

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	**Педагогтің іс-әрекеті**	**Оқушының іс-әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 2 мин	Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасу, түгендеу, сабаққа дайындығын бақылау.			
Жеке жұмыс 5 мин	**Білім дағдысы.** **1-тапсырма** Өткен тақырыптарға quizizz сайты арқылы шолу жасау. Мұғалім сырттай бақылайды, әрбір оқушының жауабына кері байланыс жасайды.	Оқушылар өткен тақырыптарды еске түсіреді	**Дескриптор 1:** - Заттың бірлік көлеміндегі массасы дұрыс белгілейді - тығыздықтың формуласын дұрыс белгілейді - суреттегі құралды дұрыс атайды және не үшін	https://quizizz.com/admin/activity/classic/6736dd5df84a87a25a68a22e

			қолданатының белгілейді - тығыздықтың өлшем бірлігін дұрыс белгілейді - суреттегі құралдың атын белгілейді	
Сабақтың ортасы 33мин	**Білім дағдысы: Білу** **2-тапсырма** Қауіпсіздік ережесі •- Жұмыс орнындағы приборларды, материалдарды, құралдарды мұғалімнің нұсқауы бойынша орналастырыңдар. •- Жұмыс орнына қажетсіз заттарды қоймаңдар. •- Жұмысқа кірісер алдында мақсаты мен нұсқауларын мұқият оқыңдар. •- Ток көзіне мұғалімнің рұқсатынсыз қосуға болмайды. •- Сақ болыңдар, абайлаңдар, мұғалімнің айтқанын бұлжытпай орындаңдар. •- Жұмыс орнын мұғалімнің рұқсатынсыз бос қалдыруға болмайды. •- Шыныдан жасалған приборлармен жұмыс істегенде, сақ болған жөн. •- Приборлардың бұзылғаның байқағанда ток көзінен ажыратып, мұғалімге хабарлау керек. **3-тапсырма** **Зертханалық жұмыс** **Қосымша 2**	Оқушылар физика кабинетіндегі қауіпсіздік ережелерін сақтау туралы нұсқауды айтады Оқушылар жұптаса отырып берілген құрал-жабдықтар арқылы зертханалық жұмысты орындайды.	**Дескриптор: 2** - қауіпсіздік ережелерді дұрыс айтады **Дескриптор 3:** - Құралдардың көрсткішін дұрыс жазады. -Өлшеу нәтижесін арнайы орындарға толтырады. -Белгісіз шаманың мәнін дұрыс анықтайды. -қатты дененің тығыздығын анықтап, атауын табады. -Жұмысқа талдау жасайды.	https://www.canva.com/design/DAGWdMk93OU/XZRVl8ud1j1pgJk9nalTBg/edit Таратпа қағаз 8-сынып оқулығы. Өлшеуіш цилиндр (мензурка), химиялық стақан, жіп, жез, болат, алюминий цилиндрлер, таразы

Сабақтың соңы. Рефлексия 5 мин	«Мұғалім тапсырманың орындалу деңгейін талқылай отырып, сабақ мақсатына оралады. Келесі сабақты жоспарлау үшін оқушыларға сұрақтар қойылады: - қандай құралдарды қолдандыңыздар? - көлемді қандай құралмен өлшедіңіздер және өлшем бірлігі қандай? -дененің көлемін қалай таптыңыздар? - дененің тығыздығын қалай есептедіңіздер? -заттың атауын қайдан алдыңыздар? Сұрақтар ауызша немесе жазбаша талқылануы мүмкін.	Оқушылар өздерінің сабақ барысында үйренген , қиын болған нәрселерді мұғаліммен бірге талқылайды.		
Үйге тапсырма:	70 б №1-3 есептер шығару			

Қосымша 1

Таратпа қағаз

Жұмыстың мақсаты: Таразы мен өлшеуіш цилиндр (мензурка) көмегімен зат тығыздығын анықтауды үйрену

Құрал жабдықтар: Өлшеуіш цилиндр (мензурка), химиялық стақан, жіп, жез, болат, алюминий цилиндрлер, таразы

Жұмыстың барысы:

1. Таразы көмегімен әртүрлі денелерді (жез, болат, алюминий цилиндрлер) массасын өлшеңіздер
2. Мензурканың бөлік құнын анықтаңыздар.
3. Мензуркаға су құйып, оның көлемін өлшеңіздер
4. Жіптің көмегімен денені суға батырып, судың көлемін өлшеңіздер
5. Дененің көлемін есептеңіздер: $V=V_2-V_1$
6. Қарастырылған дененің тығыздығын $p=m/V$ формуласы арқылы есептеңіздер
7. Қатты заттар тығыздығының кестесі бойынша дене жасалған заттың тыңыздығын табыңыздар
8. Өлшеулер мен есептеулер нәтижелерін кестеге жазыңыздар
9. Жұмысты барысындағы кездескен екі кедергі және жұмыс нәтижесін жақсарту бойынша екі ұсыныс жазыңдар**.**

Дененің массасы m, г	Су көлемі V_1, $см^3$	Дене мен судың қоса алғандағы көлемі V_2, $см^3$	Дене көлемі $V=V_2-V_1$, $см^3$	Қатты дененің тығыздығы р, $г/см^3$	зат атауы

Ескерту: 06.04. 2020 жыл №130 бұйрық, 16.09.2021 №472 бұйрықпен енгізілген өзгерістер

Қосымша 2

3-тапсырма

Зертханалық жұмыс

Әрбір дененің өз өлшемдері және массасы болады - бұл тұжырым ешкімге күмән тудырмайды; дененің массасы өлшемге ғана емес, ол қандай заттан тұратынына тәуелді болады.

Кішігірім зертеу жүргізейік (демонстрациялық столға оқушы шақырылады, ол демострациялық столда кішігірім зерттеу жүргізеді) сіздердің алдыңызда көлемдері бірдей екі зат берілген, таразының көмегімен массаларын салыстырып, қорытынды жасаңдар.

Қорытынды: Денелердің көлемдері бірдей, массалары әртүрлі, яғни әртүрлі заттан жасалған.

Жұмыстың мақсаты: Таразы мен өлшеуіш цилиндр (мензурка) көмегімен зат тығыздығын анықтауды үйрену

Құрал жабдықтар: Өлшеуіш цилиндр (мензурка), химиялық стақан, жіп, жез, болат, алюминий цилиндрлер, таразы

Жұмыстың барысы:

1. Таразы көмегімен әртүрлі денелерді (жез, болат, алюминий цилиндрлер) массасын өлшеңіздер
2. Мензурканың бөлік құнын анықтаңыздар.
3. Мензуркаға су құйып, оның көлемін өлшеңіздер
4. Жіптің көмегімен денені суға батырып, судың көлемін өлшеңіздер
5. Дененің көлемін есептеңіздер: $V=V_2-V_1$
6. Қарастырылған дененің тығыздығын $p=m/V$ формуласы арқылы есептеңіздер
7. Қатты заттар тығыздығының кестесі бойынша дене жасалған заттың тыңыздығын табыңыздар
8. Өлшеулер мен есептеулер нәтижелерін кестеге жазыңыздар
9. Жұмысты барысындағы кездескен екі кедергі және жұмыс нәтижесін жақсарту бойынша екі ұсыныс жазыңдар**.**

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЕСКЕРТКІШІ НЕНІ БЕЙНЕЛЕЙДІ?

Аубакирова С.Б.,
учитель ЖШС «Skillset schools» г. Астана

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімінің мазмұны: **Астана – мәдениет пен өнер ордасы** **Мерзімі:** **05.12.2024** **Сынып: 6 «Д»**	**Мектеп:** **ЖШС «Skillset schools»** **Мұғалімнің аты-жөні: Аубакирова С.Б.**
Сабақ тақырыбы	**«Мәңгілік ел» ескерткіші нені бейнелейді?**
Оқу мақсаттары ұзақ мерзім жоспардан	6.1.6.1 тыңдалым материалдарының мазмұны негізінде шынайы өмірмен байланыстырып жауап беру. 6.2.6.1 тірек сөздерге сүйеніп, сюжетті суреттердің желісі бойынша әңгіме құрастыру; 6.4.5.1 жазба жұмыстарында сөзге қосымша жалғауда үндестік заңын ескеріп, орфографиялық нормаға сай дұрыс жазу.
Сабақ мақсаты	«Мәңгілік ел» мәтінін мазмұны негізінде, шынайы өмірмен байланыстырып сұраққа жауап береді. Тірек сөздерге сүйеніп, мәтін құрастырып айтады. Топтық жұмысты бірлесе орындайды. Өз бетінше жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді. Қосымша үлестірме ресурстармен жұмыс жасайды. Оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмалады орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.
Бағалау критерийлері	Жеке, жұптық, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.
Пәнаралық байланыс	*Қазақстан тарихы, информатика*

Сабақ барысы

Уақыт Сабақ кезеңдері	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Ұйымдастыру кезеңі 2 минут **І. Шаттық шеңбері. «Заряд алу»** Топтарға бөлу.	Амандасады. Шаттық шеңберге барлығы тұрып, көздерін жұмады. Бастапқы бастаушы қолды 1 рет қысады,	Тиімділігі: Оқушылар бір-бірімен энергия алмасады.	ДК экраны

	Үй жұмысын Ұшақ ойыны арқылы тексеру **Ой шақыру** (Merge куб арқылы). Бәйтеректің биіктігі қанша метр? 97 метр Ақордада қандай кездесулер өтеді? Кезекті іскери «Астана опера» Мемлекеттік опера және балет театры қай жылы құрылды? 2013 жылы Бейбітшілік пен келісім сарайы ненің белгісі? Достық пен бірліктің, бейбітшілік пен ынтымақтастықтың белгісі. Экспо дегеніміз не? Дүниежүзілік көрме «Мәңгілік ел» ескерткіші туралы не білесің? 1 топ Бәйтерек 2 топ Ақорда 3 топ Пирамида (бейбітшілік пен келісім сарайы)	екінші айналымда 2 рет қысады, соңында 3 рет қысады, бұл бастапқы бастаушыға барғанда қанша заряд жібергені бойынша қайта келу керек. Осы тапсырманы орындау арқылы оқушылардың айтылым дағдысы қалыптасады.	**Дескриптор:** Сұраққа толық жауап береді – 3 балл	Merge куб, слайд https://edu.cospaces.io/LRZ-LUV
Негізгі бөлім	**Мәтінмен жұмыс.** Постер жасау **Оқылым** Бұл жерде оқушыларға мәтінді 3 топқа бөліп беремін. Әр топ өзіне берілген мәтіннің бөлігіне постер жасайды. Тақтада дескриптор ілініп тұрады **Мақсаты:** сыни ойлауын дамыту, визуалды есте сақтау қабілеттерін арттыру. **Айтылым**. Постер бойынша өз жұмыстарын қорғау	«Мәңгілік ел» монументі туралы толық ақпарат алады. **Топпен жұмыс** Оқушылар постерді тірек сөздер арқылы әңгімелейді.	**Дескриптор:** Мәтін бойынша жұмыс жасайды, Негізгі мәліметті таба алады және ауызша түсіндіреді 3 балл Топтар бір-бірін «Бағдаршам» әдісімен бағалайды.	Постер, слайд, оқулық

	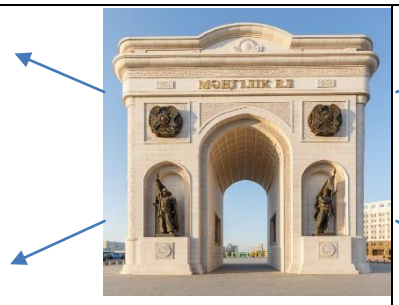 **Жазылым.** Мәтіннен жаңа сөздерді теріп жазып, мағынасын ашу. жасампаздық – созидание қақпа – ворота кереге – решетчатая стена юрты қастерлі – реликвия рухани – духовный көріктендіру – украшать тыныс –тіршілік – жизнь өнерлі – талантливый **Жұптық жұмыс. Берілген сөздерді мағынасына қарай сәйкестендіру керек.** **Жеке жұмыс** Синквейн әдісі бойынша «Мәңгілік ел» тақырыбына бес жол өлең құрастыру. 1. Тақырыптқа қатысты бір зат есім. 2. Бірінші зат есімге – екі сын есім. 3. Бірінші зат есімге – үш етістік.	Оқушылар мәтіннен жаңа сөздерді теріп жазып, мағынасын анықтайды Оқушылар 1.Мәтінді тыңдайды. 2.Мәтін бойынша берілген сөздерді мағынасына қарай сәйкестендіреді. 3. Дұрыс жауап айтады Өз жазғандарын жұпта талқылап, жазбаларын толықтырады. Сөз таптарын еске түсіріп, 5 жолды	Дескриптор: Сөздерді дұрыс сәйкестендіру 5 балл Бағалау «Үш шапалақ» **Дескриптор:** Бес жолды өлеңді дұрыс құрастыра алады 5 балл Қ.Б «Бас бармақ	Аударма сөздік, жұмыс дәптері, оқулық Қима қағаздар Жұмыс дәптері

сәулет	жазылған
киіз	ақсақал
қанатты	батыр
сөз	үлгісі
салтанаты	ана
абыз	қақпа
данагөй	жауынгер
елшіл	үй
көшірме	пырақ
қаһарман	ескерткіш

	4. Бірінші зат есімді суреттеп толықтыратын төрт кілт сөз. 4 сөзден құралған сөйлем. 5. Бір зат есім – метафора (бірінші жолдағы зат есімге назар аударатындай).	өлең құрастырады.		
Сабақ соңы	**Рефлексия «Бағдаршам» әдісі арқылы өткізіледі.** Оқушылар сабақтан алған білімдерін қаншалықты түсінгендерін бағдаршамның түсерін басу арқылы көрсетеді	Оқушылар тақтаға шығып, бағдаршамның түстері арқылы сабақты қорытады		ДК экраны

Мұғалімнің өткізген сабақ бойынша рефлексиясы

1. Оқу мақсаты тақырыпты толық меңгертуге нұсқау жасады.
2. Оқушылар ертегі кейіпкерлеріне талдау жасауды үйренді.
3. Сыныпта оқушылар еркін сөйлеп, қате жауаптар қорықпай, оларды өздері түзетті.
4. Топқа бөліп оқыту арқылы оқушылар өзара оқытуға тез тартылды.
5. Оқушылар тапсырмаларды мейлінше тез орындап, уақыт тапсырмалардың барлығына жеткілікті болды.
6. Жаңа әдіс-тәсілдерді қолдана отырып өзгеріс енгіздім.

ДЕФОРМАЦИЯ. ДЕФОРМАЦИЯ ТҮРЛЕРІ. СЕРПІМДІЛІК КҮШІ. ГУК ЗАҢЫ

Байгулова Г. С.,
учитель ЖШС «Skillset schools» г. Астана

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі:	Денелердің өзара әрекеттесуі	
Мұғалімнің аты-жөні	Байгулова Г. С.	
Мерзімі		
Сынып: 7	**Қатысқандар саны:**	**Қатыспағандар саны:**
Сабақ тақырыбы	Деформация. Деформация түрлері. Серпімділік күші. Гук заңы.	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	7.2.2.3 – пластикалық және серпімді деформацияларды ажырату, мысалдар келтіру; 7.2.2.4 – серпімділік күшінің серіппенің ұзаруына тәуелділік графигінен қатаңдық коэффициентін анықтау; 7.2.2.5 – Гук заңының формуласы бойынша серпімділік күшін есептеу.	
Сабақ мақсаттары:	- Деформация түсінігін білу; - Пластикалық және серпімді деформацияларды ажырату, мысалдар келтіру; - Гук заңы формуласын пайдаланып есептер шығару; - Серпімділік күшінің ұзаруға тәуелділік графигінен қатандық коэффициентін анықтау.	

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері / уақыты	Педагогтың іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 мин	**Ұйымдастыру сәті:** Оқушылармен сәлемдесу, түгендеу, сабаққа дайындығын тексеру. Үй тапсырмасында қиындық тудырған есептерді қарастыру. **Өткен сабаққа қысқаша шолу:** «True/False» ойыны. *Дескрипторлар* - Күш денелердің әсерлесуінің (денеге әсер ету) өлшемі екендігін белгілейді; - күштің өлшем бірлігі Ньютон екенін біледі; - масса мен салмақты ажырата алады; - өлшеу құралдары белгілейді; **Кері байланыс**. Оқушылардың жауабын тыңдап, жалпы	Үй тапсырмасын, оқушылар мұғалімнің үстелінде жатқан есептеу жолдары бар парақ бойынша тексереді. Оқушылар тақтада көрсетілген анықтама, формула, тұжырымдамалардың дұрыс не қатесін анықтайды.	Өз-өзін бағалау Слайдтағы әр сұрақтан кейін дұрыс жауабы көрсетіледі. Оқушылар өз-өздерін бағалайды.	Парақ Презентация Гір, сызғыш, тірек.

	қорытындыға келу. **Проблемалық жағдай:** - Горизонталь орналасқан беттің ортасына гір қою. Ауырлық күші нәтижесінде гір астына қарай қозғалып біраз тақтайды майыстырады. Нені байқағандарын сұрау.	Оқушылар экспериментте не байқағаның түсіндіреді. Сабақ тақырыбына және мақсаттарына болжаулар жасайды		
Сабақтың ортасы 5 мин 12 мин 3 мин	**Мағынаны тану** Көрсеткен тәжірибе негізінде «деформация» ұғымын енгізу. Оқушыларды алдын ала түстер бойынша топтарға бөлу. (Тапсырмалардың күрделілігіне қарай және оқушыларға қолдау көрсету бойынша **саралау**) Оқушыларға заттар тарату. Заттарды екі топқа бөлгеннен кейін, оқушылар неліктен заттарды дәл осындай топқа бөлгенін сұрау. Нұсқаушы сұрақтарды пайдаланып, серпімді және пластикалық деформация анықтамаларын айқындау. Дәптерлеріне анықтамаларды кітаптан жазғызу. (Қосымша 1) *Дескрипторлар:* - Эксперименттік тапсырманы дұрыс орындайды; - Серпімділік күшінің серіппенің ұзару шамасына және серіппенің қатаңдығына тәуелділігін анықтайды; - Гук заңының тұжырымдамасын толық шығарады; - Серпімділік күшінің формуласын дұрыс анықтайды. **Кері байланыс.** Оқушылардың ойларын толықтыру. Дәптерге жазғызу	Оқушылар берілген заттарды топтарға жіктейді. Заттар топқа бөлінгеннен кейін. Неліктен осы екі топқа бөлгені туралы, әр топ түсініктеме береді. Оқушылар топпен эксперименттік жұмыс жасайды. Топтар сағат тілімен кезектесіп жауаптарын айтады.	Презентацияда заттардың екі топқа бөлініп тұрғаны көрсетіледі. Өз-өзін бағалау. Топтар бір-бірін бағалайды.	Ермексаз, пластик, шыны, қорғасын пластинасы, сым, серіппе, губка. Штатив, қатаңдықтары әр түрлі серіппелер

Сабақтың соңы 5 мин 10 мин	**Бекіту:** Оқушыларды мұғалім жұпқа бөледі. Оқушыларға «Крест не нөл» ойыны ұсынылады. Тапсырма парақтарында есептер деңгей бойынша қиындатылып, ұсынылады. (Қосымша 2)	Әр жұп бір команда болып есептелінеді. Екі жұп бір-біріне қарама-қарсы команда болып ойнайды. Кім бірінші торкөздерді жабады, ойын ережесіне сәйкес, сол топ жеңіске жетеді.	Кері байланыс. Мұғалімнің үстелінің үстінде есептердің шығару жолы бар парақ жатады. Оқушылар парақты алып өз-өздерін тексереді.	Парақ
Рефлексия 5 мин	Оқушыларға бүгінгі сабақ мақсатына жеттік пе жоқ па деген сұрақ қою. Оқушыларға смайл таңдауға ұсыну. Үй жұмысы: 7 сынып оқулығынан 29 параграфты оқу.	Оқушылар оқу мақсаты бойынша қорытындыны парақка жазады. Не түсіндікті болды? Не қиын болды?		Парақ. Смайликтер бар көрнекілік

Қосымша 1

Эксперименттік тапсырма(топпен)

Гук заңын тұжырымдамасын шығару үшін зертеушілік жұмысын оқушылар топпен жасайды. Серпімділік күші дененің ұзаруына тура пропорционал екеніне және дене қатаңдығына тәуелді екенін дәлелдеуге бағыттау.

1. Штативке бір серіппені бекітіп, оның бастапқы x_0 ұзындығын сызғышпен анықтаңыз. Серіппеге 100 гр жүкті іліп, оның соңғы $(x- x_0)$ ұзаруын сызғышпен анықтаңыз.
2. Бастапқы жүкке тағы 50 гр жүкті қосып ұзаруын сызғышпен анықтаңыз.
3. Штативке екінші серіппені бекітіп 1) және 2) пункттерді қайталаңыз.
4. Екі тәжірибеден алынған мәліметтер бойынша қорытынды жасап, серпімділік күшінің қандай физикалық шамалардан тәуелді екенін жазыңыз.
   1) _____
   2) _____
5. Анықталған тәуелділікті пайдаланып, серпімділік күшінің формуласын жазыңыз.
6. Серпімідік күшінің бағыты қандай? Неліктен?

Қосымша 2

Болат серіппе 260Н күштің әсерінен 40мм-ге созылды. Серіппенің қатаңдығы неге тең?	Қатаңдығы 100 Н /м –ге тең сымды 1см –ге созу үшін оның шеттеріне қандай күш түсіру керек?	2 Н күш әрекет еткен кезде 4 см ұзарған серіппенің қатаңдығын табыңдар.
320Н күштің әсерінен амортизатордың серіппесі 9мм-ге сығылады. 1,6кН	Амортизатордың серіппесі 320 Н күштің әрекетінен 9 мм-ге	Гук заңы орындалатын жіңішке спираль серіппе тірекке вертикаль бекітілген

күштің әсерінен серіппе қаншаға сығылады?	сығылды. 1,6 кН күштен серіппе қанша мм-ге сығылады?	және 160 Н күш әрекетінен 72 мм-ге ұзарған. Серіппеге қосымша 120 Н күш түсірілді. Серіппенің ұзаруын табыңдар.
Шиыршық серіппенің ұзындығы 3,5 см-ге қысқартқанда 1,4 Н серпімділік күш пайда болады. Оны 2,1 см ұзартқанда серпімділік күші қандай болады?	Есікті ашқанда оның серіппесі 12 см ұзарды, сонда серпімділік күші 0,004кН тең, серпімділік күші 10Н-ға тең болуы үшін серіппені қаншаға ұзарту керек?	Жай тұрған серіппенің ұзындығы 88 мм, оны 120 мм-ге дейін ұзартқанда 120 Н серпімділік күші пайда болады. Осы серіппеге 90Н күш түскендегі ұзындығын анықтаңдар

MY HOLIDAYS

Bekakhmetova D. K.,
учитель английского языка школы-гимназии № 22имени С.Торайгырова г. Павлодар

Unit of a long term plan		**School: 22**	
Date: 29.11.		**Teacher name: Bekakhmetova D. K.**	
Grade: 4 a		**Number present: 14**	**absent:0**
Lesson title	My holidays		
Learning objectives	1.4.1 understand an increasing range of short supported questions about theme 4.3.5.1 understand the main points of short simple texts 4.4 5.2 write with support a sequence of short sentences in a paragraph on a limited range of familiar general topics.		
Vocabuary	Holidays, paint a picture, eat an ice cream, make a sandcastle, catch a fish, take a photo, read a book, look for seashells, listen to music.		

Stages / Time	Teachers actions	Students actions	Assessment	Resources
1 min 1-2 min	1 Organization: Greeting: Good afternoon children! I`m glad to see you! How are you? What`s the date today? What`s the day today? What`s the season now? Warm-up: Now, look at the video and answer my questions, please. What did you see in the video?	PPT Children watch video	The teacher assesses the children orally Well done!	Touch panel

	I saw the family…. What were they doing? They were going on vacation…. What did they do on vacation? They swam, sunbathed, fished, played volleyball.	T-S	Excellent! Good job! Try later! Well! Not bad!	
5-6 min **22 min**	Introduce with the new theme: T.: Children, how do you think, what`s the theme of our lesson? • Cl.: Holidays! Then teacher lets the learners know the LO of the lesson. Teacher divides the class into two groups using two pictures about our planet`s treasure. **The main part of the lesson** **Pre-learning** And now it is time to practice today s vocabulary. Look at the board, we will practice new words through the wordwall platform. Holidays paint a picture eat an ice cream make a sandcastle catch a fish take a photo read a book look for seashells listen to music. **While-reading** *(G)*Teacher divides learners work group and gives the students the same text about holidays. Students work in a group. **Task** Read the text. My Holiday! Hi, John! How are you? I`m writing to tell you about my holiday in Hawaii. It was great! I went there with my family. We stayed at a hotel near the Pacific Ocean. The sand there is black!	Children answer..... Children will practice new words through the wordwall platform and repeat new words after the teacher. Groups take turns to go	**Differentiation** by teacher's support	Flashcards

	I swam every morning. We visited the rainforest, too. We took lots of pictures of all the animals! Mum and dad took me to see the waterfalls and climb the mountains. It was a wonderful holiday! Write and tell me about your holiday. Take care, Pat. **Group 1 Choose the right words:** 1. Pat stayed near **the rainforest/ the Pacific Ocean** 2. Pat swam **in the morning/evening** 3. Pat visited the **desert/rainforest** 4. Pat saw the **waterfalls/lakes** **Group 2 You should write if the following sentences are true or false** 1. Pat went there with her friends. 2. The sand was yellow. 3. They swam every morning. 4. They took lots of picture of all the animals. **Pupils are you tired? Let`s have a rest**. Stand up, sit down Then jump and run Then sleep and smile And let`s have fun! **Group retell the text adding the missing words (Hawaii, Pacific ocean, family, black, rainforest, waterfalls, mountains, wonderful.)** I`m writing to tell you about my holiday in _____It was great! I went there with my _____We stayed at a hotel near the_____. The sand there is_____! I swam every	to the board and show their tasks Other groups of children listen and assessment (descriptor)	Teacher check the tasks while children doing formative assessment Teacher monitor all students while doing this task. 	

	morning. We visited_____, too. We took lots of pictures of all the animals! Mum and dad took me to see _____and climb the_____. It was a _____holiday! **Descriptor** A learner • retell the text; • write down the missing words. • keeps the format of a given text		Feed – back	
3 min	***«Quiz , Quiz ,Trade» activity.*** Teacher asks a questions children answer them. There is a lot of falling water there… You can climb there…. There is a lot of sand there… There is water all around it…. There are a lot of plants and animals here… This is home to dolphins and fish… The Ile is one…. The loch Ness monster lives in one.	Children do tasks		
4 min	**The method «Hot chair»** The teacher at the end of the lesson, using the hot chair method, verifies how the students learned the words on the topic.	Children are assessing each other using an emoticon.		bells two chairs
3 min	**Reflection** I liked the lesson because … It was interesting... I have known a lot of new words.... I have done a lot of tasks ... I did not like the lesson .... It was boring.... Hometask : ex 21 p.45	Children answer Write down		

ЕСЕНТАЙ ЕРБОТИН. «ДАҢҒОЙ» МЫСАЛ

Бердыгожаева Ж.А.,
Павлодар қ., Б.Момышұлы атындағы жалпы орта білім беру мектебі

Бөлім: Әдебиеттік оқу
Сынып: 2 «Ж». Қатысушылар саны: 27 Қатыспағандар саны: 1
Сабақтың тақырыбы: Есентай Ерботин. «Даңғой» мысал
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары: 2.6.1.2.Кейіпкерлердің іс-әрекетін бағалау 2.8.2.3.Көркем шығарма элементтерін салыстыру

Сабақтың мақсаты: (Бағалау критерийлері) Мысалмен таныса отырып,жаман әдеттермен жат қылықтардан аулақ болуға үйренеді. Түрлі шығармашылық жұмыстар жасайды Оқу түрлерін қолданады
Ойлау дағдысы: Оқушылардың ойлау, талдау қабілеттерін, сауаттылықтарын дамыту. Сенімділікке, жинақылыққа, ұйымшылдыққа, шыншылдыққа тәрбиелеу.

Сабақтың барысы

Сабақ кезеңі/уақыт	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Психологиялық кезең 1 минут	Мұғалім: Екі көз не үшін керек? Оқушылар: Бар жақсылықты көру үшін. Мұғалім: Екі құлақ не үшін керек? Оқушылар: Ақыл - кеңес тыңдау үшін. Мұғалім: Екі қол не үшін керек? Оқушылар: Елге көмек беру үшін. Мұғалім: Екі аяқ не үшін керек? Оқушылар: Шетте жүрсең, Туған жерге жету үшін.			
Ұйымдастыру кезеңі 2 минут	Топқа бөлу (түстер арқылы) **“Көңілді тізбек”** ойыны арқылы үй жұмысын тексеріп өтейік.(доп арқылы)	Допты алған бала сұраққа жауап береді.		Қима қағаздар
Білім 2 минут	***Видеоролик*** арқылы сабақтың тақырыбына шығу. - Осы көрген үзіндіден не байқадыңыздар? -Қандай қасиеттерді?(**балалар тізбектеп ойларын айтады)** Олай болса осы қасиеттердің барлығын бір сөзбен **Даңғой** деп	балалар тізбектеп ойларын айтады	Бас бармақ	Электрондық тақта

	атайды. -Сонымен бүгінгі тақырыбымыз қалай аталады екен? (**Даңғой)** -Сабағымыздың мақсаты не деп ойлайсыздар?.....	Әр бала өз ойымен бөліседі.		
Түсіну кезеңі 3 минут	Есентай Ерботин (1940 – 1992) Павлодар облысы, Баянауыл ауданында туған. 1950 жылы республикалық «Балдырған» журналында балаларға арналған алғашқы сықақ өлеңі жарияланады. Содан бері «Өрнек», «Өнеге», «Серік пен Берік», «Менің досым», «Балалар бал болғанда», «Далаға саяхат» атты кітаптары жарық көрген. Бүгін біз «Даңғой» деген мысалымен танысамыз. **«Дауыстап ойлау» әдісі бойынша** Оқулығымызды ашайық: -дауыстап оқыту -таныс емес сөздердің астын сызу(тақтамен сөздерді түсіндіру) -Балалар, кім байқады, бұл неге мысал өлең? (Оқиға, ой ашық берілмейді. Жансызды сөйлетеді) -Осы өлеңде жансыз не? Ол туралы не білесіңдер? (Қияр туралы қысқаша)	Қысқаша жауап қабылданады	Қол шапалақ тау арқылы бағалау	Оқулық-пен жұмыс
Қолдану Талдау 5 минут	***«Сиқырлы қоржын» ойыны*** 1топ.Мысалдағы қиярдың сөзін тауып оқыңыздар. Қиярға мінездеме беріңіздер. 2топ.Мақтанған қияр қандай күйге ұшырады? 3топ.Кестені толтырыңыздар 4топ. Мысалдан қорытынды ой айтылған жолдарды табыңыздар.	1топ.Мысалдағы қиярдың сөзін тауып оқиды. Қиярға мінездеме береді. 2топ.Мақтанған қияр қандай күйге ұшырады? деген сұраққа толық жауабын талдап айтады 3топ.Кестені толтырады. 4топ.	*Қолпаштау арқылы бағалау*	*«Сиқырлы қоржын» ойыны*

		Мысалдан қорытынды ой айтылған жолдарды табады..		
Сергіту сәті 1 минут	Видео	Мазмұны бойынша талдайды.		Электрон-ды тақта
Қосымша 1 минут	**Өмірде осындай адамды кездестірдіңіздер ме?**			
Жинақтау Синтездеу 10 минут	***(Жаңағы көрген видеоны, оқыған мысалды,бұрын оқығандарыңызды жинақтай отырыпойларыңызды постерге түсіре қойыңыздар.)*** Постер «Бүгінгі тақырыптан не ұқтыңыздар?»	Көрген видеоны, оқыған мысалды,бұрын оқығандарын жинақтай отырып йларын постерге түсіреді.	ЫІммен, саусақ-пен, сөзбен, аяқпен бағалау	
Шығарма-шылық тапсырма 10 минут	1 топ: Мысалды мазмұндаңыздар 2 топ:Қиярдың суретін салыңыздар. Оған қандай ақыл айтар едіңіздер? 3 топ: «Орынсыз мақтану, орға түсіреді» эссе жазыңыздар 4 топ:Мысалды сахналаңыздар	Шығармашы лық тапсырмалар ды орындайды.	тірек сигналда рмен бағалайд ы	Электронды тақта
Рефлекси я 3 минут	Бүгінгі сабағымыздың негізгі идеясы не болды? Осы мысалдан өздеріңізге қандай үлгі алдыңыздар?(**Тақтаға адамның суретін ілу, оқушылар жақсы қасиеттерді жазады)Тақырыпқа сай мақал-мәтел айта аласыздар ма?** Сабағымыздың мақсатына жеттік пе?	Балалар өз ойларын айтады, талдайды..		Электрондық тақта Ұяшықтағы сұрақтарды ашу
Бағалау 1 минут	Түстер арқылы бағалау ***(Өзіндік бағалау.Әр бала өз бағасын таңдайды,дәлелдейді)***			Электрондық тақта
Үйге 1 минут	«Мақтаншақтық – жаман әдет» әңгіме жазу			Topig- ті пайдалану.

СЕМЕЙНЫЕ ТРАДИЦИИ. ПРАВОПИСАНИЕ -НН- И -Н- В СУФФИКСАХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ

Бошанова А.Е.,
учитель русского языка и литературы ЖШС «Skillset schools» г. Астана

Раздел III. «Структура семьи и семейные ценности»	**Школа: Skillsetschools**	
Дата:	**Ф.И.О. учителя: Бошанова А.Е.**	
Класс 6в **Урок 8**	**Количество присутствующих: 22**	**Количество отсутствующих:0**
Тема	**Тема урока**: Семейные традиции. Правописание -нн- и -н- в суффиксах прилагательных.	
Цели обучения, которым посвящен урок	. 6.1.7.1 строить монолог описательного или повествовательного характера с элементами рассуждения с опорой на план, схему, иллюстрации 6.3.5.1 писать эссе-повествование, эссе-рассуждение, эссе- описание; 6.4.1.1 правильно писать приставки и суффиксы в разных частях речи;	
Цели урока	- составят постер; - правильно будут писать н-нн в суффиксах прилагательных; - напишут эссе-повествование.	

План				
Планируемое время	**Деятельность учителя**	**Деятельность учащихся**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока **3 мин**	**1. Организационный момент** Приветствие учащихся. Проведение утреннего круга «Передай сердечко». Сообщение новой темы	Показать жестами и мимикой свое отношение к другу.	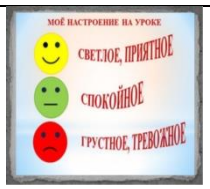	
	Актуализация знаний. Традиция – то, что перешло от одного поколения к другому , что унаследовано от предшествующих поколений (образ жизни, взгляды, обычаи).	Прочитай! - возьмите на заметку		ПРЕЗЕНТАЦИЯ
Середина урока **20 мин**	**1.Работа в группах** 1группа «Гостеприимство казахского народа».	Ученики создают постер, затем защищают.	Взаимооценивание 2 звезды +1 пожелание	ПОСТЕР

	2.группа «Обряд купания ребенка». (қырқынан шығару) 3 группа «Обряд перерезания пут» (Тусау кесу)			
	2. Работа с правилом: 1) Корень слова или основа слова заканчивается на Н + суффикс Н; Например: *карман* + *суффикс Н* ➡ *карманный* *пустыня* ➡ *пустынный*; 2) В суффиксах -онн-, -енн- Например: *революционный, торжественный* Исключение: *ветреный, но безветренный*	Прочитай! ☝ - возьмите на заметку		ПРЕЗЕНТАЦИЯ
15 минут	**Закрепление изученного:** **3. Работа в парах:** Составьте 2 предложения из 5-6 слов с данными словами. Упр.4 стр.61. Объясните правописание суффиков в прилагательных. **4.Индивидуальная работа. «Авторский стул»** Написать текст из 8-10 предложений, используя прилагательные с -нн- на тему: «Традиция в моей семье». **5**. Д.з. Упр.5, выучить правило.	Ученики составляют предложения, затем зачитывают и объясняют правописание суффиков в прилагательных. Учащиеся создают текст, используя прилагательные с – нн-		УЧЕБНИК РАБОЧАЯ ТЕТРАДЬ
Конец урока 2мин.	**Итог урока.**	Рефлексия		

ПРИЗНАКИ РАВЕНСТВА ТРЕУГОЛЬНИКОВ

Доспай М.М.,

учитель ТОО «SKILLSET schools» г. Астана

Наименование организации образования	**ТОО «SKILLSET schools»**
Раздел:	Треугольники
ФИО педагога	Доспай М.М.
Дата:	28.11.2024
Класс:	7 В
Тема урока	Признаки равенства треугольников
Цели обучения в соответствии с учебной программой	7.1.1.21 знать и доказывать признаки равенства треугольников; 7.1.1.22 применять признаки равенства треугольников при решении задач на вычисление и на доказательство;
Цели урока	Учащиеся ✓ Доказывают на основе трех признаков равенства треугольников ✓ Применяют признаки при решений задач, направленных на развитие математической грамотности

Ход урока

Этапы	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 2 мин	Приветствие учителя. **1.Психологический настрой.** **Колесо фортуны:** Колесо выбирает ученика, который пожелает учащимся успехов на уроке.	Приветствуют учителя. Желают друг другу успеха. Смотрят на экран, отвечают на вопрос.		Wordwall
3 мин	**2. Мозговой штурм.** На экране будет чек с покупки трех книг. Общая сумма которой составляет 5960 тг . Учитель задает вопрос: «Что меня смутило?»		Похвала учителя!	Презентация
2 мин	**3. Выход на тему:** Учитель раздает детям конверты, в которых лежат разрезанные фотокарточки,их нужно будет собрать в один рисунок. Задается ученикам вопрос: «Какой рисунок у вас	Ученики собирают рисунок. Учащиеся отвечают на вопросы.	Похвала учителя!	Презентация Раздаточный материал

	получился?» «Что вы видите на рисунке?», «Что их объединяет?» 			
Середина урока 20 мин	**1. Изучение нового материала.** Каждая группа должна выполнить свои задания. **1 группа** – Читают и записывают в тетрадь определение первого признака, приводят свой пример к данному опрелению и отображают его на постере, защищают свой проект. **2 группа** – Читают и записывают в тетрадь определение второго признака, приводят свой пример к данному опрелению и отображают его на постере, защищают свой проект. **3 группа** – Читают и записывают в тетрадь определение третьего признака, приводят свой пример к данному опрелению и отображают его на постере, защищают свой проект. Учитель выводит на экран вопросы для каждой группы с целью определения уровня понимания учащимися новой темы.	Работают в группе. Дают определение признакам треугольников, приводят свой пример и защищают свой проект. Смотрят на экран, отвечают на вопрос. 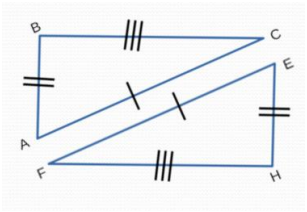 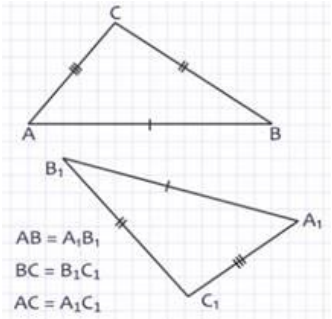 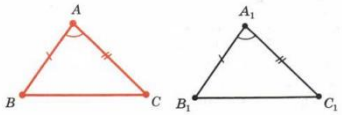 	**Дескриптор:** 1.Дают правильные определения признакам равенства треугольников – **1 балл** 2. Приводят свой пример – **1 балл** 3. Защищают свой проект – **1 балл** **Общий балл: 3 балла** (Работу в группе оценивают лидеры группы и записвают данной им таблице) Похвала учителя!	Презентация Раздаточный материал Презентация

	«Равны ли данные треугольники? Если да, то по какому признаку?»			
14 мин	**2. Групповая работа:** Каждой группе раздается раздаточный материал, состоящий из трех уровневых заданий. После решения всех трех заданий учащиеся раскрывают рисунок, спрятанный под заданиями. ***Задание -1*** 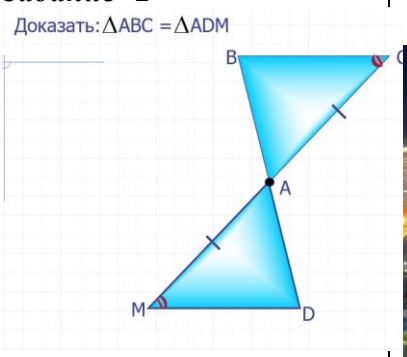 ***Задание – 3*** Два равных отрезка *AC* и *BD* пересекаются в точке *O*, которая является серединой каждого из них. Найди ∠*AOD*, если ∠*BOC* = 50°.	Работают в группе. **Решают задания.** ***Задание -2*** **Найди ∠*CAE*.** 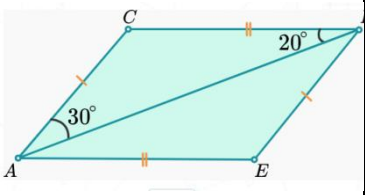 ***Задание – 3*** 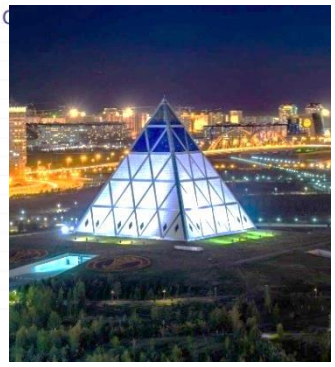 (Работу в группе оценивают лидеры группы и записывают данной им таблице)	**Дескриптор** ***Задание1*** Определяют признак равенства треугольников – **1 балл** ***Задание2*** 1. Применяет признак равенства треугольников **– 1 балл** 2. Находят угол ∠*CAE*. **– 1 балл** ***Задание3*** 1. . Применяет признак равенства треугольников **– 1 балл** 2. Находят углы – **1 балл** **Общий балл: 5 баллов**	Презентация Раздаточный материал
2 мин	**Закрепление нового материала.** 1.Какая геометрическая фигура называется треугольником? 2. Что такое периметр треугольника? 3.Какие треугольники называются равными?	Учащиеся, используя рисунок QR, отвечают на вопросы.	**Дескриптор:** Отвечают на вопросы **Общий балл: 2 балла**	**QUIZIZZ**

Конец урока 2 мин	**Подведение итога урока. Рефлексия:** Посмотрите на цели, которые записанные у вас рабочих тетрадях и выберите из представленных ответов подходящее для вас. - Я все отлично понял, достиг цели. - Я все хорошо понял, достиг цели частично. - Мне еще нужно разобраться,чтобы достичь цели.	Учащиеся формулируют свою точку зрения и самостоятельно оценивают свое состояние, свои эмоции, результаты своей деятельности. 	Самооценка	***Mentimeter*** *(Приложение для обратной связи)*
Дом. задание	**Выучить теорему и доказательство.** **Решить задачи** 1.Найти пары равных треугольников и установить их равенство. 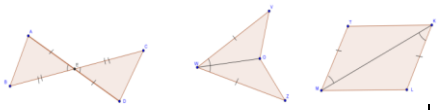	Записывают дом. задание. 2.Решить задачу 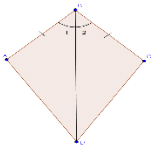 Дано: AB = BC $\angle 1 = \angle 2$ Доказать: $\Delta ABD = \Delta CB D$		***Edupage***

САМЫЙ ГЛАВНЫЙ МУЗЫКАНТ

Игликова А. В., учитель музыки,
Канапина Б.А., учитель начальных классов,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №39 инновационного типа с гимназическими классами г. Павлодара»

Предмет: Музыка **Урок:**	**Школа: Средняя общеобразовательная школа №39 инновационного типа с гимназическими классами**	
Дата:	**ФИО учителя: Игликова А.В., Канапина Б.А**	
Класс: 4 «З»	**Количество присутствующих:**	**Количество отсутствующих:**
Раздел (сквозная тема):	**В контексте сквозной темы «Мир профессий».**	
Тема урока:	**Самый главный музыкант**	
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	4.1.4.1 реализуется на каждом уроке, т.к. ученики используют основные музыкальные понятия в устных ответах и при письменном выполнении заданий рабочей тетради; 4.2.4.1 определять и сравнивать жанр, художественные образы в музыке, используя для описания средства музыкальной выразительности. 4.3.3.1 сочинять и импровизировать простые музыкально-творческие работы, используя средства музыкальной выразительности.	
Цели урока:	Описывать свои чувства, действия и анализировать результат в процессе слушания и исполнения музыки на уроке. Оценить роль дирижера в хоре и в оркестре.	

Ход урока:

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
1.Начало урока. 3 мин	**Музыкальное приветствие** -Здравствуйте ребята -Здравствуйте учитель **Гимн Республики Казахстан** **Распевка до мажор:** до, ре, ми, фа, соль, ля, си, до **Маршрутный лист**	Приветствуют учителя. Организуют свое рабочее место, проверяют наличие индивидуальных учебных принадлежностей.	**ФО Оценивание эмоционального состояния** 	**Эмоц. Настрой.**
2. Середина урока. 1 мин	**Стих – загадка.** Взмахнет волшебной палочкой, И музыка звучит. Палочка застынет, И весь оркестр молчит.	Учащиеся слушают учителя, угадывают загадку.	Слушают, выполняя правила прослушиван	Карточка

	Палочка подскажет, Кому пора вступать, Палочка укажет, Как музыке звучать. Палочка волшебная оркестром управляет А как назвать волшебника, кто, ребята, знает? **(Дирижер)** - А кто такой дирижер? - Посмотрите внимательно что в руках у дирижера? - А для чего она нужна? - Как вы думаете о чем будет сегодня идти речь?		ия и исполнения произведения	
5 мин	- Сегодня на уроке мы будем говорить о симфоническом оркестре, о дирижёрах, о видах оркестров Тема урока называется “**Самый главный музыкант”.** 	Формулируют тему урока, определяют цель урока, выполняют задания и отвечают на вопросы учителя.	Оценивают работу хлопками (тихо, громко) ФО	Учебник Тетрадь
10мин	Дирижер управляет оркестром и хоровым коллективом В чем различие хора и оркестра? Оркестр – большой коллектив музыкантов-инструменталистов. Виды музыкальных оркестров: симфонический, струнный, духовой, джазовый, эстрадный, оркестр народных инструментов. **Работа в группах.** Собрать правильно музыкальные инструменты к подходящему оркестру по карточкам.	Работа в коллективе. Выполняют задания учителя, отвечают на вопросы. Работают в группах, выполняют задания под руководством учителя	ФО Оценивают работу хлопками (тихо, громко)	Учебник Учебник

7 мин	 **Отгадывают виды оркестров по музыке.** **Вопрос-ответ:** - С помощью чего дирижер руководит окестром? - С помощью дирижерской схемы Хор- это организованный коллектив певцов, владеющий необходимыми вокально-техническими и художественно-выразительными средствами и достаточно глубоко передающий содержание исполняемого произведения. 			Учебник **Учебник** Учебник Карточка
3 мин **1 мин**	Исполнение песни «Дружба народов» с учениками 4з класса Физминутка (Ритм-игра)	Исполняют песню Повторяют движения за учителем.		
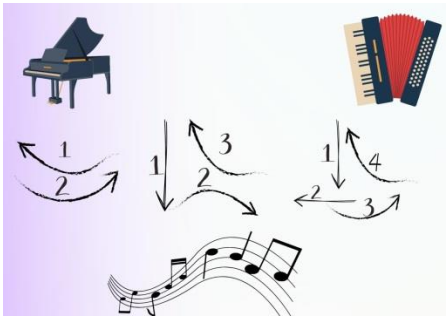
5 мин	**Задание для всего класса.** Собрать симфонический оркестр с помощью карточек у доски.	Выполняют задания		
3. Конец урока. **5 мин**	**Итог урока.** -Какую цель мы поставили на сегодняшнем уроке? - Достигли ли мы этой цели? - Какие затруднения были у вас на уроке? - Что нужно сделать чтобы эти затруднения не повторялись? **Маршрутный лист** **Рефлексия.** Предлагает оценить свою работу при помощи до мажор гаммы.	Отвечают на вопросы учителя, оценивают сою деятельность на уроке	**ФО**	Картинки к рефлексии.

ИГРОВЫЕ ЗАДАНИЯ С МЯЧОМ

Кабиева Б. К.,
КГУ «СОШ№4. Г. Экибастуз» Павлодарской области

Раздел №2 Навыки движения в командных играх	**Школа: КГУ СОШ №4**
Дата:	**ФИО учителя:**
Класс: 10	**Количество присутствующих: отсутствующих:**
Тема урока	Игровые задания с мячом
Цели обучения	10.1.2.2 Создавать и применять комбинации и последовательности движений в различных видах физических упражнений
Цели урока	Соблюдение техники безопасности при выполнении упражнений на уроке. Понимание двигательных навыков в спортивных играх. Овладение различными навыками в игре баскетбол. Освоение методов для улучшения физических упражнений через групповую работу.

Ход урока

Запланированные этапы урока	Деятельность учителя на уроке	Деятельность ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока (7 минут) Предоставлен в форме тематического ролика, просмотр которого обеспечит настрой учащихся на уроке	Построение Предлагаю посмотреть видео ролик. Для постановки цели урока учитель задает вопросы: 1. Обладая хорошими навыками игры в баскетбол, возможно ли выполнить эти трюки? Если да-тогда какими физическим качествами для этого вы должны овладеть? (прыгучесть, ловкость, координация). 2. Постройте последовательную цепочку освоения технических элементов баскетбола. (ловля, передачи, ведение мяча, броски) 3. Какие морально-волевые качества продемонстрировали баскетболисты? (решительность, дисциплинированность) 4. На, что вы еще обратили внимание? (составили план перемещений, обеспечили безопасность) **Класс, становись!** **Равняйсь, смирно!** По порядку номеров	- Приветствуют учителя. Учащиеся слушают учителя. Смотрят видеоматериал Отвечают на вопросы - пробуют формулировать тему урока, определяют цели урока, задачи и пути решения -выполняют команды : под руководством учителя. - соблюдает	Оценивание эмоционального состояния учащихся ФО «Солнышко и тучка» 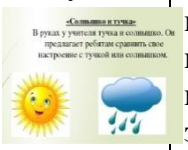	USB-флеш-накопитель демонстрация Большое, свободное пространство для каждого задания. Инструктаж по технике безопасности в зависимости от видов предполагаемой деятельности Свисток для учителя

	рассчитайсь. - повороты на месте: кругом, направо, налево. - ходьба на месте, в движении. **- упражнения на внимание** *И.п.- руки на поясе 1.-руки вперед 2. руки вверх 3. руки в стороны 4.И.п. *И.п.- руки на поясе 1.-руки вперед 2. руки за голову 3. руки в стороны 4.И.п Комплекс упражнений *Приложение 1.*	технику безопасности; - выполняют комплекс упражнений - выполняют разминочный бег, прыжки - выполняют ОРУ на месте, в движении Выполняют комплексное упражнение	- проводят эмоциональное оценивание своего настроения	
Середина урока (30 минут)	Подводящие упражнения с мячом в движении. *Приложение 2* *Перестроение по ходу движения по станциям (по количеству* подготовленного *инвентаря)* Ознакомиться с учебным видео материалом №1 Подготовка инвентаря. **Задание 1** **Приложение 3** **Группа «А»** - передача мяча в стену двумя мячами **Группа «В»** - ведение мяча на месте с переводом мяча в центр автомобильной покрышки и обратно	- делятся на пары - соблюдают технику безопасности; - отвечают на вопросы - критически оценивают себя и других - делятся на группы - развивает физические свойства; - отвечают на вопросы - подготавливают инвентарь	ФО 	Инвентарь: баскетбольные мячи, Автомобильные покрышки, маты Приложения 2,3,4

	левой, правой рукой. **Группа «С»** И.п. стоя у стены. Ведение мяча вокруг автомобильной покрышки, приставным шагом влево (вправо), спиной назад. **Вопрос для диалога:** 1. Назовите технические приемы, которые вы применяли на первой станции. (передача мяча двумя руками от груди, прием мяча с отскоком от пола) 2. Какие качества развивает данное упражнение? (быстроту реакции, внимание) Задание 2 Приложение 4 Переход отделений от станции к стации по часовой стрелке Подготовка инвентаря. Переход отделений от станции по часовой стрелке **Учитель поднимает карточку вопроса** Как часто в баскетболе игроки используют низкое ведение, в каких случаях? (при дриблинге) Что такое дриблинг? (маневр с мячом при продвижении игрока мимо защитника) *После выполнения заданияучитель предлагает учащимся провести оценивание*	- знакомятся с видео материалом №2 -учащиеся выполняют вдение мяча в центр каждой авт.покрышки. - ученики выполняют 2-3 ведения мячом перед покрышкой, затем в центр и т.д., завершают проход броском в кольцо с двух шагов. - уч-ся двигаются приставными шагами от покрышки к покрышки, меняя мячи (из рук мяч кладут в покрышку, другой берут)	- проводят в отделения х рефлекси ю и ФО	

Конец урока (8 минут)	**Подведение итогов в достижении цели обучения и цели урока:** Все ли было понятно? Что вызвало наивысший интерес? Считаете ли вы, что цели урока *Соблюдение техники безопасности при выполнении упражнений на уроке. *Понимание двигательных навыков в спортивных играх *Овладение различными навыками в игре баскетбол достигнуты? Отмечает учеников выполнявшие упражнение наиболее успешно. Указывает на часто допускаемые ошибки. В заключении к уроку проведем игру «Пятнашки с мячом» Первая, вторая тройка начинает игру. Проводить ее будем по «Олимпийской системе» **Учитель задает домашнее задание:** Изучите видео материал урока. Найдите свои ошибки. Прыжки с возвышения на пол и обратно на возвышение - 35р (м),25р (д). **Класс,** убрать инвентарь. **Класс становись!** Урок закончен, до свидания. Направо, на выход шагом марш	- оценивают свою работу на уроке.	**Оценивание:** Наблюдение за обучением Через методы взаимооценивание Через методы взаимооценивание Вопросы и ответы Через рефлексию учащихся Формативное оценивание: Во время урока учащиеся проводили рефлексию и оценивали свои действия по форме учебного материала Сравнивали, анализировали, проявляли свои физические качества и способности.	

Приложение 1

Обычный бег

Бег с заданием: -приставными шагами, -бег с высоким подниманием бедра, - бег с ахлестыванием голени, -бег с выпрыгиванием

Бег с преодолением препятствий в шаге: - через гимнастическую палку, -через гимнастические маты

Шагом!

По ходу движения 3 человека, занимают линию старта на лицевой линии баскетбольной площадке, следующие 3 человека – вторая линия старта. Ускорение выполняется и заканчивается по свистку.

Остальные располагаются на боковой линии.

- И.п. лицом к друг другу, ноги вместе

* по сигнал, первые выполняют поворот кругом и убегают, вторые догоняют. (*смена мест*)

-И.п. сед на полу, упор руками сзади лицом, стопы вместе

*по сигналу – первые, вставая выполняют поворот кругом и убегают, вторые догоняют - И.п. сед упор сзади, ногами вперед

*по сигналу первые встать –убежать

вторые встать догнать

Класс, в обход по залу шагом марш!

И.п. руки в замок перед грудью, ставь!

1-4 круговые движения в запястном суставе

И.П. руки к плечам

1-4 круговые движения руками вперед,

1-4 т.ж. назад

1-4 круговые движения прямыми руками вперед

1-4 круговые движения прямыми руками назад

Класс на месте стой.

Налево.

И.п. - о.с.

1-упор присев

2-упор лежа

3- упор присев

4-прыжок вверх, хлопок над головой

Приложение 2

1. И.п. мяч удерживать на внешней стороне одной ладони, вторая на мяче.
   - вращение мяча вперед, назад
   - подбрасывая мяч на не большую высоту. Выполнить два, три хлопка в ладони, поймать мяч.
   - И.п. мяч удерживать в ладони правой руки, руки в стороны. Перебросить мяч с одной руки на другую над головой
   - И.п. мяч в одной руке. Круговыми движениями передать мяч с одной руки в другую. За головой (в левую сторону. Затем в правую)
   - то же. Вращение вокруг туловища.

Приложение 3

Задание 1

Группа «А»

- передача мяча в стену двумя мячами

Группа «В»

- ведение мяча на месте с переводом мяча в центр автомобильной

покрышки и обратно левой, правой рукой.

Группа «С»

И.п. стоя у стены. Ведение мяча вокруг автомобильной покрышки, приставным шагом влево (вправо), спиной назад.

Учитель при необходимости вмешивается в случаях несогласия, добивается соответствующего разрешения проблемы.

Перемещается по залу от группы к группе, направляя учащихся в нужное русло, делая заметки о любых затруднениях.

Учитель иногда задаёт учащимся вопросы стимулирующего характера, одновременно проверяя, насколько они заняты выполнением задания.

Учитель поднимает карточку вопроса.

Вопрос для диалога:

3. Назовите технические приемы, которые вы применяли на первой станции. (передача мяча двумя руками от груди, прием мяча с отскоком от пола)
4. Какие качества развивает данное упражнение?

(быстроту реакции, внимание)

Переход отделений ***от станции к стации по часовой стрелке***

Подготовка инвентаря.

Приложение 4

Задание 2

Группа «А»

-ведение мяча в движении

Авт. Покрышки располагаются в одну линию плотно друг к другу.

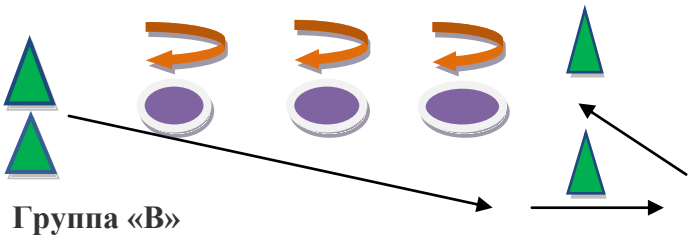

Группа «В»

-ведение мяча в движении

Авт. Покрышки раполагаются в одну линию на растоянии 1 метра друг от друга.

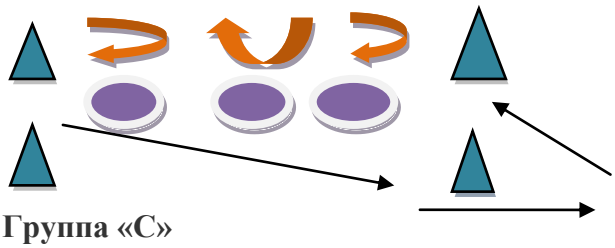

Группа «С»

В авт. Покрышках находятся детские малые мячи, у каждого ученика также по такому же мячу.

- И.п. стоя у стены. Ведение мяча вокруг автомоьильной покрышки, приставным шагом влево (вправо), спиной назад.

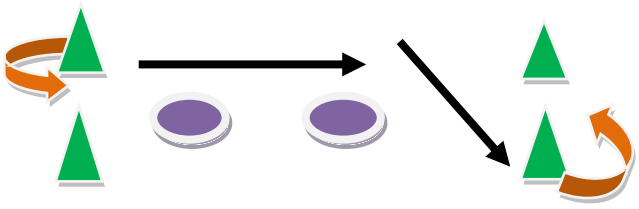

«ЗВУЧИ, ДОМБРА!» ГЛАГОЛ КАК ЧАСТЬ РЕЧИ

Казымбетова А.К.,
учитель начальных классов КГУ « Школа-лицей имени Әлихан Бөкейхан» г. Павлодара

Предмет: Русский язык Я2	КГУ « Школа-лицей имени Әлихан Бөкейхан» г. Павлодара	
Раздел 3.	Культурное наследие	
Ф.И.О. педагогов:	Казымбетова Айман Камбешевна, Тәттімбет Жасқайратұлы	
Дата: 22.11.2025г.	Интегрированный урок русского языка и музыки	
КЛАСС: 4 «А»	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема:	Звучи, домбра. Глагол как часть речи	
Цели обучения, которым посвящен урок	4.3.2.1 понимать ключевые моменты в коротком тексте, содержащем незнакомые слова; 4.4.2.1 на основе прослушанного/прочитанного/ увиденного писать краткий текст с помощью учителя; 4.5.2.2 правильно писать незнакомые слова;	
Цели урока	Будут определять значение незнакомых слов и словосочетаний по контексту. Смогут выполнять задания на функциональную грамотность: читательская грамотность. Научатся правильно писать незнакомые слова.	
Критерий успеха	Определяет ключевые моменты в тексте, содержащем незнакомые слова. Составляет краткий текст с помощью учителя Пишет незнакомые слова, соблюдая орфографические нормы.	

План				
Планируемое время	**Деятельность педагога**	**Деятельность учащихся**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока	**Организационный момент.** Психологический настрой «Дарю лучик солнца!» Я держу в ладошках солнце Я дарю его друзьям! Улыбнитесь – это просто! Лучик солнца – это вам! Учитель приветствует учащихся на двух языках:	1Деление на группы Дети выбирают рисунки домбры, гитары, балалайки и садятся в группы	1.В начале урока раздаю индивидуальные маршрутные листы	Учебник, стр 52-53 раздаточный материал, интерактивная доска; слайды

	казахском, русском			
Изучение нового материала	**Актуализация знаний.** Ребята, послушайте музыку. На каком инструменте прозвучала музыка? Как называется произведение, написанное для домбры? (кюй) Как называли музыкантов и композиторов, которые сочиняли музыку для домбры? (кюйши) Определение **темы:** **- о чем мы будем говорить на уроке?** **Озвучивание цели урока** Ребята, невозможно представить наши бескрайние степи без прекрасной мелодии домбры. ***Домбра – самый любимый и самый распространенный музыкальный инструмент у казахов***. **Задание 1.** Домбре, народной любимице, посвящено много произведений. Послушаем известного казахского поэта Ильяса Жансугурова Учитель читает стихотворение И. Жансугурова /или аудиозапись/ Поделитесь своими впечатлениями от этого произведения. **Словарная работа!** **Прием «Опасная буква»** **Задания по группам** **I группа:**	Ученики слушают кюй и определяют тему Слушают стихотворение Учащиеся выполняют задание по тексту После выступления оценивают себя: на маршрутном листе ставят баллы	**Дескрипторы:** -находит «опасные» буквы в трудных словах, разукрашивает, пропевает, ставит ударения; -определяет жанр текста, аргументирует; -выписывает ключевые слова (не менее 4-5слов); -объясняет свой выбор, на что способна домбра; -выписывает глаголы и объясняет свой выбор; -объясняет значение слов и словосочетаний. -выписывает	*Звучит домбра.* Учебник: упр.1 стр 52

Середина урока	-Определите жанр текста. Объясните -Выпишите ключевые слова. **II группа:** - К кому обращается автор и о чем он просит домбру? -Выпиши глаголы и докажи. **III группа:** - Что подразумевают строки: Чтобы тучи сошли с небес (стало ясно, исчезли тучи) Да десять пальцев, что вольны (свободны) -На какие вопросы отвечают глаголы? **Физминутка:** Ребята, ДОМБРА – душа казахского народа. Она способна раскрыть самые тонкие чувства, передать глубокие переживания, утешить в тяжелые минуты горя. Эта музыка несла знания о природе, рассказывала о жизни казахского народа. Послушаем домбру!. **В исполнении учителя музыки Таттімбет Жасқайратұлы «Қазақ туралы өлең» 1 куплет** 1. Домбыраны таныстыру. 3.Дина Нурпеисова күйін қысқаша қайырып тыңдату. 4.Интерактив тақтада ойын /кітаптағы 5-ші жаттығу тапсырма	Релаксация: ученики слушают исполнение песни учителя музыки. Слушают песню, учитель музыки продолжает вести урок Дети с помощью игры на ИКТ узнают строение домбры, выполняют задание. Изучают содержание пригласительного билета Выполняют творческую работу	предложение, которое могло быть заголовком отрывка. **Дескрипторы:** -называют части инструмента -определяют кюи Дины Нурпеисовой, Құрманғазы Сағырбайұлы, Таттимбет. **Дескрипторы:** -составляет свой пригласительный билет; - составляет правила поведения в театре; - пишет короткий рассказ по вопросам; - находит верные,	

	бойынша/ **Прием «Учимся «размышлять»** **Задание.** Прочитайте три текста, объединенных одной темой. Определите, к какому тексту относятся каждое из утверждений. Напишите соответствующую букву (A,B,C) в графе ответа. **(приложение 3)**	Находят верные, неверные утверждения	неверные утверждения.	
Конец урока	**Рефлексия.** Суть – зафиксировать свои продвижения в учебе, а также, возможно, в отношениях с другими. **Домашняя работа**: выучить стихотворение И. Жансугурова Ребята, сегодня поработала не только ваша память, но и душа, сердце. Я вручаю переходящий кубок «Твой звездный час»... /самому активному ученику или ученице вручается/	На уроке мне больше всего запомнилось… Меня удивило то, что… Еще мне хотелось бы узнать… Знания, полученные на уроке, я могу использовать…	На маршрутном листе подсчитывают свои баллы, озвучивают, сдают. Переходящий кубок «Твой звездный час»... 	**Прием «незаконченные предложения»:** на экране показаны незаконченные предложения в форме клише, ученики по очереди отвечают на вопросы.

Приложение №1

I гр. Маршрутный лист **«Оцениваю сам себя»** Имя----------

Задания группе №1	**Дескрипторы:**	**10 б.**
1.Творческая работа с билетом	-составляет пригласительный билет	3 б
2. Словарная работа.	-находит «опасные» буквы в трудных словах, разукрашивает, пропевает, ставит ударения	2 б
3. Работа с текстом упр. 1 стр. 52	-определяет жанр текста, аргументирует; -выписывает ключевые слова (не менее 4-5слов)	2 б 2 б
3. Работа с текстами.	-находит верные, неверные утверждения	1 б

II гр. Маршрутный лист **«Оцениваю сам себя»** Имя----------

Задания группе №2	**Дескрипторы:**	10 б.
1.Творческая работа с билетом	-составляет правила поведения в театре	3 б
2. Словарная работа.	-находит «опасные» буквы в трудных словах, разукрашивает, пропевает, ставит ударения	2 б
3. Работа с текстом упр. 1 стр. 52	-объясняет свой выбор, на что способна домбра; -выписывает глаголы и объясняет свой выбор	1 б 3 б
3. Работа с текстами.	-находит верные, неверные утверждения	1 б

III гр. Маршрутный лист **«Оцениваю сам себя»** Имя----------

Задания группе №3	**Дескрипторы:**	10 б
1.Творческая работа с билетом	-составляет короткий рассказ по вопросам	4 б
2. Словарная работа.	-находит «опасные» буквы в трудных словах, разукрашивает, пропевает, ставит ударения	2 б
3. Работа с текстом упр. 1 стр. 52	-объясняет значение слов и словосочетаний. -выписывает предложение, которое могло быть заголовком отрывка	2 б 1 б
3. Работа с текстами.	-находит верные, неверные утверждения	1 б

Приложение №2

Казахский музыкально-драматический театр имени Ж. Аймаутова приглашает на концерт оркестра «Звучи, домбра»
Ул. Ломова 140, остановка «Театр им.Ж.Аймаутова»
Центральный вход, ряд 5, место
Дата: 22.11.2025 г.
Начало: 18.00 Цена: 500 теңге
После третьего звонка вход запрещен. Опоздавшие зрители теряют право на места, указанные в билетах. Возврат или обмен билетов возможны только в случае отмены концерта. Приобретая билет, зритель обязуется не производить в зале видеозапись, фотосъемку со вспышкой.

Приложение 3

Текст А

Музыка домбры всегда сопровождала казахов. В каждой юрте была домбра, и любой член семьи всегда мог спеть или наиграть любимые песни и кюи. Домбра – казахский народный двухструнный щипковый инструмент. В каждом казахском доме домбра висит на почетном месте.

Текст В

Домбра — казахский двухструнный щипковый музыкальный инструмент, родственник русских домры и балалайки.

Игрой на домбре сопровождают свое пение народные сказители — акыны. Под звуки домбры исполняют народные песни.

Текст С

В давние времена на Алтае жили два брата-великана. У младшего брата была домбра, и он очень любил на ней играть. Как заиграет, так обо всём на свете забывает.

Старший брат решил построить мост через бурную и холодную реку. Стал камни собирать, начал мост строить. А младший брат всё играет да играет.

Разозлился старший брат, выхватил у брата домбру и что было силы ударил ею о скалу. Разбился великолепный инструмент, смолкла мелодия, но остался на камне отпечаток.

Домбра – родственник русских домры и балалайки	ДА/НЕТ
В каждой юрте была домбра.	ДА/НЕТ
Акыны сопровождают свое пение игрой на домбре.	ДА/НЕТ
Старший брат ударил домбру о скалу	ДА/НЕТ
У казахов домбра висит на почетном месте	ДА/НЕТ

ПЕСНЯ БАБУШКИ

Камзина А.О.,
Коммунальное государственное учреждение "Школа-гимназия № 26" отдела образования города Экибастуза, управления образования Павлодарской области

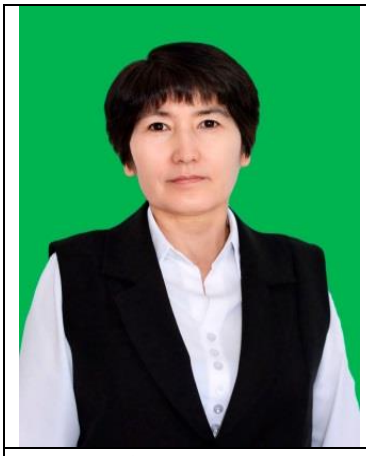	**Ф.И.О (при его наличии) педагога** Камзина Акмарал Орашевна **Дата** **Класс** **Тема урока Песня бабушки**
Цели обучения в соответствиис учебной программой	3.1.5.1 понимать и описывать события, героев аудиовизуального материала; 3.2.3.1 участвовать в речевой ситуации на определенную тему, понимать, о чемговорит собеседник, дополнять высказывания собеседника, соблюдая речевые нормы; 3.5.1.3 понимать и различать слова, обозначающие завершенность и незавершенность действия.
Цели урока	Научить читать и понимать текст, составлять вопросы и отвечать на них; познакомить, какие слова обозначают завершенность действия, а какие –незавершённость.

ХОД УРОКА

Этап урока/время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 2 мин.	1.Организационный момент. Приветствие учащихся на трех языках. 2. Психологический настрой. - Давайте улыбнемся друг другу. Пусть сегодняшний	Учащиеся отвечают на приветствие. 3. Деление на группы.		**Фигурки**

	урок принесет всем радость, общения. Сегодня на уроке, ребята, вас ожидает много интересных заданий, новых открытий, а помощниками вам будут: внимание, находчивость, смекалка.	(Учащиеся выбирают разные фигурки по цвету)		
5 мин.	Игра «Собери слова» Составь слова. Сообщение темы урока.	Учащиеся должны собрать слова из букв (Песня бабушки). – Какая тема нашего урока?	Повторяют слова-предметы слова-признаки слова-действия	
28 мин.	**4. Усвоение новых знаний испособов действий.** **(К)** Учитель предлагает послушать отрывок из произведения Сапаргали Бегалина «Шокан Уалиханов» и ответить на вопросы. **В этой шкатулке есть вопросы, на которые нужно ответить по тексту.** **И**гра «Колесо»(уч-ся отвечают на вопросы Учитель предлагает найти в тексте,как Шокан читал рассказ бабушке. Предлагает прочитать: - Понравилась ли Шокану песня, которую пела бабушка? Найдите ответ в тексте и прочитайте. - О каком батыре узнал Шокан из песни бабушки? Каких батыров вызнаете? Прочитайте выделенные слова. На какой вопрос они отвечают?	**(К)** Учащиеся читают отрывок из произведения Сапаргали Бегалина «Шокан Уалиханов» и отвечают на вопросы Учащиеся находят в тексте, как Шокан читал рассказ бабушке. Отвечают на вопросы, находят ответы, читают верные утверждения. • выделенные слова и отвечают на вопросы: – Как называются эти слова? – На какой вопрос они отвечают?.	**Оценивание по дескриптора м:** - находит в тексте предложение о том,как Шокан читал бабушке рассказ; - отвечает на вопросы; находит верные утверждения.	Учебник, задание 1.

	Как называются эти слова?			
	(Г) Учитель просит сформулироватьвопросы к тексту (задание 1) и задать их одноклассникам. Затем предлагает послушать ответы другдруга. ответы.	Учащиеся формулируют вопросык тексту (задание 1) и задают их одноклассника м. Затем слушают ответы друг друга.	Дескрипторы – составляют вопросы (1–2) к предложению; – внимательно слушают друг другане перебивая; оценивают, правильно ли составлены вопросы и	Учебник, задание 2.
	Работа с учебником. (упр 3) Учитель предлагает рассмотреть картинки и прочитать предложения. Назвать слова-действия и ответитьна вопросы: – Какие слова показывают, что действие ещё происходит, а какие –что действие закончилось? - Ребята, какой вывод можно сделать?	**(Г)** Учащиеся рассматривают картинки и читают предложения. Называют слова-действия и отвечают на вопросы: – Какие слова показывают, что действие ещё происходит, а какие –что действие закончилось?	Прием «Верно/неверно».	Учебник, задание 3.
4 мин	Физминутка Учитель предлагает определить лишнее слово и объяснить почему оно лишнее.	Учащиеся называют лишнее слово-действие.	Прием «Аплодисменты».	
3 мин.	**5. Закрепление изученногоматериала.** Самостоятельная работа. Правильно поставьте слова-действия в предложения. Ворона летит. Заяц прыгает. Мальчик рисует. Мальчик нарисовал. Айша выучила правило. Бабушка приготовила пирог. Учитель обращает внимание учащихся на соблюдение каллиграфии.	Учащиеся записывают втетради. Прием «Похвала» .		Учебник, задание 5.

3 мин. Конец урока	**6. Рефлексия** Учитель предлагает сыгратьв казахскую народную игру «Передай кольцо». **7. Домашнее задание** Учитель предлагает написать в тетради правильно поставленные слова-действия в предложения.	Учащиеся играют, называют, что было интересным на уроке, что нового узнали.	Прием «Звездочки».	

ЗАТТАР ТАСЫМАЛДАНУЫНЫҢ СИМПЛАСТЫҚ, АПОПЛАСТЫҚ, ВАКУОЛЯРЛЫҚ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Муханова Л.М.,
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Шарбақты ауданы білім беру бөлімінің «Абай Құнанбаев атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ биология мұғалімі

Бөлім: Заттардың тасымалдануы
Сынып: Қатысушылар саны: (оның ішінде 1 ЕҚББ оқушысы (құлағы нашар еститін) Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы: Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдары және олардың маңызы
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары: 11.1.3.2 - заттар тасымалданудың симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдарының мәнін түсіндіру
Сабақтың мақсаты: - Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдары және олардың маңызын түсіну; - Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық жолдарын ажырату; -Заттардың тасымалдану жолдарының сызбасын сызу; **ЕБҚ**: Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдарын білу (құлағы нашар еститін)
Ойлау дағдысының деңгейі Білу, түсіну, қолдану
Бағалау критерийі -Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдары және олардың маңызын түсінеді - Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдарын ажыратады -Заттардың тасымалдану жолдарының сызбасын сызады **ЕБҚ**: Заттар тасымалдануының симпласттық, апопласттық, вакуолярлық жолдарын біледі (құлағы нашар еститін)

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 2 мин	Ұйымдастыру кезеңі Сәлемдесу. Оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, оқушыларды түгендеу. «Бинго» әдісі арқылы сабақты қайталау. **ЕБҚ: барлық оқушылармен орындайды.** Сабақтың тақырыбы мен мақсаттары айқындалады. **1.«Миға шабуыл» әдісі**	Оқушылар сұрақтарға жауап береді. Түгел сұраққа жауап берген оқушы Бинго деп айтады. Заттар тасымалдануының терминдеріне анықтама берді	Мадақтау **Дескрипторлар:** - Түсініктерге анықтама берді: аппопласт, симпласт, вакуолярлық жолдар - заттардың тасымалдану жолдарының реттілігін анықтайды	Қосымша №1

Сабақтың ортасы 3-30 мин	**Оқулықпен жұмыс** А)Берілген терминдерге анықтама беріңіз Апопласт – Сипласт – Вакуолярлық жол – Қағаздарға жазылған терминдер арқылы оқушылар 3 топқа бөлінеді. Ә)тасымалдау жолдарының реттілігін берілген ұғымдардан құрастырыңыз **Апопластық тасымалдау** Жасуша қабықшасы, эндодерма,суберин, эндодерма жасушалары, Каспари белдеуі, плазмолемма, «басқа бір жол» **Симпласттық тасымалдау** Көрші жасушалар, протопластар, қабырға тесіктері, плазмодесма ,цитоплазмалық жолдар. **Вакуольдік тасымалдау** Бір жасушаның вакуолі, көрші вакуоль, симпластық пен апопластық жол, тонопласт пен плазмодесма **ЕБҚ: барлық оқушылармен орындайды.** **2.Кестені толтырыңыз** **ЕБҚ үшін арналған тапсырма** **3.Суретті қарастырып, суреттен заттардың тасымалдану жолдарын белгілеңіз.** **ЕБҚ: барлық оқушылармен орындайды.** **4.Тапсырма:** Көктемде сабақтан кейін Жандос келе жатып, жарақаттанып қалған қайын ағашының бұтағынан су тамшылап жатқанын байқап қалды. Ертеңгісінде мектепке	Заттарды тасымалдау жолдарын берілген ұғымдарды пайдаланып реттілігін анықтайды Оқушылар кестені толтырады ЕБҚ оқушысы ұғымдардың шындық,жалған екенін белгілеп шығады	**Дескрипторлар:** -аппопласт пен сипласт тасымал жолдарына сипаттама береді - аппопласт пен сипласт тасымал жолдарның құрамын жазады - аппопласт пен сипласт тасымал жолдарының құрылысын жазады - аппопласт пен сипласт тасымал жолдарның судың тасымалдануын жазады аппопласт пен сипласт тасымал жолдарның судың тасымалдану уақытын жазады -аппопласт пен сипласт тасымал жолдарның судың тасымалдану кедергісін жазады **Дескрипторлар:** - Өсімдіктердің барлық жасушалары өзара қабықтары арқылы үздіксіз жалғасқан «түтіктер» жүйесін – апопласт шындық, жалған екенін анықтайды - Вакуольдік тасымалдау –	Қосымша №2 Қосымша №3 Қосымша №4 Қосымша №5

10 мин	келіп биология мұғалімінен қайың ағашынан не ағып жатқанын сұрады. Мұғалім: бұл қайын ағашының шырыны. Шырын –бұл суда еритін қант. Ол ашылып жатқан бүршіктерге көтеріледі деп жауап берді. Ал судың және басқа заттардың қабық бойымен көтерілуіне көз жеткізу үшін мұғалім шағын зерттеу жұмысын жасап қорытынды шығаруға ұсыныс жасады 1. 3 күн бойы бояуы бар суға салып. Талдың сабағының көлденең кесіндісін ашып қандай өзгерісті байқадыңыз?_____ _____ 2. Су мен минералды тұздар тамырдан не арқылы көтеріледі? A. ксилема B. флоэма C. паренхима D. өткізгіш шоқ E. 3. Егер ағаштардан шырын көп мөлшерде бөлінетін болса, ағашта қандай өзгеріс байқалады? Өз ойыңызды білдіріңіз? _____ _____ **ЕБҚ: барлық оқушылармен орындайды.** **ҚБ «Googl forms» қосымшасында тест**	Суретте заттардың тасымалдау жолдарын көрсетеді **Функционалдық сауаттылықты дамыту тапсырмасы** Сілтеме арқылы **«Googl forms»** қосымшасындағы тестті орындайды	бір-бірімен байланысты өсімдіктер протопластарының жүйесі шындық, жалған екенін анықтайды - Суберин – су өткізбейтін зат шындық, жалған екеінін шындық, жалған екенін анықтайды - Су тамыр ксилемасы бойымен көтерілген кезде паренхималық жасушалармен алмаспайды шындық, жалған екенін анықтайды - Су бір жасушаның вакуолінен көрші вакуоліне симпластық, апопластық жол арқылы өтеді шындық, жалған екенін анықтайды	Қосымша №6 Қосымша №7 https://forms.gle/3kr5sx9JstsFj8p47 **Қосымша №8**
Сабақтың соңы 5 мин	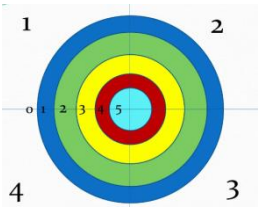 **Рефлексия «Нысана» әдісі**	1- белсенді қатыстым 2- Қызықты болды 3- Түсінікті болды 4- Жаңа нәрсе білдім		
	Үйге тапсырма: §15 оқу.			

Қосымша№1 «Бинго» әдісі .

Еріген қоректік заттардың тамыры өсімдіктердің бір бөлігінен екінші бөлігіне тасымалдануы **транслокация**	Өсімдік бойымен минералдар мен бейорганикалық заттардың тасымалдануы **ксилема**	Өсімдік боймен қанттар мен органикалық заттардың тасымалдану **флоэма**
Ағаш діңі арқылы қанттың төмен қарай тасымалдануын қамтамасыз етеді **флоэма бойымен**	Ерітінді кдергісіз өтетін ксилема түтікшелері **өлі**	Флоэма бойымен тасымалданатын еріген заттардың мөлшері **көп**
Гүлді өсімдіктердің сұйықтығы тасымалданады **сүзгі түтікшелер**	Сүзгі пішінді түтікшелерінің ішіндегі қысымы **жоғары**	Сүзгі пішінді түтікше зақымдалса **каллоза түзіледі**

Қосымша№2

Апопласт	**Симпласт**	**Вакуолярлық**

Қосымша№3

Ә) Апопластық тасымалдау
Жасуша қабықшасы, эндодерма,суберин, эндодерма жасушалары, Каспари белдеуі, плазмолемма, «басқа бір жол»
Симпласттық тасымалдау
Көрші жасушалар, протопластар, қабырға тесіктері, плазмодесма ,цитоплазмалық жолдар.
Вакуольдік тасымалдау
Бір жасушаның вакуолі, көрші вакуоль, симпластық пен апопластық жол, тонопласт пен плазмодесма
Дескрипторлар:
- түсініктерге анықтама береді: аппопласт, симпласт, вакуолярлық жолдар
- заттардың тасымалдану жолдарының реттілігін анықтайды

Қосымша№4

Кестені толтыр

Критерии	**Апопласттық**	**Симпласттық**
Сипаттамасы		
Құрамы		
Құрылысы		
Судың тасымалдануы		
Су тасымалдану уақыты		
Судың тасымалдану кедергісі		

Қосымша№5

Шындық /жалған тапсырмасы

№	Тұжырымдама	Шындық	Жалған
1	Өсімдіктердің барлық жасушалары өзара қабықтары арқылы үздіксіз жалғасқан «түтіктер» жүйесін – апопласт деп атайды	+	

2	Вакуольдік тасымалдау – бір-бірімен байланысты өсімдіктер протопластарының жүйесі		+
3	Суберин – су өткізбейтін зат	+	
4	Су тамыр ксилемасы бойымен көтерілген кезде паренхималық жасушалармен алмаспайды		+
5	Су бір жасушаның вакуолінен көрші вакуоліне симпластық, апопластық жол арқылы өтеді.	+	

Қосымша№6

Тапсырма:

Көктемде сабақтан кейін Жандос келе жатып, жарақаттанып қалған қайын ағашының бұтағынан су тамшылап жатқанын байқап қалды. Ертеңгісінде мектепке келіп биология мұғалімінен қайың ағашынан не ағып жатқанын сұрады.

Мұғалім: бұл қайын ағашының шырыны. Шырын –бұл суда еритін қант. Ол ашылып жатқан бүршіктерге көтеріледі деп жауап берді.

Ал судың және басқа заттардың кабық бойымен көтерілуіне көз жеткізу үшін мұғалім шағын зерттеу жұмысын жасап қорытынды шығаруға ұсыныс жасады

1. 3 күн бойы бояуы бар суға салып. Талдың сабағының көлденең кесіндісін ашып қандай өзгерісті байқадыңыз?_____
2. Су мен минералды тұздар тамырдан не арқылы көтеріледі?

A. ксилема
B. флоэма
C. паренхима
D. өткізгіш шоқ
E.

3. Егер ағаштардан шырын көп мөлшерде бөлінетін болса, ағашта қандай өзгеріс байқалады? Өз ойыңызды білдіріңіз? _____

Дескрипторлар:

- талдың сабағының көлденең кесіндісін ашып қандай өзгерісті байқады
- су мен минералды тұздар тамырдан не арқылы көтерілетінін біледі
- ағаштардан шырын көп мөлшерде бөлінетін болса, ағашта қандай өзгеріс байқалатыны туралы өз ойын білдіреді

Қосымша№7

1. Іргелес жатқан жасуша қабырғалары арқылы судың тасымалдау жолын анықта
A. Синопласттық тасымалдау
B. Апопластық тасымалдау
C. Вакуолярлық тасымалдау
D. Ммбранаалық тасымалдау
E.Қабырғааралық тасымалдау
2. Су цитоплазмаға жасуша мембранасы арқылы енеді?
A. Синопласттық тасымалдау
B. Апопластық тасымалдау
C. Вакуолярлық тасымалдау
D. Ммбранаалық тасымалдау
E.Қабырғааралық тасымалдау
3. Суретте өсімдік тамырының бірнеше жасушасы көрсетілген қай жол вакуолярлық тасымалдау жолын көрсетіп тұр
A. A, B. B, C. C, D. A мен B E.B мен C
4. Өсімдік жасушасындағы плазмодесманың рөлі
A. Суда еріген заттарға кедергі болады

B. Жасуша арасындағы иондар мен сахарозаның белсенді қозғалысын қамтамасыз етеді
C. Жасуша арасында симпластық тасымалдауды қамтамасыз етеді
D. Жасушалар бір-бірін тануға мүмкіндік береді
E.Жасуша арасында алопластық тасымалдауды қамтамасыз етеді
5. Су топырақтан тамырға қандай процесс арқылы енеді?_____
6. Суберин деген не?_____
7. Заттардың симпластық жүйе арқылы жылжуы неге байланысты?
A. Протоплазманың қимылына
B. Вакуольдің қимылына
C. Цитоплазманың қимылына
D. Жасушаның қимылына
E.Судың қимылына
8. Улы заттардың, патогендік бактериялардың, саңырауқұлақтардың және басқа да зиянды заттардың өтуінен қорғайды
A. Цитоплазма
B. Каспари белдеуі
C. Жасуша қабығы
D. Плазмодесма
E.Вакуоль
9. Өсімдіктердің жеке жасушаларының протопластары цитоплазмалық көпіршіктер бір-бірімен не арқылы тұтасып байланысады. _____
10. Топырақ құрамындағы оттегі мөлшері азайса, тамырдың суды сіңіруі қалай өзгереді?
A. Өзгермейді
B. Жылдамдайды
C. Төмендейді
D. Төмендеп сосын жылдамдай
E. Жылдамдап сосын төмендейді

Қосымша№8

Дескрипторлар:
-аппопалстық заттардың тасымалдау жолын көрсетеді
-симпластық заттардың тасымалдау жолын көрсетеді
-вакуольдық жолдар арқылы заттардың тасымалдау жолын көрсетеді
Дескрипторлар:
-талдың сабағының көлденең кесіндісін ашып қандай өзгерісті байқады
-су мен минералды тұздар тамырдан не арқылы көтерілетінін біледі
-ағаштардан шырын көп мөлшерде бөлінетін болса, ағашта қандай өзгеріс байқалатыны туралы өз ойын білдіреді
Бағалау шкаласы:

0-4- «2»
5-6 – «3»
7-8- «4»

9-10- «5»

СРАВНЕНИЕ И ГРУППИРОВКА ПРЕДМЕТОВ ПО ФОРМЕ, ВЕЛИЧИНЕ И ЦВЕТУ

Онбаева З.А.,
учитель- дефектолог КГУ «Специальная школа-интернат № 4» управления образования Павлодарской области, акимата Павлодарской области

Раздел	Развитие интеллектуальной сферы
Ф.И.О педагога	Онбаева Замзагуль Аушановна
Дата	07.02.2025 г.
Класс 2 «А»	учащиеся с легкими нарушениями интеллекта.
Тема занятия	Сравнение и группировка предметов по форме, величине и цвету
Цели обучения в соответствии с учебной программой	2.3.1.3 сравнивать предметы и объекты (2-4),отличающиеся ярко выраженными признаками (цветом, формой, величиной, количеством деталей, расположением отдельных частей)
Цели занятия	-учить сравнивать предметы по цвету, форме и величине. -учить группировать предметы по общим признакам. -закрепить основные признаки предметов.

Ход занятия

Этапы занятия/время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
1.Вводная часть 5 мин	**Организационный момент.** **Приветствие.** **Эмоциональный настрой.** *Доброе утро, солнцу и небу!* *Доброе утро, земле и хлебу!* *Доброе утро папе и маме!* *Доброе утро останется с нами!* **Работа с календарем погоды и времени года.** **Сообщение темы и цели занятия.** - Слышишь какой-то храп, здесь кто-то спит? Смотри это Медведь! Медведи зимой спят в берлоге, но скоро весна. Для того чтобы медведь во время проснулся нам надо выполнить	Здороваются с учителем и гостями Проговаривает стишок с движениями. Слушает и отвечает на вопросы.		 Календарь погоды. Картинка с изображением спящего Медведя.

	задания. -Сегодня мы будем учиться сравнивать и группировать предметы по форме, величине и цвету.			
2.Основная часть: 30-35 мин Подготовительный этап	- Медведи — всеядные животные, они стараются потреблять любую доступную им еду, включая фрукты, овощи, орехи, мясо, рыбу, ягоды и многое другое. А сейчас мы выполним задание с полезными и вкусными фруктами. **1 задание:** **«Подбери фрукты по цвету».** На столе стоит корзина с фруктами и цветные тарелки. Ребёнок выбирает любой фрукт, объясняет, что это за фрукт и какого он цвета, и кладёт в тарелки по цвету. **«Подбери фрукты по форме»** На столе две тарелки круглой и овальной формы. Ребенок раскладывает фрукты по форме и объясняет, что это за фрукт, и какого он формы. **Физминутка (Мишка косолапый по лесу идет)**	Раскладывает фрукты по цвету. Раскладывает фрукты по форме. Выполнение физминутки.	Смайлики за выполнение заданий	Объемные фрукты, тарелки разные по форме (круглые и овальные) и цвету. Музыкальное сопровождение

Формирующий этап	Медведи считаются умными и хорошо поддающимися дрессировке. Они понимают интонации голоса своего учителя и даже запоминают отдельные слова. Поэтому в следующем задании будем группировать предметы. **2 задание:** **«Группировка предметов по цвету, форме и размеру»** Группировать предметы и объяснить общие признаки. **Пальчиковая гимнастика «Этот пальчик»** **3 задание:** **«Геометрические фигуры»** Раскладывать геометрические фигуры по цвету, а затем по форме.	Раскладывает предметы в разные корзины и объясняет признаки. Выполнение пальчиковой гимнастики. Собирает геометрические фигуры по цвету и форме.		Две корзины и картинки предметов разные по цвету и форме на магнитах. Игра – сортер «Геометрические фигуры». 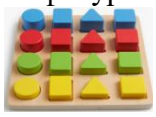
Этап самостоятельной работы	Медведь всё лето ест перед зимней спячкой, чтобы набрать как можно больше подкожного жира и пережить суровую зиму. А давай найдем угощение всем друзьям медведя. Выполнив игру на прищепках «Кто, что ест?» **4 задание: Игра на прищепках «Кто, что ест?»** Прикрепи	Отвечает на вопросы и правильно прикрепляет		Игра – на прищепках «Кто, что ест?»

	прищепками угощения всем животным. **Нейроигра (Ладошки по цветам)** Называет цвет и делает хлопок ладошкой по соответствующему цвету. - Молодец! Мы выполнили все задания, и теперь наш медведь проснется в свое время.	прищепки. Выполняет задание по инструкции.		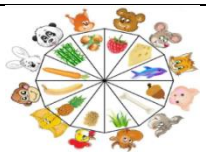 Нейроигра. 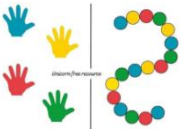
3.Заключительная часть 5 мин	**Подведение итогов занятия.** Наш урок подходит к концу, давай вспомним, что мы делали сегодня на уроке? Какая у нас была цель? Я предлагаю тебе выбрать смайлик и расположить на лестнице успеха.	Отвечает на вопросы, оценивает себя.	Похвала, подбадривание в течение урока	

АРИФМЕТИКАЛЫҚ ПРОГРЕССИЯНЫҢ ҚАСИЕТТЕРІН ПАЙДАЛАНЫП ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ

Сагынаева Г.Б.
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Шарбақты ауданы білім беру бөлімінің «Абай Құнанбаев атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ – нің математика мұғалімі

Бөлім: Тізбектер
Сынып: 9 Қатысушылар саны: (оның ішінде 1 ЕҚББ оқушысы (*есте сақтау қабілеті нашар)*
Сабақтың тақырыбы: Арифметикалық прогрессияның қасиеттерін пайдаланып есептер шығару
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары: 9.2.3.5 арифметикалық прогрессиялардың n-ші мүшесін, алғашқы n мүшелерінің қосындысын есептеу формулаларын, сипаттамалық қасиетін білу және қолдану;
Сабақтың мақсаты: **(Бағалау критерийлері)** Арифметикалық прогрессиялардың n-ші мүшесін, алғашқы n мүшелерінің қосындысын есептеу формулаларын, сипаттамалық қасиетін қолданады
Ойлау дағдысы Қолдану

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
2-3 минут - ұйымдастыру, - топтастыру	1.Сәлемдесі, оқушыларды түгендейді. 2. {-8; -2; 0; 1; 2, 3; 4; 4; 5; 10; 16; 22} сандар қатарын ұсынады. Сол сандарды пайдаланып топтасыңыздар, себебін түсіндіріңіздер	Сандар қатарынан тізбектер құрады, арифметикалық прогрессияның түрін анықтайды. ЕҚББ оқушысы жалпы сыныппен бірге орындайды		Қосымша 1
Сабақтың басы: (4-5 мин) - үй жұмысын сұрау	**«Миға шабуыл» әдісі** Оқушылардың ойын жинақтау үшін тұжырымның ақиқат немесе жалғандығын анықтауға сұрақтар ұсынады	Барлық оқушылар сілтеме бойынша ***kahoot қосымшасында*** берілген тұжырымдардың оқушылар ақиқат немесе жалғандығын анықтайды	Ауызша кері байланыс жасайды	https://create.kahoot.it/details/e6a20f31-3efe-4129-8c92-8e1a4a119711
Сабақтың ортасы: **30 минФ**	***1. Джигсо әдісі*** Топ оқушыларының әр мүшесіне есептерді бөліп береді. Барлық оқушыға бір шарт: арифметикалық прогрессияның алғашқы 100 мүшесінің қосындысын табыңыздар: 1.a_1=1 және a_{100}=298 (ЕББҚ) 2.a_1=150 және a_{10}=147	Арифметикалық прогрессияның алғашқы 100 мүшесінің қосындысын табады. Жұмыс соңында «Бірін-бірі оқыту» стратегиясы бойынша топ мүшелері қиындықтар туындаған есептерді бірлесе шешеді. 1. Дескриптор: *Білім алушыға* -$S_n = \frac{a_1+a_n}{2} \cdot n$ *формулаға*	Топ мүшелеріб ірін-бірі бағалайды	Қосымша 2

	3.a_1=710 және d=7 4.a_1=3,5 және a_{99}=150,5 d=1,5 5.a_1=10 және a_1+a_3=25 **2.Деңгейлік тапсырмалар арқылы оқыту әдісі** Деңгейлік тапсырмалар баспалдақ түрінде беріледі (әр деңгей тапсырмасын орындамай келесі деңгейге өте алмайсыз): ***«А» деңгейі:*** Асхат күн көзі (сәулесінен) арқылы «D» дәруменін қабылдауды бірінші күні 15 минуттан бастап, әр келесі күн сайын 10 минутқа арттырып отырды. Асхат 1 сағ 15 мин. Дәрумен қабылдау үшін қанша күн қажет? (ЕББҚ) ***«В» деңгейі:*** Теңдеуді шешіңіз: 2+7+12+…+x=87 ***«С» деңгейі:*** Арифметикалық прогрессияның мүшелері $\sqrt{x}$, $\sqrt{4x+45}$, $\sqrt{10x+15}$ болатын x-тің барлық мәндерін табыңыз. ***3. Функционалдық сауаттылық тапсырмасы:*** ***«Бес қадам»*** әдісі бойынша топпен жұмыс ұсынады***:*** «Жасыл ел» бағдарламасы аясында мектеп оқушылары еңбекке тартылды. Олар жұптасып берілген аумақтың шөбін жұлу керек. Әр жұпқа 260 м^2 жерден бөлініп берілді. Әр келесі күн сайын оқушылар жұмыс өнімділігін 2 м^2 арттырып отырды. 8 күндік атқарылған жұмыс мөлшеріне қарап, жетекшісі оқушыларға тағы 5 күн қосып берді. Сонда оқушылардың әрқайсысы бірінші күні қанша жердің шөбін жұлды?	*мәндерін қояды;* *-өрнекті ықшамдайды;* *-қосындының мәнін табады* *2.* Дескриптор: *Білім алушыға* -айырманың мәнін табады; *-қосындының мәнін есептейді* *3.* Дескриптор: *Білім алушыға* *-арифметикалық прогрессияның n мүшелерінің формуласын жазады;* *-қосындысын мәнін есептейді* *4.* Дескриптор: *Білім алушыға* *-a_n-нің мәнін табады;* *-қосындысын мәнін есептейді* *5.* Дескриптор: *Білім алушыға* -берілгендерді пайдаланып, d-ның мәнін табады; -қосындысын мәнін есептейді Әр оқушы деңгейлік тапсырмаларды жеке орындайды. Дескриптор: ЕББҚ б*ілім алушыға* -сағатты минутқа айналдырады; n-мүшенің формуласын пайдаланып, n-нің мәнін табады; -x-тің мәнін табыңыз Дескриптор: ЕББҚ б*ілім алушыға* -айырманың мәнін табады; -алғашқы n мүшелерінің қосындысын есептеу формуласын пайдаланып, n-нің мәнін есептейді; -x-тің мәнін табады.	Дескриптор арқылы Топтар бір-бірлерінің жұмыстарын бағалайды	Қосымша 3 Қосымша 4

Сабақты қорытындылау 4-минут	Семантикалық карта ұсынады	ЕББҚ оқушысы топпен бірлесе семантикалық картаны толтырады		Қосымша 5
Сабақтың соңы: (3 мин)	«Қалпақ» әдісі бойынша шеңберде тұрған оқушыларға кезекпен сөйлемді жалғастыруға беремін Үйге тапсырма: «Жабық хат» әдісімен тапсырмалар таратады.	Сабақтың мазмұны бойынша ұсынылған сөйлемді жалғастырады. – Мен бүгін ... білдім – Маған ...есепті шығару қиындық туғызды – Мен ... түсіндім ... есепті шығару маған оңай болды Конвертте берілген тапсырманы орындайды. Тапсырмалар конвертте деңгейіне байланысты жасырылынып беріледі		Қалпақ Қосымша 6

Қосымша 1.

-8, -2, 0, 1, 2, 3, 4, 4, 5, 10, 16, 22 сандары берілген. Осы сандарды пайдаланып екі топқа топтасыңыздар. Себебін түсіндіріңіздер.

Қосымша **2.**

Арифметикалық прогрессияның алғашқы 100 мүшесінің қосындысын табыңыздар.

1. $a_1=1$ және $a_{100}=298$ (ЕББҚ)
2. $a_1=150$ және $a_{10}=147$
3. $a_1=710$ және $d=7$
4. $a_1=3{,}5$ және $a_{99}=150{,}5$, $d=1{,}5$
5. $a_1=10$ және $a_1+a_3=25$

Қосымша **3.**

«А» деңгейі: Асхат күн көзі (сәулесінен) арқылы «D» дәрумені қабылдауды бірінші күні 15 минуттан бастап, әр келесі күн сайын 10 минутқа арттырып отырды. Асхат 1 сағ 15 мин. Дәрумен қабылдау үшін қанша күн қажет?

«В» деңгейі: Теңдеуді шешіңіз: 2+7+12+…+x=87

«С» деңгейі: Арифметикалық прогрессияның мүшелері $\sqrt{x}$, $\sqrt{4x+45}$, $\sqrt{10x+15}$ болатын x-тің барлық мәндерін табыңыз.

Қосымша **4.**

«Жасыл ел» бағдарламасы аясында мектеп оқушылары еңбекке тартылды. Олар жұптасып берілген аумақтың шөбін жұлу керек. Әр жұпқа 260 $м^2$ жерден бөлініп берілді. Әр келесі күн сайын оқушылар жұмыс өнімділігін 2 $м^2$ арттырып отырды. 8 күндік атқарылған жұмыс мөлшеріне қарап, жетекшісі оқушыларға тағы 5 күн қосып берді. Сонда оқушылардың әрқайсысы бірінші күні қанша жердің шөбін жұлды?

Қосымша **5.**

Семантикалық картаны толтырыңыз:

Дескриптор: ЕББҚ б*ілім алушыға*

-берілгендері арифметикалық прогрессияның ортасын табу формуласымен өрнектейді;

Арифметикалық прогрессия	a_1	a_2	d	n	a_n	S_n
$\{a_n\}$	*-1*			*5*	*-17*	
$\{c_n\}$		*33*	*-2*		*17*	

-түрлендіруді орындайды;
-х-тің мәндерін табады.
«Бес қадам» әдісімен есепті шешудегі нақты қадамдарды топтар бөліп алады, бірлесе есепті шешеді.
1-оқушы есептің шартын жазады (ЕББҚ);
2-оқушы тепе-теңдік құрады;
3-оқушы тепе-теңдікті шешеді;
4-оқушы жауабын негіздейді;
5-оқушы постерді қорғайды

Қосымша **6.**

«Жабық хат» тапсырмалары (әр хатта 1 тапсырмадан):

1. Арифметикалық прогрессияға өмірден мысалдар келтіріңіз (ЕББҚ);
2. «Арифметикалық прогрессия өмірімізде» тақырыбында эссе жазу
3. «Арифметикалық прогрессия тұрмыста» тақырыбына есептер құрастыру (дарынды оқушыға)

ТВОРЧЕСТВО КЛОДА МОНЕ

Самонова Л.В.,
учитель ТОО «SKILLSET schools» г. Астана

Раздел	Изобразительное искусство
ФИО педагога	Самонова Л.В.
Дата	Класс 5
Тема урока	Творчество Клода Моне
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	5.1.1.1 Изучать и определять ассоциативные значения и визуальные характеристики окружающего мира (композиция, цвет, форма, фактура, пропорции) 5. 2.1.1 Использовать визуальные элементы окружающего мира и выразительные средства искусства для передачи своих идей и чувств 5.1.6.4 - Экспериментировать и использовать техники, художественные материалы, учитывая свойства выбранных средств
Цель урока	1. Развить навыки работы в технике оригами, используя вдохновение от картины «Кувшинки» Клода Моне. 2. Создать коллективный арт-объект, объединяющий искусство импрессионизма и декоративно-прикладное творчество.

Ход урока				
Этапы урока	**Деятельность учителя**	**Деятельность обучающихся**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Орг.момент (3 минуты) Проверка пройденного материала (5 минут)	Приветствует учеников. Для создания благоприятной психологической атмосферы проводит проверку пройденного материала при помощи кубика Блума. Разделить класс на 2группы. Предложить кидать кубик по очереди отвечая на вопросы Учитель задает вопросы, разделяя их по уровням таксономии: **Знание:** Кто такой Клод Моне? Каким направлением искусства он занимался?	Приветствуют учителя. Делятся на 2 группы 4–5 человек Кидают кубик, отвечают на вопросы **Анализ**: Чем пейзажи Моне отличаются от пейзажей художников, работавших стиле реализма? **Синтез**: Как вы могли бы изобразить свое любимое место, вдохновляясь работами Моне? **Оценка**: Какая из картин Клода Моне	Взаимооценивание	Интерактивная доска Презентация Кубик Блума

	Понимание: Почему стиль Моне называют импрессионизмом? **Применение:** Как вы могли бы применить методы Моне в своих художественных работах?	вам больше всего понравилась и почему?		
Актуализация опорных знаний учащихся. (4 мин) Практическая работа: создание кувшинки в технике оригами (30 минут) Рефлексия (3 минуты)	Выход на тему. Подготовка: 1 Учитель демонстрирует репродукцию картины "Кувшинки" Клода Моне. Обсуждение цветовой палитры и атмосферы картины. 2 Работа со схемой. Процесс создания: учитель показывает пошаговую инструкцию по созданию кувшинки в технике оригами. Сбор композиции: Учитель предлагает разместить выполненные работы на заранее подготовленной большой распечатке репродукции картины "Кувшинки" Обсуждение: Что было сложным в создании кувшинки? Как ваши работы вписались в общую композицию? Что нового вы узнали о творчестве Моне?	Участвуют в обсуждении картины, высказывают свое мнение о представленном произведении искусства Анализ предложенной схемы оригами «Кувшинка». Называют основные складки в оригами Учащиеся выполняют работу самостоятельно или с небольшой помощью. Учащиеся размещают свои кувшинки на репродукции картины Моне «Кувшинки», создавая коллективный арт-объект.	Самооценивание Взаимооценивание	Интерактивная доска Схемы оригами Квадратные листы бумаги 15*15см: Зеленый цвет – 2 шт для листьев, Любой цвет для кувшинки – 4 шт, Нитки, ножницы Интерактивная доска Схемы оригами

	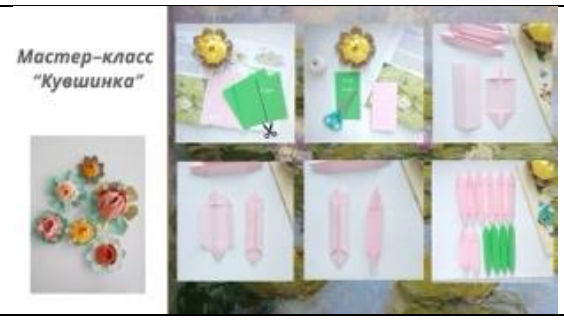		
Домашнее задание	Найти другую картину Клода Моне и придумать, как можно представить ее элементы через оригами.		

РАЦИОНАЛ САНДАРҒА АРИФМЕТИКАЛЫҚ АМАЛДАР ҚОЛДАНУ

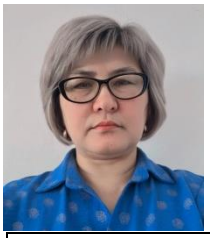

Сарсенова А.М.,
Павлодар облысының білім басқармасы, Ақтоғай ауданы білім беру бөлімінің
«Мүткенов атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ
Математика және информатика пәнінің мұғалімі

Бөлім:	6.1 В Рационал сандар және оларға амалдар қолдану
Педагогтің Тегі, Аты, Әкесінің аты (бар болса)	Сарсенова Айнагуль Мейрамовна
Пән/Сынып:	6 сынып. Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны:
Күні:	21.11.2024 ж
Сабақтың тақырыбы:	**Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолдану**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	6.1.2.22 рационал сандармен арифметикалық амалдарды орындау
Сабақтың мақсаттары:	Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолданып есептей алады.

Сабақ барысы:

Уақыты	Кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
2 мин 5 мин	Ұйымдастыру	Сәлеметсіздерме! Бүгін, Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолдану тақырыбын қарастырамыз Үй жұмысын тексеру. **«Банкомат» әдісі** **Бүгінгі сабақта меңгеретініңіз:** -Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолдану ережелерін білу және есеп шығаруда қолдану	Амандасады. Бір-біріне тілек айтады Үй жұмысын айтады.	Оқушының белсенділігі не қарай мұғалім ауызша бағалауы.	Оқулық Интербелсенді тақта, слайд
3 мин	Жаңа сабақты бекіту	**Графикалық диктант. «Иә», «Жоқ»** ***Қосымша***	Тақырып бойынша ресурстарды қарап, танысады		

		Натурал сандар бар өрнектердің мәндерін табу кезінде қолданылатын қасиеттер мен ережелер рационал сандарға амалдар қолдануда да пайдаланылады. **Рационал сандарға амалдар қолдану үшін әр оқушы мынаны есте ұстауы керек:** 1) Арифметикалық амалдардың орындалу ретін білу; 2) Рационал сандарға амалдар қолдануға берілген есептерді шешу әдістерін білу; 3) Тиімді әдісті таңдай білу және есептің шешуін математикалық тұрғыдан сауатты жаза білу;	Сұрақтарға жауап береді		Жалпы білім беретін мектептің6 –сыныбына арналған оқулық. Оқулық авторлары: Т.А.Алдамұратова, Қ.С.Байшоланова, Е.С.Байшоланов Алматы «Атамұра» баспасы 2018 жыл
10 мин 8 мин	Бекіту тапсырмасы	**Топқа бөлу «Киіз үй»** **№1. Өрнектің мәнін табыңдар: «Тарсия» әдісі** 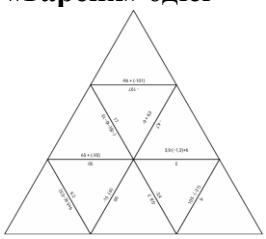 1). -96 + (-101) = -197 2).(−8)·(−4)−15 = 17 3). -9 + 4,3= -4,7 4). 65 + (-35) = 30 5). 3,9:(−1,3)+6= 3 6). 9+5.6·(−0.5)=6.2 7). -15 · (-6) =90 8). -0,8 · 3= -2,4 9). 105 : (-21) = -5 **№2. Теңдеуді шешіңдер: (тақтада)** **1.** –x+2,5=7 -x=7-2,5 -x=4,5 x=-4,5 **2.** -m+1,5=4 -m=4-1,5 -m=2,5 m=-2,5	. ЕББҚ оқушы тапсырма орындайды. Оқулықтан тақырыпқа қатысты есептерді шығарады	**Дескриптор:** -Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолдануды біледі. -Таңбалар ережесін қолданады. **Дескриптор:** -Тақырыпқа қатысты есептер шығарады, талдайды	Интернет ресурстары. Жалпы білім беретін мектептің 6–сыныбына арналған оқулық. Оқулық авторлары: Т.А.Алдамұратова, Қ.С.Байшоланова, Е.С.Байшоланов Алматы «Атамұра» баспасы 2018 жыл

<table>
<tr><td></td><td></td><td>3. 8-5x+x=16
-4x=8
x=-2
4. 4,8-5,7-x=-19
-x=-19+0,9
-x=-18,1
x=18,1
Оқулықтан №609, №613.</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>6 мин</td><td>Жұппен жұмыс</td><td>«Шыбын» әдісі
1) -19+(-1)=-20 2)-17+(-2) =-19 3)-9+(-7)=-16
4)6 · (-3) =-18 5)7 · (-5) =-35
6) 3 · (-5)=-15
7) -7+2 =-5 8)-6+4=-2
9)-5+15=10
LearningApps цифрлық қосымшасымен жұмыс</td><td></td><td></td><td>Көрнекі құралдар, Интербелсенді тақта</td></tr>
<tr><td>8 мин</td><td>Жеке жұмыс</td><td>«Кім жылдам»
<table>
<tr><th>I</th><th>II</th></tr>
<tr><td>1) -2,75+(-0,25)= -3
2) -5*(-5):5=5
3) 18+(-10)=8
4) -8*(-5)=40
5) 100+(-100)=0
6) -13*(-5)=65
7) -12:3=-4
8) -64: 8+34 =26
9) -5*(-1):(-5)=-1
10) -10*10= -100</td><td>1) 0+(-999)=-999
2) -0,72*(-1)=0,72
3) 0:100=0
4) 0*(-10)=0
1) -56 –(-35)=-21
2) -18+10=-8
3) -25:(-5)=5
4) -100+99=-1
5) -64: 8+34 =26
6) -5*(-5):(-5)=-5</td></tr>
</table></td><td>Тапсырманы орындайды</td><td>Бағалау критерийі:
9-10 балл – «5»
7-8 балл – «4»
1-6 балл – «3»</td><td>Карточкалар</td></tr>
<tr><td>3 мин</td><td></td><td>Бүгінгі сабақта:
-Рационал сандарға арифметикалық амалдар қолдану ережелерін білді.
Рефлексия : «Принтер» әдісі

1. Қандай жаңа нәрсе үйрендіңдер?
2. Сабақта не ұнады?
3. Сабақта не ұнамады?
Сабақ аяқталды. Сау болыңыздар!</td><td>Тақырыпты меңгергенін анықтау

Үйге тапсырма. №614.</td><td>Кері байланыс</td><td>Тақта, слайд, оқу құралдары; 6 сыныпқа арналған оқулық</td></tr>
</table>

Қосымша

Графикалық диктант. «Иә», «Жоқ»

а) Қарама-қарсы сандардың қосындысы нөлге тең	иә
ә) Таңбалары бірдей екі санның көбейтіндісі - оң сан	иә
б) Екі теріс санның қосындысы- теріс сан	иә
в) Таңбалары әр түрлі екі санның көбейтіндісі - теріс сан	жоқ
г) Кез келген теріс сан нөлден үлкен	жоқ
д) Оң санның модулі сол санның өзіне тең	иә
е) Теріс көбейткіштер саны жұп болса, көбейтінді оң сан	иә
ж) Теріс санның модулі сол санның өзіне тең	жоқ
з) Таңбалары бірдей екі санның көбейтіндісі - оң сан	иә
и) Кез келген теріс сан оң саннан үлкен	жоқ

Натурал сандар бар өрнектердің мәндерін табу кезінде қолданылатын қасиеттер мен ережелер рационал сандарға амалдар қолдануда да пайдаланылады**.**

МАГИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА

Краткосрочный план урока по юниту «Гражданственность и патриотизм» курса «Глобальные компетенции»

Сачанова Ш. Т.,
педагог-психолог КГУ СОШ № 26 г. Павлодар

Цель юнита «Гражданственность и патриотизм»: формирование личности, обладающей гражданской позицией, уважающей и соблюдающей нормы Конституции и законов Республики Казахстан, социальной ответственностью, понимающей взаимосвязь местных и глобальных процессов, имеющей навыки межкультурного взаимодействия.

Задачи:

1. Воспитывать критически и креативно мыслящих и ответственных граждан, знающих историю и культуру своей страны, сохраняющих национальные ценности.
2. Формировать личность, готовую активно содействовать процветанию казахстанского общества.
3. Развивать у обучающихся чувство ответственности и добросовестного отношения к выполнению своих обязанностей.

Содержание юнита включает темы для изучения в 5 - 9 классах, направленные на развитие у обучающихся уважения к Конституции РК и закреплённым в ней правам и обязанностям, на формирование правовой грамотности и ответственного отношения к выполнению своих обязанностей и на благо общества, уважительного отношения к согражданам и к государственной власти, готовности нести ответственность за события, происходящие в школе, в регионе, в стране.

Темы юнита «Гражданственность и патриотизм» направлены на укрепление этических норм и ответственного поведения обучающихся.

В юните обеспечена преемственность тематики с 5 по 9 классы, предусмотрено углубление и расширение ранее изученного материала с учетом возрастных особенностей обучающихся.

Раздел	ГРАЖДАНСТВЕННОСТЬ И ПАТРИОТИЗМ
ФИО	Сачанова Ш.Т.
Дата	06.02.2025
Класс	7 А
Тема урока	§ 5. **Магия родного языка**
Цели урока	Отвечает на вопросы по теме. Решает учебные ситуации, отвечая на вопрос: «Какую гражданскую позицию вы бы проявили в вопросе родного языка?» Анализирует образ патриота, уважающего родной язык. Собирает информацию о полиглотах

Этапы	Действия педагога	Действие ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало Урока	Приветствие.Стадия вызова. Мозговой штурм. Ребята, сегодня у нас необычный урок, к нам пришли гости. Надеюсь мы с вами сегодня плодотворно	Отвечают на вопросы, делятся своими мыслями	Учитель дает устные комментарии к ответам учащихся.	Презентация

	поработаем. - Урок хочу начать с вопроса : « *Задумывались ли вы когда-нибудь , какой язык является самым прекрасным в мире?*			
Середина урока	Язык - это самое великое творение человека. Трудно было бы представить, что было бы, если бы язык исчез. Слово - самое совершенное средство общения. Встреча с достойным собеседником, разговор по душам, нахождение общего языка, доброе умное слово издревле ценилось в культуре любого народа стремящегося к развитию. Язык существует на планете столько, сколько живут люди. История не знает ни одного человеческого коллектива, который бы не пользовался языком. И это понятно, человек существует в обществе. Он постоянно связан с другими людьми. И общаются люди при помощи языка-передают свои мысли, желания, чувства. Исторически так сложилось, что на территории Казахстана действует и развивается более 100 языков, но государственным языком является казахский язык. Наряду с казахским и русским языками в Казахстане свободно развиваются и все другие национальные языки. Работают национальные культурные центры, имеются школы и классы на уйгурском, корейском, татарском, немецком, польском, турецком и других языках. На земном шаре много языков: русский, казахский, английский, немецкий, французский и др. Особую роль в развитии человечества сыграли так называемые мировые языки. Таких языков 6: английский, французский, русский, испанский, китайский, арабский. На любом из этих шести языков проводятся международные встречи, совещания на мировом уровне.	Учащиеся работают с информативным текстом.	Учитель комментирует вопросы учащихся, давая дополнительную информацию по теме.	Листы А3/А4 Ноутбуки телефоны

	Каждый язык-это целый мир. Язык-это живая душа народа, его радость, боль, память, сокровище. Нет такого языка, который бы не заслуживал уважения. Нашим государством оказывается всесторонняя помощь в изучении родного языка представителями различных национальностей, проживающих в Казахстане. **Задание 2** **Дискуссия «Великие люди о языке»** Разделитесь на 4 группы и организуйте дискуссию на основе выражений великий людей. Затем каждая группа , после обсуждения,используя методику Пиктограмм, нарисует себе рисунок, картинку, все равно какую, но так, чтобы этот рисунок помог вам вспомнить данное выражение.. Качество рисунка не имеет никакого значения, нужно лишь, чтобы он помог тебе запомнить. Слова и буквы писать запрещается". Обмениваемся работами и по рисунку вспоминаем как звучала цитата. (приложение №1) **Игра «Продолжи пословицу »** Цель: активизация познавательской деятельности обучающихся. Условия игры: *Закончите пословицу и объясните, какой смысл заложил автор в нее.* 1. Слово не воробей: вылетит – ... (не поймаешь). 2. Не спеши языком, торопись ... (делом). 3. Язык мой – враг ... (мой). 4. Держи язык за ... (зубами). 5. Слово – серебро, молчание – … (золото). 6. Кто умеет владеть своим языком, тот до старости будет жить в ... (почете). 7. Хорошую речь приятно ... (слушать). 8. Язык впереди ног ... (бежит).	Отвечают на вопросы, делятся своими мыслями Учащиеся других групп слушают и добавляют свои мысли Учащиеся играют в игру, отгадывая конец пословицы.		

	9. Хорошая речь ... (коротка) 10. Говори с другими поменьше, а с собою ... (побольше). 11. Хорошая речь слаще ... (меда). 12. Умей сказать, умей и ... **Задание «Полиглот»** Цель: развитие навыков анализа информации и памяти. 1. Назовите язык: учитель называет какой нибудь язык, а ученики должны сказать слово «Привет» на этом языке (например, на английском – хи, хэллоу, итальянском – чао, французском – салют, грузинском– гамарджоба, украинском – привит, турецком – мерхаба, немецком – хало (привет) и гутен таг и т.д.). 2.Знаменитости на языках: учитель показывает фотографию знаменитости и спрашивает учеников, на каком языке он/она говорит (например, звезда кино из Италии – итальянский язык и т.д.). Билл Гейтс- англ. Ларри Пейдж- иврит Илон Маск-англ. Павел Дуров- русс Теренс Тао-китайский	Учащиеся принимают участие в задании. Учащиеся слушают и добавляют свои мысли.	Учитель дает обратную связь, внимательно выслушивая ответы учащихся	
Конец урока	**Подведение итогов урока** **Запомни!** Язык – это орудие дружбы, и, с тех пор, как стоит мир, лучшего орудия еще никто не придумал. Любой язык по-своему велик, Бесценное наследство вековое. Так берегите свой родной язык, Как самое на свете дорогое.			

Приложение №1

1 группа

Для познания нравов какого ни есть народа старайся прежде изучить его язык.

Пифагор

2 группа

Для изучения языка гораздо важнее свободная любознательность, чем грозная необходимость.

А. Августин

3 группа

Язык есть исповедь народа:

В нем слышится его природа,
Его душа и быт родной.

П. Вяземский

4 группа

Родной язык – зеркало народной души с времен формирования этого народа; вечно растущее, развивающееся, незыблемое дерево-исполин.

Ж.Аймауытулы

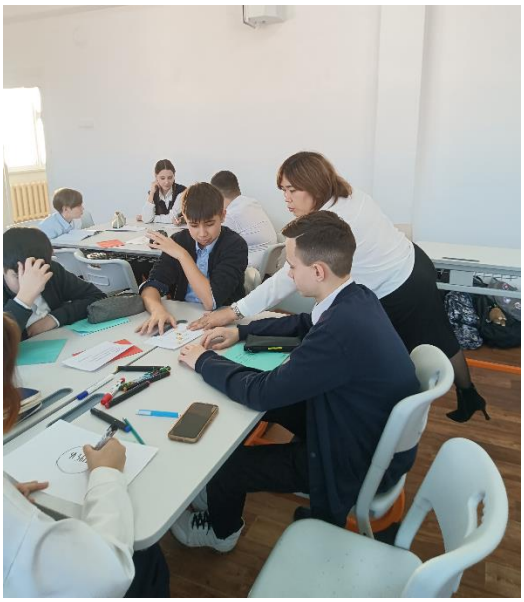

ӘСКЕРИ КОММУНИЗМ САЯСАТЫНАН ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТҚА КӨШУ

Текебаева Б. А.,
Павлодар облысының білім басқармасы, Ақтоғай ауданы білім беру бөлімінің
«Мүткенов атындағы жалпы орта білім беру мектебі» КММ
Тарих және құқық негіздері пәнінің мұғалімі.

Пәні:	Қазақстан тарихы	
Бөлім:	Қазақстанда кеңестік биліктің орнығуы	
Сынып: 8	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Әскери коммунизм саясатынан Жаңа экономикалық саясатқа көшу **Зерттеу сұрағы**: Қазақстан үшін жаңа экономикалық саясаттың артықшылықтары қандай болды?	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	8.4.1.1 деректер мен дәйектерді салыстыру арқылы жаңа экономикалық саясаттың нәтижесінде орын алған өзгерістерді талдау	
Сабақтың мақсаты	Қазақстандағыжаңа экономикалық саясаттың кемшіліктерімен жетістіктерін талдайды.	
Бағалау критерий	Қазақстандағы әскери коммунизм саясаты мен жаңа экономикалық саясаттың кемшіліктерімен жетістіктерін талдап,сипатап,қорытынды жасайды. ЖЭС пен Қазіргі Қазақстанның нарықтық экономикасын салыстырады.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі//уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру Өзін-өзі тексеру **5 мин** Өткен білімді еске түсіру, 10 минут	Оқушылармен сәлемдесу, түгелдеу, сыныпта оқушылардың сабаққа зейінін шоғырландыру. «Менің таңдауым» әдісі арқылы. Оқушылар қорамсаптағы жебелер арқылы 3 топқа біріктіру. 1- топ «Әскери коммунизм» 2- топ «ЖЭС» 3- топ «жоспарлы экономика» **«Банкомат» әдісі**	Оқушылар қорамсаптағы жебелер арқылы топқа бірігу 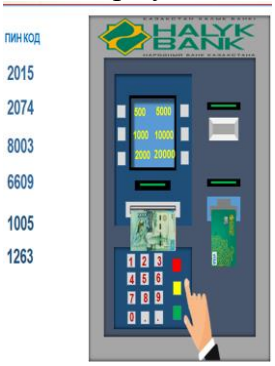 Сұрақтарға жауап береді	мадақтау	 АКТ

	арқылы 1.«Әскери коммунизм» саясаты енгізілуі мен болған өзгерістерді сипаттаймыз 2. Ауылшаруашылығын асарауыр жағдайға әкеп соқтырған жағдай 3.Республиканың басым бөлігінде қуаңшылық орыналып, қатты жұт жайлаған уақыт, Жұттың кесірінен қырылған мал үлесін атаңыз? 4..«Даладағы аштық» мақаласының авторы, 5..«Далақырғыздары(қазақтары) қыстауда өз отбасыларымен бірге аштықтан қырылып жатыр» деп жазған кім? **Жаңа тақырыпқа болжам жасау.** «Барлық артық өнім мемлекетке. Жекеменшікке бір тиын да берілмесін» деген ұран жазылған тарихи суретті шығарып, сұрақтар қойыңыз: **Бейнеролик көрсету,тақырыпқа байланысты** 	Оқушылар өз ойларын ортаға салады. Оқушылар жауаптары арқылы жаңа тақырыпқа көшу		**Тақырыптық суреттер** АКТ https://www.youtube.com/watch?v=HL0oXmHx4Gg

<table>
<tr>
<td>Жаңа білім
10 минут

Сабақтың ортасы</td>
<td>«БАЛЫҚ ҚАҢҚАСЫ» әдісі арқылы жаңа тақырыпты меңгерту
 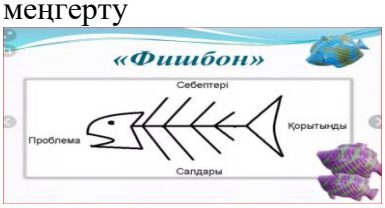

Оқушылар әскери коммунизм саясатының зардаптарын талқылауда шаруалар көтерілістері туралы ақпарат берген соң сұрақ қою
Деңгейлік тапсырма
1-тапсырма.
А критерий тест тапсырмасы

Қосымша 1

Термин сөздермен жұмыс
5 балл
<table>
<tr><td>1.Әскери коммунизм саясаты</td><td>1.Кеңес басшылығының жаппай наразылықты басуға бағытталған саясаты</td></tr>
<tr><td>2.Жаңа экономикалық саясат</td><td>2.Шаруалардың өнімдердің артық бөлігін,нақты бағамен заттай өткізуі.</td></tr>
<tr><td>3.Азық түлік салғырты</td><td>3.1918 -1920 ж Азамат соғысы жылдарындағы,әлеуметтік – экономикалық саясат</td></tr>
<tr><td>4.Карточкалық паек</td><td>4.Жалақының орнына коммунадық қызмет,транспорт т,б үшін берілді</td></tr>
</table>
</td>
<td>Бағалау критерийі:
Әскери коммунизм саясатының/ ЖЭС себеп-салдарларын талдайды.

Дескрипторлар
-Әскери коммунизм саясатының/ себебін атайды;
-Жаңа экономикалық саясаттың ерекшеліктерін талдайды.
-Әскери коммунизм саясатының 3 ерекшелігін атайды;
-ЖЭС-тың 3 ерекшелігін түсіндіреді;
-Экономикалық саясаттың 3 ұқсастығын көрсетеді.

-Термин сөздерді, ұғымдармен сәйкестендіру

-ЖЭС – ке тән белгілерді көрсете алады кемі,3 дәйек

Қазақстанның бүгінгі нарықтық жағдайына тән 3 дәйек көрсете алады.</td>
<td>ҚБ
Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады

«Ең үздік жауап»

«Жұлдызшалар»</td>
<td>[Қазақстан тарихы. – Алматы: Алматыкітап, 2012]
[К. Бегалин. Империя құрамында. – Алматы: Аруна, 2013.]
[Омарбеков Т. Қазақстан тарихының XX ғ. Өзекті мәселелері. Өнер, 2014]
[Жалпы білім беретін мектептің 9(8) сыныбына арналған оқулық]
[Қазақстан тарихы XX ғасырдың басынан Екінші дүниежүзілік соғыс аяқталғанға дейін Авторлары: Кабульдинов З., Шаймерденова М., Куркеев Е. Алматы «Атамұра»,2019]

Оқулық

Тапсырмалар</td>
</tr>
</table>

Бекіту 8 минут **Үйге тапсырма:**	**Сабақты қорытындылау** «Кеңес одағы ЖЭС-тан бас тартпаған жағдайда қандай өзгерістер болуы мүмкін еді?» Нарықтық экономиканың заңдылықтарына негізделген Жаңа экономикалық саясаттың кеңестік идеологияға қарама-қайшы келгендігіне көз жеткізіп, Кеңес үкіметінің жоспарлы экономикаға көшіп, ол өз кезегінде қиыншылықтарға әкелгендігі жөнінде сабақты қорытындыланады. **Ой түйіндеу әдісі,арқылы эссе жазу** Жаңа экономикалық саясаттың, нарықтық экономикаға тән қандай белгілері болды?	Сабақтың тақырыбын қорытындылау	«Ең үздік жауап»	Ақпараттық карточка
Кері байланыс5 минут 	**«Тик ток» әдісі кері байланыс** 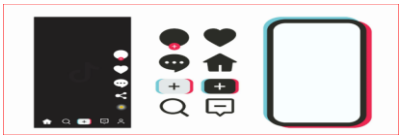	Тақырып бойынша не білетінін, не білгісі келетінін, не білгенін жазады	Оқушылар бағалау критерий-лерімен өз деңгей-лерін бағалайды	А4, конспект

Қосымша 1

Деңгейлік тапсырма
1-тапсырма.
А критерий тест тапсырмасы
1.Азамат соғысы мен шетелдік интервенция
Жылдары елдегі материалдық ресурстардың
барынша шектеулі кезінде енгізілген саясат
А\ ЖЭС
Б\ әскери коммунизм
В\нарықтық экономика
2.Ауылшаруашылығындағы «әскери коммунизмнің» көрінісі
А\ салық
Б\ табыс салығы
В\салғырт
3.ЖЭС бағыт алу қабылданды:
А\ Х сьезде
Б\ ХХ сьезде

В\IX сьезде
4.1921 -1922 жылдардағы аштық салдарынан Қазақстаннан тысқары аймақтарға көшіп кеткен адам саны:
А\ 10 000
Б\ 1 млн
В\700 мыңнан астам
5.1926 жылы Қазақстанда жұмыс істеген жәрмеңке саны
А\ 100 астам
Б\ 200 –ге жуық
В\300 – ге жуық

Бағалау критерий	**Тапсырма**	**Дескриптор**	**Максималды балл 15 балл**	**Білім алушы баллы**
А критерий Білу мен түсіну	1	Білім алушы тақырып бойынша тест тапсырмаларын орындайды	5	
В критерий Қолдану	2	Термин сөздерді,ұғымдармен сәйкестендіру	4	
С критерий Сыни ойлау	3	-ЖЭС – ке тән белгілерді көрсете алады кемі, 3 дәйек	3	
		Қазақстанның бүгінгі нарықтық жағдайына тән 3 дәйек көрсете алады.	3	
Үй тапсырмасына байланысты	4	сұрақтарға жауап берсек,жетон бойынша балл	1	

ӨСІМДІКТЕР ЖЫЛДЫҢ ӘР МЕЗГІЛДЕРІНДЕ ҚАНДАЙ ӨЗГЕРІСКЕ ҰШЫРАЙДЫ?

Тулеутаева Т. Б.,
Әлихан Бөкейхан атындағы лицей-мектебі

Білім беру ұйымының атауы Әлихан Бөкейхан атындағы лицей-мектебі	
Пәні: Жаратылыстану	
Бөлімі «Жанды табиғат» бөлім.	
Педагогтің аты-жөні: Тулеутаева Толкын Байроновна	
Күні:10.10.24.	
Сынып: 2 «Б» сынып	
Сабақтың тақырыбы: Өсімдіктер жылдың әр мезгілдерінде қандай өзгеріске ұшырайды?	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.2.1.2 - өсімдіктердің маусымдық өзгерістерін сипаттау; 2.2.1.6 топырақты күтудің маңызын түсіндіру;
Сабақтың мақсаты	Өсімдіктердің маусымдық өзгерістерін сипаттауды, оларға қамқаорлық жасаудың маңызы біледі
Құндылықтар және оның мақсаты	ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ Білімнің жаратылыстану және гуманитарлық салаларындағы тәжірибені бақылаудың, жүйелеудің және түсінудің қарапайым дағдыларының болуы

Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 5 минут	Психологиялық ахуалды жақсарту 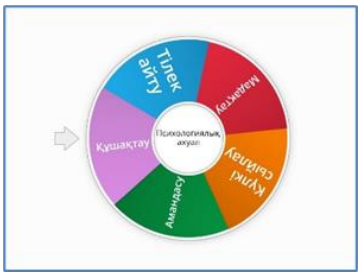	Тапсырманы орындайды	Мақтап, мадақтап отыру	суреттер

Өткенді пысықтау 5 минут	Өткенді пысықтау Кактус өсімдігіне бақылау жасап, зерттеп көр.Нәтижесін айт. Өзің білетін мәліметтерді келтір.	Үй тапсырмасын айтады	ҚБ: «Чупа чупс» әдісі Дескриптор: Бақылаудың нәтижесін шығарып, мәліметтер қоса алады-1б	Суреттер
Сабақтың ортасы 20 минут	**Тақырыпты ашу** «Сәйкестендіру» әдісі Суреттегі балалар жазғы демалыс кезінде қайда болды? Суреттерге қарап анықта Әр суреттің астына қайда болғандарын сәйкестендіріп, қатені түзетіп ілейік Тауда, өзенде, шөлде	Тақтадағы суреттерге қарап сәйкестендіреді	Дескриптор: Суреттерге қарап сәйкестендіру жасайды-1б Суреттегі қатекліктерді жөндейді-1б	 оқулық
	Жаңа тақырып ФС тапсырмасы 1-тапсырма Өсімдіктердің маусымдық өзгерістерінің күнтізбесін жаса Суреттерді рет-ретімен ата Берілген суреттерден күнтізбе құрастырып шық	Күнтізбе жасайды	 Дескриптор: Өсімдіктердің маусымдық өзгерістерінің күнтізбесін жасайды-1б Суреттерді рет-ретімен атайды-1б	 оқулық
		Тәжірибе жасайды		Суреттер
	2-тапсырма «Жаз қайда кетті?» деген тақырыпта тәжірибе жүргіз Зерттеу жоспарына қарап тапсырмаларды орында	Өлеңді хормен оқиды.	Дескриптор: «Жаз қайда кетті?» деген тақырыпта тәжірибе жүргізеді-1б Зерттеу жоспарына қарап тапсырмаларды орындайды-1б	

Сергіту сәті 2 минут	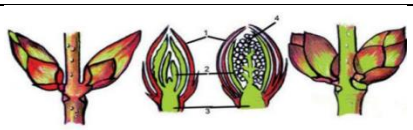 Жел улейді у-у Құйын келіп билейді зу-зу Қатты, қатты жел соқты гу-гу Жапырақтар қол соқты ду-ду	Тақтадағы суреттермен жұмыс жасайды Жеке жұмыс жасайды	Тамаша! Дескриптор: Өсімдіктердің әр маусымдағы өзгерісі туралы айтады-1б Өсімдік тіршілігін біледі-1б	Өсімдіктердің суреттері оқулық
Сабақты қорыту **6**минут	«Таныстырылым» әдісі 3-тапсырма Өсімдіктердің әр маусымдағы өзгерісі туралы айт 1-топ Көктемгі өсімдіктер 2-топ Жазғы өсімдіктер 3-топ Күзгі өсімдіктер 4-топ Қысқы өсімдіктер ЕБҚ Өсімдіктердің маусымдық өзгерістерін сипатта. Ағаш суретін боя 	Үй тапсырмасын алады Қосымша жұмыс жасайды Кері байланыс береді	 Тамаша! Дескритор: Өзі тұратын жердегі жапырақтарды жинап,кептіреді-1б Олардан суреттер құрастырады-1б 	Жұмыс дәптері Боямақ Кепкен жапырақтар Кеппешөптер
Қосымша тапсырма 2минут	Үй тапсырмасы Өзің тұратын жердегі жапырақтарды жинап,кептір.Олардан суреттер құрастыр			

Кері байланыс 5 минут	ҚЖ: «Гербарий » әдісі Кеппешөпті жасау жолдарын түсіндір Жинап келген жапырақтардан түрлі бейнелер жаса.		«Білім гүлі» әдісі	Кері байланыс парағы

ӨТКІЗГІШТЕРДІ ТІЗБЕКТЕЙ ЖӘНЕ ПАРАЛЛЕЛЬ ЖАЛҒАУ

Турагалдиева Ш.А.,
Алматы қаласындағы «Республикалық физика-математика мектебі» КеАҚ филиалы физика пәнінің мұғалімі

Бөлімі: **Тұрақты ток**
Педагогтің аты-жөні: Турагалдиева Шолпан Амреевна
Күні: 24.01.2025
Сыныбы: 8 «С» Қатысушылар саны: 16 Қатыспағандар саны: 0
Сабақтың тақырыбы: Өткізгіштерді тізбектей және параллель жалғау Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты:
8.4.2.11 – өткізгіштерді тізбектей және параллель жалғау әдістері туралы түсінік беру, өткізгіштерді тізбектей және параллель жалғауда негізгі физикалық заңдылықтарды оқып үйрену, талдау жасау, саралау қабілетін дамыту, тізбек бөлігі үшін Ом заңын қолданып, есептеулер жүргізу; 8.4.2.9 – өткізгіштерді тізбектей жалғаудың заңдылықтарын эксперимент арқылы алу; 8.4.2.10 – өткізгіштерді параллель жалғаудың заңдылықтарын эксперимент арқылы анықтау;
Сабақтың мақсаты: **Барлық оқушылар:** Жалғаудың екі түрі бар екенін біледі. Сұлбадан параллель және тізбектей жалғанулары ажырата алады. Жалпы кедергіні таба алады. **Басым бөлігі:** Аралас жалғауды шеше алады. Эквивалентті сұлбаны сыза алады. Ом заңын пайдалана отырып есепті шығара алады. Аралас тізбектермен жұмыс істей алады. Тізбекті өздері құрып амперметр және вольтметрмен жұмыс істей алады. **Кейбір оқушылар:** Кез-келген сұлбаны шеше алады. Құралдардың атттарын біледі, қолдана алады.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	**1) Ұйымдастыру кезеңі** Сәлемдесу, түгелдеу, жағымды психологиялық ахуал орнату **2) Үй тапсырмасын тексеру** «**Көршіңді тексер**» (**жұптық жұмыс**) әдісі Мұғалім оқушылардың дәптерлерінен үй жұмыстарының орындалуын тексеріп өтеді және жұбының бағалауын ескереді. (Қосымша №1) «**Екі топпен жұмыс**	Сыныпта жайлы атмосфера орнату. Интербелсенді тақтадағы жауаптарға сәйкес оқушылар бір-бірінің үй тапсымаларын тексереді. Оқушылар тақтаға шығып	**ҚБ**: «**Мадақтау**» әдісі. Жарайсың!, Керемет!, Жақсы!, Талпын!.	Интербелсенді тақта (Қосымша №3) https://learningapps.org/watch?v=paegwanyc24 https://learningapps.org/display?v=pkecazwya25

	жасау» (Қосымша №2)	дұрыс жауаптарды табады.		
Жаңа сабақты түсіндіру 12 минут	Өткігіштерді тізбектей және параллель жалғау презентациясындағы слайд арқылы жаңа тақырыпты түсіндіру және мысалдар көрсету. (Қосымша №4)	Қойылған сұрақтарға жауап беріп жаңа тақырыпты меңгеруге атсалысып отырады. Мысалға берілген есептерді шығару	ҚБ: «Мадақтау» әдісі арқылы бағалау. Жарайсың!, Керемет!, Жақсы! Жақсы қатысып отырған оқушыларға 100В Мысалдарды ң жауабы 1. 36 Ом 2. 3R 3. 2R 4. 36 В	
Топтық жұмыс 10 мин	**Топтық жұмыс** Оқушыларды 4 топқа бөледі. **Әр топқа екі есептен тұратын тапсырма беру.** Құралдарды топтарға бөліп береді.	Есепетерді оқушылар жеребе тарту арқылы таңдап алады. Орындарында отырып шығарып, сосын тақтада шығарылуын көрсетеді. Құралдарды пайдаланып екі топ тізбектей, екі топ параллель жалғап көрсетеді	Топ басшы оқушылардың толық қатысуын бағалайды. ҚБ: «Мадақтау» әдісі арқылы бағалау. Жарайсың!, Керемет!, Жақсы!, Талпын!. Толық орындаған оқушылардың барлығына 400 В	
Оқулық - пен жеке жұмыс жұмыс: 8 мин	Б.А. Кронгарт Физика 8 сынып 17 жаттығу	Оқушылар жеке-жеке тақтаға шығып оқулықтағы есептерді шығарады.	Дескриптор: -әр дұрыс жауапқа 200 В балл **ҚБ**: «**Мадақтау**» әдісі арқылы бағалау.	Л.А.Кирик Физика 8 сынып

Сабақтың соңы. 5 мин	Бағалау: «Топтық жұмысты бағалау»: Топ басшы оқушылардың жинаған баллдарын дауыстап шығады. «Өзін-өзі бағалау» «кернеу әдісі» Оқушыларға өзін-өзі бағалауы үшін 1000 баллдық шкаладағы кернеу бейнеленген бағалау парағы таратылады.Оқушылар өздерін бағалап, сәйкес шкалаға шамды жылжытады. Үй тапсырмасы: Кирик 8 сынып 16. 17 жұмыс жеткілікті деңгейін аяқтау	Топ басшысы топ мүшелерінің жинаған баллдарын дауыстап шығады. Әр оқушы өз-өзін 1000В баллық шкалада бағалайды. Оқушылар өздерінің тақырып бойынша оқып, зерделегенін тұжырымдайды. -сабақ жайлы жеке ойын білдіре алады; - қиындық тудыратын түсініктер немесе мәселелермен бөліседі; -алдағы сабақтарды қалай өткізу жайлы идея қосады.	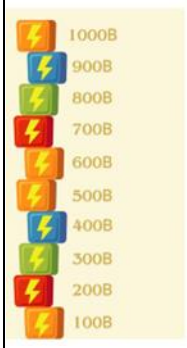	

Р/С	Оқушының аты жөні
1	Үй тапсырмасы 1. көршіңді тексер -100, 200В 2. тақтада тапсырма 100 В
2	Тақтадағы мысалдар 100 В
3	Топтық жұмыс есеп шығару 200 В жалпы 400В
4	Оқулықпен жұмыс Жеке жұмыс әр есеп 200 балл
6	800-1000 балл – «8-10» 500-700 балл – «5-7» 100-400 балл – «3»

Үй жұмысы **Қосымша №1**

1. Нихром сымының кедергісі R = 10 Ом, оның көлденең қимасы s =1мм^2. Сымның ұзындығын табыңыз.
2. Қималарыы S =1мм^2 мыс пен никелин сымдарының кедергілері бірдей R = 10 Ом. Қай сымның ұзындығы ұзынырақ және қанша?
3. Өткізгіштің кедергісі қанша есе өзгереді, егер оның ұзындығы n = 20% - ға қысқартып, көлденең қимасы m =50% - ға ұлғайса?
4. Көлденең қимасының ауданы S =6·10^{-3}см^2 және кедергісі R= 3 Ом мыс өткізгіштің массасын анықтаңыз.
5. Массалары бірдей екі өткізгіштер — мыс және алюминий. Егер мыс сымның ұзындығы алюминийден 10 есе көп болса, олардың кедергілері неше есе ерекшеленеді? Мыстың тығыздығы алюминийдің тығыздығынан 3,3 есе артық, ал меншікті кедергісі 1,65 есе аз.
6. Көлденең қимасының ауданы 0,17 мм^2 мыс өткізгіш арқылы 0,15 А ток өтеді. Осы өткізгіштегі токтың тығыздығын анықтаңдар.
7. Қалта шамында ток күші 0,32 А. Шамның қыл сымы арқылы 0,1 с уақыт аралығында қанша электрон өтеді?
8. Диаметрі 1 мм болат сымның кедергісін анықтаңдар.Сымның массасы 300г.

9. Көлденең қимасының ауданы 0,17 мм^2 мыс сымдағы ток күшін табыңыздар, егер әрбір бос электронға электр өрісі тарапынан 8*10^{-21} Н күш әсер ететін болса.
10. Ток күші 1А -да көлденең қимасының ауданы 1,4 мм^2 алюминий өткізгіштің электр өрісінің кернеулігі қандай?
Жауаптары:
Жауаптары:
1.9,09м ; 2. 564,4м; 3.1,875 есе кемиді; 4. 534 г; 5.200; 6. 8,8*10^5 Ом/м^2; 7. 2*10^{17} ; 8. 7,5 Ом; 9. 7 Ом ; 10. 8 А

Топтық жұмыстың тапсырмалары **Қосымша №2**

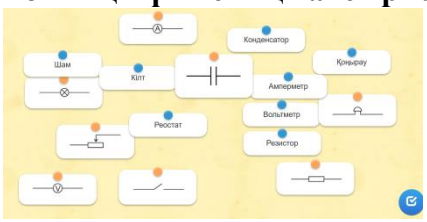

1 топ:
Тақтада көрсетілген электр құралдардың шартты белгілеулер мен атауларды біріктіру

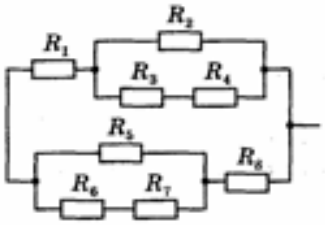

1 -ші топтың тапсырмасы

1. Тізбектің жалпы кедергісін табыңдар . R_1= 1,6 Ом, R_2= 4 Ом, R_3=6 Ом, R_4= 12 Ом
2. A_1 және A_2 амперметрлердің көрсеткіші 3А және 5А тең болса, R_x резистордың кедергісін анықтаңыз. R_1= 16 Ом, R_2= 4 Ом, R_3=3 Ом, R_4= 2 Ом, R_5=4 Ом, R_6=R_7=9 Ом

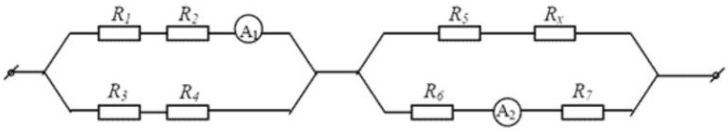

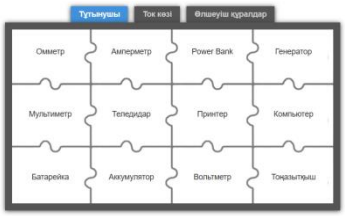

2-ші топтың тапсырмасы

2 топ:
Тақтада көрсетілген пазлды шешу арқылы өтетін тақырыпты табу
Мақсаты: өзара топта жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыру, бірлесіп жұмыс істеу, өзара көмек;

1. Тізбектің жалпы кедергісін табыңыз. R_1= 8 Ом, R_2= 44 Ом, R_3=8 Ом, R_4= 36 Ом, R_5=14 Ом, R_6=2 Ом, R_7=12 Ом, R_8=23 Ом.
2. Суретте көрсетілген тізбектің ұштарына 240 А кернеу түсіреді. АВ бөлігіндегі кернеудің шамасын анықтаңыз.

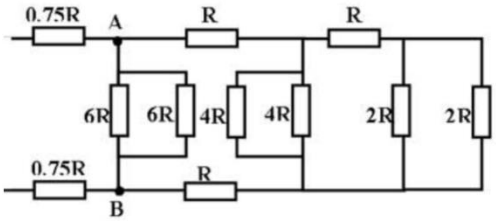

3-ші топтың тапсырмалары

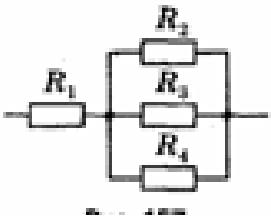

1. Әрқайсысының кедергісі бірдей 8 Ом резисторлар жалғанған. Жалпы кедергісін табыңыздар.

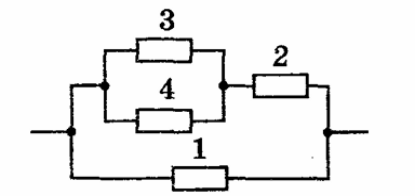

Рис. 159

2. Тізбектің жалпы кедергісін табыңыз. R_1= R_2= R_5=R_6=3 Ом 44 Ом, R_3=20 Ом, R_4= 24 Ом,

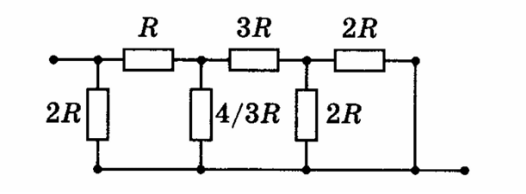

4-ші топтың тапсырмалары

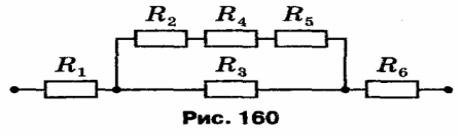

Рис. 160

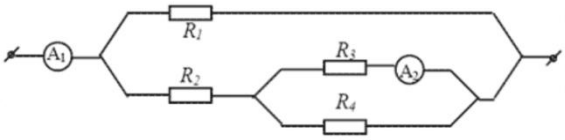

1. Жалпы кедергісін табыңыздар.

2. Амперметр A_1 I_1 = 6А көрсетеді. Екінші амперметрдің көрсеткіштерін анықтаңыз, егер R_1= 20 Ом, R_2= 10 Ом, R_3=15 Ом, R_4= 30 Ом

Жауаптары:

1 топ 1. 3,6 Ом; 2. 5 Ом; **2 топ** 1. 15 Ом; 2. 120 В; **3 топ** 1. 4,8 Ом; 2. R; **4 топ** 1. 18 м; 2. 2А

Қосымша №3

Интербелсенді тақта

Р/С	Оқушының аты жөні	Үй тапсырмасы 1. көршіңді тексер -100, 200В 2. тақтада тапсырма 100 В	Тақтадағы мысалдар 100 В	Топтық жұмыс есеп шығару 100 В жалпы 400В	Оқулықпен жұмыс Жеке жұмыс әр есеп 200 балл	800-1000 балл – «8-10» 500-700 балл – «5-7» 100-400 балл – «3»
	1	2	3	4	5	6

Қысқаша мағлұмат беру **Қосымша №4**

Техникада және тұрмыста әр түрлі тұтынушылар: электр шамдары,теледидар,электр пештері, шаң сорғыш және т.б.электр құралдарын пайдаланады. Олар әр түрлі тәсілмен жалғанады. Практикада қолданылатын электр тізбектерінің құрамында бірнеше электр энергиясын тұтынушы элементтер болуы мүмкін. Бұл элементтер бір-бірімен әрқалай қосылады, мысалы тізбектей немесе параллель.

Тізбектей жалғауда:

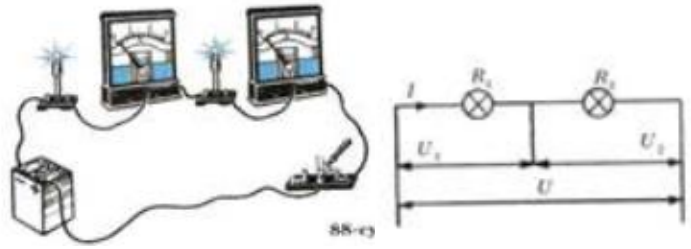

Тізбектей жалғану кезінде бір өткізгіштің соңы екінші өткізгіштің басымен, ары қарай екінші өткізгіштің соңы үшінші өткізгіштің басымен жалғанады. Бұл жағдайда тармақталу болмайды. Өткізгіштерді тізбектей жалғаганда ток күштері тең, ал тізбектегі жалпы кернеу оның бөліктеріндегі кернеулердің қосындысына тең болады, ал жалпы кедергі әрбір өткізгіштің кедергілерінің қосындысынан тұрады:

$I = I_1 = I_2 = \ldots = I_n$:

$U = U_1 + U_2 + \ldots + U_n$:

$R = R_1 + R_2 + \ldots + R_n$

Параллель жалғау:

Өткізгіштерді паралель жалғаганда,тізбектің барлық бөліктерінде кернеу бірдей,ал жалпы ток күші әрбір өткізгіштегі ток күштерінің қосындысына тең, жалпы кедергі әрбір өткізгіштің кедергісінен кем болады.

$U = U_1 = U_2 = \ldots = U_n$

$I = I_1 + 1_2 + \ldots + I_n$

$1/R = 1/R_1 + 1/R_2 + \ldots + 1/R_n$

Егер өткізгіштердің басын бір ғана А нүктесінде, ал ұштарын екінші бір В нүктесінде жалғаса, онда мұндай жалғауды өткізгіштерді параллель жалғау деп атайды.

Дескриптор:

- есептерді толық дұрыс шығарып келген жағдайда 200В, ал егер есептерді толық шығара алмаса 100В

Әр оқушыға 100 В

ЖОЛ БЕЛГІЛЕРІН БІЛЕМІЗ БЕ?

Уныйбаева А.Ж.,
«Павлодар қаласының №32 негізгі жалпы білім беру мектебі» КММ,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Бөлім:	**7-бөлім. Көлік және жол белгілері**
Педагогтің аты-жөні:	**Уныйбаева Асемгуль Жиксимбаевна**
Күні:	**30.01.2025**
Сыныбы: 5А	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**Жол белгілерін білеміз бе?**
Оқу бағдарламасы на сәйкес оқу мақсаты	**5.Т/А5.** Тыңдалған мәтін мазмұны негізінде сұрақтарға жауап беру, көтерілген мәселе бойынша өз ойын білдіру; 5.4.4.4 сын есімнің мағыналық түрлерін ажырата білу, сын есімді зат есім орнына қолдана білу
Сабақтың мақсаты:	Тыңдалған мәтін мазмұны негізінде сұрақтарға жауап беру, көтерілген мәселе бойынша өз ойын білдіреді. Сын есімнің мағыналық түрлерін ажырата білу, сын есімді зат есім орнына қолдана біледі.
Құндылықтарды дарыту. Қаңтар айының дәйексөзі	«Біртұтас тәрие» бағдарламасы. Заң және тәртіп. «Әділет жолы – адал жол»

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылық ты ояту.	**(Ұ) Ұйымдастыру кезеңі:** 1. Оқушылармен амандасу, түгендеу. 2.Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру.	Оқушылар мұғаліммен амандасады. Бір-біріне жақсы тілектер айту арқылы сабаққа ынтасы артады.		Оқулық, жұмыс дәптерлері, слайд
5 мин	**Үй тапсырмасын сұрау.** Өткен материалды еске түсіру. **«Ұяшықты таңда»** әдісі бойынша ұяшықты таңдау арқылы сұрақтарға жауап береді.	Оқушылар сұрақтарға жауап беру арқылы үй тапсырмасын айтады. -Зат есім дегеніміз не? -Зат есімнің қандай түрлерін білесің? *-Зат есім құрамына қарай нешеге бөлінеді?* -Бен Хейн кім? - Бен Хейн қандай тақырыпта сурет салады? -Зат есім мағынасына қарай қалай бөлінеді? -Бен Хейннің	ҚБ «Жарайсың!» 	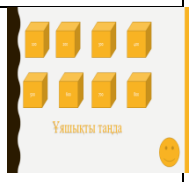 презентация

		коллекциясында қанша картина бар? -Бен Хейннің қандай суреттері есіңде бар? -Туынды зат есімдерді ата -Күрделі зат есімдерді айт -Деректі және дерексіз зат есім деген не? -Жалпы және жалқы есімдер дегеніміз не?		
Жаңа сабаққа кіріспе 5 мин	«Жол белгілері» туралы бейнежазба көрсетеді. ○ Бейнежазба не жайлы? ○ Жол белгілері жайлы не білесіңдер? ○ Жол белгілері не үшін қажет? ○ Күнделікті өмірде жол белгілерін қолданбай-ақ қойсақ болады ма?	**Айтылым.** Пікірлерін айтады. Осы тапсырманы орындау арқылы оқушылардың айтылым дағдысы қалыптасады. **Дескриптор:** -Бейнежазбаны көреді; -Жол белгілері туралы өз білгендерін ортаға салады; -Сұрақтарға жауап береді; -Жаңа тақырыпты ашады; -Пікірлерін айтады-2 ұпай	ҚБ «Жарайсың!»	Жол ережелері мен жол белгілері - смотреть онлайн в поиске Яндекса по Видео
 8 мин	Оқулықпен жұмыс. **Жазылым** 1-тапсырма Суреттегі жол белгілерінің ішінен өзің білетін белгілерді таңдап ал. Суретін сал. Олардың мағынасын түсіндіріп жаз. Парталасыңның жауабын бағала 	**Дескриптор:** - Суреттегі жол белгілерінің ішінен өздері білетін белгілерді таңдап алады; - Суретін салады; - Олардың мағынасын түсіндіріп жазады; - Парталасыңның жауабын бағалайды. Жалпы 3 ұпай		Оқулық

3 мин	**Learningaps.org** қосымшасы арқылы жол белгілерін атауларымен сәйкестендіріңіздер 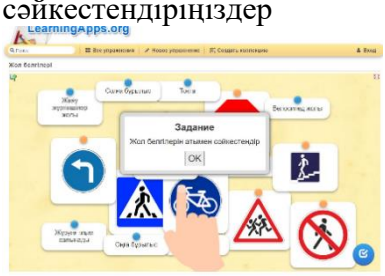	Дескриптор -жол белгілерін атауларымен сәйкестендіреді – 1 ұпай		Жол белгілері
3 мин	***Сергіту сәті.Нейрожаттығу*** **Тілдік бағдар** **«Миға шабуыл» стратегиясы.** Бағдаршамды сипаттау **«Сын есімнің түрлері»** презентациясын көрсетеді.	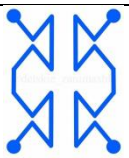 Бағдаршамды сипаттайды; Сын есімдерді атайды; Презентацияны көреді; Дәптерге жазады.		
Сабақтың ортасы Мағынаны ашу. Сабақтың ортасы 10 мин.	**1-тапсырма. Оқулықпен жұмыс.** **Тыңдалым алды тапсырмасы:** Талқылауға арналған сұрақтар: Жол белгілері не үшін қажет? **Тыңдалым тапсырмасы** (аудиожазба) Мәтінді мұқият тыңдайды. **Тыңдалымнан кейінгі тапсырма** **Оқулықтағы 5-тапсырма.** **Айтылым.** Тыңдалған өлең бойынша **деңгейлік тапсырма орындаңыздар** **А деңгейі** Өлеңде не туралы айтылады? Өлеңге қандай тақырып қояр едің? Неге?	**1-тапсырма.** **Тыңдалым.** Мәтінді үнтаспадан тыңдап, ақпараттарды есіне сақтайды. **Айтылым.** Оқулықта берілген тапсырманы орындайды. **Дескриптор** **А деңгейі** -Мәтінді тыңдайды; -тақырыпты анықтайды	ҚБ «Жарайсың!»	5-сынып оқулығыжұмыс дәптері

	В деңгейі Автор қай шумақта қандай жол белгілеріне ерекше тоқталып тұр? **С деңгейі** Өленде қандай сын есім сөздер қолданылды? Туынды сөздердің қандай түрлері кездесті?	**В деңгейі** -Автор әр шумақта қандай жол белгілері туралы айтқанды анықтап, жазады **С деңгейі** -Өленнен сын есімдерді табады -Түрлерін ажыратады Жалпы 3 ұпай		
 3 мин	**4 тапсырма** **Wordwall қосымшасы арқылы** сын есімге байланысты интерактивті тапсырмаларды орындатады, бақылайды, бағалайды.	Тапсырмаларды орындайды. **Дескриптор:** Тапсырманы орындайды; -Өзара бағалау жүргізеді-1 ұпай	ҚБ «Жарайсың!» 	Сын есім - Quiz
Сабақтың соңы Ой толғаныс Үй тапсырмасы . Рефлексия 3 мин. Бағалау	**115 бет 10 тапсырма** **Кері байланыс** **«Аяқталмаған сөйлемдер»** Бүгін мен.....білдім .....қызық болды. .....қиын болды. .....мені таң қалдырды. .....екенін түсіндім. **«Бағдаршам» әдісі.** Мұғалім сабақты қорытындылау мақсатында бағдаршамның түсін таңдатқызады.	Оқушылар бүгінгі сабақты түсінгені бойынша бағдаршам түсіне сәйкес түспен кері байланыс береді.	«Бағдаршам» әдісі арқылы кері байланыс 1-10 баллдық жүйе бойынша оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі бойынша бағаланады.	Стикерлер

ПРОИЗВЕДЕНИЯ Г.ЛАДОНЩИКОВА И С.СЕЙФУЛИНА С ОДНОИМЕННЫМ НАЗВАНИЕМ «РОДНАЯ ЗЕМЛЯ»

Шайхимова С.Б.,
учитель начальных классов КГУ «Жанатанская ООШ района Аққулы»
Павлодарской области

Ф.И.О (при его наличии) педагога Шайхимова Сауле Балтабековна	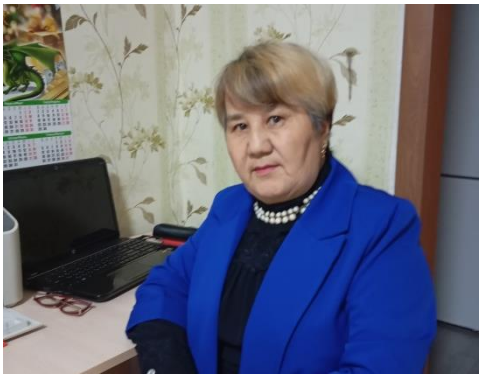
Дата 06.12.2024 г	
Тема урока Г. Ладонщиков «Родная земля» С.Сейфуллин «Родная земля».	
Цели обучения в соответствиис учебной программой	2.1.2.1 отвечать на вопросы и подтверждать свой ответ примерами из текста; 2.1.5.1 строить высказывание, используя опорные слова для объяснения своих идей, чувств, мыслей, полученных при восприятии информации 2.2.1.1 выразительно, сознательно, плавно читать целыми словами; без искажений и пропусков; 2.2.1.2 читать по слогам сложные, трудные для произнесения слова 2.2.7.2 находить сравнение, олицетворение и определять их роль с помощью учителя
Цели урока	- ответить на вопросы и определить тему лирического произведения, - строить высказывания с опорой на ключевые слова, - объяснить смысл пословицы, -понять жанровые особенности стихотворения (рифма) и найти в стихотворении рифмующиеся слова, -найти в стихотворении изобразительные средства, *найти сходство и различие стихотворений разных авторов.

ХОД УРОКА				
Этап урока/время	**Действия педагога**	**Действия ученика**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Создание положительного эмоционального настроя.	Прозвенел звонок и смолк- Начинается урок. Вы за парты тихо сели, На меня все посмотрели. Пожелайте успехов глазами И вперёд, за новыми знаниями! *Проверка домашнего задания.Слайд №1*Дома вы должны были прочитать произведение М.Абылкасымовой «Родная земля» и ответить на вопросы. Сейчас	Смотрят друг на друга И желают успеха		Презентация

Начало урока 5 мин	проверим как вы поработали дома. *Прием «Горячий стул»Слайд №2* Ребята , у меня в руках «Шкатулка знаний», здесь вопросы по произведению «Родная земля». Садитесь на стул , берете вопрос и отвечаете на него. Молодцы ребята. Дома хорошо поработали. Слайд №3 В разделе «Мой родной край» мы познакомились со многими авторами нашей страны.И вот сейчас мы проверим как хорошо вы их запомнили. Молодцы .Умницы .Вспомнили имена писателей и их произведения. Слайд №4. На всех уроках этого раздела мы знакомились с пословицами о Родине и родной земле.Сегодня мы также будем работать с ними,так как именно пословицы раскрывают жизнь народа и его поступки. Посмотрите на экран Нужно дополнить пословицу и объяснить смысл. *Родины тепло – (огня жарче)* *Все земли хороши – (а своя лучше),* *Где родился – (там и сгодился)* *Родная земля – (золотая колыбель)*	 Садятся на стул , берут вопрос и отвечают на него. Дополняют пословицы	Оценивание «Домбра» ставят себе балл за правильный ответ на вопрос	Интернет
Середина урока 15 мин	Слайд №5 Сообщение темы урока Все авторы стараются показать свои чувства в лирических произведениях Фамилию автора произведения с которым мы сегодня познакомимся вы сможете узнать если выполните это задание..Здесь очень много букв ,вы должны выбрать только буквы русского алфавита. L R Л A D G Д O N H S Щ I И U К F O V B ЛАДОНЩИКОВ Слайд №6 Посмотрите на экран. Знакомство с творчеством Г. Ладонщикова. Первичное знакомство с текстом стихотворения Г. Ладонщикова «Родная земля»(читает учитель) Слайд №7 Словарная работа: Перелесок – небольшой лесной участок Развилка- перекресток с расходящимися дорогами	Называют имена и фамилии писателей. Убирают английские буквы и пишут фамилию автора Слушают как учитель читает текст	Оценивание «Домбра» ставят себе балл за правильный ответ Оценивание «Домбра» ставят себе балл за правильный	

	Раздолье-простор, широкое свободное пространство Вторичное чтение стихотворения (читают учащиеся) Работа по содержанию стихотворения: 1)Чем удивляет и восхищает нас родная земля? 2)Прочитайте в стихотворении слова поэта, в которых он говорит о любви к родной земле. 3) Какие картины природы вы представили, читая это стихотворение? Что же такое тема лирического произведения?- Это то о чем идет речь в стихотворении. Найдите в стихотворении рифмы. (ПОЛЯ-ЗЕМЛЯ ШАЖОК-ДОРОГ,ПОЛЕЙ-МОЕЙ) Слайд №8 Хорошо идти с друзьями? (шагает) Хорошо прижаться к маме? (обнимает себя)	Словарная работа Читают текст Отвечают на вопросы Находят рифмы	ответ Оценивание «Домбра» ставят себе балл за правильный ответ	Тетрадь
Динамическая пауза.	Хорошо в краю родном? (разводит руки в стороны) Хорошо там где наш дом? (руки домиком над головой) Хорошо кружиться в танце? (кружится) Хорошо быть Казахстанцем? (выставляет большой палец	Повторяют слова и выполняют движения		
Работа по теме урока 15 мин	Автор следующего произведения нам уже знаком это Сакен Сейфуллин Слайд №9 Знакомство с творчеством С. Сейфуллина Первичное знакомство с текстом стихотворения С. Сейфуллина «Родная земля» (читает учитель) Словарная работа: Вдохновение– творческий подъем. Прилив творческих сил Величие- наличие выдающихся свойств Вторичное чтение стихотворения. (читают учащиеся) Работа по содержанию стихотворения: 1)С кем поэт сравнивает образ Родины? 2) Какие слова использует поэт, чтобы рассказать о чувстве любви к Родине?	Слушают как учитель читает текст Словарная работа Читают текст Отвечают на вопросы	Оценивание «Домбра» ставят себе балл за правильный ответ Оценивание «Домбра»	Интерактивная доска Учебник Интерактивная доска

Конец урока 2 мин	3) Выберите в стихотворении описание картин природы. – Почему С. Сейфуллин сравнивает образ родной земли с образом матери? Слайд №10 А теперь давайте сравним эти 2 произведения. Чтобы сравнить эти произведения что нужно сделать? Правильно найти сходства и различия. Найдите сходства в двух стихотворениях.Перед вами лежит лист бумаги с помощью кругов Венна сравните эти произведения. *Слайд №11* Оценивание словесное Составить Синквейны Земля Большая, красивая – Вращается, дышит, освещается – Чудесное место для жизни. Планета Итог урока. Кубик Блума -Над чем мы сегодня работали? -С какой информацией вы поделитесь с родителями? - Какую землю можно назвать родной? - Чем дорога тебе родная земля? Рефлексия. Дерево успеха. 	Находят и читают описание природы Сравнивают два произведения: находят сходства и различия с помощью кругов Венна С помощью учителя составляют Синквейн Ученики выходят берут Кубик Блума подкидывают его и отвечают на вопросы 	ставят себе балл за правильный ответ Составляют синквейн **Родная земля** Красивая, зеленая, родимая Вскормила, научила, дала крылья, Дорог и привычен образ твой Счастье Дерево успеха	учебник Кубик Блума Рисунок дерева на стене

Филиал акционерного общества «Национальный Центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт профессионального развития
по Павлодарской области»
г. Павлодар, ул. Ген. Дюсенова, 22/1
тел. 8 7182 32 04 83
E-mail: kabinet-id@mail.ru
Сайт: https://orleu-edu.kz/pavlodar-page/